FRANCKESCHE STIFTUNGEN

Alte Drucke

HIER. ZANCHII || MISCELLA-||NEORVM || Libri Tres.|| AD || AMPLISSIMVM SE-||NATVM ANTVERP. ET AD ECCLE-||SIAS, QVÆ PVRIOREM ANTVERPIÆ || profitentur ...

Zanchi, Girolamo

Neustadt/Haardt, 1593

VD16 ZV 27950

H. ZANCHII MISCELLANEORVM LIBER SECVNDVS.

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downladed and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-149561

Visual Library

H. ZANCHII

MISCELLANEORVM

LIBER SECVNDVS.

THESES ALIQVOT HIERONYMO ZANCHIO, Argentinæ, cùm ibi Theologiam profiteretur, à quibusdam obiectæ, atq; partim vt nouæ, partim vt hæreticæ damnatæ: ab Academijs verò & Ecclesiis aliquot, doctisq; & pijs Theologis in Germania, partim vt probabiles, partim vt piæ & orthodoxæ, datis & scriptis suis iudiciis comprobatæ.

PRIMA.

De fine seculi.

QVoto die, vel quoto mense, vel quoto anno, vel quoto seculo futurus sit finis Mundi, & rediturus Dominus: neq; vlla certa scientia, neque vllis certis coniecturis cognosci ab vllo mortalium potest.

SECVNDA.

De Antichristo.

Etsi reuelatum est iampridem regnum Antichristi: quique in illo primatum tenet, & regnat, verus est Antichristus: dicere tamen, sub finem seculi insignem quendam, & omnium iniquitate excellentissimum, verum & perfectum Antichristum, qui etiam miracula edat, venturum esse: non pugnat cum Sacris literis.

TERTIA.

De signis finis seculi.

Dicere, pro conciliatione loci Luc. 18: Putas cum veniet filius hominis, inueniet fidem in terra? cum loco Pauli Rom. 11, Nolo vos ignorare mysterium hoc, quòd cæcitas etiam ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium aduenerit, & sic omnis Israël saluus fiet: dicere inquam, pro conciliatione horum duorum locorum, quòd, dum regnabit ille summus & vltimus Antichristus, propter ipsius tyrannidem parum fidei reperietur in terra: sed post illum occisum Spiritu oris Christi, copiosa Iudæorum multitudo ad Christum sit conuertenda (id quod fit per fidem) & quòd tunc futura sit multa fides in terra: non est contra verbum Dei.

QVARTA.

De Prædestinatione.

Certus est apud Deum tum electorum ad vitam æternam, tum reprobatorum & ad interitum prædestinatorum, numerum.

QVIN-

QVINTA.

Sicut electi ad vitam, perire non possunt, ideoque saluantur necessariò: ita quoque, qui ad vitam æternam prædestinati non sunt, saluari non possunt: ideoque necessariò damnantur.

SEXTA.

Qui semel electus est, non fit, nec fieri potest reprobus.

SEPTIMA.

De vinculis quibus colligamur Christo & Ecclesiæ.

Duo sunt vincula, quæ ad hoc, vt Christo & Ecclesiæ verè colligemur, prorsus necessaria sunt: vinculum æternæ electionis in Christo, & vinculum Spiritus Christi: ideoque fidei in Christum. Atq; hæc duo primò interna sunt & inuisibilia, deinde indissolubilia.

OCTAVA.

Duo vincula sunt, quibus Ecclesiæ (quod ad externam eius faciem attinet) coniungimur: professio doctrinæ Christi, & participatio Sacramentorum. atque hæc primùm externa sunt, & visibilia, deinde dissolubilia: quatenus potest quis & ipsam doctrinam reijcere, & ipsa Sacramenta respuere.

NONA.

De fide.

Electis in hoc seculo semel tantùm vera fides à Deo datur: & qui ea donatus est (præsertim de adultis loquor) eam in seipso sentit: id est, certò cognoscit, & sentit, se verè credere.

DECIMA.

Electi, semel vera fide donati, Christóque per Spiritum S. verè insiti, fidem prorsus amittere, Spiritum S. omnino excutere, & á Christo excidere penitus non possunt: idque tum propter promissionem Dei, tum propter Christi precationem. neque tamen hinc sequitur, vel pœnitentiam negari, vel licentiam concedi.

VNDECIMA.

In electis regeneratis duo sunt homines, interior & exterior. Ii cùm peccant, secundum tantùm hominem exteriorem, id est, ea tantùm parte qua non sunt regeniti, peccant: secundum verò interiorem hominem nolunt peccatum, detestantur peccatum, & condelectantur lege Dei: quare non toto animo, aut plena voluntate peccant.

DVODECIMA.

Petrum, cùm negauit Christum, defecit quidem fidei confessio in ore: sed non defecit fides in corde.

DECIMATERTIA.

De Promissionibus.

Promissiones de gratuita Dei misericordia, deque certa & æterna salute, etsi vniuersaliter omnibus proponuntur, & prædicandæ sunt: ad ipsos tamen tantùm electos reipsa pertinent.

DECIMAQVARTA.

Quare cùm Paulus ait, Deus vult omnes homines saluos fieri, si quis illam vocem Omnes restringat ad electos, in quocunque hominum ordine sint: item si illud 1. Ioan. 2. Christus est propitiatio pro peccatis totius Mundi, interpretetur pro electis vniuersis, per totum orbem dispersis, aut dispergendis: non deprauat Scripturas.

ACADEMIAE ET ECCLESIAE MARPVRGENSIS, CVM DE OMNIBVS hiſce Zanchij Theſibus in genere, tum ſpeciatim de illis quæ ſunt de Fide, deque Perſeuerantia Sanctorum in fide, Iudicium.

THESES.

De fide Electorum.

1 ELECTIS *in hoc ſeculo ſemel tantùm vera fides à Deo datur. Et qui ea donatus eſt (præſertim de adultis loquor) eam in ſeipſo ſentit: id eſt, verè cognoſcit & ſentit ſe verè credere.*

2 *Electi, ſemel vera fide donati, Chriſtoq; per Spiritum verè inſiti: fidem prorſus amittere, Spiritum S. omnino excutere, & à Chriſto excidere penitus non poſſunt: idq; tum propter promiſſionem Dei, tum propter Chriſti precationem. Neque tamen hinc ſequitur, vel pœnitentiam negari, vel licentiam concedi.*

3 *In electis regeneratis duo ſunt homines, interior & exterior. Ii cùm peccant, ſecundum tantùm hominem exteriorem, id eſt, ea tantùm parte qua non ſunt regeniti, peccant. ſecundum verò interiorem hominem, nolunt peccatum, deteſtantur peccatum, & condelectantur legi Dei: quare non toto animo, aut plena voluntate peccant.*

4 *Petrum, cùm negauit Chriſtum, defecit quidem fidei confeſſio in ore: ſed non defecit in corde.*

ACADEMIAE ET ECCLESIÆ Marpurgenſis

De hiſce Theſibus Iudicium. Auguſt. 15. Anno 1561.

OBSERVANDVM *ante omnia, in humanæ ſalutis negotio Deum hoc progredi ordine.*

1. *Primùm, antequam iacerentur fundamenta mundi, ſemel elegit ſeu prædeſtinauit in Chriſto, quos voluit: ſolo adductus beneplacito voluntatis ſuæ, vt laudetur gloria gratiæ ſuæ. Epheſ. 1.*

2. *Semel ab æterno electos, Deus, vbi nati ſunt, quocunque vitæ tempore ipſi viſum fuerit, vocat, & quidem per verbum: quo ratio conſequendæ per Chriſtum ſalutis proponitur. Quæ vocatio itidem contingit non propter opera noſtra, ſed ſecundum Dei propoſitum & gratiam, quæ data eſt nobis per Ieſum Chriſtum ante tempora æterna. 2. Tim. 1. Præcedens ab æterno electio, vocationis in tempore cauſſa eſt.*

3. *Verbo de ſalute per Chriſtum: quicunque toto aſſentiuntur animo, ij dicuntur credere, & fidem habere. Rom. 10. Sed hæc ipſa fides, vera inquam, atque firma, donum Dei eſt. Epheſ. 2. Non enim omnium eſt fides. 1. Theſſal. 3. Sed verè credunt, quotquot ad vitam æternam ſunt ordinati. Actor. 13. Itaque ex electione ab æterno facta, etiam fides perfecta pendet.*

4. *Hac fide homines iuſtificantur: idq; iterum gratis, per Dei gratiam, per redemtionem quæ eſt in Chriſto Ieſu: quem propoſuit Deus reconciliatorem per fidem, interueniente ipſius ſanguine.*

5. Eadem fide, & in ea iustificatione accipiunt electi Spiritum sanctum: qui ipsos sanctificat, singulari modo gubernat ipsorum actiones: denique certiores facit, quòd sint filij Dei, ac proinde hæredes Dei, & cohæredes Christi. Rom. 8. Ephes. 1.

6 Porrò iustificati, atque donati Spiritu S. postremùm gloriam adipiscuntur æternam. Quæ omnia breuissimè notauit Apostolus Rom. 8. Quos Deus prædestinauit, eosdem & vocauit: & quos vocauit, eos & iustificauit: quos autem iustificauit, eos & glorificauit.

Iam verò quæstio est: An tales, quando in hoc vitæ cursu peccant, fidem illam veram, qua in vocatione pridem sunt donati, prorsus amittant? An acceptum Spiritum S. à se excutiant: denique, an à Christo omnino excidant? De hac quæstione difficili sanè, vt pro modulo nostro quàm simplicissimè, & quoad eius dabitur, secundum mentem Scripturarum respondeamus, necesse est à nobis expendi:

1. Qualia in electis deprehendantur peccata: & quomodo ÿdem ad peccandum inducantur.

2. Qualia sint admissorum peccatorum in electis effecta.

Quod ad priorem partem attinet, extra controuersiam est, electos atque sanctos, quantumlibet Deo chari sint, frequenter tamen peccare. Rom. 3. Psal. 24. 53. Rom. 4 Psal. 31. 1. Ioan. 1. Prouerb. 24. Liquidò insuper constat, contra vtramque Decalogi tabulam ab electis peccata fœdissima designari. Petrus, quando post promissam & tactatam constantiam in confessione, Christum non semel & apud plures, vixque vllo adhuc ante oculos posito periculo negauit: in legis diuinæ priorem Tabulam deliquit grauissimè. Dauid posterioris Tabulæ præcepta plura transgreditur, dum & longo tempore perstat in adulterio, & circumspectione quo pacto scelus suum posset tegere, euocatum Vriam ad vxorem accedere iubet. Cùm autem & hac parte se falli cerneret, innocentem hominem & fidum ministrum curat interfici. Hæc peccata si quis extenuare quouis modo conetur, vehementer & is peccauerit.

Sed enim si, quomodo electi ad peccandum adducantur, libet inquirere, magnum discrimen inter electos, & eos qui non sunt de electorum numero, comperiemus. In eum namque qui non non est electus, nec verè regeneratus, quamuis externa confessione doctrinæ atque communi Sacramentorum vsu sit insitus Ecclesiæ, semper aliquod ius habet princeps huius seculi, Spiritus malus. Quamobrem & facilè impellit eum ad omnis generis flagitia, vt seruiat concupiscentijs carnis: & quæcunque carni ac menti libent, magna alacritate perficiat. Ephes. 2. Itaque Iudæ, auaro alioqui, & furi, suggessit, & citò persuasit, vt Dominum ac Seruatorem suum hostibus proderet. Ioan. 13. Atqui in electo ac regenerato, quem Christus ex potestate diaboli eripuit, longè aliud spectare nos oportet. Siquidem in regenerato Apostolus Rom. 7. (vbi omnes eruditi consentiunt, Apostolum de seipso proferre exemplum: aut certè, in persona pÿ & electi cuiuspiam dicere omnia) duos ait consistere homines: internum, qui est à regeneratione: externum, qui fuit ante regenerationem, ac pòst etiam manet. Quandocunque igitur electus ad peccandum siue à Satana, siue à propriæ carnis concupiscentia tentatur: statim duo illi in ipso homines certamen acerrimum ineunt. atque internus homo, quoniam habet Spiritum S. ac delectatur lege Dei, hortari & extimulare hominem non desinit, vt legi Dei vsque seruiat, neque membra sua iniustis actionibus vnquam accommodet. Ex aduerso externus homo, quoniam habet carnem, ac delectatur lege peccati, quæ est in membris, homini interno atque Spiritui omnibus viribus repugnat, & nihil non molitur quò hominem ad peccandum impellat. In hoc igitur certamine, quando electus homo peccatum committit, tum externus eius homo aduersus internum, quantumlibet reluctantem, præualet. Hinc verò perspicuum fit, electum hominem, quomodocunque labatur, non tamen peccare toto animo, tota mente, ac plena voluntate: quandoquidem (vti Paulus disertè ait Roman. 7.) quod agit malum, neutiquam probat. Nec enim quod vult, hoc facit: sed quod odit, hoc agit: atque consentit interea legi Dei, quòd bona sit. Ex quo insuper sequitur, vt non ipse illud perpetret, sed inhabitans in ipso peccatum. Nam in externo homine, atque in carne, bonum non habitat. Vellet quidem internus homo nihil nisi bonum fieri: at, quò minus pro voto possit, impeditur ab ho-

mine externo. Itaq; mente quidem seruit electus homo legi Dei, carne verò seruit legi peccati, cui per legem membrorum tanquam venundatus atque captiuus addicitur. Adhæc Gal. 5. apertè dicitur, Spiritum & carnem sic perpetuò inter sese pugnare, vt pij non quæcunque voluerint, faciant. Ergo si peccata quæ ab electis designantur, respicimus: sunt, quod ad Spiritum attinet, peccatis reproborum paria. Sin consideramus modum, quo ad peccandum inducuntur: non eadem ratione, qua reprobi, huc perueniunt: vtpote qui nunquam toto animo, plenaq; voluntate consentiunt. Neque enim sic delectantur peccatis, vti reprobi: non intendunt insuper animum & curam ijs quæ sunt carnis: non habent adfectus eodem modo peccatis addictos & implicitos: non delinquunt vt inimicitiam cum Deo volentes exercere. Quæ studia debere in peccatis reproborum, secundum carnem ambulantium, notari, non abs re monet Rom. 8. Apostolus. Addamus & hoc: in electis quidem animaduerti vim peccati inhabitantis: at non peccata regnantia. in reprobis verò, non modò peccatum inhabitans: verùm etiam peccata regnantia, seu dominantia. de quo discrimine Rom. 6. 7. Ex quo palàm est, electos non tantùm alio peccare modo, quàm quo peccant reprobi: verùm etiam peccata vtrorumque, prorsus aliter se habere: atque eiusdem speciei peccata, non idem posse in electis, quod in reprobis.

His ita expositis, procliue erit iudicare, qualia nam sint peccatorum in electis effecta: & vtrum per peccata sua fidem prorsus amittant, Spiritum S. omnino excutiant, & à Christo penitus excidant. Et quò cuncta euadant magis dilucida: consultò in collatione electorum cum reprobis persistamus.

Primum igitur atque præcipuum effectum peccati, est mors, siue condemnatio sempiterna: Rom. 5. 6. Reprobos autem, quandocunque peccant, æternùm ob crimina sua damnari: nemo non intelligit, & confitetur. Atqui in electos, etiamsi peccarint, mors seu damnatio æterna non cadit. Necesse namque est, quos Deus semel elegit, tandem glorificari. Quis intentabit crimina aduersus electos Dei? Deus est qui iustificat, quis ille qui condemnet? Rom. 8. Ac disertè eiusdem capitis initio: Nulla nunc est condemnatio his, qui insiti sunt Christo Iesu: qui non iuxta carnem versantur, sed iuxta Spiritum. Nam lex Spiritus vitæ per Christum Iesum, liberum me reddidit à iure peccati & mortis. Quo loco notandum, prudenter dictum ab Apostolo: electos esse liberos factos non simpliciter à peccato & morte, sed à iure peccati & mortis, quo perdendi ac damnandi potestas significatur. Omnia item peccata, grauiss. commerentur pœnas, quas Deus, quoniam videt sua contemni præcepta, seueriss. infligit. Exod 20. Ceterùm reproborum scelera puniuntur tum in hoc seculo, tum in futuro: electorum autem peccata tantùm punit Deus in præsenti, quamuis etiam acerbiss. quod testantur calamitates tam publicæ quàm priuatæ, propter Dauidis peccata immissæ.

Ex quo apertè colligitur, hisce quæ de bonitate Dei erga electos dicuntur, peccandi licentiam minimè concedi.

Quin etiam si considerentur diuersæ rationes, quibus Deus in puniendis peccatis vtitur, magnum apparebit discrimen. Etenim in reprobis plurimùm punit Deus peccata nouis peccatis, atque indurat eos, excæcat, in reprobum sensum tradit. Rom. 1. In electis tantum abest vt peccata puniat peccatis, vt ad agnitionem peccati potiùs celeriter eos inducat, vt ad humiliationem animi, ad veram inuocationem, ad petitionem veniæ, ad implorandum cæleste auxilium excitet, atque ita peccata ab ipsis prorsus transferat. Iam si post scelera perpetrata, agitur de pœnitentia: Deus reproborum pœnitentiam minimè recipit, neq; fructum ex ea illi percipiunt. Exemplo sunt, Esau, Hebr. 12. Iudas, Matth. 27. Pœnitentiam verò electorum Deus acceptam habet, & citò condonat eis peccata: quod in Dauide & Petro licet cernere. Proinde & electos, vbi peccarint, vel maximè decet pœnitentiam agere.

Vt porrò ad institutum veniamus principale: Reprobi, quando peccant, atque peccatum in ipsis dominatur, fidem citò amittunt. siquidem quam ore fuerant professi, nunquam vera & perfecta fides fuit: sed tantùm temporanea, infrugifera, mortua. de qua Matth. 13. Luc. 9. 1. ad Timoth. 1. Iacob. 2. Quando autem electi peccant, non est vero consentaneum, eos omnem prorsus fidem amittere, quantumuis exiguam, debilem, infirmam, & mortuæ similimam esse

oportet

oportet eam, quæ relinquitur. Petrus negauit Christum: sed quis propterea dixerit, insignem illam fidem, quam olim fuerat confessus, quamq; Christus ipse vehementer prædicarat, prorsus fuisse extinctam? maximè cùm Christus pridem pro Petro orasset, ne fides ipsius vnquam deficeret, Luc. 22. Itaque quæ audita est foris ex illius ore negatio, ab externo homine profecta, impugnabat & vulnerabat: non tamen interficiebat occultam confessionem cordis, quam internus homo, quantum in ipso erat, tuebatur. Accedit his, quòd Petrus statim post abnegationem factam, ingenti fletu dolorem testatus sit, ac pœnitentiam. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Si autem in Petro vera fuit pœnitentia, sicut dubio procul fuit: oportet sanè in illo semper etiam aliquam superfuisse fidem. Nec potest fides vera perfectaq; intelligi res fluxa & volubilis, quæ momento temporis & auferatur & restituatur. Sed perspicuè docet nos Scriptura, esse constantem, immobilem, inuictam, nullis machinis expugnabilem. Talis namque fides Abrahami, Rom. 4. Talis fides multorum aliorum describitur Hebr. 11. Ideoq; Christus fidem cum petra, super quam Ecclesiæ ædificium queat extrui, Matth. 16. comparat. Quin etiam perfectè credentem, similem esse ait homini qui domum ædificat super petram, vbi neque imbres, neque flamina, neque ventorum potestates eam subuertant. Matth. 7. Luc. 6. Quid quòd omnium credentium fides precatione Christi fulcitur? quandoquidem pro omnibus credentibus ardentissimè orauit, siue tunc cùm orauit pro Petro Luc. 22. siue quando aliàs pro vniuersis orauit, qui per Apostolorum sermones ad fidem adducerentur, Iohan. 17. ac dubio procul est à Patre exauditus: Hebr. 5. Legimus denique in Epistola Iudæ, fidem sanctis semel dari. si semel tantùm datur, quomodo ea amittetur, & aliquanto pòst dabitur iterum? Relinquitur ergo, fidem semper aliquantam in electorum manere cordibus, nec prorsus eripi. Quam nisi etiam sentirent electi, ac modò quidem debilem, modò verò firmam: de fide sua testimonium edere nulli certum possent: minùs etiam appositè Apostolus 1. Timoth. 1. fidem cum conscientia coniunxisset. ad hæc, non rectè postulassent Apostoli à Christo, vt fidem ipsorum augeret. Luc. 17. Frustrà insuper Christus toties increpasset quosdam ὀλιγοπίστους, Matth. 6. 14. 16. Luc. 12. Rursus frustrà in aliquibus fidei prædicasset magnitudinem.

Rursus quando peccant reprobi, amittunt Spiritus S. dona, si quibus ornati fuêre. Enimuerò Spiritum S. quem nunquam acceperunt, quis dicat eos amittere? Itaque de donis Spiritus ademptis ipsi Sauli, est illud 1. Sam. 16. Spiritus Domini recessit à Saul, turbauitq; eum Spiritus malus à Domino. Intelligimus autem dona prophetiæ, gubernationis, & si quæ similia, quibus Saulem iustè spolianit Deus.

Ceterum electos, quando peccant, Spiritum S. omnino amittere, non est quod temerè definiamus: sed rectiùs cum Apostolo dicemus, eos tunc vehementer Spiritum S. contristare. Ephes. 4. Scriptura non vno loco inculcat, Spiritum S. electis datum, inhabitare eorundem corda. Si autem inhabitat: igitur domicilium, fixamq; sedem ibi deligit. neque imaginabimur, eum excurrere, vagari, redire: quod malum Spiritum facere consueuisse, Christus Matth. 12. testatur. Nec prætereundum quod Scriptura etiam refert, Spiritum S. in electis agere: siue electos Spiritu Dei agi atque duci. Rom. 8. Quandocunque igitur agit, ac vires suas in electis exerit Spiritus S. facilè est colligere, eum ibi habitare, præsentemq; esse. At verò si non agitur, nec se argumentis vllis demonstrat (quod nimirum fit, quia ob peccata hominis tristatur, atque luget) non protinus sequitur, eum ibi non amplius habitare.

Vbi porrò electi post lapsum resipiscunt, tum Spiritus S. iterum in eis excitatur, seseq; velut gaudio gestiens dignatur rursus ostendere, & validiùs quàm antea ipsos fulcit. Quocirca Dauid Psalm. 51. cùm reprehensus à Nathan propheta peccatum suum confiteretur, ita orabat: Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum innoua in intimo meo. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum S. tuum ne tollas à me. Restitue mihi lætitiam salutis tuæ, & Spiritu viuifico suffulci me.

Ad hæc datur electis Spiritus S. vt arrhabo hæreditatis cælestis: Ephes. 1. Nemo autem qui promissis pactisue vult stare, arrhabonem reposcit: quin potiùs in hoc totus est, vt promissa siue pacta præstet: ne tum quidem, vbi illa præstiterit, arrhabonem repetiturus. Con-

sequitur ergo, & Spiritum S. apud eum cui semel datus est, relinqui. Quod eo quoque comprobatur, quòd Ephes. 4. dicuntur credentes, per Spiritum S. in diem redemtionis obsignati. Quamuis fieri interea potest, vt homo non tam honorificè, quàm par est, datum arrhabonem seruet: quo nomine eum qui arrhabonem dederat, offendit multò grauissimè.

Sic deinde Apostolus Rom. 7. disserit, vt clarè demonstret, vnum eundemq; electum perpetuò duos homines, internum inquam & externum, in se circumferre: neq; vnum absque altero posse dimoueri. Id verò si datur, operæprecium est statuamus, quamdiu adest homo internus, tamdiu etiam adesse Spiritum S. vtpote sine quo internus homo subsistere nequeat.

At si posueris, Spiritum aliquando tolli: eadem opera largiaris oportet, etiam luctam illam Spiritus cùm carne in hac vita tolli: immò aliquando absente Spiritu, carnem posse statim in toto homine electo dominari: qua occasione etiam peccata regnantia locum in eodem habebunt. quo quid absurdius dici queat? Ita præterea ibidem depingit Apostolus hominis interni & externi actiones, vt quamuis contrariæ sint, tamen esse coniunctæ, & eodem tempore simul exerceri videantur. Non quod volo (inquit) hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Iterum: Non quod volo, facio bonum: sed quod non volo, malum, hoc ago. &: Delectat me lex Dei secundum internum hominem: sed video aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati quæ est in membris meis. Et idem: Ego mente quidem seruio legi Dei, carne verò legi peccati. Quæ omnia perinde sonant, atq; si diceret Apostolus: Quo tempore ipse impulsu carnis & externi hominis malè facio, eodem etiam Spiritus S. interiori homini adhuc assistit, & legem Dei approbat: veruntamen propter molestias & insultationes carnis contristatur. suasq; vires non ita, vti aliàs, exerit.

Sed enim quæ Apostolus ibi de seipso affert, ea vera esse vnusquisque electus procul dubio in proprijs tentationibus, atque luctis spiritualibus experitur. Itaque tam in ipsis certaminibus, quàm cùm externus homo siue caro apparet superior, & internus & homo & Spiritus in electo adhuc residet: quamuis propter carnem ferocientem & immodicè exultantem, ægrè aliquid de actione & vi Spiritus percipitur.

Iterum verò, quando reprobi peccant, à regno Christi prorsus excidunt. 1. Corinth. 6. An nescitis, quòd iniusti regni Dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis: neque scortatores, neque cultores simulachrorum, neque adulteri, regni Dei hæreditatem accipient. Verùm electi, quamuis aliquando inuiti, & à carne vexati, circumuentiq; labuntur: non tamen ideo à Christi regno prorsus excidunt. Christus namque Ioan. 10. de electis inquit: Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequentur me: & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea. Electi igitur à Christo non auelluntur: aut profectò, si contingeret eos aliquando astu & calliditate diaboli de manu Christi eripi, euinceretur, diabolum esse Christo potentiorem ac fortiorem: quod vel cogitare nefas grande est. Rursum Christus Matth. 24. Surgent Pseudochristi & ψευδοπροφῆται, & dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ex quibus verbis non obscurè colligitur, electos seduci atque à Christo prorsus abduci nullo modo posse. Quòd si item excidere prorsus à Christo electos fatemur, quomodo obsecro interpretabimur verba illa Rom. 5. quæ perspicuè astruunt electos stare, siue persistere in gratia? Iustificati ex fide, pacem habemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum: per quem & contigit nobis, vt fide perduceremur in gratiam hanc, in qua stamus. Quid item dicetur ad illa verba Rom. 8. electis propriè accommodata: Persuasum habeo (inquit) quòd neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque vlla creatura alia poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro?

Postremò, si electi non stant in gratia, Christoq; adiuncti manent: tum cogentur omnes homines perpetuò de Dei gratia dubitare: neque vnquam certò statuere poterunt, se Deo placere. A quo quantopere sit abhorrendum, edocti ex Scripturis abundè scimus.

Quòd

Quòd si quisquam contendere pergat, electos, quandocunque peccant, saltem ad tempus fidem prorsus amittere, omnino excutere Spiritum S. penitus à Christo excidere: sanè haud scimus an circumspectè satis loquatur, cùm præsertim necesse sit non pauca inde oriri incommoda. Si fidem prorsus amittunt electi, sequetur planè, omnem fidem, etiam electorum, temporaneam atque fluxam existere. Quod aduersatur ijs omnibus quæ de fide firma, stabili & ad finem vsque perseuerante, passim in Scripturis inculcantur. Si excutitur Spiritus S. quomodo consistet quod Scriptura sæpius exprimit, eum in electorum habitare cordibus? Si denique ad tempus à Christo excidunt: falsum erit quod Christus ait, electos seduci non posse: semper cogentur lapsi dubitare, an & quando iterum inserantur Christo. Adde quòd diabolus semper apparebit Christo potentior, & Christi victor. Etenim si electos ad illud tempus, quo peccant, è manu Christi eripit Sathanas: profectò cùm nullum dari tempus queat, quo non peccent aliqui ex electis: conficeretur, nullum etiam tempus esse, quo diabolus non Christum debellet atque vincat. Sed ex ijs quæ in præcedentibus sunt exposita, non erit difficilè & alia incommoda excerpere.

Quæ cùm ita se habeant, nequaquam ducimus eum protinus damnandum, qui asserit, electos vera fide donatos, Christóque per Spiritum S. verè insitos, quando peccarint, fidem non prorsus amittere, non omnino excutere Spiritum S. non penitus à Christo excidere. Ac præter illa quæ ex Scripturis hucusque depromsimus, possemus nonnulla partim ex priscis Patribus, partim ex huius ætatis eruditissimis quibusque scriptoribus firmamenta congerere: sed temporis angustia facere id prohibet. Quæ res etiam in caussa est, cur de reliquis Thesibus conscriptis, nimirum de Fine seculi, de Antichristo, de Signis finis seculi, de Prædestinatione, de Vinculis quibus colligamur Christo & Ecclesiæ, de Promissionibus, non arbitrati simus aliquid adijciendum: maximè cùm nonnullæ de earum sint genere, de quibus non est necesse operosè disceptare: omnes verò pariter tales censeamus, quas, adhibita commoda interpretatione, admittere absque periculi metu liceat. Demiramur autem, & dolemus non parum, de Capitibus antè expositis certamina eo moueri loco, in quo vir Dei D. MARTINVS BVCERVS *multos annos, eadem omnia, non minùs sinceriter quàm perspicuè tradidit. Cùm autem nos semper malimus audire aliorum de rebus ambiguis & intricatis sententias, quàm ipsi pronunciare, & à contentionibus suprà quàm dici queat abhorreamus: petimus, hæc qualiacunque benignè accipi ab omnibus.*

Quod reliquum est, optamus, omnes vbique verbi Dei interpretes concordiam colere, atque idem sentire in Domino. Quod & speraremus posse faciliùs, quàm nunc fit, vsuuenire, si primùm omnes ea deligeremus argumenta præ cæteris discutienda, quæ vtilitatis plus habent, quàm subtilitatis, & sint omnium ordinum hominibus cognitu necessaria: deinde verò, inter explicandum ea potissimùm consectaremur, quæ ad amplificandam Dei gloriam, & totius Ecclesiæ ædificationem conducunt.

Doctores & Professores Facultatis Theologicæ, Scholæ Marpurgensis.

Andreas Hyperius sst.
Ioannes Lonicerus sst.
Ioannes Garnerius sst.
Vvigandus Orthius sst.
Nicolaus Rodingus Marpurgensis Ecclesiæ pastor sst.
Iohannes Pincier Veteranæ Ecclesiæ in Euangelio Christi minister sst.
Ioannes Pistorius Niddanus, Niddanæ Ecclesiæ in Euangelio Christi minister sst.

De iisdem Thesibus, Scholæ & Ecclesiæ Heidelbergensis Iudicium.

QVANQVAM *ex his quæ à doctissimis Scholæ Marpurgensis Professoribus, aliysq; viris clarissimis ex sacrarum literarum fontibus diligentissimè collecta, artificiosissimè disposita, & eruditissimè fuere conscripta, facilè cognosci possit, quid de Thesibus ipsorum scripto præfixis, pium quemque iudicare atque sentire oporteat: ne tamen nos vel præiudicijs, vel priuatis quibusdam studijs adducti, de ijs sententiam dixisse nostram videremur, etiam rationes nostras, quibus mouemur, à superioribus minimè alienas, attexere nobis visum fuit.*

1. *Principiò quidem pulcherrima illa gradatio, seu cathena, qua Apostolus Rom. 8. est complexus gradus omnes salutis electorum, ab æterno illo & immutabili consilio Dei, & decreto velut iugi fonte fluentis, non sinit vt eos qui semel Christo à Patre in suam velut possessionem atque tutelam traditi, ipsiq; vt radici ac vitali trunco insiti, & denique ei velut suo capiti agglutinati sunt, ab ipsius manibus seu potestate subduci, patrocinio ipsius destitui, quasi arescentes ramos amputari, siue vt corrupta membra à suo corpore auelli posse aut cogitemus, aut dicamus. Nam eum qui id in animum suum induxerit, de Christi, optimi pastoris, fidelissimiq; custodis fide, diligentia atque potentia malignè sentire apparet. Siquidem ab eo tales abduci non possent, nisi is sempiterni sui hostis Satanæ vel arte falleretur, vel potentia superaretur: ac ita aut negligentiæ ei qui est vigilantissimus, aut infirmitatis ei qui est potentissimus, nota inureretur. Atqui istud non tantùm est absurdum, sed etiam ex diametro pugnat cum his quæ Christus ipse clarissimè est testificatus de sua cura, studio ac diligentia erga suæ fidei creditos: & ea Ioan. cap. 5. 10. 17. sui Euangelij, non minùs disertè, quàm fusè commemorat.*

2. *Deinde, vis illa Spiritus S. quæ se exerit in regenerandis ad vitam æternam electis: seu semen illud Dei, cuius meminit Iohannes, semel admissum, si postea prorsus amitteretur, seu euelleretur, planeq; interiret, esset de integro induendum homini, videreturq; regenerationis Symbolum omnino esse repetendum: quando id quod Symbolo adumbratur, tertiò atque quartò, immò sæpè foret donandum. Verùm vt aliter & sentiamus & loquamur, non tantùm publicus piorum iam inde à iactis Ecclesiæ fundamentis consensus: sed etiam quæ Paulus Roman. 6. de Christi morte, sepultura, resurrectione ad æternam vitam, & baptismi mysterio disserit, & quæ autor Epistolæ ad Hebræos constantissimè asseuerat, rem se aliter habere euidenter conuincunt.*

3. *Accedit & perelegans illa arrhabonis methaphora, qua Apostolus Paulus semel & iterum vtitur, de Spiritu S. quo autore regeneratio fit, loquens. Nam si electi semel in gratiam recepti, ab ea postea excciderent: ademta ipsis omni salutis spe, & ex libro vitæ (vt ad formas Scripturis familiares alludamus) velut expunctis, nequaquam esset Spiritus S. firmum & certum salutis pignus: essetq; eius testimonium (cuius Paulus Rom. 8. meminit) infirmum ac dubium: nutaretq; spes, quam instar anchoræ firmæ haberi vult autor Epistolæ ad Hebræos. Equidem labi electos, atque etiam subinde sic cadere, vt denuo erigendi sint, scimus: & id per resipiscentiam (electis etiam ipsis in hac carnis fragilitate omnino necessariam) fieri non dubitamus. Verùm ista ratio seu via est admodum diuersa à prima illa vocatione, seu insitione, per quam electi Christo (vt cum Paulo loquamur: incorporantur. Tale inter vtramque discrimen statui posse nobis videtur, quale est inter mortuum, vitaq; omni destitutum corpus: & illud, quod morbo seu leuiore, seu grauiore ac lethali affectum est. Illud sanè vitali vi (vt ita dicamus) opus habet: hoc verò solum desiderat, vt quæ adhuc in eo residet vita, labefactata illa quidem & infirma instauretur, recreetur, refocilletur.*

4. *Istam quoque sententiam mirificè confirmabit electorum, tantisper dum in isto exilio agunt, conditio: si eam, qualem literæ Sacræ describunt, & omnes sani esse fatentur, atten-*

attentè considerare volumus, vt debemus: hoc est, si seriò cogitemus eos semper gestare carnem, & illa corruptione, quæ ab Adamo est inducta & deducta, circumcingi, & originalis illius morbi vires nondum esse in ipsis extinctas: ita vt electi etiam ipsi & foris insidiantem, obsidentemq; ipsos, aduersarium habeant: & domi coniuratum circumferant hostem: nempe illud domesticum peccatum, quod assiduè hospiti suo negotium exhibet, & debellare, adeóque ex insidijs confodere nunquam non conatur. Vnde apparet, quàm verè meritoq; dicatur, vitam piorum perpetuam esse luctam, assiduumq; certamen. Id quod etiam præter experientiam ipsam, stultorum (vt dicitur) magistram, literæ sacræ passim docent: nominatim autem Paulus Rom. 7. assiduum regeneratorum omnium exercitium non tam descripsisse, quàm expressisse, ab omnibus pijs atque doctis creditur.

5. Iam verò, cùm in tali conflictu nunquam non versentur filij Dei: fieri non potest (quæ ipsorum est imbecillitas, & aduersarij potentia) quin subinde grauia vulnera accipiant. non est tamen verisimile, tali tantaq; infirmitate, & lapsibus illis crebris sic offendi Spiritum S. & abalienari ab eis, vt iratus abscedat, domiciliumq; deserat suum: qui in hoc præsertim datus est electis, vt infirmitatem, qua sunt onerati & premuntur, fulciat, & aduersus impetum & robur hostis eos muniat: Rom. 8. Ergo eum non secedere decet, sed potiùs manere: vt vel labentes retineat, vel lapsos erigat, & denique ne eos opprimi ab hoste sinat: quod, tali custode remoto, ipsi esset minimè difficile.

6. Ad fidem etiam electorum quod attinet, eam talibus congressibus mirè concuti: non est dubium. At si vera, si germana, si fixa (qualis esse scribitur cùm passim, tum Matth. 7.) non omnino succumbit, non frangitur, aut deficit. Nam, quam temporariam vocare possumus, quæ cedit aduersario, ab hoc ordine esse concludendam: parabola, quæ apud Matth. 13. extat, non obscurè demonstrat. Fiducia piorum, quæ Dei donum est, vt Spiritus S. afflatu concipitur, ita & retinetur: quare etiam sepulta viuit, & deiecta se erigit, excitataq; vim suam rursum exerit.

7. Porrò, non videmus quid causæ sit, cur dicatur Spiritum S. grauiore siue atrociore flagitio potiùs quàm leuiore irritatum; abscedere, sese subducere, pristinum domicilium deserere, quasiq; præsidium suæ fidei commissum aduersario tradere. Certè si peccatorum naturam nudam seu per se spectare placet, omnia displicent, omnia odit, omnibus offenditur Deus. Et profectò rectissimè dici, scribi, tradiq; solet, omnia peccata ex se esse mortalia: hoc est, morte digna, & quæ isti inferendæ abundè sufficiant, quamlibet leuia sint. Igitur sua natura omnia Spiritum S. explodunt, diuinum fauorem excludunt, & fidem extinguunt. Venialia tamen (vt receptam vocem retineamus) esse dicuntur, quæ alioqui mortalia sunt. Sed id fieri, defenditur à doctis omnibus, non peccatorum respectu: verùm personarum in quibus sunt, & à quibus admittuntur, ratione. Ita fit, vt quæ in reprobis (vt dici solet) sunt mortalia, in electis ac regeneratis venialia reddantur: quippe quòd persona, Deo, in filij sui gratiam, placeat: & in ipso ad salutem electa, & ad vitam æternam destinata sit. Sic lapsus quotidiani, qui alioqui damnationem inferrent, non imputari, sed tegi, hoc est, condonari dicuntur. Iam verò adesse, iuuare, tueri aliquem in leuioribus periculis, & curatu faciles morbos tollere: in grauioribus verò se subducere, & maximè opem auxiliumq; desiderantem negligere, nedum deserere: neque fidelis amici, neque boni peritiq; medici officio fungi esset. An non prorsus absurdum foret, id de Dei Spiritu sentire, quod de viro bono ne suspicari quidem licet?

8. Vt sanè de eo tale quiddam suspicemur, nedum credamus, nequaquam patiuntur multæ promissiones cùm pijs quibusdam priuatim, tum omnibus in Ecclesiæ persona factæ. Siquidem Dei dona & vocationem esse ἀμεταμέλητα, disertè pronunciat Christi Apostolus.

9 Præsidium autem suum perpetuò suis adfuturum, maxima cum asseueratione pollicetur Deus: & eos abs se aliquando iri desertum, constantissimè negat. Quæ etiam ad aberrantes & peccantes protendi debere, manifestè demonstrat illa Prophetæ promissio: cum ceciderint, non collidentur, quia Dominus sustentat manu sua.

10 *An idest instar irati secedere? Quid? etiam peccata electis fore adiumento in bonum, ex Apostoli sententia Rom 8. docti ac pij scriptores colligunt. quod etiam plerig, non rarò experiuntur. Quod si id est verum, vt esse apparet: cui id ferri acceptum poterit, nisi paternæ beneuolentiæ atque prouidentiæ ista omnia moderanti, & ad tum suam gloriam, tum suorum salutem conuertenti. quod in diuersum spectabat? Nunc verò si suos electos peccantes desereret, destitueret omni ope, prorsusq; abijceret: illud qui fieri posset? Qui hæc attentè considerare volent, certò confici agnoscent, Deum vt optimum parentem, filijs suis etiam grauiter peccantibus adesse, ne prorsus concidant: & sedulò cauere, ne prorsus confringantur.*

11 *Id nisi faceret, nunquid idem ipsis accideret, atque ijs, quos vt deploratos deserit prorsus, & abijcit? Illud autem quid aliud est, nisi (vt sacra oracula testantur) in reprobam mentem delabi, & in quæuis scelera ruere præcipitem, denique peccatis peccata cumulare? Quæ omnia non tantùm sunt horrenda cogitatu, sed etiam dictu fœda. Sinit quidem Deus (quæ ipsius est sapientia) sanctos suos non tantùm identidem vacillare, sed etiam non rarò turpiter labi. At labentes manu sua (sic enim loquuntur Prophetæ) sequitur, aut veriùs præit, quò deiectos ab hoste erigat, & attollat, luctamq; cum aduersario (velut in palæstra aut certamine non rarò fieri videmus) redintegrent, & (iuxta prouerbium) fugientes denique pugnent. alioqui semel prostrati iacerent æternùm, libidini atque tyrannidi hostis expositi & subiecti. Non est itaque quòd aut credamus, aut dicamus, hunc ἀγωνοθέτην à suis in dura ac difficili palæstra siue arena decertantibus oculos auertere, manúmque retrahere: hoc est, aut Spiritum S. reuocare, aut fidem repetere, & denique omni præsidio spoliare, cùm deijciuntur ab Antagonista: immò etiam prostratos & suo clypeo protegit (vt Propheta scitè loquitur) & alarum suarum vmbra tuetur.*

Hæc & huius generis plurima, quæ passim recitantur in scriptis Propheticis atque Apostolicis, dum attentè consideramus: non possumus non iudicare, quæ in superioribus Thesibus proposita sunt, de electorum Dei per Spiritum S. defensione & custodia perpetua, deq; fidei ipsorum constantia, esse pia atque Christiana: vt etiam esse iudicamus, quæ in alijs Thesibus de Antichristo, Seculi fine ac eius signis, de Sanctorum Prædestinatione, & geminis cùm Dei ipsorum vinculis, asseruntur. De his verò vt aliquid adferremus, non putauimus esse opus, partim quòd obscuritatis nihil habere nobis videantur: partim quòd candidis & veritatis studiosis siue auditoribus siue lectoribus aliquid offensionis allaturas esse, nobis persuadere non possimus. Denique, doctrinam illam totam dignam esse censemus, quæ in pijs Christianis q; scholis exponatur, atque tradatur: modò id & dextrè & sobriè fiat. Ideo vehementer doluimus, cùm audiremus, non deesse qui eam explodendam esse censerent ab ea Schola, in qua eam quidam nostrûm non ita pridem didicêre, tradente & docente viro doctissimo & pijssimo, felicis memoriæ, D. Bvcero.

Neque est quòd quenquam huius doctrinæ vel pudeat, vel pœniteat: cùm ea sit scriptis Propheticis & Apostolicis consentanea, atq; optimorum quorumq; interpretum siue veterum siue recentiorum confirmata consensu.

Datum Heidelbergæ, Augusti 25. Anno 1561.

Academiæ Heidelbergensis Theologi.

D. P. Boquinus subscr.
D. Immanuel Tremellius subscr.
D. Gaspar Oleuianus subscr.
Michaël Dillerus concionator Aulicus Heidelb. subscr.

IVDI-

Iudicium Scaphusianæ Ecclesiæ, de iisdem Thesibus.

PErlectis & perspectis Thesibus, à Clarissimo & Doctissimo viro D. D. Zanchio oblatis, nihil omnino in illis inuenire potuimus (si modò ad regulam verbi Dei, à viris veritatem amantibus examinentur) quod pugnet cum Sacris literis, scriptis videlicet Prophetarum & Apostolorum: & quod non sit orthodoxum. Profitemur itaque, & testamur, doctrinam D. D. Zanchij in his, non solùm ei quæ in nostris Ecclesiis traditur atque proponitur doctrinæ, quam indubitatam esse asserimus (donec ex verbo Dei erroris conuicti, & meliora edocti fuerimus) verùm etiam ei quam viri eximij, insigni pietate atque eruditione præditi, beatæq; memoriæ professi sunt, aliiq; adhuc profitentur, non solummodo in Schola & Ecclesia Argentinensi, sed etiam alijs multis in locis, consonam esse. Ideoq; damnandam illam ita temerè, & exibilandam minimè iudicamus: & eum, qui ita sentit, nemo pius eiyciet, neque oppugnabit, nisi expugnatum, Scripturisq; diuinis conuictum. Hanc nostram sententiam, quò & alijs commodiùs patêret, breui hoc scripto sumus complexi. Noluimus enim singulas Theses excutere ordine: cùm id ante nos fecerint, & facturi adhuc, viri pijssimi doctissimiq;. Deus optimus maximus, adsit Ecclesiæ suæ afflictæ, & misereatur nostri.

Ministri Ecclesiæ Scaphusianæ.

Sebastianus Grubel.
Iacobus Ruger.
Blasius Bouillus.

Ecclesiæ Scholæque Tigurinæ, de iisdem Thesibus Iudicium.

Dilectis in Christo fratribus, ad quos eæ nostræ literæ peruenerint, gratiam & pacem à Deo Patre, per Dominum nostrum Iesum Christum.

COntvlit se ad nos hisce diebus D. D. Hieronymus Zanchius, vir egregia doctrina ac pietate clarissimus: qui non sine dolore tum suo, tum nostro, exposuit quædam suæ doctrinæ Capita, iam ab aliquot mensibus non solùm in dubium vocari, sed etiam (quod ipsi grauius erat) hæreseos accusari. Nam si tanti sceleris accusaretur, non tantùm eius animi salus in discrimen veniret, quod horribiliter expauendum est: sed etiam de omni existimatione eius actum esset, idq; cum suo & vxoris liberorumq; maximo detrimento. Quare per eam pietatem atque misericordiam, qua tum veritati, tum etiam innocenti fratri periclitanti subueniendum est, nos rogauit: vt dogmata sua, quæ ab aduersarijs ipsius tam atrociter impetuntur, diligenter & accuratè perpenderemus, idque ad libram & normam diuinarum literarum: nostróque tandem iudicio & censura decerneremus, an ea quæ docuit, vel probanda, vel improbanda viderentur. Hæc ille à nostro conuentu non minùs modestè quàm grauiter petijt: & vnà suæ doctrinæ capita, quæ ante omnia suggillant, legenda & cognoscenda tradidit. Nos verò, qui nihil quod ad Christianam charitatem pertineat, à nostra Ecclesia putamus alienum, iustæ illius postulationi annuendum censuimus. Capitibus autem doctrinæ attentè ac dextrè perpensis & excussis, nihil ibi deprehendimus aut impium,

aut

aut pugnans cum diuinis literis. Quocirca illa dogmata, de quibus inter ipsum & aduersarios eius orta est controuersia, modò pia commodáque interpretatione accipiantur, approbamus, commendamus & amplectimur: atque illum non pœna vlla, sed laude non vulgari dignum existimamus. Et ne temerè id statuisse videamur, singulis eius Thesibus argumenta seu testimonia diuinarum literarum subiiciemus.

1 Primùm, ignotum esse tempus aduentus Domini ad iudicium, Sacræ literæ perspicuè docent. Illum enim furi conferunt, qui nocte & de improuiso consueuit adesse: quin tam angeli, quàm etiam filius hominis, illum dicuntur ignorare. Christus item affirmauit, Apostolorum non fuisse, tempora & momenta nosse, quæ Pater in sua potestate posuit. Hæc ex diuinis literis habemus: contra quæ, nec Helianæ scholæ responsa, neque ἀπόκρυφα vlla oracula recipienda censemus.

2 Secunda Thesis non potest vt hæretica explodi, cùm admodum sit probabilis. omnes enim fermè Patres in ea sententia fuerunt. Vt autem patet quàm manifestissimè, probabile id est, quod pluribus, & præsertim sapientioribus visum fuerit. Neque autor negat, immò fatetur, permultos esse (sicut Ioannes ait) Antichristos: Mahumetem, Iudæos, & Papas, qui se doctrinæ Christi opponunt: denique omnes qui idem, tam extra Papatum, quàm in Papatu, faciunt. Sed cùm indies malicia crescat, & sine modo augeatur: nil obstat, quò minùs κατ' ἐξοχὴν aliquis ad extremum sit venturus, qui cæteros Euangelij hostes impietate sua longissimè superet, quémque Dominus Spiritu oris sui omnino sit profligaturus. Nam & Apostolus qui ait, Antichristi multi sunt: idem priùs dixit, Antichristus ἐξοχήν: vnum simul & multos fore indicans.

3 Tertia, duo loca Scripturæ componit: quæ prima fronte videntur inter se pugnare. Id verò nihil quod literis diuinis aduersetur, continet. Quamobrem autoris industria & studium potiùs laudanda sunt, quàm traducenda. Multa quippe in Sacris literis passim occurrunt, quæ primo aspectu videntur sibi mutuò esse contraria. Doctoris autem pij est, illa pro suo ingenio & prudentia conciliare: ne lectores vel impingant, vel de veritate sanctæ Scripturæ ambigant. Vnde ijs qui hoc præstant, gratiæ sunt agendæ: tantum abest vt ista de caussa sint vel damnandi, vel accusandi.

4 Quarta, certum esse quendam numerum apud Deum, tam prædestinatorum ad æternam vitam, quàm reproborum: citra controuersiam est. Nam qui seruandi sunt gratia, fide atque Spiritu: oportet vt diuinitus instruantur. Proinde cùm Deus istorum bonorum sit autor: illum necesse est apud se constituisse ab æterno, quibus ista velit elargiri, quibúsue dare nolit. nisi eum velimus existimare vel casu vel temerè agere. Id autem, vt absurdissimum, reijciendum est. Nam si duo passeres absque voluntate patris non cadunt, nec citra eiusdem voluntatem vlli vel seruabuntur, vel deserentur: cùmque voluntas Dei non sit noua, sed æterna, nec ipse mutetur, vt qui sit prorsus immutabilis: consectarium est, numerum vtriusque ordinis iam apud eum esse constitutum. Huc deinde accidit: etiam capillos nostri capitis esse numeratos. Quare multò magis Deo constare necesse est, numerum seruandorum. Paulus præterea inquit, solidum firmumq; stare fundamentum, Quòd Deus nouerit qui sint sui. Mentionem quoque faciunt diuinæ literæ, libri vitæ. dixitq; Christus Apostolis: Gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.

5 Quinta, electos perire non posse, asseritur: ac eos necessariò seruari. Hoc idem Christus dixit, quando ait: Se oues habere, quas nemo possit rapere de manu sua. nec non, Omne quod dat mihi Pater, ad me venit: & eum qui ad me venerit, non eijcio foràs. Et Paulus, vt prius, testatur firmum stare fundamentum. Qui etiam ad Romanos catenam connectit indissolubilem, scribens: Quos præsciuit, hos & prædestinauit: quos prædestinauit, hos & vocauit: quos vocauit, hos & iustificauit: quos iustificauit, hos & glorificauit. Iccirco fieri non potest, quin electi denique seruentur: cùm Dei voluntas inuicta sit, & omnino insuperabilis. E diuersò autem cùm reprobi sint vasa iræ, aptata in interitum, seruari non possunt. Nam ad salutem & Spiritus & fides requiruntur, quæ nequaquam omnibus promiscuè dantur, cùm ad

Rom.

Rom. habeatur: Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Quia itaque Deus constituit iudicio suo, semper vtique iusto, non autem semper manifesto, hæc dona eis non attribuere: procul dubio perdentur ac damnabuntur. Liquidum præterea id est: neminem venire ad Christum, nisi Pater eum traxerit. Is autem non trahit, nisi quos voluerit. abscondit enim à prudentibus & sapientibus huius mundi, quæ paruulis patefecit: quòd ei sic libuerit, vt Christus fassus est, cùm illi hac de re gratias egit. Neque hoc nomine autorem θέσεων accusandum putamus, quòd Necessitatis vocabulum vsurparit: quia (vt ipsemet fatetur) necessitatem coactionis explodit, & illam quam inserit ἀναγκαίως esse affirmat: eam verò Scholastici consequentiæ appellare consueuerunt. Deinde necessarij definitionem huc accersit: Necessarium videlicet id esse, quod se aliter habere non potest. Scripturæ autem diuinæ quàm manifestissimè docent, fieri non posse vt electi pereant. Nam de suis ouibus Christus ait: Nemo potest eas rapere de manu mea. Et de tentationibus extremi seculi scribitur: Vel ipsos electos tunc seductum iri, si fieri posset. Vnde colligitur, eos qui electi fuerint, minimè seduci posse. Præterea si quis hoc inficietur, salutis certitudinem prorsus auferet.

Sexta traditur, ordinem diuini propositi non posse mutari: ita vt electus fiat reprobus, & vicissim reprobus euadat electus. Id autem non opus habet discussione, cùm voluntas Dei (vt dictum est) sit immutabilis: & firmissimum stet, quod in mente diuina constitutum fuerit. Ego sum Deus, apud Prophetam inquit, & non mutor. Ideo hæc de diuina electione secundum propositum firmissima sunt. At si loqueremur de illa electione, quæ secundum præsentem iustitiam in Ecclesia & videri & iudicari potest: non negat autor, quin electus fieri queat reprobus, & ediuerso reprobus electus. 6.

Septima & Octaua comprehenduntur veræ caussæ atque principia, quibus & Christi & Ecclesiæ κοινωνίας verè participes reddimur. Eorum alterum æternum est. nam dicitur ad Ephes. nos electos fuisse ante iacta fundamenta mundi. Et ad Tim. habetur, Sanctos gratiæ diuini fauoris ante secularia tempora fuisse participes. Alterum verò, nimirum Spiritus & fides, electis in tempore contingunt. nam Deus ea, cùm visum fuerit, elargitur. Vinculorum autem vocabulo non intelligit autor vllam coactionem: sed tantùm iuncturas & nexus, quibus & Christo capiti: & reliquis membris eius conglutinamur. Nec diuinæ literæ à nomine vinculorum abstinuerunt. nam ad Ephes. 4. scribitur, Seruandam esse vnionem Spiritus in vinculo pacis. Et ad Coloss. charitas vinculum perfectionis appellatur. Interna verò dicuntur hæc priora vincula: quoniam electio diuina in sua natura ignoratur: sed eius testimonium in animo nostro, non exterius, habemus. Fides autem & Spiritus hærent in corde nostro. Dicuntur item inuisibilia: quoniam aspectu externo cerni minimè possunt. Indissolubilia etiam sunt: quoniam electus non fieri potest reprobus, neque reprobus vnquam euadet electus: & insitus in Christo, nunquam ab eo potest penitus excidere, & Spiritum ac fidem iam acceptam funditus amittere: vti postea suo loco dicetur. Alia verò duo vincula, cùm externa sint & visibilia, vtique dissolui possunt. multi quippe à professione doctrinæ, atq; Sacramentorum participatione sæpe deficiunt. 7. & 8.

Nona semel tantùm dari fidem electis, affirmatur: verùm non asseritur, eam non habere suas accessiones & imminutiones. Deinde, sermo instituitur de fide vera, qua iustificamur: alioqui fides temporaria & abire & redire potest. Quodq; attinet ad electos & renatos, de quibus modò agitur, scripsit beatus Ioannes 1. Epist. 3, eos non peccare. atque mox rationem subijcit dicens, Quòd in ipsis maneat semen Dei. Vocabulo autem seminis, verba diuinæ promissionis intelligimus: quæ in filijs Dei manere non possunt, nisi fides quæ apprehendat ea, illis affuerit. Et quia fides citra Spiritum non consistit: conficitur, fidem & Spiritum in Sanctis, quando labuntur, consopiri & hebescere: non autem prorsus auferri, alioqui semen in eis non maneret. 9.

Decima, caussa redditur, cur semel data fides, ob lapsus consequentes prorsus non excidat. Ea verò duplex est: promissio in quam Dei. nam pollicitus est, se affuturum perpetuò suis. Pro altera verò caussa, Christi preces assignantur: qui non tantùm pro suis Apostolis, verùm 10.

etiam pro omnibus qui crediturì erant, Patrem, orauit. nec preces eius irritæ fieri potuerunt. Deinde, cùm in sanctis lucta Spiritus aduersus carnem sit perpetua, consequitur, Spiritum in eis perpetuò manere: quamuis pondere carnis aliquando vincuntur. nisi enim maneret, quomodo posset carni reluctari? Manet itaque fides in electis, etiam quando labuntur: sed propter peccata langueſcit, & consopitur. & ideò, quemadmodum Apostolus meminit, excitanda est.

11. Vndecima non opus habet declaratione, cùm seipsam interpretetur. Quia renatos adserit ideo non peccare toto animo & toto corde, quoniam ijs peccatis quæ interdum committunt, reluctantur, faciuntq; malum quod nollent, & bonum quod vellent non faciunt. Quare vnà cum Apostolo exclamant: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore, &c? Et quamuis peccato seruiunt, lege tamen Dei mente delectantur. Deinde peccata electorum vel ex ignoratione proficiscuntur, vel ex infirmitate. Paulus certè (vt ipse testatur) ignorans fecit, cùm Christianos vastaret. Petrus verò ex infirmitate negauit. Ergo neuter eorum toto corde, totoq; animo peccauit: quia neuter eorum plenam voluntatem suo peccato impendit. nam ea partim ex ignorantia, partim ex infirmitate imminuit.

12. Duodecima traditur, Petrum ore negasse Dominum, sed animo & corde fidem erga illum retinuisse. Id autem potest ex eo confirmari, quòd Christus ait: Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua. Exauditus porrò est filius Dei: quapropter fides eius non prorsus defecit, quamuis labefactam esse, atque non nihil imminutam confitemur. Et hanc sententiam complures amplexati sunt: nimirum Tertullianus in libro de Fuga, Augustinus de correctione & gratia, Chrysostomus item & Theophylactus in ea verba Christi Luc. 22. Benrhardus quoque de natura & dignitate diuini amoris, cap. 6.

13. Decimatertia, Promissiones, quoad gratuitam Dei misericordiam, certam & æternam salutem, docetur solùm ad electos pertinere. Nam hæc reuera sunt occulta fidei, nec possunt aliter quàm fide percipi. Quare tantùm eorum sunt, qui fide diuinitùs ornantur. Fidem autem non esse omnium, neque omnibus dari, ex sacris literis & experientia notissimum est. Nemo venit ad me (inquit Dominus) nisi Pater traxerit eum. Cur verò, adiecit Augustinus, hunc trahat, & illum non trahat: noli iudicare, si non vis errare. Sunt quidem promissiones huius generis omnibus prædicandæ, quoniam verbi ministri electos secundum propositum non agnoscunt, cumq; plebem habeant ex reprobis & electis conflatam, Dei promissiones promiscuè omnibus inuulgant: quæ tantùm in illis facultate Spiritus Dei redduntur efficaces, qui cœtui electorum accensentur. Quare non absque ratione Christus pronunciauit, Multos esse vocatos electos verò paucos. Nec dubium est, Paulum ad Rom. docuisse, promissiones minimè pertinuisse ad omnes qui erant ex Abrahamo secundum carnem: sed tantùm ad illos, qui filij promissionis essent.

14. Decimaquarta docet, quo pacto Deus velit omnes homines saluos fieri, & Christum esse propitiationem pro peccatis totius mundi. Atq; ostenditur, si hæc dicta contrahantur ad electos, cuius cuius ordinis fuerint: hac interpretatione Scripturas minimè deprauari. Nos profectò sumus in eadem sententia, nec eam expositionem salua conscientia reijcere possumus: quam & congruam esse agnoscimus, & ab Augustino, Patre omnium laudatissimo, non semel allatam: cuius interpretationis ergò à nemine vnquam est hæreseos damnatus.

De sententijs itaq; seu Thesibus Doctoris Zanchij (viri cùm eruditione, tum pietate ornatissimi) nos re maturè ac bene considerata, pronunciamus, nihil in eis contineri vel hæreticum, vel absurdum. Immò eas amplectimur, partim vt necessarias, partim vt probabiles, quæq; diuinis literis minimè repugnent.

Nec ignoramus, illas habuisse assertores non modò antiquos Patres, verùm & reformatores Ecclesiarum nostri temporis, Lutherum, Capitonem, Bucerum, Brentium, & plerosque alios Euangelicæ doctrinæ illustres propugnatores. Iccirco ne resistamus Dei præcepto, quod Prouerb. 24. habetur, quo mandatur, ne illi desimus qui versatur in summo discrimine, ac ne veritatem deseramus, patiamúrue vnà cum hoc Doctore tot præstantissimos viros, &

de

de Ecclesiis filij Dei bene meritos damnari: visum est nobis omnibus, illi hoc suo tempore, nostro testimonio adesse. in cuius firmam solidamq; fidem, vnanimi consensu & voluntate omnes huic iudicio atque censuræ manu propria subscripsimus.

Datum Tiguri, 29 Decembris, 1561 Anno.

Pastores & Professores Ministri Ecclesiæ Tigurinæ:

Heinrychus Bullingerus.
Rodolphus Gualtherus.
Ioannes Vvolphius.
Petrus Martyr Tigurinæ Scholæ Professor.
Iosias Simlerus.
Ludouicus Lauaterus.
Vvolphgangus Hallerus.
Ioannes Iacobus Vvickius.
Hulderychus Zvinglius F.

Ecclesiæ & Academiæ Basilienſis de iisdem Thesibus Iudicium.

Martinus Borrhaus, suo & sacri Euangelij Doctorum & Ministrorum nomine, eximia eruditione & pietate, & de literis optimè merito viro, D. IOANNI STVRMIO, eiusque venerandis collegis, amicis & fratribus in Christo dilectis, S.D.

CVM his diebus ad nos, IOANNES STVRMI, vir clarissime, Hieronymus Zanchius, sacrarum literarum apud vos professor, venisset: quasdam nobis de doctrina, quam in Schola vestra sparserat, propositiones, de quibus post alios doctos & eruditos viros nostram sententiam exponeremus, proposuit. Nos verò, cùm non exiguam discordiam ob eam doctrinam inter ipsum Zanchium, & quosdam Euangelij ministros excitatam intelligeremus, ita de Thesibus istis iudicare statuimus: vt tu & collegæ tui cognosceretis, Primò, nos propensos paratósque esse, ad reddendum cuiuis de vera doctrina testimonium: à qua Zanchij (clari eruditione & pietate viri) propositiones minimè dissentire iudicamus. Deinde, vestram Ecclesiam, quæ cum nostra semper arctissima amicitia coniuncta fuit, dissidijs scindi, lacerari ac dissipari cœpisse, magnum nobis dolorem adferre: vt solent omnia amicorum, præsertim istorum, quos cælestis amoris Domini nostri Iesu Christi Spiritus conciliarit, communia esse, prospera & aduersa, gaudia & luctus. Demum, vt sciretis nos vehementer cupere (quod vos facere non dubitamus) à vobis operam dari, vt quoad fieri posset, discussa perniciosæ discordiæ nebula, salubris concordiæ lux resplendeat. Quod futurum arbitramur, si quæ aliæ excitati dissidij caussæ, quæ nobis notæ non sint, fuerint, è medio tollantur: & Zanchij doctrina ita explicetur, vt offensi fratres intelligant, eam non dissidij tanquam in re noua, sed veritatis quærendæ studio, studiosis auditoribus ad iudicandum propositam. Nam has propositiones tales esse censemus, quarum quædam aperto sacrarum literarum testimonio comprobentur: quædam cum illis non pugnent: nullæ conscientiam, si rectè exponantur, lædant: quas etiam à veteribus Theologis tractatas constat. Et quoniam semper alia docendi ratio in Scholis, alia popularium concionum ad vulgus fuit (quarum altera, auditorum animi ad grauius sacrarum rerum iudicium formantur: altera indoctus & rudis populus, ad simplicem Christi, quam capiat, cognitionem eruditur) speramus, vtraque ratione consideratа, fore, vt vos pro prudentia vestra, qua polletis, facilè, magna Ecclesiæ vestræ salute, & nostro gaudio, concordiam inter Zanchium & fratres sarciatis. Quod vt fiat, faxit ve-

ræ pacis arbiter, & omnium quæ cælo & terra continentur per sacro sanctum sanguinem suum pacificator IESVS CHRISTVS. *Vale, vir ornatissime, cum toto Collegio: Anno* M.D.LXII. *6. Ianuarij.*

De iisdem, Doctorum virorum Epistolæ.

Clarissimo & eruditione & pietate viro, D. Ioan. Sturmio, Rectori Scholæ Argentinensis, præceptori suo charissimo, & perpetua reuerentia colendo.

GRATIAM *& pacem à Deo Patre nostro, per* IESVM CHRISTVM, *in Spiritu sancto. Reuerendissime vir, charissime præceptor, clarissime Sturmi: Fuit apud nos Doctor Zanchius, vir eruditione & pietate clarus, nostris admodum gratus hospes: verùm caussas eius aduentus dolemus. Non enim libenter audiuimus, doctrinam Christi à sancto viro D. Martino Buccro, piæ memoriæ, firmissimis testimonijs Scripturæ & argumentis confirmatam, & à vestris magno applausu tum susceptam, in vestra eadem vrbe nunc condemnari. Qua de re, etsi non libenter nos immiscemus dissidijs, multò minùs fouere studemus: tamen nostram sententiam ei communicare, an dissidium hoc apud vos sopiri possit, non grauati sumus. nec dubitamus, Senatum vestræ vrbis & Scholæ, à Deo pietate & eruditione & prudentia præ multis ornatum, suo loco & tempore curaturum, vt illi morsus Sathanæ curari queant, & sanari: sat hostium externorum habemus, satis digladiatum & pugnatum est à nostris, non sine grauissimo vulnere Ecclesiarum nostrarum, & cæterarum Christi. Tempus esset, vt illud Pauli rectè perpenderemus: Quòd si inuicem mordetis, videte ne inuicem consumamini. Spero Doctorem Marbachium ea prudentia præditum, vt intelligat, quem fructum reportarint nostris Ecclesiis, nostrorum Theologorum disceptationes: eaq; de caussa facilem se præbiturum, vt ista Tragædia sepeliatur. In Scholis licet de multis veris rebus disputare cum fructu, quæ suggestui non conueniunt, neque cum fructu sparguntur in aures vulgi. Candor deest nobis: quo amica collatione priùs omnia tentare deberemus, quæ pacem & concordiam spectant, quàm turbas excitare. Sed hisce de rebus satis. Non dubitamus enim, vestra interpositione in optatum finem perduci posse, quæ Sathan in dissipationem & Scholæ & Ecclesiæ vestræ excitauit. Gaudeo & congratulor tuæ humanitati, quòd alijs tuis præclarissimis prælectionibus adiunxeris libros Chrysostomi, de officio & dignitate ministerij verbi in Ecclesia Christi differentes. Vtinam Ecclesia videat aliquando hosce libros tuis Scholijs illustratos: & orabo Deum, vt cor tuum Spiritu suo extimulet, quo in cæpta professione pergas. Mira enim & iucunda de te audiuimus à D. Zanchio. Hisce iam valeat tua humanitas in Domino* IESV *quàm felicissimè, vnà cum tota domo, Ecclesia & Schola. Oro autem, vt meam audaciam boni consulas, quòd meis illiteratis literis tuam humanitatem alioquin occupatissimam onerarim. Si quid in hac terra est, quod mihi dolorem augeat: est certè dissidium piorum & doctorum virorum in nostris Ecclesiis, eundem Christum confitentium. Raptim, ex Echselio: 18 Augusti, Anno Domini 1561.*

Ioannes Pistorius Niddensis, tuus totus.

Clarissimo doctrina & virtute viro, D. Ioanni Sturmio, amico suo, S.D.

QVOD *tuis literis ad me petijsti, audiui clarissimum virum D. Zanchium. Etsi autem cupiebat mihi non tantùm historiam rei, verùm etiam vniuersam* **disputationem commemorare: tamen, quia absente, & nondum audita altera parte (scis enim illud, μήτε δίκλω) non sumo mihi de hac controuersia iudicium & cognitionem. non potui ei præsertim aliò vocantibus negotijs, hac in re omnino gratificari. Præstiti, quod in præsentia, & in huius caussæ ambiguitate potui. Quædam vtiliter dicit, si æquum habuerint interpretem: quædam probare nondum possum. Et tamen existimo rem non sic deploratam, vt consilio bonorum virorum, quos vestra Resp. insignès habet, non posset componi. Quod igitur vnum licet, oro Deum, vt ostendat vobis rationem, qua istud dissidium, nec Scholæ nec vobis vtile, tollatur. Bene ac feliciter vale. Studgardiæ, die 13 Decembris.*

* *Fuit controuersia: sed sine vlla disputatione. illam enim impetrare nunquã potui: imò nec amicum colloquium.*

Ioannes Brentius.

Ambrosius Blaurerus, Doctori Hieronymo Zanchio.

THESES *hasce tuas, quas non absque magna voluptate legi, mi venerande charissimeq; Zanchi, sic totis animis probo, complector & exosculor, vt magis non possim: vtq; valde mecum demirer, inueniri vsquam posse inter purioris religionis, vel nullo, vel iciuno adeo iudicio Theologos, qui ijs suum calculum addere, ac summa consensione subscribere nolint: quibus & Dei gloria maximopere illustrari, & parta nobis per Christum salutis gratia rectè commendari simul, & fluctuantium afflictarumq; conscientiarum tranquillitas & consolatio vnicè, nec vlla alia ratione solidè firmiterq; constare vnquam poterit.*

Excellentissimum virum D. Ioannem Sturmium, Scholæ, adeoq; totius Reip. vestræ incomparabile decus & columen, meis verbis quàm potes honorificè, in solida salute nostra Christo, saluere iube.

Vituduri, 24 Decembris. 1561.

Clarissimo viro D. Ioanni Sturmio, Scholæ Argentinensis Rectori, Domino suo colendissimo S. D.

EVIT *hisce diebus, vir clarissime, apud nos, communis vtriusque nostrûm summus amicus, Doctor Zanchius. à quo cùm audierim, eius caussæ tam longam dilationem: non potui non vehementer dolere, ac sum illius ex animo ac impensè misertus: qui hoc tempore tam incommodo, nec sine magnis sanè sumptibus, præsertim innocens, cogatur oberrare. Nobis quidem fideliter exposuit tum tuam, tum etiam Capituli suæ caussæ iustam & fortem defensionem. Quæ de re tibi, atq; tuis venerandis collegis maximas ago gratias. Retulit item, quinque optimis viris consularibus negotium suum & cognoscendum, & definiendum esse commissum: vt auditis nonnullis doctorum virorum sententijs, quid videretur de tota re, denique pronuncient. Sed interea nihil esse actum: & se vereri, ne cunctatio propterea interponatur, quòd iudices delecti, cùm interioris Theologiæ non sint admodum periti, metuant, ne religionis capitibus definiendis*

nonnullorum hominum reprehensionem incurrant. Proinde quamuis non dubitat præclaros illos viros, scriptis vtriusque partis diligenter perlectis, cognitáque vestri Capituli grauissimæ sententia, & duarum Academiarum præclaro iudicio, iam tandem intelligere, neque suam doctrinam esse impiam, neque ipsum pro hæretico habendum: attamen pro charitate Christiana requisiuit à nobis, vt sua dogmata seu θέσεις graui, seueraq; censura examinaremus: & si quid minus orthodoxum in eis deprehendissemus, omni humano affectu seposito, illum vt fratrem admoneremus: sin verò ea quæ docuit vera & sana censeremus, testimonium, & quidem conscriptum, veritati dare non grauaremur: idq; in eum finem, vt Magistratus Argentinensis intelligat, se in sua Schola nihil impium docuisse: ac delecti iudices queant libera tutaq; conscientia, & sine vllo iustæ reprehensionis metu, de tota doctrina iam controuersa, ex multis certisq; Ecclesiarum diuersarum & Euangelicæ Theologiæ Doctorum iudicijs liberè statuere, atque apertè pronunciare. Huic autem non minùs docti quàm pij viri iustissimæ petitioni, per conscientiam, & eam fidem qua veritati sumus obstricti, non potuimus non assentiri. & quamuis nos haudquaquam latet, vt aduersarij nostra testimonia sint pro nihilo habituri, quòd ab illis in caussa Sacramentaria dissentiamus: non tamen absterreri potuimus, quin veritati laboranti opitularemur. Neque nos ita in odio esse arbitramur, vt putemur in gratiam vnius hominis, quantumuis chari atque amici, doctrinam impiam & hæreticam voluisse probare. Immò sumus vehementer admirati, quare ministri Ecclesiæ vestræ hanc doctrinam ausi fuerint damnare: cùm illam, præsertim quo ad Prædestinationem, Ecclesiæ nexus, Perseuerantiam Sanctorum, & promissiones æternæ vitæ, professi fuerint tum Lutherus, tum etiam Bucerus, Euangelij filij Dei concionatores celeberrimi. Et quia verisimile non est, vestros ministros in libris tantorum virorum non esse versatos: reddunt se suspectos, ne potiùs odio personæ, quàm studio veritatis adducantur, cùm doctrinam bonam ceu impiam, & veterem ceu nouam damnant. Quamobrem Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi, ardentissimis votis oro: vt nos omnes aliquando tandem charitatis mutuæ vinculo coniungat. Te deinde, præstantissime vir, etiam atque etiam rogo, vt quemadmodum cœpisti, bonam caussam tueri pergas: & pro viribus cures, autorq; sis pio & æquiss. Magistratui, vt pura sanaq; doctrina vigeat, in Schola retineatur, nec innocenti homini patiatur iniuriam fieri. Hæc de amici nostri caussa: quæ, te precor, vt in bonam partem accipias, boniq; consulas. Nunc id restat, vt cùm iam acceperim, te animum prorsus appulisse ad sacra studia, vt istam voluntatem plurimùm tibi gratuler: atque horter, vt hunc diuinum instinctum omnibus modis amplectaris. nihil enim Deo gratius, nihil te dignius, nihilq; accommodatius Ecclesiæ necessitatibus moliri potes. Quanta enim sit penuria ὀρθοτομούντων, ipse intelligis. Vtinam cœtus fidelium tandem aliquando sentiat, quantum possis. Vale clariss. vir. Dominus te omnium bonorum genere augeat. Pridie Kalendas Ianuarij, 1562. Tiguri.

Tuus ex animo Petrus Martyr.

Multæ aliæ tum ad Ioannem Sturmium, tum ad ipsum D. Zanchium, doctorum virorum Epistolæ omittuntur: quòd præter probationem huius doctrinæ priuata etiam negotia contineant.

H. ZANCHII

PRÆLECTIONES ALIQVOT,

De fine seculi, in ea 1. Ioan. 2. verba: παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶν, &c.

CÆTERVM quia præsens locus, vt aliquid de fine seculi dicam, postulare videtur (nam qui de fine seculi scripserunt, hunc etiam locum adducunt) & hæc quæstio multos vexauit, & adhuc vexat: idcirco quid de ea sentiendum sit, paucis aperiam. Quæstionem autem hanc sex capitibus explicabo. Primū erit: An mundus hic habiturus tandem sit finem. Alterum, An certò à nobis sciri possit, quando futurus sit finis huius seculi. Tertium, an liceat homini Christiano indagare, quando futurus sit finis seculi, & rediturus Dominus. Quartum, quæ sit causſa cur Dominus tempus hoc noluerit, & nolit à nobis sciri. Quintum, de signis quæ præcessura sunt finem seculi: & an ex illis colligi possit certum tempus, quo venturus sit Dominus. Sextum, de officijs Christiani hominis in hac quæstione de fine seculi.

QVod ad primum caput attinet, Tria hominum genera negarunt mundum hunc, finem habiturum. Primi fuerunt philosophi, præsertim Peripatetici. Ii enim senserunt, Mundum hunc & nullum vnquam initium habuisse, & nullum finem habiturum: & ideò humanum genus eo tenore & cursu, quo etiam nunc, sic perpetuò in mundo victurum. Sed ij idcirco ita senserunt, quia destituti lumine verbi Dei, cæca tantùm carnis sapientia, in inquirenda veritate vsi sunt. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Dei. Horum rationes refellere, operæprecium non est. Nihil enim negotij nobis est cum ijs philosophis. Alij, qui negant mundum hunc, finem aliquando habiturum, sunt quidam ἄθεοι, & rerum diuinarum illusores, de quibus Petrus: Illud primùm scitote, venturos in extremis diebus illusores: *2. Petr. 3.* qui iuxta proprias concupiscentias ambulent, & dicāt, vbi est pollicitatio aduentus eius? si quidem ex quo die patres dormierunt, omnia sic permanent, vt ab initio creationis erant. Sed horū insciciam, vel insaniam potiùs, refellit certitudo verbi Dei.

D. Augusſt. Tom. 2. in Epist. 42. ad fratres Maudarenses, sic ratiocinatur: Omnia alia, quæ futura prędixerat Spiritus S. in Scripturis, euenerūt, vt de aduentu Christi primo, de destructione Hierosolymæ, &c. Idem Spiritus prædixit etiam futurum finem seculi huius, & Christum secundò rediturum. Ergo certò eueniet. Illorum verò illusorum ratiocinationem sic refellit Petrus: Nam hoc nesciunt volentes, « quòd cæli iam olim fuerint, & terra ex aqua, & per aquam consistens Dei sermone, « per quæ mundus, qui tunc erat, aqua inundatus perijt. Qui autem nunc sunt cæli « & terra, eiusdem sermone repositi sunt: & seruantur igni in diem iudicij & perdi- « tionis impiorum. Hæc Petrus: quorum verborum sensum nunc planum faciam. « Quia illusores à diuturno mundi statu, ipsius perpetuitatem probare nituntur, & verbum Dei deridēt: Petrus illorum ratiocinationē refellit hoc argumento: Mundus, sicut sermone Dei ex aquis & per aquas constabat: sic etiam eiusdem Dei sermone, cùm scilicet Domino visum fuit, ijsdem aquis inundatus perijt, finemque habuit: & deinde eiusdem Dei sermone repositus fuit. Historia hæc apertissima est, & fuit res toti orbi notissima, & certissima. Ergo eiusdem Dei sermone, sicut prima vice per aquas, sic secundò per ignem, cùm scilicet Domino visum fuerit, poterit dissolui, & finem habere. Prædixit autem Dominus, futurum finem seculi, & se se-

cundò rediturum. Ergo seculum hoc habebit finem, & Dominus redibit. Seruantur enim nunc isti cæli & terra igni ad diem iudicij, & perditionem impiorum. A diuturno igitur mundi statu, non valet consequentia, mundum esse incorruptibilem, & nunquam finem habiturum: Quia etiam ante diluuium diu durauerat, & tamen postea etiam perijt: & quidem illis rebus, à quibus originem habebat, & sustinebatur, id est, ab aquis. Sic igne, alio mundi elemento, idem mundus peribit. Tertij perpetuitatis mundi assertores: sunt quidam, neq; puri philosophi, qui destituti sint sacris literis: neque etiam illusores, & contemtores rerum diuinarum: sed & Dei timentes, & in sacris literis doctissimi: qualis fuit, præter alios, Philo Iudæus. Is libellum scriptum reliquit, cui titulus est περὶ ἀφθαρσίας τοῦ κόσμου. In eo libello multis argumentis probare conatur, mundum esse incorruptibilem. Ceterùm, si Philo intellexit mundum esse incorruptibilem, quia neque prorsus in nihilum redigetur, neq; etiam in deterius mutabitur: nos quoque cum illo consentimus. Fatemur enim ex verbo Dei mundum renouatum iri: & futurum cælum nouum, & terram nouam. Et certè videtur ita sensisse Philo ex declaratione, qua explicat quid intelligat nomine φθορᾶς. Sic enim habet in initio libri, pag. 645. λέγεται μὲν δὴ καὶ φθορὰ, ἡ πρὸς τὸ χεῖρον μεταβολή. λέγεται δὲ καὶ ἡ τοῦ ὄντος ἀναίρεσις παντελὴς, διὸ καὶ ἀνύπαρκτον ἀναγκαῖον λέγειν. ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται (scilicet naturaliter) οὕτως εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. Legerat etiam Philo Psalmos & Prophetas, qui hac de re scripserunt. Sed si secus intellexit: pij Christiani non consentiunt. Testimonia enim Scripturarum apertissima sunt de fine seculi huius. Psalmus 102. Initiò terram fundasti, & opus manuum tuarum sunt cæli: illi peribunt, tu autem permanebis. Omnes illi sicut pannus veterascent: sicut indumentum mutabis illos, & mutabuntur: tu autem ipsemet, & anni tui non deficient. Matth. 5. Vsque dum præterierit cælum & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege. 2. Pet. 3. Veniet autem noctu sicut fur, dies ille Domini: quo cæli cum stridore præteribunt, elementa autem æstuantia soluentur: & terra, & ea, quæ in ea sunt, exurentur. Item: Cæli conflagrantes soluentur, & elementa æstuantia liquescent: sed cælos nouos, & terram nouam secundum promissum expectamus. Hæc Petrus. Hoc igitur primum Caput retinendum est, mundum hunc, qualis iam est, tandem aliquando finem habiturum: hoc est, in melius esse mutandum: Solum verò Deum, omnis mutationis esse expertem.

Quorsum verò hæc doctrina? Petrus docet 3. cap. 2. Epistolæ. Cùm hæc igitur omnia soluantur, inquit, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus, & pietatis officijs expectantes, & accelerantes in aduentum diei Dei? Argumentum tale est: Cælum & terra renouabuntur in aduentu Christi: quantò magis igitur oportet nos renouari, qui properamus obuiam Christo in aduentum eius? Studendum igitur est perpetuæ renouationi, & corde soli Deo adhærendum: qui solus est omnis mutationis expers: reliqua verò sunt contemnenda, quia omnia mutabuntur, & omnium tandem finis erit. In hũc etiam finem Apostolus noster mentionem primò fecit Vanitatis mundi: deinde dixit, esse nouissimum tempus, quo scilicet instat aduentus Christi. Quorsum hæc? Vt contemto mundo, deinde euitatis Antichristis, fortes in doctrina Apostolica vigilemus, sobriè & iustè viuamus, semper parati ad eundum obuiam Christo.

SEcundum Caput est: An sciri à nobis possit, quando futurus sit finis seculi. An omnes teneamur desiderio cognoscendi quando futurus sit finis seculi, & rediturus Dominus: res est perspicua. Hoc enim desiderium tenuit etiam Sanctos, Prophetas, & Apostolos. De Daniele manifestum est in cap. 12. Postquam audiuisset ab Angelo, id est, à Christo, de Antichristo, quæq; in fine seculi ventura essent, interrogauit Dominum dicens: Domine, quod nouissimum illorum? De Apostolis patet

Matth.

Matth.24. & in Acto.1. Domine, quando hæc erunt? Est igitur innatum hoc omnibus desiderium, futura sciendi: & præsertim, quando finis futurus sit mundi. Sed an hoc sciri à nobis possit, nunc quæritur. Dominus quidem Iesus docuit, nullo modo sciri posse, cùm dixit: De die autem illa & hora nemo scit, ne angeli quidem cælorum, sed Pater meus solus: id est, Certum tempus, quo hæc à me vobis prædicta ventura sint, solus Pater nouit: Singulis tamen temporibus non defuerunt, idque in Ecclesia Christi, qui illud sciri posse tradiderint. Alij quidem certò, ac proinde certum annorum numerum (tanta est humana temeritas) à primo Christi aduentu vsque ad secundum statuere ausi sunt. Alij probabiliter, ita vt in indagando hoc tempore non multum errari posse contenderint: ac proinde quibusdam vsi coniecturis quantum adhuc temporis vsque ad alterum Christi aduentum supereset, vtcunque definire tentarunt. Quanquam verò magnum discrimen est inter illorum temeritatem, & horum curiositatem: tamen sicut illa omnino improbanda atque damnanda est: ita hæc, mihi non satis probari potest. Vera enim pietas postulat, vt certi quidem simus futurum finem seculi, & rediturum Dominum: sed quando, hoc est, quoto vel die, vel mense, vel anno, vel seculo & ille futurus, & hic rediturus sit, ingenuè nos ignorare, & nullo modo posse scire, iuxta doctrinam Christi, fateamur necesse est. Ac proinde iuxta eiusdem Christi mandatum, quotidie vigilemus & oremus: expectantes in dies & horas Dominum nostrum Iesum Christum: semper parati, cum lampadibus luce fidei accensis, & oleo bonorum operum instructis, obuiam illi prodire. Sed videamus, quæ fuerint ista de tempore finis seculi, & reditus Domini, hominum iudicia. *Matt.24*

Temporibus Apostolorum fuerunt qui dicerent: Etsi non possit sciri dies & hora aduentus Domini: tamen non procul ab fuisse ab eo tempore diem Domini, & finem seculi. Alij dicebant, hanc fuisse doctrinam Apostolorum: Alij, hoc fuisse nuper reuelatum: alij, rationibus & coniecturis persuadere hoc conabantur. Sed hos repressit Apostolus, dicens: Rogo autem vos fratres, per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostri & ipsius aggregationem: ne citò dimoueamini à mente, neque turbemini vel per Spiritum, vel per sermonem, vel per epistolam tanquam à nobis scriptam, quasi instet dies Domini. Docet Apostolus, impostores quosdam tribus vsos fuisse vijs ad persuadendum, instare diem Domini: Primò reuelationibus, quòd hoc certò scirent per Spiritum reuelationis. Secundò, ratiocinationibus & coniecturis: ideò dixit, vel per sermonem: Tertiò, epistolis suppositicijs, & testimonijs Apostolorum: ideò dixit, per Epistolam. Sed quid Apostolus? Ne dimoueamini, inquit, quasi instet dies Domini: quia nisi venerit discessio primùm, &c. Docuit, priùs futuram vniuersalem ἀποστασίαν, vel (vt volunt alij) defectionem Romani imperij: & reuelatum iri Antichristum cum suo regno, antequam veniat dies Domini. Sed quamdiu post aduentum Antichristi esset futurus finis seculi, & dies Domini, centum, mille, an plures annos; Apostolus non docuit. Quare? Quia neq; ipse sciebat, iuxta illud Matth. 24. De die autem illa, & hora, &c. Ecce quid tempore Apostolorum etiam inter fideles sparsum fuerit de fine seculi. eos verò errasse, res ipsa docet. *2.Thess.2* " " "

Post Apostolorum tempora etiam non defuerunt, qui certum annorum numerum definierint, vsque ad secundum Christi aduentum, & finem seculi. Inter gentes prophanas vulgatum fuerat, tanquam diuinum oraculum: Religionem Christianam, postquam Christus cœpit coli, duraturam annos duntaxat 365. & mox finem habituram. Recitat hoc August. Tom.5. de ciuitate Dei, lib.18. cap.53. & quàm falsum fuerit, ostendit cap.54. Quia verò post finem religionis Christianæ in terris mox erit finis seculi: ideo nonnulli Christiani hoc oraculo permoti, putabant post elapsos illos 365. annos, mox finem seculi futurum. Apparet quàm fœdè etiam ij hallucinati fuerint.

Tem-

Tempore etiam Cypriani, qui floruit post Christum anno circiter 250. credebatur instare finis seculi. Apparet hoc ex Epistolis Cypriani: immò in libello ad Fortunatum, de exhortatione martyrij (si tamen Cypriani est) initiò pag. 244. leguntur hæc verba: sex millia annorum plenè complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Etsi liber non est Cypriani: apparet tamen, quæ tum temporis, cùm hic liber editus fuit, in Ecclesia apud multos de fine seculi opinio fuerit: tunc scilicet sex millia annorum compleri cœpisse, & consequenter finem seculi cœpisse instare. Quàm verò fœdè errarint, res ipsa docet.

Tempore Lactantij: qui floruit anno circiter 317. post Christum natum, qualis esset opinio in Ecclesia de fine seculi, patet ex eius Institutionibus. lib. 7. cap. 25. ait: Omnis expectatio (scilicet finis seculi) non amplius quàm ducentorum videtur annorum.

Tempore etiam Augustini, Hieronymi, & talium virorum, permultos fuisse in hac sententia de proximo fine seculi, apparet ex libris August. Tom. 5. de ciuitate Dei lib. 18. cap. 53. narrat quosdam statuisse ab ascensione Domini vsque ad finem seculi, annos 400. alios verò 500: alios 1000. Sed omnes deridet Augustinus, & refutat dictis Domini Actor. 1. Non est vestrum scire tempora, quæ Pater posuit in sua potestate. Matth. 24. De die autem illa & hora, &c.

Quidam etiam Episcopus tempore Augustini, nomine Hesychius, videbatur sentire: Etsi de die & hora aduentus Domini nemo scire potest, sicut Dominus dixerat: tamen certum aliquod tempus & annorum spacium statui posse ab aduentu primo Christi in carnem, vsque ad secundum eiusdem aduentum. Proinde Christianis inquirendum esse hoc tempus. Et hac de re scripserat ad August. Tom. 2 epist. 79. Præter alia Scripturarum loca, quibus in hanc sententiam abutebatur, fuit & ille locus Daniel. 9. de LXX. hebdomadibus. Illum enim locum posse intelligi de tempore, quod ab aduentu Christi in carnem, vsque ad alterum Christi aduentum intercedit. Vel saltem à simili sic posse colligi: Sicut à tempore prædicti vaticinij Danielis vsque ad primum Christi aduentum, interceserunt hebdomadæ annorum 70. sic etiam à tempore primi aduentus vsque ad secundum, interceßuras totidem annorum hebdomadas. Inde igitur colligi posse certum tempus, vsque ad finem seculi. Sed Augustinus docet, locum Danielis nullo modo posse de tempore aduentus secundi intelligi. Qui volet, legat reliqua Scripturarum testimonia, quibus abutebatur Hesychius ad suam sententiam probandam: & deinde legat responsiones Augustini ad singula loca, epistola ad Hesychium 80.

Ad illud verò quod Dominus dixit Apostolis, Non est vestrum nosse tempora, vel momenta, &c. sic respondebat Hesychius: Illud tantùm fuisse dictum Apostolis. noluisse enim vt illi hoc scirent: quia noluit eos testes esse consummationis mundi, sed suæ tantùm passionis & resurrectionis. Ceterùm voluisse, vt nos alij tempus hoc mundi consummationis agnoscamus. Et huc trahebat etiam illam Christi reprehensionem, qua Pharisæos reprehendit, dicens: Vos nostis iudicare faciem cæli, & non nostis tempus visitationis vestræ? Interpretabatur hoc, ille Episcopus de tempore secundi aduentus Christi, cùm tamen de primo aduentus tempore locutus sit Dominus. In summa concludit Augustinus, ex nullis Scripturarum locis colligi posse tempus de fine seculi, vel Christianis esse inquirendum, cùm scriptum sit, & omnibus dictum, Non est vestrum nosse tempora: vel sciri à quopiam posse, cùm scriptum sit, De die autem illa & hora, id est, de tempore reditus Domini, nemo scit.

Sic Gregorius Papa à corruptis moribus sui seculi & varijs prodigijs suo tempore visis, subinde solitus erat dicere: Suum seculum non longè abfuisse à fine mundi. Sed ipse quoque falsus fuit.

Nunc

Nunc venio ad noſtri ſeculi homines. Multi ijque doctiſſimi & pij viri ſenſerunt, etſi nullum certum tempus inter primum & ſecundum Chriſti aduentum certò ſtatui poteſt: probabilibus tamen coniecturis, quantum adhuc vſque ad finem ſeculi temporis ſuperſit, vtcunque ſciri & indicari poſſe. Res ipſa nondum patefecit, an hallucinentur, nec ne: qui longè poſt nos ſequentur, an ij pij & docti viri fuerint in ijs ſuis coniecturis falſi, nec ne, intelligent. Illud verò tantùm ego contendo, coniecturas quas afferunt, eſſe admodum infirmas: proinde illis nihil de tempore finis ſeculi probari aut definiri poſſe. Præcipuas proferemus, & eas examinabimus. Prima coniectura horum hominum, ſumitur à ſex millibus annis, quibus dicunt mundum duraturum. Hebræi enim ſcriptum reliquerunt in ſuis libris, præſertim in Sanedrin, hoc fuiſſe Eliæ Prophetæ vaticinium: Sex millia annorum erunt ſeculi: duo millia inane: duo millia lex: duo millia Meſſias. Et ſi quid ex illis defuerit, defuturum propter peccata noſtra.

Irenæus quoque libro 5. cap. vltimo concludit, mundum ſex tantùm millibus annorum duraturum. Collegit autem hanc ſuam commentationem non ex Hebræis, ſed ex ſimili ſex dierum, quibus creatus fuit mundus: poſt quos ſex dies, fuit Sabbathum, id eſt, dies requietis. Hoc autem (ait) eſt & præteritorum narratio, & futurorum prophetia. Dies enim vnus mille annos ſignificat, ſicut Scripturæ teſtantur: & 2. Petr. 3. Mille anni ante Dominum, ſicut dies vnus. Ergo ſicuti conſummatus fuit mundus in ſui creatione intra ſex dierum ſpacium, & poſtea quies: ſic in ſui fine conſummabitur intra ſpacium ſex millium annorum, deinde vera & perpetua quies ſubſequetur.

Lactantius quoque Firmianus lib. 7. cap. 14. ait, Sex millium annorum ſpacio conſummatum iri mundum: & ex eodem fonte, vnde & Irenæus, hanc coniecturam accepit. Hanc ſententiam de duratione mundi vſque ad ſex millia annorum, multi amplexi ſunt. Vnde & Gregorius Papa Tom. 2. in 9. cap. lib. 1. Reg. colum. 1415: Mundus, inquit, ſex diebus conditus eſt, & ſex ætatibus conſummatur. Addunt poſtea, non completum iri perfectè ſextum millenarium: idque partim probant ex vaticinio Eliæ, partim ex dicto Chriſti Matth. 24. Et niſi decurtarentur dies iſti, &c.

Quanquam enim ibi loquitur de deſtructione Hieroſolymæ: tamen etiam de tempore conſummationis mundi intelligi poſſe volunt. Cùm hæc ita ſe habeant, aiunt: Duo millia fuerunt ante legem, duo millia poſt legem (idque iuxta ſupputationem Hebræorum) & de duobus millibus Meſſiæ iam elapſi ſunt mille quingenti & ſexaginta: ſuperſunt autem 400. & ex eis etiam aliquot adimentur: ergo non poteſt durare mundus ſupra annos maximùm 400. circiter. Hæc eſt prima illorum coniectura. Sed quis non videat, quàm ſit imbecilla? Primò enim dictum Heliæ, quo nituntur, non eſt authenticum. Valet quidem aduerſus Iudæos, qui vaticinium illud admittunt: ad probandum, veniſſe Meſſiam, cùm iam elapſi ſint anni quinquies mille & 560: ſed ad finem ſeculi demonſtrandum, nihil valet.

Ratiocinatio etiam Irenæi & Lactantij nimis infirma & debilis eſt: ideò iurè eam refutat Auguſtinus. Deinde hoc dico eſſe contra verbum Dei. Nam Dominus ait, neminem ſcire poſſe, quando ſit futurus finis ſeculi. De die autem illa, &c. Si igitur vera eſſet hæc ſententia de ſex millibus annorum; facilè poſſemus ſcire quando futurus eſſet finis ſeculi. Hoc autem eſſet contra verbum Chriſti. Ergo falſa eſt ſententia de duratione mundi per millia annorum ſex

Secunda coniectura colligitur ex quatuor Monarchijs mundi, quæ Daniel. 2. & 7. deſcribuntur. Res ita ſe habet. Deſcribuntur quatuor Monarchiæ mundi, ita vt vna aliam ſubſequatur. Prima eſt Monarchia Chaldæorum & Aſſyriorum: ſecunda Perſarum: tertia Græcorum: quarta Romanorum. Illis quatuor

tuor Monarchijs destructis, id est, illis tribus funditus deletis: & quarta in varia regna, ceu in partes dissecta: prædicit Daniel cap. 7. exoriturum cornu vnum, inter illa decem priora cornua: id est, regnum vnum alijs fortius & potentius, quod loquetur grandia, &c. Et cùm istud regnum per vnum cornu significatum, venerit vsque ad summam potentiam, ita vt putet se posse mutare tempora & leges: mox futurum iudicium, & Christum æternùm regnaturum. Hoc autem cornu, quod è Romano Imperio ortum est, interpretantur Turcarum regnum. Sic itaque colligunt: Tres Monarchiæ perierunt funditus: Monarchia quoque quarta perijt, quia in varias partes diuisa est. Cornu autem, id est, imperium Turcarum, circa tempora Heraclij cœpit erumpere (eo enim tempore cœpit Mahomet regnare.) Hoc autem regnum Turcicum ferè vsque ad summum fastigium peruenit: prævalet sanctis, & parum abest quin putet iam se posse mutare leges & tempora. Cùm autem hoc contigerit, veniet antiquus dierum. Ergo parum temporis supereſt ad aduentum Christi secundum.

Respondeo: Si intelligunt minus temporis nunc supereſe, quàm antea: verissimum est. Si etiam quod supereſt, parum esse dicant præ æternitate regni Christi: hoc etiam damus, vt certissimum. Sed si intelligant parum temporis supereſe, id est, supereſe adhuc vel 100. vel 200. vel 300, &c. annos: dico, nihil posse concludi ex his Danielis locis: qui variè etiam ab interpretibus explicantur. nam vt communem sequar interpretationem: Primùm in 2. cap. describit quatuor Monarchias, & de Rom. quidem imperio quinque vaticinatur. Primùm describit illius potentiam, quòd scilicet tanquam ferrum, omnia regna reliqua esset domiturum. Deinde illius inter se diuisionem, quòd scilicet inter se futurum esset diuisum. Tertium, eius crudelitatem ac sæuitiam, quòd scilicet sanguinis & affinitatis vincula non esset curaturum præ sæuitia. Quartum, varias calamitates & ruinas, quòd scilicet varijs cladibus, ac præsertim inteſtinis dissidijs & bellis esset afficiendum. Quintum, eius durationem, quòd etsi in multas partes, tanquam duo pedes in decem digitos, diuisum, frangendum erat, qua pedes lutei erant: tamen quia pedum plantæ ferreæ, duraturum esset, nimirum vsque ad aduentum Regis cæli secundum. Postquam verò hæc de Rom. imperio ratiocinatus fuit Daniel, mox subdit de regno Christi vaticinium: Christum inquam derepentè omnia illa regna destructurum, & solum regnaturum in æternum. De duplici autem Christi aduentu vaticinatur: de eo qui fuit in carne cum Euangelij prædicatione: & de eo qui futurus est in gloria. Ac de primo quidem ait: & in diebus regum illorum excitabit Deus cæli, regnum, quod in æternum non corrumpetur. Non ait, post dies regum illorum: sed, In diebus, &c. Christi enim regnum, cùm regnarent adhuc Romani, & toti orbi dominarentur, in terra excitatum fuit: & annos ferè sexcentos, regnantibus adhuc Romanis, durauit, nimirum ad Heraclij tempora: & etiamnum durat, durabitque in finem vsque mundi. Postea de secundo aduentu Christi, cùm scilicet regnum tradet Deo & Patri, subactis omnibus inimicis suis, ait, Demum, quòd vidisti, quòd à monte præcisus lapis ille, sine manibus comminuit ferrum, æs, testam, argentum, aurum: Deus magnus significauit regi, quid futurum sit post hæc. Hæc Propheta. Atque ita legit & interpretatus est doctissimus Oecolampadius: adducto etiam D. Hyppolito: qui ait: λίπος ὁ παπέσων τὴν εἰκόνα καὶ σωτρίβων, ὁ πληρώσας τὴν γὴν χρισὸς, ἐρχόμενος ἀπ' ἀρχαιῶν, καὶ ἐπάγων τῷ κόσμῳ κρίσιν.

Ceterùm hîc nulla ponitur temporis præscriptio, à primo vsque ad secundum Christi aduentum. Quare ex hoc vaticinio, quod est in 2. cap. Daniel. nihil de fine seculi, an futurus sit hinc ad 100, vel 200, vel ampliùs annos, concludi potest. Quanquam vt alij volunt, simplicior eius loci interpretatio fuerit, si intelligatur, non tam de personæ Christi, quàm de regni eius exortu, progressuque per vniuer-

uersum orbem in finem vsque mundi, deque sempiterna eius continuatione. Sic enim explicatur ab ipso Daniele in eodem capite. Hoc autem modo, quid inde potest de certo tempore finis seculi colligi? Regnum Christi, prout propagabatur Euangelij prædicatione per totum orbem terrarum, sic etiam simul regnum Romanorum, id est, quartam Monarchiam, cum suis idololatrijs euertebat, atque etiam nunc imaginem illius euersæ Monarchiæ, regnum nimirum Antichristi semper euertit, & euertere perget in finem vsque seculi, donec penitus aboleat. Certum enim est non futurum finem seculi, antequam totum hoc Antichristi regnum aboleatur, vt docet Apostolus, in 2. Thess. cap. 2.

Sed quis definire queat tempus, quo regnum Antichristi finem omnino habiturum sit? Qui hoc poterit efficere, effecerit & illud.

Deinde sunt, qui vaticinium Danielis minimè de altero, sed de priori tantùm Christi aduentu intelligi velint: & ita etiam illud, quod est cap. 7. Hoc enim fuisse Dei consilium, vt Nebucodonozori significaretur, quænam regna essent secutura, & quódnam postremum omnium, regnum nimirum Christi: atque hoc futurum perpetuum, alijs omnibus collapsis: quandiu autem illud esset in terris duraturum, hîc non agi, neque per Danielem voluisse Deus nobis significari, cùm ne per filium quidem ipsum illud voluerit. Iuxta hanc interpretationem, nihil ineptius fieri potest, quàm si ex hoc Danielis vaticinio, aliquid certi de tempore finis huius mundi concludere velis.

Postremò non desunt, qui sic verba Danielis interpretentur, vt nullo modo velint, eum de Monarchia Romana quippiam dixisse: sed quæ de hac alij omnes interpretati sunt, ea esse de regno Seleucidarum intelligenda: idque propterea, quòd à nullo vnquam regno fuerit peiùs & duriùs tractata Ecclesia Iudaica, ante aduentum Christi, quàm ab isto, & præsertim ab Antiocho Epiphane, quem intelligunt nomine vltimi cornu. Daniel. 7.

Ac, qui sic interpretantur, ij rationes habent non contemnendas interpretationis suæ. legantur annotationes Tremellij & Iunij. Si verò hanc admittamus interpretationem: quid opus est, ex Daniele coniecturam sumere, de tempore finis seculi, cùm nihil minùs, quàm de hac re cogitarit?

Atque ex his patet responsio ad locum ex cap. 7. Vbi volunt nomine vltimi cornu intelligi debere Turcicum imperium.

Primùm enim negari non immeritò potest, illo vltimo cornu Turcicum imperium significari. Nam antiqui Patres, tam Græci, quàm Latini, per cornu illud intellexerunt Antichristum cum suo regno: & hunc quidem (Patrum sententiam refero) venturum sub finem seculi, eumque derepentè inter decem cornua, id est, inter decem reges exoriturum: sed quando venturus sit, à nobis sciri non posse. Quare neque debere nos præoccupare consilium Domini, vt inuestigemus, quando ista ventura sint. Audiamus D. Hyppolitum, hunc Danielis locum explicantem: ὥσπερ ὀπὶ τῆς παραβάλεως εἰρῆπεν ὁ προφήτης, ὅπου τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐδόθετο, καὶ ἐμερίσθη ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου, εἰς τέσσαρας ἀρχὰς, ἕτως καὶ νῦν προσδοκᾶν δεῖ, ἕως ἀναβήσεται δέκα κέρατα ἐξ αὐτῆς τούτης (scilicet βασιλείας, id est, imperij Romani) ὅταν ὁ χρόνος τοῦ θηρίου πληρωθῇ, καὶ τὸ μικρὸν κέρας, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἀντίχριστος, ἀναστῇ αὐτοῖς αἰφνιδίως ἀναφανῇ· καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐκ τῆς γῆς ἀρθῇ, καὶ ὁ πᾶς κόσμος, εἰς σωτέλειαν παρῇ· ὥστε δὲ προλαμβάνειν ἡμᾶς δεῖ τὴν τοῦ θεοῦ βουλὴν, ἀλλὰ μακροθυμεῖν καὶ δέεσθαι, ἵνα μὴ εἰς πιστοὺς χρόνους ἐπέσωμεν, οὗτε μὴν ἀπιστεῖν ὡς μὴ μέλλοντα γίνεσθαι. εἰ γὰρ πέπωται ὅσα προεῖπον οἱ προφῆται, καὶ ἐγένοντο, μήπε ταῦτα προσδοκᾶν. εἰ δὲ ἐκεῖνα ἐγένοντο κατὰ καιρὸς ἰδίους καθὼς προείρηται, πάντως καὶ τάδε τελεσθήσεται.

Hieronymus quoque hunc locum Danielis de Antichristo interpretatur, & quid intelligat nomine Antichristi docet: hancque sententiam esse ait omnium scriptorum Ecclesiasticorum. Verba Hieronymi hæc sunt: Ergo dicamus, quod o-

mnes ſcriptores Eccleſiaſtici tradiderunt, in conſummatione mundi, quando regnum deſtruendum eſt Romanorum, decem futuros reges, qui orbem Romanum inter ſe diuidant: & vndecimum ſurrecturum eſſe regem paruulum, qui tres reges, de decem regibus ſuperaturus ſit, id eſt, Aegyptiorum regem, Aphricæ & Aethiopię, ſicut in conſequentibus manifeſtiùs dicemus. Quibus interfectis, etiam ſeptem alij reges victori collum ſubmittent. Et ecce, ait, oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto. Ne eum putemus, iuxta quorundam opinionem, vel diabolum eſſe, vel dæmonem: ſed vnum de hominibus, in quo totus Sathanas habitaturus ſit corporaliter: & os loquens ingentia. Eſt enim homo peccati, filius perditionis, ita vt in templo Dei ſedere audeat, faciens ſe quaſi Deum.

Dominus autem Bullingerus, ſcriptor grauiſſimus, conſentit cum Patribus in huius cornu interpretatione: Sed ex hiſtorijs demonſtrans, Antichriſtum iam veniſſe, tria alia cornua excidiſſe, ipſum verò alijs ſibi ſubiectis creuiſſe, ſuumque regnum ampliaſſe, & Romæ ſolium habere ſuum. Quid verò ſi cum Caluino acutiſſimo & doctiſſimo interprete, nomine huius cornu intelligere velimus (vt certè non pauci eius ſequuntur interpretationem) ipſum Iulium Cæſarem, & reliquos qui ei ſucceſſerunt, Auguſtum, Tyberium, Caligulam, Claudium, Neronem, & alios Cæſares? imperiumque horum Cæſarum?

Quid ſi cum alijs dicamus, cornu illo ſignificatum fuiſſe Antiochum Epiphanem? Is enim Iudaicam politiam vehementiſſimè omnium afflixit, & cultum euertit, & idololatriam introduxit, quemadmodum apertè explicatur Macchab. 1. Vt non ſit opus alio interprete: qua in re fuit verus Antichriſti typus. Quid verò ex his de fine ſeculi colligi poteſt? Daniel nihil adhuc egit de altero aduentu Chriſti, cùm verſetur in explicandis illis Monarchijs, quæ præcedere debuerunt primum aduentum.

Tertia coniectura, à tempore quo Antichriſtus reuelatus, regnaturus eſt, ducitur. Scripturæ videntur tradere (inquiunt nonnulli) Antichriſtum regnaturum annos tres cum dimidio. Huc refertur illud ſuprà dictum tempus Danielis: Tempus, Tempora, & dimidium Temporis. Sed locus clarior eſt in Apocal. 11. Datum eſt gentibus (id eſt, Antichriſto & eius membris) & ciuitatem calcabunt menſibus 42. 42 autem menſes, tres annos cum dimidio conficiunt. Poſt elapſum autem hoc tempus Antichriſto conceſſum in Sanctos, docet Ioannes in Apocalyp. 17. Agnum venturum, qui Antichriſtum interficiat. Sic itaque ratiocinantur. Antichriſtus poſtquam reuelatus fuerit, tres annos cum dimidio tyrannidem exercebit in ſanctos, & poſtea veniet Chriſtus. Anni iſti ſunt (vt ipſi interpretantur) anni iubilæi. ita vt vnus annus, 50. annos naturales ſignificet, & ita tres anni cum dimidio, conficiunt annos 175. Antichriſtus eſt Papa, & hic iam reuelatus eſt annis abhinc circiter 45. Superſunt igitur adhuc vſque ad ſecundum Domini aduentum, anni circiter 130. Et ita certum aliquod tempus de fine ſeculi ex Scripturis colligi poteſt.

Reſpondeo: Hæc etiam coniectura debilis & infirma eſt. Nam primò, nomen annorum trium cum dimidio, Patres acceperunt pro annis naturalibus: & dixerunt, tot annos naturales regnaturum Antichriſtum, ante aduentum Chriſti. Quare firmum non eſt, quod pro annis Iubilæis interpretantur.

Deinde, etſi non nego, regnum Papæ eſſe regnum Antichriſti, quatenus in eo permulta defenduntur, quæ ex diametro pugnant cum doctrina Chriſti: ac proinde etiam non inficier, ipſum Papam, dum regnum illud pugnans cum regno Chriſti defendit, & doctrinæ Chriſti ſeſe pertinaciter opponit, eſſe Antichriſtum: negari tamen non poteſt (tanquam ſcilicet probabile) quin ſub finem ſeculi futurus ſit quidam homo in Eccleſia Chriſti, qui reliquos omnes Antichriſtos malitia, potentia, &c. ſuperet: quique editurus ſit miracula. Et de hoc homine aliquis conten-

contendere poterit, vaticinium illud Ioannis, adde & Danielis de tribus annis cum dimidio, quibus ille regnaturus dicitur, intelligi posse: vt neque à Patrum sententia discedat prorsus: neque interim diffiteatur id, quod omnes nostri consentienter docent atque demonstrant, de Antichristi aduentu. Quare quòd argumentantur à tempore reuelati Antichristi in Papa Romano, ad tempus finis seculi: ibi paralogismus est ὁμωνυμίας, cùm Antichristus aliquando capiatur pro omni eo, qui doctrinæ Christi sese opponit pertinaciter: aliquando pro toto regno Antichristi: aliquando κατ' ἐξοχὴν pro excellentissimo omnium nebulone, qui in regno Antichristi super eius thronum, sub finem seculi sessurus est.

Postremò, etiamsi demus vaticinium illud Ioannis de regno Antichristi iam reuelati intelligendum esse: non tamen ex illo 42. mensium numero inferri potest, supereſſe adhuc 130. annos circiter, propterea quòd anni illi sint anni Iubilæi. Nam hanc annorum interpretationem, quòd scilicet sint anni Iubilæi, facilè quis reijciet: & contendere iustè poterit, numerum certum pro incerto positum fuisse, & ita etiam D. Bullingerus interpretatur: vt tale tempus ponatur ab Angelo, quod Deo quidem certum sit, nobis verò incertum. Et reuera meo etiam iudicio aliter intelligi non potest illud tempus. Nam si esset certus nobis numerus; vtique possemus scire quando futurus sit seculi finis. Atqui hoc sciri non potest, propter verbum Christi: De die autem illa & hora nemo scit. Nihil igitur certi ex hoc ἀποκαλύψεως loco, de tempore finis seculi concludi potest.

Quarta etiam coniectura, ad illam quam deducunt ex tempore quod ponitur ex Danielis 12. refertur: a tempore oblationis iugis sacrificij, & positæ abominationis desolationis, dies erunt 1290. Beatus qui expectat, & attinget dies 1335. Etsi (inquiunt) videtur hic numerus de bellis Machabæorum vaticinari: tamen aliquid etiam significat de fine mundi. Volunt igitur per dies intelligi annos, & designari annos mundi, qui reliqui erant à tempore Danielis vsque ad finem seculi. Sunt autem primùm anni 1290, deinde additi 1335. ij omnes simul sumti, dant annos 2625. A tempore autem quo Daniel hoc edidit vaticinium, vsque ad primum Christi aduentum, fluxerunt anni circiter 600. Restant igitur adhuc vsque ad finem à Christo nato, anni 2026. Nunc autem, anno scilicet 1561, ex ijs 2025 annis, fluxerunt anni 1560. Supersunt igitur adhuc vsque ad finem seculi, anni circiter 425.

Respondeo. Hinc etiam nihil concluditur. principiò nullo modo conuenit cum Prophetæ vaticinio: vt hæc de bellis Machabæorum intelligantur, quæ aduentum Christi antecesserunt: eoque nec de profanatione Templi, quæ sub Antiocho contigit. Apparet enim manifestè, Prophetam in fine suæ prophetiæ, de his quæ post vltimam templi destructionem, totiusque cultus Mosaici abrogationem (vt in capitis 9. fine prædixerat propheta) in finem vsque mundi, euentura erant Ecclesiæ, vaticinari: id quod & Christus hunc citans locum Matth. 24. manifestè docuit, quum dixit: quum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta. De desolatione ergo seu templi euersione, quæ iugis sacrificij, hoc est, totius Mosaici cultus abrogationem secuta est, loquitur Propheta, Christo ipso interprete: non autem de illa profanatione, quæ sub Antiochi tyrannide contigit. Adde quòd cap. 8. Daniel isti, quæ futura erat per Antiochum, attribuit dies 2300: huic autem 1290. ita manifestum fit, tempus de quo hîc loquitur Daniel, incepisse ab vltima abominanda & perpetua templi vastatione, quæ per Romanos facta fuit: & continuari ad finem vsque mundi: quo Daniel vnà cum alijs à sua quiete, hoc est, à monumento, in quo quieſcit, resurget, stabitque viuus in sua sorte: hoc est, in æterna beatitudine, post finem omnium dierum. Quod cùm ita se habeat: consequitur, nullam temporis de quo hîc loquitur Propheta, partem referri posse ad annos, qui Christi aduentum præcesserunt. Quare non valde peritè faciunt, qui

ex his duobus numeris 1290, & 1335 ita conficiunt annos 2625, vt 600 referant ad tempus, quod Christi aduentum in carne præcessit: Ac tum inde colligunt superesse à primo Christi aduentu vsque ad secundum, annos 2026. certè si distinguendi sint, & deinde coniungendi isti duo numeri, & dies pro annis accipiendi: fateri oportebit, à iugis sacrificij, hoc est, sacrificiorum omnium Mosaicorum abominatione, & vastatione vsque ad vltimum Christi aduentum intercedere annos 2625. Ceterùm quòd etiam duos istos numeros, quasi re ipsa diuersos distinguunt, & posteà coniungunt: nullam habet firmitudinem. Non desunt enim viri & illi quidem magni, qui idem vtroque numero significari velint: nempe multo quidem tempore affligendam fuisse & esse Ecclesiam in finem vsque mundi, sed tamen fortiter esse perseuerandum & exspectandam liberationem: quia cùm nihil minus cogitabitur, quàm de liberatione à malis istis, tum demum derepente, & quasi in medio temporis cursu eripietur ex his omnibus Ecclesia. Adde quod dici potest, vt multi volunt, numerum hîc, sicut etiam suprà, certum pro incerto poni: id quod Angelus innuere voluisse videtur, quum de eodem tempore loquens, varium ponit dierum numerum: primùm 1290: deinde 1335. si enim à tempore ablati iugis sacrificij, non erant vsque ad finem, nisi 1290 dies, quibus affligetur Ecclesia: quomodo statim subdit beatum illum futurum, qui in hac malorum tolerantia perstiterit fortis vsq; ad dies 1335? causam certè non video: nisi quia voluit significare idem tempus alijs magis, alijs minus visum iri diuturnum: eoq; incertum nobis esse totum illud temporis spacium. Omitto quòd Patres & alij nonnulli locum hunc intelligunt, sicut & alterum in cap. 7. de tribus annis cum dimidio, quibus vltimus ille Antichristus regnaturus esse, apud antiquos dicebatur. nam dies 1290, idem sunt ipsis, quod & tempus, tempora & dimidium temporis: quia conficiunt annos tres cum dimidio: Denique sunt qui velint hîc esse repetitionem, atque explicationem eius: quod etiam suprà ad finem capitis 9. dixerat, de tempore scilicet intra quod iugi sacrificio funditus abolito, ipsum quoque templum per Romanos euertendum erat, nunquam reædificandum: nempe intra annos tres cum dimidio plus minus: tanto enim tempore protractum & confectum fuit illud bellum: quod mox insecuta est, tum vrbis, tum totius gentis horrenda vastatio. Atque ita legunt angeli verba: Ac de tempore quo tollendum (dixi) iuge sacrificium, & ponendam abominationem desolationis: dies sunt 1290. & hunc aiunt verum esse sensum: Rogasti Daniel, quis demum rerum omnium finis futurus sit: ostendi tibi, finem istum clausum & obsignatum esse: neque tibi aut vlli mortalium amplius quicquam eius reuelandum, quàm reuelatum est. At de fine sacrificiorum, politiæ, gubernationisque Iudaicæ, adeoque de bello à Romanis inferendo Iudæis, de quo antea quoque in cap. 9. differui, si scire certum cupis, quando hoc finiendum sit aut quibus terminis concludendum: certissimam possum tibi commonstrare supputationem: nempe finiendum hoc intra dies 1290: imò intrà dies 1335. Sic illi. Ergo ex Daniele nihil certi de tempore finis seculi colligi potest: nisi quòd tempus hoc definitum quidem est apud Deum: sed nobis ignotum: & quòd per illud tempus affligetur Ecclesia mirabiliter. Danieli enim inquirenti hunc finem, responsum fuit: Abi Daniel, quia clausa & obsignata sunt verba, vsque ad tempus finis: Multi purgabuntur & dealbabuntur & conflabuntur, & impiè agent impij. Daniel. 12.

Quinta coniectura, 1. Timoth. 4. Spiritus enim dicit, quòd in nouissimis diebus discedent quidam à fide, &c. Item 2. Tim. 3. in nouissimis diebus erunt tempora χαλεπὰ, homines sui amantes, &c. Respondeo: Etiam cùm hæc prædicebat Apostolus, permulti tales erant in mundo. ideo ait, Sed & hos deuita: ex ijs enim sunt qui penetrant domos, &c. At nunc plures tales. Respondeo: Quid si multò plures & peiores futuri sint post nos, & præsertim in fine mundi? Augustinus quoque

ita

ita ad argumentum ex hoc loco Apostoli ductum, respondet in Epistola ad Hesychium.

Aliæ quoque afferuntur coniecturæ: sed hæ quas commemorauimus, sunt præcipuæ. Ex ijs autem nihil certi posse concludi de tempore finis seculi, demonstrauimus. Concludimus igitur, tempus de fine seculi, nimirum vel quoto die, vel quoto mense, vel quoto anno, vel quoto seculo futurus sit, & rediturus Dominus: neque vlla certa scientia, neque vllis firmis coniecturis cognosci ab vllo mortalium posse: idque propterea, quòd Deus non vult, vt ab alijs præterquam à se cognoscatur. iuxta illud: De die autem illa, & hora, &c. Illud quidem scimus, quotidie viciniorem nobis fieri finem seculi: sed quando tandem futurus sit, sciri à nobis non potest.

Hæc est mea de hac quæstione sententia: quam & piam & S. literis consentaneam esse certò scio, atque vtilem. quanquam non dubito, quin (vt interim quod sentio, liberè dicam) in illis dierum numeris, quos finibus seculorum præfixerunt Daniel & Apocalypsis: magna insint mysteria de illis vltimis temporibus: quæ si quis peculiari Spiritus sancti afflatu donatus, intelligere posset: certius etiam aliquid tum de fine temporum, tum de his quæ sub illa tempora euentura sunt, proferre eum posse non dubitarim. Ceterùm donum hoc concessum mihi non est. Qui habet, communicet. Ego prophetiam non spernam: omnia probabo: interim quod bonum est, retinebo.

HInc sequitur tertium Caput, An liceat indagare hoc certum tempus vt sciamus quando futurus sit finis seculi. Respondeo: Mihi non videri. Nam si Deus non vult vt sciatur: igitur contra voluntatem Dei facit, qui studet & indagat, vt illud certò sciat. Deinde expressè ait: Non est vestrum scire tempora, &c. Si non est nostrum: nobis ergo non licet inuestigare vt sciamus. Propterea Deus, vt declararet mundo quàm sibi hæc curiositas displiceat: effecit, vt quotquot à tempore Apostolorum hucusque, certum tempus de fine seculi statuerunt, conuicti sint erroris. De ordinario cuiusque studio loquor. si quis extra ordinem, ad mysteria intelligenda vocetur: Ego non impedio. tantùm quisque videat, ne se ipse fallat: & tentet Dominum. vtilis certè non est curiositas: vtilissima autem est sobrietas. Atque vt laudantur, qui diligunt aduentum Domini: sic video & Danielem & Apostolos reiectos fuisse, quum curiosè interrogarunt: Quando hæc erunt?

CAput quartum est, cur Deus nolit tempus de fine seculi à nobis sciri? Respondeo: Ob eandem caussam, propter quam etiam non vult vt quisque sciat quando moriturus sit: nimirum vt semper vigilemus, & oremus, simusque semper succincti lumbis, & oleo instructas accensasque teneamus lampades, perinde ac si in horam expectetur Dominus. Caussam hanc affert Dominus ipse Matth. 24. postquam dixisset, De die autem illa, &c. & exemplo diluuij, quod tempore Nohæ præter mundi expectationem de improuisò venit, conclusisset, talem quoque futurum aduentum filij hominis, nempe repentinum: mox adhortationem subiecit, dicens, Vigilate itaque, quia nescitis quando filius hominis venturus sit. docens ijs verbis, hanc esse caussam cur nolit à nobis sciri certum de fine mundi tempus: nimirum vt certi rediturum esse Dominum, incerti autem quando rediturus sit, perpetuò vigilemus & oremus, in dies & horas illum expectantes. Ideo Augustinus ait in Epistola ad Hesychium, Dominum voluisse vt sciremus primum sui aduentum: quia illius cognitio & vtilis & necessaria nobis erat. vnde reprehendit Dominus Luc. 12. Iudæos, dicens: Vos nostis iudicare faciem cæli, & diem visitationis vestræ non agnoscitis? Qui enim primum aduentum Domini non agnoscit, non potest se ad se-

cundum præparare. Alterius verò aduentus diem & tempus noluit esse manifestum, quia non expedit nobis: ne scilicet dicamus sicut malus seruus Luc. 12: Moram facit Dominus: ita epulemur, & verberemus conseruos, &c. Dominus non vult vt multum temporis nobis promittamus vsque ad ipsius reditum, sed quotidie illum expectemus: quia vult etiam vt quotidie simus parati. Ideo in eodem cap. 24. Matt. ad calcem, subiecit dicens: Quòd si dixerit malus seruus in corde suo, moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partemque eius ponet cum hypocritis. ibi erit ploratus, & stridor dentium. Nunc tenemus caussam, cur Dominus nolit tempus illud à nobis sciri: nimirum in nostram salutem, ne multũ temporis nobis polliciti, instar malorum seruorum bibamus & edamus cum ebriosis, &c. Præposterè igitur contraque Domini voluntatem faciunt, qui indulgentes genio & gulæ: interim tamen curiosè, quando rediturus sit Dominus, disputant.

CAput quintum de signis est, quæ finem seculi & aduentum Domini præcedent: deque illorum vsu. Etsi verò de tempore quo rediturus est Dominus, nihil certi à nobis sciri potest, quia Dominus noluit: signa quædam tamen aduentum Domini, ideoque finem seculi præcurrent, quibus Dominum & certò rediturum, & non procul abesse, pijs cordatisque hominibus patefiet.

Signa autem hæc vniuersa non recensebo: loca tantùm aliquot Scripturarum, vbi hæc leguntur, indicabo. Matth. 24. quæ & repetuntur Marc. 13. & Luc. 21. Item quoddam aliud Luc. 17. Item aliud de paucitate verè fidelium, Luc. 18. Rom. 11. de conuersione Israëlis. Item alia 1. Timoth. 4. 2. Timoth. 3. 2. Thessal. 2. Ceterùm tenenda est horum signorum quædam partitio: Quædam scilicet esse, quæ è longinquo finem seculi præcurrent: quædam verò quæ magis è vicino præcedent. Ad primum genus pertinet illa securitas hominum huius seculi, quæ describitur Matth. 24. Luc. 17. & alibi: Sicut fuit in diebus Nohæ, &c. Item sicut fuit in diebus Loth, &c. Item huc pertinet illa à fide defectio, quæ describitur 1. Timoth. 4. Spiritus manifestè dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, &c. quæ & alibi sæpiùs repetitur. Item huc pertinet illa mundi corruptio, quæ describitur à Paulo 2. Tim. 3. In extremis diebus instabunt tempora χαλεπὰ, &c. Erunt enim homines sui amantes, &c. Huc etiam pertinet defectio illa seu ἀποστασία, & regni Antichristi reuelatio, quæ legitur 2. Thess. 2. Hæc signa iam dudum cœperunt, idque è longinquo, præcurrere diem Domini & finem seculi: ita verò præcurrunt, & continuant suum cursum, vsquedum de improuiso superueniat Dominus. Ad alterum verò genus, quæ magis è vicino præcedent, pertinet illa mysteriosa populi Iudaici ad Christum conuersio, quæ futura est sub finem seculi, & quam describit Apostolus Rom. 11. Neque enim dubito quin de hac loquatur Apostolus, cùm dicat hoc esse mysterium. Huc etiam pertinent illa quæ commemorat Dominus Matth. 24. Erunt signa in Sole & Luna, & Stellæ cadent, &c. Quanquam discrimen etiam est inter illud signum quod est Rom. 11. de conuersione Iudæorum, & inter hæc quæ Matth. 24. leguntur, de obscuratione Solis, & Stellarum casu, &c. Illud enim fiet, antequam veniat Dominus: hæc verò, in ipso Christi aduentu: & illud præcedet finem seculi, hæc verò pertinent ad ipsum finem seculi: cum scilicet (sicut 2. Petr. 3. ait.) Cæli cum stridore præteribunt, & flagrantes soluentur, & elementa liquescent. Hanc enim cælorum & mundi renouationem credo significari illis verbis Domini: Sol obscurabitur, Luna non dabit lumen, cadent Stellæ de cælo, &c. hæc de signis satis.

At hîc duæ oriuntur dubitationes. Prima, quî conueniat illud quod scribit Apo-

Apostolus Rom. 11. de conuersione Iudaici populi sub finem seculi, cum illo Christi dicto in Luc. 18. Cùm veniet filius hominis, putas inueniet fidem in terra? Si enim tunc modica fides reperietur in terra, quomodo igitur numerosa Iudaici populi multitudo conuertetur, nempe per fidem in Christum? Erit igitur & pauca & multa fides in terra. Respondeo: Augustinus ait: Distingue tempora, & concordabit Scriptura: Non simul hæ duo contingent, sed aliquanto diuerso tempore. Credo igitur, sic posse hæc duo loca conciliari. Primùm: ille summus & nouissimus Antichristus, qui sub finem seculi venturus est, quique reliquos omnes hypocrisi, astutia, potentia, & artibus diabolicis superabit (in eo enim, vt Patres testantur, habitabit Satan, seu omnis plenitudo sathanicæ maliciæ, sicut in Christo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter) is inquam nouissimus Antichristus omnia subuertet, & omnes (exceptis paucis electis) seducet, partim sua hypocrisi, editis etiam miraculis mendacibus (vt 2. Thess. 2. Paulus testatur) ita vt (sicut Ioannes in ἀποκαλύψει ait) ignem etiam de cælo faciat descendere in conspectu hominum: partim sua potentia & vi. Hoc igitur modo cùm venerit filius hominis, id est, sub aduentum Christi, parum certè fidei reperietur in terra. Vbi verò summus ille Antichristus, Spiritu oris Christi interfectus, & vi verbi Dei, quisnam sit (nempe non Christus, sed Antichristus) patefactus fuerit omnibus: tunc fortè Iehudæi cognoscent suum Messiam, ad eum conuertentur, & salui fient, &c. Regnante igitur Antichristo, vix fides vlla reperietur in terra: illo interfecto, permulta.

Altera quæstio: Si signa permulta præcedent finem seculi, quibus patefiet pijs hominibus non procul abesse Dominum: quomodo igitur ante conclusisti, non posse, quando venturus sit Dominus, & finis seculi futurus, ab vllo sciri? Respondeo: Hæc non pugnant. Etsi enim illa signa indicabunt pijs, non procul abesse Dominum: certum tamen tempus, quo venturus sit, inde colligi haud poterit. Ecce: è signis, quæ præcurrunt Domini aduentum, multa iamdudum contigerunt: quanta licentia & securitas? quanta religionis & morum corruptio? quot & quantæ hæreses? Dominus ait: Sicut in diebus Nohæ, Matth. 24. & Luc. 17. Et Apostolus: In diebus nouissimis erunt homines sui amantes. At quantus iam olim à tempore Apostolorum, hominum lethargus? quis tamen potuisset vel tempore Apostolorum, vel nunc potest statuere, quantum temporis supersit vsque ad aduentum Domini? Item Apostolus ait: Spiritus manifestè dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, &c. At nónne incepit hoc oraculum impleri tempore Apostolorum? Et certè erant nouissima illa tempora, vt Ioann. hîc testatur, dicens: Nouissimum tempus est, videmus tamen, quàm diuturna sint hæc nouissima tempora. Item, iam dudum reuelatum est Antichristi regnum, quódnam illud sit. Quid quòd tempore Bernhardi, reuelari incipiebat regnum Antichristi? In Psalm. Qui habitat, &c. Sermone 6. pag. 413. ad calcem: At nunc quidem pax (ait) à Paganis, pax ab hæreticis, sed non est pax à falsis filijs. Multiplicasti gentem Domine Iesu, sed non magnificasti læticiam: quoniam multi sunt vocati, pauci electi. Omnes Christiani, & omnes ferè quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia, in turpem quæstum & tenebrarum negocium transiêre: nec in ijs salus animarum, sed luxus quæritur diuitiarum. propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant: pro Episcopatibus & Archidiaconatibus, Abbatijs, alijsque dignitatibus impudenter hodie decertatur, & Ecclesiarum reditus in superfluitatis & vanitatis vsus dissipantur. Superest vt reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium non modo diurnum, sed & meridianum: quod non solùm transfiguratur in Angelum lucis, sed etiam extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Hæc Bernhardus.

Ecce vnum ex præcipuis quæ finem ſeculi præcurrunt, reuelatio ſcilicet regni Antichriſti. Quis tamen vel potuit, vel poteſt affirmare, quando venturus ſit Dominus? Ex ſignis igitur iſtis quæ è longinquo præcurrunt, etſi indicent venturum quidem eſſe Dominum, & non procul abeſſe: quò vſque tamen ſe extendat illud NON PROCVL, definiri non poteſt. Ex ſignis verò quæ magis è vicino præcedent, colligetur viciniorem eſſe finem ſeculi, quàm antea, & citò venturum Dominum: Ceterùm neque quàm diuturnum futurum ſit illud CITO, ſciri poterit. In Apocal. quoque cap. 3. Ecce (inquit Dominus) venio citò: nondum tamen venit.

Concluſio hæc eſt. Etſi multa ſigna præcurrent, & præcedent diem Domini, ac finem ſeculi: non inde tamen ſequitur, Poſſe è ſignis certò ſciri quando venturus ſit Dominus. Neque is eſt vſus ſignorum, vt ex ijs poſſimus cognoſcere tempora vel momenta: ſed alij ſunt vſus.

Sunt autem (meo iudicio) horum ſignorum vſus tres, ijque contra tria grauia in hoc negocio pericula.

Primum periculum eſt, ne quis omnino ſtatuat, nullum vnquam mundi finem futurum, nec rediturum Dominum. Contra hoc periculum Dominus in Scripturis tradit, & vt ita credamus mandat: ſeculum hoc finem habiturum, & ſe in fine ſeculi certò rediturum. Huc etiam ſpectant ſigna à Domino prædicta, nimirum vt cùm illa contingere viderimus, certiores fiamus, Dominum (ſicut prædixerat) certò rediturum. Primus igitur vſus horum ſignorum eſt, vt illis tanquam ſigillis obſignetur promiſſio de aduentu Domini, noſtraque de eo fides confirmetur.

Alterum periculum eſt, ne, etſi certò credimus finem ſeculi futurum, & Dominum rediturum: putemus tamen illum procul adhuc abeſſe, & nectere moram. Hæc enim cogitatio, mali ſerui cogitatio eſt, & hominem in peccatis ſecurum reddit. Contra hoc periculum Dominus vult, vt ſemper cogitemus, diem Domini non procul à nobis abeſſe. Huc illæ voces Philip. 4. Dominus propè eſt. Item Matth. 24. de malo ſeruo, qui cogitat Dominum non citò venturum, ait: Veniet Dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, &c. Quaſi dicat, citius quàm ille malus famulus putat, redibit Dominus. Luc. 12. Et vos eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Huc etiam faciunt ſigna à Domino prædicta, nimirum vt cùm iam inde ab initio viderimus, & quotidie videamus multa illorum euenisſe, & euenire: cogitemus, non procul igitur abeſſe Dominum, atque ita vigilemus & oremus. Ideo Dominus Matth. 24, cùm prædixiſſet ſigna, ſubiecit in quem vſum ea prædixerit, dicens: Cùm videritis hæc omnia, ſcitote quòd propè eſt in foribus. Hic igitur eſt alter vſus horum ſignorum, vt ſcilicet illis viſis, ſciamus Dominum non procul abeſſe, ſed citò rediturum: ita tamen, vt nunquam, quàm diuturnum futurum ſit illud CITO, definiamus.

Tertium periculum eſt hoc: ne ſcilicet, quia bonis ſeruis cogitandum eſt, fieri poſſe vt Dominus citò veniat, quàm longum aut quàm breue ſit illud CITO, temerè definiamus: & certum tempus, quando venturus ſit Dominus, conſtituamus. Hæc enim certi temporis definitio, præterquam quod temeraria eſt, eſt etiam tum contra voluntatem Dei, tum perniciosa. Aduerſus hoc periculum Dominus vult, vt agnoſcamus & fateamur, tempus illud à nobis ſciri non poſſe: ſoli verò Deo eſſe cognitum. Item vult ſciamus, non eſſe noſtrum vel inueſtigare, vel ſcire tempora & momenta, quę Pater poſuit in ſua poteſtate. Huc etiam pertinent ſigna, nimirū vt cùm videamus illorum multa iam inde à tempore Apoſtolorum impleri cœpiſſe, nec tamen ſtatim redijſſe Dominum: ne etiam, cùm viderimus reliqua, certum aduentus Domini tempus definire audeamus, ſed illud Domino ſoli perſpectum eſſe ſciamus. Ac proinde quia neſcimus quando venturus ſit, perpetuò vigilemus & oremus. Id-
Matt. 24 eo Dominus ait: Si ſciret Paterfamiliâs, qua hora fur veniret, vigilaret vtiq;, & non
ſineret

ſineret perfodi domum ſuam. Quaſi dicat: Vigilaret illa vtique tantùm hora, qua ſciret furem venturum: ſed quia ſcit venturum quidem, ignorat autem qua hora, idcirco totam noctem vigilat, & excubias habet. Ergo & vos eſtote parati (ſcilicet perpetuò) quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Quaſi dicat: Si ſciretis certum tempus illud, quo rediturus ſum: ſub illud tempus tantùm vigilaretis, & accingeretis vos in mei occurſum. Sed quoniam neſcitis quando venturus ſim, media nocte, an galli cantu, an manè, & tamen certò ſcitis me rediturum: iccirco debetis eſſe perpetuò parati & ſuccincti.

Hi igitur ſunt tres præcipui vſus ſignorum, finem ſeculi & aduentum Domini præcurrentium. Primus, vt illis viſis certò ſciamus, venturum eſſe Dominum. Secundus, vt illis viſis ſciamus, Dominum citò rediturum. Tertius, ne tamen illud citò, viſis ſignis, quàm diuturnum futurum ſit, definiamus: cùm multa etiam iamdudum contigerint, nec tamen adhuc redierit. Ceterùm nulla ſigna eò ſpectant, vt ex illis certum de aduentu Domini, fineque ſeculi, tempus definire poſſimus. Ideo Dominus primùm ſigna prædixit Matth. 24. Deinde, ne quis tamen putaret ſe ex illis ſignis, quantum adhuc temporis ſupereſſet de aduentu Domini, colligere poſſe: ſubiecit, De die autem illa nemo ſcit. Videmus itaque hanc ſequelam non rectè conſequi: Prædicta ſunt ſigna, quæ finem ſeculi præcurrunt: Ergo cùm præcurrunt, & contingunt, colligere poſſumus inde, quantum temporis vſque ad aduentum Domini ſuperſit. Alios enim eſſe vſus horum ſignorum, quàm vt ex ijs poſſimus aut debeamus certum de aduentu Domini & fine ſeculi tempus concludere: demonſtratum eſt. Ex ijs autem omnibus facilè colligere poſſumus, quid homini Chriſtiano in hac quæſtione De fine ſeculi faciundum ſit. Nunc itaque de officijs Chriſtiani hominis, in queſtione De fine ſeculi ſeruandis, ex ijs quæ dicta ſunt diſſeramus.

Cap. 6. Quænam Chriſtiano homini in quæſtione de fine ſeculi ſeruanda ſint.

CErtò credendum eſt, ſeculum hoc tandem aliquando finem habiturum, redi- 1.
turum Dominum, mundumque ipſum eſſe renouandum. Quare cùm cæli ſint & terra renouandi: vt ipſi quoque indies renouemur, curandum eſt. vt docet Petrus 2. Epiſtola, capite tertio.

Quando verò futurus ſit finis, non eſt curioſè inquirendum: tum quòd ſci- 2.
ri non poteſt, iuxta dictum Chriſti Matth. 24. tum quòd nobis prohibetur illo dicto Actor. 1. Non eſt veſtrum noſſe tempora, &c.

Etſi neſcimus quando venturus ſit: interim tamen eſt deſiderandum vt citò 3.
veniat, iuxta illud Matth. 6. Adueniat regnum tuum. & hoc eſt gratum Deo, teſte Paulo 2. Timoth. 4. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus qui deſiderant aduentum ipſius.

Etſi neſcimus quando: eſt tamen perpetuò cuique cogitandum, fieri poſſe vt 4.
citius veniat Dominus, quàm mundus putet. Hoc eſt enim diſcrimen inter bonum & malum ſeruum. Malus (Luc. 12.) ait: Moram facit Dominus, &c. Bonus verò dicit: Neſcio quidem quando venturus ſit Dominus: ſed indies illum expecto. veniet enim, vt ipſe prædixit, ſicut fur in nocte: id eſt, de improuiſo. Deinde, etſi (vt hoc interim dem) non citò venturus eſt ad iudicandum mundum vniuerſum: fieri tamen poteſt vt cras veniat, ad priuatas vitæ meæ rationes à me exigendas.

Quia neſcimus quando venturus ſit Dominus, vigilandũ & orandum perpetuò 5.
eſt: & lãpades oleo fidei & bonorũ operũ ita inſtructę retinendæ, perinde atq; ſi cras ventu-

venturus sit: iuxta illud Christi Matth. 24. Vigilate itaque, & orate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Quare nullo modo malus seruus imitandus est, qui, quia sibi multam moram Domini promittit: cum ebriosis inebriatur, & conseruos percutit. Luc. 12.

6. Si tentemur ab impatientia, cur non citò veniat dies Domini, quare Dominus tamdiu differat aduentum suum: sequamur consilium Petri Apostoli in 2. Epist. cap. 3. Oculos nostros non in hunc temporalis vitæ decursum, sed in ipsam æternitatem, vbi omne quantumuis diuturnum tempus mox euanescit, defigamus: cogitemusque, annos mille ante Dominum esse sicut diem vnum, iuxta illud 2. Pet. 3. Porrò ne hoc vos vnum lateat, dilecti, quòd vnus dies apud Dominum perinde est vt mille anni, & mille anni vt dies vnus. Hanc igitur dilationem nihil esse sciamus.

7. Si verò vel à nostra curiositate tentemur, vel ab hominibus interrogemur, cur Dominus tamdiu differat aduentum suum? Respondeamus, sicut Petrus docet: Ideo differre, vt omnes ad resipiscentiam expectet, & quod non delectetur perditione hominum.

8. Si quæstio proponatur, An Dominus citò vel serò venturus sit: sequamur doctrinam Christi, & respondeamus, Nos nescire. Hæc enim tutior est via. Etenim si dicas, Dominus non citò veniet, tardabit adhuc: proprium hoc est serui mali Luc. 12. Matth. 24. Et parit vel securitatem carnalibus, vel desperationem pijs, qui aduentum Christi desiderant. Si verò dicas, Citò veniet: est quidem hoc boni famuli, cogitare Dominum citò venturum, illumque indies expectare: & ad studium componendi te, & obuiam eundi Domino, ista cogitatio incitat: sed tamen temeritatis est, id quod ignores, affirmare. Si autem dicas te nescire, & ideo quia nescis vigilandum esse, & orandum: & boni, & humilis famuli officium feceris, ideoque tutiorem viam ingrediêris. Est enim hoc tertium, iuxta Euangelium Christi: Vigilate igitur, quia nescitis. Augustinus quoque in Epist. ad Hesychium, ponit tres bonos famulorum ordines. Vnus ait: Vigilemus, & oremus, quia citius veniet Dominus. Alter dicit: Vigilemus, & oremus, quia tardè quidem veniet Dominus, sed vita nostra est breuis. Tertius verò ait: Vigilemus, & oremus, quia nescimus quando venturus sit Dominus. Et huius sermonem magis probandum esse docet, quia iuxta verba Christi loquitur, qui dixit: Vigilate, & orate, quia nescitis quando venturus sit Dominus.

9. Ceterùm etsi nescimus quando futurus sit finis seculi vniuersalis: cogitemus finem tamen seculi cuique nostrûm vicinum esse. neque enim diu viuere possumus. Et cùm hoc certum nobis sit: perpetuò vigilemus, & oremus: nec imitemur malum famulum, qui dicit, Moram faciet Dominus meus, &c. Faxit Dominus, vt hæc omnia viscera cordium nostrorum inhæreant.

DE

DE PERSEVERANTIA SANctorum: in ea verba 1. Ioan. 2. vers. 19. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, &c.

VIDIMVS quid in vers. 18. sibi voluerit Apostolus: nimirum concludere, sua ætate incepisse tempus illud mundi nouissimum, ideoque omnium periculosissimum, quo Ecclesia Christi erat (iuxta vaticinia prophetarum, & verba Christi) supra modum ab Antichristo affligenda. Hoc autem probauit inde, quia suo tempore cœperunt esse multi Antichristi: nimirum illius maximi, qui postea reuelandus erat, præcursores. Totum autem hoc eò spectabat, vt fideles moneret, sibi ab istis Antichristis diligenter cauerent. Vidimus etiam locum communem de fine seculi: Nunc sequitur versus 19. Tria hìc facit.

Primùm tradit primam notam, qua isti Antichristi, de quibus loquitur, agnosci possint. Hæc autem est, ἀποστασις ab Ecclesia Catholica & Apostolica. Docet enim hosce seductores priùs fuisse in Ecclesia, vnà cum Apostolis, & reliquis fidelibus: sed postea ab ea defeciisse. Ab ijs igitur maximè esse cauendum, qui cùm professi sint cum alijs eundem Christum, & eandem doctrinam: postea deficiunt. Et hoc, cùm ait, Exierunt à nobis.

Secundò, occurrit scandalo pusillorum, qui ex hominum defectione offendi potuissent, atque ibi duo docet. Vnum, quinam sint illi qui deficiant à nobis, id est, ab Ecclesia: nimirum illi, qui non sunt ex nobis: id est, qui non sunt neque ex electorum numero, neque ex corpore Ecclesiæ Christi, seu insiti Christo. Alterum, quare discedant: Quia non sunt ex nobis: id est, neque ex electis, neque de Ecclesia. Qui enim sunt ex nobis, id est, ex electis & de Ecclesia, postquam semel coniuncti sunt cum Ecclesia vinculo fidei, & insiti Christo per Spiritum Christi: eos perpetuò manere cum Ecclesia & cum Christo coniunctos. Minimè igitur fideles offendi debere, quòd illi defecerint: cùm non essent ex nobis.

Tertiò docet finalem omnis defectionis caussam hanc (præter alias) esse: vt scilicet apostatarum defectione patefiat, eos qui deficiunt, non fuisse ex nobis: atq; ita innotescat, quinam sint, & qui non sint de corpore Ecclesiæ. Et hoc facit cùm ait: Sed vt manifesti fierent, quòd non essent ex nobis. Tenemus summam totius versus: nunc singula verba diligentiùs examinemus.

Primùm notandum est, illud A NOBIS referendum esse & ad illum qui scribit, reliquosque Apostolos: & ad illos fideles, ad quos scribit: & consequenter ad Christum, cui omnes & Apostoli & reliqui fideles, tanquam membra capiti, vinculo Spiritus sancti coniuncti & copulati sunt. Fideles autem isti omnes, vnà cum Apostolis, eiusdem Spiritus Christi, fidei & charitatis nexu cum Christo colligati Ecclesiam Christi constituunt, eamque Catholicam & Apostolicam. Perinde igitur est ac si dicat, Exierunt, seu defecerunt, & apostasiam fecerunt ab Ecclesia Christi Catholica & Apostolica: & consequenter à Christo totius Ecclesiæ capite.

Deinde notandum illud verbum EXIERVNT. Nemo potest ab Ecclesia deficere, nisi priùs in Ecclesia fuerit, & communionem aliquam cum ea habuerit. Nam prorsus infideles, qui nunquam fuerint in Ecclesia, non possunt dici defeciisse ab Ecclesia. Docet igitur, istos Antichristos, id est, hæreticos, priùs fuisse in Ecclesia, & communionem aliquam cum Ecclesia habuisse, sed poste. ab ea defeciisse.

Quomodo verò exierunt? Non certè corpore Ecclesiam deserendo (nam versabantur adhuc inter fideles, & ex ijs quosdam seducebant) sed ea vincula quibus antea cum Ecclesia & cum Apostolis colligati erant, scindendo: & communionem quam antea habuerant cum Ecclesia, deserendo.

Quæ

Quæ verò & qualia fuerunt hæc vincula, quæ sciderunt: & qualis communio, quam deseruerunt? Respondeo: Externa ea omnia fuerunt: externa eiusdem doctrinæ Christi professio, & eorundem Sacramentorum participatio: externus denique eiusdem Christi cultus. Est enim duplex communio: seu duo vinculorum genera, quibus quis potest dici cum corpore Ecclesiæ colligatus esse. Sunt vincula interna & inuisibilia, & sunt externa ac visibilia. Interna & inuisibilia, ideoque essentialia, sunt duo præcipua: Primum est, vinculum electionis æternæ. Sunt enim omnes qui ad Ecclesiam pertinent, electionis vinculo in cælo cum Deo colligati, & Christo copulati: quia omnes, electi in Christo sunt. Sine hoc vinculo nemo vnquam potest verè esse cum Ecclesia, ideoque cum Christo connexus. Alterum, est vinculum Spiritus Christi: ideoque eiusdem fidei & charitatis, quas in electis operatur Spiritus S. Hoc etiam alterum vinculum ita est absolutè necessarium, vt nisi hoc accedat, nemo possit dici reipsa esse coniunctus cum Ecclesia, & cum capite Ecclesiæ Christo. Nisi enim accedat Spiritus Christi, & fides, nemo potest habere κοινωνίαν cum Christo, & cum eius corpore, quod est Ecclesia. In ijs enim vera consistit κοινωνία Ecclesiastica. Externa verò vincula sunt itidem duo præcipua: Primum, externa eiusdem, & quidem totius doctrinæ Christi professio: Alterum, eorundem Christi Sacramentorum participatio. Sed discrimen est inter hæc & illa. Illa duo priora, scindi & frangi non possunt, vt postea demonstrabo: nam neq; æterna electio potest fieri irrita, ita vt aliquis ex electo fiat reprobus: neque electorum fides potest eos penitus deficere, vt Christus dixit Petro. Quare qui illis coniuncti sunt cum Christo & cum Ecclesia, non amplius discedunt à Christo & Ecclesia: vt postea ex verbis Apostoli, & alijs Scripturarum locis planum faciemus. Alia verò duo scindi possunt: quia potest quis & confessionem doctrinæ Christi, & participationem Sacramentorum reijcere. Quòd autem Apostolus intelligat hosce Antichristos ab Ecclesia defeciſſe, postrema hæc duo vincula soluendo, non autem veram fidem, qua præditi nunquam fuerant, excutiendo: manifestum fiet ex verbis Apostoli, vbi ait: Non erant ex nobis, quia si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Item infrà versu. 22. declarans quomodo facti sint Antichristi, ait: Quis est mendax, nisi qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus. Quasi dicat: Antea fatebantur Iesum esse Christum, nunc negant. Non ait, quòd antea verè crediderint, nunc verò non credant: sed quòd negent, nimirum cùm illum antea profiterentur cum reliquis fidelibus. Sic autem deficere ab Ecclesia, & à Christo: est fieri rebellem Christi & Ecclesiæ. Inde Tertullianus contra Marcionem, hæreticos vocat Christi rebelles. Proinde Ioannes noster hanc rebellionem & apostasiam ponit, tanquam primam notam hæreticorum & Antichristorum.

Nunc tria præcipuè de istis Antichristis tenemus. Primum, à qua Ecclesia defecerint: nimirum ab Ecclesia Christi Catholica & Apostolica, & consequenter à Christo capite Ecclesiæ. Deinde, quomodo defecerint, non excidendo à iure electionis, in quo nunquam fuerunt: neque veram fidem abiiciendo, qua nunquam donati fuerunt: sed externam, quam cum Ecclesia habuerant, ac præsertim in doctrina communionem & consensionem deserendo. Tertium, hanc ab Ecclesia Christi Catholica & Apostolica per desertionem doctrinæ Apostolicæ, defectionem, primam notam esse, qua agniti sint esse Antichristi: quia rebellio contra Christum facit, vt quis verè fiat Antichristus: & ideo nota est certissima, quòd quis sit Antichristus.

Ex ijs colligimus nos tria. Primò, quid sit vera & damnanda ἀποστασία: eam scilicet esse defectionem à vera Ecclesia Christi Catholica & Apostolica, ideoque á Christo: idque per desertionem doctrinæ Apostolicæ, & communionis Catholicæ Ecclesiæ. Si quis igitur deficiat ab Ecclesia quæ planè non sit Christi: hic non est pro-

propriè apostata. Item, si quis exeat ab vna Ecclesia particulari, corpore tantùm, sed interim communionem neque in doctrina Apostolica, neque in Sacramentis iuxta institutionem Christi administratis deserat, imò eam cum alijs Ecclesijs omnibus puris & Apostolicis colat: non est apostata. Sed de ijs seorsum in tractatione De apostasia. Deinde colligimus ex nota Antichristorum, quæ est apostasia: omnes Antichristos esse apostatas: nec esse Antichristum, qui non sit apostata ab Ecclesia Catholica & Apostolica. Hoc patet in ijs de quibus Ioannes loquitur, Cerintho, &c. Item in Mahomete. fuerat enim Christianus, deinde factus Nestorianus: defecit ab Ecclesia, & nouam illam sectam instituit. Non est igitur expectandus Antichristus, nisi ex Ecclesia. De omnibus Antichristis enim pronunciat Apostolus, Exierunt à nobis, &c. Quare postremò docet, à quibus maximè cauendum sit. Hæc enim omnia tradit, vt nos moneat, cauendum esse à falsis doctoribus qui sunt in Ecclesia: quique simulant pietatem & fidem Christianam, & interim nil minus quærunt quàm Christum: iactant verbum Dei, interim impias doctrinas docent: damnant Antichristum, interim ipsi sunt Antichristi. Ab ijs docet Apostolus nobis cauendum esse. Sequitur:

Sed non erant ex nobis, &c.

Occurrit hìc scandalis piorum, qui ex horum defectione offendi varijs modis potuissent. Solent autem ferè, cùm tales sectæ oriuntur in Ecclesia, tria oriri scandalorum genera. Primum est, quòd quidam, cùm vident doctos & magnos viros deficere à doctrina Ecclesiæ: incipiunt & ipsi tentari, vt ab eadem doctrina deficiant, & sequantur nouam. Huic scandalo occurrit Apostolus in toto hoc contextu, dum hortatur fideles vt maneant in doctrina, quam inde ab initio receperunt: nec sinant se seduci. Neque enim ideo esse à doctrina Apostolica recedendum, quia etiam alij discesserunt. Hos enim homines esse reprobos, & Antichristos. Alterum scandalum tendit in ipsam Ecclesiam & doctrinam. dicunt enim: Qualis est ista Ecclesia, vnde tot hæretici prodeunt? qualis Ecclesia, vbi tot sectæ? Hoc scandalum apparet nostro tempore. Arguunt aduersarij, nos non esse veram Ecclesiam. quia ex nobis multi exeunt hæretici; Anabaptistæ, Libertini, Schvuenckfeldiani. Ita Euangelio acceptas ferunt omnes has sectas. Huic scandalo occurrit Ioannes, dicens: Etsi à nobis exierunt, non tamen erant ex nobis. Quasi dicat: Ne quis tamen adscribat has hæreses Ecclesiæ Dei. nam si fuissent ex Ecclesia Dei, mansissent nobiscum. Sed non erant: Ergo. &c. Tertium: alij infirmi, alio modo offenduntur. dum enim vident multos, præsertim qui fuerint alicuius nominis & existimationis in Ecclesia, ab Ecclesia defecisse: incipiunt dubitare de Ecclesia: illamque perituram prorsus existimant & non diu duraturam. Huic etiam tertio scandalo occurrit ijsdem verbis. Quasi dicat: Ne dubitetis de Ecclesia, propter horum defectionem, quasi illa perire queat. non enim illi erant ex corpore Ecclesiæ, & eiusdem membra. Ecclesia autem firma manet: illi verò tantùm exeunt & deficiunt, qui non sunt de Ecclesia. Ita fecit Paulus: cùm dixisset de Hymenæo & Phileto, eos defecisse à veritate: ne cæteri fideles perturbarentur, quasi Ecclesia perire queat, & veri fideles: subdit dicens: Firmum stat fundamentum, habens signaculum hoc, NOVIT DOMINVS QVI SINT EIVS: & discedat ab iniquitate, omnis qui inuocat nomen Domini. Sic in Actis Petrus de Iuda occurrit scandalo, quod potuissent aliqui capere ex defectione Iudæ. Et quomodo occurrit? Reuocando omnes ad electionem & reprobationem, ac dicendo: Suspensum eum fuisse, & crepuisse medium, & præuaricatum excidisse ex officio Apostolatus: vt (inquit) abiret in suum locum. Sic ante Apostolos omnes, fecit Christus, præuidens periturum Iudam, vnde multi potuissent

2. Tim. 2.

offendi, occurrit, & ait: Nemo ex illis perijt, nisi filius perditionis, id est, perditioni destinatus. Quasi dicat: Omnino firma est & certa salus electorum, qui à Patre mihi dati sunt: illi tantùm pereunt, qui ad perditionem destinati sunt.

Docet igitur ijs verbis Apostolus duo. Vnum, quínam sint illi qui deficiunt ab Ecclesia: non certè illi qui sunt vera membra Ecclesiæ, sed illi tantùm qui non sunt vera Ecclesiæ membra. Alterum: quare deficiant: quia scilicet non sunt membra
Iohan.10. Ecclesiæ. Sic Dominus respondet Iudæis, qui non credebant. Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Quibus verbis hæc eadem duo docuit Dominus, quæ & Ioannes: Illos tantùm non posse credere Christo, qui non sunt ex ouibus, id est, electis Christi: & ideo non posse credere, quia non sunt ex ouibus Christi. Idem hîc facit Apostolus. Nec tamen inde sequitur, culpam peccati, id est, infidelitatis & defectionis eorum transferri in Deum. Rem simili aliquo declaremus. Pau-
1.Corin.3. lus ponit fundamentum: super fundamentum ponit aurum, argentum, & fœnum atque stipulam, & lignum. venit ignis, & tantùm lignum, fœnum & stipulam comburit, aurum non. Si quis ergo interrogatus, quare lignum comburatur, non aurum, respondeat, Quia lignum est lignum, non autem aurum: quid concludet? Nihil aliud, nisi lignum comburi, quia lignum est, non autem aurum: ac proinde caussam cur comburatur lignum, non extra lignum, sed in ipso ligno esse quærendam. Quæ illa est? Quia est talis materiæ & formæ, vt possit comburi: aurum autem non item. Ita cùm de reprobis dicimus, eos non posse credere, quia reprobi sunt, nec sunt de ouibus Christi, verum dicimus: nec tamen sequitur, caussam, cur non possint credere, esse in Deo. Imò consequitur, caussam hanc in ipsis esse, non in Deo: quia sunt talis naturæ corruptæ, vitiatæ, tantumque ad malum propensæ, & sceleribus perpetrandis idoneæ, ideoque Deo inuisæ & reprobatæ. Omnes enim reprobos talis esse naturæ, vt non possint nisi malum facere: certum est. Caussam igitur peccati in ipsis hærere, non extra ipsos, liquet.

Sed hîc notandum est discrimen harum locutionum in Apostolo. Primò ait: Exierunt ex nobis. Erant ergo priùs nobiscum: id est, cum & in Ecclesia Christi. Deinde ait: Sed non erant ex nobis. Opponit autem hoc alterum membrum priori. Aliud est igitur esse In & Cum Ecclesia: aliud esse Ex & De Ecclesia. Et de illis quidem qui non sunt de Ecclesia, sed tantùm in & cum Ecclesia, pronunciat, Illos exire & deficere ab Ecclesia, cùm ait: Exierunt è nobis. De illis verò qui sunt ex & de Ecclesia, pronunciat, eos perpetuò mansuros, & perseueraturos in & cum Ecclesia, cùm etiam sint ex & de Ecclesia, dicens: Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.

Ista autem maximi sunt momenti. Ergo primùm diligenter considerandæ sunt hæ duæ locutiones diuersæ. Prima: Quid sit esse non solùm in & cum Ecclesia, sed etiam de & ex Ecclesia. Altera: Quid sit aliquem esse tantùm in & cum Ecclesia, non autem de Ecclesia: Deinde videndum, quæ requirantur necessariò, vt quis fiat de & ex Ecclesia: & deinde quæ requirantur ad hoc, vt quis sit in & cum Ecclesia.

Quod ad primum attinet, esse de & ex Ecclesia, est, esse Christo insitum, ideoque verum corporis Christi (quod est Ecclesia) membrum: in quod perpetuò vitalis & viuificus Christi Spiritus è Christo ipso capite fluat, atque ab eo agatur & regatur. Esse verò in & cum Ecclesia tantùm, est, in consortio quidem fidelium versari, & inter fideles connumerari, sicut mali pisces inter bonos, paleæ inter frumenta: sed tamen non esse neq; in Christum, neq; in Ecclesiæ corpus reipsa insitum. Hæc sunt perspicua. Ad alterum verò quod attinet, quæ nam requirantur ad hoc, vt quis verè sit de & ex Ecclesia? respondemus. Duo hæc, eaq; simpliciter, & per se: vinculũ scilicet æternæ electionis, & vinculũ Spiritꝰ Christi, ideoq; veræ fidei, de quib.

pau-

pàulò antè dictum fuit. Manifestum enim est, neminem verè esse de corpore Ecclesiæ, nisi vera fide in Christum, ideoque in corpus Ecclesiæ insitus sit. Nemo autem potest vera in Christum fide donari, & in illum inseri: nisi ad hanc fidem habendam, ideoque ad hanc insitionem, à Deo gratis electus ab æterno sit. Est enim hæc vera fides, electorum tantùm. Et illi tantùm crediderunt, quotquot ad æternam vitam *Tit.1.* præordinati fuerant. Ad hoc verò, vt quis dici possit esse in & cum Ecclesia, interq; fideles connumerari: duo alia necessaria sunt: ipsa externa eiusdem, & quidem to- *Actor.13.* tius doctrinæ Christi professio: Et ipsa eorundem Sacramentorum iuxta institutionem Christi administratorum participatio. Hæc etiam sunt perspicua hominibus non contentiosis.

Nunc videamus, quod discrimen doceat Apostolus esse inter hos qui tantùm sunt in & cum Ecclesia, & inter illos qui sunt de & ex Ecclesia. De illis ait: Exierunt à nobis, & ideo non manserunt nobiscum, quia non erant ex nobis. Non perseuerant igitur vsque in finem cum Christo & cum Ecclesia: sed vel dum adhuc viuunt, discedunt, fractis duobus illis vinculis externis: vel saltem morte separantur ab Ecclesia, & eunt in locum suum, in quem & Iudas. De istis verò sanctis pronunciat, eos perseueraturos in finem vsque, seu perpetuò cum Christo & cum Ecclesia, dicens: Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Quasi dicat: Quicunque sunt ex nobis, ij perpetuò nobiscum manent: Christo scilicet & Ecclesiæ Christi, fide insiti: ideoque à Christo & à fide excidere nunquam possunt. Ergo si etiam isti qui exierunt à nobis, fuissent ex nobis, mansissent profectò nobiscum, & in Ecclesia perseuerassent. Est igitur hic apertus locus de Perseuerantia Sanctorum in Christo, & in fide Christi, ideoque in Ecclesia.

TRACTATIO DE PERSEVERANTIA Sanctorum in fide.

QVIA verò ex hoc loco pendet vera certitudo salutis: hæc autem salutis certitudo scopus est, in quem diriguntur omnes promissiones, totumque Euangelium, omniaque Dei in nos per Christum collata beneficia: iccirco hîc locus de Perseuerantia Sanctorum in fide, & in Christo, diligenter à nobis tractandus est.

Seco autem totam hanc tractationem in quatuor capita. In primo probabitur Perseuerantia sanctorum in fide. In secundo, conciliabuntur loci Scripturæ, qui in speciem cum ea doctrina pugnare videntur: omniaque argumenta, quæ in contrariam sententiam afferri solent, refutabuntur. In tertio docebitur, Etsi fides vera in sanctis deficere prorsus, & extingui non potest: tamen sæpenumero eam infirmari, & imbecilliorem fieri, ita vt penitus extincta esse aliquando videatur. & vndénam hæc infirmitas & imbecillitas oriatur. In quarto, necessitas & vsus huius doctrinæ in Ecclesia, demonstrabitur.

CAPVT I.

QVod ad primum attinet, conclusio hæc est: Sanctos, qui vinculo non solùm æternæ electionis, sed etiam Spiritus Christi, veræque fidei, Christo copulati, ideoq; in ipsum Christi corpus (quod est Ecclesia Sanctorum) insiti semel fuerunt: eos in perpetuum, in Christo & in fide perseueraturos, nec posse amplius à fide prorsus excidere: idque non propter proprias vires aut merita, sed tum propter promissionem diuinam, tum propter Christi precationem & intercessionem: Spiritu Chri-

sti, fidem in illis perpetuò conseruante. Afferàm primò testimonia aliquot ex Veteri & ex Nouo testamento: deinde argumenta quædam è Scripturis desumta: postremò, testimonia è Patribus, & ex Buceri scriptis.

Iustus comparatur in Scriptura, arbori ad riuos aquarum plantatæ, quę semper humorem retinet in radice, & viua manet, ita vt fructum suum reddat in tempore suo, & folia eius non defluant. Sic in Psal. 1. Et erit (inquit) tanquam arbor, &c. Sic Ezechiel. 47. de iusto, arbori huiusmodi ad aquas plantatæ comparato, loquens, ait: Non marcescet folium eius, &c. Atqui humor vitalis in iustis, est Christus fide apprehensus. Is enim ait: Ego sum vita, &c. Ergo iusti semel Christo per veram fidem, & eius Spiritum insiti: à fide & à Christo excidere ampliùs non possunt.

Neque est, cur quispiam hìc excipiat, Sermonem de eo haberi, qui vitatis impiorum consiliis, atque vijs peccatorum, meditatur in lege Domini, die ac nocte. Nam neque nos de alio loquimur, quàm de homine verè sancto & fideli. Aio enim describi iusti hominis ingenium, & felicitatem: ac neminem esse dico iusti nomine dignum, qui non ex animo studeat tum vitare impiorum consilia, & vias moréque peccatorum, tum in lege Dei sese exercere & oblectare. Omnis enim iustus, ac verè sanctus, scriptam habet legem in corde suo, iuxta promissionem Dei per Ieremiam. *Ier. 31.* De tali autem iusto quid hìc pronuntiet Psalmus, videmus: futurum scilicet arborem, quæ nunquam penitus arescat: quid ita? Quia Deus eas penitus nunquam deserit arbores, quas ipse plantauit, & Christo inseruit: nec Christus, quos semel accepit à Patre seruandos, illos à se foràs eijcit: vt ipsemet testificatur. Nouit enim Dominus vias & corda iustorum, qui ita scriptam habent legem in cordibus suis: vt in impiorum consilia non veniant (ex professo) neque in via peccatorum stent: (surgunt enim lapsi:) multò verò minùs in cathedra derisorum sedent: Sed licet carne seruiant legi peccati, Spiritu tamen seruiunt legi Dei, & ea delectantur: Spiritu Christi, hoc in illis operante.

Iesaias 9. de regno Christi (quod est Ecclesia) loquens, ait: Sedebit (scilicet Messias) super regnum eius (scilicet Dauidis) ad instaurandum illud, & confirmandum in iudicio & iusticia, à modò & vsque in seculum. Ex ijs verbis tale colligitur argumentum: Christus suum regnum, illudque totum, continenter & sine intermissione instaurat, & confirmat per verum iudicium & veram iusticiam (est autem iusticia hæc, per fidem in renatis.) Atqui regnum Christi est Ecclesia. Si autem hoc verum est de tota Ecclesia, idem etiam verum sit de singulis Ecclesiæ partibus & membris necesse est: alioqui non totum regnum Christi continenter instauratur & firmatur in iudicio & iusticia.

Hierem. 32. de fidelibus, præsertim sub Nouo testamento, loquens, ait: Et dabo ijs cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus, & bene sit eis & filijs eorum post eos: & feriam cum eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere: & timorem meum dabo in cor eorum, vt non recedant (seu deficiant) à me. Hic locus est perspicuus, & proinde Augustinus subinde illum in hanc sententiam inculcat.

Hose. 2. Desponsabo te mihi in perpetuum in iustitia, &c. desponsabo te mihi in fide, &c. Promissio hæc ad vniuersos & singulos electos pertinet. Sic igitur argumentemur: Christus electos suos sibi desponsat in perpetuum, id est, vinculo indissolubili sibi copulat: vt coniugium dissolui non possit, sed in perpetuum maneat integrum. Copulat autem sibi fideles in matrimonium vinculo fidei. Ergo qui semel vero fidei vinculo copulati sunt Christo, ab eo excidere nequeunt, &c.

2. Reg. 7. Et ponam locum populo meo Israël, & plantabo eum, & habitabo cum eo, & non turbabitur ampliùs. Si quis velit hunc locum intelligere de terra Canahan, certè non impletur promissio. Fuit enim inde turbatus populus. Loquitur

tur igitur primùm de perpetua habitatione Spiritus sancti nobiscũ in cordibus nostris: deinde de habitatione Dei nobiscum in cœlis perpetua, &c. 1. Cor. 15.

Amos 9. Ego plantabo eos in terra sua, nec euellentur vltrà è terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus, &c. Qui plantantur? Electi. Vbi plantantur? In terra sua: id est, in Ecclesia, insiti Christo. Quomodo inseruntur Christo, & plantantur in Ecclesia? Fide vera & viua. De ijs autem sic promittit, dicens: Nec euellentur vltrà è terra sua. Ergo electi vera fide semel Christo insiti, & in terra Israel, id est, in Ecclesia plantati, non ampliùs possunt auelli à Christo & ex Ecclesia, ideoque non possunt excidere à fide. Sic etiam Bucerus in Matth. cap. 15. exponens ea verba, Omnis plantatio, &c. hunc locum Amosi, de firmitudine piorum in Christo & in regno cœlorum interpretatur. Lutherus quoque in Amosum, exponens hæc verba, de ea firmitudine in Christo & regno Christi intellexit, & habet hæc verba: Hinc (nempe è regno Christi) in sempiternum non transferentur, fide firmati, & Spiritu sancto cœlitus dato. Hæc ille.

Matth. 7. Qui audit verba mea, & facit ea (id est, illis faciendis & seruandis studet, id quod proprium est veræ & viuæ fidei) assimilabo eum viro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram: & descendit imber, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, nec concidit: fundata enim erat super petram. Ergo quicunque vera & viua fide super Christum petram fundatus est, non potest vllis vel mundi vel Sathanæ insultibus à Christo conuelli & concidere.

Matth. 13. Electi & verè fideles comparantur terræ bonæ. Hæc, semel semen in se iactum retinet, & fructum facit. Christus autem & verbum eius non retinetur nisi fide.

Matth. 15. Omnis planta quam non plantauit Pater meus (id est, reprobus quisque, etsi videatur in agro Dominico, id est, in Ecclesia plantatus) eradicabitur. Omnis ergo planta quam plantauit Pater (id est, electus quisque, verè Christo insitus) non eradicabitur. Quicunque autem est insitus Christo, & à Patre plantatus in Ecclesia: per fidem insitus & plantatus est. Talis igitur à fide excidere non potest.

Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram (id est, super hanc confessionem firmam) ædificabo Ecclesiam meam (id est, quotquot in corpus Ecclesiæ inseram, hac firma fide donabo) & portæ inferorum non prævalebunt aduersus eam: id est, firma erit & perpetua Ecclesia, nec vnquam corruet. Quod autem de tota Ecclesia dicitur, idem de singulis veris Ecclesiæ membris intelligitur.

Matth. 24. Electi seduci non possunt. Sic enim ait: Ita vt seducantur (si fieri possit) etiam electi. Seduci autem, est à fide & veritate in errorem abduci. 2. Tim. 2. de Hymenæo & Phileto: Exciderunt à veritate.

Luc. 22. Rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, &c. Pro omnibus autem & Apostolis & fidelibus hoc rogauit. nam antè in plurali numero dixerat: Sathanas expetiuit vt cribraret vos. Ego autem rogaui pro te (id est, pro omnibus, sed speciatim pro te, qui turpiùs alijs casurus es) &c. Augustinus etiam Tom. 7. de Correctione & Gratia, cap. 12. de omni fideli qui super petram Christum ædificatus est, intelligendum esse docet.

Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Aqua illa est Spiritus sanctus. Quicunque igitur semel receperunt Spiritum regenerationis, illum perpetuò retinent, ita vt fiat in illis fons indeficiens aquæ viuæ.

Ioann. 6. Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui veniet ad me non eijciam foràs. Quid est, Qui ad me venerit? id est, qui se mihi fide certa dediderit.

Item 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem (id quod fit fide vera & viua) in me manet, & ego in illo. Ergo qui semel incorporatus est Christo per esum suæ carnis, qui fit per fidem, in Christo perpetuò manet & perseuerat.

Ioan. 10. Nemo potest rapere oues meas de manu mea. Ergo electi in manum Christi à Patre traditi, & per fidem ei coniuncti, non possunt è manu Christi eripi, & ab eo separari.

Ioan. 14. Ego rogabo Patrem & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, &c. Ergo vbi semel datus est alicui Spiritus S. sanctificans, cum eo manet in æternum. Nam in hunc finem datur, vt maneat perpetuò cum eo cui datur, sicut Christus docet.

Rom 11. Sine pœnitentia sunt dona (scilicet gratiæ) & vocatio efficax (scilicet ad salutem.) Præcipuum autem donum est fides. Hoc igitur donum fidei semel datum, eripi fidelibus non potest.

Rom. 14. de fideli loquens, ait: Domino suo stat, aut cadit: Stabit autem. potens est enim Deus illum statuere. Ergo fideles non possunt penitus excidere. Sic etiam Bucerus interpretatur, & ante eum Augustinus de Correct. & Gratia. cap. 12.

Philip. 1. Qui incepit in nobis bonum opus, perficiet vsq; in finem, &c. Primum autem opus Dei in nobis, est fides vera. Ioan 6 Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, &c. Non igitur potest Deus propter promissionem opus fidei, quod incepit in aliquo electo, deserere, vt non perficiat.

Coloss. 2. Christum vocat caput, ex quo (inquit) totum corpus (Ecclesiæ scilicet) per commissuras & compagines subministratum & compactum, augescit augmento Dei. Singula igitur Ecclesiæ membra viua, semper coniuncta sunt suo capiti Christo: alioqui non totum corpus maneret compactum. Idem tradit Ephes. 4. Veritatem autem sectantes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput, nempe Christus: in quo totum corpus (ergo & singula membra) compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum efficaciam in mensura vniuscuiusque partis incrementum corporis facit, &c.

1. Ioan. 3. Qui natus est ex Deo, non peccat: & non potest peccare, quia semen Dei manet (id est, perpetuò perseuerat) in illo. Quódnam est illud semen? verbum Dei fide receptum. Regeniti igitur, semper in se habent veram fidem. Ideo Petrus 1. Epist cap. 1. semen hoc appellat incorruptibile: non tantùm in sese, sed & in illo in quo est, dicens: Renati ex semine incorruptibili.

Argumenta quædam.

A constanti Dei erga fideles beneuolentia: Deus constanti & perpetua electos fideles beneuolentia complectitur, ac prosequitur. Hierem. 31. Charitate perpetua dilexi te. Item Ioan. 13. Cùm dilexisset suos qui erant in mundo, vsque in finem dilexit eos. Atqui amare est, cùm bene velle ei quem ames, tum pro virili benefacere. Non potest igitur Deus sua in fideles beneficia, præsertim ad salutem necessaria (vti est fides, & Spiritus) non continuare. Ideo Ierem. 32. Feriam cum eis pactum sempiternum, & non desinam eis benefacere.

A precatione Sanctorum: Quidquid pij ex fide petunt, accipiunt. Matth. 21. Et omnia quæcunque petieritis in precatione credentes, accipietis. Atqui Sancti perpetuò petunt in oratione, idque ex fide, donum perseuerantiæ in Christo & in eius fide. Hoc demonstrat Cyprianus in expositione Orationis Dominicæ. Idem facit Augustinus Tom. 7. de Bono perseuerantiæ, cap. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Legantur omnia illa capita.

A pre-

A precatione Christi, Ioan.17. Quicquid Christus pro electis in se credentibus & credituris Patrem rogauit, illud etiam eis impetrauit. Exauditus est enim. *Hebr.5.* Item: Sciebam quòd semper me audis. Atqui orauit pro illis, primùm ne deficiat *Iohan.2.* eorum fides, sicut postea testificatus est Petro, dicens: Rogaui pro te Petre, vt, &c. I- *Luc.22.* tem: rogauit Patrem, efficiat vt omnes fideles electi vnum sint tum inter se, tum in Christo & Patre. Item, vt vbi est Christus, ibi sint & ipsi. Totum hoc liquet in oratione quæ Ioannis 17. legitur. Non possunt igitur, propter orationem Christi, non semper esse cum Christo, & in fide ac veritate.

A remotione illius per quod solum, fides amitti potest. Illud per quod solum, fides è cordibus hominum excuti possit, in electos verè fideles non cadit: Ergo fideles veri excidere à fide non possunt. Vt illud antecedens intelligatur, & verum esse agnoscatur, notandum est discrimen piorum & impiorum in peccando. Veri fideles, Christo semel insiti, nunquam peccant ex animo: id est, toto animo, corde & plena voluntate: sed tantùm carne, & ex ignorantia atque infirmitate. Paulus Rom. 7. de se & de singulis renatis ait: Mente seruio legi Dei, carne verò legi peccati. 1. Iohan. 3. Qui natus est ex Deo, non peccat (hoc scilicet peccato, quod fit ex animo, & plena voluntate) & non potest peccare. Ratio: Quia fideles partim sunt Spiritus, partim caro. Impij verò toto animo, quia toti caro. Bucerus passim in suis Commentariis in Euangelia, & in Epistolam ad Romanos tradit hanc doctrinam. Legantur, quæ extant in caput 12. Mar. pag. 308. Ibi tradit, quod sit discrimen piorum & impiorum in peccãdo: & quòd pij semper peccant ex ignorantia, vel ex infirmitate: sed (vt ipse loquitur) inde peccant, quòd per cupiditates carnis auersi, veritati cognitæ non attendunt. Legantur speciatim quæ scripsit in Matth. cap. 7. sect. 7. pag. 190. & 200. Item in Matth. cap. 8. pag. 222. vbi ponit, quod sit discrimen electorum & reprobatorum in peccando. ait enim: Pios etiam dum peccant, odisse animo malum quod agunt. Sicut Paulus ait Rom. 7. Quod nolo malum, illud ago. Legantur quæ in hæc eadem Pauli verba scripsit idem doctissimus Bucerus pag. 328. Ibi piè & doctissimè explicat quæstionem hanc, quomodo Sancti quod bonum est volunt, nec faciunt tamen, & contrà, quod malum est nolunt, imò odio habent, & tamen illud faciunt. Atque ita malum & faciunt & non faciunt. Ibi apertè tradit, in homine (scilicet renato) duplicem esse voluntatem. Vnam, qua consentit legi Dei, & amat & vult quod lex iubet, bonum (& hæc est voluntas hominis interioris:) Alteram, qua vult & facit malum: & hæc est hominis externi & carnalis. & vnam quidem sequi cognitionem legis, qua cognoscitur bona esse: alteram sequi cognitionem haustam à sensibus, quæque est de rebus præsentibus. Et post explicatam doctrinam, subdit duo exempla: Dauidis scilicet, cùm adulterium admisit: & Petri, cùm Christum negauit. quibus tanquam in speculo perspicuum facit, quomodo sancti voluntate hominis interioris & Spiritus nolunt malum, imò detestantur: & tamen interim abrepti à carne, faciunt malum. Est igitur vera propositio: Veros fideles Christo insitos nunquam peccare ex animo, sed carne tantùm labi. Atqui per hoc peccatum quod fit tantùm carne, ex ignorantia & infirmitate, non autem ex animo: fides excuti ex animo & corde non potest. Pertinet huc argumentum Buceri in epistolam ad Rom. cap. 8. pag. 333. Quoscunq; obtinet Spiritus Christi: ij non possunt viuere secundum carnem: Ergo nec possunt excidere à Christo: quia non exciditur, nisi propter vitam secundum carnem.

Ab effectis fidei: Si tota fides penitus amitti potest, ergo etiam omnes fidei fructus. At ij non possunt omnes penitus amitti in sanctis: nunquam enim eò adducuntur, vt Deum contemnant, aut de Deo omnino desperent: ergo, &c.

A præceptis Dei, vel ab operatione Dei in electis. Quæ Deus nobis electis præcipit, ea in nobis ipse præstat & operatur. Quia nos alioqui non possumus ea præstare.

Primò, sic promisit: Faciam vt ambulent in præceptis meis, &c. Deinde id docent exempla. Deus enim mandat vt velimus bonum, & ipse operatur in nobis velle. item
Philip. 2. vt faciamus: & ipse operatur in nobis ipsum efficere. Atqui mandat vt perseueremus
Coloss. 2. in fide radicati & firmati. Quemadmodum igitur suscepistis Christum Iesum Dominum, ita in eo ambulate, radicati in ipso, & ædificati, & confirmati in fide: sicut edocti estis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Ergo Deus facit, vt electi perseuerent in fide, radicati & confirmati.

Rom. 8. A ductu Spiritus. Qui sunt insiti Christo, & facti filij Dei, aguntur à Spiritu Dei. Nunquam igitur penitus deseruntur ab hoc Spiritu Christi.

Ex Patribus.

Augustinus Tom. 7. de bono Perseuerantiæ cap. 2. cùm sic loquitur Deus, Timorem meum dabo in cor eorum: quid aliud est, quàm, Talis ac tantus erit timor meus, quem dabo in cor eorum, vt mihi perseueranter adhæreant? Idem Tom. 7. de Correct. & Gratia, cap. 11. conferens Dei gratiam quam habuit Adamus ante peccatum, cum gratia quam habent Christiani verè Christo insiti, ait: Adæ fuisse datum vt posset, si vellet, in bono perseuerare: sed non fuisse datum, vt vellet. nobis verò, nimirum qui verè Christo insiti sumus, talem datam esse gratiam, non solùm vt possimus, si velimus, sed etiam vt velimus in Christo perseuerare. Verba Augustini, præter alia, hæc sunt column. 1342. ad calcem. Est quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseueranter tenendo, non solùm posse quod velimus, verùm etiam velle quod possumus. Quod non fuit in homine primo. Vnum enim horum in illo fuit, alterum non fuit: nempe vt reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdiderat: vt autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset. & acceperat posse, si vellet: sed non habuit velle, quod posset. Nam si habuisset, perseueraſſet, &c. Hæc ille.

Item in eodem libro, cap. 12. itidem demonstrans, gratiam quæ nobis datur à Christo, maiorem esse illa quam dedit Adæ: præter alia ait column. 1343. Nunc verò sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tantùm tale adiutorium perseuerantiæ datur (scilicet vt possint perseuerare, si velint, sicut datum fuit Adæ) sed tale, vt eis perseuerantia ipsa donetur: non solùm vt sine isto dono perseuerâtes esse non possint, verùm etiam vt per hoc donum non nisi perseuerantes sint.
Iohan. 15. non solùm enim dixit: Sine me nihil potestis facere: verùm etiam dixit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vt eatis & fructum adferatis, & fructus vester maneat. Quibus verbis non solùm iusticiam, verùm etiam in illa perseuerantiam se dedisse monstrauit. Christo enim sic eos ponente vt eant & fructum adferant, & fructus eorum maneat: quis audet dicere, Forsitan non manebit? Sine pœnitentia sunt enim dona & vocatio Dei: sed eorum vocatio, qui secundum propositum vocati sunt. Pro ijs ergo interpellante Christo, ne deficiat fides eorum: sine dubio non deficiet, vsque in finem. ac per hoc, perseuerabit vsque in finem: nec eam nisi manentem, vitæ huius inueniet finis. Hæc ille.

Item in eodem libro & cap. col. 1344. d. ait de fidelibus: Liberati enim à peccato, serui facti sunt iustitiæ, in qua stabunt vsque in finem: donante sibi illo perseuerantiam, qui eos præsciuit & prædestinauit, & secundum propositum vocauit, & iustificauit, & glorificauit, &c. Item paulò pòst column. 1345. A. Ipse ergo eos facit perseuerare in bono, qui facit bonos. Qui autem cadunt & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt. Quamuis igitur de omnibus regeneratis & piè viuentibus
Rom. 14. loqueretur Apostolus: Tu quis es qui iudices seruum alienum? Suo Domino stat, aut cadit, &c. continuò tamen respexit ad prædestinatos, & ait: Stabit autem. Et ne hoc sibi arrogarent: Potens est enim Deus, inquit, statuere eum. Item ibidem dicit:

dicit: Ac per hoc nec de ipsa perseuerantia boni, voluit Deus sanctos suos in viribus suis, sed in ipso gloriari: qui eis non solùm dat adiutorium, quale primo homini dedit, sine quo non possint perseuerare, si velint: sed in eis etiam operatur & velle, vt quoniam non perseuerabunt, nisi & possint, & velint: perseuerandi eis possibilitas, & voluntas, diuinæ gratiæ largitate donetur. tantùm quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, vt ideo possint, quia sic volunt: ideò sic velint, quia Deus operatur vt velint.

Et paulò pòst: Subuentum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter & inseparabiliter ageretur (nimirum ipsa humana voluntas) & ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur. Postea concludens caput, ait: Dicente igitur Christo, Rogaui pro te ne deficiat fides tua: intelligamus ei dictum, qui ædificatur. Atque ita homo Dei non solùm quia misericordiam consecutus est, vt fidelis esset: verùm etiam, quia fides ipsa non deficit: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Hæc ille.

Quis autem ædificatur super petram? Fidelis electus. postea in initio cap. 13. eiusdem libri de Correct. & gratia, explicat, de quorum nam fide, quòd ea non deficiat, locutus sit: nimirum de fide electorum, quorum tantùm fides vera, sincera & firma est. Hæc de iis loquor (inquit Augustinus) qui prædestinati sunt in regnum Dei: quorum ita certus est numerus, vt nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis.

Tom. 8. in Psalm. 88. columna 974. exponens illud, Et ædificabo in generationem & generationem sedem tuam. Nunc autem Christus habet in nobis sedem suam: ædificata est sedes eius in nobis: nisi insideret in nobis, non nos regeret. Si ab illo non regeremur, à nobis ipsis præcipitaremur. Sedet igitur in nobis, regnans in nobis: sedet iam in illa generatione quæ fuerit ex resurrectione mortuorum: in æternum Christus regnabit in sanctis suis. Hoc promisit Deus: si parum est hoc, iurauit Deus. Postea concludit: Quia ergo non secundum merita nostra, sed secundum illius misericordiam firma est promissio: nemo debet cum trepidatione prædicare, vnde non possunt dubitare.

Chrysostomus in cap. 5. Epist. ad Rom. exponens verba illa: δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν. perpendit illud verbum ἑστήκαμεν, & ait: καλῶς εἶπεν, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις οὐκ ἔχει τέλος, οὐκ οἶδε πέρας. ἀλλὰ καὶ ὅπου μείζονα προίσιν, ὅπερ ἐπ' ἀνθρώπων οὐκ ἔστιν. οἷόν τι λέγω· ἔλαβέ τις ἀρχὴν καὶ δόξαν καὶ δυναστείαν, ἀλλ' οὐκ ἔσχηκεν ὅπου ταύτης διαμενεῖ, ἀλλὰ ταχέως αὐτῆς ἐκπίπτει. κἂν μὴ ἄνθρωπος ἀφέρῃ, θάνατος ἐπελθὼν ἀφαιρήσεται πάντως. τὰ τοῦ Θεοῦ, οὐ τοιαῦτα. οὔτε γὰρ ἄνθρωπος, οὐ χρόνος, οὐ περίστασις πραγμάτων, οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος, οὐχ ὁ θάνατος ἐπελθὼν, δυνήσεται ἡμᾶς ἀπωθήσασθαι. ἀλλ' ὅταν ἀποθάνωμεν, τότε ἀκριβέστερον αὐτὰ κατέχομεν, καὶ πλειόνων ἀεὶ προίοντες ἀπολαύομεν. ὥστε εἰ διαπίστεις περὶ τῶν μέλλοντος, ἀπὸ τῶν παρόντων καὶ ὧν ἔλαβες ἤδη, καὶ ἐκείνοις πίστευε. Διὰ γὰρ τοῦτο εἶπεν ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· ἵνα μάθῃς οἵαν ψυχὴν τὸν πιστὸν ἔχειν δεῖ· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τῶν δεδομένων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόντων ὡς δεδομένων πεπληροφορῆσθαι χρή. Latinè dicam: Et benè dixit, In qua stamus. Talis enim Dei gratia non habet finem, non nouit terminum: sed & in maius proficit, quod inter homines non sic habet. Verbi gratia: Accepit aliquis principatum, & dignitatem, & potestatem: tamen in his non semper perstat, sed citò illis excidit. Etsi nemo hominum auferat: mors subiens, illa omnino tollet. Quæ autem Dei sunt, talia non sunt. Nec enim homo, nec tempus, nec rerum vicissitudo, nec ipse diabolus, nec subueniens mors, ab ijs nos possunt depellere. Quin cùm morimur, tum ea certiùs tenemus, & semper proficientes pluribus fruimur. Proinde si diffidis de futuris, à præsentibus, & ijs quæ iam accepisti, etiam illis fidem confirma. Hæc ille.

Testi-

Testimonia ex Martino Bucero.

1. *In margine hæc sũt verba: Qui Christi verè sunt, semper illius manent. addo ego: Qui autẽ Christi sunt, Spiritũ Christi habent. Qui enim non habẽt Spiritum Christi, hi non sunt eius. Ro. 8. Ergo qui Christi verè sunt, Spiritum Christi semper retinent. * Sancti cadunt, nũquam excidunt.*

In Matth. cap. 7. pag. 203. in illud, Nunquam noui vos: Alterum hîc perpendendum est, quòd ex illo (Nunquam noui vos: id est, inter meos agnoui) clarè docemur, qui aliquando à Christo possunt excidere, eos Christi nunquam fuisse: eoque nunquam verè credidisse, aut fuisse pios: nunquam Spiritum filiorum fuisse nactos, sed omnia illorum nihil nisi hypocrisin esse, quantumlibet Sancti, & pietate præstabiles ad tempus sese fingant. Quos enim Christus diligit, in finem vsque diligit: & quos Pater ipsi dat, neque ipse abijcit. Ioann. 6. Neque rapere de manu eius quisquam potest: Ioann. 10. *Ideo etsi cadant huiusmodi (scilicet sancti & pij) excidunt tamen nunquam. Electi enim sunt ad vitam, quam Dei electionem nulla potest creatura reddere irritam. Siquidem vt secundum electionem propositum Dei maneat, non ex operibus, sed ex vocante: non solùm eligit suos priusquam nati sint, ac boni aut mali quicquam fecerint, Rom. 9. sed etiam antequam iacerentur fundamenta orbis, à constitutione mundi. Ephes. 1. Vnde & de Apostolis Ioann. 17. Deus dicebat: Non pro mundo rogo, sed pro ijs rogo quos dedisti mihi, quia tui sunt: id est, electi abs te ad vitam. Proinde vt Christo nunquam noti sunt reprobi: ita nunquam ignoti electi, quantumuis in illis pietatis species aliqua ablandiatur, & in ijs (pijs electis) inuisa impietatis sæpe forma conspiciatur: eoque & ij sicut prædestinati & vocati sunt, sic tandem ad imaginem Christi reformabuntur: Rom. 8. Et illi (reprobi) detracta persona filiorum Dei fictitia, sui similes apparebunt: iuxta hoc quod à se audituros hîc testatur (Dominus) Discedite à me operarij iniquitatis.

2. In Matth. 7. pag. 205. explicans verba illa, Omnis qui audit ex me sermones hos, &c. ait: Ideoque similes sunt (fideles) prudenti viro, qui domum suam super petram fundat, quam nulla queat vis tempestatis deijcere. Spes namque horum & fiducia, ipso Christo per Spiritum filiorum solidè nixa, confundi non possunt: & ne inferorum quidem portæ, id est, vis omnis & potestas Sathanæ, cõtra eam quicquam possunt: quantamlibet tempestatem excitet, & flumina ventósque tentationum immittat. Fortior siquidem est qui in ipsis agit, quàm qui dominatur in mundo. 1. Ioan. 4. & Psal. 125. canit: Qui confidunt in Domino, non nutabunt, sed in æternum sedebunt, sicut mons Sion. Item paulò pòst in eadem pagina: Quo significare (inquit) voluit, spes verè credentium, & Spiritus in corde suo testimonio nitentium, firmas esse, nec vnquam posse confundi.

3. *Non auelluntur a Christo.*

In Matth. 15. in illud, Omnis plantatio, &c. pag. 343. Qui sunt Christo dati, & in populum Dei asciti, non amplius inde auelluntur. Verba hæc sunt Amos 9. Plantabo eos super terram suam, & non euellentur amplius de terra sua, quam dedi eis: dixit Dominus Deus vester. Sic in regnum cœlorum plantauit quosdam Pater, quos nimirum Filio ad vitam iustificandos donat. Hi super veram terram Israel plantati, nunquam ex ea euellentur.

4. *Fides vera excidere non potest: aut subuerti.*

In Matth. 16. Et portæ inferorum non præualebunt aduersus eam: tam fidem quàm Ecclesiam. Nemo enim potest rapere quenquam de manu Christi. Nam ambiguum est, an contra petram, id est fidem, vel Ecclesiam dixerit, portas infernas non valituras. De vtraque sanè rectè intelligitur. Fides enim, quæ vera & certa est verbi Dei per Spiritum S. persuasio, tam non potest excidere, quàm verbum Domini non mutari, & Spiritus sanctus nequaquam dissentire. De Ecclesia autem qui sunt, eos Pater Christo donauit, vt det eis vitam æternam: Ioan. 17. Non igitur poterit contra eos quicquam vis Sathanica: alioquin vita æterna, æterna non esset. Etenim & hic locus satis firmus est, quo Perseuerantia Sanctorum probatur. Apertum verbum est, portæ inferorum non valebunt contra eam: siue fidem, siue Ecclesiam,

cleſiam intelligas. Si ergo fides non poteſt à Sathana ſubuerti: æternùm ſalui erunt, quotquot ſemel fidem veram fuerint nacti. Si rurſus Eccleſia à Sathana expugnari non poteſt: iterum æterna erit eorum ſalus, qui ſemel in Chriſti Eccleſiam fuerint recepti. Hæc perpenſa, electis mirificam adferunt conſolationem. Omnes namque ex animo Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vnicum Dei Filium & ſeruatorem ſuum eſſe confitentur: Spiritum igitur habent Patris, pignus certum æternæ eius beneuolentiæ. Hinc beatos ſe & petreios, id eſt, firma atque omnibus inferorum portis inuicta fide præditos, ſciunt: certi quòd de Chriſti Eccleſia & populo exiſtũt, qui de morte iam ad vitam per Chriſtũ tranſierunt: atq; ideo tuti ab omni vi inferna in ſempiternum. Diſcamus ergo hinc, primùm, ab hominibus non poſſe Chriſtum diſci, ſed ſolo Patre ex æterna beneuolentia ipſum reuelante: deinde, beatos eſſe quotquot hanc reuelationem fuerint nacti: poſtremò, nunquam poſſe à poteſtate inferorum ſuperari huiuſmodi, & perdi. Hæc omnia Bucerus.

Semel.

Fides firma & inuicta.

In Matth. 24. pag. 463. Electi ſeduci non poſſunt, ſeruante eos Spiritu Chriſti. 5.

In Luc. 1. pag. 541. ſuper illud, Vt ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſticia omnibus diebus vitæ noſtræ: Quia (inquit) denique nihil verè bonum quod finem accipit, addit, Omnibus diebus vitæ noſtræ. Neque enim pietas eſt, quæ finem nouit. Deus æternus eſt, & non mutatur. quem qui agnouerit, in æternum auelli ab obſeruantia eius haud poterit. nihil ſiquidem melius eo poterit inueniri.

Vera pietas finem nonnouit.

In Ioann. 2. Super illud, Ieſus autem non ſe credebat eis, &c. Duplex (inquit) fides: vna vera, ſincera, ideoque perfecta: altera ſimulata, ideoque temporaria. Ac de fide vera loquens, ait pag. 617. in fine: Hanc qui habent, Spiritum Dei habent: noui homines ſunt: Dominum vt verè agnoſcunt, ita ab eo diuelli nunquam poſſunt: ſeſe credunt Domino, & Dominus ſe illis. Vnum namque cum ipſo ſunt: Dominus in illis, & illi in Domino. Hac fide iuſti viuunt, & habent vitam æternam. Hæc ille. 6.

A Chriſto diuelli nõ poſſunt ſancti.

In Ioan. cap. 4 pag. 644. in illud, Qui autem biberit ex aqua hac quam illi dabo, non ſitiet in æternum: Certum eſt (inquit) hanc aquam Spiritum ſanctum eſſe. Si iam ergo hoc Spiritu potus, nunquam poteſt ſitire: in aperto eſt, eum cui ſemel hic Spiritus contigerit, cui ſemel credere fuerit datum, eum nunquam poſſe gratia Dei excidere. Sicut namque is ſitire nunquam poſſet, qui fontem in viſceribus haberet continuè ſcaturientem, atque potantem: ita ſaturum eſſe oportet bonorũ omnium, & præſentem ſemper & in omnibus habere conſolationem, cui adeſt Spiritus Domini ſanctus, Spiritus filiorum. Hic fons eſt, qui in vitam æternam ſalit: id eſt, qui vitam æternam ſuppeditat. nam cognoſcere Deum, eiuſque iugiter & in æternum frui bonitate, donat. Hinc gloriatur Paulus, nihil apud ſuperos vel inferos eſſe, quod â dilectione Dei poſſit ſe dimouere. Rom. 8. 7.

Cui ſemel datum eſt credere: is nũquam excidit à gratia Dei.

Iohan. 6. Operemini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. pag. 669. Ego, inquit, ſum ille panis vitam veram ſuppeditans: & (ille) me edit, meq; cœleſti & in æternum viuifico cibo alitur, ita vt nunquam eſuriat, qui ad me venerit, qui mihi ſeſe fide certa dediderit: & nunquam ſitiet, nihil vnquam bonorum deſiderabit, qui in me crediderit, Saluatorem ſuum agnoſcens. Item, Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venerit ad me, non eijcio foràs. pag. 671. Nota (inquit) quòd verum dixerit Paulus: Quos prædeſtinauit, eos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos verò iuſtificauit, hos & glorificauit. Roman. 8. Ceterùm cùm vnus ſit ſeruator Chriſtus, ipſi dari oportet quicunque ordinati in vitam ſunt. Venientem ad me, &c. id eſt, non abijcio, non negligo mihi credentem. Igitur æternùm ſalui ſunt, quibus ſemel datum eſt ad Chriſtum venire. Vbi enim Pater eiuſmodi Filio donat ſaluandos, & Filius voluntatem Patris perficit, neque aliter poteſt, & nemo denique de manu Filij 8.

Semel.

quen-

quenquam rapit, vt infrà 10. ipse testatur: necesse est, vt æternùm apud ipsum maneant & saluentur, quicunque semel ad ipsum venerint. Hæc Bucerus.

9. *Nihil vtilius quã prædicare, credentibus impossibile esse vt vnquam excidant.*

In Ioan. 6. pag. 972. in margine hæc sunt verba: nihil vtilius quàm prædicare, credentibus impossibile esse vt vnquam excidant.

In commentario verò, hæc: Reliqua (inquit) commendant nobis iterum Christi incomparabilem dignitatem, fidei præstantiam, & electionis Dei immutabilem virtutem. Nemo siquidem Christo vnquam credet non electus, non à Patre Filio donatus: sic nemo quoque illi donatus, non veniet ad eum: cumque venerit, nunquam poterit ab ipso auelli. Fortior namque is est, qui in filijs Dei agit, quàm qui in mundo. Non glorificantur nisi iustificati, non iustificantur nisi vocati, non vocantur nisi prædestinati. Hi autem qui à Deo, qui mutari nequit, prædestinati ad vitam sunt, & eam æternam: impium est cogitare, vitam horum quam semel fide perceperunt, non esse æternam, & eos perire posse contra decretum Dei. Hæc cùm nullis persuaderi possint nisi electis, id est, Spiritu Dei donatis, ac ita ex Deo renatis: his autem tam absit vt ignauiam prædicata pariant, vt nihil æquè illos ad amorem Dei, atque inde ad omne opus bonum queat excitare: satis constat, illos nescire quid dicant, qui negant ista palàm prædicanda. *Vtique quò maiorem quisque Dei erga se amorem agnoscit, eò ardentiùs illum redamabit. Reprobi si istis offendantur, non mirum est: illi nulla re non offenduntur. Sacra, sanctis & electis scripta sunt. ijs debent lucidè & clarè impertiri: quicquid inde veneni, more araneorum, reprobi hauriant.

Semel.

Electis tã tùm persuaderi potest hæc de certitudine salutis doctrina.

**Vtilitas doctrinæ.*

Item pag. 683. Qui vtique vera illum fide receperant, etiamsi vel ad hunc vel alium sermonem eius non nihil stuperent: nihilominus tamen in fide eius perseuerarunt. vti & Petrus, cum ijs quorum loco dicebat infrà: Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. quos autem huius sermonis aucta asseueratio à Domino disiunxit: ij neque vnquam ei verè adhæserant.

10.

11. *Doctrinæ Christi perpetuò fide adhærent electi.*

In Ioan. cap. 8. pag. 706. in illa verba, Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum: Iterum notandum (ait) discrimẽ electorum & reproborum. hi non possunt Dei verba, id est, veritatem, Christique doctrinam audire, id est, fide recipere: etiamsi nihil in ea queant culpare. Contrà, illi non possunt ei non accedere, ac ita addicere se, vt nullis ab ea cruciatibus diuelli queant. æternam enim in illa vitam habent. Seruant igitur eam, id est, fide perpetuò ei adhærent: ac ita mortem nunquam vident, animis semper beati, etiamsi ad tempus crucietur aut dormiat corpus.

12. *Electi nũquam se totos dedũt mendacio & peccatis.*

In Ioan. 10. Sect. 1. pag. 714. Obseruandum est, ita datos ipsi (Christo) à Patre electos, vt nequeant diuersa docentibus auscultare, ita vt eos penitus animo sequantur. etiamsi nonnunquam ad tempus illos suscipiant, & sic errent. Semper enim in eis, dum errant, est quidam renisus: nec possunt ita, vt reprobi, sese totos mendacio dedere. Hîc autem, Audire & Sequi significant, sese penitus addicere, siue Christo ad salutem, siue impostoribus ad perniciem. Nemo siquidem est, qui non sæpe alienorum vocem audiat: cùm omnes cupiditatibus & suggestionibus, tum & Apostolis Sathanæ, errorum satoribus, identidem auscultemus. Sequi autem alienos, id est, relicto penitus Christo se prorsus alienis tradere in discipulos & sectatores: id non possunt, quos Pater donauit Filio. Vocat enim tandem, quos Pater prædestinauit.

13. *Semel.*

Iohan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me, &c. pag. 716. In his (inquit) apertè docet, omnia à diuina electione pendere: eosque quibus semel datum fuerit oues esse, perire nunquam posse. Hîc namque audimus, eos tantùm vocem Christi audire, id est, fidem recipere, qui oues sint. Iam vnde erit vt alij oues, id est, capaces doctrinæ Christi sint, alij minimè? Indubiè, quòd bono illi Spiritu afflati

afflati Dei sunt: hi nunquam. Ad Corinthios 1. Epistolæ cap. 2. Paulus apertè Spiritu præditis cognitionem diuinarum rerum tribuit: Spiritu carentibus, vt animalibus, adimit. Vnde autem erit, vt illi Spiritu donentur, hi secus? Haud profectò aliunde, quàm quòd illi ad vitam ordinati sunt, hi secus: quòd illi Filio saluandi donati sunt, hi nequaquam. Domino ergo hanc demus gloriam, vt ipse Spiritum det, nihil nostra opera adiutus. Eum autem vbi dare instituit, tum ad erudiendum & monendum cooperari ipsi possimus: si tamen ipse sermonem nostrum eodem Spiritu, ijs quibus loquimur, rectè donet percipere. Vnde hîc Dominus subijcit. Et cognosco illas: id est, curæ mihi sunt. Et hinc certè est, vt ipsum oues sequantur, vitamque viuant quæ finem nescit. Ipsi illas Pater dedit, vt eis suppeditet vitam æternam. Tam igitur non poterunt è manu eius, quàm è Patris manu, qui maior & potentior omnibus est, eripi. Vnum si quidem sunt, ipse & Pater: eadem vtriusque est virtus & potentia. Quare etiam vt de manu Patris nemo potest electos rapere, ita neque de manu Christi. Dum igitur æternùm in manu saluatrice Christi oues perseuerant: perire certè nunquam possunt, necesseque est eas vitam habere æternam. Item eodem in loco ait: Iterum obseruandum, à sola Dei electione esse, vt oues simus, & Christum sequamur: tum, tales excidere nunquam posse. Quia vnum sunt Pater & Filius, eandem manum habent, id est, potentiam: de qua nemo vnquam rapiet eos, quos illa semel apprehenderit saluandos. Apprehensi autem sunt, quibuscunque datum fuerit Christi vocem audire, & sequi. id siquidem nulli possunt, nisi oues sint. Si iam oues, in manu Christi & Patris sunt, vt nunquam pereant, sed habeant vitam æternam. *Semel.*

In Ioann. cap. 12. super illud, Nunc princeps mundi eijcietur foràs, pag. 733. ait: Obseruandum præterea, ibi eiectum sathanam, vbi Christus regnare cœperit. Ideo qui Christum semel verè receperunt, ij eo nunquam excident. Deuictus enim est hostis eorum sathan, & eiectus. Lacesset igitur sanctos quidem, deuincet nunquam. *14. Semel. Lacessuntur sancti à satana: vincũtur nũquam.*

In Ioann. cap. 13. pag. 740. explicans verba: Qui lotus est, non opus habet, &c. Hinc mundos (inquit) discipulos Dominus pronũciauit, quia hoc filiorum Dei Spiritu (qui quos semel apprehenderit, nunquam donec omni mundos macula, reddat vndequaque puros, destituit) donati erant. *15. Semel.*

In Ioann. 14. Et mansionem apud eum faciemus, &c. pag. 752. Mansio (inquit) Patris & Christi apud sanctos, est certa vtriusque cognitio: quæ non potest non esse perpetua, vt sæpe dictum. Hanc enim qui nacti fuerint, hi perpetuò & bonitate Patris, & Christi redemtione perfruuntur, vt æternùm & beatè viuant. *16. Perpetua fides.*

In Iohan. 15 pag. 758. ad calcem, in ea verba: Si manseritis in me, & verba mea, &c. Hîc Dominus ipse explicauit, quid sit in ipso manere, certa vtique verbis eius fide adhærere. Hæc fides vbi est, æterna est, & Spiritum Dei semper præsentem habet: qui docet & velle, & petere, quibus gloria Dei promoueatur: quare omnia quoque impetrat. *17. Æterna.*

In Iohan. 16. pag. 768. explicans verba illa: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam venit, vt dispergamini, &c. Fidem (ait Bucerus) cùm Dominum deseruerunt, nequaquam amiserunt. exercita quidem illa fuit, & afflicta: sed nequaquam oppressa, & extincta. *18. Nũquam amittitur.*

Rom. cap. 11. pag. 439. in illud, Ne insolescas, sed time: Fides in singulis metum excidendi excludit. Rom. 5. pag. 237. in illud, In qua ἑστήκαμεν. Fides nihil nutat, non labascit. Cor impiorum assimilatur mari perpetuò fluctuanti, nec potenti consistere. Et Caino dictum est: Errabundus eris, & incertus. contrà, qui cre- *19.*

dunt Deo, ceu in rupe collocati, moueri non possunt. Dicit verò Apostolus: Stetimus, non stamus: quia iam ab initio fidei, per quam Christo niti cœpimus, confirmatas esse spes nostras oportet, & studia omnia in vnum Christum subiecta. Hæc etiam duo argumenta Buceri sunt: Si potest excidere à fide fidelis, ergo non potest esse certus de sua salute. Est autem & debet esse certus: Ergo.

20. Qui sunt Christi, non possunt viuere secundum carnem: à Spiritu enim Christi ducuntur. Hoc probat Apostolus ad Romanos 8. vide Bucerum pag. 333. Sic ille componit Syllogismum: Quoscunque obtinet Spiritus Christi ij non possunt secundum carnem viuere. Spiritus Christi obtinet, quicunque Christi sunt: Ergo qui Christi sunt, ij nec possunt viuere secundum carnem: Ergo non possunt excidere à Christo. Quia non excidit à Christo, nisi qui viuit secundum carnem, & propter vitam secundum carnem.

21. In caput 14. in illud: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Suo Domino stat, aut cadit. Stabit autem: potens est enim Deus illum statuere, &c. Concludit hinc, fideles à Domino constitui, & confirmari ne cadant. Potens certè Deus est (inquit) vt eos statuat: id est, in verè piam & sanctam vitam confirmet. At si potens huius est, ne dubita id eum quoque velle, postquam dilexerit eos adeò, vt eos sibi redimeret à casu, morte Filij sui.

Manifestum igitur est, omnibus iis tum diuinarum literarum, tum Augustini, tum denique Buceri testimoniis, atque rationibus: Electos, posteaquam semel donati vera fide, & in Christum verè per Spiritum sanctum insiti fuerunt: non posse ampliùs à fide, & à Christo penitus excidere, propter promissum Dei, & precationem, perpetuamq; intercessionem Christi: Spiritu sancto illos in fide, & in Christo conseruante. Ac proinde iure dixisse nostrum Apostolum: Si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Atque hæc de primo capite huiusce Tractationis, quæ est de Perseuerantia Sanctorum, dicta sunto.

Hìc verò quia opera aduersariorum interdictum mihi fuerat lectione: idcircò inchoatam Tractationem absoluere tunc non potui.

Ceterùm secundæ huic editioni additæ sunt, primùm, Confirmatio eiusdem doctrinæ ex scriptis Philippi Melanchthonis: quam tum seorsum exhibueram meo Antagonistæ. Deinde aliorum trium capitum, in ipso Tractationis initio promissorum explicatio: atque in primis omnium argumentorum, quæ tum aduersa pars contra me attulit, refutatio: eaque non alia, quàm quæ tum fuit à me scripto allata.

Con-

CONFIRMATIO THESEOS

de Perseuerantia, ex scriptis Philippi Melanchthonis.

QVID? quòd ex libris ipsius etiam Philippi Melanchthonis, cuius autoritate cum primis nituntur aduersarij, eadem doctrina confirmatur? Philippum igitur sensisse, verè sanctos, hoc est, Electos, vera & viua fide donatos, vereque regenitos, & Christo insitos: non excidere prorsus à fide, nec amittere penitus Spiritum sanctum: idque propter promissionem Dei, & propter efficacem Christi intercessionem: his planum faciam locis: & iis quidem, vnde aduersarij suam fulcire student opinionem.

Duo tantùm hominum genera sunt, qui prorsus à Deo & à Christo deficiunt, ac proinde qui propriè à fide penitus excidunt: Securi ac contemtores Dei: in quorum numero continentur & blasphemi in Spiritum sanctum: deinde qui de Dei misericordia propter Christum, desperant. De primis ait Philippus in 1. Corinth. 10. in ea verba: fidelis Deus, qui non sinit vos tentari. pag. 45. Altera pars est secura, sine exercitiis pœnitentiæ, & inuocationis, ebria voluptatibus, aut admiratione & fiducia suæ sapientiæ, & iustitiæ, vt Saul, Achitophel, Absalon, & alij innumerabiles. Hi superantur à Diabolo, quia sunt sine timore Dei, & sine agnitione infirmitatis suæ, sine dolore, nec expetunt auxilium Dei. Hæc ille. Quid sit autem superari à Diabolo: idem Philippus paulò antè docuerat, in ea verba, Tentatio vos non apprehendit, nisi humana, cùm explicat, quid sit tentatio humana, in exemplo Dauidis, dicens: valde tristis fuit lapsus Dauidis, & diabolus ei non leuiter insidiatus est; sed tamen non potuit eum impellere ad Epicureum contemtum, vel odium Dei, vt Saulem impulit. Audis amice? Dico igitur tunc, de sententia Philippi, superari omnino homines à diabolo, cùm fiunt contemtores & osores Dei: & hos, quia superati à diabolo, fiunt eius serui, à Deo prorsus deficere. De altero genere, hoc est, de desperatis: loquitur idem Philippus in eodem cap. in ea verba: Tentatio vos non apprehendit, nisi humana: initiò enim sic habet: Antithesis cogitetur tentationis humanæ, & diabolicæ. Ac mitigat Paulus obiurgationem Corinthiorum, vt eos consoletur, ne fracti desperatione prorsus à Deo deficiant. audis dictionem, prorsus deficere? Tria igitur docet: Primùm, etsi Corinthij multa antea admiserant scelera: non tamen omnem abiecisse spem de Dei misericordia: ideóque nec omnem fidem, quia nondum desperarant: à fide enim oritur spes. Deinde docet: propter peccata, quæ admiserunt Corinthij (nempe sancti) non defecisse tamen eos penitus, à Deo & à Christo: quare nec à fide: quid ita? Quia nondum fuerunt fracti desperatione: sed si fracti fuissent desperatione, & hoc peccatum postremum desperationis, ad alia accessisset scelera: tunc verè prorsus à Deo, & à Christo defecturos fuisse. Vbi prudenter & scitè non dixit D. Philippus simpliciter, ne deficerent: sed ait, ne prorsus deficerent: docens, Corinthios per alia, quæ admiserant, scelera, defecisse quidem à Deo ex parte, quia ex parte etiam inobedientes fuerant: sed non penitus defecisse. Penitus verò defecturos, si fracti fuissent desperatione. Postremò docet iis verbis, post securos, & Dei contemtores, solùm desperatos à Deo, & à Christo penitus deficere: seu primò propter securitatem, contemtum, & odium Dei: deinde per desperationem, homines à Deo & à Christo, & Spiritu sancto prorsus deficere.

Atqui verè sancti, nunquam à diabolo ita superantur, vt vel fiant securi, contemtores & osores Dei: vel frangantur desperatione de misericordia Dei per Chri-

» ſtum: Primum oſtendit Philippus in exemplo Dauidis. pag. 43. B. Valde triſtis fuit,
» inquit, lapſus Dauidis, & Diabolus ei non leuiter inſidiatus eſt: ſed tamen non po-
» tuit eum impellere ad Epicureum contemtum, vel odium Dei, vt Saulem impulit.
Alterum patet in exemplo eiuſdem Dauidis, & Petri, & horum Corinthiorum, de quibus loquitur Apoſtolus: deſperare enim de Dei miſericordia, tantùm eſt reprobatorum, non electorum.

Ergo de ſententia etiam Philippi, verè Sancti & Electi nunquam prorſus à Deo, & Chriſto, ideoque à fide in Chriſtum deficiunt.

Idem Philippus ibidem, Tentatio vos non apprehendit, niſi humana, de peccato illius inceſti, & alijs Corinthiorum peccatis loquens, ait: Quanquam autem e-
» rat atrox peccatum, quod ſuprà recitauit de inceſto, qui cum nouerca cõſuetudinem
» habuit, & alij alia peccata admiſerant, certabãt æmulatione, & odijs: tamen vult hæc
» peccata diſcerni à blaſphemijs: Sicut Ioannes diſcernit peccata ad mortem, à pecca-
» tis non ad mortem. Iis verbis videtur velle Philippus, peccata illa Corinthiorum (nempe Sanctorum) fuiſſe lapſus, & quidem atrociſſimos: ſed non tamen peccata ad mortem. per ſola autem peccata ad mortem, deficitur penitus à Deo & à Chriſto, eiuſque Spiritu prorſus homo priuatur.

» Idem Philippus definiens quid ſit tentatio diabolica, ait, Tentatio diabolica
» eſt, cùm Sathanas cor ingreditur, vel ſicut in Luca dicitur, quando Sathanas rapit
» verbum Dei de corde hominis. De corde autem fidelium, nunquam eripit ipſum Dei verbum: Quia ſunt terra bona, quæ illud retinet: Matth. 13.

Ibidem in explicatione tentationis diabolicæ, ait, Etſi autem hoc ingens ma-
» lum non comprehẽdi poteſt iudicio rationis, quanta miſeria ſit, dominari diabolum
» in corde hominis: tamen cùm manifeſta ſint dicta in narrationibus Propheticis &
» Apoſtolicis; expaueſcant omnes homines cogitatione tanti mali, & petant vt Filius
» Dei depellat diabolos, iuxta illud dictum: Nemo rapiet oues meas ex manibus meis.
Hæc ille. Docet ijs verbis primùm tum tantùm diabolum homines ſuperare ſua diabolica tentatione, cùm in eorum corda ingreſſus ibi dominatur. Dominatur autem diabolus in corde hominis, cùm ipſum hominis cor ſine vlla contradictione, aut repugnantia diabolo obſequitur. Hoc eſt enim peccatum regnans. Atqui in cordibus electorum fidelium non dominatur diabolus. Semper enim corde, odio habent peccatum, illud deteſtantur, inuiti ſeruiunt peccato, cupiuntque illo liberari, & vt Paulus oſtendit Rom. cap. 6. verſ. 7. Peccatum illis non dominatur. Præterea docet, fidelibus eſſe orandum, vt ne tententur diabolica tentatione. Tentatio autem diabolica eſt, cùm Sathan ingreditur cor, & ibi dominatur: vt definiuit Philippus. Orandum igitur, ne diabolus ingrediatur in corda noſtra, ibique dominetur. Poſtremò docet, ſi fidelibus eſt orandum, ne diabolus ingrediatur in cor, & ibi dominetur: oratio autem debeat fieri ex fide: & fides debeat habere promiſſionem aliquam, qua nitatur: ipſe verò D. Philippus dicat, Petant (ſcilicet fideles) vt Filius diabolos repellat: & ſubdat dicens, iuxta illud dictum: Nemo rapiet oues meas ex manibus meis: docet inquam, Hoc igitur verbum Chriſti nemo rapiet, &c. promiſſionem eſſe de perſeuerantia Sanctorum in fide: & huius dicti ſenſum eſſe; nunquam diabolum ingreſſurum in corda ouium, & ibi expulſo Chriſto dominaturum. nunquam igitur Chriſtum è cordibus ſuarum ouium, tanquam è ſuo regno per Sathanam eiectum iri: & conſequenter oues à Chriſto nunquam penitus defecturas.

» Ibidem ait: Fortaſſis intuetur Paulus in hac ipſa inſcriptione (ſcilicet ten-
» tationis diabolicæ, & humanæ) diſcrimen primi ſceleris diaboli, & primi la-
» pſus hominum. Scelus diaboli fuit blaſphemia, quia cùm propius noſſet Deum,
» & non aliunde impelleretur, ſuo conſilio & arbitrio ſuperbè contemſit Deum,

Deum,& Filium Dei. Sed primi parentes aliunde impulsi ceciderunt. Hæc ille. His verbis duo docet Philippus: Primum, peccatum Sathanæ fuisse voluntarium Dei, & Filij Dei contemtum: Peccatum verò Adæ & Euæ, non fuisse talem contemtum, sed lapsum quendam: quem voluntariè quidem, sed aliunde impulsi, & seducti, admiserant. Ideo isti doluerunt: ille non. Et Apostolus ait de Eua, quòd fuerit seducta. sic Adam se excusauit, dicens: Mulier, quam dedisti mihi &c. Serpens verò non se excusauit: quia non doluit, se illos impulisse in peccatum. Hinc fit, vt de diabolo legamus, quòd non steterit in veritate. Quare? Quia ex contemtu Dei, & Filij Dei peccauit. De primis parentibus id non legimus. propterea de illis non est censendum, quòd omnino exciderint à veritate, & gratia Dei. Quid ita? Quia non ex contemtu Dei peccauerunt: sed fuit simplex inobedientia, sicut eam vocat Apostolus ad Romanos cap. 5. Propterea illa diaboli, vocatur tentatio diabolica, non tam actiuè, quòd scilicet ea diabolus tentet, quàm passiuè, quòd ea à seipso tentatus, & victus fuerit; nempe, vt voluntariè contemneret Deum, & eius Filium. deinde quòd postquam peccauit ex contemtu: etiam desperauit, & perpetuò desperat de misericordia Dei. Altera dicitur humana: quia illa primi parentes, vt homines, tentati, lapsi sunt.

Alterum, quod hîc docet Philippus, est: Omnes, qui tale peccatum admittunt, quale & Sathan: nimirum, vt voluntariè contemnant, & reiiciant Deum, eiusque verbum: addamus nos, vel vt etiam de misericordia Dei, sicut & Sathan, desperent: hos verè tentari & vinci tentatione diabolica, & verè esse membra Sathanæ. Solos igitur contemtores Dei, & desperatos, tentatione diabolica tentari, ac vinci: ac proinde sicut diabolus in veritate non stetit: ita solos reprobos, nempe, & contemtores Dei, atq; verbi, & desperatione fractos, à veritate, seu à fide prorsus excidere. Contrà: Omnes igitur, qui peccant vt Adam & Eua, nempe non ex contemtu Dei, aut ex desperatione, sed vel ex ignorantia, vel ex infirmitate: eos humana tentatione tentari: ac proinde sicut primi parentes non leguntur à veritate excidisse, ita reliquos electos à veritate, & à fide, nunquam prorsus excidere.

Item, ex verbis Apostoli, Fidelis autem Deus, qui non sinit vos tentari, supra « id, quod potestis, sed dabit cum tentatione euentum, vt vincere possitis: dubitatio- « nem mouet, dicens: Sed cùm tam multi superati à diabolo, & sua infirmitate, ruant « in exitium, vt maxima pars populi in deserto, & parabola de semine Matth. 13. signi- « ficat plurimos deficere à Deo: quomodo congruit ad hæc dicta, quòd tanta multitu- « do non protegitur? Respondeo: Semper in Ecclesia duæ sunt partes: vna habens ini- « tia timoris, & fidei, quæ quanquam infirma est, tamen habet exercitia pœnitentiæ, « & inuocationis, & retinet timorem Dei, & fidem: de qua parte dicitur: habenti « dabitur: item Psalm. 144. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omni- « bus inuocantibus eum in veritate: Item, Quantò magis Pater vester cœlestis dabit « Spiritum sanctum petentibus? item Esaiæ 66. Ad quem respiciam, nisi ad contri- « tum Spiritu, & trementem sermones meos? Altera pars est secura, sine exercitiis « pœnitentiæ, & inuocationis, ebria voluptatibus, aut admiratione & fiduciæ suæ « sapientiæ & iustitiæ, vt Saul, Achitophel, Absolon, & alij innumerabiles. Hi su- « perantur à diabolo: quia sunt sine timore Dei, sine agnitione infirmitatis suæ, sine « dolore, nec expetunt auxilium Dei. Non igitur accusent Deum, quòd non prote- « guntur, sed seipsos: quia ipsi suo furore arcent Deum: iuxta illa dicta, à non haben- « te, etiam id, quod habet, auferetur: Item Matth. 12. Et veniens inuenit domum o- « ciosam. Tunc alios Spiritus septem assumit se nequiores, & fiunt nouissima peio- « ra prioribus: & 2. Petr. 2. Si, cùm effugeritis contaminationes Mundi, rursus eis im- « plicamini: fiunt posteriora deteriora prioribus. Ex his & similibus testimoniis ma- « nifestum est, dictum in Paulo intelligendum esse de his, qui habent exercitia pœ- «

» nitentiæ,& inuocationem: Fidelis est Deus,nec sinet vos tentari, suprà quàm ferre
» po testis, vos videlicet non furentes securitate, sed habentes exercitia pœnitentiæ,
» & inuocationis, sicut & Salomon inquit: Beatus qui semper est pauidus: Et Zachar.
» 1.dicitur, conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos: Et Esaiæ 1.Desinite mala fa-
» cere,& discite bene facere. Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, eritis candidi
» sicut nix.Hos igitur protegit Deus, hos sustentat velut subiecta manu, vt nutantes
» aut labentes non ruant in exitium. Et in horum tentationibus regit euentus, & dat
» placidos exitus,sicut dicitur, Dat cum tentatione exitum, seu liberationem, vt vin-
» cere possint. Sed de securis,qui non habent exercitia pœnitentiæ,dicitur Prouerb.1.
» Quia vocaui, & renuistis, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in exitio
» vestro ridebo. Hac distinctione considerata securitatem corrigamus, & inuocatio-
» nem exuscitemus. Ita nobis dulcissimam consolationem in his dictis Pauli propositam esse sciamus. Hæc ille.

Ex hac tota responsione quis non videat D.Philippum sensisse id,quod nos docemus? Deum scilicet non permittere vt sui electi pij ita tententur, vt omnino superentur? ita labantur, vt prolabantur? ita cadant, vt excidant? aut deniq; ita à Deo recedant, vt deficiant prorsus? Primò quotquot sunt in Ecclesia, in duas secat partes.quæ sunt hæ duæ partes,nisi electi pij, & reprobi hypocritæ? Partitio,hoc satis docet: & exempla quæ in altera parte ponit,vt Saulis,Achitophelis,&c.confirmãt.

Quid verò docet de prima parte,hoc est,de piis electis?hanc partem ait habere initia timoris & fidei: exercitia pœnitentiæ, & inuocationis, & RETINERE TIMOREM DEI,ET FIDEM. Peccat autem quotidie hæc pars, alius alio grauiùs: & tamen (inquit Philippus) retinent timorem Dei,& fidem.Ergo de sententia Philippi, electi pij nunquam ita à Deo sinuntur tentari,& nunquam ita peccant,vt à fide prorsus excidant: sed perpetuò retinent timorem Dei, & fidem. Hanc eandem doctrinam confirmat, cùm ait de hac parte intelligi illud: habenti dabitur,&c.Docet igitur illis, qui reipsa veram habent fidem: non solùm non tolli fidem, sed augeri, eo scilicet modo, & eo tempore, quo Deo placet augeri. Idem confirmat illo dicto Psalm. 144. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate, id est,verè & sincerè,hoc est,veris fidelibus. Est enim σωνεκδοχὴ: & inuocatio pro tota pietate & fide ponitur.Fidelibus ergo semper Deus propè est:quare ab eo pij prorsus nunquam deficiunt.Item illo dicto,Quantò magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum S.petentibus se? Atqui electi pij perpetuo desiderio petunt Spiritum S.fideiq; augmentum.Hoc est enim proprium veræ fidei.Non igitur excidunt prorsus à fide,aut amittunt prorsus Spiritum S. Cùm loquitur etiam de altera parte: à contrario idem docet, & ijs tantùm accommodat illa Scripturarũ loca, quæ docent Spiritum omnino, & fidem quibusdam adimi. Non igitur penitus auferuntur hæc à verè pijs. Quid illo clarius? cùm de prima parte,hoc est, de verè pijs & electis, cùm
» tentantur & labũtur,ait:Hos igitur protegit Deus,hos sustentat,velut subiecta ma-
» nu,vt nutantes & labentes non ruant in exitium. Hæc Philippus. Alluſit autem ad illud Psalmi: iustus cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.Semper igitur pij à manu Dei sustentãtur:ne,cùm ceciderint (vt ait Psal.)collidantur.Quare nunquã penitus à Deo,& eius Spiritu deserũtur.Antea verò in cap. 6.eiusdem Epistolæ,cùm ageret de discrimine inter necessaria,& ἀδιάφορα: dixerat legem moralem esse ipsam æternam lucem in mente diuina: & voluntatẽ Spiritus S.
» in renatis:qui(scilicet Spiritus) ÆTERNAM obedientiam inchoat, cõuenientem vo-
» luntati diuinæ, iuxta illud: Dabo legem meam in corda eorum: item mox hanc in
» renatis inchoatam iustitiam appellat interiorem, & PERPETVAM cordis iustitiam.
Quid hæc docent,nisi D.Philippum hoc sensisse,nullum inueniri posse renatum, in cuius corde non sit inchoata iustitia:eamq; esse in renatis perpetuã? sed appellat cordis

dis iustitiam: quia etsi pij sæpe carne peccant, & in ea sunt iniusti: in corde tamen semper hæret desiderium & studium iustitiæ. Hoc autem perpetuum desiderium, & studium, & amor iustitiæ: ipsa est cordis iustitia. Cor enim nihil potest, nisi desiderare, velle, amare: ex alijs etiam eiusdem piissimi, & doctissimi viri libris, idem colligere promtum est. Tom. 3. de sacris concionibus in exemplo simplicis thematis de fide, pag. 264. Neque est fides existimanda ea, quæ non totum pectus occupauit, & radices iam egit: vt quemadmodum antiqua quercus aduersus ventorum impetus cõsistit in concussa: ita fides tentata, nihil de misericordia Dei dubitet: atq; hunc certum assensum explicauit Christus Matth. 7. de domo extructa super petram. Item pag. 267. ait fidem oppugnari peccatis: non autem ait expugnari. imò postea subdit, dicens: In omnibus ijs vincit fides, nulla alia re, quàm quòd verbo per Spiritum S. cõfirmata firmiter innititur, & adhęrescit. Item in locis anni 22. cap. de iustificatione & fide, 3. fol. post literam I. quintam, ait vim, & naturam fidei exprimi per verbum perseuerandi. Item litera K. 4. ait veram fidem esse nihil aliud, quàm certam & constantẽ fiduciam diuinæ beneuolentię erga nos. Item ibi describit regnum Christi, & ait regnum esse securitatis, illiusq; perpetuæ, iuxta dictum Esa. 32. Et erit opus iustitiæ, pax, & cultus iustitiæ, & securitas vsq; in sempiternum, &c. Legantur & ea, quæ scripsit in cap. 7. Matth. exponens locum de illis, qui ædificant domum suam super petram. pag. 415.

Ceterùm non exiguus est numerus Hypocritarum, etiam in nostris Ecclesijs, in quibus tamen vox Euangelij sonat incorrupta: Sed notum sit discrimen. Singuli enim, quorum corda sentiunt veros pauores ac dolores, agnita ira Dei aduersus peccatum, & rursus eriguntur, conceptaque consolatione, liberantur ex doloribus inferorum, acquiescentes fiducia Christi mediatoris, atque ità habent initia pœnitentiæ, seu conuersionis ad Deum, hi vniuersi (inquam) certò sunt filij Dei, hæredes æternæ salutis, & viua membra veræ Ecclesiæ Christi, qui quanquam suas habent infirmitates nec exiguas, & multiplices, tamen nullo modo sunt in societate aut numero non renatorum seu reiectorum hypocritarum. Illud tamen vnusquisque sciat & meminerit, oportere se paulatim proficere sic, vt timor Dei, fides, humilitas, castitas, ceteræque virtutes Deo placentes in anima sua crescant, augeantur & confirmentur. Imò certò scias, quantumuis languida sint initia conuersionis, Deum ipsum (modò luceant aliquæ scintillæ fidei in tuo corde) velle tibi adesse, te feliciter, salutariter gubernare, tibi efficaciter opitulari: Vt gnome Pauli, quam ex 2. cap. ad Philippenses antè citauimus, expressè affirmat: Deus facit vt velitis & faciatis, &c.

Quamobrem tale cor, quod habet initia Spiritualium exercitiorum, verissimè fundatum, exstructum & ædificatum est supra firmissimam rupem seu petram Christum. Is suppeditabit ei vigorem, robur, & vires, vt & aduersus impetus insultusque furentium diabolorum, & contra insidiosissimas omnis generis tentationes firmiter subsistere possit, nec se deijci de gradu, vt aiunt, dimoueriq́ue loco, patiatur.

Illustrat collatione Saulis & Dauidis, ac vult Dauidem, vnum ex illis fuisse, qui ędificant super petram: ac proinde licet impetitus à diabolo, horribili scelere lapsus fuerit: eum tamen non penitus excidisse & perijsse: quia non fuerit ex numero pertinacium hypocritarum: id quod probat, quia non perseuerauit in peccato. l. p. 417.

Dauid verò, quanquam horribili scelere lapsus, rapuerat alienam coniugem, interfecto marito: tamen non fuerat pertinax hypocrita. Non enim perseuerauit in contemtu Dei, seu malo proposito, &c.

Non est igitur cogitandum D. Philippum aliter de perseuerantiá Sanctorum sensisse, quàm & Scripturæ docuerunt, & Patres confirmarunt, & Lutherus, Bucerus, atque alij doctissimi nostri seculi homines scriptum reliquerunt. Est autem

à nobis demonstratum, Electos verè sanctos, veráque fide præditos, & per Spiritum sanctum regenitos, nunquam à fide prorsus excidere, aut Spiritum sanctum prorsus amittere, doctrinam esse Scripturarum, Patrum, Buceri & omnium protestantium.

Quod si ea fuit (quod non credo) Philippi, quæ & meorum aduersariorum, opinio, eam non minùs liberè in ipso, quàm in illis improbo, & tanquam cum sacris literis pugnantem, reijcio & reijciendam esse dico.

Neque enim faciam, sicut quidam meus tunc Antagonista faciebat: qui, quæ in meis scriptis de prædestinatione, vt hæretica damnabat: Eadem & ijsdem ferè verbis expressa in lib. Lutheri de seruo arbitrio, cùm ab amicis meis ea illi præmonstrarentur, vt piè dicta probabat. In omnibus probanda est veritas, & in omnibus damnanda falsitas.

Summa quorundam argumentorum: quæ cum exspectarem promissam disputationem, ex verbis ipsius meæ Theseos, de qua erat præcipua controuersia, mihi memoriæ caussa breuiter collegeram.

Ac primum à dictione veræ fidei.

PRIMVM Argumentum: Si fides potest aliquando deficere: Ergo temporaria est, ac proinde vera non est. Fides enim vera non est, si non sit constans ac perpetua: id quod ex his locis constat. Matth. 13. Luc. 8. Temporarij non verè credunt: testibus etiam optimis interpretibus. Bucerus in 1. Luc. Pietas quæ finem nouit, non est vera pietas. Item de vera reconciliatione Ecclesiarum: temporaria fides non est vera. Item fol. 128. exemplo illorum, qui, Ioan. 2. credebant in Christum, ipse autem non credebat se eis: hæc (inquit) temporaria, ideo non vera: exemplo etiam populi Israelitici, de quo in Psalmis, Cùm occideret eos, quærebant eum: cor autem eorum non erat rectum cum eo, idem confirmat. Item fol. 138. hanc fidem temporariam, ait analogia quadam fidem vocari: vt cui nomen veræ fidei, non autem ratio competat. Item fol. 139. Hanc fidem ait vocari à Paulo fictam, à Iacobo mortuam; à Domino temporariam: & hac neminem regenerari aut saluari: nec eiusdem esse rationis, cum illa vera & viua. Ita Bucerus: Idem ergo sunt temporaria, & ficta seu simulata, ideoque non vera fides. Idem Bucerus in Matth. cap. 8. pag. 222. demonstrat fidem, quæ est in impijs, non esse fidem veram, sed simulacrum fidei, hac ratione: Sequitur enim quisque opere, cui animo assensit: impij, carnis cupiditatem sectantur, & certo animo sectandas decernunt.

ILLIS Ergo, non verbis Dei assensum præbent. Item pag. 223. Fidem impiorum ait somnium esse, si eam conferas veræ fidei. Item, fidem temporariam, non facere filios Dei, neque iustificare. Sed pulcherrimè in Epistola ad Ephes. in cap. 1. pag. 127. multis ostendit: Fidem impiorum temporariam, non veram fidem, sed fidei imaginem esse. appellat etiam simulatam credulitatem: & fidem mortuam, ideoque non veram fidem, vocari à D. Iacobo ait. In Ioan. cap. 2. in ea verba: Iesus non se credebat eis, de temporarijs ait, Isti sunt, qui credunt in nomen Christi: & ipse tamen se eis non credit. Nouit enim quid sit in homine: nouit eos nihil minùs habere, quàm veram solidamque in se fidem.

Idem

Idem Bucerus in cap. 4. ad Epheſ. pag. 111. in tractat. de vſu & vi ſacri miniſterij: idem abundè docet: Fidem ſcilicet temporariam, non eſſe veram fidem, neque iuſtificantem: & talem fuiſſe fidem Caini, Saulis, Iudæ: ideoque illos nunquam fuiſſe verè iuſtificatos.

Muſculus in locis communibus de patientia. pag. 757. Fides temporaria (inquit) vera fides non eſt.

Melanchthon. Tom. 3. de ſacris concionibus, in exemplo thematis ſimplicis, de fide, pag. 264. ait: Neque eſt æſtimanda fides ea, quæ non totum pectus occupauit, & radices non egit: vt quemadmodum antiqua quercus aduerſus ventorum impetum conſiſtit inconcuſſa, ita fides tentata nihil de miſericordia Dei dubitet: atque hunc certum aſſenſum explicat Chriſtus Matth. 7. de domo exſtructa ſupra petram. Hæc Philippus.

At contra, inquies, ait, 1. Corinth. 10. in illud 2. Petr. 2. ὄντως ἀποφυγόντας. Veram igitur ſenſit eſſe fidem, etiam quæ deficit. Reſpondeo: De varia huius loci lectione ſuprà diximus, & infrà dicemus & reſpondebimus. Deinde intelligimus eſſe veram analogia quadam, quatenus nomen veræ fidei illi competit, ſed non ratio, Sicut Bucerus ait de reform. Eccleſiæ. fol. 138. Comparatione enim illius, quæ non credit omnia, dicitur vera. Credit enim, non quia ea, quæ credit, iudicio rationis probantur, ſed propter autoritatem Dei: ideo omnia credit: ſed reſpectu veræ & iuſtificantis fidei, vera non eſt: quia non eſt ſincera in corde & coram Deo. Hoc ipſe Philippus declarat, cùm ait: Quòd autem, qui principia veræ fidei habuerunt, antequam eam perdant, fides ea vera ſit, &c. ait: Principia fidei, nempe veræ, habuerunt: igitur principia, ſed non ipſam fidem veram, quia ſcilicet radices non egerat: ideò vacillabat, nutabat, non erat vera & ſincera fides, ſed coram Deo ſimulata. Veram fidem ipſe ait alibi eam non eſſe, exiſtimandam, quæ non occuparit totum cor, nec radices egerit fixa, vt quercus antiqua. Auguſtinus ad Iul. Comitem, vt citatur in Decret. de pœnit. diſtinct. 2. can. 2. Charitas (inquit) quæ poteſt deſeri, nunquam vera fuit. Ita Ambroſius in 2. Corinth. 6. In illud: in charitate non ſimulata. Simulata charitas eſt in illis, qui in neceſſitate deſerunt fratres. Sic Gregorius homil. 30. In die Pentecoſtes de amore Dei. Ergo nec vera fides eſt, quæ deficit. Item Auguſtinus in Iohan. tract. 106. colum. 513. Credere verè eſt credere inconcuſsè, ſtabiliter, fortiter, firmè, vt iam ad propria non redeas & Chriſtum relinquas. Ariſtoteles Eth. 7. cap. 9. diſputans, quis ſit verè ἐγκρατὴς, ait eum eſſe, qui ſit τῷ λόγῳ, καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει ἐμμένων. Ita verus fidelis eſt, qui ſemper manet in fide. Veri diſcipuli Chriſti dicuntur, qui perſeuerant in verbo Chriſti. Ioh. 8. Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis. De diſcipulis autem non veris ait Ioh. 6. multi autem ex diſcipulis eius, deſciuerunt eo relicto, nec ampliùs cum illo ambulabant. Ergo veri etiam fideles ſunt, qui perſeuerant in fide: non veri autem qui non perſeuerant in fide. Ergo, à coniugatis, illa quoque fides tantùm eſt vera, quæ eſt perpetua: temporaria verò non eſt vera.

Matth. 7. Hypocritis dicet: Nunquam noui vos, diſcedite à me. Qui autem vera fide prædi ti ſunt, nouit eos Chriſtus: quia ſunt ſui. Hypocritæ igitur reprobi nunquam veram habent fidem; habent autem temporariam, temporaria igitur vera non eſt: Vide ibi Bucerum.

Alte-

Alterum Argumentum, à dictione: Propter promissionem.

DEvs promisit se effecturum, vt sui electi à se non deficiant: deficiunt autem à Deo, qui deficiunt à fide in Deum: Iesa. 59. Hoc fœdus meum cum eis pangam (inquit Iehoua) Spiritus meus, qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo: nunquam recedent de ore tuo, neque de ore seminis tui, à nunc & vsque in sempiternum. Promittit Ecclesiæ suæ perpetuum Spiritum in eius corde: perpetuamque fidem & fidei Confessionem. Præstat igitur. Quod autem præstat Ecclesiæ: vniuersis etiam veris Ecclesiæ membris, vnde illa conficitur, præstare omnino dicendus & credendus est: Sicut & Brentius fatetur in Iesa. 33. Hanc autem perpetuitatem Spiritus & fidei in singulis electis, ex eodem loco confirmat Apostolus Rom. 11. dicens: Sine pœnitentia sunt dona Dei.

Ierem. 32. Ponam timorem meum in corda eorum: vt non recedant à me. Hoc testimonium subinde vrget Augustinus, vt hoc, quod defendimus, dogma de perseuerantia Sanctorum confirmet. Vbi igitur talis timor est datus: ibi planè non deficitur à Deo. Qualem enim timorem promittit? non temporarium, quia hic est hypocritarum: verum igitur & perpetuum.

Oseæ 2. Desponsabo te mihi in perpetuum: in iustitia & fide. Quomodo autem manet connubium æternum in fide & iustitia; si deficiat fides? pertinet autem illa promissio ad omnes electos.

Iohan. 4. Omnis, qui biberit ex aqua, quam ego dabo illi, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Nomine autem aquæ intelligi gratiam Spiritus sancti, docet Iohan. 7. Quomodo igitur deficit, si sit fons salientis aquæ in vitam æternam?

Tertium Argumentum, à dictione: Propter precationem Christi.

QVOD Christus impetrauit Petro sua precatione Iohan. 17. impetrauit singulis electis, qui crediturierant in Christum. Atqui impetrauit Christus Petro, ne deficeret eius fides vllo tempore, & ita nunquam defecit, vt omnes docent Patres. Augustinus Tom. 7. de Correct. & Gratia cap. » 6. colum. 1330. B. Cùm ait Dominus Petro (inquit) Luc. 22. Rogaui pro te Petre, ne » deficiat fides tua: quid ei rogauit, nisi perseuerantiam vsque ad finem? Perseueran- » tia autem (ait idem Augustinus Tom. 4. lib. 83. quæstionum cap. 3. ex Cicerone) est » in ratione bene considerata, stabilis & perpetua permansio. Non igitur defecit à fide vnquam: quia perseuerandi in fide voluntatem habuit perpetuam. Sic Augustinus ibidem cap. 8. column. 1334. A. Cùm rogauit ergo (inquit) ne deficeret fides eius: quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, perseuerantissimam voluntatem? Hæc Augustinus: Ergo fideles omnes habent hanc inuictissimam & perseuerantissimam in fide voluntatem: & hoc est, non deficere prorsus à fide. Lutherus in 17. Iohan. ait Dominum rogasse pro suis, vt penes rectam fidem manerent, in ea pergerent ac proficerent, vt ab ea non deficerent: ait etiam exauditam fuisse precationem.

Quar-

Quartum Argumentum, à dictione, prorsus.

ILLI dicuntur prorsus à fide defeciſſe, qui omnem etiam credendi voluntatem, deſideriumque abiecerunt, id quod fit per contemtum verbi. At quis fidelis eſt, qui etiam poſt ſuos lapſus non retineat ſaltem deſiderium ſanctitatis & fidei? aut, qui omnino contemnat verbum Dei? Si autem aliquem adhuc amorem verbi retineat, & fidei deſiderium: habet igitur adhuc fidem, nec prorſus extincta in illius eſt corde. Item, qui retinet adhuc aliquam verbi reuerentiam: is non contemnit verbum: ac proinde retinet fidem. Ideo Lutherus vrget: Tantùm ne contemnas verbum, Securus eſto. Item illi prorſus exciderunt à fide, qui nullam ampliùs retinent ſpem veniæ & miſericordiæ Dei. Si enim quis retinet ſpem: ergo & fidem. At quis fidelium eſt, qui etiam poſt multa peccata, non ſperet in miſericordia Dei? & ſe, ſi reſipiſcat, veniam impetraturum? alioqui, ſi deſperent, actum eſt de illis. Ideo Philippus Melanchthon in 10. cap. 1. Corinth. Conſolatur eos (inquit) ne, fracti deſperatione prorſus à Deo deficiant. Qui ergo nondum fractus eſt deſperatione, nondum à Deo prorſus defecit. Non deſperant autem niſi reprobi, vt, Iudas, Cain, &c. Ergo. «

Quintum Argumentum, à dictione, iuſtus, & inſitus in Chriſtum.

ILLE, cuius perpetuò voluntas eſt in lege Domini, & hac delectatur, & hanc amat, & in ea perpetuò meditatur, fidem perpetuò habeat, neceſſe eſt. Atqui Sanctorum & Chriſto verè inſitorum voluntas, perpetuò eſt in lege Domini. Sic enim deſcribitur iuſtus in Scripturis, præſertim Pſalm. 1. Et omnis iuſtus ait illud Pſalm. 40. Ad faciendam voluntatem tuam Deus meus volui: Et lex tua in medio cordis mei. Atque hoc eſt præcipuum diſcrimen inter electum pium, & hypocritam: quia electus pius perpetua legis dilectione & amore in corde afficitur, & rectum eſt cor eius in Domino, etiamſi externè nonnunquam impio ſimilis eſſe videatur. Contrà, hypocrita, actionibus externis ſimilis eſt iuſto: ſed eius cor non delectatur lege, non eam amat, non eſt in ea illi voluntas, nec rectum habet cor coram Domino. In Scripturis autem Deus omnia metitur corde, ſiue bona, ſiue mala: ſiue pios ſiue impios. Electi enim pij diſcernuntur ab impijs hypocritis in conſpectu Domini, cordis pietate. Doctus quoque interpres, iſque Germanus in Pſalm. 1. ait, pios ab Hypocritis, hac nota diſcerni: quòd pij lege Dei ex animo delectentur, & quòd in ea, abſque intermiſſione, conſtanter & perſeueranter meditentur: hypocritæ verò, vel qui aliâs per occaſionem in meditationem legis qualemcunque incidunt, quoniam, quod faciunt, vero legis amore non faciunt, ſed obiter & perfunctoriè, citò deficiunt: & illos quidem ſimiles eſſe fonti, cuius venæ aquis viuis ſcaturiunt, ac proinde, qui die ac nocte indeſinenter fluit: iſtos verò ciſternæ, quæ aquam aliunde illatam habet, & ideo quæ medio æſtatis calore exſiccetur. Præterea omnia Sanctorum peccata ab imbecillitate fidei proficiſcuntur: Bucerus in lib. de vera Eccleſ. reconcil. Idem Bucerus in Matth. cap. 8. pag. 222. Vnde peccatum in electis ſit, docens, ait: Vnde & pij, dum peccant, non ex fide, id eſt, certa perſuaſione de Dei verbis, ſed pro carnis iudicio agunt. Verùm hoc à reprobis differunt: quòd id ipſum, quod faciunt, malum oderunt: & quàm primùm ab eo reſiliunt. Impij autem malum, quod agunt, amant, ac niſi ſibi à Deo, & hominibus timerent vltionem, optarent illi perpetuò inhærere. Item mox: Ac quicquid electi peccant, inde venit, quòd iſti perſuaſioni aliquid adhuc apud illos deſit. Ratio ſiquidem ignara Dei voluntatis, pro carnis cupiditatibus perpetuò iudicat.

Vnde

Vnde si mens, Dei imbuta Spiritu, non vigilantissimè intendat priusquam expendatur, bonum sit an malum, quod caro cupit, Deo gratum an secus: in illud inconsulta ruit, auertente ita aciem eius vi cupiditatis. Ergo semper retinent fidem. Si enim non peccant, in fide sunt: Si peccant, quia ex imbecillitate fidei peccant, fidem adhuc habent, sed imbecillam & labefactatam. Idem Bucerus in Psalmum 1. pag. 3. ait pios, toto animo prauos & peruersos esse non posse: idque probat ex 1. Iohan. 3. Et pag. 6. Electos in solo cœlesti plantatos esse, vbi eos diuini Spiritus succus nunquam deficit: contrà pag. 9. Reprobos, Spiritu Dei bono & regenerante, non donari: regenerationis semper expertes. Denique omnes sancti arrhabone Spiritus sancti obsignati sunt, vsque in diem redemtionis: quem, cùm peccant, contristare quidem dicuntur à Paulo ad Ephes. 4. prorsus autem amittere nusquam. Est autem de hisce rebus loquendum secundum Scripturam. Adde, quòd in sanctis semper sunt duo homines, interior, qui & Spiritus: Et exterior, qui & caro appellatur: perpetuaque est inter ipsos pugna: Vt Apostolus describit ad Rom. ad Gall. & alibi. Quomodo igitur penitus amittere possunt Spiritum sanctum: quin cesset lucta, & toti fiant caro, peccatumque in illis planè regnet?

Ad Argumenta aduersariorum: contra doctrinam de Perseuerantia Sanctorum in fide: vbi conciliantur loca in speciem pugnantia.

CAPVT II.

OMNIA argumenta, quæ Aduersarij contra piam, de Perseuerantia Sanctorum in fide, doctrinam, adferri solent: ad tres classes referuntur. In prima, continentur exempla quorundam, quos contendunt, & vera fide fuisse iustificatos, & postea tamen ab ea prorsus defecisse, è Scripturis desumta. In altera sunt loci aliquot, è Scripturis itidem petiti, qui cum nostra doctrina pugnare videntur. In tertia, quædam collocantur nostri seculi doctorum virorum, qui à nobis dissentire videntur, sententiæ: quibus adijcitur etiam locus ex articulo XI. Confessionis Augustanæ. Nunc ordine ad singula respondeo.

Quod ad primam classem attinet: exempla, quæ adducuntur, triplicis sunt generis. Quædam sunt eorum, quos omnibus constat fuisse verè electos & iustificatos: & tandem in æternam vitam deductos: vt est exemplum Dauidis, Petri, &c. Quædam sunt eorum, quos contrà liquet, non fuisse ex electorum numero: ac proinde ad æternam vitam migrare non potuisse: vt est exemplum Iudæ Apostoli, & Saulis. Postremò sunt exempla quorundam, de quibus nihil certi à nobis affirmari potest, an fuerint electi, ideoque seruati: an verò reprobi, ideoque damnati: vt sunt exempla quorundam ex veteri Testamento, item Corinthiorum, &c. Ceterùm quoniam ij quoque aut ex electis, ideoque nunc in cœlo beati, aut ex reprobis, ideoque nunc in inferis damnati, fuerint & sint necesse est: Iccirco responsum quod dabimus ad exempla vel primi, vel secundi generis, ad exempla quoque huius tertij ordinis, datum volumus.

Porrò omnia argumenta, ab exemplis ducta: ad hunc vnum Syllogismum rediguntur: Quicunque scelera contra conscientiam admittunt: si prædi ti sunt iustificante fide, ab eo prorsus excidunt: & si sunt regeniti per Spiritum S. amittunt prorsus Spiritum sanctum, id est, Spiritum regenerationis. Ratio huius propositionis est, quia vera & iustificans fides, vt omnes concedunt, non consistit, nec potest con-

consistere cum huiuscemodi flagitijs, conscientiam vastantibus. Atqui iste vel ille fuit vera & iustificante fide præditus, ideoque iustificatus, & per Spiritum sanctum verè regeneratus & sanctificatus; & tamen peccata contra conscientiam admisit. Probare hanc nituntur ex historijs. Ergo multi verè iustificati & regenerati, veráque fide præditi, à fide prorsus exciderunt. Quare falsum est, quod ait Zanchius, eos qui semel vera fide donati, & per Spiritum sanctum regenerati, & Christo insiti fuerunt: non posse ampliùs à fide & à Christo prorsus excidere, & Spiritum sanctum penitus amittere.

Respondeo ad maiorẽ, Si illud, contra conscientiam, intelligas, contra plenam conscientiam, & ex toto animo destinataque malitia: nego, qui hoc modo peccant, eos vera & iustificante fide præditos: & verè renatos esse aut vnquam fuisse: talia enim peccata propria sunt impiorum: Contrà nego, à verè sanctis talia admitti flagitia, propter quæ à fide prorsus excidant: non quòd sua natura id non possit fieri, sed quia Deus non sinit eos ita peccare, vt peccant reprobi, & ita à fide prorsus deficere: idque propter suam promissionem, & propter efficacem Christi intercessionem, qui rogauit, ne deficiat fides suorum electorum: vt suprà demonstratum est. Admittitur ergo paralogismus, qui dicitur αἴτησις τοῦ ἐν ἀρχῇ.

Ad minorem, isti quorum exempla citantur, vel fuerunt electi, vel ex reprobis. Si ex reprobis: nego primum minoris propositionis membrum, nempe eos fuisse vera fide præditos, ideoque verè iustificatos, & per Spiritum sanctum renatos. Reprobi enim nunquam vera fide donantur, nunquam verè iustificantur, aut regenerantur. Apostolus enim veram fidem, fidem vocat Electorum, Tit. 1. & ad Rom. 8. ait. Quos prædestinauit, hos & vocauit (vocatione scilicet efficaci & iuxta propositum) quos verò vocauit, hos & iustificauit: & quos iustificauit, hos & glorificauit. Quicunque ergo fuerunt vnquam, aut sunt, aut futuri sunt posthac, verè iustificati, ideoque vera & iustificante fide præditi: ij tandem glorificentur necesse est. Et contrà qui nunquam glorificantur: ij nunquam etiam fuerunt verè iustificati, veraque fide præditi. Reprobi autem nunquam glorificandi sunt.

Si verò propositio illa de Electis, vera fide donatis & iustificatis intelligatur: nego alterum ipsius minoris propositionis membrum: nimirum, Eos peccatum vastans omnino conscientiam admisisse. Hæc enim inter se pugnant. Atque hoc est, quod passim in Scripturis Spiritus sanctus docet: cùm quæ sit veræ fidei natura, per Prophetas & Apostolos describit: nimirum naturam veræ fidei esse, vt sit viua, efficax per charitatem, perpetuò secum habens coniunctam pœnitentiam, amorem Dei & proximi; odium peccati, amorem legis Dei, studium denique sanctitatis & bonorum operum: ita, vt qui his perpetuis fidei veræ fructibus careant, eos quoque non habere veram & viuam fidem in Christum, necessariò consequatur. Hoc est, quod speciatim contendit Apostolus Ioan. 1. epist. cap. 2. In hoc, inquiens, scimus quòd cognouimus eum (per veram fidem) si mandata eius obseruamus, id est, si mandatis obseruandis studeamus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit (saltem in corde, istis seruandis studendo) mendax est.

Quid verò aliud, quàm hoc, docet in toto ferè tertio capite? Qui habet hanc spem, inquit: sanctificauit se, sicut ille sanctus est, id est, studet sanctitati. Studere autem sanctitati, & ex destinata malitia peccare: pugnant inter se. Item, omnis qui peccat: non vidit eum, nec cognouit eum. Ergo qui ita peccant: non amittunt fidem, sed declarant, se nunquam habuisse fidem veram. Filioli, nemo vos seducat. qui facit iustitiam iustus est. Quasi dicat: Ille tantùm verè iustus est, qui iustitiæ fructus profert, id est, qui studet iustitiæ, operibusque bonis faciendis. Seductores ergo sunt, qui dicunt posse hominem esse iustum, ideoque fidelem: qui non studeat iustitiæ. Item: Omnis qui facit peccatum (scilicet prudens & volens, ideoque plena

voluntate) ex Diabolo est: quoniam ab initio Diabolus peccat (hoc modo.) Non sunt igitur iustificati & renati ex Deo, qui plena voluntate peccant. Quare nun-
» quam habuerunt fidem. Contrà, de verè iustificatis & renatis, ait, Omnis, qui natus
» est ex Deo, non peccat (nimirum plena voluntate, ideoque ad mortem.) Nec po-
» test peccare (hoc scilicet modo) quia semen Dei (verbum scilicet fide apprehensum, & Spiritu sancto obsignatum) manet in illo (id est, perpetuò perseuerat.) Fieri ergo non potest, vt qui vera fide præditi, ideoque verè iustificati sunt: talia admittant peccata, per quæ fides prorsus amitti queat: ideò perpetuò in eis remanet fides & semen Dei. Quid illo clarius? Carissimi, inquit, Si cor nostrum non condemnat nos, fiduciam habemus erga Deum. Condemnat autem cor nostrum nos; cùm contra conscientiam peccamus, id est, peccatum tota voluntate volumus, amamus, probamus: ac proinde illud verè nobis condonari per Christum, non credimus. Contrà igitur, qui veram habet fiduciam in Deum: is non ita peccat, nec habet cor, quod se prorsus condemnet: quia sentit mente se condelectari lege Dei, tametsi carne seruiat legi peccati: ac proinde sentit, omnia sibi peccata per Christum condonari. Et ita Bucerus in Disputat. Ratisbon. pag. 131. hunc locum interpretatus est. Quid? quòd hæc est doctrina omnium PROTESTANTIVM? quæ enim habentur in Disputat. Ratisbon. omnium Protestantium nomine dicta & affirmata fuerunt à nostris. Ibi autem quid scribitur? passim hæc doctrina inculcatur: Fidem quam docent Protestantes, talem esse, quæ nunquam sit sine pœnitentia peccatorum & studio bonorum operum,
» pag. 103. Talem fidem, inquiunt, docemus, quæ sine peccatorum pœnitentia, &
» studio bonorum operum esse non possit. Item pag. 200. & 206. & 220. Ergo nunquam peccant sancti: quin habeant resipiscentiam. Resipiscentia autem non potest esse vera resipiscentia sine fide. Si igitur nunquam sunt sine resipiscentia: nunquam etiam sunt sine fide: Nec solùm docent, fidem non posse consistere cum peccato contra conscientiam, & sine peccatorum pœnitentia & studio bonorum operum: sed inde inferunt, idque necessaria illatione, ipsos igitur fideles non posse talia peccata
» admittere, aut in illis hærere. pag. 241. Peccatum, inquiunt, contra conscientiam, vel
» vt Augustinus loquitur, vastans conscientiam, vera fides secum non fert: nec vnquã in tali peccato hæret: qui vera & iustificante fide viuit. Legantur etiam quæ de ea-
» dem re tradunt à pag. 242. vsque ad 252. Sed clariora subdo testimonia. pag. 91. Qui e-
» nim, inquiunt, Christo Domino verè credunt: ij non possunt non bona operari ope-
» ra. nequit siquidem bona arbor non bonos fructus ferre. Et mox. Nam licet hi [scilicet verè fideles] secundum internum hominem condelectẽtur lege Dei & non pec-
» cent: inhabitans tamen in eis adhuc peccatum, multa simul operatur, quæ internus
» homo odit: & hoc inhabitatore, sancti impediti, multa bona prætermittunt, quæ facere debent. Item pag. 229. Ita, inquiunt: quanquam omnes sancti habeant adhuc re ipsa peccatum, & tractum à deprauata origine, & ab ipsis quoque commissum: tamen non habent in voluntate sua. Non volunt enim, sed oderunt illud, & quod in eis habitat, & quod ab eis fit. Non quod volo, inquit Paulus, hoc facio: sed quod odi, id facio. Aiunt, sanctos habere peccatum, & admittere peccatum. Illud complectitur originale, & eius concupiscentias: hoc complectitur omnia actualia peccata, quæ sancti admittunt. Aiunt autẽ, nec illud haberi, nec ista admitti à sanctis sua voluntate. Quomodo igitur ait quidã Doctor: Sanctos tota etiam voluntate peccare? Quod si cuipiam dura videtur locutio hęc Protestantium: audiat eosdem mox eam explicãtes pag. 230. Omnis enim verè credens in Christũ, habet fidẽ & Christũ, & iustitiã eius
» in se habitantẽ & manentẽ. ita non dicimus, homini peccatũ non imputari, quod ha-
» beat omnino, id est, etiã sua volũtate: vt quod non oderit in se, & à quo liberari se non
» petat. Docent ijs verbis, quid sit habere & admittere peccatũ volũtate sua: nimirum illud ita habere, & admittere, vt & illud non odio habeas, nec te liberari ab eo petas.

Sancti nõ peccãt sua voluntate [scilicet plena.]

Ergo

Ergo non habere voluntate noſtra peccatum, eſt illud ita habere & admittere: vt & illud odio habeas, & ab eo liberari te cupias & petas. Sed legantur, quæ ſcribuntur pag. 242. vltim. lin. Confitentur quidem: ſed, &c. poſteà pag. 243. ad calcem ſic habent. De fide tamen, qua iuſtus viuit, ſecus eſt. hanc enim qui habent, filij Dei « ſunt: & hos agit Spiritus ſanctus ad ea, quæ ſancta & vera ſunt: vt contraria, ſcien- « tes & prudentes, non agant: multoque minùs in ijs perſeuerent: tametſi ex imbe- « cillitate carnis, ſæpenumero & ipſi non ex fide agant & peccent: Sed peccata non « vaſtantia conſcientiam, non illa, quæ regno Dei ſtatim excludunt. Hæc ibi. Hanc « verò doctrinam confirmant teſtimonijs Scripturarum: præſertim ex prima Epiſtola Iohannis Apoſtoli: & hoc Syllogiſmo ipſi quoque vtuntur. Qui credit verè, quòd Dominus Ieſus eſt Chriſtus: is natus eſt ex Deo. 1. Iohan. 5. Qui natus eſt ex Deo: is non peccat; nec poteſt peccare. 1. Iohan. 3. Ergo qui verè credit, is « non poteſt peccare: nempe peccatum vaſtans conſcientiam: & multò minùs in eo « permanere. «

Ex ijs ſatis apertè liquet, quod initio docebam, in Sanctos, & verè fideles, non cadere peccatum vaſtans conſcientiam. Per nullum autem aliud peccatum, fides amitti poteſt, quàm per hoc. Non poſſunt igitur Sancti verè fideles, à fide prorſus excidere. Quare quæcunque exempla adferuntur ab aduerſarijs de verè fidelibus & ſanctis, nihil concludunt: propterea, quòd ij talia non admiſerint peccata. Quæcunque verò de Hypocritis reprobis, illa etiam nihil concludunt: propterea quòd illi nunquam veram & iuſtificantem fidem habuerunt: ideoque ab ea etiam excidere non potuerunt.

Hæc eſto reſponſio in genere ad omnia argumenta ab exemplis ducta. Nunc ſpeciatim quædam exempla contra hanc doctrinam allata, excutienda ſunt: vt multa loca ſacrarum literarum ab aduerſarijs miſerabiliter contorta, explicentur, & genuinus eorum ſenſus intelligatur.

Primum argumentum ab exemplo eſt Patrum, in deſerto. Patres omnes in deſerto (aiunt mei aduerſarij) fuerunt iuſtificati, ſanctificati & regenerati. Idem etiam (id eſt, plerique illorum) peccarunt contra conſcientiam, quia in vera Dei cognitione non perſeuerarunt, & varijs ſceleribus ſe contaminarunt. Ergo qui fuerant iuſtificati, & verè fideles: poſtea exciderunt à fide. Primum antecedentis membrum: probant ab eſu eſcæ Spiritualis: hoc modo. Omnes eandem eſcam Spiritualem manducarunt, & eundem Spiritualem potum biberunt, nempe Chriſtum. Hic autem Spiritualis cibus, non manducatur niſi fide. fuerunt ergo omnes fideles, & fide in Chriſtum, & per Spiritum ſanctum iuſtificati. Alterum antecedentis membrum, probant ex verbis Apoſtoli: Illi fornicati ſunt; admiſerunt idololatriam, Chriſtum tentarunt: propter quæ ſcelera fuerunt exterminati, id eſt, damnati. Atqui nemo damnatur, niſi peccet contra conſcientiam. Qui ergo fuerunt iuſtificati, poſtea peccarunt contra conſcientiam: & proinde exciderunt à fide. Quamobrem ſemel iuſtificati & renati, ſi poſteà ad priora relabantur peccata, amittunt fidem & Spiritum ſanctum.

Reſpondeo: Si antecedens de iiſdem planè perſonis, quod ad vtrunque membrum attinet, intelligatur: illud planè ἀδυνατον eſt. Fieri enim non poteſt, vt ſit aliquis verè iuſtificatus, & vera fide præditus: & idem verè admittat peccatum conſcientiam vaſtans: vt ſuprà à nobis ex Scripturis, & ex ipſa proteſtantium doctrina, demonſtratum fuit.

Alterum quidem membrum, Multos ex illis contra conſcientiam peccaſſe, & propter talia ſcelera damnatos fuiſſe, libenter concedimus: quia & hiſtoria Moſis & Apoſtolus & Chriſtus ipſe Iohan. 6. id docuerunt. Sed quòd ijdem fuerint antea coram Deo, & verè iuſtificati: eſt planè ἀδυνατον. Si enim fuiſſent iuſtifi-

cati: fuissent etiam glorificati, Rom. 8. Quos iustificauit, eos & glorificauit. Atqui non fuerunt glorificati. Quare primum membrum: omnes scilicet fuisse iustificatos: falsissimum est.

Cùm verò id probant ab esu escæ Spiritualis, dicentes: omnes manducauerunt escam spiritualem, id est, Christum, & contendunt, omnes Israelitas manducasse Christum vera fide: falsissimum est, & contra Christi sententiam, qui ait Iohan. 6. Patres vestri manducauerunt in deserto Manna, & mortui sunt: Qui manducat hunc panem, viuit in æternum. Quibus verbis docet Christus, non omnes Patres in deserto verè manducasse Christum, sed quosdam tantùm Manna, seu Symbolum tantùm, sine re ipsa per Symbolum significata & oblata: & hoc etiam concludit ab effectu, quia illi mortui sunt, morte scilicet æterna: & tale argumentum est Christi. Quicunque manducat hunc panem, id est, me Christum: viuet in æternum. Atqui Patres vestri [nempe impij inter Iudæos, vobis similes] etsi manducauerunt Manna: mortui tamen sunt, æternamque vitam non sunt consecuti. Ergo Patres vestri Manna tantùm; non autem me panem viuum manducauerunt. Quare ex verbis Domini Iesu necessariò consequitur, non omnes Israelitas, qui Manna manducauerunt, fuisse fide in Christum iustificatos.

At, inquiunt, Apostolus sic loquitur: Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt. Hæc autem esca, & is potus, fuit Christus. Omnes igitur manducauerunt & biberunt Christum: hæc autem esca spiritualis Christus, non manducatur nisi fide. Omnes igitur fide Christum manducarunt: quare omnes iustificati fuerunt.

Primùm locum illum Apostoli, aliter interpretatus est Chrysostomus & aliquot alij: nimirum quòd Israelitæ omnes eandem [scilicet inter se: non nobiscum] Spiritualem escam, id est, Manna comederunt. Spiritualis autem esca, vocatur Manna, & Spiritualis potus, illa aqua, quia Sacramenta erant rerum spiritualium: vt per metonymiam, nomen rei significatæ conueniat signo. Theodoretus quoque sic interpretatus est: nomine escę venire Manna: & nomine potus, aquam de Petra. Appellari verò Spiritualē escam, & potum: quòd virtute Spiritus Christi, populo vtrumque datum sit. Verba eius sunt. πνευματικὸν καλεῖ καὶ τὸ βρῶμα καὶ τὸ πόμα: ὡς αὖθις πνεύματος ἄμφω λέγει διὰ Μωσέως κατὰ τὴν ἀπόῤῥητον αὐτοῦ παρέχοντος δύναμιν. hoc est, Spiritualem vocat & escam & potum, tanquam Spiritu (Christi) vtrumque per Mosen, secundum suam ineffabilem potentiam exhibente. PHOTIVS etiam petram illam materialem, Spiritualem ait appellari propter petram Christum, qui illi materiali aderat, ex illa aquam educens & præbens populo: αἰσθητὴ μὲν λοιπὸν ἡ πέτρα: δηλονότι ἡ τὸ ὕδωρ τοῖς Ισραηλίταις ἀναβλύσασα: ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως τοῦτο ἔβλυσεν: ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ κατ' ἐνέργειαν παρόντος αὐτῇ πνευματικῆς πέτρας, καὶ ἀκολουθούσης τῇ χρείᾳ τῶν διψώντων. hoc est, Sensibilis quidem erat illa petra, nimirum, quæ aquam Israelitis effundebat: verùm haud propria natura eam emittebat, sed potentia illius Spiritualis petræ, quæ sua efficacitate & ei aderat, & sitientium necessitatem comitabatur. Quare si velim hanc Græcorum interpretationem sequi: nihil concludit aduersarius: omnes scilicet Israelitas ideò fuisse iustificatos, quia comederunt omnes eandem escam Spiritualem, id est, Manna. Sed si ita placet, retinebo interpretationem AVGVSTINI: omnes Israelitas tam pios, quàm impios, comedisse eandem nobiscum escam Spiritualem, id est, Christum: sed non omnes eodem modo. Alios enim comedisse non tantùm Sacramentum, sed etiam rem Sacramenti, quia fide comederunt: alios verò Sacramentotenus tantùm. Quare cùm Antagonistæ aiunt, omnes comedisse Christum fide: paralogismus admittitur, qui vocatur homonymiæ in verbo manducandi. Est enim duplex Christi manducatio:

vna

vna vera, altera non vera. vera est, cùm non solùm Sacramentum, seu Symbolum Christi sumimus: sed & rem ipsam, Christum ipsum manducamus, hoc est, illo vescimur, nutrimur, & corroboramur ad æternam vitam. Hæc, reuera, non fit nisi fide, eaque viua & iustificante. Non vera autem manducatio, est, cùm Christus ipse Sacramentotenus tantùm (vt loquitur Augustinus & alij) non autem reipsa manducatur: hoc est, cùm Sacramentum seu Symbolum tantùm Christi sine Christo ipso percipimus & manducamus: ac proinde non verè Christum manducamus. Prima est tantùm piorum: altera est impiorum. Prima est saluifica, altera pernicioſa, hoc est, ad condemnationem.

De prima loquitur Christus Iohan. 6. cùm ait: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum: De altera loquitur ibidem Christus cùm ait: Patres vestri (impij scilicet sicut & vos, id est, Patres vestri non tantùm secundum carnem, sed etiam secundum impietatem) manducauerunt (dentibus corporis) Manna (scilicet tantùm, sine me) & (proinde) mortui sunt: scilicet æternùm. Quibus verbis docuit Dominus, pios in deserto manducasse & Sacramentum, id est, manna, dentibus corporis; & rem Sacramenti, id est, Christum panem viuum, dentibus Spiritus & fidei, ideoque æternùm eos viuere: impios autem, quia sine fide, manducasse manna tantùm, idque dentibus corporis, sine Christo, id est, sine re: ideoque mortuos esse æterna morte. Idem, Paulus voluit, iuxta Augustini interpretationem, concludere, omnes quidem Israelitas, qui manna manducauerunt: Spiritualem escam, id est, Christum ipsum manducasse, sed suo quemque modo. Alios enim, nempe pios & fideles, non solùm Sacramentum, sed & rem ipsam, id est, non solùm manna, sed etiam Christum ipsum, verè manducasse, quia fide manducarunt: alios verè, nempe impios, eandem spiritualem escam Christum manducasse, sed Sacramentotenus tantùm: id quod idem est ac si dicas: Sacramentum tantùm & Symbolum Christi sine Christo ipso. Quare? Quia cùm Christus esca spiritualis, fide tantùm (vt optimè etiam aduersarius ait) manducetur, impij verò fuerint sine fide: proinde non potuerunt Christum reipsa & verè, sed tantùm Sacramentotenus, eoque non verè manducare: ideoque etiam non omnes probatos fuisse Deo: sed quosdam, hos nimirum impios, exterminatos fuisse, id est, vnà cum morte corporis, mortem etiam æternam obijsse. Quare quod Christus dixit, Et mortui sunt: id Paulus vocat, Et prostrati sunt. Hanc duplicem manducationem Christi, ipse etiam Augustinus præter alios Patres agnouit: Et sententia eius recitatur à D. PROSPERO Augustini discipulo in libro Sententiarum ex operibus Augustini cap. 339. pag. 214. quæ sic habet: Escam vitæ accipit & æternitatis poculum bibit, qui in Christo manet, & cuius Christus habitator est. Nam qui discordat à Christo, nec carnem eius manducat, nec sanguinem eius bibit: etiamsi tantæ rei Sacramentum ad iudicium suæ præsumtionis quotidie indifferenter accipiat, hæc ibi. Cùm igitur ait Apostolus, Et omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, nempe tam pij, quàm impij: subintelligendum est, suo quisque modo: quia pij, fide ipsam quoque rem Sacramenti perceperunt: impij verò, quia sine fide, Sacramentotenus tantùm. Aduersarij autem, ita interpretantur, quasi omnes eodem modo, nempe fide manducauerint: ac proinde concludunt, omnes fuisse iustificatos: cùm tamen maior pars manserit incredula, ideoque non reipsa panem Christum, sed tantùm Sacramentotenus (vt Dominus Iesus Iohan. 6. concludit) manducauerint. Apparet igitur paralogismus homonymiæ. Et quomodo potest colligi ex Paulo: omnes fuisse iustificatos, cùm ipse dicat, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεὸς? In omnibus autem iustificatis, est εὐδοκία τοῦ θεοῦ: seu εὐδόκει ὁ θεός. Quare falsum est, quod de Israëlitis concludunt, illos, qui fuerant iustificati, postea ita peccasse contra conscientiam, vt fidem prorsus amiserint.

Exemplũ Corinth.

Secundum argumentum: ab exemplo Corinthiorum est deductum. sunt autem reuera ibi tria argumenta. Primum desumptum à verbis Apostoli: Qui stat: videat ne cadat: alterum ab exemplo Corinthiorum in genere: tertium ab exemplo vnius Corinthij incesti. Ad illam Pauli sententiam, respondebimus paucis, vbi ad secundam classem Argumentorum peruenerimus: Ad illam enim pertinet. Nunc tantùm ad exempla respondemus.

Argumentum igitur ab exemplo Corinthiorum ductum, hoc est: Corinthij fuerant iustificati, sanctificati, verè fideles: & acceperant Spiritum sanctum. Hoc probant ex 6. cap. eius Epistolæ: sed abluti estis: sed sanctificati estis, &c. iidem tamen postea admiserunt crimina vastantia conscientiam. Hoc probant à dissidijs, fornicationibus & alijs sceleribus, quæ Paulus in Corinthijs reprehendit. Ergo amiserunt fidem & Spiritum sanctum.

Præter responsionem superiùs à nobis ad omnia argumenta ab exemplis ducta, allatam: aliquid speciatim ad hoc argumentum dicendum est: idque quò meliùs appareat huius argumenti fallacia.

Quod ad primum membrum attinet, si aduersarius intelligat, vniuersos & singulos Corinthios fuisse verè & coram Deo iustificatos & per Spiritũ sanctum regeneratos: non damus. Sunt enim in singulis Ecclesijs, & verè pij ac sancti: & simulati, ac hypocritæ: boni pisces, & mali: triticum & paleæ. At dicet: Apostolus omnes Corinthios simul alloquens, ait, Et hæc aliquando quidem fuistis, nempe omnes idololatræ, adulteri: sed abluti estis: sed sanctificati estis (nempe vos ijdem omnes, qui antea eratis idololatræ) omnes ergo fuerunt iustificati, sanctificati. Primùm hîc est fallacia homonymias. Esse enim iustificatum & sanctificatum, bifariam accipitur: aliquando propriè & verè coram Deo. Plerosque hoc modo iustificatos fuisse Corinthi, sed non omnes, facilè damus: aliquando καταχρηστικῶς, id est, non verè, nec coram Deo, sed tantùm in facie Ecclesiæ & coram hominibus, adeoque & Sacramentaliter. Plerosq; etiam alios in eadem Ecclesia hoc modo iustificatos fuisse: negari non potest. Quare etsi omnes appellantur ab Apostolo iustificati, sanctificati, abluti in nomine Domini nostri Iesu Christi: non tamen ideò sequitur, omnes eodem modo, id est, verè fuisse iustificatos. Lutherus etiam in illud Psal. 2. Ego autem cõstitui Regem meum super Sion montem sanctum: Tom. 3. fol. 451. Duplex, inquit, sanctitas: generalis & specialis: vide locum. Ego breuiter sententiam explicabo. Sanctitas generalis est, cùm aliqua Ecclesia constans bonis & malis, tota tamen synecdochicῶς sancta vocari solet: propter illum in primis sanctum sanctorum, qui in ea inhabitat, & qui credentes in se sanctificat: & deinde propter illos etiam, qui reuera in ea sancti sunt. Specialis verò est illa, qua veri credentes verè & reipsa sanctificati sunt coram Deo per Spiritum S. cùm reliqui tantùm coram hominibus, professione & Sacramentorum obsignatione, sancti nominentur, & pro sanctis habeantur. Idem igitur nomen conuenit omnibus: sed nõn eadem res, quare paralogismus est homonymias in dictionibus iustificati & sanctificati. Est autem notanda hæc Scripturarum consuetudo: nimirum, vt quotquot nomen Christo dant, & in eius nomen baptizantur, etsi non omnes Christo verè inseruntur, nec omnes verè in mortem & resurrectionem Christi baptizantur, id est, regenerantur: tamen omnes appellet iustificatos, sanctificatos, ablutos, filios Dei, & verè etiam electos.

Sic Apostolus omnes, qui erant Romæ, Christianos, sanctos appellat: & omnes, qui erant in Ecclesijs Galatiæ, filios Dei vocat: Et Petrus omnes, qui erant in Ponto, Galatia, Cappadocia, vocat electos. Idem etiam facit Apostolus in 6. cap. ad Corint. dum omnes ait ablutos & sanctificatos fuisse. Ecclesia enim cùm non sit, sicut Deus καρδιογνώστης, non potest aliter iudicare de illis, qui nomen dant Christo, & lauacrum regenerationis suscipiunt; quàm eos verè esse insitos in Christum & verè

verè regeneratos: idque tantisper dum manent in Ecclesia, nec continuis sceleribus aut defectione ab Ecclesia, declarant se nunquam vera in Christum fide præditos, aut Spiritu Christi donatos fuisse.

Deinde si propriè etiam accipi velit illas voces, sanctificati, & iustificati estis: tamen non concludes, omnes igitur & singulos Corinthios fuisse verè iustificatos & sanctificatos. Est enim Synecdoche: cùm id, quod vni tantùm parti conuenit, toti corpori alicuius Ecclesiæ attribuitur: Sunt autem hæ Synecdochæ in Scripturis frequentissimæ. Quare, si quod dictum est Synecdochicè, propriè & simpliciter dictum esse interpreteris; admittis paralogismum figuræ dictionis: vel si, quod de toto dicitur, propter considerationem vnius partis, illud de singulis partibus propriè dictum intelligas, admittis paralogismum, qui dicitur ὁ παρὰ τὸ ἁπλῶς, τὸ δὲ κῆ μὴ κυρίως. Cùm hæc ita se habeant, non potest probari, ab ijsdem, qui fuerunt in Ecclesia Corinthiorum verè iustificati & sanctificati, ea crimina, quæ ab Apostolo in Ecclesia reprehenduntur, admissa fuisse: cùm ea ab hypocritis potiùs, quàm à veris sanctis inter Corinthios, admitti potuerint. Quare nihil contra nostram doctrinam concludis: cùm ego de verè sanctis & iustificatis loquar: tu verò de simulatè & non verè sanctis concludas.

Quod ad alterum argumenti membrum attinet: crimina illa fuisse admissa Corinthi, non negamus: quia id Paulus ait: Sed ab vniuersis & singulis admissa fuisse, nemo dicit. Deinde si, quæ admissa sunt ab hypocritis, ea peccata vastantia conscientiam appelles, ac proinde propterea à fide etiam illa, & iustitia non vera, qua videbantur præditi esse, prorsus excidisse concludas, facilè dabo: sed hoc nihil concludit contra me, qui de vera fide loquor. Si qua verò peccata à verè sanctis admissa fuerunt: illa nego propriè fuisse peccata vastantia conscientiam, id est, ex animo & plena voluntate contra conscientiam admissa. Hæc enim vt antè demonstratum fuit, in verè sanctos non cadunt. Nam si fides non potest stare cum peccato vastante conscientiam, certè fidelis illud admittere, & in eo hærere non potest. Peccata quidem esse, quæ admittunt sancti, eaque nonnunquam grauissima, & aliquomodò contra conscientiam, ideoque aliquo etiam modò sanctos Spiritum S. & fidem excutere, id est, Spiritus & fidei feruorem suffocare: facilè do. Ceterùm neq; hoc facit contra meam conclusionem, quę sic habet: sanctos non posse penitus excidere à fide: nec Spiritus S. ignem prorsus in eis extingui. vbi notandum, peccata non appellari vastantia, ab illorum actu: sed ab animo peccantis. Idem enim peccatum quòd ad actum attinet, admittit pius & impius: In impio erit peccatum propriè vastans conscientiam: in pio non ita. quamobrem? quia impius admittit illud plenè sciens, & volens, ex animo, & plena voluntate, quatenus peccatum istud omnino vult, amat, & nullo modo detestatur, nec admissum deflet, nec illo liberari cupit: Pius verò illud admittit non plenè sciens & volens, seu non ex animo, neque plena voluntate. sed, licet partim illud velit, partim etiam non vult: & licet partim agat, partim etiam non agit: odit verò & detestatur & illo cupit liberari: & (vt inquit Bucerus in 12. Matth. pag. 308.) electi non peccant vnquam, nisi ex ignorantia. Item, senties semper, inquit, in electis quoddam semen Dei, & veritatis studium: etiam tum, cùm veritatem oppugnant, aut certè cum illa pugnantem vitam degunt. Item in multis, inquit, perditè etiam viuentibus videas latentem quendam iusti rectique amorem (& hoc ante cognitam veritatem) vbi verò, inquit, veritatem receperunt, quidquid peccant, inde peccant, quòd per cupiditates carnis auelluntur, vt cognitæ veritati non intendant: eò autem nunquam prolabuntur, vt veritatem oderint, & infectetur: sed mox potiùs illius amore, quod peccarũt, incipiunt magnopere odisse, & detestari. Hæc ille. Quia igitur sancti nunquam peccant ex animo, & plena voluntate: propterea concludimus, etiam eos nunquã plenè seu penitus à fide, aut à Christo excidere, aut Spiritum regenerationis prorsus amittere.

Exemplũ incesti. Alterum exemplum, exemplum est vnius Corinthij, qui sua nouerca tãnquam propria vxore abutebatur. Argumentum tale est. Hic Corinthus, primò fuit iustificatus, fide vera donatus: deinde admisit peccatum contra conscientiam: Ergo à fide excidit. Respondeo. Fieri nequit: vt vtrumque membrum antecedentis, verum sit. Nam si fuit verè iustificatus, Ergo non admisit propriè peccatum contra conscientiam. Tale autem peccatum illud esse intelligimus, quod ex destinata admittitur malitia, vt sæpe dictum est: Si verò admisit, non fuerat igitur antea verè iustificatus, & vera fide præditus. Fides enim cum peccato tali stare non potest: eoque nec à verè fideli admitti.

Exemplũ Adami. Tertium, est Adami exemplum: ad quod speciali opus est responsione. Exemplo primorum parentum, nihil concluditur contra meam thesin de Perseuerantia Sanctorum in fide, propter promissionem Dei & efficacem Christi precationem: Ratio est, quia longè diuersa ratio fuit illorum, atque est nostrorum Sanctorum: tum quod attinet ad naturam, in qua illi fuerunt ante peccatum: tum quod attinet ad gratiam, quam illi in sui creatione acceperunt, & qua nos in nostri regeneratione donamur: tum etiam quod attinet ad peccatum, quod illi admiserunt, & in quæ nostri Sancti labuntur. Illis enim natura erat integra, sine tenebris in mente: & sine prauis affectibus in corde: Nobis, etiam renatis, natura manet magna ex parte corrupta cum multis tenebris in mente, & malis affectibus in corde. Proinde illi verè liberi ad peccandum & non peccandum: nos verò etiam, renati, non ita: Sed, vt Rom. 7. docetur, Venundati adhuc sumus sub peccatum: ita, vt, quod nolumus, agamus. Proinde illorum etiam peccatum, fuit grauius peccatis Sanctorum. Gratia etiam est diuersa: quia licet illi fuerint in ea creati, nos autem per eam regenerati: gratia tamen, qua nostri Sancti donantur, maior est illa, quam accepit Adam, vt Augustinus contendit Tom. 7. de Corrept. & Grati. cap. 11. 12. quia ille accepit gratiam, qua potuisset, si voluisset, perseuerare, sed non accepit, qua vellet: Sanctis verò nostris, datur illa, qua velint: & ideo etiam qua possint perseuerare. Deinde habemus in conclusione, propter promissionem Dei: Promissio autem de perseuerantia non fuerat facta Adamo, sed nobis: Hiere. 32. Timorem meum dabo in cor eorum, vt non recedant à me. Igitur diuersa ratio illorum, & nostri.

Postremò, non facilè dandum esse, censeo, illos tota voluntate & animo peccasse. Nam de Eua ait Paulus eam fuisse seductam: Adam quoque impulsus ab vxore fuit: nam dixit, Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno. Ideo ipse etiam PHILIPPVS MELANCHTHON in Epistola ad Corinthios 1. capite 10. ponit peccatum Adami, inter peccata eorum, qui ab humana tentatione tentantur, & qui retinent exercitia pœnitentiæ & inuocationis, timorem Dei & fidem, & ait: primos parentes aliunde impulsos peccasse: Sathanam verò suo superbo consilio & arbitrio Deum contemsisse. Proinde Adamum à gratia Dei prorsus excidisse, neque probari potest, neque concedendum est. Angeli qui in veritate non steterunt: ij à gratia prorsus excidisse propriè dicuntur: at non ita Adamus. Mox enim post peccatum resipuit. Nam quòd Doctor quidam istud probare conatur, à pœna, quæ illius peccatum consecuta est, nihil agit. Probat quidem illum peccasse, & quidem grauissimè, propter quod peccatum, reus fuit factus æternæ mortis & iræ Dei: Sed illum à Gratia prorsus excidisse, minimè probat. Nam Deus suos etiam reliquos electos, cùm peccant, grauiter punit. Deinde etiam fatemur, Sanctos, cùm peccant, ita grauiter Deum offendere, vt rei fiant æternæ mortis, & fidei Spiritusque feruorem amittant. Sed quòd prorsus à gratia Dei & à fide excidant, inde probari non potest: quemadmodum Sanctorum peccatis neque promissio Dei irrita, neque intercessio Christi inefficax fieri potest. Exemplo igitur Adami, nihil contra

nostram

noſtram theſin probatur. In aliis exemplis refutandis, non immorabor: quia nihil concludunt. Primò ſupponunt eos, quorum exempla afferunt, fuiſſe verè iuſtificatos & renatos: Sed quomodo id de ſingulis probare poſſunt? De vniuerſis filiis Iſraël probant, quia fuerunt circumciſi: deinde à Patribus in doctrina pietatis inſtituti. Quaſi verò non ſint multi circumciſi in carne, at non in Spiritu: & multi inſtituti in doctrina pietatis, qui tamen nullam habent pietatem.

Exemplũ Salomonis.

De Salomone probant, quia typum geſſit Chriſti: quaſi verò neceſſe ſit, vt omnis, qui fuit typus Chriſti, fuerit etiam verè iuſtificatus. Item probant inde, quia Salomon dilectus Dei in Scripturis dicitur: quaſi non potuerit appellari dilectus Dei propter ſingularia dona, quibus eum exornauerat Dominus, ſine tamen Spiritu adoptionis ſancto. Horum porrò recitatis flagitiis, inferunt, eos promeritos fuiſſe iram Dei, & mortem æternam: quis negat. Item amiſiſſe fidem, & Spiritum ſanctum. Si aliquo modo, concedo: ſi prorſus, nego: idque propter rationes ſuperiùs à me allatas. Neq; hic de Salomone, an tandem reſipuerit, nec ne, diſputo: ſed tantùm ad argumenta mihi obiecta reſpondeo.

Exemplũ Saulis.

Quod attinet ad exemplum Saulis Regis Iſrael: tria de eo aſſeuerant: Primùm habuiſſe Spiritum ſanctum, & id probant, tum, quia fuit vnctus Domini, tum, quia Scriptura dicit, eum fuiſſe mutatum in alium virum, tum, quia vir fuit præclariſſimis virtutibus ornatus. Deinde aiunt, eum amiſiſſe Spiritum ſanctum, quia Scriptura ait, Receſſit ab eo Spiritus Domini: Poſtremò ſubdunt, eum amiſſo Spiritu ſancto ruiſſe in extremum exitium.

Reſpondeo: ſi nomine Spiritus ſancti, intelligunt dona quædam Spiritus ſancti, vt Spiritum Prophetiæ, fortitudinis, non autem Spiritum iuſtitiæ, fidei & regenerationis: aſſentior: ſic etiam, vt veteres omittam, interpretatur Brentius: Spiritum Domini in Saule fuiſſe Spiritum Prophetiæ, non autem Spiritum iuſtitiæ: & mutatum in virum alium, id eſt, ex rudi, indocto, ſtupido, aſinario, in prophetam, egregium, doctum, excelſi animi: idque in virtute Spiritus diuini. Tales enim fieri homines, quales ſunt operationes Spiritus: & tunc receſſiſſe ab eo Spiritum Domini, cùm dona hæc Spiritus amiſit. Ceterùm hoc nihil concludit aduerſus me: quia loquor de iis, qui Spiritu adoptionis & regenerationis prædiți ſunt. Si verò intelligant nomine Spiritus, ipſum Spiritum regenerationis, ſeu Spiritum ſanctificantem & iuſtificãtem: primùm, qualis eſt iſta conſecutio: fuit vnctus Domini: Ergo habuit Spiritum ſanctum? quaſi verò omnes Reges Iſrael (omnes enim fuerunt vncti Domini) habuerint Spiritum regenerationis. Deinde, quomodo hoc dictum congruit cum poſtremo membro: vbi aiunt, Saulem ruiſſe in extremum exitium? Si enim damnatus eſt, quomodo igitur fuerat verè iuſtificatus aut ſanctificatus? cùm Paulus dicat Rom. 8. Quos iuſtificauit, hos & glorificauit? Certè pugnat cum Scripturis: aliquem fuiſſe verè iuſtificatum, & renatum, deinde eundem ruere in exitium extremum, & non glorificari. Rectiùs BVGENHAGIVS in cap. 9. Epiſt. ad Rom. fol. 106. B. Videmus multos in ſpeciem bonos, damnatos eſſe, vt Saulem. Non fuit igitur Saul verè fidelis & Spiritu regenerationis præditus: ſed tantùm in ſpeciem bonus. Etiam PHILIP. MELANCTHON in locis anni 1522. in cap. de iuſtificatione & fide, quatern. H. Fidelis, inquit, videtur fuiſſe Saul: ſed hypocriſin declarat euentus: Negat ergo, fuiſſe verè fidelem & iuſtificatum. Ac ſi ille non neget, negat Paulus, qui ait: Quos iuſtificauit, hos & glorificauit: Negat Chriſtus, qui ait, Qui credit in me, habet vitam æternam, & non venit in iudicium, ſed tranſijt à morte ad vitam: Saul non fuit glorificatus, nec habet vitam æternam, ſed in extremum ruit exitium: non ergo fuit iuſtificatus; nec fuit verè fidelis, ſed hypocrita.

Exemplũ Dauidis.

Ad exemplum verò Dauidis quod attinet: primùm, eum fuiſſe verè iuſtificatum & vera in Deum fide præditum, etiam ante admiſſum adulterium & homicidium,

cidium, concedo: Secundò eum grauiter peccasse, & Spiritum suum vulnerasse, ita vt ad salutem opus habuerit, & noua peccati remissione, & Spiritus sui renouatione ac instauratione: etiam libenter do: sed quòd peccatum ex destinata malitia totaque voluntate admiserit, ac proinde quòd vel à gratia Dei prorsus exciderit, vel totam penitus fidem & Spiritum sanctum amiserit, dare non possum, propter rationes superiùs à me allatas: & mecum sentiunt viri nostri etiam seculi doctissimi. Bucerus in Psal.1. (vt reliquos penè infinitos omittam) explicans versum 1. pag. 4. edition. Basilien. habet hanc obseruationem:

» Porrò, inquit, obseruandum, quòd non ait vates, Beatus ille, qui non fuerit im-
» pius, peccator, malitiosus: sed qui non habuerit cum his commercium: non fuerit se-
» cutus horum consilia, nec imitatus facta. Apud eos enim, qui beati esse & ex lege
» Dei viuere possunt: [id est, apud electos, iustificatos, & vera fide præditos] semen
» Dei, & Spiritus bonus ita obtinet: vt peccare, id est, toto animo praui & peruersi
» esse nequeant: id quod disertis verbis Iohannes in sua Epistola cap 3. asseruit: quip-
» pe qui nati sint ex Deo. Ceterùm quotidie delinquimus omnes: vt idem confitetur
» cap.1. nec pauci identidem à malo præoccupati, consulta sceleratorum ad tempus se-
» quuntur: vt Dauidi, Petro, & aliis vsu venit: quorum alter, explendæ voluptatis
» caussa, & adulterium & homicidium commisit: alter cupiditate vitæ, eò adductus
» fuit, vt negaret seruatorem. At hæc in reproborum consilijs prima sunt: vt vitam
» corporis tuearis; eorum quæ illud concupiscit, quo iure, quaque iniuria potiaris.
Hæc Bucerus. Docet igitur, apud Dauidem semen Dei & Spiritum bonum ita obtinuisse, vt etiam cùm admisit adulterium & homicidium, non toto animo peccarit, peruersusque fuerit. Et notanda sunt illa postrema verba: At hæc in reproborum
» consilijs prima sunt: vt vitam corporis tuearis, & eorum, quæ illud concupiscit,
» quo iure, quaque iniuria potiaris. Docet enim hoc esse discrimen inter pios & im-
pios. Impijs hoc est primum propositum, vt suam vitam tueantur, & suis concupiscentijs inseruiant: interim, si quid de Deo audiunt, quod non aduersetur suæ vitæ, & suis cupiditatibus, illud non recusant: sed tandem vbi sentiunt illud suis cupiditatibus repugnare, illud reijciunt: vt est in parabola seminis apud Matthæum cap. 13. Contrà, pijs primum propositum est, seruire Deo, & quærere eius gloriam, legemque seruare: intereà si quid occurrat carni delectabile, fit sæpenumero, vt ita à concupiscentijs abripiantur, vt reclamante Spiritu, carni inseruiant: sed tamen primum propositum nunquam deponunt. & huic rei illud est argumento, quòd vbi deferbuerit feruor carnis, mox reuocati redeunt ad Deum. Idem de Dauide tradit in comment. in Epistol. ad Rom. cap. 7. quæstione illa: Quî cohæreat, nos quod bonum est, velle, nec facere tamen: malum facere, & id nolle tamen, sed odisse: imò malum facere & non facere? Vtrunque enim Apostolus affirmat. Legatur tota illa quæstio: postea exemplis Dauidis & Petri, rem sub oculos ponit: & de Dauide hæc habet verba: Dauid cùm vidisset Batschaba: Caro agno-
» uit propositum delectabile: inflammata est praua concupiscentia: legis cognitio
» in mente, huic concupiscentiæ reclamabat, dictans adulterium malum, & facien-
» ti, exitio esse. at contrà, dictabat iudicium sensuum, hæc elegans mulier est: frui ea
» delectabile est. Hæc ratio sensuum, nitebatur eo, Quæ oblectant, quærenda sunt:
» mentis à lege illustratæ, hoc, Quæ abominationi sunt Deo, & fraudi proximo, exitio-
» sa & fugienda sunt. Vbi autem assumendum erat: Hanc vxorem proximi tui expete-
» re modò, Deo abominationi est, & fraudi proximo, prævalebat vis concupiscentiæ:
» & assumebatur sub altera propositione, Hac tam eleganti muliere frui, delectabile:
» huiusque consideratio, quòd oblectamento esset frui tali muliere, vi concupiscen-
» tiæ, quæ iam corpus omne incenderat, adeò prævaluit, vt consideratio quòd Bat-
» schaba aliena vxor esset, ac ideò ne concupiscenda quidem, infirmaretur, cederet-
que

que furori concupiſcentiæ: donec deferueret hic furor, & lex animo per Nathan reſtitueretur: tum reſtituta fuit Dauidi & huius conſideratio, nihil æquè exitioſum ac fugiendum eſſe, atque facere, quod auerſatur Deus, fraudiq́ue eſt proximo. Tum ergo nihil aliud quoque ſenſit, quàm offenſam Dei, id eſt, mortem ſempiternam, verumq́ue ignem Gehennæ. Ibi non ſolùm odium eius, quod fecerat, animum Dauidis ſubijt, ſed & ſui ipſius: id quod inter appetendum amplexus illicitos, ingerebatur quidem, ſed illico pellebatur vi concupiſcentiæ, quæ exarſerat. Fecit itaque tum Dauid malum, quod deteſtabatur: cùm mente tamen conſentiret legi: eoq́ue cùm id non libero mentis iudicio feciſſet, ſed oppreſſa violenta cupiditate, non ipſe vt homo, atque vt homo doctus legem Dei: ſed peccatum fecit illud, quod inerat carni eius: deprauatum illud & perditum ingenium, quod contra Deum & omnia placita Dei fertur. Hinc factum eſt, vt fecerit & quod volebat, & quod nolebat, quod nolebat, non tum quidem, quando id faciebat: ſed cùm adhuc ſtaret conſideratio legis diuinæ, cumq́ue ea reſtituta fuit: quod volebat, cùm iam actu concluderet, & ſtatueret de obiecta muliere. Hæc Bucerus.

Idem tradit, & eadem ferè verba habet in libro de vera Eccleſia reconcil. artic. de iuſtificatione. fol. 132. poſtquam enim multa verba feciſſet fol. 131. de imbecillitate viuæ & veræ fidei, & vnde illa ſit, & quòd omnis & vitæ & virtutis imbecillitas atque debilitatio ex infirmitate fidei proficiſcitur: poſteà rem ſub oculos ponens, exemplum adfert Dauidis, cùm admiſit adulterium, & habet hæc verba fol. 131. B. Sæpe autem homines & intelligunt, quæ dicuntur, & non dubitant ea eſſe verba Dei: & tamen infirmè illis aſſentiuntur; ægreq́ue, dum amplectenda ſunt quæ grata habentur Deo; & reſpuenda, quæ videntur carni iucunda vel commoda, eis inhærent. id eadem ratione accidit, qua peccatur contra fidem atque recti ſententiam: quam rationem Ariſtoteles diſputans de continente & incontinente, exponit in 4. Ethic. ad Nicom. Dum enim contra id, quod fides præcipit, homo fide donatus peccat: id fit aut quia verba Dei tum cùm agendum eſt, vel non tenet, vel non intuetur, nec ſcientiam eorum exercet: aut quia tametſi cognitionem verbi Dei tum exerceat, & cogitet quid illud iubeat, exerceat tamen eam in rebus vniuerſis tantùm non in ſingulis: & iis ipſis, de quibus tum ſtatuendum aliquid ſit, quæq́; nũc arripiendæ vel reiiciendæ ſint: aut denique, quia, ſi quod verbum Dei præcipit, conſideret etiam in re ſingulari, facit id tamen non rectè compos ſui, propter vehementiorem cupiditatem, ſubortam vel iudicio ſenſuum, vel carnali ratiocinationi mentis, quæ animum à recta ſententia verbi Dei, quam mente tenet, ac etiam ore eloquitur, & quidem in re ſingulari, quæ actioni propoſita eſt, detorquet & abripit. Exempli gratia: Dauid fidem in Deum habuit, & ſcientiam verbi eius admodum excellentem: at cùm conſpectu Batſchabæ commotus de committendo cum illa adulterio cogitabat: vel ea qua pollebat verbi Dei cognitione, id eſt, fide ſua non eſt vſus, eamq́; non exercuit, cogitando, quid illa iuberet: ſed ſtatim cupiditate correptus, tantùm vt libidini ſatisfaceret ſuæ, cogitauit (quod tamen viro diuino haud probabiliter tribuemus) aut certè, quod veriſimilius eſt: fide ſua tum vtebatur, & ex ea cogitauit, adulterium à Deo vetitum, & ob id ſummè noxium eſſe: ſed hoc (quando quidẽ libidini ſuæ cõtra fidẽ ſuam conſecutus eſt) cogitauit tantùm in vniuerſali, nõ etiã in re ſingulari, quæ tum obiecta erat: vt malũ eſt rem habere cũ hac Batſchaba vxore Vriæ. Duæ enim propoſitiones animo eius obuerſabantur: altera, obiecta à fide, aliena vxore abſtinendum eſt: altera ſuffuſa à libidine aſpectu Batſchabæ accenſa, oblectare ſe pulchra muliere ſuaue eſt: ille verò in particulari aſſumſit, ſub poſteriori (priore interim in languida mentis cogitatione ſuſpenſa & ſenſim effluente:) Hæc Batſchaba elegãs mulier eſt. ſecuta itaq; ex hac altera propoſitione, quã animo iniecerat libido, concluſio eſt: Ergo Batſchaba accerſenda eſt: id quod fecit. Vel ſi

fides

» fides eius se vsque ad ipsam obiectam mulierem sustinuit, vimque suam eò vsque ex-
» plicauit, vt cogitarit, hæc mulier alij nupta est, & quidem fideli tuo ministro, vnde
» & conclusionem sequi oportuerit, Non igitur accersenda est: ita tamen occupatus,
» & sibi ereptus fuit, peruersa & violenta cupiditate, qua nimirum iam flagrare cœpe-
» rat, vt & assumtionem istam, Hæc mulier aliena est, & cõclusionem, non ergo accer-
» senda est: tanquam dormiens, vel ebrius, vel aliâs mente captus cogitarit. Non igitur
» fidei Syllogismus in eo efficax fuit: sed contrarius, quem suggessit libido. Itaque ac-
» cersiuit Batschaba & stuprauit. Hæc ille. Mox in fol. 133. docet, omnia in credentibus peccata, ab infirmitate fidei proficisci. Semper autem dum hîc viuimus, imbecillem esse fidem: hinc igitur fieri, vt, dum viuimus, peccemus.

In Psal. autem 51. exponens vers. 12. 13. 14. Cor mundum crea in mẽ Deus: declarat, quomodo per peccata, Spiritus feruor, & vigor languerit in Dauide, & ita in o-
» mnibus renatis. Quanquam, inquit, in omnibus hominibus, dum peccatum obtinet,
» repressus est omnis boni Spiritus vigor & alacritas, stupet mens; languet animus; ia-
» cet omnis actio. sed & ipsum caput inerti grauedine torpet. Hæc indubiè per annum
» illum, quo quasi stupuerat impœnitens Dauid, probè fuerat expertus, tum primùm
» rectè sentiebat atque cognoscebat: cùm excitata, Nathan admonitione, pœnitudi-
» ne, peccatum suos aculeos expedierat, idque sese exhibebat quod est, mortis scilicet
» & aculeum & tormentum æternùm enecans. Hæc ille.

Vbi notandum, quòd non ait, Spiritus extinctus est, sed repressus est omnis boni Spiritus vigor & alacritas. Item de Dauide non ait, quòd restituta illi fuerit fides, & pœnitudo ad admonitionem Prophetæ: sed ait excitatam fuisse pœnitudinem, ideoque & fidem: Nam sine fide, non est pœnitentia. Docet igitur, ibi fuisse in latebris cordis Dauidis, relictum semen fidei & pœnitudinis, tanquam ignem sub cineribus: & flante Spiritu sancto, per verba Prophetæ, adiectisque Sacramentis, ignem fidei & pœnitudinis, iterum excitatum & accensum fuisse.

» Musculus etiam in eundem Psalmum, ita interpretatur: Istis donis, inquit, Spi-
» ritus, fuerat ante hunc lapsum præditus: verùm sentiebat se illis plurimum [notan-
» dum quòd non ait penitus: sed plurimum] destitutum post tam grauia peccata. Nam
» solet ita vsuenire ijs, qui voluptatibus carnis aliquo vsque morem gerunt: vt non
» nihil [notandum illud non nihil] obbrutescant; Spirituque feruorem [non ait to-
» tum ignem, sed feruorem] sanctitatem, rectitudinem & liberalitatem amittant: vt
» intelligãt ad se reuersi, nihil esse se nisi ipsissimam corruptionem & vanitatem: de-
» tractumque plurimum [nota illud plurimum] à pristinis donis. & hoc est quod Pro-
» pheta hîc innouationem Spiritus recti, permissionem Spiritus sancti, fulcimentum
» Spiritus voluntarij petit. Hæc ille. Et certè fœdè hallucinantur, qui ex eo, quod Dauid dicit: Cor mundum crea in me Deus: arguunt, in Dauide ergo tum nihil fuisse fidei per quam mundantur corda. Nam si fuisset omnino destitutus fide: quomodo potuisset Deum inuocare & dicere, Cor mundum crea in me Deus: cùm nemo possit Deum inuocare sine fide, Rom. 10. & nemo possit ex animo petere, vt mundum habeat cor: nisi iam aliquo modo, & ex parte mundum habeat cor? Hoc est etiam quod ait LVTHERVS in eundem Psalmum, explicans vers. 8. Incerta & occulta sapientiæ tuæ. Nascitur autem, inquit, inde quæstio: cùm hanc absconditam sapientiam iam antea habeat, cur petat? Nam qui potest canere, Tibi solùm pecco, Tu autem solus iustus es: iste profectò hanc mundo absconditam sapientiam iam habet & nouit. Cur igitur petit? Respondet, eum petere augmentum & conseruationem huius sapientiæ, & ita fecit, cùm dixit: Cor mundum crea in me Deus. Quasi dicat: O Deus, tu cœpisti creare in me cor mundum; continua tuam operationem. Quod dico, apparet ex sequentibus: Et Spiritum rectum innoua in visceribus meis. notandum illud innoua: Et Spiritum sanctum ne auferas à me. Ergo ibi iam ad-

erat:

erat: sed petit conseruari. LVTHERVS in eundem Psalmum, exponens versum 12. « Homini, inquit, in Sophistica Theologia instituto, absurdum videtur, quòd tam san- « ctus Propheta clamat pro donis Spiritus sancti: ac si nulla haberet: sed nos tum ex- « perientia, tum talibus exemplis edocti, scimus, quòd nemo potest petere gratiam, ni- « si iustificatus: item quòd nemo possit petere dona Spiritus, nisi sanctificatus. Quia « enim primitias acceperunt Spiritus tales: ideò cupiunt & aspirant ad decimas quo- « que accipiendas: Hæc Luth. Ex eo igitur quod ait, Cor mundum crea in me Deus, concludi non debet, omni planè Spiritu S. & omni fide destitutum fuisse: immò contrà sequitur, Dauidem igitur tum fide & Spiritu S. præditum fuisse. Idem Lutherus in Postill. pag. 308. explicans illa verba, Bona arbor, non potest malos fructus ferre, docet Christianos verè pios, esse bonas arbores: Non posse igitur malos fructus ferre. Ceterùm, quia non sumus adhuc in vita plenè & perfectè boni: illud non esse sic accipiendum, quasi sancti non possint cadere, id est, peccare. eos enim etiam cadere: sed non inde tamen sequi, eos esse malas arbores. Et exemplum Dauidis affert: Dauid « item, inquit, bona arbor erat, & casum patiebatur tamen: sed ideo mala non erat ar- « bor. Quòd igitur etiam sanctis tale quid contingat, quod etiam Dauidi [cùm scilicet « peccauit] non debere nos turbari. iccirco enim, inquit, hęc accidere Deus finit, quòd « sancti etiam eius cadant & impingant: quò fides illorum exinde solidior auctiorque fiat, ac ipsi suam infirmitatem agnoscant. Non ait Lutherus, Deum sinere sanctos cadere, quò eis postea denuo restituatur fides: sed, quò fides illorum, nempe illa quæ anteà imbecilla erat exinde solidior auctiorque fiat. Docet igitur, fidem neque Dauidem, cùm peccauit, prorsus defecisse, ita vt ex bona arbore, factus fuerit mala arbor: neq; reliquos sanctos, cùm peccant, penitus deficere. Interim tamen neque ipse Lutherus, neque ego negamus, sicut Dauid, sic reliquos sanctos opus habere resipiscentia, noua peccatorum admissorum remissione, & Spiritus renouatione, ita vt omnes dicant cum Dauide: Miserere mei Deus: item, Cor mundum crea in me Deus: & Spiritum rectum innoua in visceribus meis. Quis non videat, quod docuit quidam discipulus Lutheri, & Buceri de Dauide, illud pugnare cum doctrina suorum præceptorum? Quid Philippus ipse? Philippus in ea verba Apostoli: Tentatio vos non apprehendit, nisi humana, ponit duas tentationes: Humanam & Diabolicam, & definit tentationem Diabolicam esse: cùm Sathan in cor ingreditur, & rapit ex corde verbum Dei, & hos, ait, superari à Diabolo: humanam verò, esse dubitationem, errorem, vel lapsum ab humana infirmitate ortum: & hos non vult superari à Sathana, & Dauidem ponit inter eos, qui tentantur humana tentatione: Saulem verò inter eos, qui tentantur Diabolica. Sic igitur arguo ex dictis D. Philippi. Illis tantùm eripitur verbum Dei è cordibus, ideoque prorsus à fide excidunt, qui tentantur tentatione Diabolica. Atqui Dauid non fuit tentatus tentatione Diabolica. Ergo non fuit illi ereptum verbum Dei: ac proinde nec à fide excidit. Idem Philippus ait: duas semper in Ecclesia esse partes: vnam, quæ quanquam infirma est (& ideò ex infirmitate peccet, humana scilicet tentatione tentata:) tamen habet exercitia pœnitentiæ & inuocationis: & retinet timorem Dei & fidem: de qua parte dicitur, Habenti dabitur: alteram, quæ est secura, sine exercitijs pœnitentiæ & inuocationis: & in hac ponit Saulem, & consequenter ab hac excludit Dauidē. Et quanquā D. Philip. non nominat electos & reprobos: re ipsa tamen hæc Philippi distinctio est distinctio Electorū & reproborum. Lege quæ de Dauide scribit Musculus in Iohan. 8. pag. 73. Quid sit facere peccatum. Dauid peccauit quidem: sed nunquā fecit peccatum: sicut colligitur ex verbis eius Psal. 119. In toto corde meo exquisiui te: in corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi: concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore, hoc est, anima mea semper affecta fuit desiderio faciendi iustificationes tuas, seu mandata tua. Ergo nunquam ex animo peccauit: quia hæc pu-

gnant, perpetuò affici desiderio faciendi mandata: & ex animo peccare. Viam veritatis elegi. Iudicia tua non sum oblitus: Adhæsi testimonijs tuis Domine. Prolixè quidem ad hoc exemplum Dauidis respondi: sed iccirco id feci, quia responsio hæc ad argumentum quoque ab exemplo Petri ductum: pertinet.

Exemplũ Petri. Petrus, inquiunt, non ore tantùm, sed etiam toto corde Christum abnegauit: item toto pectore abhorrebat à Christo. Ergo amisit fidem.

Respondeo: Antecedens negatur: & contendo, sicut etiam de Dauide ostendi, Petrum non negasse Christum ex animo: ideoque non plena voluntate peccasse: Ratio, quia tale peccatum, in hominem verè fidelem & sanctum, cadere non potest: vt suprà ostensum est è Scripturis, ex doctrina Protestantium, & ex varijs Buceri locis. Nunc alia etiam tum ipsius Buceri, tum aliorum testimonia superioribus addo. Bucerus hoc speciale Petri peccatum tractans in Epist. ad Rom. cap. 7. pag. 325. contendit, Petrum cùm negauit Christum: voluisse & noluisse negare: ideoq; non plena voluntate peccasse: sicut etiam de Dauide concluserat. Postea in genere de pijs omnibus
» ait: sic miserè destructi deprauatione originis sumus: vt in cõsideratione veri rectique cõsistere non possimus; acti trãsuersum à turbulentis & peruersis cupiditatibus: nisi nos illuminet & teneat in contemplatione veritatis Spiritus Christi. hic certis datur portionibus. Eandem doctrinã tradit in lib. de vera Reformand. Eccles. ratio. fol. 132. & exemplo alius peccati Petri, de quo Gal. 2. explicat. Postea generalem inde doctrinã colligens, ait, idẽ vsu venit omnibus, qui vel aliquid cõtra fidẽ suam admittunt: vel fidẽ suam non satis explicant, siue contemtu periculorũ, quæ pro Christo subeunda incidunt: siue alacri beneficiorũ Dei expectatione, dum angustæ res sunt, vel aduersæ. siue in reprimendis prauis cupiditatibus & exercendis gnauiter officijs pietatis. Aut enim hi scientia verbi Dei nõ vtuntur: aut non vtuntur in rebus singulis: aut si vtuntur etiã in rebus singulis, faciunt id ceu dormientes & ebrij vel mente capti: abstracti scilicet aduersarijs verbo Dei perturbationibus. Itaq; quicquid peccatur ab ijs qui fide in Christũ prẽditi sunt, peccatur imbecillitate fidei: q; illa cognitionẽ assensumq; verbi Dei non satis, dum incidit de agẽdo deliberatio, sustinet, explicat & exercet. Vnde intelligitur, quia nunquã absq; peccato viuim⁹, fide nos nũquã satis firmata atq; corroborata esse. Ex parte. n. cognoscentes, nõ videmus & cõsideramus satis quid Deus præcipiat, quid vetet, quid polliceatur, quid minetur: ac ideo semper orandũ nobis cum Apostolis ad Dominũ: adauge nobis fidẽ. sicut enim illi ne satis promtè remitterẽt fratrib. offensas, imbecillitatẽ fidei, in caussa esse senserunt: ita hæc vna caussa est omnis & neglecti officij & cõtra officiũ admissi peccati. Tunc enim (canit Psal.) nullo peccati lapsu pudefiã: cùm intuitus fuero omnia præcepta tua: &, recondidi in corde meo verba tua: ne peccẽ tibi. Hęc ergo generalis fidei infirmitas est, non defixã semper habere in verbo Dei mentẽ; & ex illo de rebus omnibus constãter statuere. Illud ceu morbus & vitiũ fidei est, si insincera sit intelligẽtia verbi Dei: quale erat, attendere Iudaicis fabulis, & præceptis hominũ auersantiũ veritatẽ: de quo Paulus iubebat Titum suũ Cretenses seuerè reprehẽdere, vt essent sani in fide, h. e. sanis fidei sermonibus sanæ sinceræq; doctrinæ firmiter inhęrerẽt, ad nulla hominũ aduersa fidei, sanæq; doctrinę cõmenta deflectẽtes. Hęc ille.

And. Alhamer. vnus ex præcipuis Lutheri discipulis: in libro, cui titulus est conciliationes Locorum Scripturæ: eandẽ tradit doctrinã: pios scilicet non peccare ex animo, seu plena voluntate. Conciliatione 3. concilians locum Psal. Perdes omnes,
» qui loquũtur mendaciũ, cũ exemplo Abrahæ Genes. 12. Abraham mẽtitus est, & non
» perijt: ait. Quòd verò Abrahã atq; multi sanctorũ hoc discrimine mẽdacij deprehensi non perierunt, hæc subest ratio: q⁹ Dominus non imputauerit illis peccatũ: nec illi hoc admiserint malitia animi & peccãdi voluptate; sed cõseruãdæ suæ & aliorũ vitæ gratia. & ádfert aliquot sanctorũ mendacia. Tale autẽ etiã fuit Petri mendaciũ: cùm

negauit

negauit se agnoscere Christum. Id enim tantùm fecit conseruandæ suæ vitæ gratia. « non ergo animo peccandi, nec animi malitia negauit. His dicit non imputari peccatum, quia Dominus exploratum habet cor nostrum: quo animo faciamus mala: & diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ac perdere solet, inquit: qui prauitati student, & cum animi voluptate mentiuntur. Hæc ille.

Lamb. Auenionens, Lutheri discipulus, & collega Buceri, in farragine Locorum commun. cap. 1. paradox. 20. idem docet. Quamuis electi multoties aberrent (omnes enim dicunt illud Psalm. 118. Erraui sicut ouis, quæ perijt) nunquam tamen « in errorem inducuntur: quia nunquam illi toto corde acquiescunt; nec eo disper- « eunt. sic enim errant, vt semper dicant, Paratum cor meum Deus: Paratum cor « meum. Hæc ille. «

Gregorius I. Tom. 1. in Iob. cap. 34. lib. 25. cap. 11. column. 841. Speciatim de « peccato Petri loquens, ait: sciendum quippe est: quòd peccatum tribus modis com- « mittitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur: & grauius « quidem infirmitate, quàm ignorantia: sed multò grauius studio, quàm infirmitate « peccatur. Ignorantia Paulus peccauerat, ideo dicebat, qui priùs fui blasphemus & « persecutor & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans fe- « ci in incredulitate. Petrus verò infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fi- « dei, quod Domino perhibuit, vna vox puellæ concussit: & Deum, quem corde tenuit, « voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantiæ, eò faciliùs tergitur, « quò non studio perpetratur: Paulus quæ ignorauit, sciendo correxit: & Petrus mo- « tam & quasi arescentem iam radicem fidei, lacrymis rigando solidauit. Ex industria « verò peccarunt ij, de quibus ipse per se Magister dicebat, Si non venissem, & locu- « tus non fuissem eis: peccatum non haberent. nunc autem excusationem non habent « de peccato suo. & paulò pòst: Et viderunt & oderunt me, & Patrem meum. Aliud « est enim bona non facere, aliud bonorum odisse Doctorem: sicut aliud est præcipi- « tatione, aut deliberatione peccare. Sæpe enim peccatum præcipitatione commit- « titur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerun- « que solet accidere, amare bonum, sed implere non posse. Ex studio verò peccare, est « bonum nec facere nec amare. Hæc ille. Fidei ergo robur fuit concussum (vt etiam « Tertullianus loquitur) sed non excussum aut extinctum. Item: mota quidem fuit fides Petri: sed non amota: item: cœpit quidem arescere, sed non exaruit. item: ore quidem negauit Deum, sed corde eum tenuit. Idem D. Gregorius Tom. 2. in Ezech. homil. 15. column. 218. de Petro loquens, ait, illum, cùm negauit Christum, fuisse ceu herbam, cuius viriditas erat in mente: quamuis ipsa herba valde flexibilis, pede conculcaretur timoris. Sic Gregorius. Non exsiccata igitur fuit tunc tenera fides Petri, sed tantùm pede timoris conculcata. Manifestum ergo est ex ijs locis, neque generatim vllum verè pium, cùm peccat, tota voluntate peccare: neque speciatim ipsum Petrum, cùm Christum negauit, toto corde, seu plena voluntate, & ex animo negasse: quare neque penitus à fide excidisse. Dicere verò, Petrum à fide penitus excidisse, est dicere vel Christum fuisse mentitum, vel eius precationem fuisse inefficacem. vtrunque autem impium est dicere vel sentire. Nunquam ergo Petri fides prorsus defecit. Etenim Dominus Iesus, ante quàm Petrus eum negasset, Petro dixit Luc. 22. Sathan expetiuit vos, vt cribraret tanquam triticum: sed ego rogaui pro te Petre, vt ne deficiat fides tua. Verum autem dixit, ipsius etiam oratio fuit efficax & exaudita: impetrauit ergo, ne deficeret. quare nunquam defecit. At quidam sic interpretantur dictum Christi: vt non deficiat finaliter. Etsi igitur ad tempus defecit fides Petri, quia tamen non defecit finaliter, iccirco dictum Christi, non pugnare cum sua doctrina. Respon. Sed hæc interpretatio, deprauatio est verborum Christi. Dixerat Christus: Simon Simon ecce Sathan expetiuit

vos: vt cribraret, seu vt ventilaret sicut triticum. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περί σου: ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. non dixit vt non deficeret finaliter: neque dixit, vt fides amissa iterum tibi restituatur: neque etiam simpliciter: ἵνα μὴ λείπῃ: sed ἐκλείπῃ. Hoc autem significat prorsus deficere, & illud prorsus, seu ἐκ in verbo ἐκλείπειν, refertur non ad tẽpus, sed ad rem, quæ deficit, quocunq; id tempore fiat. Si enim prorsus deficiat vinũ in cella: Etsi postea aliud vinũ loco epoti reponatur, illud tamen primũ defecisse prorsus dicitur. Cùm in nuptijs apud Ioh. totũ vinũ fuisset exhaustũ: ânnon penitùs defecit? & tamẽ posteà Dominus aliud ex aqua factũ restituit. dicendũ ergo fuerit, si ita licet Scripturas interpretari, vinũ non defecisse, quia finaliter non defecit: & tamẽ Scriptura ait, vinũ defecisse. Locus Psal. quẽ Apostolus in Epist. ad Hebr. citat, declarat, quæ sit huius verbi significatio: cùm ait cap. 1. Ipsi cœli peribũt, tu autem permanes: & omnes, vt vestimentum veterascent: ac velut amictum circumuolues eos, & mutabuntur: tu autem idem es: καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν. Hoc verbum opponitur verbis præcedentibus, Peribunt, Veterascent, Mutabuntur: & respõdet illis, tu autem permanes, tu autem idem es. Ergo deficere: significat mutari ab eo statu in quo erat, & mori, & non permanere. Sic in veteri Testamento Lxx. interpretes habent idem verbum in eadem significatione sæpenumero. Gene. 25. de Abrahamo ait: καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν Αβραάμ. Quid igitur est, Rogaui pro te, ne deficiat fides tua: nisi, ne intermoriatur, ne extinguatur: sed eadem in te maneat & perseueret? Luna dicitur ἐκλείπειν, cùm lumen eam deficit propter terræ inter ipsam & Solem è diametro oppositionem. tametsi postea eidem lumen suum restituatur. Pugnat ergo cum verbis Christi interpretatio per particulam finaliter.

Deinde pugnat cum aperto Christi sensu & mente: Hic enim dixit se orasse, nimirum pro ea re, quam antea promiserat Matth. 16. cùm Petrus & suo & omnium Apostolorum nomine confessus fuisset fidem suam de Iesu: dixit Christus: Beatus es Simon: & super hanc petram, id est, fidem, quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferorũ non præualebũt aduersus eam, scilicet non tam Ecclesiam, quàm fidem: nempe vt eam expugnent: sicut etiam Bucerus, & ante eum Lutherus Tom. 1. in Resolutionibus de primatu Papæ, exposuit. Quid igitur est, Rogaui pro te: ne deficiat fides tua: nisi, etsi Sathan cum suo exercitu oppugnabit vos, vt si possit, fidem vestram expugnet: tamen rogaui & impetraui, ne expugnet ita, vt penitus exstinguatur: & ita ipse contra vos præualeat? Certè si Petrus prorsus amisit fidem: Ergo Sathan eam expugnauit: & portæ inferorum præualuerunt aduersus eam: etiam si postea dicamus fuisse restitutam. Absit autem, vt dicamus fuisse expugnatos Apostolos: & contra illorum fidem, præualuisse inferorum portas. Nam in Psal. Ecclesia & omnes fideles de se aiunt: Sæpe oppugnarunt me à iuuentute mea: at non potuerunt mihi, seu, contra me. Nunquam ergo defecit fides Petri & Apostolorum.

Præterea si expositio illa admittatur, quòd fides defecerit: sed postea tandem restituta ei fuerit: consequetur, aliam igitur, à prima numero diuersam, Petro fuisse donatam; primam verò defecisse. Si autem hoc demus: consequetur, vel Christi precationem fuisse inefficacem, vel Christum malè locutum fuisse. ait enim: Rogaui pro te, ne deficiat fides tua. quæ? Illa ipsa, quam habes in me. Pro hac enim orauit, ne deficeret. Atqui impium est dicere, vel Christi precationem non fuisse efficacem: vel Christum malè loquutum fuisse. Ergo sensus Christi est, Rogaui, ne deficiat fides, qua iam donatus es: sed perseueres in ea: & ab ea prorsus non excidas: neq; aliter interpretati sunt Patres. Tertullianus in lib. de fuga in persecutione, paulò post principiũ lib. pag. 540. Siquidem (inquit) Dominus in Euangelio ad Petrũ, Ecce, inquit, postulauit Sathanas, vt discerneret vos velut frumentũ: verùm ego rogaui pro te, ne deficeret fides tua, id est, ne tantum Diabolo permitteretur, vt fides periclitaretur, quo vtrunq; ostenditur apud Deum esse, concussionem fidei,

&

& protectionem: cùm vtrumque à Deo petatur: concussio à Diabolo, protectio à Filio. Hæc ille. Notanda sunt illa tria verba: primum, ne periclitaretur: Tantum ergo abest, vt fides Petrum defecerit prorsus, vt neque sit periclitata. Alterum, quod ait, concussionem fidei: concussa ergo fuit, sed non excussa: Tertium: illud quod ait Diabolum petiisse à Deo, vt concuteret fidem Apostolorum: & Filium rogasse Patrem, vt eam protegeret: Fides ergo Apostolorum fuit quidem concussa à Satana, sed protecta à Deo propter Filij intercessionem.

Augustinus vbique hoc dictum interpretatur de firma, & constanti in fide perseuerantia vsque in finem. Tom. 7. de Corrept. & Gratia cap. 6. column. 1330. B. Quòd ait Dominus Petro, Rogaui pro te, ne deficiat fides tua: quid ei rogauit, nisi perseuerantiam vsque in finem? Item cap. 7. column. 1334. A. Quid moliturus es contra verba dicentis, Rogaui pro te Petre, ne deficeret fides tua? an audebis dicere etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse: si Petrus eam deficere voluisset, hoc est, si eam vsque in finem perseuerare noluisset? Quasi aliud Petrus vllo modo vellet, quàm pro illo Christus rogasset, vt vellet? Nam quis ignorat tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea, quæ fidelis erat voluntas, ipsa deficeret: & permansuram, si eadem voluntas maneret? sed quia præparatur voluntas à Deo, ideò pro illo non posset esse inanis oratio. Quando rogauit ergo, ne fides eius deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, perseuerantissimam voluntatem? Deinde subdit id, quod ad omnes fideles pertinet, dicens: Voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam: sed gratia potiùs libertatem, & vt perseueret, delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem. Tantum Augustinus. Habemus interpretationem duorum Africanorum Doctorum, Tertulliani & Augustini: audiamus etiam interpretationem duorum Græcorum.

Chrysostomus Tom. 2. in Matth. cap. 26. homil. 88. column. 608. A. docet Christum ex professo permisisse Petrum in tale facinus labi, vt alia quædam interna peccata, vt arrogantia, & pertinax contradicendi durities, ex corde eius conuellerentur: Pro Petro verò rogasse, ne eius fides euanesceret. Quomodo igitur (inquit) negauit? non dixit quippe, non negabis: sed vt non deficiat fides tua. Cura enim ipsius atque fauore factum est, ne omnino Petri fides euanesceret (notetur illud euanesceret.) Ingens enim pauor eum inuaserat: & ingens ideò, quoniam diuina protectione valde fuit denudatus: Quod porrò factum est propter arrogantiam & contradicendi pertinacem duritiem: ita quoniam & Christo, & Prophetæ (Zachar. percutiam pastorem & dispergentur oues gregis) apertissimè repugnauit: in eum terrorem deuenire permisit, vt radicitus ab eo, illæ passiones euellerentur. Hæc Chrysostomus: Ergo illud: ne deficiat fides, iuxta Chrysostomum, non est (vt quidam interpretantur) ne deficiat finaliter, sed ne euanescat, hoc est, ne penitus in Petro extinguatur. Non ergo fuit penitus extincta, seu non euanuit, nec penitus defecit.

Theophylactus elegantissimè eundem sensum expressit, in Luc. 22. ἐδεήθην οὖν, φησὶν, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου: εἰ γὰρ καὶ πρὸς μικρὸν μέλλεις σαλευθῆναι: ἀλλ' ἔχεις ἐναπκείμενα τὰ σπέρματα τῆς πίστεως. κἂν τὰ φύλλα ἐρρίψῃ τὸ πνεῦμα ὁ ἐπηρεάζων· ἀλλ' ἡ ῥίζα ζῇ, καὶ οὐκ ἐκλείψει ἡ πίστις σου. hoc est, Rogaui ergo, inquit, vt non deficiat fides tua. Etsi enim ad modicum tempus concutiendus es: habes tamen imposita fidei semina. Etsi folia deijciat spiritus (seu ventus) tentatoris: tamen radix viuit, & non deficiet fides tua. Quid clarius, quid elegantius? Nunc adde testimonium etiam Gregorij primi, quod paulò antè citaui ex Tom. 1. in Iobi cap. 34. colum. 841. Adde & testimonium Leonis Pōtificis 1. in sermone de passione Domini: qui de fide Petri idem planè concludit. Manifestum ergo est Petri fidem nunquam prorsus defecisse: tum quia tale

peccatū per quod ſolum, fides excutitur, nunquā admiſit: tum propter teſtimonium Domini apertum Luc. 22. Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua: idque orthodoxè iuxta aliquot etiam Patres intellectum: ad quod accedunt tum teſtimonia veterum Patrum, tum etiam recentiorum Doctorum, atque in primis Buceri. Fatentur autem Antagoniſtæ, dictum illud: Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua, non ſolùm de Petro, & reliquis Apoſtolis: ſed de vniuerſa Eccleſia & ſingulis veris Eccleſiæ membris, ſicut etiam Auguſtinus interpretatur, eſſe intelligendum. Hoc autem dicto, Dominus indicauit ſe oraſſe, ne deficiat fides Petri, & eorum omnium, qui ſunt ædificati ſuper Petram, quæ eſt Chriſtus. Ergo concluſum cùm ſit, Petri fidem nunquam defeciſſe propter Chriſti precationem: concluditur neque cuiuſpiam veri fidelis fidem aliquando prorſus deficere poſſe, propter eandem Chriſti interceſſionem.

His addo duo loca Lutheri ex Tom. 5. cap. 11. Ioan. Primus eſt in fol. 195. facie
» prima circa medium: qui Chriſto adhæreſcit abunde habet gratię, nec perire poteſt,
» etiamſi carnis imbecillitate adductus, lapſus fuerit: ſicut ſancto Petro accidit, dum
» modò verbum non contemnat, ſicut Spiritus phanatici. Duo docet his verbis: Primò Petrum non peccaſſe ex animo, ſeu non tota voluntate, ſed ex infirmitate, & peccatum illud fuiſſe lapſum: Deinde Petrum, etiam cùm lapſus eſt, à Chriſto tamen non defeciſſe, ſed illi adhæſiſſe, quia verbum non contemſit.

Alter locus eſt fol. 197. facie altera ad calcem: vbi ſic ait. rogat Chriſtus pe-
» nes rectam fidem maneant, inque ea proficiant, ac pergant, neque ab ea deſciſcant:
» Deinde ait in eodem capite, orationem hanc Chriſti fuiſſe exauditam. Conſequitur ergò neceſſariò, neque Petrum, neque vllum verè Chriſtianum à fide vnquam defeciſſe, aut deficere poſſe: propter precationem Chriſti, vt nos habemus in noſtra Theſi. Pomer. in epiſt. ad Rom. cap. 8. exponens illa verba, Quis nos ſeparabit à charitate Dei? ait, ſe hoc dictum malle de dilectione Dei erga nos, quàm de noſtra erga Deum interpretari. Nam (inquit) noſtra dilectio ſæpenumero fluctuat, vti Dauidis & Petri Apoſtoli: Docet igitur cùm peccauit Petrus, illius dilectionē erga Chriſtum & Deum, non penitus fuiſſe ſubmerſam, ſed tantùm fluctuaſſe. Charitas autem non eſt ſine fide. Ergo fides non defecit prorſus Apoſtolum Petrum, cùm Chriſtum negauit. Huius autem infirmatæ, ſed non penitus extinctæ fidei Petri, typus fuit illud, quod legitur Matth. 14. cùm Petrus ſupra mare ad Ieſum veniret: vbi vidiſſet ventum validum, territus cœpit demergi: ſed mox Chriſtus eum, antequam ſubmergeretur, extenta manu ſubleuauit, dicens, ὀλιγόπιστε, hoc eſt, modica fide prędite, quare dubitaſti? non ait fuiſſe ſubmerſum, ſed cœpiſſe mergi: neque Chriſtus dixit, ἄπιστε, ſed ὀλιγόπιστε. De hoc etiam Petri peccato, quòd ſcilicet ex infirmitate, & non ex deſtinata malitia aut ex contemtu Dei, & ideò non ex toto corde, admiſſum fuerit: vide Luth. in magno comm. in Epiſt. ad Galat. in cap. 5. fol. 422. in illa verba, Manifeſta ſunt opera carnis.

Exempiū Iudæ. Quòd verò poſtea Antagoniſtæ mei Iudam in receptione fidei, & Spiritus S. exæquant Petro, dicentes: vterque accepit fidem, & Spiritum S. vehementer miror: quaſi verò Iudas fuerit tali fide prædituſ, qua & Petrus: atque ideò ita coram Deo iuſtificatus, ſicut & Petrus. Contrà ego dico, Iudam nunquā vera & viua fide in Chriſtum, prędituſ fuiſſe: ac proinde nunquam fuiſſe coram Deo iuſtificatum. Non enim iuſtificantur niſi electi Rom. 8. Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit. Item: omnes iuſtificati, glorificantur. Rom. 8. Quos autem iuſtificauit, hos & glorificauit. Item: vera fide in Chriſtum non donantur, niſi electi: vt antè è S. Scripturis, ex Auguſtino, Luthero, & Bucero demonſtratum fuit. Quòd ſi aduerſarius reijcit omnes has Apoſtolicas rationes: ſaltem audiat Lutherum in Tom. 5 in 17. cap. Iohan. fol. 203. Explicans illa verba, Quos dediſti mihi, Ego cuſtodiui,

diui, & nemo ex ijs perijt, nisi filius perditionis, ait: Ego seruaui eos, ne falsa doctrina & sanctimonia quaterentur, & deciperentur: tantoque studio retinui, vt ne vnus quidem ex eis periret, nisi Iudas filius ille perditus. Quamobrem? quia nunquam ex animo mihi adhæsit, nec serió verbum meum amplexus est: sed ideò sectabatur me, quò apud me & sub nominis mei prætextu diuitias sibi cumularet: tanta tamen integritatis simulatione, & fuco sanctitatis, vt eius nequitiam nullus discipulorum persentisceret. Postea subdit: igitur Iudas typum gerit omnium eorum, qui suum emolumentum quærunt per Euangelium, &c. Quid ijs Lutheri verbis clarius, quid apertius de Iuda dici potuit? Iudas igitur nunquam ex animo, & nunquam serió, ideoque nunquam vera & viua fide, Christo adhæsit. Quare neque reliqui reprobi, vtut fidem simulent, & sanctam coram hominibus vitam traducant, ex animo, & vera fide Christo vnquam adhærent. Hoc idem tradit Brent. in Exegesi in Iohan. cap. 13. fol. 225. in illa verba, Vos mundi estis, sed non omnes, ait Iudam, corpore tantùm, non item fide Christi ministerium admisisse, nec fide Apostolatum administrasse.

Nicolaus, inquit, vnus ex septem Diaconis fuit iustificatus: & tamen postea ita amisit Sp. Sanctum & omnem fidem, vt damnatus perierit. Ergo, &c. *Exemplũ Nicolai Diaconi.*

Respondeo: Nicolaum hunc fuisse iustificatum, & Spiritu regenerationis donatum, dari nullo modo potest, si damnatus creditur. Nam si fuisset iustificatus, fuisset tandem etiam glorificatus. Rom. 8. Quos enim iustificauit, hos & glorificauit. Non fuit autem tuo iudicio glorificatus: sed damnatus, æternis afficitur pœnis. Nunquam igitur fuit iustificatus, aut Spiritu regenerationis, ideoque fide iustificante donatus. De hoc Nicolao, non est eadem omnium sententia: sed de Nicolaitis hæreticis, alia est ratio. lege Apocalyps. 2. Item lib. 1. cap. 27. Tertulliani de præscript. pag. 113. Clem. Alexand. Strom. lib. 3. Eusebium Cæsar. in Histor. Eccles. lib. 3. cap. 29. Augustin. Tom. 6 de hæresibus ad Quoduldæum column. 13.

Admittis certè, ô bone vir, paralogismum ὁμωνυμίας. Nomine enim Sp. Sancti hoc in loco propriè veniunt dona Spiritus sancti, quæ ad Diaconiam Ecclesiasticam dignè & rectè administrandam necessaria sunt: vt est amor quidam in pauperes, fides & prudentia, in dispensandis Ecclesiæ bonis, comitas, benignitas, modestia, fortitudo, & temperantia. De ijs Spiritus sancti donis propriè loquebantur Apostoli. Necesse enim fuisse, vt tales deligerentur viri, qui ijs instructi donis, Diaconiæ Ecclesiasticæ administrandæ idonei essent. Sicut etiam Brentius in acta hunc locum interpretatus est. vnde concludens ait: Itaque Apostoli inquirunt dispensatores, non quosuis, sed plenos donis & virtutibus Spiritus sancti, vt quicquid hoc est muneris, non iustè solùm & prudenter, sed etiam fortiter & temperanter administretur. Quod si ab ijs Spiritus sancti donis ad Spiritum regenerationis argumentari velis: dico te admittere paralogismum, qui est ex ignoratione Elenchi. Non enim sequitur, aliquis est donatus Spiritu, verbi gratia, prophetiæ, vel gratia sanationis: Ergo etiam Spiritu regenerationis: cùm multi etiam hypocritæ varijs Spiritus sancti donis ornari soleant, nec tamen sint vel iustificati vel regenerati: vt exempla permulta in Scripturis docent. Sicut etiam non sequitur, aliquis est spectatæ (nempe in Ecclesia) probitatis vir: Ergo etiam coram Deo verè animo est probus. Nicolaum ergo hunc, fuisse & spectatæ probitatis virum, id est, boni nominis & bonæ famæ in Ecclesia, & egregijs Spiritus sancti donis ornatum, ita vt, qui ad ministerium illud eligeretur, Ecclesiæ dignus fuerit visus, non possum inficiari: verùm inde non consequitur, fuisse igitur iustificatum & sanctificatum, veràque fide præditum. Deinde etiamsi dem, nomine Spiritus sancti Apostolos intellexisse ipsum quoque Spiritum sanctum regenerationis, vnà cùm alijs donis prædictis: tamen inde non efficietur, omnes igitur illos septem, quos elegit Ecclesia, fuisse vero regenerationis Spiritu præditos. Nam cùm aiunt Apostoli, eligite viros

ex vobis septem plenos Spiritu sancto: Sensus est, eligite septem, quos vos iudicetis esse primò plenos Spiritu regenerationis, hoc est, verè pios: Deinde etiam Spiritus sancti donis ad hoc munus necessarijs ornatos. Ecclesia autem non iudicat nisi ab externis effectis: externa autem effecta sæpenumero fallunt iudicium Ecclesiæ: Quare nullo modo ex loco act. Apostolicorum euincitur, ipsum Nicolaum vero adoptionis & regenerationis Spiritu præditum & iustificatum fuisse; ac proinde neq; concluditur amisisse Spiritum sanctificantem.

Exemplũ Hymenæi & Alexandri.

Affertur etiam exemplum Hymenæi & Alexandri ex 1. Tim. 1. Hymenæus (inquiunt) & Alexander abiecta bona conscientia, naufragium fecerunt circa fidem: Ergo antea habuerunt fidem: & deinde eam, abiecta bona conscientia, id est, peccatis commissis contra conscientiam, amiserunt. Est & hîc paralogismus homonymias. Fides enim in Scripturis multa significat. Sed sæpe capitur pro virtute, qua verbo Dei verè creditur: & de hac nobis est quæstio: aliquando accipitur pro doctrina fidei, seu pro Euangelio ipso, cui fides adhibetur, atque adeò pro tota Christiana religione. 1. Tim. 4. deficient quidam à fide, id est, à religione & doctrina Christiana. sic Rom. 1. vt obediatur fidei in omnibus gentibus, hoc est, Euangelio: & iuxta hanc significationem accipitur ab Apostolis in hoc etiam loco. Duo enim requirit Apostolus in Episcopo. Primò vt retineat puritatem doctrinæ & religionis: ideò ait, retine fidem. Deinde vt sanctæ vitæ studeat: atque ita doctrinam non ex ambitione, neque ex auaritia, neque ex vllo malò affectu, sed ex puro corde administret. Hoc autem sanctæ vitæ studium vocat bonam conscientiam. Sic etiam scholia Græca interpretata sunt. Πίστιν ἢ φησὶ τὴν περὶ τὰ δόγματα: συνείδησιν ἢ τὴν περὶ τῆς πολιτείας, ἢ περὶ τὸ ὀρθῶς βιοῦν. Sincera doctrina vera fide recepta regenerat, & proinde parit hoc sanctæ vitæ studium, id est, bonam conscientiam: iuxta illud Pauli: finis legis est charitas de corde puro, conscientia bona, fide non ficta. Hoc autem studio, seu bona conscientia, retinetur & conseruatur fides puraq; doctrina. Qui verò doctrinam Euangelij recipit quidem, sed fide ficta & mortua: is non regeneratur: ac proinde quia non est regeneratus, pergit vt antea in suis vitijs, atque sceleribus. Qui autem ita pergunt se prostituere contra suam ipsorum conscientiam ad omnia vitia & scelera: ij tandem ipsam quoq; doctrinam, à qua sentiunt suas ipsorum conscientias damnari, reijciunt: & hoc est reijcere fidem, seu, vt Paulus hîc loquitur, naufragium facere circa fidem. Ideò scholia Græca aiunt. ὅταν γάρ τις ἀδοκίμως ζῇ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ναυαγεῖ: ἵνα γὰρ μὴ τῷ φόβῳ τῶν μελλόντων βασανίζωνται, παραδάζουσι πείθειν τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, ὅτι ψευδῆ πάντα τὰ παρ' ἡμῖν, τά τε περὶ ἀναστάσεως καὶ κρίσεως. Hoc contingit etiam Alexandro & Hymenæo. ij amplexi quidem fuerant fidem, h.e. fidei doctrinam seu Euangelium: cœperant etiam vtcunq;, quod ad externam vitam attinet, aliquam bonam conscientiam præ se ferre, hoc est, vtcunque honestè viuere. Sed quoniam non receperunt Euangelium vera, & regenerãte, ac iustificante fide: idcirco nulla facta in ipsorum cordibus renouatione, tandem reiecta etiam illa externa, & hypocritica sanctitate, ad flagitiosam vitam relapsi sunt: id quod Apostolus vocat abijcere bonam conscientiam: hac verò reiecta, ipsam quoque doctrinam reiecerunt: id quod Apostolus appellat περὶ τὴν πίστιν ναυαγεῖν, id est, naufragium fidei, vel circa fidem facere. Tantum ergo abest, vt ex hoc loco concludi possit Alexandrum & Hymenæum fuisse verè iustificatos & regeneratos: vt potiùs ex eo, quòd abiecerunt ipsam etiam fidei doctrinam, euincatur illos nunquam vera & iustificante fide, Euangelij doctrinam amplexos fuisse. Qui enim vera fide Euangelium amplectuntur: ij regenerantur, & regenerati perpetuum sanctæ vitæ studium retinent. Proinde non exciderunt à fide vera, quam nunquam habuerunt: sed fidei tantùm doctrinam, quam ficta & hypocritica fide receperant, abiecerunt: & fidem ipsam temporariam, ideoque hypocriticam amiserunt: vera enim & iustificans fides, est ἀνυπόκριτος (vt ait Apostolus) ideoque perpetua.

Hi

Hi (inquit) Galatæ conuersi fuerant ad Christianismum, baptizati à Paulo, & acceperant Spiritum sanctum. Sed postea à vera ista doctrina, seducti per falsos prophetas, defecerunt. vnde eos Apostolus vocat fascinatos. Ergo amiserunt fidem & Spiritum sanctum. *Ad Exẽplum Ecclesiarum Galatiæ.*

Respondeo: Hic etiam est παραλογισμὸς, qui dicitur ὁ παρὰ τὸ ἁπλῶς, τόδε ἢ πῇ, ἢ μὴ κυρίως. Nam quod ad primum antecedentis membrum attinet, aiunt Galatas conuersos fuisse ad Christianismum, & baptizatos à Paulo accepisse Spiritum sanctum. Hoc certè, si de vera conuersione, de vero baptismo, deque Spiritu regenerationis loquantur, non potest intelligi simpliciter, de vniuersis & singulis: sed tantùm de quibusdam, quorum caussa fit, vt totum illud corpus Galatarum, conuersum ad Christianismum, & baptizatum, & Spiritu sancto donatum fuisse dicatur. Non enim omnes, qui erant in illis Ecclesijs Galatiæ, conuersi sunt verè ad Dominum, etsi omnes, quod ad externam fidei professionem attinet, conuersi fuisse legantur: neque omnes baptismo Spiritus baptizati fuerunt, etsi omnes baptismo aquæ fuerunt aspersi: neque denique omnes acceperunt Spiritum regenerationis, licet omnes (quod tamen probari non potest) varia Spiritus sancti dona, vt gratiam linguarum, donum prophetiæ, & alia accepisse dicantur. Duo igitur sicut in reliquis, sic etiam in Ecclesijs Galatiæ fuerunt hominum genera: quidam verè pij, & verè fideles: alij hypocritæ. Quare quod in primo antecedentis membro aiunt, Galatas conuersos fuisse ad Christianismum: & baptizatos à Paulo accepisse Spiritum sanctũ. Si de vera conuersione, & de baptismo Spiritus, & de Spiritu regenerationis loquantur: non potest illud ἁπλῶς de vniuersis & singulis Galatis intelligi: sed tantùm de multis. Si verò de externa tantùm coram hominibus conuersione, & de externo tantùm Aquæ baptismo, deque multis Spiritus sancti donis, sine regeneratione sit sermo: nihil contra nos concludunt Nos enim de vera conuersione, deque vera fide disputamus.

Quod ad alterum antecedentis membrum attinet, aiunt Galatas à falsis prophetis seductos, à Doctrina Apostolica defecisse: & proinde fascinatos ab Apostolo appellari. Si intelligunt, eos fuisse perfectè seductos, ita, vt prorsus à doctrina Apostolica defecerint: hoc non potest dari, nisi in reprobis, seu hypocritis. Electi enim (vt Christus ait Matth. 24.) hoc seductionis genere, seduci non possunt. Quare quod postea concludunt fide igitur excidisse, hoc verè concluditur de reprobis hypocritis. ij enim ab ista fide ficta exciderunt, & excidunt. At de verè electis, & fidelibus, concludi ex præmissis minimè potest. Si verò seduci accipiatur pro in aliquibus rebus & aliquo modo mentes fidelium perturbari, exagitari, quatefieri: concedo multos, eosque verè fideles illa Pseudapostolorum doctrina fuisse perturbatos, & in varias dubitationes pertractos. Sicut etiam de Petro dixit Dominus, Sathan expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum. Ceterùm hoc nihil facit contra nostram doctrinam.

Quare apparet hîc multas esse fallacias, homonymias, secundum quid ad simpliciter, & ex ignoratione Elenchi. Iis addo, quæ habet Lutherus in altero Tom. in magno commentario in Epistolam ad Galatas in cap. 1. in illud verbum, Ecclesijs Galatiæ: Quæstionem proponit ex Diuo Hieronymo, cùm Apostolus scribat ad subuersos Galatas & translatos à Christo, & gratia, ad Moysen & ad Legem: cur eos vocet Ecclesias? nempe Christi, eaque sanctas? Respondet id fieri per Synecdochen: cuius vsus (inquit) in Scripturis est frequentissimus. Erant ibi multi boni, non seducti (inquit) qui non defecerant à doctrina Pauli. Horum gratia, omnes simul appellantur Ecclesiæ: item ibi erat Euangelium & baptismus:

ptiſmus: iſta (inquit) ſi ſunt in populo, dicitur ſanctus: Affert etiam exemplum ex Eccleſia Corinthiorum: dicens: Hic ſcribens ad Corinthios, gratulatur eis gratiam Dei datam in Chriſto: quòd in omni verbo & ſcientia diuites facti eſſent per illum: & tamen (inquit) multi ex ipſis ſeducti per Pſeudoapoſtolos non credebant reſurectionem mortuorum. Apparet hinc, neque omnes Galatas fuiſſe ſanctos, & renatos, & tamen ita vocari reſpectu eorum, qui verè ſancti erant inter eos: neque etiam omnes à doctrina Apoſtoli defeciſſe, ſed hoc nomine accuſari omnes ſimul propter multos, qui fuerant ſeducti.

Addam quæ etiam Bugenhagius Pomeranus habet in Epiſtolam ad Rom. in cap. 11. in illa verba, Quòd ſi nonnulli rami defracti ſunt. Fieri (inquit) poteſt vt bona arbor habeat poma aliqua verminoſa, & corrupta intemperie auræ: tamen nihilominus arbor bona eſt; & fert quædam poma optima. Corrupta igitur abijcientur, integra ſeruantur. Rami hìc quidam mali ſunt, id eſt, Iudæi quidam non credunt: hi defringuntur: inſeruntur autem alij rami, tametſi natura non ſint boni, in arborem natura bonam: quibus ſignificamini vos gentes. Eſtis enim rami ſylueſtris arboris, id eſt, filij impietatis: nunc autem per Dei miſericordiam abiectis ex bona arbore, id eſt, ex Patribus ſanctis Iudæorum, Iudæis incredulis, vos inſerti eſtis in locum eorum. Hæc ille. Hinc duo apparent, vnum, in populo Iſraëlitico multos fuiſſe, qui non erant verè fideles: & ideò nec verè inſiti in Chriſtum per fidem, ſed tantùm per externam fidei profeſſionem & Sacramenta: & tamen omnes etiam reſpectu verè fidelium, fideles, & ramos oliuæ appellatos fuiſſe. Alterum: illos tantùm exciſos à Chriſto fuiſſe, qui videbantur quidem eſſe inſiti in Chriſtum, cùm verè inſiti non eſſent: ac proinde, qui verè inſiti ſunt, à Chriſto non excindi. Sic de Galatis dicendum eſt. Quid plura? Brentius ipſe in Iohan. cap. 15. homil. 34. dicta illa Pauli, Excidiſtis à gratia, quicunque in lege iuſtificamini: dicit intelligenda eſſe de hypocritis, qui erant in Eccleſijs Galatiæ.

Ad Exẽplum Epiſcopi Epheſinæ Eccleſiæ.

Apocalyp. 2. Memento vnde excideris: ergo exciderat à fide, & ſanè à gratia Dei, & excuſſerat Spiritum ſanctum.

Reſpondeo: Negatur conſequentia. paralogiſmus eſt ex ignoratione Elenchi. Non enim ſolùm non ſequitur ex verbis Apoſtoli hæc illatio: ſed etiam cum illis pugnat. Sic enim habent verba Chriſti per Apoſtolum: Angelo Epheſinæ Eccleſiæ
„ ſcribe (ſed ad totam Eccleſiam pertinebat hæc Epiſtola) hæc dicit qui tenet ſeptem
„ ſtellas in dextra ſua (id eſt Chriſtus, qui Eccleſias ſua manu ſuſtentat) qui obambu-
„ lat in medio ſeptem candelabrorum aureorũ (id eſt, qui Eccleſijs ſuis ſemper adeſt,
„ ſeruat eas, erudit, iuuat, ſemper in eis operatur) Noui (probo) opera (bona) tua (non
„ tantùm Epiſcopi, ſed totius Eccleſiæ Epheſinæ) & laborem (id eſt ſtudium bonorum operum, mortificationem carnis, ſollicitudinem in via Dei, crucem, & aduerſa, quæ propter nomen meum & Euangelium patimini & ſuſtinetis) & patientiam tuam ὑπομονὴν σου (id eſt, conſtantiam, ac patientiam, & tolerantiam: qua fortes in fide ſuſtinetis aduerſa & perſecutiones Domitiani) & quòd non potes ſuſtinere malos (eſt etiam hoc verbum præſentis temporis, hoc eſt, prauos, præfractos, improbos & impoſtores ferre non potes in Eccleſia) & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces (ij erant hæretici.) Laudatur igitur Epiſcopus & Eccleſia, quòd fortes ipſi in fide & in fidei doctrina, hæreticos & improbos ferre & ſuſtinere noluerunt, nec potuerunt. ſed coarguerunt, & Scripturis conuicerunt, eos eſſe verè mendaces, quia negabant Ieſum eſſe Chriſtum. & tuliſti (ſcilicet labores & moleſtias, quas hæreticos conuincendo, & extra Eccleſiam eijciendo, ab ijs paſſus es tu & Eccleſia tua) & patientiam habes (id eſt, & adhuc conſtanter fers, conſtanter in fide perſeuerans) & laboraſti propter nomen meum (propter nomen meum & doctrinam defendendam contra hæreticos) & non defeciſti

(id

(id est, laboribus pressus, non tamen à fide & doctrina mea defecisti, nec laboribus succubuisti. (Quis hîc non videat Episcopum hunc cum sua Ecclesia laudari a constantia in fide & in pura Christi doctrina? Cùm igitur postea subdit, Memento vnde excideris, illud non potest referri ad fidem, quasi exciderit à fide, vt quidam interpretantur: (pugnaret enim secum Dominus in verbis Apostoli:) Sed ad quid refertur illud, excideris? ad feruorem charitatis, qui deferbuerat in Episcopo & in Ecclesia. Postquam enim laudauit Episcopum & Ecclesiam, ab operibus bonis quæ fecerant, & à constantia in fide, & doctrina Christi, in qua etiam tum, cùm hæc loquebatur, persistebant: postea mox subiungit, quæ in eis reprehendat, dicens: sed habeo aduersum te pauca, quòd charitatem tuam (id est, feruorem charitatis in Deum & in sanctos) primam reliquisti. non ait absolutè, quòd charitatem reliquisti, sed primam, id est, tam feruentem, sicut habebas initiò. Initiò enim cùm acciperent Euangelium à Paulo & Iohanne, & alijs viris Apostolicis: magnus charitatis, ideoque & fidei feruor apparebat in omnibus fidelium dictis, & factis, vt fieri solet. Ardore enim quodam feruentissimo amoris Dei & proximi, & studio reformandorum morum flagrabant. Postea remissiores effecti sunt, & deferbuit ille feruor. Hoc est, quod in eis reprehendit. Et ad hanc charitatis remissionem refertur verbum insequens, cùm ait, Memento igitur vnde excideris. Vnde? Ab illo charitatis feruore, ab illa charitate prima, non absolutè à charitate, sed à charitate illa prima feruentissima & ardentissima.

Nos quoque damus sanctos sæpe excidere à charitatis, adde & fidei feruore: sed quòd excidere prorsus à fide possint, tantum abest, vt ex hoc loco deduci possit, vt potiùs contrarium euincatur: nimirum sanctos plerumque excidere à feruore charitatis, & tamen constantes manere in fide Christi: quia hîc, cui dicit charitatem primam reliquisti, & memento vnde excideris: eidem etiam in præsenti tempore ait ὑπομονὴν ἔχεις, & laborasti propter nomen meum, & non defecisti. Apparet igitur aduersarium illud ex ijs Apostoli verbis intulisse, quod ex diametro cum verbis Apostoli pugnat: Christus enim ait, non defecisti, & ὑπομονὴν ἔχεις: Is autem ait, Ergo defecit, Ergo excidit à fide. Ceterùm quoniam peccarunt excidendo à prima charitate, & à feruore charitatis: ideò iurè hortatur eos ad resipiscentiam, hoc est, vt veniam peccati deprecentur, & redeant ad primum charitatis feruorem. Atque ex hoc loco facilè colligi potest, etsi dicimus sanctos nunquam prorsus excidere à fide: non tamen consequi, tolli igitur à nobis pœnitentiam. Cùm enim demus nos excidere à feruore fidei & charitatis, & feruorem hunc remittere peccatum sit: simul etiam docemus, sanctis resipiscendum esse, cùm ita peccant.

Franciscus Lambertus lib. 1. pag. 82. in ea verba: & patientiam habes & sustinuisti, &c. sic ait: Laus est perseuerantiæ. Puto autem hîc denuo agi de patientia, quia mox commendarat, quòd Pseudoapostolos expulerat. Hi nimirum pulsi, solent grauius malignari in sanctos. Et indubiè pulsi ab Ecclesia Ephesina, vt poterant, eos à quibus pulsi erant, diuexabant: at illi nullis malis à veritatis tramite absterrebantur: propter quod eorum stabile, constansque propositum, hîc à Domino commendatur. Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Coram æterno iudice reprehenduntur, ne dum qui à fide & charitate deficiunt (deficiunt autem, qui non vera, sed temporaria fide donantur) sed & qui in seipsis hæc imminui sinunt. Nam qui eiusmodi sunt, pro desertoribus coram Domino habentur. Quasi enim relinquunt, & id non sunt, quod priùs erant: dum minus sunt, quàm fuerint. Iustorum quippe semitæ quasi lux splendens, crescunt, & proficiunt, vsque ad perfectam diem: Prouerbio. 4. Quod si non crescit, iustorum semita esse nequit. Ephesina Ecclesia ardentior fuerat in veræ

fidei

fidei fructibus, quàm tempore scriptæ huius Epistolæ esset, quòd ipsa fides non esset in ea tam efficax per charitatem, vt priùs fuerat, & ecce ideò eam reliquisse dicitur. Non enim solis Episcopis, sed & Ecclesiæ dicitur, Charitatem tuam priorem reliquisti. Ergo perniciosissima res est, fide & charitate imminui: principium siquidem & via quædam est ad perditionem. Charitas enim ignis est: proinde illius flammas augeri, non imminui oportet. Etenim si imminuitur, in proximo est, vt extinguatur, nisi à Deo seruetur misericorditer: Ignis quippe imminutio, est via ad extinctionem. Hæc ille.

Item Alfonsus Mantuanus pag. 32. explicans ea verba: sed habeo aduersum te, &c. sic ait: Non qui inceperit, sed qui ad finem vsque perseuerauerit, laudem mereri dignoscetur. Nec dici poterit, eum vsque ad finem perrexisse, qui Christi fidem & cognitionem vtcunque retinuerit; nisi etiam modis omnibus det operam, vt per ipsum iuxta suam vocationem fructus indies augeatur in Ecclesia. Non igitur hic Antistes ad finem vsque perseuerauit, quamuis à Christi fide & cognitione non exciderit: quia cùm in illo fidei feruor tepesceret, charitatem primam reliquerat. Quod sanè non minimus erat in pastore næuus, sed planè maximum, & omni prorsus correctione dignum facinus. Quia charitas, vt est finis præcepti, & legis plenitudo, ita maximè omnium refert, vt qui docendi munus in Ecclesia occupant, charitatem præ cæteris æmulentur: vt sicut alijs ministerio præstant, ita sint ardentiore charitate præditi. Cùm verò hîc huius Ecclesiæ pastor non solùm remiserit, sed etiam intermiserit charitatem: omnino correctione dignus erat. Hinc enim fiebat, vt lupi & malorum dogmatum authores, quæcunque dogmata vellent, in Ecclesiam introducere auderent, quòd pastorem gregem suum non curare animaduerterent. Quare inclamat illi Spiritus sanctus, habere se aduersus illum expostulandi occasionem, quòd charitatem primam reliquerit. Danda igitur opera, vt resipiscat. Thomas etiam Aquinas in hunc locum pag. 43. ait: Episcopum hunc & Ecclesiam defeciſſe à feruore charitatis: sed non à sustinentia tribulationis.

Ad Argumenta secundæ classis: hoc est, ad quosdam Scripturarum locos, qui cum doctrina de Perseuerantia Sanctorum in fide, pugnare videntur, responsio.

PRIMVM adducunt locum ex 1. Epistola ad Corinth. in cap. 10. Qui stat, videat ne cadat. Quia enim Apostolus dicit, ne cadat; lapsum igitur facilem esse: & contingere posse, vt qui nunc stat, præoccupatus à Sathana, vel infirmitate carnis, vel ab ipso mundo, qui plenus est scandalorum, possit implicari aliquo delicto, vt se rursus contaminet prioribus peccatis, à quibus initiò, fide in Christum fuerat extractus & ablatus. Hæc illi.

Respondeo: Primùm: lapsum facilem esse, quis neget? Ego quoque dico etiam sanctos facilè labi: sed nego eos excidere prorsus à fide. Contingere etiam posse, vt, qui nunc stat, à Sathana præoccupatus, possit implicari aliquo delicto, quis inficietur? Verùm quod aiunt fieri posse, vt qui fide stat, prioribus peccatis rursus contaminetur: bifariam potest intelligi: primò, vt admittat eadem peccata, quod ad externas actiones attinet, hoc concedo: Deinde vt eodem modo peccet, hoc pernego, nimirum, si de electis iustificatis, quiq; fide stant, loquantur. Homo

mo enim ante iustificationem, & donatam fidem peccat toto animo & plena voluntate, quia totus caro est: post iustificationem & regenerationem, nunquam plena voluntate, aut ex studio peccat: sed tantùm ex infirmitate. Non enim amat id, quod admittit, malum. Rom. 7. Si igitur ex illo Pauli dicto nihil concludant, nisi, posse eos, qui fide nunc stant, cadere, seu labi in peccatum aliquod, idque etiam graue: nihil concludunt aduersus me. Si verò inde inferre velint, Eos igitur, qui fide vera stant, posse à fide prorsus excidere: dico illud non posse vllo modo ex Apostoli dicto inferri, sine multis paralogismis. Primò Apostolus non ait, qui stat, sed ὁ δοκῶν ἑστάναι, qui sibi videtur stare, vel qui se existimat stare. Non igitur loquitur de illis, qui vera fide credunt, & verè stant, de quibus est disputatio: sed de illis, qui cùm falsa fide credant, putant tamen se verè credere, & fortiter stare, & ideò securi sunt. ijs autem opus erat reuera tali admonitione ad securitatem illis excutiendam. Et hos ab illa etiam ficta fide posse prorsus excidere, imò reipsa excidere: nos ipsi prædicamus. Deinde etiamsi dem, intelligi posse de ijs qui verè stant: tamen non ait Apostolus βλεπέτω μὴ παραπέσῃ vel ἐκπέσῃ, sed tantùm μὴ πέσῃ. Do autem sanctos à fide cadere posse, hoc est, à feruore, & fortitudine fidei, seu fidem illorum sæpè infirmari propter scelera: sed illos nego posse penitus à fide excidere, seu illorum fidem prorsus extingui. Hoc enim ex illis Apostoli verbis colligi nequit. Præterea etiamsi darem, posse verbum πίπτειν capi pro ἐκπίπτειν, ἢ παραπίπτειν, & deinde darem ex Apostoli verbis inferri posse, sanctos posse penitus à fide excidere: illud tamen intelligendum esset, quod ad ipsos attinet, & spectata illorum imbecillitate: sed non sequitur, spectata etiam Dei promissione & gratia, eos posse à fide prorsus excidere: Quare firma adhuc stabit mea propositio: propter promissionem Dei, & Christi precationem, eos excidere à fide penitus non posse, Deo eam, ne deficiat, conseruante & stabiliente. At ergo vana, inquies, talis admonitio: Minimè verò. Deus enim ijs admonitionibus primò docet, ne simus otiosi, & vult nos sibi esse cooperatores: ideò Iudas, obsecro, inquit, certando adiuuetis, eam, quæ semel tradita est sanctis, fidem. Deinde admonet nos nostræ imbecillitatis, vt nosipsos, quàm simus propensi ad lapsum, agnoscamus. Hæc verò nostri cognitio, quantò maior est, tantò altiùs nos euehit ad cognoscendam Dei potentiam: quemadmodum in bilance, quantò profundiùs vna lanx grauatur, tantò altiùs altera surgit. Hæc autem cognitio nostræ infirmitatis, & periculorum, in quibus versamur, cum cognitione potentiæ & virtutis Dei coniuncta, quid parit? excitat nos ad Dei auxilium inuocandum, vt scilicet nos, ne cadamus, sua manu sustentet. Qui autem inuocat ex fide Deum; exauditur. Ergo prosunt hæ admonitiones ad fidem sustentandam & confirmandam. Proinde tertio loco dico, hasce admonitiones esse alimenta, quibus fides à Domino alitur, & sustentatur. Fac parentem, filiolum suum imposuisse equo, & eum sua manu ita tenere, vt cadere ex equo non possit: Et interim tamen filiolum suum subinde monere, ne cadat, dicendo, vide ne cadas, mi fili: cedò, quorsum ista admonitio, cùm cadere non possit, patre illum sustentante? Frustrâne monet? minimè verò. Nam vtilis est admonitio, vt scilicet filiolus admonitus periculi, caueat, patremque roget dicens, Tene me pater, ne cadam: Sic nobiscum agit Deus. Propterea Dauid ait, impulsus euersus sum, vt caderem, & Dominus suscepit me. Atque hæc esto, non solùm ad hunc Apostoli locum, sed etiam ad omnes huic similes admonitiones, responsio. Ceterùm si quis cupiat genuinam huiusce loci Paulini explicationem, paucis aperiam. Turgebant atque inflati erant Corinthij, etsi non singuli, maxima tamen illorum pars, inani quadam sui fiducia, quæ multis ex fontibus, illis scaturiebat: tum inde quòd baptizati, factique Christiani, Cœnæ etiam Dominicæ

participes effecti, multis præterea Spiritus sancti donis (de quibus in eadem Epistola cap. 12.) ornati essent: tum etiam inde, quòd & vrbe & pecunijs, & omni rerum copia potentes, summa fruerentur pace. ijs Dei beneficijs, & Spiritus sancti donis inflati, sibi ipsis confidebant. Ex hac sui confidentia, oriebatur carnis securitas: ex hac verò carnis securitate fiebat, vt in multa vitia & scelera prolaberentur. Quid igitur Apostolus? vt eos retrahat à sceleribus admittendis, conatur Corinthijs adimere illam carnis securitatem: id facit docens præsentibus bonis, non fieri, vt propterea sint extra omnem teli iactum. Hoc demonstrat exemplo Israëlitarum: qui etsi multa habuerunt testimonia gratiæ Dei: tamen non propterea factum est, vt fuerint extra omne periculum: imò quia securi torpebant, propterea in multa lapsi sunt scelera, & proinde exterminati. Minimè igitur debere præsentibus Dei bonis inflari, & propterea in sua conditione acquiescere, & esse securos: sed esse potiùs vnicuique vigilandum & orandum. Proinde qui videtur stare, videat, ne cadat. Ad omnes igitur praua sui confidentia inflatos, & securos verba faciens Apostolus, conatur illos à carnis securitate auocare ijs verbis, Qui videtur stare, videat, ne cadat. Quasi dicat: Nolite in vobis esse securi: dico securi in vobis, non dico in Deo. Est enim duplex securitas: vna in Deo, & eius verbo: altera in nobis & in alijs rebus à Deo conditis: seu vna Spiritus & fidei, altera carnis & carnalis confidentiæ.

Securitas Spiritus & fidei est ea, qua propter tantùm diuinas promissiones propterque Christi precationem, & merita, certi & securi simus de nostra in gratia Dei perseuerantia, ideoque de æterna nostri salute: atque ita securi in sinu Christi acquiescimus atque dormimus. Quò enim firmiori fide credimus, tum diuinis de sua erga nos gratia continuanda, deque sua æterna nostri protectione, promissionibus, tum Euangelio, quod ait Christum pro nobis orasse, & impetrasse à Patre vt in nobis suam seruet gratiam & fidem: eò etiam securiores simus de nostra in gratia Dei, & fide perseuerantia: ac proinde de æterna nostri salute. Hæc securitas non solùm bona est, sed etiam ad salutem necessaria. Proinde ad hanc perpetuò Scripturæ nos hortantur, vrgent, & stimulant.

Securitas carnis est ea, qua non in Deo, neque in Dei promissionibus acquiescimus: sed tum nostris operibus, tum nostris viribus & virtutibus, tum alijs Dei in nos collatis donis elati, putamus nos esse extra omne periculum, & labendi, & in æternum exitium ruendi: ac proinde etiamsi omnibus Sathanæ incursionibus expositi simus, in nobis tamen, & in nostra conditione acquiescentes, nihil curamus: & hinc fit, vt ita securi, in multa subinde ruamus facinora, & tandem nisi resipiscamus, in æternum exitium. Securitas hæc pernicioſa est. In hac erant multi Corinthij; ideò vt eos ab hac retraheret Apostolus: post allatum Israëlitarum exemplum dixit, itaque qui videtur stare, videat ne cadat. Istæ autem duæ securitates, contrariæ sunt inter se: & ita se habent, vt, quò magis ponimus securitatem carnis, eò magis firmetur securitas fidei & Spiritus. Quò enim magis desperamus de nobis ipsis, eò etiam magis cogimur in cœlum ascendere, & fiduciam nostram in Deo collocare. Inde verò oritur sancta securitas, qua in Deo acquiescimus: & è contrà. Sunt enim hæ duæ securitates (vt antè dictum est) sicut duæ lances in bilance: quò vna profundiùs grauatur, & deprimitur, altera eò altiùs tollitur. Cùm ergo Apostolus ait, qui videtur stare, videat ne cadat: tum securitatem carnis tollit, tum consequenter ad securitatem Spiritus Corinthios excitat. Perinde enim est, atque si dixisset, Nemo sit securus in se ipso, & in sua carne, quasi non possit ampliùs cadere, aut perire:

sed

ſed contrà potiùs timeat ſibi à ſe ipſo: imò agnita ſua infirmitate, atque imbecillitate, deſperet de ſe ipſo: ac proinde ſperet in Deum, & ex certa fide petat, vt ſe ſeruet, ne cadat & pereat: petat inquam hoc à Deo ex certa fide, certus & ſecurus, ſe à Deo propter illius promiſſionem, & Chriſti interceſſionem, in fide, & gratia, ne ab ea prorſus excidat, conſeruatum iri. Hic fuit ſenſus Apoſtoli. Itaque dico neque hoc, neque alijs ſimilibus locis, quibus iubemur timere, & cauere, ne cadamus: concludi poſſe, Sanctos igitur, vtut aliter promiſerit Deus, excidere tamen prorſus à fide & gratia poſſe: ſed potiùs illis adhortationibus, & admonitionibus, fidem in ſanctis excitari & ſeruari contendo. Ijs enim Sancti ad timendum de ſeipſis: & ideò ad precandum Deum, vt ſe cuſtodiat in fide & gratia, excitantur. Deus autem à nobis rogatus ex fide, ſua complet promiſſa: & ideò ſicut petimus, ſic ipſe facit, hoc eſt, gratiam & fidem in nobis ſeruat. Atque hic eſt finis & ſcopus, & cauſſa iſtarum admonitionum & adhortationum Apoſtolicarum. Quare cùm aduerſarij ex ijs inferunt, poſſe igitur ſanctos à fide & à gratia prorſus excidere, admittunt paralogiſmum non ſolùm ex ignoratione Elenchi, ſed etiam non cauſſæ, vt cauſſæ.

Alter locus, eſt ex epiſtola ad Timoth. priore, cap. 1. Milita bonam militiam, retinens fidem, & bonam conſcientiam: qua repulſa quidam naufragium fecerunt circa fidem.

Reſpondeo: Ad hoc dictum ſatis reſponſum eſt ſuprà, in reſponſione ad exemplum Hymenæi & Alexandri. Nunc ad illationem, quam hinc inferunt, reſpondeo. Hoc Scripturæ teſtimonio (inquiunt) affirmatur in iuſtificatis, & renatis opus eſſe fide, ſeu militia fidei, & bona conſcientia. Quis hoc negat? Nam de nomine fidei, ſiue hoc nomine intelligant doctrinam fidei (vt verè intellexit Apoſtolus) ſiue ipſam fidei virtutem, quæ doctrinam ipſam amplectitur, nos quoque dicimus vtrunque in renatis eſſe neceſſarium: vt ſcilicet tam doctrina, quàm virtus fidei retineatur. De nomine quoque bonæ conſcientiæ, dico etiam eſſe neceſſarium, vt bona conſcientia retineatur: ita vt ſancti non peccent contra conſcientiam. De hoc, ſeu quid debeant ſancti, nulla eſt quæſtio: ſed quæſtio eſt de facto & poſſibili: an ſcilicet verè ſancti perpetuò retineant veram fidem, tam doctrinam, quàm virtutem fidei, & bonam conſcientiam: an verò vtranque amittere poſſint. Quod ad conſcientiam attinet, ſi peccare contra conſcientiam accipiatur pro peccare ex aſſenſu, ſed non pleno: dico ſanctos non ſolùm hoc poſſe, ſed ſæpe etiam hoc modo peccare. Si verò accipiatur pro peccare ex pleno conſenſu, plenaque voluntate, id quod alij dicere ſolent, ex animo, & ex ſtudio deſtinataque malitia: dico primùm illos nunquam hoc modo contra conſcientiam peccare, vt antè demonſtratum eſt: Ad quæſtionem verò an hoc poſſint, aio, ſi ſpectentur ipſi, in ſua natura, ſine Spiritu regenerationis, & ſine promiſſione Dei: eos poſſe hoc modo peccare, ſicut & reliqui homines peccant, ex pleno conſenſu, plenaque voluntate. Si verò ſpectetur tum Spiritus regenerationis, qui eorum corda regit, tum promiſſio Dei, quæ ait: Faciam, vt ambulent in præceptis meis, quæ promiſſio irrita fieri non poteſt; dico eos non poſſe peccare contra conſcientiam, ſeu plena voluntate: vt antè demonſtratum fuit. Proinde quod ad fidem attinet, ſi pro doctrina fidei accipiatur: dico primùm ſanctos ſicut peccant, & quidem ex conſenſu, ſed non ex animo, ita nonnullos circa fidei doctrinam naufragium quodammodo feciſſe, hoc eſt, veritatem negaſſe, & negando quodammodo reieciſſe: ſed non ex animo, ſicut Petro contigit. Deinde dico ſicut reliqua peccata admittere poſſunt, ex pleno conſenſu, quod ad ipſos attinet, ſed propter Spiritum ſanctum eos conſeruantem & propter promiſſionem Dei, non poſſunt: Sic etiam eos à doctrina ex animo etiam deficere poſſe, quantum in ipſis eſt: ſed non poſſe propter promiſſionem Dei &

Christi precationem. Si verò fides pro ipsa virtute veræ fidei accipiatur: itidem dico, primùm sanctos ab ea, id est, ab eius feruore non tantùm posse, sed etiam reipsa sæpè deficere: sed à tota fide, seu penitus, nunquam deficere: Deinde quantum etiam in ipsis est, prorsus ab ea deficere posse; sed propter promissionem Dei non posse. Atque hæc de verè sanctis, & verè renatis: de quibus nunc est quæstio. De ijs autem non loqui Apostolum in eo loco, manifestum est: quoniam Hymenæi & Alexandri hominum reproborum & hypocritarum nomina subiecit, dicens: ex quibus est Hymenæus & Alexander.

De ijs verò, & similibus hypocritis, qui in speciem, & coram hominibus sancti & renati videntur, cùm non sint: facilè fateor, eos non solùm posse, sed etiam re ipsa tandem aliquando tum illam, quamcunque habebant, conscientiam bonam: tum illam, quam profitebantur, rectam fidem, ac fidei doctrinam reijcere. Sed de ijs nobis quæstio non est. Quare locus Apostoli 1. Timoth. 1. nihil contra me facit. Si verò ex ista adhortatione Apostoli Timotheo facta vellent colligere, potuisse igitur Timotheum abijcere bonam conscientiam, & naufragium circa fidem facere, alioquin adhortationem fuisse superuacaneam, fallerentur. Apostolus enim ait: Hoc præceptum tibi commendo, Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam. Quibus ex verbis colligitur, fuisse prophetias de Timotheo, illum futurum talem, qualem hìc iubet esse Apostolus. Si veræ fuerunt hæ prophetiæ, sicut erant (eas enim probat Apostolus) necesse igitur erat, vt implerentur, & talis foret Timotheus, qualem futurum fuisse prædixerant. Non poterat ergo non militare bonam militiam, & seruare fidem & bonam conscientiam. Neque tamen hinc sequitur, superuacaneam fuisse Apostoli adhortationem: nam hac excitabatur Timotheus ad militandam bonam militiam, & conseruandam fidem, ac bonam conscientiam, seu ad complementum quoque illarum prophetiarum assequendum. Proinde non sine caussa prophetiarum quoque illarum mentionem fecit: quid ita? nimirum, vt factus certior se talem futurum, qualem esse iubebat Paulus, ad præceptum hoc Apostoli strenuè complendum, alacrior & fortior fieret: & ita reipsa retineret fidem & bonam conscientiam.

Tertium locum afferunt ex Epistola ad Hebr. cap. 10. qui sic citatur: Quantò peioribus afficietur pœnis, qui Filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti ipsius, ceu rem profanam duxerit, per quam sanctificatus fuerat? Hactenus verba Apostolica; sanctificari autem per sanguinem Christi, nisi per fidem Euangelij, & per Spiritum sanctum, qui hanc fidem verbo Euangelij, & vsu Sacramentorum accendit, nemo potest. Hæc est ipsorum propositio. subdunt: sed affirmat Apostolus quosdam, licet fuerint initiò per sanguinem Filij Dei sanctificati, & Deo reconciliati: tamen postea in tam horrenda peccata fuisse prolapsos, vt illis Filium Dei publicè conculcarint: propter quæ reos esse docet iudicio Dei, & dignos maioribus pœnis. Tantum illi. Conclusio sequitur, Ergo possunt iustificati, iterum prorsus amittere fidem, & ita damnari.

Respondeo: Primo loco explicandus est locus Apostoli: tum demum facilè diluetur argumentum. Apostolum ibi loqui non de quouis, etiam ex consensu & contra conscientiam admisso scelere, neque de quauis ἀποστασία, sed tantùm de illa, qua quis semel illuminatus, & veritatem edoctus, postea deserta vltrò Ecclesia, in totum à Christo deficit, & Christi gratiam prorsus reijcit: ex ipsis Apostoli verbis, liquidum fieri facilè potest. Primùm scopus Apostoli erat adhortari Hebræos ad perseuerantiam in fide, & Religione Christiana: idque propterea, quòd nonnulli, qui ex Hebraismo ad Christianismum conuersi fuerant, postea propter persecutiones deficiebant à fide Christiana. Ideò eo cap. paulò antè dixerat, Teneamus confessionem spei inflexibilem. Non simpliciter dicit: teneamus fidē, sed confessionem

spei

ſpei (id eſt, fidei) inflexibilem. Quaſi dicat: Ne in perſecutionibus terreāmur, ita vt non audeamus confiteri Chriſtum; multò minùs vt deficiamus ab Eccleſia, & à Chriſto. Cùm ergo poſtea loquitur de peccato, poſt quod non relinquitur hoſtia pro peccato: de defectione, qua à Chriſto & eius fide in totum deficimus, loqui Apoſtolum manifeſtum eſt. Idem patet à pœna, quam argumento à minore ad maius ducto, ex lege contra Euangelij contemtores colligit, dicens: Qui abiecerit legem Moyſis, ſine miſericordia ſub duobus aut tribus teſtibus moritur. Non ait, qui tranſgreſſus fuerit aliquod legis mandatum, morte morietur: ſed qui abiecerit legem (id eſt, qui in totum defecerit à lege, & religione Moyſis) ſine miſericordia moritur: & reſpicit ad id, quod eſt in Deuteron. 17. Ergo cùm poſtea ait, Quantò grauiore putatis dignus iudicabitur ſupplicio, qui Filium Dei conculcauerit: Apparet eum loqui de Apoſtaſia à Chriſto, & eius fide ac religione. Idem poſtremò, verba Apoſtoli in eodem verſu apertè demonſtrant, cùm ait, Qui Filium Dei conculcauerit, & ſanguinem Teſtamenti per quem, &c. profanum duxerit. Quæ enim pedibus conculcamus? Quæ tanquam execranda, vel ſaltem quæ tanquam prorſus inutilia & nullius pretij, in totum reijcimus. Huiuſcemodi autem ἀποστασία non cadit in electos, verè iuſtificatos, & vera Eccleſiæ membra. Stat enim inuictum illud. 1. Iohan. 2. Si fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum: imò ne peccata quidem illa, quæ plena voluntate fiunt, & ex deſtinata malitia, in ſanctos cadunt, vt oſtenſum eſt: multò minùs hæc Apoſtaſia. Quare nullo modo loquitur hìc Apoſtolus de peccatis ſanctorum.

At verò ait Apoſtolus, per quem fuerat ſanctificatus. Quanquam ad hanc exceptionem ſuprà reſponſum eſt in exemplo Corinthiorum, Vbi docuimus, nomina hæc, ſanctificationis, iuſtificationis, iuſtitiæ item & ſanctitatis ac ſimilium, non vno & eodem modo de omnibus dici intelligíue debere: non fuerit tamen ab re aliquid breuiter etiam hîc repetere. Tria ſunt hominum genera in Eccleſia, qui vocantur in Scripturis ſanctificati, iuſtificati, abluti ſanguine Chriſti, imò & electi. Quidā ſunt verè & coram Deo tales: illi nimirum, qui ab æterno primùm ſecundum propoſitum electi fuerunt in Chriſto: & qui deinde ſecundum idem propoſitum vocati & iuſtificati, perq; Spiritum ſanctum non ſolùm veritatem in intellectu edocti, verùm etiam in corde verè renouati & regenerati ſunt: de quibus Ro. 8. Atq; ij ſunt verè Eccleſia Dei. Horum verò gratia, reliqui quoque qui in Eccleſia ſunt, σωεκδοχικῶς & καταχρηστικῶς ſanctificati & iuſtificati appellantur.

Sic omnes Iſraëlitæ, licet non omnes verè & coram Deo populus Dei eſſent: omnes tamen communi nomine populus Dei appellabantur. Sic omnes Corinthios Apoſtolus, vt ſuprà vidimus, vocauit ſanctificatos: Sic Petrus omnes ad quos ſcribit, appellat ſanctum Dei populum. 1. Pet. 2. Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti eratis miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis. Ita Paulus omnes Galatas vocat filios Dei: & Romanos omnes, ſanctos. Σωεκδοχικῶς igitur ἢ καταχρηστικῶς omnes qui ſunt in Eccleſia, etiamſi non ſint omnes de Eccleſia, & verè ſancti, ſancti tamen & ſanctificati per ſanguinem Chriſti appellantur. Sed horum etiam, qui ſic appellantur, & reuera non ſunt: non eſt vnum duntaxat genus. Alterum igitur Sanctorum genus, eorum eſt, qui licet non ſint verè & coram Deo ſanctificati & iuſtificati, quia nimirum Chriſtum, veram iuſtitiam & ſanctificationem noſtram, non tenent in corde, vera & viua fide apprehenſum: tamen quia hunc Chriſtum tenent non ſolùm lingua, ſed etiam intellectu, hoc eſt, non ſolùm Chriſtum vnà cum alijs profitentur, ſed etiam eum agnoſcunt, & ſanctum Euangelium per lumen Spiritus ſancti edocti, & verò etiam aliquo modo ſe participes factos eſſe Spiritus Chriſti declarant, dum partim

verbis, partim factis aliquo modo Deum glorificant, ita vt verbi semen in illis iactum enatum, & in herbam erupisse videatur, de quibus Hebr. cap. 6. idcircò iustificati & sanctificati vocantur. Ceterùm (sicut dixi) semen hoc non penetrat in illorum voluntatem, seu cor, neque ibi vllas habet radices, & proinde sine vlla sunt cordis regeneratione. ij habent Spiritum Christi vtcunque docentem: & fructus aliquot bonos in eis proferentem: sed non regenerantem. Quia verò cognitio hæc regenerationis initium est: ideò fit vt nonnunquam regeneratio nominetur: & qui tali cognitione præditi sunt, regenerati appellentur. Tertium est eorum, qui neque in corde, sicut primi, neque in mente, sicut secundi, sed tantùm in ore habent Christum, iustitiam & sanctificationem nostram: eumque quem verè non norunt, cum alijs colunt, & confitentur: similes illis de quibus Christus dicebat Samaritanæ, vos adoratis, quod nescitis. Quia verò hæc Christi confessio externum est internæ regenerationis testimonium (nimirum si quis verè sit regeneratus:) iccirco fit vt etiam id genus homines, qui Christum confitentur, nisi aperta accedat, & pertinax iniquitas, regenerati, iustificati, sanctificatique appellentur. Primi ergo sunt regeniti, & sanctificati: secundi initium tantùm quoddam, vel potiùs speciem quandam habent sanctificationis: Postremi verò habent externum duntaxat sanctificationis testimonium. Apostolus igitur de generali, seu (vt ita loquar) totali apostasia à fide & à Religione Christiana loquens, hæc tria fidelium, seu sanctificatorum hominum genera hortatur ad perseuerantiam in fide Christi. Vt verò hoc efficaciùs faciat; proponit, quid hanc à fide Christi ἀποστασίαν consequatur, æternus nimirum sine vlla misericordia interitus. Etsi verò ipsi electi, vereque sanctificati, talem apostasiam facere, Deo illos sua gratia perpetuò in fide retinente, non poterant: adhortatio tamen hæc Apostolica haud inutilis illis fuit. Hac enim incitabantur ad perseuerandum in fide: Reprobis verò, etsi omnino defecturi erant: non frustrà tamen fuit facta. Hac enim redditi sunt inexcusabiles. Quis dicet hac oratione concludi, ipsos igitur verè electos & verè sanctificatos posse hac Apostasia deficere à Christo, ideoq; à fide in Christum: cùm hæc adferat æternum exitium: Electi autem & verè sanctificati perire æternùm nequeant? Si igitur aliquid hinc concluditur: de reprobis tantùm, qui inter verè sanctificatos connumerantur, concluditur. Ex ijs apparet in argumento aduersariorum, paralogismum esse ὁμωνυμίας. Nomen enim sanctificationis, & verbum sanctificari, vno tantùm modo, nempe propriè accipiunt: cùm tamen impropriè etiam accipi solita sint.

Sed ô vtinam locum hunc Apostoli de conculcato (pedibus) Filio Dei, & sanguine testamenti, id est, Christi, quo fœdus sancitum est, profanato, cum illo eiusdem Apostoli, 1. Corint. 11. de reatu corporis & sanguinis Domini, quo implicantur illi, qui panem & vinum Domini indignè edunt & bibunt, diligenter examinatum, sana mente conferres. Videres enim sicut ad Hebræos illi dicuntur Filium Dei pedibus conculcare, non quòd illum realiter sub pedibus habeant, illumque realiter conculcent: sed quia verbum Euangelij, quo Filius Dei, eiusque sanguis fœdus confirmans, fide percipiendus offertur, sua infidelitate reijciunt, illudque execrantur: Sic ad Corinthios, non ideo istos dici reos corporis & sanguinis Domini; quia reale corpus, realemque sanguinem Domini indignè ore corporis realiter edunt & bibunt: Sed quia panem & vinum, per quæ corpus & sanguis fide percipienda offeruntur, nucleo interim tanti Sacramenti, vel per infidelitatem reiecto, vel per impœnitentiam neglecto, indignè manducant & bibunt. Si ex loco ad Hebræos, non licet argutari; Filium igitur Dei, sanguinemque testamenti realiter esse sub pedibus eorum, qui illum dicuntur conculcare: Cur tu vis me ad tuam istam, non satis Dialecticam consecutionem, nempe; Qui edunt & bibunt indignè, rei fiunt corporis

poris & sanguinis Domini, Ergo realiter ore corporis edunt & bibunt, admittendam cogere?

Memineris frater, Augustinianæ regulæ, Scripturas per Scripturas esse interpretandas, & similia similibus esse explicanda.

Quartum locum ex 2. Petri cap. 2. adducunt. Apostolus de quibusdam seductoribus loquens, ait: ij sunt fontes sine aqua, nebulæ, quæ à turbine aguntur, quibus caligo tenebrarum in æternum parata est. Nam vbi plus quàm fastuosa vanitatis verba fonuerint; inescant (δελεάζουσι) per concupiscentias carnis (&) lasciuias τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους (hoc est, eos, qui verè aufugerant ab ijs, qui in errore conuersantur) libertatem illis pollicendo: cùm sint ipsi serui corruptionis. à quo enim quis superatus est: huic in seruitutem addictus est. Nam si ij qui aufugerant, ab inquinamentis huius Mundi, per cognitionem Domini & Seruatoris Iesu Christi, rursum ijsdem impliciti superantur: facta sunt illorum postrema peiora prioribus (hoc est, illorum conditio peior priori.) Melius enim ipsis fuisset, non cognouisse viam iustitiæ: quàm vbi cognouerunt, conuerti ab eo, quod ipsis traditum fuerat, sancto proposito: seu quàm regredi à tradita ipsis sancta doctrina. Sed accidit illis, quod prouerbio dicitur, canis reuersus ad proprium vomitum: & Sus lota ad volutabrum luti vel cœni.

Ex ijs Apostoli verbis conantur colligere, multos, qui verè ab idololatrijs, & alijs inquinamentis ad Christum conuersi fuerunt, idque per veram Christi cognitionem, id est, fidem, ideoque qui vera fide prædíti fuerant, postea ab impostoribus seductos, ad pristinas immunditias redijsse: id quod fieri nequit, nisi abiecta vera fide, & amisso Spiritu sancto. Posse igitur eos, qui donati sunt vera fide, illam amittere.

Respondeo: Apostolum non sentire electos, qui vera & iustificante fide prædíti sunt, à fide hac prorsus excidere, manifestum fit tum ex hoc, tum ex alijs huius Apostoli locis. Primùm in Epistola prima ait, Nos (scilicet electos) renatos esse ex semine incorruptibili, per sermonem Dei, viuentem in æternum: Quandoquidem omnis caro fœnum, verbum autem Domini manet in æternum. Quibus verbis docere voluit eum, qui nascitur ex carne, cum omni sua gloria euanescere, quia ex semine corruptibili natus est, & est ceu flos agri: Illum autem qui natus est ex semine Dei, per fidem in verbum Euangelij, manere, & viuere in æternum, quia ex semine incorruptibili (nimirum non solùm in sese, sed etiam in eo, qui ex ipso natus est, incorruptibili) natus est: Verbum igitur, semel, & regenerante fide apprehensum, manere in renato in æternum: Id quod ipse quoque Lutherus in eum locum aperte docet: Euangelium (inquit) quando prædicatur, illicò quidem transit: sed si suscipitur corde: & fueris ipsum fide amplexus, iam non potest ampliùs excidere. Apparet igitur Petrum sensisse in ijs, qui semel renati sunt ex hoc semine verbi Dei, perpetuò manere incorruptam fidem, & verbum Dei.

Deinde ibidem ait, fideles custodiri virtute Dei per fidem (vel iuxta versionem Lutheri, in fide) in salutem. Si ergo custodiuntur in fide, vel per fidem in salutem: custoditur etiam in eis fides, per quam in salutem custodiuntur. In epistola verò altera in cap. 1. Primùm veram fidem eam esse describit, quæ viua sit, hoc est, per dilectionem efficax. Eam enim vt arborē viuam depingit, quæ suos etiam bonos fructus proferat. Hoc facit, cùm ait: subministrate in fide vestra virtutem: in virtute scientiam: in scientia temperantiam: in temperantia patientiam: in patientia pietatem: in pietate fraternum amorem: in fraternò amore, charitatem: Ecce fructus, qui ab

arbore fidei oriuntur. Ergo non esse veram fidem, nisi sit viua & efficax per dilectionem, docet cùm subdit. Hæc enim si vobis adsint, & abundè suppetant, non otiosos, neque infructuosos vos constituent in cognitione Domini nostri IESV CHRISTI: hoc est, qui hæc præstant, illi declarant, se non habere otiosam Christi cognitionem & fidem. Quasi dicat: Fides Christi vera non potest esse otiosa. Probat à contrario, dicens: cui hæc non adsunt, cæcus est, manu palpans, purgationis oblitus veterum delictorum: hoc est, Qui non profert hos fructus, declarat apertè, se non esse præditum vera Christi cognitione, & fide, sed cæcum esse: ideoque nescire, quò eat: oblitumque esse sui baptismi, in quo (quod ad ipsum baptismum attinet) peccatorum purgationem acceperat. Illi enim ab Ecclesia iudicantur peccatorum purgationem accepisse, qui baptismum susceperunt: tametsi sæpenumero contingat, vt multi aquæ baptismo baptizentur, sine baptismo Spiritus: per quem solius Spiritus baptismum, verè homo à peccatis purgatur. ijs igitur omnibus docet Petrus, veram fidem eos nunquam habuisse, neque peccatorum ablutionem verè accepisse, qui tales fructus non proferunt. Deinde mox docet Apostolus, qui habent hanc viuam fidem, illos non posse ampliùs ea excidere, dicens: Quamobrem magis fratres studete firmam vestram vocationem & electionem facere (nempe fidem viuam exercendo, & hos prædictos fructus proferendo.) Hæc enim si feceritis, non cadetis vnquam. Sic enim abundè subministrabitur vobis ingressus in regnum æternum Domini & Seruatoris nostri IESV CHRISTI. Quibus verbis tria docet Apostolus: vnum, certitudinem de nostra electione, & secundum propositum vocatione per Spiritum sanctum in animis nostris genitam, exercitio fidei viuæ, & bonorum operum, in nobis confirmari. Alterum, illos, qui in hoc studio se exercent, nempe fideles, immunes esse à periculo cadendi, & constanter in gratia Dei perstare: postremum, rationem, qua sancti in gratia & fide constanter perseuerant, hanc esse, quia Dominus nouas illis gratias perpetuò suggerit: & ita has suggerendo, subministrat illis ingressum in regnum æternum, vt ita liceat ex verbis Petri, hunc componere syllogismum. Quicunque sunt donati vera & viua fide: ij subministrant in fide virtutem, in virtute scientiam, &c. hoc est, in studio bonorum operum se exercent. Quicunque autem in studio bonorum operum se exercent: ij ita conseruantur in fide, vt & de sui electione & vocatione fiant indies magis ac magis certi, & extra periculum excidendi à gratia Dei, sint: Deo illis subinde nouas gratias suggerente, & in regnum Christi perpetuò ingressum subministrante. Ergo certo certius est ex doctrina Petri, quæ eadem est cum doctrina reliquorum Apostolorum & Prophetarum, Apostolum non sensisse, Electos fideles posse à sua fide prorsus excidere. Nam & quid Christus pro se & omnibus fidelibus rogasset, sciebat: & vim eius orationis expertus fuerat: dum sensit suam fidem fuisse quidem quatefactam, idque suo vitio, sed tamen non fuisse penitus extinctam, Deo illam sua gratia conseruante, ac custodiente. Non potest igitur ex hoc secundi capitis loco contraria doctrina colligi. Et certè nihil est, cur ex hoc loco inferri debeat, aut possit, Electos fideles à fide prorsus excidere posse. Etenim primò Apostolus hîc non loquitur de sanctis, aut de lapsibus sanctorum, qui etsi labuntur, à via tamen non recedunt: & lapsi resurgunt: sed loquitur de reprobis, & lapsu reproborum, cùm scilicet reiecto Christo, & eius Euangelio ad impietatem toti redeunt: quod non est, nisi ἀποστασία: de qua etiam suprà diximus, locutum esse Apostolum ad Heb. 10. Patet hoc tum inde, vbi ait, facta sunt postrema illius peiora prioribus: tum inde, Melius fuisset non nouisse viam iustitiæ, quàm ea cognita conuerti (hoc est, relabi) à sancto proposito: hoc est, à doctrina Euangelij deficere. Denique idem docent duo prouerbia, quæ subdit, quorum primum est, canis reuersus ad vomitum scilicet resumendum. Alterum: Sus lota, ad volutabrum cœni. De defectione igi-

tur

tur à doctrina Christi loquitur. Atqui talis defectio non cadit in sanctos: vt suprà diximus. non igitur iste locus pertinet ad sanctos. Hoc dictum Dominus etiam Philippus recitat, de ijs, qui tentati tentatione Diabolica, securi, sine vllo timore Dei peccant: in illud 1. Corinth. 10. Fidelis autem Deus: Hoc autem modo non peccant sancti: ij enim humana tantùm tentatione tentati, peccant, vt idem Philippus ibidem docet, sicut Dauid & Petrus. Ergo non pertinet ad verè sanctos & fideles.

At dices, Petrus ait ὄντως ἀποφυγόντας, idque per cognitionem Domini nostri Iesu Christi: indicat igitur eos, qui vera fide præditi, verè conuertuntur, posse ad pristinos errores, vt canis ad vomitum redire: atque ideò fidem amittere. Primùm quidem vetus interpres Latinus non habet verè, sed paululum: Sic etiam vertit Hieronymus Tom. 2. contra Iouinianum lib. 2. pag. 71. B. Ex qua lectione colligere est, exẽplar Hieronymi, & veteris interpretis habuisse ὀλίγον vel certè ὄτως, sic. Hæc autem particula ὄτως in Scripturis nonnunquam rem extenuat, & significat vtcunque: vt Iohan. 4. Iesus autem sedebat ὄτως sic, super fontem, h.e. vtcunq;, & meliori, quo poterat, modo sedebat: idque annotauit etiam Erasmus Roterodamus.

Robertus quoque Stephanus in suo nouo Testamento annotauit, in alijs exemplaribus Græcis loco ὄντως reperiri ὀλίγως, id est, propemodum, in alijs exemplaribus ὀλίγον, paululum: in alijs ὄτως, sic. & certè fuit facilis lapsus ex ὄτως in ὄντως: vna litera, υ, in alteram nempe in ν, mutata. Quare argumentum ex illa particula ὄντως petitum, firmum non est. Sed demus legendum esse ὄντως: ex illo tamen Apostoli loco, colligi non potest, eos, qui verè ab impietate ad pietatem, à regno Sathanæ ad regnum Christi per veram fidem conuersi sunt: posse à fide vera penitus excidere.

Apostolus enim non loquitur de vera & plena ab impietate ad pietatem conuersione, quæ fit per veram & viuam fidem Spiritusque sancti regenerationem: sed tantùm de conuersione non simulata, ab erroribus ad veram scientiam: quæ conuersio non semper secum adfert cordis renouationem, & regenerationem, sed sæpe in intellectu tantùm locum habet. Quot enim etiamnum sunt, qui relicto papatu & impia doctrina, piam religionem amplexi sunt, eamque intelligunt, & tamen nondum sunt regenerati, nec verè in Christum insiti? ij principium veræ fidei habent (principium enim fidei, est ipsa veritatis cognitio) sed nondum veram fidem. vera enim & iustificans fides, non tantùm est nuda veritatis cognitio, sed coniunctum habet assensum, πληροφορίαν, fiduciam, charitatem, & certam spem. Proinde etiam D. Philippus in Commentario in 1. Corinth. 10. cap. ea explicans verba: Ideò qui existimat, se stare, videat, ne cadat, cùm citat hunc locum Petri, sic ait, Quòd autem in aliquibus, qui initia fidei habuerunt (notandum, quòd non ait, qui veram fidem habuerunt: sed tantùm qui initia fidei: initia autem fidei sunt erroris positio, & veritatis cognitio) & postea lapsi non redeunt, fides illa priusquam excutitur, vera sit, dictum Petri testatur 2. Petr. 2. Quis non videat, quid hîc appellet veram fidem Philippus? nimirum id, quod ante appellauerat initia fidei: nimirum veritatis Euangelicæ cognitionem. Ac de vera quidem & iustificante fide Philippum non loqui: manifestum est, quia ait: Qui initia fidei habuerunt, & postea lapsi non redeunt. Est autem manifestum, eos, qui vera & iustificante fide præditi sunt, postquam lapsi sunt, redire & seruari: quia quos iustificauit, hos & glorificauit. Nomine igitur veræ fidei Philippus in hoc Apostoli dicto non intellexit, nisi initia veræ fidei, hoc est, ipsam veram veritatis Euangelicæ cognitionem, sed eam nudam & mortuam. Et de hac loqui Apostolum, manifestum fit ex verbis ipsius Apostoli: primò cùm ait, eos, qui verè aufugerant ab ijs, qui in errore conuersantur: hoc est, qui deseruerunt eos, qui versantur in errore: & consequenter

amplexi

amplexi sunt consortium illorum, qui versantur in veritate: ac proinde, qui errore deposito, amplexi sunt veritatem. Item cùm ait, satius fuisset illis non cognouisse viam iustitiæ, quàm illa cognita retrogredi à sancto præcepto, seu à sancta doctrina: Non ait, satius fuisset non habuisse veram fidem, aut verè credidisse, aut iustificatos fuisse, quàm postea à vera fide aut à iustitia defecisse: sed tantùm ait, satius fuisset non agnouisse viam iustitiæ, quàm illa cognita retrogredi à sancta doctrina. Nos autem non negamus multos, qui verè errores posuerant & veritatem amplexi fuerant, illos dedocti, & hanc edocti, postea à vera doctrina defecisse, seu deficere, & hoc modo fidem, id est, fidei doctrinam, vel principium fidei (vt loquitur Philippus) excussisse, atque excutere: sed non hinc sequitur, Ergo qui præditi fuerunt vera fide, ab ea prorsus defecerunt: Quia discrimen magnum est inter veræ fidei doctrinam, principiaque: & ipsam veram fidem. Hæc enim iustificat, illa autem non: Hæc inserit in Christum coram Deo, illa autem in facie tantùm Ecclesiæ. Summa: loquitur de illis, qui fidem habent temporariam: Quæ fides licet coram Deo sit reuera hypocritica (Sola enim iustificans fides est ἀνυπόκριτος, 1. Timoth. 1.) tamen ipsis, qui eam habent, & nobis, quibuscum illi conuersantur, videtur vera. Neque enim vel ipsi se, vel alij eos fidem simulare putant. Ideò spectato tum ipsorum, tum Ecclesiæ iudicio: dicuntur ὄντως credere: sed coram Deo οὐκ ὄντως credunt. Hoc est enim proprium Electorum tantùm, vt coram Deo ὄντως credant. Ijs similes fuerunt illi, de quibus Iohan. 2. multi crediderunt in eum: IESVS autem non se credebat eis: eò quòd nosset omnes, nec opus haberet, vt quis testimoniũ perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine: Quasi dicat: illi putabant se verè credere, sed Christus bene videbat, eos non verè credere: ideò non se credebat eis. Sed postremò demus intelligi de ijs, qui vera fide donati, verè ad Christum conuertuntur: tamen non inde sequitur, hos posse excidere prorsus à fide. Nam Apostolus ait δελεάζεσιν, non ait, quòd eos capiant: sed quòd inescent, seu escam illis ad capiendum præbeant, etiam multi pisces inescantur, seu esca captantur, sed non capiuntur. Non autem inficiamur etiam electorum fidem nonnunquam labefactari: sed conuelli prorsus ex illorum cordibus, pernegamus: neque id vel ex hoc, vel ex alio Scripturarum loco euinci potest.

5. Locus. Nam quòd postea afferunt ex Matth. 12. parabolam illam de immundo Spiritu: nihil eo facilius ad dissoluendum. Primùm hac parabola ipsos tantùm Iudæos perstrinxit. Hoc patet ex conclusione, quam infert Dominus, dicens: Sic erit generationi huic pessimæ. Voluit autem hac parabola concludere, Iudaicæ genti in vniuersum, extremum imminere exitium: Quare? non, quia semel iustificati, veraque fide præditi, postea fidem prorsus abiecerunt, & à gratia Dei exciderunt: sed, quia, cùm primùm legem accepissent, qua videbantur à Dæmone, qui reliquas omnes gentes captiuas tenebat, prorsus liberati, nec tamen eam seruauerant: Postea Euangelium etiam sibi per Filium Dei oblatum reiecerunt, imò illud agnitum impugnauerunt, & in Spiritum sanctum blasphemarunt: vt in eodem capite paulò antè Dominus concluserat. Quid autem hoc fuit? Fuit penitus renunciare Christo, & totos se consecrare Diabolo. Perinde ac si quis domicilium optimè præparet hospiti, vt ibi libentius & perpetuò habitet. Sic enim faciunt illi, qui veritatem cognitam, qua videbantur è Diaboli manibus liberati, postea oppugnant ex animo, illi in æternum renunciando, Sathanæ autem mendacijs adhærendo. Hæc fuit mens Christi in illa parabola, id quod patet, si quis omnia diligenter perpendat. Neque aliter interpretatus est locum hunc Bucerus, quem cupio legi. Quare apparet clarè, locum hunc nihil planè facere aduersus meam thesin: quasi qui semel donatus vera fide, & verè à Diabolo liberatus est: possit deinde fidem amittere & in manus Diaboli penitus tradi, vt in æternum cum eo pereat: cùm nihil minus

quàm

quàm hoc, ex hoc loco Matth. concludi possit. Loquitur enim Christus, de ijs, quorum postrema fiunt peiora prioribus: hoc est, qui omnino perditi fiunt, & pereunt desperati: qui autem fide vera præditi sunt Electi, perditi omnino non sunt, nec perire possunt desperati. Nihil minus igitur concludit Christus, quàm verè fideles à fide prorsus excidere, ideoque perire posse. Philippus etiam Melanchthon in 1. Corinth. 10. Fidelis autem Deus, fol. 45. hoc dictum Matth. 12. recitat de ijs, qui tentati tentatione Diabolica, ideoque ab illa superati, peccant securi, sine vllo Dei timore, ac proinde ex contemtu: quod peccatum ipse alibi vocat peccatum contra conscientiam. Non igitur intelligitur de ijs, qui peccant tentati humana tentatione, ideoque non ex contemtu Dei, sed ex infirmitate, & ignorantia: in quorum numero ponit Philippus Dauidem, &c.

In exemplo Ecclesiarum Galatiæ duo habent loca. ex Epistola ad Galatas, cap. 3. vnum. Num sic stulti estis, vt cùm Spiritu cœperitis, nunc carne consummamini? Alterum: excidistis à gratia, quicunque in lege iustificamini. *6. & 7. Locus.*

Respondeo: Quod ad primum attinet, παραλογισμὸς ἐστὶν ὁμωνυμίας, in nomine Spiritus. Nam accipiunt Spiritum pro Spiritu sancto, hoc est, regenerationis: cùm tamen aliter interpretes illum accipiant. Scholiastes Græcus Spiritum accipit pro efficacia Spiritus in miraculis efficiendis: carnem verò pro circumcisione in carne. Πνεύματι γὰρ ἐπιτελοῦντο σημεῖα καὶ θαύματα: σαρκὶ δὲ περιτεμνόμενοι. Ipse etiam Ambrosius sic interpretatur. Nomen enim Spiritus accipit pro donis Spiritus sancti, quibus visibiliter fideles tum donari solebant. Ad rudimenta enim (inquit) fidei commendanda, donum Dei hoc manifestabatur hominibus: & sic interpretatur illud, Galatas accepisse Spiritum sanctum ex auditu fidei, & non ex operibus legis. Postquam autem redierunt ad legem, ait eos perdidisse hanc Spiritus Sancti gratiam: & hoc esse, Spiritu cœpistis, nunc carne consumamini. Eodem modo interpretatur Chrysostomus. Talia autem dona Spiritus sancti donantur etiam reprobis, non verè iustificatis: vnde illud, Multi dicent, nônne in nomine tuo dæmonia eiecimus? quib⁹ Dominus dicet non noui vos. Accipi verò etiam potest pro doctrina Spiritus, h.e. Euangelij, sicut etiam 2. Cor. 3. ad prædicationem enim Euangelij, Sp. Sanctus datur credentibus. Hæc doctrina Spiritus, seu Euangelij, tradit hominem iustificari fide sola in Christum, sine operibus legis. Hanc verò amplexi fuerant initiò Galatæ à Paulo prædicatam, & ideò dicuntur Spiritu cœpisse: sensus est: Ecclesias illas fuisse initiò bene institutas, iuxta Spiritualem Euangelij doctrinam. Nomine verò carnis intellexit Apostolus carnalem sapientiam, & doctrinam, quę tradebat hominem non iustificari sola fide, sed etiam ex operibus legis. Iustitia igitur legis, quam carnalis Pseudoapostolorum sapientia prædicabat, & vrgebat, caro (vt etiam Lutherus ait) hìc appellatur. Cùm igitur Ecclesiæ Galatarum, post Apostoli discessum incepissent spiritualem Euangelij doctrinam, quæ in sola Christi fide iustitiam collocabat, paulatim reijcere, & contrà, carnalem pseudoapostolorum doctrinam, quæ in legis operibus statuebat iustitiam, amplecti: Apostolus ait illos cœpisse Spiritu, &, nunc carne consumari: hoc est, bene cœpisse, & pessimè finire. Hoc autem dicit in vniuersum de Ecclesijs Galatiæ, non autem de singulis fidelibus, qui vera fide Euangelium amplexi fuerant. Quis autem neget multas Ecclesias, imò multos priuatos ac singulares homines, initiò quidem Euangelij doctrinam amplecti: deinde verò illam reijcere? Verùm quæstio nostra est, an qui vera fide semel Euangelium amplexi sunt, postea fide prorsus amissa, illud quoque penitus reijciant nec ne. Hoc pernegamus: & præsens Apostoli locus, vt manifestum est, contra nos minimè facit. Nec mihi aliter sensisse videtur Theodoret. cùm ait in scholijs Græcis, πνεῦμα μὲν τὴν χάριν ἐκάλεσε, σάρκα δὲ τὴν ἐκ νόμου πολιτείαν. Opponit hìc statũ legis, statui Euangelij: hunc χάριν, illum, πολιτείαν ἐκ νόμου appellans.

Status

Status gratiæ, est status libertatis: legis verò status, seruitutis. Sensus igitur Apostoli erit: sic stulti estis, vt cùm cœperitis esse liberi, & in statu libertatis: nunc ad statum seruitutis redeatis: & ibi consumemini? Sed postremò etiamsi accipiatur Spiritus pro Spiritu regenerationis: nihil tamen contra nostram thesin concluditur. Nos enim loquimur de illis, qui verè sunt per Spiritum sanctum regeniti; hîc autem Apostolus loquitur de illis, qui initium tantùm aliquod Spiritus regenerationis, vel potiùs operum Spiritus regenerationis acceperunt, dicens: Spiritu incepistis. Nos autem non negamus, quin ij talem Spiritum, seu huiuscemodi regenerationis initia prorsus amittant. De ijs enim loquitur Apostolus ad Hebr. 6. impossibile est eos, &c. Tales sunt illi, de quibus Matth. 13. qui verbum cum gaudio accipiunt, & aliquam fructuum spem faciunt: sed postea aresçit illorum herba, cùm non habeat radices, hoc est, cùm talis spiritualis & cognitio & gustus non penetret vsque ad cor, quia scilicet non sunt regeniti: ac proinde Dominus vocat eos προσκαίρους. Horum autem fides & pietas, non est vera vel fides vel pietas, vt Bucerus & alij testantur. Nihil igitur hic Pauli locus ad Galatas, contra perseuerantiam sanctorum concludit.

Quòd ad alterum attinet locum, Gratia excidistis, quicunque in lege iustificamini: idem dico. Nomine gratiæ intelligitur doctrina gratiæ, seu Euangelij: Nomine verò gratiæ, sæpenumero in Scripturis venire doctrinam Euangelij, ipse quoque Lutherus testificatur: & sic illud Apostoli, obsecro, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, interpretatur, dicens, illos in vacuum gratiam Dei recipere, qui verbum quidem, quo gratia offertur, audiunt, hoc est, auribus recipiunt; interim tamen nullo studio amplectuntur, nihilque per illud vita immutatur: In Postill. fol. 213. Quid igitur est, à gratia excidistis, quicunque in lege iustificamini, nisi quicunque quæritis iustitiam in lege, non contenti iustitia fidei: prolapsi estis ab Euangelio ad legem, à doctrina & statu gratiæ ad doctrinam & statum legis? Multos autem recipere doctrinam Euangelij, deinde ab ea deficere, negare non possumus. Sed quæstio est, quinam hoc faciant: illine qui vera & solida fide Euangelium amplexi sunt, an verò qui simulata, quique videntur esse in gratia Dei & non sunt? Dico hoc fieri ab hypocritis ex animo: ij verè renuntiant Euangelio, & ita verè à gratia Dei (in qua scilicet, dum Euangelium gratiæ profitentur, esse etiam videntur) penitus excidunt. De pijs verò dico, nonnunquam contingere, vt etiam aliquis verè pius, Euangelio renuntiet, sed tantùm vel ex ignorantia, vel ex infirmitate: ex animo autem nunquam: Atque ita pij nunquam verè à gratia Dei excidunt. Ex infirmitate Petrus renunciauit Christo: at non ex animo, vt ostensum est, & omnes Patres confirmant. Concedo etiam inter Galatas nonnullos fuisse verè pios, qui seducti putabant ex ignorantia, opera legis ad salutem fuisse necessaria. Ij etiam dicuntur excidisse à gratia, id est, à doctrina Euangelij defecisse, sed non prorsus, & ex animo. ideoque non propriè & verè exciderunt. Quare apparet locum etiam hunc frustrà ab aduersarijs, contra nostram de perseuerantia Sanctorum in fide doctrinam afferri. Si quis velit tamen nomen gratiæ propriè accipere pro ipsa iustificante gratia: sensus erit: si quæritis iustificari per legem, à gratia excidistis: hoc est, nihil vobis ampliùs negotij erit cum gratia Euangelij, & ea nihil vobis proderit: vt idem hìc dicat Apostolus, quod paulò antè dixerat, si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit: Item euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excidistis. Hæc Apostolus. Quid est euacuati estis à Christo? Græcè est, κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ: Quasi dicat: Christus factus est vobis otiosus, seu inanis, & inutilis. Est enim idem, quod antè dixerat, Christus vobis nihil proderit. Idem igitur significat etiam hæc locutio, quæ immediatè sequitur, à gratia excidistis, hoc est, gratia Euangelij & Christi fit vobis inutilis. Nam qui iustificari volunt per legem,

non

non possunt iustificari per gratiam. Ceterùm hinc non sequitur concluſisse Apostolum, eos, ad quos dirigit hunc sermonem, fuisse prius in gratia, & per illam verè iustificatos, deinde ab illa excidisse. Videbantur quidem esse in gratia, dum Euangelium purum amplexi sunt sine lege: sed cùm relapsi ad legem, voluerunt per legem iustificari, exciderunt à gratia, id est, agniti fuerunt non fuisse verè in gratia: nec ex animo doctrinam gratiæ amplexi. Docet igitur potiùs, quid consequatur illos, qui volunt iustificari per opera legis, quàm quid Galatis contigerit. Quare hic locus minimè concludit, eos, qui prius fuerunt in gratia Dei: postea ab ea prorsus excidisse.

Refutatio trimembris partitionis eorum, qui fide iustificati dicuntur.

OBSERVANDVM autem est (inquiunt) in his exemplis triplicem esse formam fide iustificatorum. Aliqui enim fide semel iustificati, & regenerati per Spiritum sanctum, in ea perdurant vsque in finem: quorum pauci inueniuntur. Exemplo nobis est ipse Paulus, qui de se 2. Timoth. 4. ait, Bonam militiam certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita mihi est iustitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, iustus iudex, &c. Hic igitur continuauit curriculum, donec peruenit ad metam.

Deinde sunt alij, qui quidem etiam fide iustificantur & regenerantur: sed postea peccatis contra conscientiam admissis, fidem amittunt, Spiritum sanctum excutiunt: sed isti cùm vident se cecidisse, non perseuerant: resurgunt autem, & agunt pœnitentiam. In ijs fides per prædicationem pœnitentiæ iterum accenditur, & ita fiunt à nouo vasa misericordiæ, templa Spiritus sancti. Tales fuerunt Adam, Patriarchæ, Dauid, Petrus. Et horum caussa instituta est in Ecclesia prædicatio pœnitentiæ.

Tertiò sunt alij, qui vtcunque sint regeniti, iustificati & sanctificati: tamen postea cùm contra conscientiam ruunt in peccata, in ijs furenter perseuerant, & moniti non resipiscunt. Itaque cùm non resurgant, & in malo perdurent vsque ad extremum vitæ halitum, pereunt & abijciuntur in æternos cruciatus. Hæc omnia illi.

Respondeo: De primo genere, non contendo: tantùm illud dico, quod ad paucos quosdam restringunt, me ad omnes verè fideles, veraque fide præditos, & coram Deo iustificatos extendere: quoniam licet in itinere ad cœlestem patriam, alij sæpius & grauiùs labantur, à via tamen non recedunt, & lapsi resurgunt: & ita iter susceptum continuant.

De secundo, Non concedo quempiam ex verè iustificatis, & renatis, aut peccare ex destinata malitia totoque corde, id quod est propriè peccare contra conscientiam, seu verè pleneque scientem ac volentem peccare: aut fidem prorsus amittere, & à Spiritu sancto penitus deseri: vtrunque enim suprà demonstratum est, pugnare cum sacris literis, pijsque doctoribus. Quòd horum etiam tantùm caussa, instituta sit prædicatio pœnitentiæ, ineptè dicitur: quasi verò aliqui ita sancti sint in hac carne, vt non peccent: & ideò non opus habeant pœnitẽtia, & peccatorum remissione. Sed illud prorsus est intolerabile & blasphemum: quosdam esse renatos & verè iustificatos, vereque in Christum credentes, qui in peccatis furenter perseuerent, nunquam resipiscant, & in æternum ruant exitium. Quid enim hoc aliud est, quàm totum Euangelium euertere, & Apostolos, Christumque ipsum mendacij accusare, qui contrarium planè docuerunt?

1. Qui credit in me (inquit Christus) habet vitam æternam. Quomodo æterna fuerit, si pereas? At æterna fuerit etiam mihi, si æternùm credam. Verùm, si ad tempus credas, vera fides non est, sed temporaria: temporarij autem nunquam apprehendunt vitam æternam.

2. Illi soli certè vera fide credunt, qui præordinati sunt ad vitam æternam, vt Act. 13. legimus. Quomodo igitur aliquis verè credens, in æternum ruere exitium potest?

3. Quid Apostolus ad Romanos 8? quos iustificauit, hos & glorificauit: nemo igitur iustificatus, æterno exitio inuolui potest. Neque valet glossa tua, hos glorificauit, qui manserunt in finem vsque iustificati, & iustitiam non amiserunt. Hoc est enim τὸ κρινόμενον: An qui Electi & iusti sunt, iustitia prorsus excidere possint & æterna morte damnari. Tu ais: Ego nego cum Apostolo: Audi & Bucerum in Luc. cap. 1. pag. 541. Vera iustitia non est, quæ finem nouit. Catena Apostoli indissolubilis est, ita vt de quocunque dici potest: Hic iustificatus est, de eodem omnino pronuntiandum sit, hic igitur glorificabitur: Et contrà, Hic non est glorificatus, sed in æternum ruit exitium: Ergo idem nunquam fuit iustificatus.

4. Quid Dominus? Iohan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, & nemo potest eas rapere de manu mea. Concludit Dominus fieri non posse, vt qui sunt oues Christi, pereant, & in æternum ruant exitium. Quicunque autem credunt in Christum, & iustificati sunt per Christum: oues Christi sunt. Quomodo igitur fieri potest, vt qui credit in Christum, & iustificatus est: in æternum ruat exitium.

5. Iohan. 17. Orat Dominus pro omnibus, qui in se crediturierant, & ait, se velle vt ibi sint, vbi est ipse: item vt videant gloriam, quam sibi dederat Pater. Christus autem non ruit in æternum exitium: sed in beata est vita. Quotquot igitur credunt in Christum, æterna cum Christo vita perfruantur, necesse est.

6. Postremò, doctrina hæc aduersariorum pugnat cum doctrina ipsius Lutheri & omnium, qui Euangelium sincerum docuerunt. Etenim præter alia loca, Lutherus Tom. 5. in 17. Iohan. fol. 194. contendit eos, qui ad Euangelij participationem venerunt, & verbum Christi seriò amplexi sunt, certò esse ex Electis, qui Christo dati sunt: neminem enim venire ad Christum, & credere Christo, nisi ex electis sit. Qui autem (inquit) illi dati sunt, eos probè custodiet cauebitque ne quisquam ipsorum pereat: Sicut ipse Iohan. cap. 6. ait, Hæc est voluntas eius, qui misit me, Patris, ne quid perdam ex omnibus, quæ dedit mihi. Et mox in ipso capite 17. Quos dedisti mihi, Ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditus: & Iohan. 10. vbi loquitur de ouiculis, vocem ipsius audientibus, sic inquit, Ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea. Hæc Lutherus. Sensit igitur Lutherus cum Scripturis, eos qui semel vera fide in Christum crediderunt, & iustificati sunt: non posse ampliùs perire. Eadem est doctrina Buceri, adde Augustini, & Patrum omnium: imò & Aquinatis, omniumque sanorum scholasticorum.

Neque verò hìc mihi obstrepas, Ergo tu vis eos seruari, qui in peccatis contra conscientiam furenter perseuerant, & in ijs perdurant, vsque ad extremum vitæ halitum? Minimè verò. Nam ego quoque hos doceo damnari: & quis id neget? Sed contendo, hos nunquam fuisse coram Deo iustificatos, nunquam ex animo Christo adhæsisse, aut vera in Christum fide credidisse: sicut & Lutherus ait de Iuda in caput 17. Iohannis. Qui verò iustificati sunt, hos concludo in extremum exitium ruere non posse: Sed vt glorificentur in cœlis cum Christo, esse perneceſſarium: quia quos iustificauit, hos & glori

glorificauit, ait Apostolus: ac proinde hos peccata contra conscientiam, hoc est, ex destinata malitia, non admittere, & multò minùs in ijs hærere, ac perseuerare posse: sicut & Scripturæ (vt antè ostensum est) docent, & Protestantes in disputatione Ratisbonensi confitentur. Quid igitur pugnantius cum doctrina salutis dici potest, quàm esse quosdam iustificatos, qui tametsi initiò fidem habuerint, tamen postea in peccata contra conscientiam ruant, & in ijs vsque ad extremum vitę halitum, perseuerent: & proinde hos perire, & in æternos abijci cruciatus?

Ad argumenta tertiæ Classis: hoc est, ad autoritates Doctorum virorum nostri seculi, & Confessionem Augustanam: Responsio.

IN tertia classe argumentorum contra perseuerantiam Sanctorum, continentur aliquot quorundam nostri seculi Doctorum virorum sententiæ: quæ cum doctrina de perseuerantia Sanctorum pugnare videntur. Ac primo quidem loco citant ex Reformatione Coloniensi, quæ per Bucerum, consentiente & approbante Philippo conscripta fuisse creditur, loca tria. Primus locus est in cap. de bonis operibus, quæstione quarta, vbi sic legimus.

Tertia prorsus necessaria caussa bene operandi est, quòd fieri non potest, vt absque solida ad Deum conuersione consistat fides vera, & certa in Christum fiducia, aut cum peccatis, quæ admittuntur contra conscientiam. Hæc ex ipsa fidei natura perspicua sunt. Fides enim talis assensus Euangelij est, ex quo firma existat fiducia misericordiæ Dei, promissæ propter Christum. Huiusmodi autem fiducia cum proposito peccandi, in quo manifestus est contemtus Dei, & indubitata iræ Dei prouocatio: consistere non potest. Ex hac fidei & peccati inter se repugnantia, Paulus dixit, quicquid ex fide non est, peccatum est: significans eam esse fidei naturam, vt ex se bona opera producat. Quare cùm peccatur, vt id aliena fiducia fit: ita fiducia in Christum repellitur, & gratia atque æterna vita abijcitur: & actum est de salute hominis, nisi recepta fiducia Christi, & depulsa omni aliena fiducia, homo se Deo in obedientiam penitus restituat.

Respondeo: Bucerum non sensisse, eum, qui vera fide donatus est, posse à fide prorsus excidere, manifestum est ex ijs, quæ antea ex eius libris, de quibus nulla est dubitatio, retulimus. Non est autem putandum, illum secum pugnantia scripsisse. Loci igitur qui recitantur ex Reformatione Coloniensi, contra nostram Thesin, quæ omnino est doctrina Buceri, nihil planè concludunt. Tantùm restat, vt illi loci dexterè explicentur: ita, vt cum superioribus nihil pugnare, manifestè appareat. Quod igitur attinet ad hunc primum locum, nihil aliud concludit, nisi id quod nos initiò, cùm responderemus ad argumenta primæ classis, è Scripturis, Patribus & Protestantibus demonstrauimus: nimirum hanc esse veræ fidei naturam, vt sit viua: ideoque vt peccatum contra conscientiam, & hæc fides, simul consistere non possint: ac proinde qui vera fide prædíti sunt, eos peccata contra conscientiam, & ex animo non admittere. Peccata enim ex animo detestantur: etiamsi aliquando contra animi & Spiritus propositum in varia & grauia labantur peccata: sicut contigit Dauidi, & Petro & alijs. Hoc igitur dicere voluerunt illius libri autores. At subdit, inquies, dicens: quare cùm peccatur, vt id aliena fiducia fit: ita fiducia in Christum repellitur, & gratia atque æterna vita abijcitur, & actum est de salute hominis, nisi recepta fiducia Christi, & depulsa omni aliena fi-

ducia, homo se Deo in obedientiam penitus restituat. Docet igitur ijs verbis, homines renatos posse contra conscientiam peccare, & ita fiduciam Christi repellere, atque gratiam & æternam vitam abijcere, & recipi posse fiduciam, seque homines Deo in obedientiam restituere: quare & excidere gratia posse, & non semel dari fidem, sed sæpius, &c.

Respondeo: Primò liber non ait, Quare cùm peccatur à verè fidelibus: sed tantùm cùm peccatur. Potest autem & debet referri ad simulatè fideles, si illud peccatur, accipiatur pro peccare contra plenam conscientiam, seu plena & tota voluntate. Hoc enim modo non peccant verè fideles. Proinde illud, fiducia Christi repellitur, & gratia abijcitur, intelligitur non de vera fiducia, sed de temporaria, & ideo non vera; seu de ea, quam habere videntur falsi fideles, & non habẽt: de qua & Christus, Habenti dabitur, ei autem, qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Ait primò, qui non habet: non igitur verè habent gratiam ij temporarij. Deinde ait, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo: videntur igitur habere veram fidem, sed non habent, sed tantùm temporariam: ideò etiam hęc tandem illis auferetur. De ijs loquitur etiam liber hoc in loco: Proinde cùm postea ait, Actum est de salute hominis, nisi recepta fiducia Christi, homo se Deo in obedientiam restituat: Docet necessarium esse ijs hypocritis, si velint seruari, vt recipiant fiduciam (scilicet veram & viuam, quæ est perpetua.) Et ita se per hanc viuam, & perpetuam fidem Deo in obedientiam restituant. Quis hoc neget? & quid hoc aduersus nos facit, qui de veris sanctis, veraque fide prędit is disputamus? Quòd si quis etiam locum hunc accipere velit de verè sanctis, vereq; fidelibus: nihil etiam concludit contra nostram thesin. Primò enim simpliciter ait, cùm peccatur, non ait, contra plenam conscientiam: nos verò non negamus etiam à verè fidelibus peccari, & quidem contra conscientiam quodammodo, id est, ex consensu, sed non pleno, nec plena voluntate, aut ex studio, vt loquitur D. Gregorius: succumbunt enim sancti nonnunquam in pugna, vt quod nolunt velint & agant: Rom. cap. 7. Secundò cùm ait, fiducia repellitur, non addit, prorsus: nos autem non negamus, quin etiam in sanctis, cùm peccant, præsertim ex consensu, fiducia repellatur, nempe partim: hoc est, fidei flammæ suffocentur, etiamsi non totus ignis fidei extinguatur. Proinde tertiò cùm ait, actum esse de salute hominis, nisi recepta fiducia Christi, homo se in obedientiam Deo restituat penitus, nihil concludit aduersus nos. Nam fatemur, cùm ita peccant sancti, nisi redeant ad Deum, recepta etiam illa, quæ amissa fuerat, fiducia, hoc est, fidei flammis iterum accensis: actum de ijs esse. Paulatim enim totus ignis extingueretur, nisi flante Spiritu sancto, & subiectis lignis verbi diuini, iterum accenderetur. Sed hoc non contingit Electis. Deus enim iterum flammas fidei in eis excitat. Apparet igitur nihil aduersus nos facere hunc locum: siue de hypocritis, siue de veris fidelibus intelligatur.

Alter locus est desumtus ex eodem capite de bonis operibus, quæstione quinta. Sciendum (inquit) igitur est, esse peccatum contra conscientiam, hoc est, quod quis sciens & volens admittit: illud in sanctis locum non habet: & si tale aliquod peccatum designent, gratiam Dei, fidemque abijciunt, & Spiritum sanctum à se repellunt, atque desinunt sancti esse, & accepti Deo. Hoc clarè testantur illa Spiritus sancti oracula 1. Corinth. cap. 7. & Gal. cap. 5. Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt: & 1. Iohan. 3. Filioli mei, nemo vos seducat, qui facit iustitiam, iustus est, qui verò peccatum facit, ex Diabolo est. Quapropter & Paulus 1. Timoth. 1. ait, Summa præcepti est dilectio, ex corde puro, conscientia bona, & fide non simulata. Item pòst, retine fidem & bonam conscientiam. Ex his manifestum est, in reconciliatis Deo, necessariam esse bonam conscientiam. Quare qui contra conscientiam peccat, excidit gratia & iustitia. Ad hoc genus peccati pertinet

pertinet etiam affectata ignorantia: qualis est Ethnicorum, & Pharisæorum, qui prædicatum à Christo & Apostolis Euangelium reiecerunt, & ignorare voluerunt. Et omnibus temporibus multi talium hominum sunt, qui de Christo saluatore, neque audire neque cognoscere volunt, & vocem Dei de cœlo sonantem, Hic est Filius meus dilectus, hunc audite, planè contemnunt. Tales sunt hodie & Iudæi, & Mahometistæ, & alij multi inter aduersarios Euangelij: qui simulant se non intelligere Euangelium, cùm tamen neque audire, neque in animum illud admittere velint. Hæc ibi.

Sed quid hoc loco clarius pro mea sententia? Si in sanctis hoc peccatum contra conscientiam locum non habet, & hoc solo excidit à fide: Sancti igitur non excidunt à fide. At dices: Subdit, & si tale aliquod peccatum designent: gratiam Dei fidemque abijciunt: Respondeo: Si peccatum contra conscientiam accipias pro peccato, quod plena voluntate fit, quod etiam appellatur vastans conscientiam: cùm linea præcedenti dixerit, hoc peccatum locum non habere in sanctis, fieri non potest, vt modò ijs alijs verbis contrarium inferre velit: nimirum posse hoc peccatum à sanctis admitti. Alioquin enim pugnaret secum in duabus lineis, & perinde esset, ac si dixisset, habet locum in sanctis, & non habet locum in sanctis. Quid igitur? Locutio est conditionalis, qua ostendit, si per concessionem (id quod non conceditur) aliquando tale peccatum admitterent: profectò fidem abijcerent: quare? quia non possunt consistere peccatum tale, & vera fides. Nihil igitur concludere voluit liber, nisi peccatum contra conscientiam non posse consistere cum fide: quare non habere locum in sanctis. Est illa locutio similis huic, Deus non potest peccare: & si peccaret, desineret esse Deus. Consequitúrne hinc, Deum igitur posse peccare, & proinde posse desinere esse Deum? Imò contrà, locutio hæc, quia impossibile est Deum desinere esse Deum: confirmat etiam Deum non posse vllo modo peccare. Nihil igitur isti duo loci euincunt contra me: sed potiùs stant à mea sententia: concludunt enim in sanctos verè fideles non posse cadere peccatum contra conscientiam. Hanc verò fuisse autoris mentem, docent Scripturarum testimonia, quæ subiicit: vt illud Apostoli: Qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt: id est, declarant se non esse ex electis, neque ex efficaciter vocatis, neque ex iustificatis, ad quos solos pertinet glorificatio. Illud quod citat ex 1. Iohan. 3. tollit omnem dubitationem. Filioli, nemo vos seducat: Qui facit iustitiam iustus est: qui verò peccatum facit, ex diabolo est: hoc est, ille tantùm verè iustus esse agnoscitur, qui facit iustitiam, seu qui studet operibus iustitiæ faciendis: Ille verò qui facit peccatum (non faciunt autem peccatum renati, quia hoc est peccare tota voluntate & ex animo) verè declarat se non esse iustum, aut natum ex Deo, sed iniustum & ex Diabolo natum. Sed quid plura? Conclusio libri docet, quid sibi voluerit: Ex ijs (inquit) manifestum est, in reconciliatis Deo, necessariam esse bonam conscientiam. Quid est hoc, nisi, nemo reconciliatus « Deo verè est, qui non habeat bonam conscientiam? Omnes igitur reconciliati « Deo, bonam conscientiam habeant, necesse est. Sed verba quæ sequuntur, perspicua sunt, nisi quis velit esse contentiosus. Hactenus (inquit) de peccatis eorum, « qui non manent in gratia Dei, sed faciunt se talia peccata admittendo, obnoxios « iterum iræ Dei. Interim tamen & in ijs, qui sunt in gratia, & sunt reconciliati, « hæret ingens naturæ corruptio, infirmitas, & mala concupiscentia, vnde perpetuò « plurimi vitiosi affectus oriuntur. Dum autem sancti illis vitiosis motibus resi- « stunt, petunt à Patre cœlesti eos sibi condonari propter Christum, & credunt hanc « infirmitatem, atque affectus hos vitiosos remitti sibi propter eundem Christum, « hi retinent gratiam, fidem, & Spiritum sanctum, manent iusti, accepti Deo, sancti « & hæredes vitæ æternæ, sicut Paulus Rom. 7. & 8. præclarè docet, testificans nullam «

„ illis damnationem esse, qui sunt in Christo Iesu; qui non secundum carnem, sed se-
„ cundum Spiritum ambulant. Hæc ibi.

Nunc quæstio de istis est: An dum secundum Spiritum ambulantes, à carne impulsi, in eius opera, ceu in lutum, contra suum primum animi propositum, sed non tamen sine aliquo consensu, de improuiso labuntur, vt Petro contigit, isti propter tales lapsus, omnem penitus amittant fidem, & gratia Dei prorsus excidant: & an inter impios hypocritas, qui nullam veram habent fidem, an verò inter pios, sed infirmos, & qui se, propter Christum, filios Dei, quanquam peccatores esse agnoscunt, connumerandi sint, nec ne connumerandi: Quid enim, si cum carne certando, non-nunquam succumbant? num propterea desinunt esse pij & filij Dei? Hoc certè non docet Reformatio, multò minùs Scriptura: quando isti & antequam peccent, in animo non habent peccare: & dum peccant, non toto animo peccant: & post peccatum, mox admissum peccatum detestantur, non alia de caussa, quàm quia legem Dei transgressi sunt: & diligentiùs, quàm antea, ne denuo in peccata labantur, cauent: Sicut & Dauidem & Petrum & alios fecisse legimus. Annon verò hęc manifestissima sunt veræ regenerationis testimonia?

Postremò illud addo: si liber ijs verbis concludit, posse eos, qui credunt, excidere prorsus à fide: concludit de ijs, qui habent fidem temporariam, ideoque non veram: hos à fide tandem excidere non solùm concedimus, sed edocti à verbo credimus & profitemur: idque quia etiam eosdem nouimus ex verbo Dei peccare contra conscientiam, seu facere peccatum. Ceterùm de verè sanctis, qui vera fide præditi sunt, contrarium concludit: eos scilicet neque peccare contra conscientiam, peccaréue ex destinata malitia, & ideo neque prorsus excidere à fide, & à gratia. Hoc ita esse manifestum est ex Testimoniis, quæ ego antè propè infinita citaui. Legantur, quæ Bucerus scripsit in tres postremos versus Psal. 80. Ex eodem Spiritu (inquit) & illud erat, NON DEFLECTEMVS A TE: obsignati siquidem sunt huiusmodi, Spiritu filiorum Dei: vnde deficere ab ipso nunquam possunt. Hæc ille.

Atque hæc esto responsio ad hunc Reformat. Colon. locum, si de peccato propriè, & plenè contra conscientiam intelligatur: Si verò de peccatis, quæ admittunt sancti, respondeo id, quod etiam ad alterum locum respondi: eo modo abijciunt fidem sancti, quo modo peccant. Atqui peccant non plenè contra conscientiam, seu non plena voluntate, sed ex parte, quia pugnando succumbunt: quemadmodum & de continente non dissimilia scripsit Aristoteles. Igitur amittunt fidem non penitus, sed ex parte, hoc est, fidei feruorem reprimunt, seu suffocant, non autem totum fidei ignem extinguunt.

Tertius locus ex Reformat. Colon. est in cap. de conuersione à peccatis. Sic autem habet. Vehementer dolendum & deplorandum est, tantam esse humanam infirmitatem, & Diaboli potentiam: vt tam multi ex eis, qui in filios Dei adoptati sunt, ab inchoata obedientia Dei, adeò facilè recidant, & perceptam gratiam, & Spiritum sanctum reijciant: ingrati erga Deum suum, quem tam impiè offendunt; & erga seruatorem suum Christum, quem adeò insanè repellunt: erga Spiritum sanctum, quem tam perfidè contristant: pernicioſi quoque in seipsos: Nam iram Dei in se prouocant.

Respondeo: Deplorat humanam infirmitatem: quòd scilicet tanta sit vis peccati, vt non solùm illi, qui sunt extra Ecclesiam, & expertes fidei, & cognitionis Christi, toti sint serui peccati, atque ideò perditi: Sed etiam multi ex ijs, qui sunt in Ecclesia adoptati in filios Dei, & participes facti Spiritus sancti, ab inchoata tamen obedientia deficiant, & Spiritum sanctum excutiant. Pastoribus igitur

curan-

curandum, vt quotidianis exhortationibus & admonitionibus ad populum, suos ad pœnitentiam excitent, & in timore Dei retineant. Loquitur igitur hìc in genere de tota aliqua Ecclesia. In Ecclesia autem sunt & Electi, & hypocritæ: qui omnes adoptati in filios Dei, & Spiritu sancto donati esse dicuntur: Sed non eadem planè ratione. Illi, verè in filios Dei adoptati, & filij Dei effecti sunt coram Deo: isti verò non verè, sed tantùm coram Ecclesia; quæ non est καρδιογνώστης, vt Deus, sed tantùm ab externa & confessione & vita, homines iudicat: ac proinde secundum iudicium charitatis omnes, qui dant nomen Christo, & baptizantur in nomine Christi, & externa etiam tum fidei confessione, tum inchoata legis obedientia se in Christum credere profitentur, filios Dei, renatos per Spiritum sanctum, & iustificatos appellare solet: vt antea exemplis Scripturarum demonstrauimus. Cùm igitur diuersa ratione Electi & hypocritæ, adoptati in filios Dei, & regenerati dicantur: diuersa etiam ratione peccant, atque ab inchoata obedientia deficiunt: Electi verè pij, ex parte, non in totum, neque plena voluntate: & ex infirmitate potiùs, quàm ex animo, & ex studio: Impij verò hypocritæ ex animo & plena voluntate peccant & deficiunt: ac proinde diuerso etiam modo Spiritum sanctum contristant, & excutiunt. Impij prorsus, & in totum: pij ex parte, vt suprà explicatum est, nempe quo ad quosdam Spiritus sancti motus in mente, & in corde excitatos: quos pij excutere dicuntur, cùm illis non prorsus obtemperant. Ita neque inficiamur in ipsis quoque sanctis, cùm peccant, præsertim ex consensu, vt fecit Dauid, & Petrus, inuocationem impediri: quatenus scilicet suo peccato confusi, non ita, vt antèa, audent oculos in Deum attollere, & eum, vt patrem inuocare: sed non ideò tamen concedimus omnem penitus inuocationem eis eripi: sicut etiam non damus omnem penitus fiduciam in Sanctis amitti.

De vtrisque autem in genere, Electis, & reprobis loqui autores Reformationis, liquet primò ab exemplis duobus, Dauidis, & Saulis: quorum alter electus verè pius alter reprobus hypocrita. Deinde quod aiunt: Non omnes lapsi, permoueri se patiuntur, vt ad Deum redeant: istud de reprobis intelligitur. Ideò autem isti non redeunt ad Deum per pœnitentiam, quia extincta in illis prorsus est omnis, etiam illa temporaria fides, qua præditi erant. Electi verò redeunt: quia in eis remansit semper fides, parens pœnitentiæ: idque in profundo cordis, tanquam ignis sub cineribus, qui ad prædicationem pœnitentiæ ceu efflatis cineribus, & adiectis lignis iterum in flammas erumpit, & vsque ad Deum corrapit, & per veram resipiscentiam ei coniungit. Illud enim Dauidis, pius quisque semper verè dicere potest, Lex tua in medio cordis mei. Atque hæc de locis ex Reformatione Colonienſi, quæ à Philippo simul & Bucero conscripta fuisse dicitur.

Secundo loco afferunt ex scriptis D. Philippi varia loca, in quibus disertè scribit non solùm de hypocritis, sed etiam de verè pijs, illos, si peccatum contra conscientiam admittant (vult autem à multis etiam pijs admitti) amittere fidem, excutereque Spiritum sanctum. *Ad loca Philippi Melan.*

Respondeo: Agnoscimus ita locutum fuisse Philippum, neque tales locutiones damnamus: quanquam maluissem illum diuersis locutionibus vsum fuisse, cùm de sanctis Electis, eorumque peccatis: & alijs, cùm de improbis reprobis loquebatur, vt aliquod discrimen agnosci posset, sicut inter lapsus piorum & scelera impiorum, sic etiam inter illam amissionem Spiritus sancti, & fidei, quæ fit in pijs, & illam, quæ fit in impijs. Hac enim ratione sublata fuisset occasio eorum errorum, in quos nonnulli, ex malè intellecta hac, tam de pijs, quàm

de impijs, communi locutione Philippi, labuntur. Sunt igitur hîc clariùs explicandæ hæ locutiones: prima quid sit peccare contra conscientiam: secunda quid sit amittere, seu excutere Spiritum sanctum & fidem. Peccare contra conscientiam est scientem ac volentem, seu prudenter & voluntariè peccare: hoc est, cùm scias, si hoc vel illud feceris, te malè & contra legem Dei agere: velle tamen contra legem Dei agendo, hoc vel illud facere: Sed hoc contingit, vt fiat duobus modis: primò: plena & perfecta voluntate sine vlla repugnantia. atque hoc est propriè peccare contra conscientiam. Fit enim ex contemtu Dei, & cogniti eius verbi: & hic modus proprius est reprobatorum. Hunc modum vocat Philippus peccare ex contemtu Dei, & ex odio Dei. Hoc patet ex quadam interpretatione Domini Philippi in Dominica Oculi in Euangelium Lucæ, ibi ait D. Philippus: Ruens contra conscientiam, non credit, agit ex contemtu. Peccare igitur contra conscientiam est ex contemtu, contra illius verbum, non credendo, agere. Idem patet ex commentariolo in 1. Corinth. 10. in ea verba. Tentatio vos non apprehendit, nisi humana: De Dauide loquens ait, illum peccasse quidem, sed non ex contemtu, sicut fecit Saul: » Valde (inquit) fuit tristis lapsus Dauidis, & Diabolus ei non leuiter insidiatus est: » sed tamen non potuit eum impellere ad Epicureum contemtum, vel odium Dei, vt » Saulem impulit. Docet igitur Saulem, & omnes reprobos, vti erat Saul, cùm peccant contra conscientiam, peccare ex contemtu Dei. Idem patet in descriptione tentationis Diabolicæ, cùm ait eam esse Epicureum contemtum, odiumque Dei. Hoc verò modo peccare Hebr. 10. appellatur conculcare (pedibus) Filium Dei. Conculcamus enim pedibus, quæ contemnimus, & odimus, execramurque. Et qui hoc modo peccant, scilicet plena voluntate, totum verbum reijciunt, ex voluntate & corde: quia scilicet illud non amant, & nullo modo volunt, ideoque & prorsus excutiunt Spiritum sanctum: qui verbum illud menti proponit, suadetque vt iuxta illud agamus.

Peccare contra cõ sciẽtiam, quid & quotuplex.

Secundo modo peccatur contra conscientiam imperfectè seu non plenè: cùm scilicet etsi nouimus, præsertim in vniuersali id, quod facturi sumus, esse malum: illud tamen, ab affectibus in transuersum acti, volentes quidem, sed partim, non autem plena voluntate, vel ex animo; seu (vt loquitur D. Gregorius) ex studio agimus: ita vt verum sit, nos partim volentes, partim nolentes peccare, vt Rom. 7. docet Apostolus. volentes quidem, quatenus in id, quod agimus, quodq; offertur voluntati vt bonum, vel vtile, vel delectabile, inclinamus. Voluntas enim fertur in bonum, vel verum, vel apparens: Nolentes verò, quia peccatum, vti peccatum, & contra Deum tendens, odimus: ac proinde eadem voluntas, quatenus renata est, non vult peccatum: quatenus verò adhuc reliquias corruptionis originalis retinet, vult idem, quod carni bonum esse videtur: ita vult, & non vult: & in eadem voluntate, quia neque tota caro est, neque tota Spiritus, pugna inuenitur. Hic modus est proprius Sanctorum: & est sine contemtu Dei, aut ipsius verbi, sicut »Philippus ostendit in exemplo Dauidis, cùm ait, valde tristis fuit lapsus Dauidis: » & Diabolus ei non leuiter insidiatus est: sed tamen non potuit eum impellere ad » Epicureum contemtum, & odium Dei, vt Saulem impulit. Proinde qui ita peccant, non prorsus eijciunt è suo corde verbum: quia illud, etsi non perfecta animi obedientia, desiderio saltem adhuc, & amore, retinent in corde: Quare nec etiam fidem prorsus amisisse, nec Spiritum sanctum fidei autorem penitus excussisse, dici possunt. Nunc igitur videamus, quid sit excutere Spiritum sanctum, ideoque fidem amittere, & gratia Dei excidere. Quid sit D. Philippo excutere Spiritum sanctum, alibi ipse declarat in 6. primæ Epistolæ ad Corinthios fol. 14. de discrimine inter necessaria & adiaphora. Negat ergo (inquit) Apostolus, concessa esse talia, quæ ream faciant conscientiam: id est, quæ excutiant Spiritum sanctum. Hæc ille.

Excusere Spiritum sanctum quid Philip. Melancth.

ille. Docet igitur ijs verbis, excuti Spiritum ſanctum, idem eſſe, quod ream fieri conſcientiam, propter tranſgreſſionem moralis legis. Id verò intelligo dictum eſſe μετωνυμικῶς: quia ſcilicet Spiritus ſanctus is eſt, qui conſcientiam, fide in Chriſtum pacat bonamque reddit, certam eam de remiſſione peccatorum, deque placata Dei aduerſus nos ira per Chriſtum, reddendo: Ergo qui hunc Spiritus ſancti effectum excutit, id quod fit per peccatum ex cõſenſu admiſſum dicitur ipſum Spiritum ſanctum excuſſiſſe: nimirum quod ad hunc effectum Spiritus ſancti attinet. In cap. etiam 10. eiuſdem Epiſtolæ fol. 42. in ea verba, Ideò qui ſe exiſtimat ſtare, &c. Electos (inquit) poſſe labi, & amittere gratiam & Spiritum ſanctum, teſtantur triſtiſſima exempla Adæ & Aaronis: de quo dicitur Deuter. 9. Aduerſus Aaron valde iratus eſt Dominus, & voluit conterere eum, &c. Hìc docet amitti gratiam, & Spiritum ſanctum, idem eſſe, quod Deum per peccata ad iracundiam contra nos prouocari: idque μετωνυμικῶς, quoniam Spiritus ſanctus is eſt, qui facit, vt per fidem ſentiamus Deum nobis eſſe placatum. Qui igitur admiſſo peccato ſentit Deum ſibi eſſe iratum, quia priorem illum Spiritus ſancti effectum amiſit: is dicitur Spiritum ſanctum ipſum amiſiſſe. In Apologia quoque de coniugio ſacerdotum, obiectione quinta, vera fides (inquit) excutitur, cùm conſcientia polluitur. Hìc etiam μετωνυμικῶς fidem pro fidei effectu poſuit. quia enim fide purificantur corda, vt habemus in Actis: ideò qui peccatis conſcientiam polluit, quia fidei effectum excuſſit, fidem ipſam excuſſiſſe dicitur. Nos autem, hos Spiritus ſancti, & fidei effectus, per peccata ex conſenſu admiſſa excuti, ſi non prorſus, ſaltem magna ex parte, non inficiamur. Quis eſt enim, qui cùm peccauit, non mox ſentiat conſcientiam ſuam eſſe pollutam, reamque mortis æternæ, quod ad ſe attinet, effectam, & Deum ſibi eſſe iratum? atque ita iratum, vt & noua cum Deo in gratiam reditione, nouaque peccati admiſſi remiſſione, & noua cordis purificatione, ſibi opus omnino eſſe perſentiat? Verùm non hinc conſequitur, neque hinc voluit inferre D. Philippus, totum igitur Spiritum ſanctum, totamque fidem cum omnibus ſuis effectis, ab ijs omnino, ac penitus tolli, ita, vt prorſus nulla in eis fides, nullaque Spiritus ſancti ſcintilla ſuperſtes maneat. Nam alioqui ſecum pugnaret D. Philippus, qui non aliter, quàm Scripturæ, Patres, Lutherus, Bucerus, & alij pij & docti noſtri ſeculi viri de perſeuerantia Sanctorum in fide, ſenſiſſe videtur, vt ſuprà oſtenſum eſt. Eſt igitur hoc ante omnia retinendum, cùm loquitur Philippus de excutiendo Spiritu ſancto, ipſum non loqui de præſentia aut inhabitatione Spiritus ſancti in cordibus noſtris. Nam quod ad impios attinet: Spiritus ſanctus in illorum cordibus nequaquam habitat: non poteſt igitur inde expelli, vbi non eſt. In cordibus verò piorum, perpetuum habet domicilium, vt è Scripturis, & Patribus, & noſtri ſeculi Doctoribus oſtenſum eſt: quare ab illis penitus non diſcedit, ſed (vt loquitur Apoſtolus) contriſtatur, noſtris nimirum peccatis. Secundo igitur loco notandum eſt, D. Philippum nomine Spiritus ſancti intellexiſſe ἐνέργειαν, ſeu certos quoſdam motus, & certos quoſdam affectus Spiritus ſancti in hominibus. Quare cùm hi motus, & affectus, vel horum aliqui per peccata excutiuntur: ipſe Philippus καὶ μετωνυμίαν ait Spiritum ſanctum excuti: quanquam id longè aliter hypocritis, quàm verè pijs contingit. declaro omnia. Quicquid bonarum cogitationum, affectuum, & operationum, tam in impijs, quàm in pijs reperitur; totum illud à Spiritu ſancto eſt, quemadmodum & Scripturæ tradunt, & Patres omnes confirmant, & tota Eccleſia Catholica ſemper eſt confeſſa. Homines autem tam pij quàm impij, cùm peccant ex conſenſu, hæc Spiritus ſancti effecta, ſi non omnia, ſaltem aliquot excutiunt: quanquam, vt dixi, diuerſa ratione: ſicut etiam aliter impij, quàm pij peccant. Exemplũ, Spiritus S. voluntatẽ Dei, ſiue in cuiuſq; animo impreſſam, ſiue in Scripturis expreſſam, mentibus tam impiorum, quàm piorum perpetuò

ad

ad imitandum proponit: atque vt illi pareant, licet non omnibus persuadeat, omnibus tamen suadet. Atque hic est primus, & prius in mentibus hominum Spiritus sancti effectus: nimirum interna voluntatis diuinæ patefactio, atque ad illam implendam suasio. Vnde, & qui veritatem agnitam oppugnant ex animo, dicuntur peccare in Spiritum sanctum: veritatis enim cognitio, & ad illam retinendam & sequendam adhortatio, propria est Spiritus sancti operatio. Quoties autem peccatur ex consensu: hæc diuina Spiritus sancti suasio à voluntate repellitur. quid est enim peccatum (de actuali loquor) aliud, quàm diuinæ voluntatis per Spiritum sanctum nobis patefactæ, & menti ad imitandum propositæ, voluntaria transgressio atque reiectio? Cùm igitur ex consensu peccatur, quia tunc diuina hæc Spiritus sancti suasio reijcitur; iccirco tunc Spiritus sanctus expelli dicitur: sicut cùm alicuius consiliarij consilium à principe non auditur, ipse Consiliarius, cum suo consilio, reiectus à principe fuisse dici potest. Ceterùm illud fit longè diuersa ratione, à pijs, quàm ab impijs. Pij ex animo tam ipsum consiliarium Spiritum sanctum apud se manentem semper amant, quàm salutaribus eius consilijs, licet non semper re ipsa obtemperent, mente tamen semper condelectantur: hoc est, ea & probant & amant, vt Rom. 7. docet Apostolus. Hypocritæ verò, quorum externa iustitia simulata est, & internum cor plenum est iniquitate, odio habent, tam Consiliarium, quàm eius consilia. Discrimen hoc inter peccata verè piorum, & hypocritarum, præter alios tradit D. Gregorius Tom. 1. in Iob. cap. 34. lib. 25. cap. 11. Ait Electos peccare alios ex ignorantia (vt Paulus ante conuersionem) alios ex infirmitate (vt Petrus post conuersionem:) reprobos verò ex studio, & de industria. Et peccare ex infirmitate, ait esse cùm bonum quidem amamus, sed tamen non facimus: ex studio verò, cùm bonum nec facimus nec amamus. Huius etiam rei testimonium quisque in seipso sentit. Pius cupit cum Apostolo liberari ab hac naturæ corruptione, ne possit ampliùs peccare: Rom. 7. Infelix ego homo (inquit Apostolus & omnis pius) quis me liberabit de corpore mortis huius? Quid hoc testificatur? in pio perpetuum residere amorem legis Dei, & odium peccati. Impius hoc non cupit, imò cupit semper in hac carne mortali viuere: vt semper possit sine fine peccare. quid hoc aliud indicat, nisi in corde impij perpetuum esse legis diuinæ odium & peccati amorem? Hinc fit, vt Electi, quia etiam cùm carne peccant, amorem tamen boni, & legis Dei in corde fixum retinent: ideò non tota, seu plena voluntate peccare dicantur. Impij verò, quia nunquam in eorum animis verus legis Dei amor residet: ideò tota voluntate dicuntur & toto corde peccare. Quia igitur verè pij, cùm peccant, non plena voluntate peccant (odio enim habent peccatum) & cùm voluntatem Dei, sibi à Spiritu sancto propositam, non sequuntur, id non ex animo faciunt (eam enim amant:) Idcirco neque Spiritum sanctum penitus reijcere atque excutere dicendi sunt: Impij verò hypocritæ, quia non solùm bonum Spiritus sancti consilium non faciunt, sed etiam ex animo illud repellunt, quatenus & illud, & illius autorem oderunt: iccirco totum etiam Spiritum sanctum, nimirum in suo effectu, excutere dicuntur. Quod autem dixi de vno, eoque primo Spiritus sancti in animis nostris motu, & effectu: idem de multis alijs dictum volo. Multos enim alios motus excitat, multaque alia effecta parit in nobis Spiritus sanctus. In verè pijs inest vera pax conscientiæ, vera cordis mundities, vera fiducia in Deum; vera accedendi ad Deum παῤῥησία, verum gaudium, vera salutis certitudo. Hos Spiritus sancti motus, & fructus ex animis piorum, cùm peccant, etsi non penitus, magna tamen ex parte excuti, hoc est, infirmari, suffocari, & quasi extingui, quis neget? Quis enim, cùm peccat, non mox sentit suam conscientiam esse sauciatam, & cor pollutum? Deum sibi iratum? ideoque animum ita perculsum timore, vt non audeat, sicut antea, accedere ad Deum? Nemo tamen

etiam

etiam verè pius est, qui propterea se odio Dei affectum esse sentiat: qui non desideret à peccatis liberari; qui non adhuc speret in misericordia Dei (electi enim nunquam penitus de Deo desperant) qui non credat, si resipiscat, & ad Patrem redeat, sibi per Christum peccata condonatum iri: qui denique non cupiat alius, hoc est, melior & perfectior fieri, quàm fuerit, aut sit. Vnde autem hæ pietatis scintillæ, atque reliquiæ in animis piorum etiam cùm peccarunt? Certè à Spiritu sancto. Qui igitur hæc in se, etiam post peccatum, sentit Spiritus sancti effecta: annon verè aliquam adhuc in se ipso præsentiam Spiritus sancti sentit, ideoque annon apertè concludere potest, se à Spiritu sancto nondum penitus esse desertum? Cùm verò sciat, per se non stetisse, quin prorsus excusserit totum Spiritum sanctum, & omnia eius effecta: quid hinc concludit pius? quòd Spiritus Sanctus non se penitus deseruerit: id factum esse tum gratia Dei, qui promisit, se suos nunquam penitus deserturum: tum Christi beneficio, qui hoc etiam semel suis Electis impetrauit, & perpetuò pro eis apud Patrem intercedendo, impetrat. Dum autem hoc cogitat, & credit, quia sic scriptum est: annon declarat se præditum esse fide? & dum credit, Deum, licet iratum, tamen non desijsse sibi esse Patrem (quia quibus Pater est in Christo, perpetuò Pater manet) annon reipsa demonstrat, se adhuc retinere Spiritum adoptionis Sanctum? Non dubito, quin etiam D. Philippus, quæ sua fuit pietas, hæc in seipso expertus fuerit: sicut & reliqui, quicunque verè pij sunt, in seipsis quotidie experiuntur. Non est igitur de D. Philippo tam impiè sentiendum, quasi ipse hac locutione, excutere Spiritum sanctum, docere voluerit eos, qui verè pij sunt, quoties peccant ex aliquo consensu: & totum planè Spiritum sanctum in se habitantem, & omnes salutares eius motus, omniaque effecta à se penitus, & reipsa excutere, atque amittere: cùm præter testimonia Scripturarum & Patrum, ipsa etiam cuiusque verè pij experientia, atque conscientia aliter testetur. Quòd autem verbo excutiendi Spiritum sanctum Philippus nil aliud intellexerit, quàm contristare Spiritum, vt Paulus loquitur, vide Postill. Philippi concione de Trinitate, pag. 487.

Ad Augustanam Confessionem quod attinet cap. 12. de pœnitentia sic ait, Damnant Anabaptistas qui dicunt homines semel iustificatos non amittere Spiritum sanctum. *Ad August. Confessionem.*

Respondeo: Tametsi ex ijs, quæ dicta sunt, satis etiam abunde pateat ad Augustanam Confessionem responsio: non fuerit tamen inutile, si quid hîc adiecero: quò meliùs nostra doctrina, & consentanea esse cum doctrina pietatis, & cum Augustana Confessione minimè pugnare intelligatur. Illa particula Anabaptistas, & circunstantia tum temporis, quo Confessio hæc à Protestantibus fuit composita, tum personæ, cui Confessio hæc oblata fuit: declarant de quibúsnam intelligenda sit ista pars articuli: nempe de Anabaptistis, & consequenter de alijs hominibus, qui reuera impij sunt, & qui licet iactent se esse iustificatos, seque in omnibus actionibus agi à Spiritu sancto, mentiantur tamen. initiò Euangelij, Anabaptistarum secta exorta est: quæ & ipsa Euangelium profitebatur. Hæc etsi longè differret à fide, & à moribus protestantium: in papatu tamen vnà cum Protestantibus connumerabantur, & eodem nomine hæc & aliæ sectæ appellabantur, nempe Lutheriani. Hinc fiebat vt quæ tam hi, quàm alij sectarij vel scelera admittebant, vel dogmata spargebant: illa toti corpori eorum, qui Lutheriani & Euangelici appellabantur, à pontificiis attribuerentur, & ita se rem habere, à Cæsare crederetur. Cùm igitur sub nomine & titulo Euangelij, ab istis fæcibus multa tum impia dogmata spargerentur, tum scelera admitterẽtur, propter quæ Euangelium, & doctrina omnium protestantium pessimè audiebat: Protestantes coacti fuerũt, oblata suæ fidei, & religionis Confessione, hanc à se maculã, & labem, tum impiæ doctrinæ, tum sceleroſæ

vitæ

vitæ abstergere: & Cæsari declarare, se non esse tales, quales traducebãtur. Inter alios errores Anabaptisticæ sectę, hic etiam præsens & quidem pernicioſissimus fuit. Admittebant enim nefanda scelera, & quidem sub nomine Spiritus sancti: Dicebantque se ad hoc vel illud faciendum adduci & afflari à Spiritu sancto: tantum abesse, vt hoc vel illo facto (puta concubitu cum alterius vxore) Spiritum sanctum vel conturbarint, vel extinxerint. Postquam enim semel fuissent iustificati: ita Spiritum sanctum fuisse in se confirmatum, vt non solùm non possent illum amittere, sed etiam in omnibus actionibus, quæcunque illæ essent, ab illo agerentur. Hæc ita se habere apparet in libris eorum, qui de doctrina & moribus Anabaptistarum scripserunt. Hoc igitur est, quod sibi voluerunt protestantes in sua Confessione: Damnant Anabaptistas, qui dicunt homines semel, &c. Hoc autem dogma, quatenus illud intelligebant, & docebant, de se, suique similibus Anabaptistæ: damnandum fuisse, & esse quis inficietur? Ceterùm, cùm de verè iustificatis non intelligatur, sed solùm de Anabaptistis, & horum similibus, qui cùm impij sint, gloriantur tamen se esse iustificatos, & cùm agantur à spiritu Diabolico, iactant tamen se agi à Spiritu sancto; Nos verò loquamur de verè iustificatis: apparet Confessionem Augustanam, minimè contra nos facere. Quod si contendas locum Augustanæ Confessionis, de verè iustificatis intelligendum esse: adhuc tamen doctrinam nostram non euertis. Damus enim etiam in verè sanctis, ac iustificatis, fidem labefactari: sed penitus extingui pernegamus: Confessio autem Augustana hanc nostram, imò Spiritus sancti doctrinam minimè damnat: sed eos duntaxat, qui simpliciter docent, iustificatos non posse amittere Spiritum sanctum, & fidem. Deinde fatemur etiam, verè sanctificatos, posse, ad ipsos quod attinet, totam penitus amittere fidem: Sed quòd non possint, hoc fieri propter firmam Dei promissionem, & propter efficacem Christi precationem: ac proinde hac nostra doctrina, hæc duo spectamus: Primùm, vt veritatem promissionum diuinarum de perseuerantiæ dono, & efficacitatem intercessionis Christi pro suis sanctis, ne ipsorum fides deficiat, tueamur: Deinde ex consequenti, vt fidem in ipsis Sanctis confirmemus, ne vnquam propter sua peccata de salute desperent, spectata veritate diuinarum promissionum, & efficaci pro ipsis Christi intercessione: atque ita ad veram pœnitentiam excitentur: tantum abest, vt, sicut quidam nos calumniantur, pœnitentiam tollere, & frena cupiditatibus laxare velimus. Quæ igitur in eo cap. damnantur, damnantur quatenus cum vera doctrina de pœnitentia pugnant, veramque tollunt resipiscentiam. Quænam verò sunt illa? Primum: si quis dicat renatos non posse amplius vllo modo peccare. Certè si quis ad tantam perfectionem ducatur, vt non possit amplius peccare: is non opus habebit remissione peccatorum, ideoque nec pœnitentia. Hoc igitur est, quod ait Augustana Confessio, Damnant eos, qui contendunt quibusdam tantam perfectionem in hac vita contingere, vt peccare non possint. Hoc etiam dictum, si quis intelligeret vt Iohan. 1. Epistola 3. intellexit: non posset damnari. Ait enim Iohan. 3. cap. Epistolæ prioris. Qui natus est ex Deo, non peccat, & non potest peccare, toto scilicet corde plenaque voluntate, eoque pertinaciter in finem vsque & ad mortem. Sed quatenus intelligitur iuxta sensum Anabaptistarum, qui statuunt tantam perfectionem suis contingere, vt non amplius possint vllo modo peccare; meritò damnatur, quia tollit pœnitentiam.

Finis doctrinæ de perseuerantia.

Quænam tollant pœnitẽtiam.

Alterum, quod tollit pœnitentiam, est, si quis dicat, hominem renatum & iustificatum posse quidem peccare, sed illo peccato neque Deum offendi, aut æternæ mortis reatu ipsum peccantem obstringi: neque etiam Spiritum sanctum in se habitantem vllo modo contristari: ac proinde peccata nulla, ipsis semel iustificatis nocere vllo modo posse. Certè si res ita se haberet: ij qui semel iustificati

& renati,

& renati, deinceps peccata, licet grauissima, admittunt, non opus haberent primùm noua cum Deo reconciliatione, nouaque peccatorum remissione, neque noua cordis purificatione, & Spiritus instauratione, ac renouatione: & proinde non opus haberent pœnitentia. Iure igitur ibi damnatur hoc dogma: quatenus scilicet quidam, vt Libertini, ita docebant: propter peccata quamuis grauissima, homines semel iustificatos, neque Deum vllo modo offendere, neque Spiritum sanctum contristare, neque se reos fieri æternæ mortis, eoque nulla opus sibi esse resipiscentia. Ceterùm nos non sumus per gratiam Dei, neque tam imperiti sanctarum literarum, neque tam impij: vt hæc docuerimus vnquam, aut doceamus. Fatemur enim & docemus ex Scripturis hæc omnia, quod ad hanc materiam attinet: Primum sanctos, siue iustificatos, & renatos, in hac præsenti vita, nunquam ad talem & tantam perfectionem peruenire posse, vt peccare non queant amplius. Nam si dixerimus (inquit Iohannes Apostolus renatus) quòd peccatum non habemus: ipsi nos seducimus. & hoc contra primum quorundam Anabaptistarum errorem. Atque hìc docemus duo etiam esse genera peccatorum in sanctis, primum quædam, quæ perpetuò in sanctis manent vsque ad finem præsentis vitæ: acproinde, quæ nullo modo vitari possunt, vt est fomes, seu innata concupiscentia, & eius motiones, quæ itidem concupiscentiæ in Scripturis appellantur Rom. 6. Alia sunt actualia, in quæ sancti subinde labuntur, sed non prolabuntur: & alius alio sæpius & grauius, sed nullus vnquam ex animo, aut plena voluntate peccat. Ait enim idem Iohan. Qui natus est ex Deo, non peccat: & non potest peccare, quia semen Dei manet in illo: sed peccant semper renati partim scientes & volentes, partim nescientes, & nolentes: idque propter duos homines, qui semper in illis sunt, & semper secum inuicem pugnant: Sicut Rom. 7. Apostolus docet: & ibi Bucerus post Augustinum doctissimè ac perspicuè explicauit. Concedimus igitur sanctos in hac vita nunquam esse sine peccatis: sed discrimen facimus inter peccata piorum & impiorum: de quo discrimine legantur etiam ea, quæ Bucerus in Matth. cap. 12. Sectione quinta, scripta reliquit. Quare iure Articulus in Confessione Augustana damnat eos, qui dicunt, tantam perfectionem in hac vita aliquibus contingere, vt ampliùs peccare nullo modo possint. Hoc enim tollit resipiscentiam.

Summa doctrinæ nostræ de pœnitentia contra Anabaptistas.

Duo peccatorum genera in sanctis.

1. Ioh. 3.

Quod ad secundum: docemus sanctos, etsi peccata non admittant ex animo, aut plena (vt dictum est) voluntate: istis tamen peccatis primùm, quantum in ipsis est, Deum grauissimè offendere, illius iram aduersus se prouocare, se coram Deo iniustos, & æternæ mortis reos facere: deinde quantum etiam in ipsis est, sese inchoatam iustitiam exuere, & Spiritum fidei, & sanctificationis eiicere: quia per ipsos non stat, quin à gratia omnino excidant, inimicique Dei fiant: & consequenter omnibus etiam Dei donis, nempe Spiritu fidei & regenerationis, omni sanctitate & inchoata iustitia prorsus spolientur: ac proinde tanquam inimici Dei, & omnino impij, cum reliquis impijs æternæ morti adiudicentur. Singula enim peccata, quantumuis minima, si semoueatur misericordia Dei, hominem reddunt Deo inimicum, & æternæ mortis reum efficiunt: ideoque, qui omnibus Spiritus sancti donis spolietur, dignissimum. Quare si noluit æternùm damnari: illos opus habere noua cum Deo reconciliatione, ac noua sanctificatione ac renouatione docemus. Ceterùm duo hìc de verè sanctis contendo iuxta Scripturas: Vnum, sicut propter immutabile Dei decretum nunquam desinunt esse Electi: sic etiam postquam semel fuerunt Deo reconciliati, amici, imò filij Dei, ac proinde hæredes regni cœlestis effecti, etsi postea illis, quibus iam dictum est, modis peccant, eos tamen propter immutabilem Dei promissionem, & efficacem Christi intercessionem, nunquam desinere esse Dei amicos, & filios: (Nam & filij peccant, &

Peccata sanctorũ quæ mala cõsequantur.

Sanctis post peccata, noua opus est reconciliatione cum Deo.

tamen manent filij. Psalm. 88.) Ac proinde nunquam vel amittere ius æternæ hæreditatis quod in Christo firmum habent: vel prorsus excidere à Christo, & à fide; aut Spiritu adoptionis, omnino priuari. Huius autem ratio est: quia sicut ideò electi non possunt desinere esse electi, quia non ex præuisis operibus, sed ex mera Dei gratia, & secundum propositum Dei in Christo electi sunt: ita iidem verè Deo per Christum reconciliati & amici ac filij Dei, ideoque & hæredes regni cœlestis effecti, fideque & Spiritu adoptionis donati sunt, non ex operibus, sed ex gratia. Rationem hanc affert Apostolus Rom. cap. 4. Ideò ex fide, vt secundum gratiam; vt firma sit promissio. Quid est, Ideò ex fide? hoc est, ideo ex gratia, & non ex operibus nostris datur hæreditas, & omnia alia Dei dona, ad vitam æternam spectantia, vt firma sit promissio. Sicut igitur opera nostra mala, cùm essemus inimici, impedire non potuerunt, quin Deus nos ex gratia sibi reconciliarit, & fide Spirituque regenerationis donarit, & filios hæredesque effecerit: ita peccata, in quæ nos electi, iam Deo reconciliati, filiique Dei effecti, contra Spiritus nostri voluntatem labimur, impedire non possunt Deum, quin nos pro sua paterna gratia sibi seruet amicos, filios, hæredes, Fidemque & Spiritum sanctum in nobis iuxta suam promissionem conseruet. Ideo (inquit) ex fide, vt secundum gratiam: vt firma sit promissio. Propterea nos quoque in nostra thesi de perseuerantia Sanctorum, habemus, non posse illos prorsus excidere, propter promissionem diuinam. Diuina enim promissio firma est, quia non ex meritis nostris est facta, neque ab illis pendet: Sed ex mera gratia, quam fides apprehendit. Hæc verò doctrina eò spectat, vt fides de salute nostra semper propter promissionem Dei maneat firma & constans: atque ita ex hac fide viuamus. Alterum quod hîc aio, est, Etsi electi (vt iam dictum est) regenerati, iustificati, renati, filij & hæredes effecti, fideque vera donati, propter peccata, in quæ subinde labuntur, non desinunt esse electi, filij, & hæredes, idque propter diuinam eamque firmam promissionem, & efficacem Christi intercessionem: ipsos tamen iis suis peccatis Deum Patrem grauissimè offendere, seque reos æternæ mortis facere, ac quod in ipsis est, Spiritum adoptionis, & ius hæreditatis penitus amittere, à gratia Dei, atque à CHRISTO prorsus excidere.

Sancti suis peccatis, ita Deum offendūt, & reos æternæ mortis sese reddunt, vt opus habeant nouacum Deo reconciliatione, & Spiritus S. renouatione.

Dico autem, quod in ipsis est, quia per ipsos non stat, quin hæc omnia mala incurrant: sed quòd non incurrant, hoc fit ex gratia Dei, propter firmam eius promissionem, & efficacem Christi intercessionem. Deinde etiam re ipsa, etsi à fide penitus non excidant: ita tamen suam fidem concutiunt peccatis suis, vt labescat: etsi ignem Spiritus sancti non penitus, & in totum extinguant, ipsius tamen ardorem, & flammas, reprimunt & suffocant: etsi interiorem hominem non omnino interimant, illum tamen grauissimè vulnerant: ita, vt nonnunquam prorsus mortuus esse videatur. Quare sanctos, docemus duabus rebus opus habere: Tum noua cum Deo Patre reconciliatione, & peccatorum nuper admissorum remissione, (Sed tali tamen reconciliatione, & peccatorum remissione, quali opus est filijs, cùm parentes offendunt,) Tum etiam noua fidei firmitudine, noua Spiritus accensione, & noua noui hominis instauratione, & renouatione: vtrunque autem fit in vera resipiscentia. Non igitur nostra doctrina, qua dicimus eos, qui semel vera fide donati, & verè in Christum, per Spiritum sanctum insiti sunt, à fide & à Christo prorsus excidere non posse, tollit pœnitentiam; sed multò magis, quàm altera contraria sententia, firmat: vt postea perspicuum faciam. Totum hoc egregiè pingit Dauid in Psal. 36. Postquam enim ostendit impios suis sceleribus, sibi mortem accersere, ideoq; illos verè consumi, & perire: postea de homine verè fideli & iusto, quanta sit eius per totam vitam felicitas, docet ijs verbis: à Domino gressus viri (iusti) diriguntur: & (pro quia) viam

viam eius volet. Via iusti, est institutum, & ratio viuendi, quam sibi per totam vitam proponit pius: hoc est, vt totam suam vitam, ad voluntatem, & legem Dei conformet. Hoc propositum est in animo firmum: & studium sanctitatis, seu vitandi peccata, faciendæque legis Dei, appellari solet. Hæc via est illud perpetuum studium bonorum operum, quod post Scripturas sacras, Lutherus quoque & Bucerus, cum alijs pijs & doctis viris dicunt à fide separari non posse. Qui igitur vera fide præditi sunt: illi perpetuò secum habent in animo hoc studium bonorum operum. Gressus verò hominis iusti, sunt externæ omnes iusti actiones, & euentus.

Tria igitur concludit hoc versu: Primùm iustos perpetuò studere legi Dei implendæ: hoc est, verè omnes cupere, & pro virili curare, vt totam suam vitam ad voluntatem Dei componant. Hoc ita proprium, & inseparabile est fidei veræ ingenium: vt, qui hoc nondum sentiunt in suo corde, hi scire debeant, se nondum esse vera, & iustificante fide donatos. Quare gemant & rogent Dominum, vt se quoque hac vera fide donet: efficiatque vt ea cum suo studio sentiatur. Alterum, quod concludit est, externas omnes iustorum actiones à Domino gubernari, & ad propositum scopum, tum ad suam gloriam, tum ad salutem nostram dirigi: ita, vt omnia etiam peccata (inquit Augustinus) cooperentur ad salutem diligentibus Deum, ijs qui secundùm propositum vocati sunt: idque non ex se, sed ex Deo, omnes gressus piorum dirigente: sicut etiam Apostolus ait ad Romanos, Filios Dei agi à Spiritu Dei. Sed qui non possunt hanc de Prædestinatione, prouidentiaque Dei, omnia moderantis, doctrinam intelligere, aut ferre, dicent: Quid? ergo cùm pij peccant, eorum actiones à Deo diriguntur? Maximè. At igitur Deus est autor peccati? Minimè verò. Cùm optimus pingendi præceptor, imperitum iuuenem pingere docet: ipse certè præceptor, iuuenis manum tenet, eamque super papyrum mouet, ac dirigit. Iam, si inter pingendum, aliquod admittatur peccatum: vtrius culpa id fieri dicendum fuerit? Præceptoris ne an discipuli? vter illius malæ picturæ autor dicetur, præceptor ne, an discipulus? certè discipulus: cuius tanta est imperitia, vt etiam ab ipso Præceptore mota, & directa eius manus, multa tamen admittat peccata. Sed simile Prophetæ, quod dico, perspicuum facit. Comparat iustum filiolo nondum per se incedere valenti: Deus comparatur parenti, qui filiolum hunc gressu titubantem, manu sua ducit, pater dirigit gressus filioli: inter incedendum tamen, sæpe filiolus, tametsi à patre sustentatus, modò vno, modò altero, modò ambobus pedibus nutat, cespitat, labitur. Vtrius vitio hoc fit? Non certè patris, gressus dirigentis: sed filioli rectos & firmos gressus facere, etiam adiuti, nescientis. Omnes igitur piorum actiones à Domino diriguntur: tum, quia quicquid ibi est boni, à Domino Deo est: tum, quia quicquid etiam ibi à nobis est mali, à Domino tamen tum ad suam gloriam, tum ad nostram salutem detorquetur, atque dirigitur. Tertium quod concludit in illo versu, est ἀπολογία, cur dirigat Dominus omnes iusti actiones: quia (inquit) viam eius volet: hoc est, quia Deus iustum amat, & eius vitam, id est, sanctum, quod in animo habet, propositum, & studium viuendi iuxta regulam legis suæ, probat & diligit: iccirco externas quoque ipsius actiones dirigit, & gubernat: seu, quia Dominus donat iustum illa sancta interna via, ideò etiam externos gressus dirigit. Quos igitur Deus non amat, & quorum interna studia, & corda non probat: illorum etiam actiones à Domino non diriguntur. Postea subdit, Cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.

Hìc etiam tria docet, idque in eadem metaphora persistens. Primum: sicut puerulus, etiamsi à patre sustentetur, subinde tamen nutat, cespitat, labitur: ita sanctos, etiamsi illorum gressus à Domino dirigantur, tamen subinde cadere in

varia peccata. Ideò ait, cùm ceciderit: sicut etiam Prouerb.24. Septies in die cadit iustus: Deinde docet hos Sanctorum lapsus, non esse ipsis sanctis lethales: ac proinde talibus lapsibus, illos apud Deum non mori: & consequenter non excidere prorsus à Christo, qui est vita: neque à fide, qua insiti sunt Christo, & ex qua iustus viuit. Ideò ait, non collidetur. Certè si sanctis suis lapsibus amitterent prorsus sanctum spiritum & exciderent penitus à fide, & à Christo, vita nostra: ipsi collderentur & fractis animi ceruicibus, perirent. Ait autem Dauid, iustus cùm ceciderit non collidetur: & loquitur de lapsibus sanctorum, hoc est, verè fidelium, quicunque illi sint lapsus, siue graues, siue leues. Postremò adfert *αἰπολογίαν*, cur sanctorum lapsus non sint ipsis lethales, & cur sancti, cum cadunt, non collidantur: nempe quia Dominus supponit manum suam. Docet igitur lapsus quidem ipsorum suapte natura esse lethales, & per ipsos sanctos non stare, quin, cùm cadunt, etiam collidantur: sed ideò non collidi, ideò non mori, ideò non penitus à fide excidere, quia Deus manu saluatrice sanctos sustentat, & in vita, in fide, in Christo seruat.

Tertium quod omnino tollit pœnitentiam est, si quis in alteram partem, huic de qua modò diximus, omnino contrariam, peccet; nempe si quis dicat, cùm sancti post acceptam semel gratiam, peccant ex aliquo consensu, non solum Deum offendi, sed ita grauiter offendi, vt ea peccata nolit ampliùs condonare: nec solum ipsorum fidem quatefieri, & Spiritum sanctum conturbari, sed ita prorsus & fidem deficere, & Spiritum sanctum extingui, vt ad veram pœnitentiam redire ampliùs non possint; ac proinde huiuscemodi hominibus, qui post gratiam semel acceptam, ex aliquo consensu peccarunt, etsi pœnitere se dicant, & pœnitentiam coram Ecclesia profiteantur, absolutionem tamen à peccatis esse denegandam. Atque hæc fuit doctrina Nouatianorum: ad quam confirmandam duobus locis ex Epistola ad Hebræos abutebantur: vno ex 6.cap. altero, ex 10. Certè si res ita se haberet, quod quicunque post acceptam semel gratiam, aliquod peccatum ex consensu admittit, is non possit ampliùs verè resipiscere, ideoque talis peccati remissionem consequi: miserrima esset omnium Sanctorum conditio in Ecclesia: & pœnitentia ab iis, qui sunt in & de Ecclesia, prorsus tolleretur.

Nemo enim fere est tam sanctus, qui non aliquando post acceptam gratiam, peccet aliquomodo volens, & consentiens. Iure igitur hoc tertium damnatur in Confessione Augustana, cùm aiunt; Damnantur & Nouatiani, qui nolebant absoluere lapsos post baptismum redeuntes ad pœnitentiam. In quibus verbis notanda est primùm particula illa, Redeuntes ad pœnitentiam. Illud enim sic intelligendum non est, quasi nollent absoluere illos, qui verè, & ex animo resipiscerent. Non enim fuerunt Nouatiani vsque adeò indocti, & in scripturis inexercitati, qui nescirent, verè & ex animo resipiscentibus, peccata à Deo condonari, iuxta illud, Quotiescunque ingemuerit peccator: iniquitatem eius non recordabor: Sed quia persuasi erant, qui post acceptam gratiam voluntate peccarent, & præsertim, qui Christum fidemque negarent, eos non posse ampliùs verè resipiscere, idque ex dictis Apostoli ad Hebræos perperam intellectis: ac proinde talia peccata non posse condonari: iccirco huiuscemodi peccatores non absoluebantur. Obseruandum est etiam quod aiunt lapsos, non autem prolapsos. Est enim magnum discrimen in Scripturis inter vtrunque. Labi, est in peccatum incidere, etiam voluntate, sed voluntate carnis contra voluntatem Spiritus, ideoque non tota, plenaque voluntate. Prolabi est tota & plena voluntate in peccatum ruere, & ad iniquitatem ex animo redire. Idcirco qui labuntur, resurgunt, & sui lapsus veniam consequuntur: Qui prolabuntur, non amplius resurgunt. De ijs enim qui prolabuntur intelligitur illud Apostoli Hebr. 6. Impossibile

est

est eos, qui semel fuerint illuminati, gustauerintque donum cæleste, & participes facti fuerint Spiritus sancti, gustauerintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri seculi, si prolabantur, denuo renouari per pœnitentiam, ab integro crucifigentes sibimetipsis Filium Dei & ludibrio exponentes. Propterea ibi non ait simpliciter πεσόντας, sed παραπεσόντας: hi (inquit) impossibile est, vt denuo renouentur in resipiscentiam, seu per resipiscentiam. Negare absolutionem ijs, quos certò scimus prolapsos esse, non potest damnari: immò Iohannes in cap. 5. suæ Epistolæ, vt pro ijs non rogemus, monet: Quamobrem? quia isti non resipiscunt ampliùs ex animo: sed lapsis simpliciter absolutionem negare, est contra verbum Domini. Hi enim redeunt ex animo ad resipiscentiam. Ergo sancti quidem labuntur, sed nunquam prolabuntur: neque possunt (Deo illos semper retinente) prolabi, hoc est, plena & tota voluntate peccare. Hoc etiam passim tradit Bucerus: speciatim in Matth. cap. 12. Scitè igitur Confessio Augustana dixit, lapsos non prolapsos. Ipsi enim Nouatiani reuera lapsis negabant absolutionem: & ignorarunt hoc discrimen inter labi, & prolabi.

Denique quartum accedit, quod veram pœnitentiæ rationem, ideoque pœnitentiam ipsam tollit: hoc est autem, si quis dicat pœnitentiam fieri sine fide. vera enim pœnitentia est mentis renouatio, constans carnis mortificatione: sine fide autem non purificantur corda. Itaque iurè damnatur hic etiam error in Confessione Augustana. Ego verò nescio, quomodo doctrina aduersariorum consentiat, cum Confessionis Augustanæ doctrina. Nam ipsi aiunt amitti totam fidem per peccatum: Deinde iterum restitui per pœnitentiam. Quomodo obsecro ista cohærent? Si enim fides amissa denuo restituitur: ea certè vel ante vel post resipiscentiam restituatur, oportet. Si ante resipiscentiam: Ergo non restituitur per vel propter pœnitentiam. Si post: Ergo ipsi quoque sentiunt resipiscentiam posse esse sine fide: id quod damnat Confessio Augustana. Nisi fortè dicant neque ante, neque post resipiscentiam, fidem restitui: sed simul vtranque à Deo gratis dari. Verùm tum etiam sequetur: non ergo per resipiscentiam fidem restitui: cùm simul vtraque à Deo donetur. Ceterùm si dicamus, vt ego cum Augustino, Bucero, & alijs Patribus, doctisque viris doceo, veram fidem non prorsus è cordibus fidelium tolli, & fidem veram, semper coniunctam secum habere resipiscentiam, vt vbique docent Protestantes, præsertim in disputatione Ratisbonensi, & cum per peccata nostra suffocatur fides, suffocari etiam resipiscentiam, & cum iterum per gratiam Dei excitatur fides, simul etiam resipiscentiam, effectum fidei inseparabilem, excitari: si inquam sic doceamus: Neque cum primis dicemus hominem iustificatum ad tantam peruenire posse perfectionem, vt nullo modo ampliùs peccet: neque cum secundis docebimus hominem iustificatum, cum peccat, nullo modo vel Deum offendere, vel Spiritum sanctum, aut fidem amittere: (damus enim remitti feruorem Spiritus, sed neutrum penitus extingui:) neque cum tertijs negabimus sanctos, post acceptam semel gratiam, in peccata lapsos, pœnitere, ideóque remissionem suorum lapsuum consequi posse: nec denique cum quartis statuemus veram resipiscentiam sine vera fide locum in nobis habere posse. Hæc olim ad argumenta aduersariorum meorum.

Refutatio exceptionum, quas aduersarij ad nostra Argumenta adferre solent.

TRES ad summam sunt exceptiones, quibus aduersarij omnia, tum argumenta, tum Scripturarum, & Patrum testimonia eludere conantur.

Prima est: Nihil aliud illis concludi, nisi, quòd fideles non excidant gratia, nec amittant fidem FINALITER: cùm interim sæpiùs amittant, & excidant.

Respondeo: Tametsi ad hanc responsionem satis, vt credo, responsum est suprà cap. 2. ad exemplum Petri: quædam tamen si addam, haud ingratum fore piis lectoribus, persuasum habeo.

1. Aio igitur primùm Exceptionem hanc non congruere cum meorum aduersariorum doctrina: quippe qui aiunt quosdam esse, qui vera fide donati, ab illa tamen finaliter excidunt & pereunt: vt suprà multis exemplis, Saulis, Iudæ & aliorum demonstrare conati sunt. Quomodo hæc cum illa Glossa conciliari possunt? an non sunt hæc ex diametro pugnantia? omnes vera fide donati, Finaliter non excidunt: Et, multi vera fide donati FINALITER excidunt, & pereunt.

2. Deinde hac responsione deprauant Scripturas: quæ eodem sensu docent, pios non posse deficere, quo & Petri fides non defecit. Quomodo autem fides Petri non defecerit, supra explicatum est.

Et certè dicta Scripturarum de perseuerantia sanctorum, non posse intelligi, vt isti interpretantur, FINALITER: Dictum illud Christi de perseuerãtia, nemo ponens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei, satis apertè demonstrat. Si enim nemo ponens manum ad aratrum, & respiciens retrò aptus est regno Dei: Ergo quicunque incipit ponere manum ad aratrum, & posteà retrò aspicit, hoc est, planè desistit ab incepto: non est aptus regno Dei. Sancti autem nostri, non planè desistunt ab incepto: quia nunquam voluntatem credendi, & seruiendi
3. Christo, planè deponunt. Quorsum ergo illud FINALITER? Quod verò attinet ad Patres, nihil ineptius potest responderi. Nam vt de Augustino dicamus, ille Pater ait, lib. de Correp. & Grat. cap. 11. & 12. Sanctis nostris maiorem quam Adamo ideo datam fuisse gratiam, quia ille etsi habuit gratiam, qua posset, si vellet perseuera-
» re, non tamen habuit qua vellet perseuerare; nostri verò habent qua velint & pos-
» sint: Adamus tamen finaliter non excidit, est enim seruatus. Si igitur etiam sancti sic
» intelligantur non excidere, quia finaliter non excidunt: Vbi est ista maior gratia? I-
» tem sæpe ibidem de fide Sanctorum, procul dubio, inquit, non deficiet vsque in fi-
» nem. Item liberati à peccato (nempe sancti) serui facti sunt iustitiæ: in qua stabunt,
» inquit, vsque in finem. Item subuentum est igitur (inquit) infirmitati voluntatis
» humanæ, vt diuina gratia (in ablatiuo casu) indeclinabiliter & inseparabiliter age-
» retur: (nimirum ipsa humana voluntas) & ideo quamuis infirma, non tamen defi-
» ceret, neque aduersitate aliqua vinceretur. In ijs & alijs similibus Augustini locis nullum potest habere locum, illud aduersariorum FINALITER. Idem facile est vide-
4. re in dictis aliorum Patrum, de perseuerantia Sanctorum in fide. De Bucero nihil est dubij. Ipse enim subinde hanc particulam vrget, Fidem nimirum Electis semel dari, & semel datam amitti non posse. Matth. 16. in illud Et portæ infer: Aeternùm (inquit Bucerus) salui erunt, quotquot SEMEL fidem veram nacti fuerint. Item Iohan. 4 Qui autem biberit, non sitiet in æternum: In aperto est (inquit) Eum, cui SEMEL hic Spiritus contigerit, cui SEMEL credere fuit datum; eum nunquam posse gratia Dei excidere. Item Iohan. 6. Omne quod dat mihi Pater. Igitur

æternùm

æternùm salui sunt (inquit) quibus SEMEL datum est ad Christum venire. Item ibidem: Necesse est (inquit) vt æternùm apud ipsum maneant, & saluentur quicunque SEMEL ad ipsum venerint. Item Iohan. 10. Oues meæ: Docet (inquit) omnia à diuina Electione pendere, eosque quibus SEMEL datum fuerit oues esse, perire nunquam posse. Notandum illud SEMEL datum est oues esse. Qui igitur semel factus est ouis nunquam desinit esse ouis. Iohan. 12. Nunc Princeps huius Mundi: Qui Christum (inquit) semel verè receperunt: ij eo nunquam excident. Item Iohan. 13. Qui lotus est: Spiritus Dei (inquit) quos semel apprehenderit, nunquam donec omni mundos macula reddat vndequaque puros, destituit. Quis non videat hac particula SEMEL euanescere illud, FINALITER? Item idem Bucerus subinde vrget in suis dictis de perseuerantia Sanctorum has locutiones, nunquam excidunt sancti à fide & à Christo. Item perpetuò adhærent Christo. Item fides Sanctorum ÆTERNA & PERPETVA EST. Lutherus hanc veram fidem appellat Immotam. Item ait Spiritum 5.
sanctum in Electis fidelibus operari perpetuò, nulla facta mora & sine intermissione: item ait Christum orasse pro omnibus fidelibus, vt penes fidem rectam permaneant, in ea proficiant, ac pergant: & ab ea non desciscant: & ait orationem hanc Christi exauditam fuisse. Speciatim verò interpretatio ista cùm hoc finaliter tollit 6.
totam istam Christi ratiocinationem, quæ est Iohan. 10. cùm ait: Nemo potest eas rapere de manu mea, quia Pater maior omnibus est. Ego autem & Pater vnum sumus: vt ita liceat argumentari, si potest aliqua ouis Christi propter admissum aliquod peccatum excidere prorsus à Christo ad tempus: Ergo aliquid potest rapere oues Christi de manu Christi ad tempus: quanquam non Finaliter. Proinde erit aliquid fortius Christo & Patre ad tempus, licet non finaliter: & ita consequitur necessariò, Iniquitatem & Sathanam per iniquitatem, per id saltem tempus quo rapiunt ouem è manu Christi, fortiores esse Christo & Patre. Sunt autem hæc non tantùm absurda, sed & impia & blasphema.

Deinde hæc interpretatio per FINALITER, tollit naturam veræ fidei; Natura 7.
enim veræ fidei est, vt deficere non possit. Sic Augustinus de charitate ait in Epistola ad Iulianum Comitem, vt citatur in Decret. de Pœnitentia distinct. 2. Canon. 2. Charitas quæ deseri potest, nunquam vera fuit. Sic Bucerus in cap. 1. Luc. in illud: Seruiamus illi omnibus diebus vitæ nostræ: Quia deniq;, inquit, nihil verè bonum, quod finẽ accipit: addit omnibus diebus vitæ nostræ: Neque enim pietas est, quæ finẽ nouit. Si igitur fides semel accepta, amitti aliquando, siue ad tempus potest: consequitur necessariò, illam nunquam fuisse veram fidem. Vt interim taceam, quòd ista etiam expositio aliam veræ fidei naturam tollit, quæ est, vt sit semper viua, per dilectionem efficax, & quæ perpetuum habeat sibi adiunctum sanctitatis studium; quemadmodum Scripturæ docent & Patres vnà cum doctis nostri seculi hominibus testificantur.

Postremò ista interpretatio est verè pernicioſa. Tollit enim pœnitentiam, 8.
laxat frena cupiditatibus, reddit hominem securum, vt audeat etiam contra conscientiam peccare. Hoc manifestum est, quoniam quicunque certus est se habere veram fidem: certus est etiam iuxta hanc aduersariorum interpretationem, licet peccet contra conscientiam, & fidem ad tempus per peccata contra conscientiam penitus amittat: se tamen finaliter non posse excidere: Ideoque non posse perire. Peccari igitur posse etiam contra conscientiam: quoniam tandem finaliter fides restituetur, qua seruemur. Atqui dicent, etiam tua doctrina, Zanchi, qua dicis sanctos nunquam posse à fide penitus excidere, eandem parit securitatem, & pœnitentiam tollit. Minime verò. Ego enim dico talem fidem, de qua est quæstio, non posse stare aut esse cum peccato vastante conscientiam: & tales fideles non admittere talia peccata, & qui admittunt, eos nondum

habere hanc veram, de qua loquimur, fidem. Quare resipiscant, & rogent Dominum, vt det fidem veram. Deinde doceo & vrgeo quod ad veros fideles attinet, etsi non peccent vt impij toto animo plenaque voluntate: ipsorum tamen lapsus suapte natura, æterna morte esse dignissimos: item displicere Deo: item punitum iri à Deo: item illis, Spiritus ardorem remitti: fidei flammas suffocari; Spiritum conturbari; inuocationem impediri: imò & quantum in ipsis peccantibus est, totam fidem, & Spiritum extingui, quia per ipsos non stat, quin excidant prorsus à fide, & à Spiritu Dei penitus deserantur: resipiscant igitur & redeant ad Dominum, vti filij patri adhuc chari, à Christo nondum excisi, & à Spiritu Dei nondum penitus deserti. Deinde doceo fidem nostram semper esse imbecillam: semper igitur proficiendum esse in fide, & in vita Christiana. Doctrina igitur mea neque licentiam parit, neque pœnitentiam tollit: sed contrà, vtrumque facit ista altera doctrina, quæ docet veros fideles & contra conscientiam peccare, ac proinde fide prorsus excidere posse: Finaliter tamen fidem restitui, & ideò huiuscemodi homines necessariò tandem saluari.

Secunda Exceptio. Altera exceptio aduersariorum ad mea argumenta de perseuerantia Sanctorum, nititur hac dictione, Quandiu. Ad illud enim: nemo rapiet eas de manu mea, sic respondent, Oues Christi non posse rapi è manu Christi: quandiu manserint oues Christi, & naturam ouium retinuerint. Item illud: Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam (scilicet Petri fidem, & aliorum fidelium) quandiu scilicet manserint in Petra fundati, & manserint Petri: sic ad reliqua Scripturarum loca. At quis non videt hanc esse nugationem, seu petitionem principij? & nihil aliud responderi, nisi tandiu fideles non poterunt excidere à fide, quandiu manserint in fide? id quod nihil aliud est, quàm dicere, tandiu perseuerabunt in fide, quandiu perseuerabunt in fide. Nam per quid fit aliquis ouis Christi? per fidem in Christum. & quid est retinere naturam ouis Christi? retinere veram fidem, & Spiritum Christi, quo Christum sequatur, & vocem eius audiat. Quid igitur est, tandiu non poterit ouis Christi eripi è manibus Christi, quandiu retinuerit naturam ouis, & manserit ouis: nisi tandiu aliquis manebit ouis Christi, & erit cum Christo, quandiu manserit ouis Christi, & fuerit cum Christo? seu tandiu retinebit aliquis fidem in Christum, & Spiritum Christi, quo factus est ouis Christi: quandiu retinebit fidem in Christum, & Spiritum Christi? Quæstio autem nostra est, an, qui semel donatus est vera fide, qua factus est ouis Christi, perpetuò sit mansurus ouis Christi: an verò possit desinere esse ouis Christi.

Ego nego posse excidere à fide: & consequenter nego, qui semel factus est vera ouis Christi, posse desinere esse ouem Christi, & meis argumentis tam vnum, quàm alterum euinco. Aduersarij affirmant posse excidere, & consequenter affirmant posse desinere esse ouem Christi. Cùm igitur ita ad argumenta mea respondent, se admittere, qui donatus est vera fide, eum non posse excidere à fide, & consequenter qui in manibus Christi est, non posse ex eius manu eripi, sed addita hac particula, nimirum quandiu manserit ouis Christi, & retinuerit naturam ouis: si non nugantur, ego nescio quid sit nugari. Quid est enim, concedo ouem Christi, non posse è manibus Christi eripi, quandiu manserit ouis, & naturam ouis retinuerit: nisi contendo fieri posse, & reipsa contingere, vt quæ in manibus Christi est ouis, à Christo excidat, desinatque ouis esse? Sed hoc est ô boni viri, quod controuertitur: An qui ouis Christi est, desinere possit esse ouis; & ita è manibus Christi eripi, æternumque perire. Ego nego: vos affirmatis: sententiam meam probo testimonijs doctorum virorum: vos hac responsione, hæc admittitis simul & negatis. Quòd verò qui semel factus est ouis Christi, is semper maneat ouis Christi: vnus Bucerus apertè docet in cap. Iohan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt: Docet (inquit

(inquit Bucerus) omnia à diuina Electione pendere: eosque quibus semel datum fuerit oues esse, perire nunquam posse. Hæc Bucerus. Cùm ait semel datum fuerit oues esse: docet semel tantum dari, vt aliquis ouis fiat. Non potest igitur aliquis semel factus ouis, desinere esse ouis: & secundò accipere, vt denuò fiat ouis. Cùm autem ait, eum cui semel datum est ouem esse, perire non posse: apertè concludit, qui semel factus est ouis, eum non posse desinere esse ouem: alioqui enim eum periturum esse. Est igitur mera nugatio ista, aliquem non posse è manibus Christi eripi, quandiu ouis manserit: si intelligas fieri posse, vt ex vera oue fiat non ouis.

Nunc subiicio rationes aliquot, & testimonia doctorum virorum, quibus planum fiet responsionem hanc, meram esse nugationem, & inane commentum: simulque confirmabitur eos, qui semel facti sunt per fidem oues, perpetuò manere oues Christi, & in fide. Si quis potest abiicere naturam veræ ouis, hoc est, non audire & 1.
sequi Pastorem Christum: non est vera ouis Christi. Nam veræ ouis natura est vt audiat pastorem, & eum sequatur. Quicunq; ergo pastorem non audiunt, nec sequuntur: declarant se non esse, nec vnquam fuisse veras oues. Cùm Christus ait Iohan.
10. Nemo potest rapere eas de manu mea: Sensus est, cùm semel per fidem traditi 2.
sumus in manum Christi saluatricem: nos perpetuo à Christo regi, duci, seruari: Ideo Bucerus exponens illud Ego cognosco oues meas, & cognoscor ab eis, sicut nouit me Pater, & Pater à me cognoscitur, ait hunc esse sensum: Ego cognosco oues meas, me agnoscit Pater: & cognoscor ab illis, vt Pater à me cognoscitur. Iam Pater cognoscit sic Filium, vt eum nunquam deserere possit, sed omnia in gloriam eius attemperet: sic iam & ipse cognoscit oues suas, in quarum salutem omnia ea facit & patitur. Filius vero cognoscit Patrem, vt in omnibus, gratiæ eius studeat: sic pendebunt tandem oues eius ab eo. Hæc ille. Non possunt igitur vnquam oues Christi à Christo deseri: nec ipsæ vicissim non pendere à Christo. Lutherus 3.
quoque in postillis pag. 54. exponens illud Populum peculiarem, primò ait verbum quo hîc Apostolus vsus est, τὸ περίσιον peculium significare, quod alicuius hæreditate, aut alio pacto proprium sit. & ita passim in Scripturis populus Dei, ipsius peculium & hæreditas vocatur. Vt enim paterfamiliâs, quod sibi hæreditate obuenit, colere solet, exercere, & cura sua quotidiana melius reddere: ita Christus cui in peculium cessimus per fidem, exercet & excolit nos, vt quotidie meliores nobis ipsis euadamus, atque magis fructiferi. Hæc ille.

Bucerus in cap. 8. Iohannis, pagin. 704. Christus (inquit) fortiter tyrannidem peccati in piis reprimit: neque cedit, donec prorsus illam abiiciat. Si ergo Christus ita oues suas perpetuo agnoscit, & in manu sua retinet: &, si suum populum, suum inquam peculium perpetuò curat, & in suis pijs perpetuò peccati tyrannidem reprimit: quomodo fieri potest, vt oues desinant esse oues, & ipsius peculium, desinat esse eius peculium: & pij ita à peccatis opprimantur, vt desinant prorsus esse pij?

Lutherus in Postill. fol. 62. à baptismo, quo semel baptizamur, concludit sa- 4.
lutem nostram; nobis semel tantum donari. Non igitur iterum & sæpius: quod fieret si amissa priori fide, iterum alia restitueretur. Quo (scilicet baptismo nos totos regenerante) rursus, inquit, testatur, nostram nobis salutem semel donari: vt acquirenda operibus non sit.

Gratia Dei res est, quæ perpetuò in sanctis operatur: ita vt seipsam quo- 5.
que in eis conseruet. Lutherus in Postil. fol. 63. (Magna, fortis, præpotens, & mirè efficax res est diuina gratia: ipsa portat, ducit, vrget, trahit, mutat & operatur omnia in omnibus, adeò vt sentire eam, atque experiri cuiuis liceat. & in Psalm. 51. in illud Cor mundum crea in me Deus: postquam refutauit opinionem Sophistarum de Gratia, qui eam statuunt tanquam rem otiosam in omnia, ait,

Sed

Sed nos de gratia aliter docemus, & credimus: nempe quòd gratia sit continua & perpetua operatio, seu exercitatio: qua rapimur & agimur Spiritu Dei: ne simus increduli promissionibus eius, & cogitemus, atque operemur, quicquid Deo gratum est, & placet. Spiritus enim est res viua, non mortua. Item: Quare moneo vt iam vocabula Theologica assuescatis rectè intelligere: ne cùm auditis vocabulum creandi (nempe in, cor mundum crea in me Deus) cogitetis de vno aliquo momentaneo opere, sed de perpetua gubernatione, conseruatione, & augmento spiritualium actionum in corde fidelium. Hæc Lutherus. Iam si gratia est perpetua gubernatio, & operatio in corde fideli: non igitur illud vnquam deserit penitus, quin ibi operetur, etiam cùm dormimus.

6. Euangelium est ceu vterus Dei, in quo nos concepti, vt infantulus in vtero matris, continemur, enutrimur, effingimur: iuxta illud Esaiæ 46. Audite me domus Iacob, omnes reliquiæ domus Israël, qui ab vtero meo gestamini. Hæc Lutherus. Sicut igitur infantes perpetuò sunt in vteris matrum, donec fractis secundinis in lucem prodeant: Sic nos per fidem in Euangelium Filij Dei effecti, perpetuò ab Euangelij gratia gestamur, inque tenebris fidei viuimus, & nutrimur, donec in lucem æternam & cœlestem exuti corpore, & quasi fractis secundinis prodeamus.

7. Iohan. 8. Seruus non manet in domo (scilicet perpetuò:) filius autem manet in æternum. Ergo quicunque semel factus est filius Dei per fidem, manet perpetuò in domo Dei, cum Christo fratre, & cum Patre Deo, iuxta illud etiam Iohannis, si fuissent ex nobis (id est ex numero filiorum Dei) mansissent vtiq; nobiscum nempe in domo Patris Dei. Sed quia serui erant, non ex nobis: exierant à nobis è domo Dei.

Nugatorium igitur est dicere tandiu non posse ouem Christi è manibus Christi eripi, seu excidere à Christo; quandiu manserit ouis Christi, & retinuerit naturam ouis: quasi in confesso sit, possibile esse, vt ouis desinat esse ouis Christi: & hinc velis probare possibile etiam esse, vt quis excidat à Christo & à fide: cùm tam vnum quàm alterum sit impossibile propter diuinam promissionem, & Christi precationem.

8. Si quid potest fideles retinere in fide, ideoque in Christo ne prorsus ab ea, ideoque etiam ab eo excidant: id vel est ipse solus homo suo libero arbitrio, & suis viribus: vel ipse solus Deus sua sola gratia: vel partim Deus sua gratia, partim homo suo libero arbitrio. Primum dicere plusquam Pelagianum est: Tertium verò apertè Pelagianum: nam ipsi quoque salutem nostram partim gratiæ Dei, partim nobis tribuebant, nec totam salutem volebant soli gratiæ Dei acceptam ferre. Hoc dogma explosum est, & damnatum, etiam à Luthero, & alijs pijs nostri seculi hominibus. Reliquum igitur est, vt dicamus solum Deum eum esse, qui sua gratia suos fideles in fide, & in Christo retinere possit, si velit: Atqui vult. Id enim promisit dicens: Dabo timorem meum in corda eorum, vt non recedant à me. Hoc etiam vult Mediator noster Christus: sic enim dixit de Petro & alijs fidelibus, Rogaui vt non deficiat fides tua: item 17. Ioan. eandem voluntatem suam significauit Petro & Apostolis. Dubitandum igitur non est, quin in omnibus suis fidelibus Electis seruaturus sit fidem, ita vt penitus ab ea non excidant.

9. Sic de discipulis veris dixit Christus: si manseritis in sermone meo, & sermo meus in vobis manserit: veri discipuli mei eritis. Describit hîc naturam veri discipuli esse, vt maneat, id est, perseueret in sermone Christi, & illum in se manentem retineat. Ergo qui secus faciunt, declarant se non esse, nec fuisse verè discipulos Christi. Necesse igitur est, vt vera ouis semper maneat ouis, & naturam veræ ouis retineat.

Item

Item si quis potest reiicere naturam ouis, vt non credat Christo: Ergo fides illius erat temporaria, ideoque non vera. Necesse est igitur vt, qui verè credit, perpetuò retineat naturam veræ ouis, vt credat, seu perpetuò retineat verbum & fidem. Obiectum: At dices. Fides non vera, & temporaria est illa, quæ ita deficit, vt non ampliùs resumatur. Sic enim illi temporariæ fidei homines fecerunt Matth. 13. Ego verò loquor de ijs, qui ad tempus amittunt, & postea resumunt.

Respondeo: Si illa duntaxat dicitur temporaria, ideoque non vera fides, quæ non ampliùs resumitur, quia sic legimus de illis Matthæi 13. Ergo illa tantùm etiam est vera eoque perpetua, quæ nunquam amittitur. Nam illi quarti, qui veram habuerant fidem, nunquam leguntur amisisse ad tempus, & postea resumsisse: sed Christus ait eos retinuisse semen. Addo quòd temporarium opponitur perpetuo. Perpetuum autem est illud, quod nunquam deficit. Ergo temporarium est illud, quod aliquando deficit. Quæcunque igitur fides aliquando deficit.: illa temporaria est. His locis satis perspicuum factum est, fieri non posse, vt qui semel facti sunt oues Christi, filij Dei, habitacula Spiritus sancti, seu vasa gratiæ, desinant esse id, quod sunt: eoque responsionem aduersariorum, meram esse nugationem. Quid? quod ex hac exceptione, talis formatur Syllogismus, quo nostra doctrina magis ac magis confirmatur? Syllogismus autem talis est. Tandiu Sancti, oues Christi, à fide Christi, non excidunt: quandiu manent Sancti, & oues Christi. Atqui Sancti perpetuò manent Sancti, & oues Christi, ratio est: quia sicut non est verè continens, qui non sit perpetuò continens: ita non est verè Sanctus, qui non sit perpetuò sanctus. Quod dixi de continente tradit Aristoteles in 7. Ethicorum 2. & 9. cap. Verus continens, inquit, seu ἐγκρατὴς, ἔστιν ὁ ἐν τῷ λόγῳ, καὶ ὀρθῇ προαιρέσει ἐμμένων. Inde Eustathius interpres ait, absolutè & propriè in vera, id est, bona opinione, qui perseuerat, est continens; incontinens, qui non perseuerat. Et alius vir doctissimus, sine constantia, inquit, virtutum veritas consistere non potest. Id quod ipsum quoque doctissimum Bucerum non latuit, propterea in Luc. cap. 1. scriptum reliquit: Nihil esse verè bonum, quod finem accipit.

Item, Neque enim, inquit, pietas est, quæ finem nouit. Deus æternus est, & non mutatur, quem qui agnouerit, in æternum auelli ab obseruantia eius haud poterit. Hinc & Augustinus & Ambrosius scriptum reliquerunt, charitatem, quæ deficere potest, non esse veram charitatem.

Adde quòd sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio: vocatio nimirum secundùm propositum. Dicitur autem Deus aliquem secundum propositum vocare, puta ad sanctitatem, cùm illum facit sanctum: pœnitere verò, cùm, quod fecerat, mutat, vt non amplius id quod erat, aut quale erat, existat. Si igitur Deum nunquam pœnitet, eos, quos semel efficaciter ad sanctitatem vocauit, vocasse: consequitur qui sunt verè sancti, eos à Deo, vt prorsus desinant esse sancti, oues Christi, non permitti.

Tertia Exceptio: Fides, inquiunt, est triplex: iustificans: temporaria, & simulata. Prima est vera: secunda etiam vera: sic enim ait Philippus in illud ὄντως ἀποφυγόντας: & hæc temporaria amittitur. de tertia non disputamus.

Respondeo: Apostolus duplicem tantum docet esse fidem: veram, seu non simulatam: & simulatam, eoque non veram: quum ait, 1. Timoth. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & fide non ficta: ἀνυποκρίτου. Docet enim ijs verbis Apostolus omnem fidem esse aut hypocriticam, aut non hypocriticam, sed veram. Si est hypocritica: illa non est vera, nec efficax per dilectionem, si non hypocritica:

ea

ea efficax est per dilectionem. Ideò hanc vocat ἀνυπόκριτον. Nulla igitur êst vera fides, nisi iustificans, Apostolo. Temporaria non est talis, ex qua dilectio. Non igitur vera fides.

Item Scripturæ cùm nominant fidem, qua in Christum credere iubemur, semper intelligunt fidem veram & iustificantem. Cùm de fide simulata loquuntur, addunt circumstantias quasdam, quibus intelligatur, ibi de simulata, non autem de vera sermonem haberi.

Iacobus itidem duplicem tantum ponit fidem, vnam viuam, qua Abraham iustificatus est. Alteram mortuam, qua etiam dæmones credere dicit: & illam comparat corpori humano viuo: hanc verò cadaueri sine spiritu. Sicut ergo homo vel pictus, vel mortuus, quia viuus non est, non est verus homo: ita fides mortua non est vera fides. Atqui fides temporaria non est viua: quia illa nemo regeneratur aut iustificatur.

Patres docent, eam charitatem, quæ potest deficere: non esse veram charitatem: vt supra ostensum est ex Augustino & Ambrosio. Non est igitur vera fides, quę potest deficere, id est, temporaria. Ita Bucerus in Lucam. Vera pietas non est, quæ finem nouit.

Interpretes etiam nostri Lutherus, Brentius, Musculus, aiunt fidem temporariam non esse veram fidem. Legantur in Euangelium Matthæi cap. 13. & Luc. 8. in parabolam seminis.

Musculus in locis communibus, loco de Patientia, cap. Quid sit patientia pag. 757. Illis non potest vera patientia tribui, quæ non sic est comparata: vt simul sit & voluntaria, & diuturna, quemadmodum & fides eorum, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis deficiunt, vera fides non est, nec vera eorum dilectio, qui hodie diligunt, cras odiunt: ita nec vera patientia est, si ad tempus sis patiens, & paulò pòst patientiam in impatientiam mutes: sine constantia, veritas virtutum consistere non potest. Hæc ille.

Bucerus libro de vera Ecclesiarum reformatione impresso anno 44. multis in locis tradit fidem temporariam non esse veram fidem. Sic in Epistola ad Ephes. cap. 1. pag. 27. ait esse imaginem fidei, non autem veram fidem.

Manifestum igitur est temporariam fidem, non esse veram fidem, neque dignam nomine fidei, sed hypocriticam. Ceterùm duplex est huius fidei hypocrisis, vna cùm ita simulamus nos credere, vt nostra fidei simulatio non solùm Deo, sed etiam nobis ipsis nota, ac perspecta sit. Altera, quæ soli Deo nota est. Sunt enim non solum aliis, verum etiam sibi ipsis videntur verè in Christum credere: cùm tamen non verè credant: id quod tandem ab effectis patefit, quia à fide deficiunt. ij dicuntur à Christo παρόπαιροι. Fides hæc coram Deo semper est hypocrisis. Talis erat illorum fides, de quibus Ioan. 12. Multi crediderunt in eum: Iesus autem se non credebat eis, eò quod nosset omnes, &c. Omnis igitur fides vel est vera, ideoque iustificans: vel hypocritica, ideoque non iustificans. Quare inepta est aduersariorum partitio: & nihil ad rem facit.

Ad locum 2. Pet. 1. Supra responsum est. Ita manent firma atque inuicta, quæ pro perseuerantia Sanctorum, attuli argumenta: cùm nulla harum trium exceptionum, ea labefactare, nedum penitus euertere potuerit.

Atque hæc etiam olim ad meos accusatores: quæ omnia ad alterum Caput Tractationis de perseuerantia pertinent.

Quæ sequuntur duo capita, post compositionem, postque meum discessum à me vt absoluta tandem & perfecta prodiret tractatio, conscripta fuerunt.

Fidem

Fidem piorum, peccatis labefactari, & quænam huius rei cauſſa.

CAPVT III.

EX ijs, quæ diximus, ſatis liquere arbitror, licet, fidē in Electis nunquam penitus deficere, ſecundum Scripturas doceamus: minimè tamen, quin ea labefactetur, modò magis, modò minus, & quin in alijs diutius in alijs non tam diu, labefactata permaneat, à nobis vllo modo negari: qui agnoſcimus, contraria à contrarijs, oppugnari, infirmari, & ſi Deo placeat, tandem pelli atque ſubuerti. Fidei autem aduerſantur omnia peccata: quippe quorum & radix eſt infidelitas, & finis eſt vel Epicureus contemtus Dei, vel Iudaica deſperatio. Peccata autem non malè diuiduntur in ea, quæ omiſſionis: & in ea quæ commiſſionis nominari ſolent.

Non minus enim peccatur, ſi ea omittamus, negligamus, contemnamus, quæ fieri iubet Dominus: quàm, ſi ea, quæ prohibet, atque ne fiant, ſua cauet lege, committamus. Vnde præcepta & negatiua & affirmatiua, vetantia & iubentia. Cuiuſuis autem peccati ſtipendium mors eſt, ait Apoſtolus. Sicut igitur corporis humani vita, duobus, aut infirmatur, aut penitus amittitur modis, nempe, ſi vel ea, quæ ad vitæ conſeruationem neceſſaria ſunt, puta, cibum, potum, ſomnum, & alia huius generis, negligas: aut ſi, quæ ex diametro & per ſe vitæ aduerſantur, eamque violenter tollunt, veluti ſunt, venenata bibere, de turri ſeſe præcipitem dare, manum ſibi inferre, & alia his ſimilia, admittas: ſic vita animæ, quæ in fide per dilectionem efficaci conſiſtit: tum neglectis illis rebus, quæ ad eam fouendam & ſuſtentandam inſtitutæ ſunt, veluti ſunt, auditio & lectio verbi Dei, perceptio Sacramentorum, preces Eccleſiaſticæ, ſtudium ſanctæ vitæ, diſciplina Chriſtiana: tum manifeſtis facinoribus, & iniquis actiònibus admiſſis, veluti ſunt ſcortationes, furta, ebrietates, & id genus alia, labefactatur: vt in ipſis verè fidelibus, qui aut ex infirmitate, aut ex ignorantia peccant, & quibus cùm cadunt, Dominus ſupponit manum ſuam, ne collidantur, fieri videmus: vel tandem penitus extinguitur, vt in temporarijs: qui ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt: de quibus nulla eſt controuerſia. Quod verò de prioribus dixi, hoc eſt, de pijs & veris fidelibus, hoc ita ſe habere: haud multis probationibus opus eſt, cùm nemo piorum hominum ſit, qui id non ſæpenumero in ſeipſo expertus ſit, atque etiam ſubinde non experiatur. Certè Dauid poſt admiſſum adulterium reipſa ſenſit, quod dicimus: ac proinde petijt, vt cor mundum in ſe à Domino crearetur, & Spiritus rectus innouaretur in viſceribꝰ ſuis. Hoc petere non potuiſſet ſi Spiritus ab eo prorſus receſſiſſet, & nihil fidei retinuiſſet. Spiritus enim eſt, qui interpellat pro nobis, id eſt, qui facit vt interpellemus, & inuocemus Deum: quomodo autē inuocabūt, in quem non crediderūt, ait Apoſtolus. Sed neq; petiiſſet innouari in ſe Spiritū; ſi eum nullo modo in ſe defeciſſe ſenſiſſet. Quis enim petat à medico curari, ſi nullo ſe morbo laborare ſentiat? Rurſus ſi medicum inuocat, quomodo planè mortuus eſt, nihilq́; ſentit ſibi reliquum eſſe vitæ? Sed, quòd ſanctos deficiat Spiritus & fides, hoc ex ipſorū eſt peccatis, quòd verò non penitus ipſi à Spiritu S. deſerantur, nec fides penitus in eis deficiat, hoc eſt ex gratia Dei: qui eis, cùm labuntur, iuxta promiſſionem ſuam, ſupponit manum, ne collidantur & pereant.

Licet igitur ſancti nunquam penitus à Spiritu S. ſibi ipſis, neglecti relinquantur, aut fide prorſus deſtituantur, Deo illos, ne à ſe omnino deficiant, & pereant, iuxta factam promiſſionem, & propter Chriſti interceſſionē, conſeruāte, & timorē ſui in eis retinente: quis tamen, peccatis ipſorum, & Spiritum S. contriſtari, & fidem eorum languefieri, negare queat? Ita certè fides Sanctorum, peccatis concutitur, vt niſi Dominus eam ſuſtentet, mox ſit funditus ruitura. Quantus, obſecro,

fidei languor, quanta ardentis antea ignis suffocatio subsecuta est primam Petri negationem? Tanta certè, vt secundò, & tertiò Christum maiori cum impudentia, addito etiam iuramento & anathematismo, abnegarit: grauiora etiam admissurus flagitia & totam fidem illis tandem extincturus: nisi oculis suæ clementiæ; eum Christus respexisset, & in fide retinuisset, atque ad pœnitentiam excitasset.

Quòd porrò fides, earum rerum, quibus fouetur, intermissione langueſcat: ac tandem, nisi à Deo seruetur, prorsus deficiat, & penitus extinguatur: quis piorum hominum in seipso non sentiat? imò verò & in aliis non queat obseruare? Ignis nisi subinde ligna suppedites, paulatim remittit & tandem extinguitur. Vita animantium, si cibo & potu destituatur; perit. Quin & habitus animi, virtutum ac scientiarum, si debitis actionibus non exerceantur: tandem aliquando amittuntur. Apostolus verò ait fidem esse ex auditu, hoc est, virtute Spiritus sancti per auditionem verbi, in cordibus nostris ingenerari: & Dauid, Iustum ex assidua meditatione legis diuinæ fieri beatiorem: & non secus atque arborem ad riuos aquarum plantatam, prædicat viuum ac feracem bonorum operum, conseruari. Et
Matt. 18. Christus beatos prædicat, qui audiunt verbum & custodiunt illud: homines ex aqua & Spiritu sancto regenerari: esu carnis suæ viuificari: & eos in se, seque in illis manere: exercitio disciplinæ fratres lucrifieri Deo: & precibus Ecclesiæ, quicquid
2. Tim. 1. in nomine suo petitur, obtineri. Et Apostolus, donum veræ fidei, confessione, prædicatione, defensione, aliisque fidei operibus, in animis nostris, instar sopiti
2. Pet. 1. ignis exsuscitari, & reaccendi atque foueri. Et Petrus, per opera fidei, electionem & vocationem fieri certam. Si hæc vera sunt, vt sunt certissima: quis contrà non videat, harum rerum omissione & spiritualis exercitij in operibus pietatis intermissione, fidem ita paulatim langue fieri, vt, nisi Dominus succurrat, tandem planè interitura sit? Pertinet huc, quod Apostolus ad Heb. cap. 3. scribit, debere nos mutuò quotidie hortari ad fidem fideique opera, & dehortari à peccatis, dum dies est, & lux Euangelij lucet: ne (inquit) obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Ex neglectu enim verbi, & quotidianarum adhortationum prætermissione, peccatum vires recipit: & contrà, fides languet: & quò magis hęc languet, eò faciliùs peccatum nos, ad obediendum suis concupiscentiis, fallendo allicit: atque hinc paulatim obduratio cordium nascitur: quam defectio à Deo vero, & æterna damnatio consequuntur: quemadmodum & ex populo Israelitico multis contigisse ibidem narrat Apostolus. Sed bene habet: quod Deus eò non sinit suos electos à diabolo adduci: eos timore sui in officio retinens, & lapsos ad pœnitẽtiam releuans. Deus stat suis promissis: & precatio Christi efficax est. Dabo timorem meum, inquit, in corda eorum, vt non deficiant à me. Rogaui pro te Petre, ait Christus, vt non deficiat fides tua. Vtrunque ergo nos docemus: Fidem in Sanctis & sæpenumero labefactari, & nunquam tamen penitus deficere: labefactari nostro vitio, non deficere gratia Dei, propter Christum. Et vtrumque in sanctis ideò locum habet: quia ipsi constant & carne & Spiritu, quorum vno seruiunt legi Dei & ea delectantur; altero autẽ legi peccati, & ab eo sæpe vincuntur: Deo interim eorũ Spiritum, & voluntatẽ, ne tota & prorsus in peccatum consentiat, conseruante. Regeneratio enim vt semel tantùm fit: sic semper, dum sumus in hoc mundo imperfecta est. Hinc fit, vt peccemus, Spiritum S. contristemus, fidem concutiamus, & labefactemus. inde verò vt voluntas Spiritus in peccatum non penitus consentiat, timorem Dei, non excutiat, fidem non prorsus amittat: quod sanè si fieret, aut electi perire possent, tandemque perirent: aut eos sępe regenerari oporteret: quorũ neutrum cum S. literis est consentaneum, de primo enim
Iohan. 10. dicit Christus, nemo rapiet eas, è manu mea: Vitam æternam do eis, nec peribunt in
1. Petr. 1. æternũ: & Paulus quos iustificauit, hos & glorificauit. de altero dicit Petrus eos esse rena-

rénatos, ex ſemine, non corruptibili, ſed incorruptibili, per ſermonem Dei viuentis, & manentis in æternum: quibus verbis ſignificauit talem eſſe regenerationem, quale & ſemen ex quo illa fit: nunquam igitur interire & corrumpi, poſtquam ſemel facta eſt. Quo pertinet etiam illud, Qui natus eſt ex Deo non peccat nec poteſt peccare: toto ſcilicet corde, & pertinaciter: quia ſemen Dei manet in illo, qui ſcilicet ſemel natus eſt ex Deo: cuius rei Symbolum eſt, quòd baptiſmo, Sacramento regenerationis, ſemel tantùm obſignantur fideles. Semel igitur & non ſæpius regenerantur electi, & horum baptiſma, vim ſuam in eis retinet perpetuam. Regenerati autem (vt Apoſtolus docet) adoleſcunt, donec ad plenitudinem ætatis Chriſti perueniant; regente illos ſemper Spiritu Chriſti, & lapſos erigente, & vitam ac fidem in eis ſeruante; vt fœdus cum illis ſemel contractum, iuxta promiſſionem factam per Ieremiam, & alibi ſæpius per alios Prophetas confirmatam, firmum ac ſempiternum permaneat. Hæc eſt enim cauſſa, cur Spiritus S. licet nos in varia labi peccata permittat, vt inde nos eſſe homines agnoſcamus, & hoc agnoſcentes humiliemur, & humiliati, nos per opera iuſtificari non poſſe intelligamus, & alijs etiam peccãtibus compatiamur: non tamẽ nos, omni prorſus fide, qua vnica vitam à Chriſto haurimus, extincta, in peccatis perire ſinat: ſed ea tãquam igne ſub cineribus conſeruata, nos, vt ut languidos & ſemi mortuos, viuos tamen in Chriſto retinet: Quorſumꝰ nimirum, ne fœdus quod in Chriſto renouatum & confirmatum eſt, vllo modo irritum fiat: atque vt hinc intelligamus, quòd fides in nobis, nosque in Chriſto ſeruemur, hoc totum ex mera & gratuita Dei erga nos bonitate, & in ſuis promiſſionibus conſtantia, propter Chriſtum, proficiſci: eoque totam ſalutem noſtram, ſoli gratiæ Dei in Chriſto, acceptam ſemper feramus. Hic eſt finis. *1. Ioh. 3.* *Iere. 31. & 32.*

Quapropter, quę Apoſtolus de ſe, deque alijs Apoſtolis in alio negotio ſcripſit: ea & nos in hoc altero, non ineptè dicere poſſumus Habemus Theſaurum hunc in vaſis teſtaceis. "

Magnus ſanè Theſaurus eſt vera fides, quæ Chriſtum apprehendit & retinet. Nos autem reuera vaſa ſumus fragilia, peccatis & corruptioni obnoxia, propter veterem hominem, quem nobiſcum ſemper circumferimus: vt res ſit ingenti admiratione digna, quòd tantus Theſaurus in nobis tam fragilibus vaſis, & peccatorum plenis, conſeruetur: Næ ſanè, ſi nos illã ſeruaremus: ſed ideo Deus in tam fragilibus vaſis illam ipſe ſeruat, vt inde magis & clarius ipſius potẽtia illuceſcat. Ideo ſubdit: Vt exuberãtia potentiæ ſit Dei, non ex nobis. Ideo enim reliquit in nobis carnem, à " qua in varia peccata impellimur: vt & nobis & alijs manifeſtum fiat; fidem in nobis, non à nobis, ſed à Deo pro ſua gratuita bonitate & propter Chriſtum, ne ab illo diuellamur, & pereamus, cuſtodiri. Hoc explicatur in ſequentibus verbis.

Etenim in omnibus premimur: at non anxij reddimur. Tot tantæque ſunt ten- " tationes, quibus ad omnia facinorum genera ſollicitamur, vt in ſummas ſæpenumero anguſtias redigamur. Sed Deus ſuarum memor promiſſionum, exitum nobis tandem aperit, ne à Sathana oppreſſi, captiui & mancipia illius omnino fiamus. Labora- " mus inopia: & non deſtituimur. Inopia noſtra magna eſt, quia nec merita habemus, " nec vires ad promerendum, niſi mortem æternam: ſed non deſtituimur, quia ex diuitiis ſuis, nobis abunde ſuppeditat Chriſtus: & hac de cauſſa ſeruat in nobis fidem, vt ea, ceu manu, ſuppeditatas nobis diuitias capere poſſimus. Niſi hanc enim fidem in nobis ſeruaret: quomodo non deſtitueremur? At non deſtituimur. Perſecutionem " patimur: at non deſerimur. Quãta ſit ſpiritualis perſecutio, qua fideles perſequitur Sathan, illos per carnem & mundum in varia delicta pellicendo: quis ſanctorum eſt, qui non experiatur? Sed interim quod cupit ille & tentat, nempe vt nos à Chriſto ſeparet, & fidẽ in nobis penitus extinguat, hoc non conſequitur: quid ita? Quia Deus non deſerit nos, ſed in Chriſto per fidem retinet.

Deijcimur, at non perimus. Quid vis amplius? Sancti dum pugnant contra Diabolum & carnem, & mundum, sępenumero non solùm grauia accipiunt vulnera, sed etiam in terram prosternuntur: num propterea de illorũ vita actum est, & perierunt? At non perimus, inquit Apostolus: quamobrem? quia Dominus sua adest potentia & nos excitata fide subleuat: ac vires, quibus redintegremus pugnam, subministrat.

Etsi igitur fides in sanctis labefactatur: Deus tamen illam euerti & penitus perire non sinit. Annon & arbores hyeme in medijs niuibus positæ perijsse: & sol crassis obductus nubibus suum splendorem amisisse: & ignis sub cineribus, prorsus extinctus esse: & homo aut ebrius omnem amisisse rationem, aut deliquium animi passus, vitam cum morte commutasse, ab imperitis iudicabitur? Similia tamen hæc sunt dumtaxat, non res ipsa: Ac quòd in illis seruetur vita, lux, ignis, ratio, à natura est: quòd autem in sanctis fides, à gratia Dei, propter ipsius promissiones, & propter Christi merita & intercessionem, proficiscitur. suapte enim natura, cùm peccant sancti, sicut ipsi per se rei æternæ mortis fiunt, quanquam propter firmam Dei Electionem, & quia in Christo sunt, perire non possunt: sic etiam merentur, vt quicquid Spiritu Dei in eis accensum fuerat fidei & charitatis, totum illud penitus extinguatur, licet Deus id fieri non permittat propter Christum in quo Electi sunt, redemti, & inniti. Quòd ergo ipsorũ fides tantùm labefactetur, & labefactata seruetur, & seruata redintegretur, atq; etiam augeatur; hoc nulli alij rei quàm soli Dei gratiæ in Christo, acceptum ferre debemus: qui ideò thesaurum hũc in vasis testaceis collocauit, eumque in illis seruat: vt exuberantia potentiæ sit ipsius Dei & non ex nobis.

Vsus doctrinæ de perseuerantia Sanctorum.

CAP. IV.

DOCTRINA verò hæc, non solùm inutilis non est, aut vt nonnulli calumniantur, pernicioſa: verùm etiam multò plures & maiores habet vsus, quàm multi existiment: imò verò in Ecclesia Christi ita pernecessaria est eius cognitio, vt, quomodo hac oppugnata, aut veritas multarum Dei promissionum, aut efficacitas intercessionis Christi pro nobis, defendi, aut salus fidelium promoueri queat, non videam. Quomodo enim seruari possit, qui, aut de veritate ac complemento illarũ diuinarum promissionũ, quæ de perpetua Dei erga nos sunt gratia; aut qui de efficaci Iesu Christi intercessione, pro continuanda in nobis fide atque salute, dubitet? Certè aliam ob causſam neque Deus se effecturum, vt semper eum timeamus, pollicitus est: neque Christus se pro nobis orasse, vt non deficiat fides nostra, Ecclesiæ patefecit, nisi vt
» de vtroq; capite certò persuasi, & fidẽ retineremus, & hanc retinentes, seruaremur, & ex nostra salute, ipse glorificaretur. Audiamus igitur, aliquot promissiones diui-
» nas hac de re: Veniet Sioni, & eis qui de Iacob resipuerint, Redemtor: dicit Domi-
Ies 59. nus. Ego enim ait Dominus: hoc fœdus meum cum eis pangam. Spiritus meus, qui
» erit in te, & verba mea, quæ ponam in ore tuo: nunquam excident de ore tuo: neque
» de ore seminis tui, dicit Dominus, à modo vsque in seculum.

Hæc est promissio, non autem præceptum, vt manifestum est: & sicut Rom. cap 11. vbi initium huius promissionis citatur, Apostolus confirmat. Huius enim
» subdit confirmationem, dicens: Sine pœnitentia sunt dona & vocatio. Fuit autem facta ad vniuersam Ecclesiam Israeliticam: sed ad electos tantùm ex Israel pertinebat priori loco, vt Rom. 11. docetur: Deinde ad omnes etiam electos ex gentibus: sicut in eodem loco ad Rom. apparet. Nam etiam illa propositio, sine pœnitentia sunt dona & vocatio, qua promissionem Dei confirmat Apostolus, non solùm de donis in Israelem, sed etiam de gratijs in electos ex gentibus, collatis, intelligitur.

Quæ

Quæ autem de ſalute, protectione, atque firmitudine totius Eccleſiæ Deus promiſit: eadem etiam ad ſingula Eccleſiæ membra, hoc eſt, ad ſingulos electos pertinent: vt fatentur omnes docti: & ipſe etiam Brentius in Ieſaiæ cap. 33.

Porrò Deus, quæ de nouo fœdere ſimpliciter promiſit: ea ſimpliciter etiam, & reipſa omnino præſtat. Cùm igitur electis vniuerſis & ſingulis per Ieſaiam promittat, ſe effecturum, vt Spiritus, quem erat illis per Chriſtum daturus: & verba Euangelij, quæ erat in illorum ora & corda poſiturus, nunquam excide-rent: cumque dona ac vocatio ſecundùm propoſitum, ſint ſine pœnitentia: fieri nequit, vt ex electorum cordibus Spiritus, atque verbum Chriſti, prorſus eripian-tur, atque tollantur.

Sed clariorem locum habemus apud Ieremiam cap. 31.

Ecce dies veniet, dicit Dominus, & feriam cum domo Iſrael & cum domo « Iuda fœdus nouum: non iuxta fœdus, quod pepigi cum patribus eorum, tempo- « re, quo, apprehenſa manu eorum, eduxi eos è terra Aegypti: quod fœdus meum « ipſi irritum fecerunt: & ego oſtendi me eſſe dominum eorum: dicit Dominus. Hoc « verò fœdus eſt, quod feriam cum domo Iſraelis, poſt dies illos, dicit Dominus; in- « ſeram legem meam in interiora eorum, & in cor eorum ſcribam eam: eroque Deus « eorum: & ipſi erunt mihi populus. Et non docebit vltrà quis proximum ſuum, di- « cens, cognoſce Dominum: ſed omnes me cognoſcent à minimo eorum, ad maxi- « mum eorum, dicit Dominus: quia propitius ero iniquitatibus eorum: & peccata « eorum non recordabor ampliùs. «

Multa quidem in hoc contextu digna ſunt obſeruatione: ſed quæ ad rem no-ſtram maximè faciunt, duo ſunt: Primum: fœdus nouum opponit veteri, hac et-iam in parte, quòd vetus fuit temporarium, nouum autem æternum: Cauſſam ve-rò, cur illud fuerit temporarium, in ſe non fuiſſe, docet Deus: quaſi verò deſierit ipſe beneficijs declarare ſe eſſe populi Dominum: (& ego oſtendi, inquit, me eſſe eorum dominum) ſed culpam hæſiſſe in populo, quòd legem, vt promiſerat, non ſeruando, irritum fecerit fœdus. Cùm igitur promiſerit Deus, ſe effecturum, nem-pe per Chriſtum, vt fœdus ſit reapſe æternum: an non contrà promittit, ſe effectu-rum, vt populus non ampliùs illud ſua inobedientia irritum faciat? Ex parte enim Dei primum quoque fuerat firmum: ſed ideò ex parte populi non fuit, quia, quæ promiſerat, non præſtitit. Si igitur ſimpliciter promittit fore, vt ſit firmum & æternum: profectò promittit, ſe effecturum, vt à populo promiſſa præſtentur & Lex ſeruetur. Hoc verò, primùm in Chriſto homine perfectè impletum eſt, qui pro nobis legem impleuit: & ita, fœdus vt æternum eſſet, effecit, id quod & ſuo ſan-guine confirmauit. Deinde in ſingulis fidelibus impletur ex parte, quatenus Spiri-tu condelectantur Lege Dei, licet carne ſeruiant ſæpe legi peccati. Eſt autem præ-cipua pars obedientiæ, fides in Deum, qua noſtræ inobedientiæ condonatio, & per-fectæ Chriſti obedientiæ imputatio apprehenditur.

Quomodo igitur veritas huius promiſſionis defendi poteſt: ſi, quod aduerſarij contendunt, concedatur? nempe, fideles, qui ad nouum fœdus pertinent, ſuis pecca-tis omnem penitus amittere fidem?

Sed audi alterum huius promiſſionis caput. Modum ſubdit, quo ſe effectu-rum promittit, vt fœdus maneat æternum ex parte etiam populi. Modus iſte in duobus poſitus eſt: Primum in eo, quòd nouus populus legem in corde ſcriptam habiturus erat, eoque illam amaturus, ea ſe oblectaturus, eamque vt ſeruet, ſponte operam daturus: alterum in eo conſiſtit: quòd, quicquid interim per carnem deli-querit iuſtus: totum hoc gratis condonabitur propter Chriſtum: eoque ſinguli e-lecti, veram fidem, per quam reſipiſcant & remiſſionem peccatorum apprehen-dant, habituri, & retenturi ſint: non enim peccata condonantur, niſi credenti-

bus & resipiscentibus. Primum tradit, cùm ait: Inseram legem meam in interiora eorum, &c. Alterum, cùm subdit, quia propitiabor iniquitatibus ipsorum. His duabus rebus fit, vt etiam ex parte populi fœdus maneat æternum: vera scilicet & æterna Dei cognitione, perpetuo Legis amore, diuinæque voluntatis faciendæ studio: & deinde perpetua resipiscentia peccatorum, & fide, qua eorum remissionem apprehendant.

Nam contra, ideò vetus pactum, factum fuit irritum, quia populus legem non habebat scriptam nisi in tabulis lapideis, & chartaceis: eoque illam non amabat: quia in corde non habebat. Deinde, cùm peccabat, eum suorum peccatorum non pœnitebat; eoque nec remissionem consequebatur.

Vt igitur vltimum fœdus maneat æternum: vera ac perpetua promittitur Dei cognitio, diuinæque voluntatis dilectio, & condelectatio. Hæc enim significantur illa phrasi: Scribam legem meam in cordibus eorum. Et præterea promittitur solida fides ac pœnitentia, qua peccatorum remissio impetratur. Deo autem hæc gratis præstante, quis ea non habeat? Deo inscribente in alicuius corde, fidem, spem & charitatem, quæ sunt summa legis: quomodo ex eo corde expungi hæc penitus possunt? Si Deus efficaciter efficere vult, vt eum cognoscamus, in eum credamus, in eo speremus, eum timeamus & amemus: quomodo possumus ita peccare, vt eum ignoremus, vt omnem in eum fidem, spem, timorem, dilectionem exuamus? Ego certè quomodo veritas huius promissionis gratuitæ defendi queat, nisi fateamur, quæ hìc promittuntur, ea in omnibus electis impleri, eoque in illorum cordibus semper manere insitam fidem, & legis amorem, atque studium: videre non possum.

Sed aliud etiam audiamus.

Ierem. 32. de populo Noui Testamenti, tam ex gentibus quàm ex Iudæis, qui
» Christo erat adducendus, sic ait: Et erunt mihi in populum & ego ero illis in Deum.

Hoc fit per gratuitam adoptionem, qua ille sponte assumit electos in populum suum, & in filios suos; condonatis peccatis & donata fide, qua efficit, vt vicissim nos illum agnoscamus, pro Deo & Patre nostro. Ac fœdus in hoc consistit vt Deus sit nobis in Deum, & nos illi in populum. Vtrumque verò promittit se effecturum; & sunt ita hæc coniuncta, vt neque nos possimus ei esse in populum, nisi ipsi fiat nobis in Deum, neque ille nobis sit in Deum, nisi nos vicissim fiamus ei in populum. Sunt enim correlatiua Deus & populus: Pater & Filius. Et cùm dicit: Ero, & erunt: non intelligit, modò ero & modò non ero: nunc erunt populus, postea non erunt: sed constantiam & perpetuitatem significat, his verbis: Ero & erunt: Quasi diceret: Perpetuò erò illis in Deum, & illi in sempiternum erunt mihi in populum. Quomodo autem potest quis in populum esse Deo, sine fide, & sine timore, ac reuerentia, obseruantiaque ergo Deum? & quomodo Deus esse nobis potest in Deum, sine condonatione peccatorum, ac perpetua gratia, & dilectione in Christo: in quo nos sibi adoptauit?

» Ergo fieri nequit, quin, quibus Christus cœpit esse in Deum, ijs semper ma-
» neat in Deum: & vicissim quin, quos fecit sibi esse in populum, eos efficiat perpetuò sibi esse in populum. Promissio enim hæc, quia simpliciter in Christo facta est, tota gratuita est: à sola Dei gratia, à nobis autem minimè vlla ex parte, dependens. Gratuitæ adoptioni subdit gratuitam regenerationem, & gratuita eius effecta, dicens.

» Et dabo eis cor vnum & viam vnam, vt timeant me cunctis diebus: vt bene
» sit illis.

Quos sibi in Christo adoptat in populum suum: ijs etiam certè dat cor vnum, viam vnam, & facit, vt se timeant, idque non ad certum tempus, vt postea timere

&

& colere eum desistant: sed vt timeant cunctis diebus vitæ suæ. Quid pro dono veræ perseuerantiæ clariùs?

Dabo, ait: nec vllam addit conditionem: Ergo certò dat, quæ hîc promittit, omnibus; quos in Christo elegit, & adoptauit. Deo autem dante, quis non accipiat & habeat? Quænam verò dat? Primùm; Regenerationem promittit per vnum & eundem Spiritum. Est enim hic locus explicandus per illum Ezech. 11. Auferam cor lapideum & dabo cor carneum, id est, flexibile in obedientiam fidei & in obsequium Christi.

Ego dabo. Ergo non alius, neque homo ipse, potest sibi mutare cor. Quare merum Dei donum est regeneratio. Cor sedes est affectuum, & cognitionis in sacris literis: Vnde & Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam. Promittit ergo & fidem & spem & charitatem, totamque pietatem.

Dabo: Nulla addita conditione. Tota igitur gratuita, regeneratio, fides, spes, charitas. Quare nihil impedire potest, quin Deus suum præstet promissum: quia promittit, non solùm finem, sed omnia etiam media ad finem.

Vnum, inquit, Cor: Cur vnum? Quia efficit, vt omnes fideles, sicut per vnum Spiritum regenerantur: sic vnum habeant velle, vnam & eandem in Christo & cultu Dei, consensionem: Et sic de Christianis legimus, Erat illis anima vna & cor vnum: nempe in Deo. Non enim omnis consensus, sed tantùm, qui in Deo est, & in eius verbo, probatur Deo, eoque & promittitur. *Actor. 4.*

Addit: Et viam vnam. Nomine viæ intelligitur actionum nostrarum & totius vitæ instituendæ ratio. Via enim est motus, & profectio quædam. Ratio igitur huius vitæ, via appellatur. Sic apud Iesaiam, Non sunt viæ meæ ait Deus, sicut viæ vestræ, id est, agendi rationes. Hoc sequitur à priori tanquam effectum à caussa. Ergo, vt velle, quod significatur per cor: sic perficere, quod innuitur nomine viæ, donum Dei est: quia & interna pietas, & externa pietatis opera, non ex nobis, sed simpliciter à Deo sunt; & certò donantur electis ad finem vsque. Cùm enim ait; viam, intelligit, viam, per quam in cœlum vsque perueniant: Ergo donum perseuerantiæ, in finem vsque promittitur.

Vnam, inquit, viam.

Vnus igitur & idem cultus, vna fidei Confessio, vna viuendi regula promittitur electis, & adoptatis in Christo: à quo? à Deo. Ergo talis cultus talisque vitæ ratio, quæ sit secũdum verbum Dei, promittitur. Quare, quòd quis non consentit cum hypocritis, & cum hæreticis, in ijs quæ non consentiunt cum verbo Dei: non propterea extra numerum eorum, quibus facta est hæc promissio, esse censendus est.

Rursus, qui in Christo electus & adoptatus est: etiamsi in hac via promissa, nonnunquam ex imbecillitate virium, labatur, aut aliquo modo declinet, non tamen penitus recedit: sed & surgit, & mox redit, susceptumque iter continuat, hoc enim se in illis effecturum promittit Deus: cùm ait: Dabo viam vnam: in qua scilicet continenter ambulent: & labentes resurgant: donec ad me vsque in cœlum perueniant. Hanc constantiam perpetuam explicat, dicens: Vt timeant me, omnibus diebus. Nomine timoris, totum cultum intelligit: nomine verò omnium dierum, totum cuiusque fidelis vitæ curriculum. Manifestè autem hac particula, excluduntur ab hac promissione, omnes illi, qui aut nunquam credunt: (nunquam enim timent Deum) aut temporaria fide credunt: quando non timent Deum cunctis diebus, sed ad tempus, eoque nec vera fide credunt. Non enim ex corde illo nempe puro, quod vnum omnibus suis electis dat Dominus, credunt: neque ex bona conscientia Christum confitentur: quippe qui non confitentur ex via illa pura, quam Deus omnibus suis vnam & communem pollicetur. Nam temporarij, malè sibi conscij sunt, cùm Deum confiteantur verbis, factis autem negent: neque hoc animo

credunt, & cõfitentur, vt părati sint pro hac Confessione cum Christo mori aut crucifigi: sed tantùm dum Euangelium res adfert secundas, & ipsorum cupiditates non impedit. Libenter enim sunt in monte Thabor, cum Christo glorioso: sed in montem Caluariæ, cum eodem spinis coronato ascendere recusant. Cùm igitur omnes credentes aut temporarij sint, eoque non vera & sincera fide: aut perpetui, eoque vera & pura fide præditi: ab hac autem promissione excludantur temporarij: quis non videat promissionem hanc de timendo Deo cunctis diebus ad omnes verè fideles, de quibus solis nostra est disputatio, & thesis, pertinere: eoque illos perpetua fide credere, & Deum, cunctis diebus timere? Si enim Deus, quæ hîc promittit, efficaciter ea efficit in suis electis, & in Christo adoptatis: qui fieri potest, vt, cùm labuntur in peccata, desinant timere Deum, & omnem penitus fidem amittant? Ac si dat illis cor vnum purum & viam vnam bonam, idque vt se timeant cunctis diebus, quomodo ex corde peccant, destinataque malitia, ac non potiùs ex carnis infirmitate?

Si etiam vult Deus (quemadmodum subdit Propheta) vt bene sit illis, electis scilicet & adoptatis in Christo & filijs eorum, filijs scilicet tam secundum carnem, quàm secundùm Spiritum: & ideo, vt bene sit illis, id est, vt æternam felicitatem consequantur, dat illis cor vnum, & viam vnam, & efficit vt se timeant cunctis diebus: quomodo igitur constabit, quod quidam imperitissimè docuerunt, electos sanctos, ita posse fieri reprobos & ita amittere fidem, vt in æternum damnentur? O supinam Theologorum imperitiam. Sed, vt, quod de perseuerantia sanctorum docuit, illud magis confirmet: subdit Propheta:

» Dabo timorem meum in corda eorum, vt non recedant à me.

Hoc oraculum passim vrgetur ab Augustino, aduersus Pelagianos, ad probandum perseuerantiæ donum in sanctis, electisque omnibus. Et Hieronymus in hunc locum præter alia scribit: Sic liberum donat arbitrium: vt tamen ipse timor, qui tribuitur, gratia permaneat largitoris.

Nota verbum: PERMANEAT. Permanet igitur timor in sanctis: non viribus ipsorum, prudentia, diligentia, meritis; sed gratia largitoris Dei: & non simpliciter manet in sanctis, sed permanet, inquit Hieronymus, id est semper, & constanter manet, nec prorsus deficit. Et cur hoc in illis efficit Deus? Causam subdit. Vt, inquit, non deficiant à me.

Duo promittit: Vnum, se effecturum vt à se non deficiant electi: Hic est finis totius promissionis: alterum, medium quoque, quo retineantur, ne deficiant: hoc est, timor, quem, ait, se inditurum in corda eorum. Si igitur Deus nolit suos à se deficere: quis defecerit? Si, ne deficiant indit eis timorem; quomodo hunc timorem amittere penitus possunt? Et si hunc indit in corda: quomodo hoc non delectabuntur, & eum, charum non retinebunt?

Ne quis verò dubitare possit, an Deus suis electis, quos vera fide semel donauit, gratuitum perseuerantiæ donum promiserit se daturum, ac proinde, vt à fide prorsus non deficiant, effecturum: Ecce Apostolum optimum Prophetarum interpretem, qui hoc luculenter testificatur 2. Thess. cap. 3. Postquam enim de hypocritis, qui fidem videntur habere & non habent, dixisset, Non omnium est fides, nempe vera: subiecit de veris fidelibus: sed Deus fidelis est, qui stabiliet vos & custodiet à malo. Cur vocat Deum fidelem? quia stat suis promissis: quid promisit? quod subdit, constabiliturum se fideles (in fide) & custoditurum à malo; hoc est, à Diabolo, ne ita illos tentet, vt à fide deficiant. Promisit igitur duo Deus: se suos in fide constabiliturum: &, vt ne à fide deficiant, à Sathanæ insidiis, ne scilicet talia admittant peccata, cum quibus fides consistere non potest, præseruaturum. Quorsum verò hæc Apostolus? vt argumento à tali promissione de dono perseuerantiæ ducto,

ducto, Theſſalonicenſes ad conſtantiam in fide hortetur, atque exſtimulet. Doctrina igitur, qua docemus, Deum nunquam permiſſurum, vt ſui electi deficiant prorſus à fide, verè Prophetica & Apoſtolica eſt: & ad retinendos fideles in fide, accommodata: & ex conſequenti contraria, hæretica eſt, & pernicioſa.

Quis verò hinc non videat, tum vt tueamur fidem Dei in ſuis promiſſis, tum vt ſalutem proximi & noſtram promoueamus: neceſſariam eſſe hanc doctrinã, qua docemus, qui ſemel vera fide donati ſunt, eos à tali fide penitus excidere non poſſe, propter promiſſiones Dei? Altera cauſſa, cur doctrinam hanc de gratuita Sanctorũ perſeuerantia retinendam in Eccleſia eſſe iudicemus, eſt, vt efficacem Chriſti pro hoc dono interceſſionem tueri poſſimus. Si enim cum aduerſariis ſtatuamus, ſanctos propter quoduis ex aliquo conſenſu admiſſum peccatũ, omnem penitus amittere fidem: quomodo illam Chriſti precationem, qua docuit ſe pro omnibus verè in ſe credentibus (quorũ tamen peccata præuidit) precatũ eſſe, ne ipſorum fides, in quouis ſcilicet afflictionum & tentationum genere deficeret: efficacem fuiſſe, tueri poterimus? De hac precatione Luc. 22. ſic legimus: Chriſtum, (qui præuiderat grauiſſimas Sathanæ tentationes, quibus captata ex paſſione Chriſti occaſione, conaturus erat omnem penitus fidem è cordibus diſcipulorum excutere, adeoq; eò adducturus erat Petrum, vt turpiter Chriſtum abnegaret) dixiſſe Petro, & in eius perſona reliquis omnibus: Simon, Simon, ecce Sathanas expetiuit, vt vos ventilaret ſicut triticum; ſed ego rogaui pro te ne deficiat fides tua. Quibus ex verbis colligo primũ, Sathanæ conſilium fuiſſe, ſicut iam omnem fidẽ in Chriſtũ, excuſſerat ex animo Iudæ: ſic etiam capto Chriſto, reliquos diſcipulos turbare; atq;, vt omnẽ, quam de Chriſti Deitate & regno fidẽ conceperant, planè abijcerent, omnibus virib. conari: id quod facilè cõſecutus fuiſſet, niſi Chriſtus, oratione, iuxta promiſſiones diuinas, pro Apoſtolis, vt in fide ſeruarentur, ad Patrem facta, illius conatus impediuiſſet. Secundo igitur loco, intelligimus, Chriſtũ ſeſe Sathanæ, pro ſalute diſcipulorũ, ne illorum fides deficeret, precibus apud Patrem oppoſuiſſe. Speciatim verò pro Petro, hoc ſupplicaſſe: quia præuidebat, illum grauius, quàm alios tentatum iri: vſq; adeo, vt ter ſuum Dominũ eſſet negaturus: precatum igitur fuiſſe, ne propter talem abnegationem, aliáve peccata, Pater ſineret Petri fidem deficere; ſed eam, etiam inter negandum, ſuſtentaret, atq; foueret. Ceterùm, quia fides in eo conſiſtere non poteſt, qui ex animo, & toto corde, ac deſtinata malitia peccat, vt in Iuda liquidò apparet: ideo rogaſſe Patrem, ne vel Petrum vel alios electos diſcipulos, eo modo peccare permitteret, quo Iudas & alia Sathanæ mancipia peccarunt, & peccant: ſed licet carne peccemus, Spiritu tamen, quod malum agimus, non probemus: & quod victi metu mortis, ore negamus, illud ipſum corde retineamus: &, ſi carne ſeruiamus legi peccati, mente tamen condelectemur lege Dei: ac quod etiã carne peccamus, illud mox deteſtemur, & defleamus, atq; à peccatis reſurgamus. Mihi dubium non eſt, quin, cùm Chriſtus ait Petro, precatũ ſe eſſe pro illo, ne deficiat eius fides, indicare ſimul voluerit, ſe hæc omnia quibus fides ſeruetur, petiiſſe. Nam & res ipſa in Petro hoc manifeſtè confirmat: quippe, qui & antequam Chriſtum negaret, hoc non habuit in animo; neque cùm negauit, eum negauit ex corde & ex deſtinata malitia: & ideo etiam, poſtquam tertiò negauit, Chriſto illum intuente, exiuit foras & fleuit amarè. Et vnde hæc omnia? à gratia Dei, propter precationem Chriſti, qui pro Petro rogans ne fides eius deficeret, ſimul etiam, ne ita peccare permitteretur, quo fides prorſus deficere poſſet, petiit: id quod liquet ex oratione, quam habuit ad Patrem Ioh. 17. Vbi dicit: Serua eos à malo: Item: Sanctifica eos in veritate. Hæc certè fuit ſumma petitionis Chriſti tam pro electis omnibus vereque fidelibus, quàm pro Petro: ne ſcilicet fides noſtra deficiat; eoque nec ea admittamus, quibus deficere penitus poſſit.

Eſt autem certum, precationem Chriſti, exauditam fuiſſe à Patre: quia ea petiit, quæ cum diuinis promiſſionibus, vt ſupra viſum eſt, conſentanea erant, de

inſerendo ſcilicet timore Dei, in corda electorum, ne prorſus ab illo deficiant: ſed eum timeant cunctis diebus.

Niſi ergo fateamur, propter promiſſionem Dei, & propter precationem Chriſti, fieri non poſſe, vt electi fideles ex animo, vt reprobi, peccent, & eorum fides penitus deficiat: quomodo, aut veritatem promiſſionum Dei, aut efficacitatem precationum Chriſti tueri poterimus?

Harum rationum vnaquæque ſola ſatis ad hoc eſſe poſſet & deberet, vt doctrinam de perpetua Dei gratia erga electos, deque perpetua electorum in Deum & in Ieſum Chriſtum fide, in Eccleſia conſtanter retineamus: ſed accedit & tertia, eaque grauiſſima cauſſa, cur contraria ferri nullo modo poſſit aut debeat: nimirum, quia non ſolum veritatem multarum promiſſionum, & efficacitatem precationis Chriſti tollit: verùm etiam, quia ipſorum hominum ſalutem impedit: fidei exercitia; inuocationem, acceſſum ad Deum, ſpem ſalutis, dilectionem Dei extinguit.

Si enim quis poſt, & propter admiſſum aliquod peccatum, perſuaſus ſit, vt perſuadere volunt aduerſarij, ſe etiam gratia Dei omnino excidiſſe, & omnem penitus fidem amiſiſſe; quomodo poterit ad Deum inuocandum accedere? Dicente
Rom. 10. Apoſtolo: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo ſpem concipere impetrandæ ab eo, ſui peccati remiſſionis, cui perſuaſum habet ſe eſſe in odio, & nullo modo placere poſſe? Hebr. 11. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo. Quomodo in eius conſpectum prodire, ab eo quippiam petere; à cuius gratia prorſus excidiſſe, & à quo planè reiectum ſe eſſe credat? Quis etiam eum amet: à quo ſe odio haberi exiſtimet? Quis eius ſeruitio conſecrare ſe audeat; quem ita ſeuerum eſſe iudicat, vt propter quamuis offenſam, licet non ex animo, ſed ex infirmitate carnis admiſſam, ſeruos ſuos, omni ſuo fauore ſpoliatos, à ſe omnino propellat? Quid autem aliud eſt perſuadere, vt quiſque ſe propter peccatum, quod ſciens commiſit, omni prorſus fide deſtitutum eſſe credat: quàm ei animum ad reſipiſcentiam adimere & ad deſperationem adigere? Quando ſine fide, nemo à peccatis reſipiſcere poteſt. Contra, cùm nos doceamus ex verbo Dei, in ſanctis, etiam poſt ipſorum delicta, à clementiſſimo Deo, propter Chriſtum mediatorem, & interceſſorem, cuius ſunt membra, quanquam infirma, & ex lapſu in peccatum luxata, fidei tamen radicem, & vitalem ſpiritum pro infinita ipſius miſericordia conſeruari: tacitè ſimul etiam monemus, vt quas Deus pro ſua clementia, & propter Chriſti interceſſionem, fidei reliquias atque ſcintillas, in ipſis reliquit: eas ne penitus ſuffocent, ſed à Deo clementiſſimo Patre foueri, & augeri, humiliter petant: eoque ſeſe ad veram reſipiſcentiam excitent, cum vero cordis dolore, & lacrymis: ne forte, ſi maneant impœnitentes, & præfracti, eos tanquam temporarios hypocritas, & reprobos mittat in gehennam, quam certè ſuis peccatis ſibi promeruerunt: quando Apoſtolis etiam ipſis dixit Chriſtus, oſtendam vobis quem timere debeatis: Timete eum, qui poſtquam occiderit corpus, poteſt & animam mittere in gehennam.

Non enim ſine cauſſa relictas in ipſis eſſe fidei reliquias: Sed vt inde excitati, ad optimum Patrem cum filio prodigo redeant, dicentes: peccaui in cœlo & coram te: Et cum Dauide, Miſerere mei: cor mundum crea in me Deus: redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & cætera quæ ſequuntur.

Neque enim doctrinam de perſeuerantia, ſimplicem & nudam, ſed veſtitam doctrina de pœnitentia: neque fruſtra & temerè eam populis proponimus: ſed vt, quorum peccata grauiter reprehendimus, eos aduerſus deſperationem, in fide retineamus: cuius ſemen in cordibus electorum, à Deo, propter ſuas promiſſiones, & propter Chriſti interceſſionem ac merita conſeruari prædicamus. Quorſum

sum igitur nostra, de perseuerantia Sanctorum, doctrina: nisi vt sancti lapsi etiam in grauia peccata, ne se tamen à Sathana obrui desperatione permittant: sed vt potiùs retento in primis fundamento gratuitæ & immutabilis electionis, cuius testimonia in seipsis, non pauca experti sunt: retentis item gratuitis & immutabilibus promissionibus de perseuerantia Sanctorum: & quòd omnes obsignati sint Spiritu promissionis Sancto, arrhabone hæreditatis nostræ perpetuo, donec in plenam cœlestis hæreditatis possessionem introducamur: retento denique gratuito & immutabili beneficio Christi, qui pro suis electis semel mortuus est, semper autem ne pereant, & ne ipsorum fides deficiat, apud Patrem interpellat: sese in fide firmos contineant, & per eam ad veram resipiscentiam excitentur? Quid enim est fides aliud, quàm certa, de gratuita, æterna, & immutabili beneuolentia Dei, in Christo erga nos, deque peccatis omnibus, misericorditer nobis propter Christum condonatis, deque perpetua Spiritus Sancti nos præueniente & subsequente gratia, è sacris literis & ex auditu Euangelij concepta persuasio? Vnde autem vera resipiscentia, verum peccati odium, verum ac serium sanctæ vitæ studium: quàm ex hac firma & certissima fide? Apostolus certè Petrus, docet per hanc fidem, Dei nos virtute custodiri ad salutem, quæ parata est reuelari tempore vltimo. Cuius autem virtute custoditur fides ipsa? num nostra? an verò eiusdem Dei? Sed quibus mediis custoditur? Annon præter alia, diuinarum promissionum inculcatione de certa salute per Christum? Fides enim ex auditu; auditus autem per verbum Christi. Vnde autem doctrina de perseuerantia Sanctorum: nisi ex promissionibus diuinis, & ex doctrina Euangelij, à nobis probata est? Si autem ex fide oritur salutaris resipiscentia: Quomodo igitur doctrinâ de perseuerantia tollitur pœnitentia: ac non potiùs constabilitur? *1. Petr. 1.*

Non possum non hîc repetere, quæ suprà ex sanctissimo & doctissimo totius Germaniæ Theologo, bene merito, Martino Bucero, in Iohan. cap. 6. retuli.

Primùm in margine sic habetur:

Nihil vtilius quàm prædicare credentibus, impossibile esse, vt vnquam gratia excidant.

Deinde in commentario hæc leguntur. Reliqua commendant nobis iterum Christi incomparabilem dignitatem, fidei præstantiam, & electionis Dei immutabilem virtutem. Nemo siquidem Christo vnquam credet non electus, non à Patre Filio donatus: sic nemo quoque illi donatus, non veniet ad eum: cumque venerit, nunquam poterit ab ipso auelli. Fortior namque is est, qui in filiis Dei agit: quàm, qui in mundo. Non glorificantur, nisi iustificati: non iustificantur, nisi vocati: non vocantur nisi prædestinati. Hi autem, qui à Deo, qui mutari nequit, prædestinati ad vitam sunt, & eam æternam: impium est cogitare, vitam horum, quam semel fide perceperunt, non esse æternam, & hos perire posse cõtra decretum Dei. Hæc cùm nullis persuaderi possint nisi electis, id est, Spiritu Dei donatis, ac ita ex Deo renatis: his autem tam absit, vt ignauiam prædicata pariant, vt nihil æquè illos ad amorem Dei, atque inde ad omne opus bonum queat excitare: satis constat illos nescire quid dicant, qui negant ista palàm prædicanda. Vtique, quo maiorem quisque Dei erga se amorem agnoscit; eò ardentiùs illum redamabit. Reprobi si istis offendantur, non mirum est: illi nulla re non offenduntur. Sacra, sanctis & electis sancta sunt: ijs debent lucidè & clarè impertiri: quicquid inde veneni, more araneorum, reprobi hauriant. Hæc beatissimus Bucerus, olim Argentinensis Ecclesiæ Episcopus, & Doctor. O magnam temporum mutationem.

Eant

Eant igitur & melius discant principia Theologiæ, qui hanc oppugnant doctrinam: cùm ea manifestè eò spectet, vt fides parens pœnitentiæ, in animis fidelium, virtute Dei, conseruetur; & vt nos per hanc fidem, ad salutem custodiamur. Quod si qui fortassis illa ad carnis securitatem abutantur: culpa non hæret in doctrina, sed in carnalibus ac reprobis hominibus: quibus & Christus est petra scandali: & Euangelium odor mortis ad mortem: & libertas Christiana, licentia carnis: & quibus denique omnia cedunt ad mortem: sicut contrà, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: etiam peccata, inquit Augustinus: non ex sui natura, sed ex Dei gratia. Solet enim Deus, optimus animarum nostrarum medicus, suos electos in quædam crassiora & notiora labi peccata permittere: vt subtiliora, minusque cognita, (quale est exempli caussa, pernicioſissimum superbiæ vitium, quæ in bonis potissimùm operibus insidiatur) in lucem nobis proferat, & prolata purget: non secus ac medici, venena venenis purgare, & dolores doloribus tollere consueuerunt: qua de re Augustinus, de Natura & Gratia cap. 27. & 28. & alibi.

Ad summam: Deus Pater Christum Filium suum nunquam deseruit, etiam cùm maximè, vt in cruce, eum deseruisse videretur: Ecclesia autem corpus Christi est, & singuli fideles, illius membra. Horum igitur nemo vnquam dicit, aut dicere potest, cur me dereliquisti? quin etiam in corde suo dicat, dicereque debeat, Deus meus, Deus meus. Deus Abrahæ, & veri seminis eius: Deus eorum est, fœdere sempiterno. Iustus certè ex hac fide viuet: & Deum semper agnoscet pro Deo suo, & inuocabit vt patrem & vt sui amātem redamabit, obseruabit. Faxit hic optimus Pater Deus, vt hæc dulcissima doctrina, ab omnibus & rectè, & ad salutem intelligatur: ac quàm suauis ea sit & salutaris afflictis conscientiis, vero animi sensu & viua experientia persentiatur, ac cognoscatur.

Martinus Bucerus in disputatione contra Melchiorem Hoffmannum de Prædestinatione & lib. Arbitrio, habita Argentinæ Anno 1533. proposit. 43.

» Ex Fide, qua credimus nos esse electos, & Deum velle in nobis habitare, & o-
» mnia bona operari: consequitur, vt vltrò & libenter studeamus huic diuinæ gratiæ
» & vocationi consentienter viuere, gratosque nos erga Deum toto corde, animo, o-
» mnibusque viribus exhibere.

Ego verò addo: Tantum beneficiorum Dei spiritualium ad salutem animæ pertinentium, quale est & donum Perseuerantiæ, vnumquemque in se habere: quantum è manu Dei in Scripturis loquentis, promittentis & offerentis, manu suæ Fidei accipit: iuxta illud Christi: sicut credidisti fiat tibi.

TAmetsi quæ sequitur tractatio de libro Vitæ, ea in libris quoque de Natura Dei explicata est: Duabus tamen de caussis nequaquam hic eam prætereundam esse duximus: tum vt quæ ad controuersiam illam Argentinensem pertinebant, ea omnia in vnum corpus collecta, posteritati integra permaneant: tum etiam quia nonnulla minimè contemnenda hic continentur, quæ in libris de Natura Dei, ideò omissa fuerunt, quia ad illud nostrum de attributis Dei institutum non pertinebant. Boni ergo consulas Lector hanc nostram repetitionem, te etiam atque etiam rogamus.

DE LIBRO VITAE, IN QVARTVM IESAIAE CAPVT, IN EA VERBA: ET FIET, VT,

qui reliquus fuerit in Sion, & qui residuus fuerit in Ierusalem, Sanctus vocetur: omnis (scilicet) qui Hierosolymis ad vitam scriptus fuerit.

SINE vlla controuersia alludit Propheta ad librum illum vitæ, de quo prius Moses mentionem fecerat in lib. Exod. cap. 32. cùm dixit: Domine, nunc remitte peccatum hoc eorum: aut si non vis (remittere) expunge me de libro tuo quem scripsisti, id est, de libro vitæ: vt omnes interpretantur.

Quoniam autem de hoc libro vitæ, mentio fit sæpissimè in Scripturis (vt Exod. 32. quem locum iam citaui. Psalm. 69. imprecatur suis & Dei hostibus exitium æternum, & ait: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Psal. 139. In libro tuo omnes scripti erant. Daniel. 12. loquens Michaël angelus Danieli, de strage quæ futura erat per Antichristum, ait: Et in tempore illo seruabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro. Ezech. 13. loco libri vitæ, habet Scripturam domus Israel. Etiam in Nouo testamento sæpius. Luc. 10. Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis: id est, in libro vitæ. Philip. 4. Sanè rogo & te socie germane, adiuua eas quæ in Euangelio decertarunt mecum, vnà cum Clemente quoque, & reliquis cooperatoribus meis: quorum nomina sunt in libro vitæ. Apocal. 3. Non delebo nomen eius de libro vitæ. Item 20. Et alius liber apertus est, qui est liber vitæ. Item: Qui non est scriptus in libro vitæ, missus est in stagnum. Item 21. Non intrabit in eam ciuitatem aliquid coinquinatum, nisi qui scripti sunt in libro vitæ agni.) Quandoquidem igitur sæpius mentio occurrit huius libri in Scripturis, occasione accepta ab hoc loco Iesaiæ, de hoc libro tres mihi Quæstiones explicandæ sunt. Prima: Quid sit iste liber. Ad intelligentiam verò huius loci Iesaiæ, explicatio hæc necessaria est. Secunda Quæstio: An qui semel scripti sunt in libro illo, possint inde deleri. Quæstio hæc explicabitur: quoniam sæpius legimus in Scripturis, vt in Exod. & in Psalmis, precari sanctos, vt ex libro illo aliqui expungantur. Contrà Iesaias, dum hîc ait, omnes illos qui scripti sunt ad vitam (iuxta priorem interpretationem) fore sanctos: videtur innuere, non posse eos qui scripti sunt in libro vitæ, non fieri sanctos: & non posse non viuere, ideoque non posse inde deleri. Tertia Quæstio: Cùm Deus non solùm ad vitam multos prædestinarit, vnde fit vt in libro vitæ scripti dicantur: sed alios etiam ad mortem ordinarit: cur horum caussa non traditus fuit in sacris literis etiam liber mortis?

Quod ad primam attinet: illud primùm nos non latet, Deo nullum esse librum materialem, in quo scribat: sed cùm attribuitur liber aliquis Deo, illum metaphoricῶs esse accipiendum, pro firma certaque Dei notitia, quam de nobis nostrisque rebus & actionibus habet, atque ab æterno habuit. Sicut enim nos in libro scribimus ea quæ nouimus: & ideo scribimus, vt quoniam memoria facile excide-

rent, firmiter eorum notitiam in libro saltem aliquo retineamus: ita iuxta hanc metaphoram certa firmaque & æterna Dei de nobis, nostrisque rebus & actionibus præscientia, quin etiam certum firmumq; decretum & præscientia eorum quæ ipse facturus est, liber Dei appellatur. Sic Augustinus & alij omnes interpretantur librum Dei: id est, præscientiam Dei.

Tres autem libros lego in Scripturis Dei attribui. Vnus est, in quo scripti fuisse dicuntur omnes homines, eorumque nomina, antequam etiam nascerentur: omnes inquam homines, qui vnquam nascituri erant. Huius libri meminit Dauid Psal. 139. vers. 16. loquens ibi de prouidentia Dei, qua omnia, antequam fiant, præuidit, ait: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur: dies formabuntur, & nemo in eis. Sic habet vulgata editio. Quanquam variè vertatur hic versus: hæc tamen mihi placet: Informem massam meam (id est embryonem) viderunt oculi tui: & in libro tuo omnes conscripti (scilicet homines erant) cùm dies formarentur, & ne vnus quidem in eis esset. Quasi dicat: Quid dico quòd me, cùm formarer in vtero, præuideris? Immò cùm dies initio mundi formarentur, & ne vllus quidem hominum adhuc (in viuis) esset, omnes scripti erant in libro tuo: id est, omnes tibi notissimi, & in præscientia præuisi, acceu in libro quodam conscripti erant. Hic liber pertinet ad prouidentiam, & nihil est nisi præscientia, qua Deus præuidit ab æterno homines omnes, eorum nomina, & quæcunque acturi erant.

Secundus liber est, in quo scribi dicuntur omnes homines iam nati, & quæcunque agunt: vt secundum sua quisque facta, etiam iudicetur. De hoc Iohannes in Apoc. 20. loquens de iudicio illo vniuersali, in quo omnes secundum sua ipsorum facta iudicabuntur, ait: Et vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni. Et libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex ijs quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Id est, aperti sunt libri, in quibus singuli, singulorumque nomina & acta, quæ viui gesserant, scripta erant. Hic liber nihil est aliud, quàm cognitio, quam Deus habet eorum omnium, quæ quisque gessit: vt secundum ea iudicetur: quare pertinet ad iudicium vniuersale Dei: & est ceu liber iudicis, in quo scribuntur rei, & omnia illorum acta. Quanquam obiter hic etiam notandum est, in Apocalypsi 20. fieri mentionem cuiusdam libri, qui Liber Vitæ appellatur, cùm dixisset: Vidi mortuos pusillos & magnos, stantes in conspectu throni: Postea subdidit: Et alius liber apertus est, qui est vitæ. Augustinus Tom. 5. de Ciuitate Dei libro 20. cap. 14. sic exponit: Qui est vitæ, scilicet vniuscuiusque: Et esse hunc, diuersum librum à libro vitæ, scilicet æternæ: De quo in fine capitis ait Iohannes: Et missi sunt in stagnum, quicunque non fuerunt inuenti scripti in libro vitæ, scilicet prædestinationis. Quid est igitur liber ille vitæ vniuscuiusque? Augustinus loco suprà citato, vult esse cognitionem, qua quisque (idque per vim Diuinam) in die iudicij cognoscet, quicquid in vita egit boni vel mali: propria erit conscientia. Quare hic liber pertinet ad hoc secundum genus librorum: id est, ad librum iudicij, de quo iam dixi: Verba Augustini hæc sunt: Et alius (inquit Iohannes) liber apertus est. Quædam igitur vis est intelligendi diuina, qua fiet, vt cuique opera sua bona vel mala, cuncta in memoriam reuocentur: & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuset vel excuset scientia conscientiam: atque ita simul & omnes & singuli iudicentur: quæ nimirum vis diuina, libri nomen accepit: in eo quippe quodammodo legitur, quicquid à faciente reconditur.

Tertius est liber, qui dicitur vitæ, scilicet æternæ: Sed hic etiam duplex est.

Vnus

Vnus temporalis: in quo aliqui scripti sunt ad vitam non perpetuò aut firmiter, sed ad tempus, secundum præsentem iustitiam, & apparentem, non veram in Christo insitionem: è quo tandem excinduntur, ideoque ad vitam æternam non verè præsciti esse cognoscuntur: Id quod deleri de libro vitæ, Augustinus & alij interpretantur. De hoc Psal. 69. Deleantur de libro viuentium: id est, Videntur quidem per hypocrisin, quia in Ecclesia sunt, & in fœdere continentur, videntur inquam esse scripti in libro vitæ: Tu autem declara eos non esse scriptos in libro viuentium: id est, retege illorum ὑποκρισιν: & ita cum iustis non scribātur, id est, non appareant amplius esse scripti. Hic liber hoc sensu non est liber ille vitæ, in quo Deus conscriptos habet suos ad vitam: non enim agnoscuntur à Deo, tanquam ad vitam pertineant: sed est liber potiùs, in quo (vt ita loquar) & Ecclesia & ipsimet se scripserunt ad vitam: id est, est cognitio, qua Ecclesia illos in numero eorum qui ad vitam sunt electi, habet & agnoscit: idque propterea, quòd videt illos secundum externam vocationem & iustitiam in fœdere Dei de vita æterna contineri. Et est cognitio, vel opinio potius, qua ipsi quoque hypocritæ putant se ad vitam æternam pertinere: idque, quia cernunt se aliquam habere in Christum (licet nunquam veram) fidem, & aliquam (licet hypocriticam) iustitiam. At vbi Deus illorum hypocrisin retegit, & palàm damnat: tum & Ecclesia, & ipsimet agnoscunt, se non fuisse in vero & æterno Dei libro scriptos: & tunc dicuntur deleri de libro. Quin etiam dici potest esse cognitio Dei, qua Deus ipse videt eos secundum præsentem externam iustitiam, quodammodo pertinere ad æternam vitam: quanquam secundum internam & veram iustitiam, nouit eos non pertinere ad vitam. Delentur autem de libro hoc, cùm externam etiam iustitiam amittunt. Tunc enim nullo modo apparent ad æternam vitam pertinere. *Contradictio*

Alter est liber æternus ipsius Dei: in quo firmiter & æternùm conscripti sunt ad vitam æternam, omnes verè filij Dei, idque ab æterno. De hoc Dan. 12. Philip. 4. Apocal. 20. 21. & de hoc etiam hîc Ies. 4. loquitur.

Quid igitur est hic liber? Est illud: Nouit Dominus qui sint sui: Scimus librum appellari, vbi multa scribuntur. Multa enim scribi non possunt in vno folio, sed in libro aliquo iustæ magnitudinis. Scimus etiam res scribi non solùm in chartis, sed etiam in corde, in mente, in intellectu. Sic enim loquitur Apostolus 2. Corinth. cap. 3. Item Ieremias: Scribam leges meas in corda eorum. Librum igitur vitæ dico esse pectus seu mentem illam diuinam, in qua ab æterno iuxta suum propositum & definitum consilium conscripsit ipsemet Deus ad vitam æternam omnes, quos sibi placuit eligere in filios, in fratres Christi, & consortes cœlestis regni: idque ex sua pura gratia, & non ex meritis hominum præuisis. Seu est (vt clarius loquar) ipsa æterna & firma certorum hominum in mente Dei ad vitam æternam conscriptio, seu electio & prædestinatio: quam indubitatò sequitur efficax vocatio, iustificatio & glorificatio: vt est ad Rom. 8. Seu est (vt breuius dicam) illa æterna Dei præscientia, qua, quos suos esse voluit, semper agnoscit & agnouit, de qua. 2. Timoth. 2. Nouit Dominus qui sint sui. Ideò sæpius in Euangelio ait Christus, se dicturum impijs: Non noui vos. De electis verò ait: Ego agnosco eos. *Ierem. 31.*

Augustinus Tom. 5. de ciuitate Dei. lib. 20. cap. 15. exponens verba Iohannis Apocal. 20. Qui non inuenti sunt scripti in libro vitæ, missi sunt in stagnum ignis, &c. hæc scribit: Non Deum iste liber commemorat (id est, liber iste apertus non admonet Deum qui sint seruandi) sed prædestinationem significat eorum quibus æterna dabitur vita. Neque enim nescit Deus eos, & in hoc libro legit vt sciat: sed potiùs ipsa eius præscientia de illis, qui falli non potest, liber est vitæ, in quo sunt scripti, id est, præcogniti.

Nunc (vt ad alteram quæstionem veniamus) cùm Moses Exod. 32. dicat, Dele me seu expunge de libro: & Psal. 68. Deleantur de libro viuentium: quærunt omnes, An fieri possit, vt qui semel in libro illo vitæ æternæ scriptus fuit, expungi post. ea ex eo possit: id est, Qui prædestinatus est ad vitam, possit perire:

Principiò, Sophistarum quorundam refero responsionem, qui hanc propositionem, Petrus (verbi gratia) ad vitam æternam electus, potest damnari (quod idem est ac si dicas, potest deleri de libro vitæ) dicunt in sensu (vt loquuntur) diuiso esse veram: in sensu verò composito, falsam. In sensu autem diuiso, intelligunt id, quod alij vocant, simpliciter: in sensu verò composito, id quod dicimus, ex suppositione. Ergo an prædestinatus ad salutem possit damnari, seu qui scriptus est in libro vitæ, possit inde expungi: dicendum esse contendunt. In sensu diuiso posse: nempe, Ille, qui est prædestinatus, si in seipso, absque eo, quòd sit prædestinatus, consideretur, potest damnari: quia non est simpliciter necessarium vt saluetur, sed tantùm ex suppositione, id quod est in sensu composito: hoc est, si ille qui est prædestinatus ad vitam, consideretur coniunctus cum sua prædestinatione, & ab illa non separetur, propositio est impossibilis, nempe, quòd qui est prædestinatus ad vitam, quatenus prædestinatus est, possit damnari. Hæc est illorum responsio.

Secundò: Catharinus nouum dogma commentus est. Is statuit, quosdam, eosque paucos, esse prædestinatos: hoc est, præ alijs ad æternam vitam singulariter electos. Et hos ita à Spiritu sancto per totam vitam regi, & in fide conseruari, vt ab ea nunquam excidant, multò minus ab æterna vita. donari enim hos perseuerantia in fide: quia ex sola prædestinatione hæc omnia dona habent, & consequenter æternam vitam. Hos igitur non posse vllo modo ex libro expungi. Reliquos homines non esse quidem prædestinatos ad salutem, sed neque tamen ita ab illa reiectos, vt nullo modo saluari possint, si velint. Omnibus enim offerri gratiam tãtam, quanta sit satis ad salutem consequendam. Ceterùm horum quosdam esse, qui gratiam oblatam nunquam recipiunt: hos igitur nunquam in libro conscribi. Alios autem esse, qui gratiam amplectantur ad tempus: sed eos tandem gratiam reijcere, & damnari. Hos igitur, cùm gratiam recipiunt, scribi in libro vitæ: cùm verò reijciunt, deleri de libro. Postremò, alios gratiam modò recipere, modò reijcere: sed tandem finaliter in gratia mori: hos igitur quoque, modò scribi, modò expungi. Ceterùm quia hoc est ipsius somnium, quosdam scilicet saluari, qui non sint prædestinati ad salutem: ideo eius responsionem reijcimus. Imò quoniam nos, cum de libro vitæ loquimur, prædestinationem intelligimus: & quos paucos esse dicit prædestinatos, nos dicimus esse omnes, qui saluãtur: & de ipsius sentẽtia, prędestinati è libro nunquã expunguntur: ideo cõcludimus, Quicunq; in libro vitę scripti sunt, eos nunquã deleri.

Tertiò, referam responsionem Thomæ in prima parte, quæstion. 24. artic. 3. Liber vitæ (inquit) est conscriptio prædestinatorum ad vitam æternam, ad quam ordinatur aliquis ex duobus. Primò, ex prædestinatione diuina: & hæc ordinatio nunquam deficit. Secundò, ex gratia ordinatur aliquis ad vitam. Quicunque enim habet gratiam Dei, dignus est vita (per gratiam verò intelligit rem creatã in anima, donũ Spiritus S. non æternam beneuolentiam, & fauorem Dei:) & hæc ordinatio deficit interdum. deficiunt enim aliqui à gratia per peccatum mortale: & ita etiam deficiunt ab ordinatione, qua propter gratiam, quam habebant, ordinati erant ad vitam æternam. Hæc Thomas. Concludit: Illos igitur, qui ad vitam æternam sunt ordinati ex prædestinatione, non posse deleri de libro, nec amittere vitam æternam: Quare? Quia scripti sunt in libro simpliciter, ad vitam æternam ex prædestinatione Dei, quæ mutari non potest, habendam: (conclusio hæc vera est) Illi verò (inquit) qui ordinati sunt ad habendam vitam non ex prædestinatione, sed solum

lum ex gratia deleri possunt: Quare? Quia non sunt scripti in libro simpliciter: id est, ad habendam vitam ex sola prædestinatione, quæ est immutabilis: sed secundum quid, id est, ad habendam vitam ex gratia, quæ amitti potest. In hac Thomæ responsione quædam sunt vera, quædam falsa.

Quod ait Thomas, qui sunt ex prædestinatione ad vitam æternam, ideoq; scripti in libro vitæ, non posse ab illa ordinatione excidere, ideoque non posse è libro vitæ deleri: vt Christianè & piè dictum amplector. Quod verò ait, quosdam non ex prædestinatione, sed ex gratia ad vitam esse ordinatos: si intelligit de vera gratia, vt de vera fide, deque gratia veræ regenerationis, non admitto: Quia gratia hæc non potest contingere nisi prædestinatis, & effectus est prædestinationis. Quomodo igitur, qui non sunt ordinati ad vitam ex prædestinatione, ordinati esse possunt ex vera gratia, prædestinationis effecto? Si verò intelligit de gratia, vt de fide temporaria, quæ non est vera fides: tunc, quod ait ex gratia hac quosdam esse ad æternam vitam ordinatos, partim admitto, partim non admitto. Admitto, secundum præsentem iustitiam in facie Ecclesiæ: quatenus in Ecclesia multi videntur ex hac fide temporaria ad vitam ordinati, cùm tamen non ita sint coram Deo. Non admitto autem, quia reuera neque coram Deo, neque à Deo ordinati fuerunt ad vitam æternam. Quare quod etiam subdit, hos deleri de libro vitæ: impropriè dictum est, cùm in ipso prædestinationis libro nunquam fuerint conscripti.

Vera & simplex responsio est, quam Augustinus, & alij post Augustinum Patres ex verbo Dei proferunt: Qui verè fuerunt in libro vitæ conscripti, eos nunquam inde deleri posse. Quod perinde est ac si dicas: Qui semel fuerunt prædestinati ad vitam æternam, ab illa non possunt in mortem æternam reijci. Hoc ita esse, infinita testimonia Scripturarum euincunt. Quæ singula recitare, operæ precium non est in præsentia: duo aut tria sufficiant. Iohan. 6. Omne quod dedit mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non eijciam foras, sed resuscitabo illum in nouissimo die. Dedit autem Pater Christo, electos in prædestinatione, cùm illos prædestinauit in Christo ad vitam æternam. Veniunt ad Christum, per fidem: non eijciuntur foras, quia perseuerantiæ donum accipiunt, & manent semper cum Christo: non igitur possunt perire. Iohan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & nemo potest rapere eas de manu mea. Hic locus etiam apertus est. *Iohan. 6.* *Iohan. 10.*

Sed locus ad Rom. 8. omnem tollit dubitationem, cùm ait: Quos præsciuit, eosdem & præfiniuit conformes fieri imaginis Filij sui, vt ipse sit primogenitus inter multos fratres. Porrò quos præfiniuit, eosdem & vocauit: & quos vocauit, eos & iustificauit: quos iustificauit, hos & glorificauit. Quatuor annuli sunt vnius cathenæ, qua è cœlo demissa, Pater in cœlum trahit electos: annuli inquam quatuor indissolubiles. Primus est, prædestinatio ad vitam in Christo: Secundus, vocatio efficax ad Christum: Tertius, iustificatio per Christum: Quartus, glorificatio cum Christo. Glorificatio igitur, quæ futura est in vita æterna, separari non potest à primo annulo, neque primus ab vltimo. Quare prædestinati perire non possunt. Huiusce verò conclusionis ratio est, quam Paulus docet Rom. 11. Dona Dei & vocatio sunt sine pœnitentia: Ergo multò magis prædestinatio est sine pœnitentia. Ideo Augustinus Tom. 8. in Psalm. 68. exponens verba, Deleantur de libro viuentium, ait: Fratres, non sic accipere debemus, quòd quenquam Deus scribat in libro vitæ, & deleat illum. Si homo (Pilatus) dixit, Quod scripsi, scripsi: (de titulo, vbi scriptum erat, Rex Iudæorum:) Deus quenquam scribit, & delet? Præscius est, prædestinauit omnes ante constitutionem mundi, regnaturos cum Filio suo in vita æterna. Hos, quos conscripsit, ipsos continet liber vitæ. Denique in Apocalypsi quid ait Spiritus Dei, cùm de pressuris ab Antichristo futuris loqueretur eadem Scriptura? Consentient illi (inquit) omnes, qui non sunt *Rom. 11.*

ſcripti in libro vitæ. Proinde ſine dubitatione non erunt conſenſuri, qui ſcripti ſunt. Iſti ergo quomodo inde delentur, vbi nunquam ſcripti ſunt? Hoc dictum eſt ſecundum ſpem ipſorum: quia ibi ſe ſcriptos putabant. Quid eſt, Deleantur de libro vitæ? vt ipſis conſtet, non illos ibi eſſe. Ex hac locutione dictum eſt in alio Pſalmo: Cadent à latere tuo mille, & dena millia à dextris tuis: id eſt, multi ſcandalizabuntur, etiam ex eorum numero, qui ſe ſperabant ſtaturos ad dexteram tuam, ſeparati ab hœdis ſiniſtris: non quia cùm ibi ſteterit aliquis, poſtea cadet, aut cùm ſederit cum illo quiſquam, abijcietur: ſed quia multi caſuri erant in ſcandalum, qui iam ibi ſe eſſe putabant: id eſt, multi qui ſperabant ſeſſuros ſe tecum, multi qui ſperauerant ſtaturos ad dexteram, ipſi caſuri ſunt. Sic ergo & hic, illi qui ſe ſperabant tanquam merito iuſtitiæ ſuæ in libro Dei ſcriptos, quibus dicitur, Scrutamini Scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere: cùm perducta fuerit damnatio eorum, etiam ad cognitionem illorum, delebuntur de libro viuentium: id eſt, non ibi ſe eſſe cognoſcent. Nam verſus qui ſequitur, exponit quod dictum eſt: Et cùm iuſtis non ſcribantur. Dixi ergo, deleantur ſecundum ſpem eorum: Secundum autem æquitatem tuam, quid dico? Non ſcribantur. Hæc ille. Non ergo poſſunt deleri. Etenim ſi adduci Deus poſſet ad eos delendos: nulla re adduceretur, niſi peccatis ipſorum. non eſt enim alia cauſſa expunctionis, niſi peccatum. At ſicut Deus non potuit impediri à peccatis electorum præuiſis, quin illos elegerit ad vitam, & in libro vitæ conſcripſerit: ita propter eadem peccata non poteſt adduci, vt illos è libro vitæ expungat, quos ſemel ibi gratis pro ſua tantùm gratia conſcripſit. Imò quia conſcripti ſunt ad vitam, etiam à Deo cuſtodiuntur, ne ita peccent, ſicut reprobi peccant: hoc eſt, ex animo, & deſtinata malitia, & pertinaciter ac perſeueranter, ita vt tandem damnari cogantur. Quia igitur gratis ſecundum ſuum beneplacitum elegit & ſcripſit nos in libro vitæ: ideo certa & firma eſt noſtra ſalus: *1. Ioh. 5.* & ex libro iſto nullo modo expungi poſſumus, quicunque ibi ſumus conſcripti. Hæc eſt concluſio Reſponſionis ad hanc quæſtionem, quæ certa & perſpicua eſt. Ideo Ieſaias (iuxta priorem interpretationem huius contextus) ait ſanctos fore, quicunque ſcripti ſunt ad vitam: id eſt, neceſſariò erunt ſancti, & viuent: quia ſcripti in libro vitæ.

At, quomodo igitur intelligendi ſunt loci ex Exodo & Pſalmis adducti, Dele me de libro: item, Deleantur de libro viuentium? Accipite modò horum locorum explicationem.

Quod ad locum Exodi attinet, variè hunc expoſuerunt interpretes. Primò: Rabbi Sapheradi (vt Munſterus refert) ait Moſen locutum fuiſſe de libro legis, qui dicitur liber vitæ: eò quòd præcepta vitæ contineat. Petijt igitur à Deo, ſecundùm hunc Rabinum, vt ſi nollet populo parcere, ſe deleret de libro legis, vt nulla vnquam ſui memoria in lege ampliùs extaret: Quaſi dicat: ſi tu non vis parcere populo, ſed illum perdere, quia legem hanc, quam mihi dediſti, iam tranſgreſſus eſt: ego nolo ampliùs nominari in hac tua lege, & illam populo promulgare: quaſi ego hac ſeuera lege ſim autor, vt totus populus perdatur. Dele me ergo de libro legis potius.

Secundò: Alij Moſen loquutum fuiſſe ſentiunt, non de libro vitæ æternæ, ſed de libro vitæ præſentis. Quaſi dicat: ſi tu vis populum hunc ob hoc peccatum perdere, ego malo mori, quàm videre tantam populi huius calamitatem & ſtragem. Aut igitur populo parce: aut me vnà cum populo interfice. Satius fuerit, vt ego moriar, quàm vt tantum populum in fœdus tuum adſcriptum, & tot miraculis ex Aegypto liberatum, cum perpetua tui nominis ignominia in hoc Arabum deſerto perire videam. Qnid enim dicet mundus? Te & me hunc populum ſeduxiſſe, & ceu oues ad macellum adduxiſſe. Ergo potius me dele de libro præſentis

vitæ,

vitæ, quàm vt sinas me tanti populi stragem atque exitium videre. Iuxta hanc expositionem videtur indicari à Mose liber, in quo vita vniuscuiusque scripta sit: seu, quot quisque annis, aut mensibus & diebus viuere debeat: Et videtur petere, vt sibi potius maturetur mors, quàm vt sinatur interitum tanti populi videre.

Tertiò: Quidam de libro vitæ æternæ intelligunt locum: sed Mosen cùm conditione locutum aiunt, quam tamen locum habere non posse sciebat. Ait enim: Dimitte eis hanc noxam: aut si non vis (scilicet remittere, sed penitus perdere) expunge me de libro vitæ æternæ. Iam Moses (inquiunt) certò sciebat, Deum non perditurum totum populum, quem iam in fœdus suum asciuerat: propterea quod fidem Dei irritam facere non poterant peccata populi. Cùm igitur conditionaliter loquatur, Si non vis parcere: sciat autem certò, Deum nolle populum perdere: iccircò dicens, Aut dele me, nihil petijt: & hac locutione non indicat fieri posse, vt quis è libro vitæ deleatur. At ait ibi apertè Deus, respondens Mosi: Qui deliquerit in me, delebo ego eum de libro vitæ. Peccata igitur populi possunt mouere Deum, vt fidem datam non præstet: & vt deleat è vitæ libro eos, qui ibi conscripti sunt?

Respondeo: Nomine libri vitæ intellexit fœdus, quod cum toto corpore illius populi pepigerat Deus. Id electis futurum erat perpetuum & ab eo fœdere non poterant excidere: illi enim erant verum semen Abrahæ: Reprobis verò, temporarium: quia sua infidelitate erant inde abscindendi, vt Apostolus docet Ro. 11. nec tamen propterea fœdus futurum erat irritum, nec fides Dei poterat fieri irrita: quia in electis mansurum erat firmum. De libro igitur huius fœderis loquitur: non libro vitæ, id est prædestinationis: Et de reprobis, non de electis intelligebat Dominus. Quòd si quis contendat, eum loqui de libro prædestinationis, & non tantùm de reprobis, sed etiam de electis: tunc dicam, etiam nihil hac locutione concludi, cùm sit conditionalis. Est enim sensus: si quis deliquerit, scilicet, ita, vt me penitus deserat, & toto corde in me peccet, ita vt ad me per pœnitentiam non redeat: delebo eum. Atqui hoc modo non possunt peccare illi, qui in libro vitæ æternæ scripti sunt. nam de ijs Ierem. ait: Scribam in corda eorum legem meam, & timorem meum dabo in corda eorum, vt non recedant à me. Immò Moses ipse electis ex populo ait Deut. 30. Circuncidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Quare neque verba hæc conditionaliter prolata concludunt, scriptos in libro æternæ prædestinationis, inde expungi posse. *Ierem. 31. & 32.* *Deut. 30.*

Quartò: Alij interpretantur quidem de libro vitæ æternæ: sed Mosen præ maxima charitate erga populum, & pro zelo gloriæ Dei, quam videbat periclitari, si tantus populus deleretur, κατ' ἀδύνατον locutum fuisse, & optasse (id quod tamen sciebat fieri non posse) se potius damnari in mortem æternam, quàm vt tantus populus perderetur, & simul gloria Dei periclitaretur. Quare Mosen his verbis nequaquam indicasse, posse quempiam è libro vitæ, in quo semel est scriptus, deleri: cùm locutus sit κατ' ἀδύνατον. Quasi dicat: Si fieri potest (id quod non potest) dele me potius de libro vitæ, quàm vt populus iste perdatur: Sicut & Paulus Rom. 9. optauit anathema esse à Christo, pro fratribus.

Quintò: Alij volunt Mosen nomine libri vitæ intellexisse catalogum populi Dei, seminis Abrahæ, seu illam fœderis communicationem, à qua excluſæ erant gentes: & in qua omnes Iudæi, etiam non prædestinati, comprehendebantur. erat enim ceu liber, in quo scripti omnes Iudæi, vt in familia Dei censerentur. Quasi dicat Moyses: Si non vis, ô Deus, parcere populo, sed illū à cōmunione fœderis tui reijcere: dele etiam me de libro hoc, id est, de cōmunione fœderis tui: expūge me ex albo &

libro populi tui. Hæc expositio simplicior est. Dominus enim statim respondet Moysi: Qui peccauerit in me, hunc ego expungam è meo libro. Quasi dicat: Non expungam, non excludam à communione fœderis mei, nisi illos qui peccauerint in me. Illi enim non erunt participes vitæ, quam in fœdere meo promisi: illique
Ezech.18. non censebuntur in meum populum & familiam. Huc spectat & illud Ezech. Si iustus auerterit se à sua iustitia, & fecerit iniquitates, secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius, quas fecit, in recordationem non venient. Hoc est deleri è libro vitæ, non censeri ampliùs in familiam Dei, in communionem sanctorum, in fœderis diuini communicationem, in qua antea continebatur, & ceu scriptus videbatur: id quod fit propter peccata, infidelitatem, & defectionem à Deo.

Ezech.13 Huic expositioni videtur fauere illud Ezech. In arcano populi mei non erunt, & in Scriptura (id est, in catalogo) domus Israël non scribentur. Cùm igitur iuxta hanc interpretationem Moses non loquatur de libro prædestinationis ad vitam æternam: ideo ex hoc loco Moysis non potest concludi, deleri quempiam posse ex libro electionis.

Quocunque modo exponamus hunc locum: videmus hinc non consequi, quòd quis possit deleri è libro prædestinationis, in quo semel conscriptus est.

Sed quid ad locum Psalmi: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur?

Hic etiam locus potest sic exponi, sicut locum Exodi, postremò declarauimus. Loquitur Dauid de Iudæis hypocritis, qui etiam ipsi in familia Dei censebantur, & participes erant diuini fœderis, vnà cum sanctis. Cùm autem impij essent, & inimici Dei: propterea precatur Deum Dauid, vt illos expellat à consortio sanctorum, eijciatque ex hac fœderis communione: ne vllam cum iustis, id est, cum populo Dei, habeant communionem. Et hoc est deleri è libro vitæ, & cum iustis non scribi. Et hæc etiam simplex est expositio: vt idem sit liber viuentium & iustorum, id est, fœdus Dei.

Quidam tamen volunt, diuersum esse librum viuentium à libro iustorum. Videntur velle, librum viuentium esse fœdus, quod Deus in Veteri testamento cum Patribus pepigit: Quod ideò viuentium liber dicitur, quia qui fecerit hæc, viuet in eis. Iustorum verò librum, fœdus Noui testamenti: quod certè adiunctam habet prædestinationem æternam, vt fundamentum: Quod etiam ideò liber iustorum dicitur, quia per fidem Noui testamenti iustificamur. Impij ergo illi, de quibus Propheta loquitur, deleti sunt de primo libro, quia legem non seruarunt: nec sunt scripti in secundo, quia nunquam crediderunt in Christum, nec sunt electi ad vitam æternam. Ab hac non videtur dissentire Hieronymus, qui Tom.8. hunc locum exponens, ita ait: Duos hîc libros indicat scriptos, viuentium, & iustorum: in quo ante aduentum Dei, Prophetæ ac Patriarchæ scripti sunt: de quo Moses peccante populo ait, Si non dimittes eis noxam, dele me de libro tuo. Iustorum verò dicit illum, de quo Dominus ad eos, qui per fidem sunt secuti, ait: Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Persecutores ergo isti, & à primo libro deleti sunt, & in secundo non sunt scripti. Hæc Hieronymus: in Psal.68.

Augustinus Tom.8. exponit aliter hunc locum. Sensus secundum Augustini interpretationem, hic est: Domine damna & perde hos impios hypocritas, qui se putant scriptos esse in libro vitæ, & cum sanctis esse connumeratos: & ita declara, eos non esse scriptos in libro vitæ, neque cum iustis conscriptos. Quare deleri aliquem è libro vitæ, est, declarari illum non esse scriptum in libro vitæ. Verba Augustini superiùs recitata sunt.

Stat

Stat igitur firma conclusio: Ex libro vitæ neminem, qui ibi scriptus sit à Deo ante mundi constitutionem, expungi posse. Nunc addo: Neque quempiam, præter eos, qui in eo scripti sunt ante mundi constitutionem, posse eo in libro conscribi. Clausus est liber, obfirmatusque signaculis: in die iudicij aperietur, vt qui scripti sunt legantur.

Augustinus de Correpț. & Gratia cap. 13. Hæc de ijs loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei: quorum ita certus est numerus, vt nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis.

At Deuter. 1. Dominus Deus noster addat ad hunc numerum multa millia: vbi Glossa ait, Ad hunc numerum, id est, definitum apud Deum: Nouit qui sunt eius, qui numerat multitudinem stellarum.

Respondeo: non loquitur de numero prædestinatorum, sed de numero populi, id est, eorum qui in fœdere Dei numerabantur, secundum præsentem iustitiam, non secundum æternam prædestinationem. Ac de secunda Quæstione satis.

Ad Quæstionem tertiam: Si liber vitæ est præscientia diuina eorum, qui ad vitam sunt conscripti, id est, electi: Deus autem non solùm præsciuit electos, sed etiam reprobos, qui & quot essent damnandi: Cur igitur in Scripturis non statuitur etiam liber mortis, seu illorum, qui ad mortem sunt destinati?

Respondeo, Metaphora, iuxta quam præscientia electorum dicitur liber vitæ, non fert, vt præscientia reprobatorum appelletur liber mortis: apud nos enim non consueuerunt vnquam conscribi, nisi illi qui eliguntur, non autem illi qui reijciuntur. Exempla habes in militia, & in senatoribus. Cùm Imperator aliquis exercitum colligit, non solet conscribere nisi eos, qui eliguntur in milites: reliqui non scribuntur. Ita cùm colligitur Senatus, illi tantùm conscribuntur, qui in Senatores eliguntur: reliqui ciues minimè. Ita etiam apud Deum, non dicuntur scripti, nisi illi qui sunt ad vitam electi: reliqui in sua morte sinuntur, negliguntur que.

De gradibus nostræ salutis: atque in primis de Gratia Dei: in ea verba Iesaiæ Cap. 4.

In die illa erit germen Domini, &c.

DIximvs, in hac promissione summam & gradus salutis nostræ contineri. Quorum primus est, ipsa gratia Christi, seu gratia Dei in Christo: Secundus, prædestinatio, seu conscriptio ad vitam æternam: Tertius, vocatio ad Christum & ad sanctitatem. Quartus, iustificatio, seu remissio peccatorum, ablutio à sordibus: quam consequitur sanctificatio & reformatio. Quintus, ipsa perpetua Dei gubernatio: quam consequitur æterna pax, vita, glorificatio.

Nunc, vt de singulis capitibus quàm breuissimè aliquid dicamus: dicendum primùm est de gratia Dei in Christo, eatenus tantùm, quatenus facit ad hos gradus explicandos.

Gratia (quod ad eius notationem attinet) ita propriè appellatur, eò quòd gratis detur: vt Augustinus in Epistola ad Sixtum presbyterum, & alibi sæpius docet.

cet. Et hæc notatio conuenit omnibus gratijs Dei: dantur enim omnes gratis. Nam quod Augustinus ait gratiam ita appellari duas ob causas, tum quia gratis datur, tum quia gratos facit, non conuenit hoc gratiæ omni: vt gratiæ prophetiæ, linguarum,
1. Cor. 12. gratiæ sanandi, & alijs, de quibus 1. Cor. 12. Iccirco vera huius vocis generatim acce-
Rom. 11. ptæ etymologia est, quia gratis detur. Rom. 11. Sic ergo etiam in hoc tempore reliquiæ secundum electionem gratiæ Dei, saluæ factæ sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus: alioqui gratia iam non est gratia: id est (vt Augustinus optimè interpretatur) Gratia non est gratia vllo modo, si non est gratuita omni modo. Idem Tom. 7. de Natura & gratia cap. 4. Hæc igitur Christi gratia, sine qua nec infantes, nec ætate grandes salui fieri possunt, non meritis redditur, sed gratis datur: propter quod etiam gratia nominatur. Hæc de notatione.

1. Gratia Dei (quantum ad præsentem explicationem attinet) accipitur bifariam. Primò, pro fauore beneuolentiaque Dei æterna, qua nos in Christo dilexit: & à qua permotus fuit, vt nos ad æternam vitam eligeret, redimeret, vocaret, iustificaret, glorificaret. Sic solemus fauorem principis, & beneuolentiam qua nos complectitur, gratiam principis appellare: & illum esse in principis gratia, cui princeps fauet, & quem princeps diligit. Ita gratia Dei hoc primo dicitur modo. Et hoc pacto gratia in Deo est, in nobis tantùm eius cognitio & sensus. de hac
Rom. 5. Tit. 2. Apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, omnibus hominibus. Rom. cap. 5. Iustificati per gratiam ipsius: id est, fauorem & beneuolentiam. Item: Multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius Iesu Christi, in plures abundauit. Hæc gratia est amor ille gratuitus, quo nos dilexit ab æterno Deus: de quo Rom. cap. 9. Iacob dilexi, Esau odio habui. Duplex enim amor Dei. Vnus quo omnia quæ condidit
Sap. 11. diligit: de quo Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: id est, omnibus benefacis. Sic etiam reprobos diligit: omnibus enim benefacit. Al-
Rom. 9. ter amor est, quo solùm electos diligit: de quo Rom. cap. 9. Iacob dilexi, &c. Hanc gratiam dedit nobis ante tempora æterna: sed manifestata est postea in tempore,
2. Tim. 1. tum cùm promisit, tum maximè cùm dedit Christum. 2. Timoth. 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora æterna, manifestata autem nunc per aduentum Saluatoris nostri: id est, ab æterno diligebat nos Deus in Christo: sed amorem hunc non nouimus, nisi tum maximè cùm venit Christus, & se ob salutem nostram venisse dixit, & patefecit quòd Deus Pater ob nimiam charitatem, qua dilexit nos, Filium suum miserit in mundum. Hæc est prima significatio nominis gratiæ. Et hæc gratia, causa est & fons aliarum gratiarum omnium.

2. Secundò accipitur gratia pro huius primæ gratiæ effectis, seu donis, quæ Deus ob suam gratiam & beneuolentiam in nos confert. Et solent vocari dona, &
Rom. 6. verò etiam gratiæ: vt gratia regenerationis, gratia fidei, vita etiam æterna gratia dicitur. Sed hæ duplicis sunt generis.

Quædam gratiæ seu dona sunt, quæ nobis donantur ad salutem nostram, & nostrum bonum: qua de causa, gratiæ etiam gratum facientes appellantur, vt Gratia fidei, charitatis, regenerationis, vita æterna. Et hæ gratiæ non verè dantur, nisi electis. Fides enim vera & viua, initium est reliquorum huius generis donorum
Act. 13. in nobis. Hæc autem est tantùm electorum. Acto. Crediderunt quotquot præordi-
Tit. 1. nati erant ad vitam æternam. Tit. Fides electorum dicitur. Quædam dantur ad aliorum salutem: vt est gratia loquendi linguis, gratia prophetandi, de quibus 1. Cor. 12. Hæ dantur etiam reprobis: sed ad aliorum, id est, electorum salutem, ad Ecclesiæ Christi vtilitatem, & instaurationem Sanctorum. Qua de causa, gratiæ tantum gratis datæ vocantur.

At,

At, si dantur etiam reprobis, quomodo igitur semper proficiscuntur hæ secundæ à prima illa quæ est dilectio æterna? Vtique: sed à gratia & fauore illo, non erga illos quibus dantur: sed erga illos, in quorum salutem, etiam reprobis dantur.

Modò quæ gratia est illa, quam (iuxta doctissimi interpretis sententiam) intelligimus nomine germinis Domini? Possumus intelligere vtramque, & beneuolentiam ac fauorem Domini: & eius effecta omnia, ac dona, tam quæ ad nostram, quàm quæ ad aliorum salutem faciunt. Hæc enim copiosissima tum fuerunt in Apostolis, reliquiis Israël: tum erunt in aliis reliquiis, quæ conuertentur in fine seculi. Sed in primis intelligimus gratiam, id est, fauorem & beneuolentiam Dei. Hæc enim vndiquaque germinat & relucet, si quis donatus fide eam contemplari possit. Quid enim è terra, cùm tot vberes fructus affert: quid è mari, vnde tot piscium genera in nostram vtilitatem: quid è cœlo, è stellis, denique è creaturis omnibus relucet, nisi hæc æterna erga nos electos Dei beneuolentia & fauor? Hæc igitur gratia, iure germen vocatur: & fructibus terræ, qui vndiquaque pullulant, propter sua effecta comparatur.

Tota salus ex gratia.

Electio.

Hanc autem Dei gratiam in Christo, dico fontem esse, vnde salus nostra scaturit, & quæcunque attinent ad salutem nostram profecta sunt: Imò est initium, medium, & consummatio salutis nostræ: ita vt sine hac, nulla ratione haberi possit salus, & vita æterna. Quod verissimum esse, hac inductione fiet perspicuum. Nemo potest saluari, & vitam æternam consequi, nisi sit ad illam prædestinatus & electus. Regnum enim Dei non dabitur nisi illis, quibus paratum est à constitutione mundi: Matth. 25. Venite benedicti, possidete regnum quod vobis paratum est. Item Christus: Non est meum (inquit) dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo: At vnde nostri electio? seu vnde motus Deus, vt nos præ alijs ad vitam æternam in Christo elegerit? num ex præuisis operibus nostris? Minimè. Excludit hoc passim Scriptura, Rom. 9. Antequam quicquam boni aut mali fecissent, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est, Maior seruiet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau odio habui. Non ex operibus: scilicet neque quæ fecissent, quia nondum nati: neque quæ ipsi suis viribus erant facturi, quia hæc omnia peccata: neque quæ facturi ex gratia Spiritus sancti, quia præterquam quòd & hæc ob carnis contagionem & imperfecta & contaminata sunt, cadunt etiam sub prædestinationem, & sunt eius effecta: Ephes. Ipsius factura sumus, creati in operibus bonis, quæ præparauit vt in illis ambulemus. Ergo non ex operibus est prædestinatio: sed vnde? Ex gratia, ex fauore, ex amore, quo Deus in Christo nos ab æterno est complexus: seu ex gratuita sua erga nos bona voluntate & εὐδοκίᾳ. Ab hac enim adductus fuit Deus, vt præ alijs nos eligeret. Finis verò fuit, amor suæ gloriæ: vt patefieret eius bonitas, iustitia, misericordia, amor: & ita laudaretur Deus, Ephes. 1. Elegit nos in Christo, in sese, iuxta beneplacitum voluntatis suæ (en vnde motus Deus) in laudem gloriæ gratiæ suæ (en caussam finalem) 2. Timoth. 1. Deus saluos nos fecit, & vocauit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum & gratiam (id est, propositum gratuitum, quod ab amore erga nos profectum est) quæ data est nobis per Christum Iesum ante tempora æterna, sed palàm facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi.

Ephes. 2.

2. Tim. 1.

Manifestum est igitur, gratiam Dei, seu eius erga nos fauorem & amorem in Christo, gratuitamq; erga nos bonam voluntatem, caussam fuisse, vt nos præ alijs ad vitam æternam elegerit. Quare gratia fons est salutis nostræ.

Scio

Scio prædestinationem & electionem nostri, esse fundamentum salutis nostræ: Sic enim Paulus 2. Timoth. 2. vocat: Firmum stat fundamentum, habens signaculum hoc, Nouit Dominus qui sint sui: Sed cùm discrimen sit inter prædestinationem seu electionem, & inter ipsam caussam electionis: dico, gratiam hanc, seu gratuitum Dei propositum, & voluntatem atque amorem, caussam esse electionis, itemque initium salutis nostræ.

Christi beneficium. Nemo potuisset saluari, nisi Christus venisset, & suo sanguine pro peccatis mundi, diuinæ iustitiæ satisfeciisset: Actorum 4. Non est aliud nomen sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri: At vnde Christi ad nos aduentus, & passio, satisfactio & omnia bona? Ex gratia, seu ex æterna erga nos Dei dilectione: Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.

Vocatio. Nemo (adultus) potest seruari, nisi ad Christum, eiusque Euangelium vocetur: & quidem efficaciter: At vnde hæc vocatio? Ex gratia. 2. Timoth. 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, secundum propositum & gratiam, quæ data est nobis ante tempora æterna: Vnde & Paulus Galat. 1. se vocatum dicit à Christo, per gratiam suam.

Fides. Nemo potest saluari, nisi fidem habeat in Christum, qua assentiatur vocanti: vel saltem Spiritum fidei. nam & pueri Spiritum fidei habeant, si debeant saluari, necesse est: cùm vnusquisque iustus sit ex sua fide, & ex ea viuat: At vnde fides? Ex gratia. Ephes. 2. Gratia salui facti estis, per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.

Bona voluntas. Nemo (adultus) potest saluari sine bona voluntate, qua velit in Christum credere, & velit quod in Euangelio offertur amplecti, & velit seruare mandata. At vnde hæc voluntas? Ex gratia. Præparatur enim voluntas à Domino: Item Phil. 3. Deus operatur in nobis velle & perficere, pro sua bona voluntate, id est, gratia. Augustinus de Gratia & libero arbitrio, ad Valentinum cap. 16. Certum est nos mandata seruare, si volumus: sed præparatur voluntas à Domino. Item, certum est nos velle, quum volumus: sed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum est Psalm. 36. à Domino gressus hominis dirigentur, & viam eius volet.

Iustificatio. Nemo potest seruari, nisi iustificetur, & iustus fiat: Psal. Oculi Domini super iustos: vultus autem Domini, id est, ira, super facientes mala: At vnde iustificatio nostra? Ex gratia. Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius.

Regeneratio. *Sanctificatio.* Nemo potest saluari, nisi per Spiritum regenerationis regeneretur & sanctificetur: Iohan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum. At vnde Spiritus quo regeneramur? Et vnde hæc sanctificatio? Ex gratia: Ioel. 2. Effundam ego (ait Dominus) de Spiritu meo super omnem carnem: Tit. 2. Quem effudit in nos abundè: Ephes. 1. Prædestinauit nos, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius: elegit inquam secundum propositum voluntatis suæ.

Charitas. Nemo (adultus) potest saluari, sine charitate in Deum & proximum. 1. Cor. 16. Qui non diligit Dominum Iesum, sit anathema: 1. Iohan. 2. Qui non diligit fratrem, manet in morte. At vnde hæc charitas? Ex gratia à Deo. Is enim sua dilectione, qua nos prius dilexit, parit in nobis dilectionem, qua vicissim nos eum diligamus. 1. Iohan. 4. Non quasi nos dilexerimus eum, sed quia ipse prior dilexit nos, misit Filium suum. Huc & illud Rom. 5. Diffusa est charitas Dei in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Augustinus: Amor quo diligimus Deum, non est nisi à Deo. 1. Iohan. 4. Charitas ex Deo est.

Bona opera. Nemo potest saluari, nisi (si per ætatem licet) bonis etiam operibus studeat, inque illis ambulet. Hæc enim sunt testimonia fidei; & prædestinati in iis ambulant: vnde Ephes. 2. Ipsius factura sumus, creati in operibus bonis, quæ præparauit

vt in

vt in illis ambulemus. At vnde bona in nobis opera? Ex gratia: Ezech. 36. Dabo Spiritum meum in corda eorum, & faciam vt ambulent in præceptis meis.

Nemo potest saluari sine continua peccatorum (quotidie enim labuntur sancti) remissione: At vnde hæc remissio peccatorum perpetua? Ex gratia: Esa. 43. Ego, ego, qui deleo iniquitatem, propter me: id est, propter meam gratiam & voluntatem. *Remissio peccatorum.*

Nemo potest seruari, nisi perseueret in fide, in bonis operibus, in dilectione: denique nisi perseueret in Christo: Matth. 24. Qui perseuerauerit in finem, hic saluus erit. At vnde hæc perseuerantia? Ex gratia Dei. Ierem. 32. Dabo timorem meum in corda eorum, vt non recedant à me: Philip. 1. Vobis donatum est pro Christo, non solùm vt credatis in eum, sed etiam vt patiamini pro illo: Ecce perseuerantiam. *Perseuerantia.*

Quid ipsa vita æterna? vnde? Ex gratia datur. Rom. 6. Gratia Dei, vita æterna.

Pertinet huc pulcerrima Fulgentij explicatio, quam de effectis gratiæ habet ad Monimum lib. 1. pag. 8. Ipse (Deus) donat gratis indigno gratiam, qua iustificatus impius illuminetur munere bonæ voluntatis, & facultate bonæ operationis, vt præueniente misericordia bonum velle incipiat, & subsequente misericordia bonum quod vult, facere valeat. Vtrumque autem prædestinando Deus præparauit in illa incommutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, vt eius voluntas in opere nouo noua esse non possit. Donat etiam gratiam digno, in retributione mercedis æternæ, vt scilicet, siue cùm impium piè iustificat, iustus: (quia de ipso Apostolus dicit: vt sit ipse iustus, & iustificans eum qui ex fide est Iesu:) seu cùm iustum iustè glorificat, pius: (Quia quos iustificauit, illos & glorificauit:) Eadem sit operatio gratiæ, quæ meritum hominis bonum, & initiat ad iustitiam, & consummat ad gloriam: Primò inchoans in homine voluntatem bonam, deinde eandem voluntatem adiuuans inchoatam, vt eadem voluntas, & diuino dono bona sit, & diuino adiutorio malam superare concupiscentiam possit, & Deo perficiente talis postmodum ipsa voluntas sit, vt malam concupiscentiam habere non possit: Ac sic in præsenti vita gratiæ adiutorio infirmitati non cedat, in futuro autem, gratiæ beneficio, infirmitatem non habeat: Et nunc recreetur continuo iuuamine medicaminis, tunc verò fruatur æterna plenitudine sanitatis. Hæc autem Deus, sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam, sicut prædestinauerat, facit.

En quo pacto omnia, tum quæ ad salutem nostram faciunt, & necessaria sunt, tum ipsa salus, omnia inquam sunt ab hac Dei gratia, seu fauore, & dilectione qua nos ab æterno in Christo complexus est: Ab hac inquam gratia, quæ à Iesaia germen Domini, & fructus terræ appellatur. Hæc enim est germen, vnde omnes ij fructus, quos recensui, nascuntur. Iure ergo dixi, hanc esse fontem, vnde tota nostra salus: esse principium, medium, & consummationem salutis nostræ. Quare non ab re Iesaias in hac diuina promissione, quam de Ecclesiæ salute & felicitate facit, primo loco posuit gratiam Christi. Proinde tota nostra salus est gratuita: & quia est gratuita, ideo certa: & quia certa, ideo debemus liberati omni timore & metu, læto animo & hilari conscientia continenter gratias agere tanto cœlesti Patri in Christo, debemusque Deo cum Dauide dicere: Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Nihil restat, nisi quod sequitur: Calicem salutis accipiam, & nomen Domini inuocabo. Nomine inuocationis, totus Dei cultus intelligitur. Debemus ergo Deo fidere, sperare in Deum, diligere Deum: ad eius voluntatem, nostram conformare: mandatis eius implendis studere: & ad quæuis tormenta, propter Domini nostri Iesu Christi seruatoris nomen, æquo animo ferenda, nostra corda præparare. Hic est enim finis tot tantorumque eius erga nos

beneficiorum. hic est finis, cur Deus gratuitam esse voluerit, ideoque certam nostram salutem, quemadmodum Zacharias in Cantico cecinit: vt scilicet de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia, coram ipso omnibus diebus nostris. Faxit Dominus, vt ita à nobis fiat.

De Prædestinatione.

Quosdã esse electos: quosdam reprobos.

QVOD verò ad alterum nostræ salutis gradum, hoc est, ad prædestinationem attinet: etsi Deus omnes homines amat, quosdam tamen, & non omnes, ad salutem æternam esse electos ac prædestinatos, manifestum fit ab ipsa etiam dissimilitudine, quæ in rebus omnibus à Deo conditis conspicitur. Quanquam enim omnia, quæ sunt, Deus ipse condidit: ideoque omnia etiam diligit (sicut legimus, in Sapientiæ libro: Diligis ô Deus omnia quæ sunt, & nihil eorum odisti, quæ fecisti) diuerso tamen amore à Deo diligi, inde colligere est, quòd diuersas eorum conditiones esse voluit: quemadmodum cernimus, longè aliam conditionem & virtutem communicatam esse plantis, quàm lapidibus: & aliam animalibus, quàm plantis: longè verò diuersam hominibus, quàm brutis. Hæc certè diuinarum benedictionum diuersitas, diuersum esse Dei erga res à se creatas amorem, apertè demonstrat. Ita, tametsi omnes homines diligit, cùm omnium etiam sit creator, rector, & Dominus: non eodem tamen amore omnes ex æquo prosequitur: id quod diuersa, quam inter ipsos esse voluit, conditio apertè conuincit. Cùm enim omnes ex æquo peccarint, alios tamen ita diligit, vt à peccatis per Christum liberet, vt ab inferis eripiat, vt donet fide in Christum, vt ex filijs Adæ Spiritu sancto regeneret in filios Dei, vt in aduersis donet patientia, vt faciat ambulare in præceptis suis, vt eis det Spiritum timoris, quo non recedant à se: vt denique donet vitam æternam. Alios verò ita diligit, vt tamen nihil harum rerum diuinarum & cœlestium illis impertiat: sed in suis peccatis, in suaque corrupta natura, ideoque in manu Sathanæ, in morte, in inferno illos deserat.

Dominus Iesus Matth. 24. miram diuersamque fore hominum conditionem in aduentu suo ad iudicium, docet ijs verbis: Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, alter relinquetur: duæ molentes in mola, vna assumetur, altera relinquetur: duo in lecto, alter assumetur, alter relinquetur. Sed certè diuersa hæc hominũ conditio, post conditum orbem quotidie spectatur. Nam præterquam quòd duo peccant, homo & angelus: & vnus, id est, homo assumitur a peccato: alter, id est, angelus in peccato relinquitur: duo etiam sunt primi fratres, Abelus & Cainus: & vnus assumitur in gratiam, vitamque æternam: alter relinquitur in peccato, morteque æterna. Duo etiam fratres Isaacus & Ismael: vnus assumitur, alter relinquitur. Rom. 9. Neque omnes qui sunt semen Abrahæ, ij filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen. Duo vterini gemelli, Iacob & Esau: vnus assumitur in gratiam, & diligitur à Deo, Iacob: alter relinquitur, & odio habetur, Esau: vnde illud: Iacob dilexi, Esau odio habui. Duo eunuchi peccant in suum regẽ Pharaonẽ, propter quod ambo etiam in carcerẽ conijciuntur: sed inde vnus ad pristinũ officium assumitur, alter relinquitur & tandem in furcam adigitur. Duo regna Iuda & Israël, ambo propter sua scelera in captiuitatem ducũtur: sed inde tamen vnum assumitur, nimirum Iuda: alterum relinquitur, Israel. Tempore Christi duo erãt populi, Gentilis & Hebræus: vnus assumitur, Gentilis, ad gratiam Euangelij: alter (id est, maxima Iudæorum pars) relinquitur in sua cæcitate, & in peccatis. Vnde Christus: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Item: Multi venient ab oriente, &c. filij autẽ regni eijcientur in tenebras

bras exteriores. Duo Apostoli in Christum peccant, Petrus & Iudas: vnus assumitur, Petrus: alter in peccato relinquitur, Iudas. Duo latrones in cruce cum Christo: vnus assumitur, alter relinquitur. Quòd verò singularibus populis & hominibus contigit, idem contigit toti hominum generi. Hoc enim in peccatum lapso, ac ceu in duas partes diuiso: vna pars assumitur ad gratiam & gloriam, altera in peccato & morte relinquitur. Et proinde ab æterno partem vnam Deus decreuit assumere (isti sunt electi:) alteram verò in suis peccatis relinquere (isti sunt reprobi.)

Diuersissima igitur est hominum omnium à Deo amatorum conditio. Quoniam alij quidem ita amantur à Deo, imò ab æterno fuerunt amati, vt eos amarit ad æternam salutem: hoc est, constituerit illos seruare: Alij verò ita amantur, & varijs beneficijs afficiuntur, vt tamen ad æternam vitam eos Deus non amet. Neque tamen hinc vllo modo Deus vel iniustitiæ, vel προσωπολημψίας accusari potest: quòd res à se conditas non omnes iisdem affecerit qualitatibus, & iisdem facultatibus ornarit: sed alias fecerit viliores, alias nobiliores: alias ad contumeliam, alias ad honorem: sicut Apostolus dicit de figulo, ad Rom. cap. 9. Idque propterea, quòd liber est Deus, & nulla lege erga quempiam tenetur. Ita eandem ob causam de nullo crimine accusari potest, quòd homines à se conditos, & à se amatos, non omnes tamen eodem amore prosequatur: sed quosdam ad æternam salutem & vitam gratis elegerit: alios verò ab hac gratia reiecerit, & ad æternam mortem destinarit: cùm illud factum sit per misericordiam, hoc verò per iustitiam. Vnde Augustinus contra Iulianum Pelagianum: In vna eademque causa, alius relinquitur, iustitia iudicante, non fato: alius assumitur, gratia præstante, non merito. Et Apostolus, cùm hoc discrimen diuinæ erga homines voluntatis, quòd scilicet alios ad æternam vitam elegerit, alios verò reiecerit, explicuisset, mox carnis prudentiæ occurrens, dixit: Nunquid igitur est iniquitas apud Deum? Absit: Mosi enim dicit: Miserebor, cuius miserebor: & misericordiam præstabo, cui misericordiam præstabo. Equibus verbis, & ex verbis de Pharaone dictis concludit Apostolus: Itaque cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

Hæc est prædestinatio, de qua dicturi sumus. Ceterùm quò melius omnia intelligantur, quatuor nobis capita in hac tractatione explicanda sunt. Primùm, de discrimine harum vocum, *Præscientiæ*, *Prouidentiæ*, *Prædestinationis*. Aliquando enim in Scripturis, sæpe verò in Patribus, hæ tres voces promiscuè, vna pro alia, vsurpantur: cùm tamen inter eas sit non parua differentia. Secundò, de etymologia huius vocis prædestinare, vnde prædestinatio: seu ἀπὸ τοῦ προορίζειν, vnde προορισμὸς: deq; triplici huius vocis significatione. Hinc tertium, Quid sit prædestinatio generatim accepta. declarata definitione, duæ quæstiones explicabuntur: Vna, an omnes homines sint prædestinati vel ad vitam, vel ad mortem. Altera, an omnia quæ agunt homines, tam mala quàm bona, cadant sub prædestinationem. Quartum caput: quid propriè sit prædestinatio in specie accepta, nempe prædestinatio Sanctorum. De hac enim propriè loquitur hoc in loco Iesaias, cùm ait illos repertum iri sanctos, qui sunt scripti in libro vitæ: vt suo loco declarauimus. Ex hac verò definitione aliquot conclusiones elicientur: & testimonijs Scripturarum & Patrum confirmabuntur.

De nomine præscientiæ, prouidentiæ, prædestinationis.

CAPVT I.

PRÆDESTINATIONEM partem esse prouidentiæ diuinæ, Theologi omnes vno consensu fatentur. Discrimen igitur inter ea aliquod sit necesse est: sicut inter genus & speciem. præscientiam verò necessariò concludi in prouidentia, & in prædestinatione: manifestum est. Quare præscientia generalior vox est, quàm prouidentia vel prædestinatio. Quod igitur discrimen inter hæc assignatur?

Præscientia Dei, est cognitio, qua Deus præcognouit ab æterno, non tam ea quæ ipsa facturus erat, vel est: quàm quæ non ipse, sed alij facturi erant vel sunt, nempe peccata. De ijs quæ ipse facturus erat (iuxta Patres) est illud: Quos præsciuit (scilicet se facturum sanctos, & similes imagini Filij Dei) eos & prædestinauit: quanquam hîc illud verbum προέγνω nonnullis perinde est, atq; præamauit, & vt suos præcognouit. De iis quæ alij facturi erant, ait: Præsciui furorem tuum contra me. Est igitur præscientia, tam eorum quę ipse facturus erat: quàm eorum quæ non ipse, sed alij erant facturi: Et tantùm ad intellectum pertinet. Prouidentia verò, & prædestinatio, sunt eorum duntaxat, quæ ipse facturus erat. Sed hîc discrimen quoddam notandum est inter prouidentiam & prædestinationem. Prouidentia est omnium rerum, seu ad omnia opera Dei se extendit, vt Scriptura testatur, dicens: Tua autem prouidentia ab initio cuncta gubernas. Prædestinatio verò est tantùm hominum (adde & angelorum) seu ad creaturas tantùm rationales extenditur. quanquam enim aliquando apud Patres prædestinatio pro prouidentia vsurpetur, tanquam species pro genere, atque ita ad omnia extendatur: proprié tamen prædestinatio ad creaturas tantùm rationales pertinet. hæ enim solæ dicuntur prædestinari à Deo, vel ad bonum, id est, ad gratiam & gloriam: vel ad malum, id est, ad pœnam. Notandum est etiam hoc: præscientiam in Scripturis aliquando accipi pro prædestinatione: Rom. 11. Non repulit Deus plebem, quam præsciuit: id est, prędestinauit, vt Augustinus de Bono perseuerantię cap. 18. exponit. est enim προέγνω, hoc est, præamauit, & vt suam ab æterno nouit.

Rom. 8.

4. Reg. 19

Ceterùm prædestinatio hęc, prout est species prouidentiæ, bifariam accipi-
1. tur. Aliquando generatim, pro prædestinatione tam malorum quàm bonorum. Hoc pacto dicitur Deus prædestinasse homines ad omne illud, quod præuidit se in hominibus facturum, siue per iustitiam, siue per misericordiam. Hoc modo accipit Augustinus: Inter gratiam porrò (inquit lib. 1. de prædest. Sanctorum cap. 10. litera C.) & prædestinationem hoc tantum interest: quòd prædestinatio est gratię præparatio: gratia verò, iam ipsa donatio. Quod itaque, ait Apostolus: Non ex operibus, ne fortè quis extollatur: ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis: gratia est. Quòd autem sequitur: Quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus, prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prędestinatione quippe Deus ea præsciuit, quę fuerat ipse facturus: Vnde dictum est, Fecit quæ futura sunt. Prędscire autem potens est etiam quæ ipse non facit: sicut quæcunque peccata. quia etsi sunt quędam, quę ita peccata sunt, vt pœnę etiam sint peccatorum (vnde dictum est: Tradidit illos Deus in reprobam mentem, vt faciant quę non conueniunt) non ibi tamen peccatum Dei est, sed iudicium. Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratia est: Gratia verò, est ipsius prædestinationis effectus. Hæc ille.

Pro-

Prosper in Responsionibus ad capita Gallorum, cap. 15. docet, primùm discrimen esse inter præscientiam & prædestinationem: quòd etiam mala, nempe peccata, quæ alij facturi erant, præscierit: non autem quempiam ad ea facienda prædestinarit: prædestinauerit verò tantùm bona, quæ ipse erat facturus: nempe vel gratiam & gloriam in electis, vel pœnam vltionemque peccati in reprobis, quæ bona est. Dubium non est (inquit) sine vlla temporali differentia Deum & præsciuisse simul, & prædestinasse, quæ ipso erant autore facienda; vel quæ malis meritis iusto erant iudicio retribuenda: Præsciisse autem tantummodo, non etiam prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura. Potest itaque sine prædestinatione esse præscientia: Prædestinatio autem sine præscientia esse non potest.

Item in Sententiis de singulis capitulis Gallorum, sententia super 6. cap. Prædestinatio quoque Dei semper est in bono: quæ peccatum, sola hominis voluntate commissum, aut remittendum nouit cum laude misericordiæ: aut puniendum cum laude iustitiæ.

Fulgentius quoque vsus est hac voce prædestinationis, pro prædestinatione tam malorum quàm sanctorum: & eam ita in genere acceptam definit, ad Monimum lib. 1. Neque enim (inquit) alia est eius prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio: in qua nullius causa mali poterit inueniri: quia ex voluntate Dei nunquam processit origo peccati. Clariùs autem idem paulò pòst explicans: Et quia malæ voluntatis (ait) perseuerans iniquitas, inulta remanere non debuit: tales ad interitum prædestinauit, quia talibus iustæ punitionis supplicium præparauit. Quod vtique manifesto Dominus ipse sermone perdocuit, in eo quòd à se ostendit paratum non solùm regnum, vbi lætentur boni: sed & ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ecce, ad quid Dominus iniquos & impios prædestinauit: id est, ad iustum supplicium, non ad aliquod opus iniustum: ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad transgressionem: ad interitum, quem ira iusti iudicis peccantibus reddidit: non ad interitum, quo in se iram Dei, peccantium iniquitas prouocauit. Item: Iniqui ergo (inquit) prædestinati sunt ad mortem secundam, id est, ad stagnum ignis & sulfuris. Item lib. 2. ad Monimum, ex Augustini & Prosperi verbis eam sic definit: Prædestinatio Dei nihil aliud est, quàm præparatio operum eius, quæ in æterna sua dispositione aut misericorditer se facturum præsciuit, aut iustè.

Anselmus lib. de Concordia præscientiæ & liberi arbitrij: Prædestinatio (inquit) non solùm bonorum est, sed etiam malorum.

Deinde accipitur prædestinatio in specie, pro prædestinatione sanctorum, de qua iam dicturi sumus. De prædestinatione verò impiorum dicemus aliàs, in sexto scilicet cap. Iesaiæ: vbi est proprius locus.

De verbo prædestinandi: & quorum nam sit prædestinatio.

CAP. II.

QVANTVM verò ad notationem huius vocis prædestinare attinet, duplex est vox: vna Latina, prędestinare: altera Gręca, qua vtitur Paulus ad Rom. προορίζειν. Prędestinatio, à destinare est: Destinare autem duo significat Latinis. Primùm quidem deliberare, definire, constituere apud se aliquid agere: Ita 2. Machab. 6. Eleazarus destinauit in corde, non admittere illicita propter vitæ amorem. Deinde *Rom. 8.*

significat mittere & dirigere ad aliquem finem. Suetonius in Galba: Aliamq; legationem ad prætorianos cum mandatis destinarunt. Quidam igitur Latini Theologi, iuxta vtramque significationem, accipiendam esse prædestinationem docent. Primò, quò ad Deum, prædestinare est proponere, decernere, deliberare de aliquibus saluandis, & aliquibus perdendis: Deinde, quò ad ipsos homines prædestinatos, prædestinari est præmitti, & ceu dirigi in certum finem, vel vitæ æternæ, id quod fit per Spiritum sanctum: vel mortis, id quod fit per spiritum Sathanæ, in peccata agentis.

Thomas Aquinas hanc etymologiam secutus est in I. p. q. 23. art. 1. in corpore quæstionis. Summa hæc est: Cùm prædestinatio sit pars prouidentiæ: prouidentiæ autem officium sit, res in finem suum dirigere, & mouere: duplex verò finis sit rationalis creaturæ: vnus naturalis, creaturæ proportionatus, ad quem potest suis viribus peruenire: alter supernaturalis, qui excedit proportionem naturæ creatæ, qui est vita æterna: hunc finem assequi non potest, nisi ad illum ab alio, nempe à Deo, transmittatur: sicut sagitta à sagittario ad signum seu scopum. Ratio igitur istius transmissionis, seu decretum transmittendi aliquem ad vitam æternam, prædestinatio rectè nominatur, nempe sanctorum. Hæc est Thomæ explicatio.

Dictio etiam Græca προορίζειν, duo significat: præfinire, seu antequam agas aliquid definire: & vnumquodque, antequam fiat, ad suum certum finem & vsum deputare, atque ab aliis rebus segregare. Sic Leuit. 20. & Num. 16. Verbum Hebraicum (*habhdel*) quod est Græcè προορίζειν, significat separationem & electionem populi à reliquorum populorum colluuie, & in suum proprium vsum segregationem. Iam cùm Deus nihil agat, quod prius non definierit agere: & deinde omnia, antequam fierent, ad certum suum finem & vsum deputarit, vnumquodque (quantum ad hunc suum vsum attinet) ab aliis separando: iccircò prædestinatio Dei primò in genere accepta, significat propriè decretum Dei, quo singulas res, antequam cõditæ essent, ab æterno ad certum aliquem vsum & finem destinauit.

Significatio huius vocis prædestinatio, prima.

Hoc pacto prædestinatio erit non tantùm hominum, sed etiam creaturarum tam irrationalium quàm rationalium. Sic solemus dicere de pluuia, igne, de domo aliqua conflagrante, deque rebus singulis: sic fuisse prædestinatas, vt contingerent tali tempore: id est, in talem vsum fuisse destinatas ab æterno Deo. Et hæc est prima & generalissima eius significatio.

Secunda.

Cæterùm Patres frequentiùs vocem hanc prædestinationis ad homines ipsos contrahunt, tam malos quàm bonos, vt ipsi propriè dicantur fuisse prædestinati vel ad vitam, vel ad mortem: non autem aliæ res rationis expertes. Sic vox Prædestinationis contracta ad homines ipsos, significat decretũ Dei æternum, quo vnumquemque hominum ad certum vsum & finem deputauit: alios nimirum ad hunc vsum & finem, vt æternùm viuant cum Christo beatam vitam, ideoque in eis bonitas & misericordia Dei declaretur: alios verò in hunc, vt æternùm propter sua peccata, cum Sathana in igne crucientur, ideoque in eis iustitia & potentia Dei illustretur. Hoc pacto, Prædestinatio erit non tantùm bonorum, sed etiam malorum: vt tam mali dicantur prædestinati, sed ad mortem, quàm boni prædestinati dicuntur ad vitam. Sic Scriptura rem ipsam tradit: vt Rom. 9. Antequam quidquam boni vel mali egissent, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Sic Act. 1. de Iuda Apostoli Deum orantes dicunt: Iudam præuaricatum esse ab Apostolatu, vt abiret in locum suum. Quid hoc est, nisi vt abiret in locum damnatorum, & in mortem æternam, ad quam cum Sathana prædestinatus fuerat? Sic Patres, Augustinus, Fulgentius, Honorius, Anselmus, & alij, tam impios quàm pios dicunt esse prædestinatos: sed ad contrarios fines & vsus, sicut ostensum est.

Imò

Imò in hanc significationem, quatenus de malis etiam dicitur, eâdem voce vsus est Spiritus sanctus in Actis cap.4. quum Apostoli dixerunt de Herode & Pilato, illos fuisse congregatos aduersus Iesum, vt facerent quæcunque manus tua, (ô Deus) & consilium tuum προώρισε γενέσθαι. Ceterùm aliis in locis non lego vsurpatam fuisse hanc vocem à Spiritu sancto, nisi quum de electis loquitur: Sicut etiam ait Rom.8. Quos præsciuit, & prædestinauit, &c. Et sic vsus in Scholis obtinuit, vt vox hæc prædestinatio singulariſſimè ad ipsos pios seu sanctos contrahatur, & loco electionis vsurpetur.

Sic Augustinus, & alij, Prosper, Fulgentius, Honorius, Anselmus, cùm definiunt prædestinationem, ad electos eam contrahunt, dicentes: Prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.

Hæ sunt tres huius vocis significationes: quarum prima ad omnes creaturas pertinet: secunda ad omnes homines extenditur: tertia ad ipsos tantùm electos & sanctos restringitur, & propriè dicitur prædestinatio sanctorum.

Prædestinationis definitio: Definitionisque confirmatio.

CAP. III.

IVXTA has tres significationes, prædestinatio trifariam definiri potest. Iuxta primam definitur sic: Prædestinatio est sapientissimum, æternum, immutabileque Dei decretum: quo vnamquanque rem, antequam crearetur, ad suum certum & vsum & finem deputauit, seu destinauit. De hac in præsentia non loquimur.

Iuxta secundam: Prædestinatio est sapientissimum, æternum, immutabileque decretum, quo Deus apud seipsum pro sua libera voluntate ab æterno constituit: Primùm, omnes homines, tum creare, tum vt in peccatum laberentur, & in mortem ruerent, permittere: Deinde, horum alios in Christo, sua tum gratia, tum æterna vita gratis donare: alios verò hac gratia non dignari: Sed cum Sathana, tum excæcare & indurare, tum æterno exitio perdere: idque vt in illis diuina bonitas & misericordia, in istis verò diuina potentia & iustitia declaretur, atq; ita in omnibus Deus glorificetur.

Definitio hæc habet omnes suas causas. Causa agens, Deus est, cum suo æterno immutabilique decreto. Materialis, homines omnes prædestinati: alij ad vitam, alij ad mortem. Formalis, ipsa hominum, antequam vel crearentur, vel in peccatum & mortem labi permitterentur, deputatio: quorundam quidem ad æternam salutem & vitam, quorundam verò ad æternam damnationem & mortem. Finis duplex. Electorum quidem ad vitam, vt in ijs bonitas & misericordia Dei illustretur: reprobatorum verò ad mortem, vt in illis potentia & iustitia Dei declaretur: atque ita in vtrisque glorificetur Deus. Causa impulsiua, cur, cùm omnes ex æquo prouiderit in peccatum lapsuros, quosdam tamen inde liberare & seruare, aliis in suo peccato & morte relictis, decreuerit, fuit ipsa libera Dei voluntas: quæ quatenus respicit electos, amor erga illos: quatenus reprobos, odium erga illos appellatur.

Primò, quòd sit *Decretum Dei*, patet ex significatione & etymologia ipsius vocis prædestinare, vt ante dictum est. Et Paulus ad Romanos, ad Ephesios, & alibi, vocat prædestinationem, propositum voluntatis Dei. *Probatio definitionis.*

2. Deinde, quòd *Aeternum*, patet à perfectione diuinæ & scientiæ & voluntatis: nihil enim vel cognoscit vel vult iam Deus, quod etiam non nouerit & voluerit ab æterno. Prædestinatio autem nihil est, nisi & præscientia & voluntas Dei. Ergo prædestinatio est æterna, seu æternum est decretum. Et Scriptura apertè fatetur, prædestinatos nos fuisse ante mundi constitutionem: item, Ante tempora æterna.

3. Tertiò, quòd *Immutabile*, patet ex perfectione diuinæ naturæ: mutatio enim sententiæ, imperfectionem iudicij significat. Psal. verò ait: Consilium autem Domini manet in æternum. Et 2. Timoth. 2. Firmum stat fundamentum, habens signaculum hoc, Nouit Dominus qui sint sui.

4. Quartò, *Quo Deus apud seipsum ab æterno constituit, &c.* Deus solus prædestinat, non homines seipsos prædestinant: neque horum voluntas, caussa potest esse prædestinationis: sed Deus, pro sua libera voluntate.

5. Quintò, *Omnes homines, &c.* nullus est enim, qui non sit prædestinatus, vel ad mortem, vel ad vitam: vt postea probabimus. Non loquimur hîc de angelis, qui etiam ipsi prædestinati fuerint, alij ad vitam, alij ad mortem: neque de Christo hîc sermo est: neque enim prædestinatus fuit, vt ad tempus in peccatum labi permitteretur. Sed de solis hominibus loquor.

6. Sextò: *Tum creare: tum vt in peccatum laberentur, & in mortem ruerent, permittere.*) Hoc addidi, ne quis existimet peccatum fortuitò euenisse, non autem diuino consilio. nam etiam hoc cadit sub prædestinationē. Peccatum quidem ipsum effectus non est diuinæ prædestinationis: quia Deus nemini malitiam indit, qua peccet: Sed non sine diuina præscientia, & ordinatione contigit.

Et in hunc sensum Augustinus, Fulgentiusque, præsertim ad Monimum contendit, Deum neminem ad peccatum prædestinare. Quare? Quia malitia peccandi à Deo non est. Prædestinatio autem tantùm operum Dei est. Neque enim (inquit Fulgentius) alia est eius prædestinatio, nisi futurorum operum eius æterna præparatio, in qua nullius caussa mali poterit inueniri: quia ex voluntate Dei nunquam processit origo peccati. Hæc ille. Origo peccati malitia fuit Sathanæ. hæc ex Deo non est: quare nec peccatum hominis. At permissio, & voluntaria quidem permissio, qua Deus sinit homines labi in peccata: opus Dei est. Ergo ab æterno prædestinauit, id est, decreuit permittere, hominem labi in peccatum. Quare permissio peccati, sub prædestinatione concluditur. Huc illud Prouerb. 16. Omnia propter semetipsum creauit Dominus, etiam impium ad diem malum. Sed de hoc aliàs.

7. Septimò: *Horum verò alios.*) Hoc etiam probandum erit. Est enim humanum genus in duas diuisum partes: In electos ad vitam, & reprobatos ad mortem. Harum duarum partium humani generis, typus, vel potius exemplum fuit ille fœtus duorum gemellorum in vtero Rebeccæ, de quibus sic dixit Dominus Gen. 25. Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex visceribus tuis diuidentur.

8. Octauò, *In Christo.* Ephes. 1. Deus enim Pater neminem decreuit seruare nisi per Christum, & omnia bona communicare tantùm per Christum. Propterea sicut vocatio, & iustificatio, & glorificatio fit per Christum: sic etiam prædestinatio in Christo facta fuit. & extra Christum nemo vel electus, vel vocatus, vel iustificatus, vel glorificatus vnquam fuit, aut esse potest.

9. Nonò: *Tum gratia, tum vita æterna.*) Nomine gratiæ complector non solùm Dei fauorem, & beneuolentiam: sed omnia Dei dona, quæ ad salutem consequendam faciunt: Fidem, & opera fidei, & perseuerantiam. Omnia enim hæc effecta sunt prædestinationis: Vita æterna, est vltimum effectum.

Decimò

Decimò, *Gratis:* non propter opera præuisa, vel vsum liberi arbitrij, sed gratis. *10.* Tota enim salus gratuita est: vt postea probabitur: Ideo Paulus dicit: Secundum beneplacitum voluntatis suæ.

Vndecimò: *Alios non dignari.)* Patet ab effectu. Videmus quòd, cùm omnes *11.* homines ex æquo nati sint in peccatis, alios tamen inde eripit, alios non: alijs dat fidem, aliis non dat. Ergo non est dignatus omnes eadem gratia: & hoc est reprobare.

Duodecimò: *Excæcare, indurare.* Scriptura tradit apertè, Deum quosdam, id est, *12.* reprobos excæcare & indurare. Ergo prædestinauit eos ad indurationem, & excæcationem, quæ sunt pœnæ præcedentium peccatorum.

Decimotertiò: *Vt in illis misericordia & diuina bonitas.* Ephes. 1. Ad laudem glorię *13.* gratiæ suæ: ideo Rom. 9. vasa misericordiæ appellantur: eò quòd in hunc finem eos elegerit, vt in eis, ceu vasis, sua misericordia locum haberet, & mundo patefieret. *In illis diuina potentia & iustitia declaretur.* Rom. 9. In hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiam meam. Item: Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, aptata ad interitum? Ideo vocantur vasa iræ.

Decimoquartò: *Atque ita in omnibus glorificetur Dominus.* Finis vniuersalis *14.* atque vltimus & reprobationis quorundam, & electionis aliorum, est gloria Dei. Prouerb. cap. 16. Omnia propter semetipsum creauit Dominus, etiam impium ad diem malum. Et quòd ex perditione impiorum resultet gloria Dei, docet Esaias cap. 3. cùm ait: Et exaltabitur Dominus solus in die illa: Idem Iesaias capit. 5. versu 16.

Hæc est definitio prędestinationis in genere sumtæ, quatenus omnes homines tam malos quàm pios complectitur. Sed quoniam de prædestinatione tantùm Sanctorum nobis est sermo in hoc loco Iesaiæ, qui eam vocat librum vitæ, ideo non ampliùs in hac generali immorabor.

Tantùm quædam in hac definitione notanda sunt. Primùm eam sumtam & conflatam esse tum ex caussis, tum ex effectis. Caussæ superiùs explicatæ fuerunt. Effectorum verò prædestinationis, quædam sunt communia reprobis & electis, quædam singulorum propria. Communia sunt, creari, & sini vt labantur in peccatum & mortem: omnes enim creati, permissi sunt in peccatum & mortem ruere. Electorum propria sunt, donari gratia, & vita æterna in Christo, gratis: neque enim reprobi donantur vnquam gratia, id est, vel fauore & beneuolentia Dei, vel gratia regenerationis, vel vera fide, vel operibus veræ fidei, vel perseuerantiæ dono: nec denique vita æterna: Sed solis electis, & omnibus electis hæc donantur. Sunt ergo hæc in electis, propria effecta prædestinationis. Propria reproborum sunt, primùm excludi ab hac gratia & vita æterna: deinde, relinqui in peccatis, excæcari, indurari: ac denique cum Sathana æterno exitio perdi. Solis enim reprobis hæc contingunt: sunt ergo ipsorum propria.

Secundò notandum, definitionem hanc esse dispositam iuxta eum ordinem effectorum Dei, quo illa operatur Deus in prædestinatis omnibus. prius enim creauit homines: deinde permisit labi in peccatum, & ruere in mortem: tertiò, hinc quosdam gratia donat, à peccatis liberat, iustificat, regenerat, sanctificat, ducit in vitam æternam, & omnia gratis in Christo: quosdam verò in peccatis relinquit, immò & in pœnam præcedentis peccati excæcat & obdurat per ministerium Sathanæ, & tandem in orcum iustissimè deijcit, & æterno exitio perdit. Hunc ordinem effectorum Dei in hominibus, tradunt sacræ literæ. Licet ergo sic argumentari: Deus primò creauit homines: deinde permisit eos labi in peccatum, & per

pecca-

peccatu m in mortem: tertiò, horum ex peccato & morte quosdam pro sua gratia eligit, ac Christo donat: eos per Christum iustificat, donat perseuerantia, ducit in æternam vitam: alios vero hac gratia non dignatur, sed in peccatis suis relinquit, & propter illa excæcat etiam, & indurat, ac tandem in æternam mortem iustissimè tradit. Quæ autem nunc facit, ab æterno voluit facere, & sciuit se facturum: id quod nihil aliud est, quàm prædestinare. Ergo prædestinauit primò homines creare: deinde permittere eos omnes in peccatum labi, & in mortem ruere: postremò, quosdam gratis à peccato & morte per Christum liberare, iustificare, donare perseuerantia, ducere in æternam vitam: alios verò hac gratia non dignari, sed in suis peccatis & morte relinquere, & propter illa indurare, excæcare, & tandem æterna morte pro sua iustitia afficere. Quis hanc argumentationem à posteriori, potest improbare?

Possumus & inuerso ordine, ab vltimo effecto exorsi, sic definire, vel potius describere prædestinationem. Aeternum est, immutabileque decretum, quo Deus apud se constituit ab æterno, idque citra hominum merita. suæ tum misericordiæ, tum iustitiæ patefaciendæ, ideoque suæ gloriæ illustrandæ gratia, quosdam æterna vita beare, quosdam verò æterna morte perdere: atque vt vtrumque commodè, idest, vt & illud misericorditer, & hoc iustè fieret, decreuit primùm permittere omnes homines iam conditos, in peccatum labi, & in mortem ruere: deinde hos, quos ad vitam deputarat, per Christum saluare, efficaciter vocare, iustificare, regenerare, & perseuerantia in fide vera donare: quos verò ad interitum, eos in peccatis deserere, excæcare, obdurare.

Differentia inter vtramque est, quòd illa prior est iuxta ordinem effectuum, prout sunt in executione. Primò enim Deus creat, permittit vt in peccatum ruant: deinde donat gratiam: postremò vitam æternam. Hæc verò posterior, est iuxta ordinem effectuum, prout sunt in intentione. Etsi enim in Deo non sit neque prius, neque posterius: res tamen, quas decreuit, habent naturaliter suum prius & posterius: ita vt dicere possimus, Deum priùs destinasse homines ad suos fines, quosdam ad vitam, quosdam ad mortem: Deinde ea statuisse, quæ ad hos fines consequendos faciunt: qualia sunt post permissionem peccati, gratia in electis, & excæcatio atque obduratio in reprobis. In exequenda verò sua prædestinatione, primò electos donat gratia, fide, fructibus fidei, postremò vita æterna: reprobos verò primò in peccatis deserit, excæcat, obdurat: deinde morti æternæ adiudicat. Primum enim in intentione seu in consilio: semper vltimum est in executione: & certò ita se res habet. Sed prior etiam vera est, & minus simpliciores offendit.

Quæstio 1. An omnes absolutè et simpliciter prædestinati sint, aut ad vitam, aut ad mortē.

Iam duæ quæstiones, quæ ex definitione oriuntur, explicandæ sunt. Prima: An omnes homines sint prædestinati vel ad vitam, vel ad mortem æternam: idque non conditionaliter, si crediderint, vel non crediderint (vt quidam noui Pelagiani docent) sed absolutè: ita, vt etiam ideo credant, quia fuerunt prædestinati ad credendum: alij verò non credant, quia reprobati.

Respondeo: Maximè. Hoc est perspicuum, primùm quidem ex definitione, iam allata: deinde multò magis ex locis Scripturarum sacrarum, vnde definitio desumta est. denique ex rationibus à Scriptura deductis: tres affero.

Argumẽtum I.

Vult & facit Deus, vt aliquibus prædicetur Euangelium, quod est instrumentum salutis, aliquibus non prædicetur: vnde & ad illos mittit Apostolos & concionatores, ad hos verò neminem: Immò si aliqui ad eos velint ire prædicatum, aliquãdo prohibet, ne eant: Actor. cap. 16. prohibetur enim Paulus à Spiritu sancto, ne in Asia loquatur verbum Dei: item ne eat in Bithyniam, ibique prædicet: nempe pro eo tempore. Contrà iubetur ire in Macedoniam, ibique prædicare: Item ire Corinthum, ibique Euangelium annuntiare. Act. 18. Et rationem adfert Deus, dicens:

Populus

Populus est mihi multus (scilicet electus: id quod significatur illa particula Mihi, alioqui etiam in Asia multus erat populus, sed non Deo, id est, electus) in hac ciuitate. Quo ex loco colligere est, Deum nolle prædicare Euangelium, vbi nullus est ex suo populo. Hoc enim esset spargere margaritas ante porcos.

Ergo hominum omnium alij sunt prædestinati ad audiendum Euangelium, alij ad non audiendum, ideoque ad mortem. Ab æterno enim voluit Deus, vt aliquibus prædicaretur Euangelium, aliquibus non. Huc illud Christi Matth. 11. Gratias tibi ago Pater, quòd abscondisti hæc à sapientibus, & reuelasti paruulis: ita Pater, quia sic placuit tibi.

Eorum qui audiunt Euangelium, alijs aperit cor ad intelligendum, datque fidem vt credant, ideoque saluentur: alijs non aperit cor, nec fidem dat: vt patet exemplis infinitis, in sacris literis. Actor. 19. Mulieri purpurariæ aperit Deus cor, vt credat ijs, quæ dicuntur à Paulo: alij autem fœminæ Pythonissæ non aperit. Est enim fides donum Dei, & hoc dat cui vult. Ergo ab æterno decreuit, alijs dare fidem ad salutem, alijs non dare. Quare omnes sunt prædestinati, aut ad vitam, aut ad mortem.

At datur fides etiam impijs, reprobis, qui non perseuerant.

Respondeo: Vera & viua, ideoque perpetua fides non datur reprobis: sed tantùm electis. Hæc enim, fides electorum, à Paulo ad Titum 1. appellatur: & Actorum 13. legimus, illos tantùm credidisse, qui fuerant ad æternam vitam præordinati. Sic ab ipsa regeneratione, & alijs fidei effectis duci possunt argumenta: Alij regenerantur, alij non regenerantur: idque fit, quia Dominus alios vult regenerare, alios non. Ergo alij prædestinati sunt ad regenerationem, ideoque ad vitam: alij non, ideoque ad mortem: cùm sine regeneratione, ad vitam æternam peruenire nemo possit.

In fine seculi Deus ex omnibus hominibus, qui ante se congregati erunt, aliis dicet, Percipite regnum, quod vobis paratum est: aliis, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, &c. Matth. 25.

Ergo omnes homines sunt prædestinati, vel ad vitam, vel ad mortem æternam. Si enim alios introducet in vitam æternam, alios verò abiiciet in æternam mortem: vtique vtrunque faciet, quia volet & illos æterna vita donare, & istos æterno supplicio afficere. Non enim nisi volens facit, quicquid facit ipse Deus: vt ait Augustinus in Enchiridio ad Laurentium. Si autem volens vtrumque faciet, Ergo ab æterno voluit & decreuit id facere: propterea quod nihil nunc vult, aut posthac volet, quod non ab æterno voluerit. Vnde Augustinus 15. de Trinitate ait, Deum nihil posse velle voluntate noua & accedente. Voluntas autem hæc, est prædestinatio ipsa.

Huc adferantur sententiæ Scripturarum, quæ apertè docent, ab æterno quibusdam hominibus præparatum fuisse regnum Dei: aliis verò ignem æternum cum Sathana. Matth. 25. Possidete regnum, quod vobis paratum est à Patre meo. Aliis: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Ergo omnes sunt prædestinati, vel ad vitam, vel ad mortem. Verum est igitur, quod diximus in definitione, quòd Deus suo decreto æterno decreuit, hominum aliis gratiam & gloriam donare: alios indurare, excæcare, perdere.

Quæst. 2. An omnia tam mala, quam bona quæ admittūt homines: sub prædestinatione contineantur.

Ex hoc eodem loco, quo diximus Deum decreuisse ab æterno dare alijs gratiam & fidem, vnde fit vt bene operentur: alios in suis peccatis corruptaque natura deserere, adde excæcare, atque indurare; vnde fit vt nullam fidem adhibere possint Euangelio: sed sua infidelitate reijciant, ideoq; magis peccent: Nunc alia sese offert quæstio: an omnia quæ agunt prædestinati, siue mala (vt faciūt reprobi) siue bona, vt faciunt electi, cadant in prædestinationem: id est, An ideo electi credant, beneque operentur, quia ad credendum & bene operandum sunt prædestinati: & reprobi

probi an ideo non credant & peccent, quia non sunt prædestinati ad fidem, neque ad bona opera: eoque nec ad vitam, sed ad mortem. Respondeo, de electorum bona voluntate, fide, fideique operibus dubitandum non est, quin effecta sint prædestinationis: hoc est, quin ideo credant & bene operentur, quia ad credendum & ad bene operandum sunt prædestinati. Etenim (vt à fide incipiam) de fide, quæ initium & caussa bonorum operum est, ait Lucas Actorum 13. prædicationi Pauli eos tantùm credidisse, qui erant præordinati ad vitam æternam. Quid hoc est, nisi, Ideo crediderunt isti, non alij: quia isti præordinati erant ad credendum, & ad vitam æternam, quæ sine fide haberi non potest, alij autem non?

Ephes. 1. Elegit nos, vt essemus sancti & immaculati. non ait: Quia futuri eramus sancti, ideo elegit: sed elegit, vt essemus. Ergo sanctitas nostra, & quicquid ad sanctitatem facit, cadit in prædestinationem, & effectus est prædestinationis.

Ephes. 2. Ipsius opus sumus, creati in operibus bonis, quæ præparauit, vt in illis ambulemus. Ergo quòd quis etiam ambulet in operibus bonis: caussa est, quia ita prædestinatus est à Deo, vt in eis ambulet.

Iohan. 10. reprobis ait, Non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Ergo quòd aliquis credat, caussa est, quia est ex ouibus, id est, electis.

1. Corinth. 7. Misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem. Non ait, quia fidelis eram: sed, vt fidelis essem.

Doctrina hæc manifesta est in Scripturis, comprobata à Patribus, recepta ab orthodoxa Ecclesia. De electis igitur dubium non est, si credant, si bonum velint, si sancti sint, si bona opera faciant: ideo illos credere, ideo bene velle, ideo esse sanctos, ideo bene operari, quia prædestinati sunt à Deo ad hanc gratiam. Omnia enim hæc bona in sanctis, effecta sunt prædestinationis.

Legitote hac de re post Augustinum in libro de Prædestinatione sanctorum, & ad Simplicianum, & vbique ferè, ipsum etiam D. Prosperum, eius discipulum, cùm alibi, tum in Responsionibus ad capitula Gallorum, & in libro contra Cassianum. Item Fulgentium in libro ad Monimum primo, qui est de Prædestinatione. Ait enim concludens, inter alia: Hæc autem omnia (id est, vocationis nostræ initia, & iustificationis augmenta, & glorificationis præmia) in prædestinatione Deus semper habuit: quia & in vocatione, & in iustificatione, & in glorificatione sanctorum, gratię suæ opera futura præsciuit.

At de reproborum infidelitate, & reliquis peccatis, an cadant sub prædestinationem: difficilior est quæstio. Fulgentius in libro ad Monimum de prædestinatione: Prosper & alij permulti, contendunt, neminem à Deo prædestinatum fuisse ad peccandum: ideoque mala quæ agunt reprobi, cadere quidem in præscientiam, quia à Deo præuisa fuerũt: sed non in prædestinationem, quia peccata, non sunt Dei opera, neque à Deo: prædestinatio autem est præscientia & præparatio operum Dei, quæ ipse facturus erat: vt Augustinus & Fulgentius definiunt. Quare quòd reprobi peccent, in caussa non esse prædestinationem, sed suam ipsorum malam voluntatem. Quòd verò electi benè operentur, in caussa non esse ipsorum liberum arbitrium, sed prædestinationem: nam etiam voluntas præparatur à Deo. hæc omnia piè & Christianè dicta. nam reuera nemo prædestinatus est, propriè loquendo, ad peccandum: licet quisq; ad ea facienda, quæ facit, destinatus sit: nempe quatenus opera sunt, non autem quatenus sunt peccata: & hæc fuit mens Patrum. Ceterùm viderunt Patres, si absolutè dixissent, impios ideo peccare, quia fuerint prædestinati ad peccandum: homines impios, quæ est ipsorum malitia, omnem peccati caussam & culpam in Deum reiecturos fuisse: Iccircò ne impijs frena ad peccandum laxarent, continuerunt se ab huiusce modi locutionibus: quas tamen non rarò vsurpat Spiritus sanctus in sacris literis.

Ac

Ac primùm quidem ſacræ literæ, quòd impij vel non credant in Deum ac Chriſtum, vel non bene operentur: apertè aiunt hoc ideò fieri, quia non ſint prædeſtinati à Deo ad fidem, & ad bona opera.

1. Reg.2.de filiis Heli Scriptura ait, illos non paruiſſe Patri eos corrigenti: Quare? Quia eos Deus volebat occidere, ait Scriptura: id eſt, quia prædeſtinati erant ad mortem.

Matth.13. Semen cecidit in terram bonam, & fructum adfert: Quid ita? Quia terra bona. Reliquæ partes, quæ inter ſpinas, inter patroſa, & in viam ceciderunt, non adferunt fructum: Quamobrem? Quia non in terram bonam ceciderunt: Quaſi dicat: Reprobi, etſi audiant verbum: fructum tamen non proferunt ex verbo, quia non ſunt electi, ſed reprobi.

Matth.13. Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei: cæteris in parabolis, vt videntes non videant, &c. Cur igitur impij non percipiunt myſteria regni Dei, ideóque non credunt, & ſaluantur? Quia illis non eſt datum: hoc eſt, quia non ſunt electi ad hoc.

Iohan.8. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis. Quid hoc dicto Chriſti clarius? Ibidem: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis: hoc eſt, quia non habetis Spiritum Dei, neque ad habendum eſtis prædeſtinati.

Iohan.12. Propter hoc non poterant credere, quoniam rurſus Ieſaias dixit: Excæcauit oculos eorum, ne videant. Quòd ergo reprobi non credant, neque bene operentur, Scriptura apertè dicit hoc eſſe, quia non ſunt ex numero electorum, & ad vitam prædeſtinatorum. Immò & altius aſcendens tradit: impios, ſi aliquod opus agant, quòd tamen in ipſis peccatum eſt, ideo illud facere, quia ita præordinatum à Deo fuerat, vt hoc facerent.

Actorum 2. Petrus docet, quòd Iudæi crucifixerint Chriſtum per manus iniquorum (quod maximum fuit ſcelus) ideo hoc illos feciſſe, quia ſic in prædeſtinatione præfinierat Deus: vt ſcilicet per illos traderetur, & crucifigeretur: alioqui id non facturos, ſi Deus in eorum manus, illum ad occidendum non tradidiſſet, & tradere decreuiſſet. Hunc etiam locum ſic interpretati ſunt, præter Auguſtinum, viri alij noſtri ſeculi doctiſſimi.

Actorum 4. Tota Eccleſia ait, Herodem & Pilatum conueniſſe cum gentibus & populis aduerſus Chriſtum, vt facerent, quæ Deus ſuo æterno conſilio decreuerat per manus illorum fieri. Quaſi dicat: ideo ij duo impij condemnarunt Chriſtum (quod maximum fuit ſcelus) quia conſilium Dei ita decreuerat, vt facerent.

Apoſtolus etiam ait Rom.9. Reprobos eſſe vaſa iræ, apparata ad interitum: nempe à Deo: Vbi ait doctiſſ. Muſculus: Hinc eſt, quòd nihil planè emendantur impij, vt ut corrigantur: Quare? Quia parati ſunt ad interitum: Hæc ille. Idque confirmat exemplo filiorum Heli, de quibus 1.Reg.2. Et Auguſtinus de Prædeſtinatione ſanctorum, exponens illud Iohannis 6. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me: Ergo (inquit) omnis qui venit ad Chriſtum, ideo venit, quia audiuit ex Patre, & didicit: Et, Omnis qui non venit ad Chriſtum, ideo non venit, quia non audiuit à Patre.

PLVRA teſtimonia adferam aliâs, cum peruenero ad 6. cap. Ieſaiæ, vbi locus proprius eſt hanc doctrinam explicandi. Satis ad explicationem definitionis allatæ, hæc pauca attuliſſe teſtimonia: quibus manifeſtum factum eſt, & bona opera, quæ non faciunt impij, & mala, quæ agunt; contineri ſub prædeſtinatione, non tantùm ſub præſcientia: hoc eſt, & ideo non bene agere impios, quia non ſunt ad bonum prædeſtinati: & ideo malum agere, quia ſunt reprobati. Sic loqui-

tur Spiritus sanctus in Scripturis: Ideo non creditis, quia non estis ex ouibus. Sed hic prudentia carnis fremit, & multa obiicit. Cæterùm responsiones ad obiecta carnis, differo vsque ad 6. Caput. ibi respondebo ad omnia, quæ caro obiicere solet. In præsentia duo tantùm, quæ faciunt ad explicationem huius quæstionis, declarabo.

Obiectum. 1. PRIMVM: Si impij non credunt, quia non sunt ex ouibus, sed ex hœdis: Ergo videtur prædestinatio caussa esse peccati, vt scilicet reprobi non credant, neque bene operentur.

RESPONDEO: ἀλογισμὸς est non caussæ vt caussæ. Etsi enim homo non potest credere, nisi sit prædestinatus ad fidem: non tamen sequitur, prædestinationem caussam esse, vt aliquis non credat. Prædestinatio enim caussa est omnis boni, & nullius mali. Causa efficiens & vera peccati: est malitia & corruptio naturæ nostræ. Exemplum: Sine gratia Dei, & sine Spiritu Dei, nemo potest credere, legémque Dei seruare. Spiritum sanctum autem Deus dat cui vult, & cui non vult non dat, pro suo arbitrio, eóq; iusto. Cum ergo quis destitutus Spiritu Dei non credit: nunquid noluntas (vt ita loquar) Dei dicenda erit caussa, cur ille non credat? Minimè, cum sit tantùm denegatio seu remotio caussæ sine qua non: id est, remotio voluntatis & gratiæ Dei, sine qua voluntate credere nemo potest. Etenim si Deus vellet hunc donare Spiritu suo crederet: sed quia non vult donare: ideo iste non potest credere. Caussa igitur propriè efficiens peccati, est ipsa propria innatáque infidelitas ac malitia, talis & tanta: quæ, si Dominus nolit eam tollere, efficiat vt impij non possint non peccare. Capite hoc simile. Natus est aliquis claudus: fac vt ego possim curare, si velim: sed nolim: neque enim debito aliquo teneor. Quòd ergo ille claudicet: in caussa est proprium illius vitium ac morbus: non autem voluntas mea, qua illum sanare nolo. Sic prædestinatio & voluntas Dei, non ideo caussa dici potest, cur impij non credant, quia illos noluit ad fidem prædestinare: Sed propria, & vera caussa, cur non credant, est propria ipsorum & innata ab Adamo cæcitas atque malitia.

Obiectum. 2. ALTERVM, quod hic explicandum venit, est hoc. Si ideò (verbi gratia) Pilatus & Herodes conuenerunt aduersus Christum, quia à consilio æterno fuerant ad hoc prædestinati: & si quæ agunt mala impij, ideo agunt, quia ad hæc fuere præordinati: videtur ergo Deus prædestinasse aliquos ad peccandum: id quod Patres omnino impugnant, & meritò.

RESPONDEO: Sunt, & quidem non vulgares, neque indocti viri, qui hoc facile concedunt: prædestinatos esse à Domino aliquos ad peccatum. Cum enim Scriptura dicat, Deum tradere quosdam in reprobum sensum, excæcare, obdurare, tradere in desideria cordis sui: Quare non etiam dicere liceat, Deum prædestinasse quosdam ad excæcationem, & ad ea quæ excæcationem consequuntur: hoc est, ad peccata? Sed ego aliter respondeo. In quouis peccato duo sunt: Opus ipsum, seu actio: alterum, ipsa malitia peccantis, qua fit, vt opus illud, alioqui suapte natura bonum, malum & peccatum fiat. Quòd ergo nullum opus agant impij, ad quod non sint à Deo prædestinati, omnino fatendum est. Nihil enim fit in mundo, quod Deus non ab æterno præscierit futurum, & quod etiam non decreuerit fieri: hoc autem est prædestinare. Item omnes actiones, quà actiones sunt, actiones sunt etiã Dei: operatur enim omnia in omnibus. Nihil autem agit Deus in nobis, quod non ab æterno prædestinauerit se facturum in nobis, & vt fieret per nos. An non peccant impij Tyranni, cum pios propter Christum, & propter benefacta persequuntur, affligunt, occidunt? An non verò Dei voluntate hæc fiunt per impios? Petrus certè hoc disertè tradit: dicens, Melius est enim, vt bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè facientes. *1. Pet. 3.*

Si

Si hoc Deus vult, & voluntas Dei æterna est: an non igitur ab æterno Deus impios Tyrannos, ad pios malis afficiendos prædestinauit? Sed notandum est, piorum afflictiones, quatenus à Dei sunt voluntate, bonum opus esse: nihil enim vult seu approbat Deus, quod non sit bonum: Quatenus autem sunt à voluntate impiorum, mala esse opera, & peccata: Neque enim hæc agunt, vt diuinæ obediant voluntati, imò norunt se facere contrà, quàm Deus mandauit: Adde quod in alium etiam finem hæc agunt, quàm Deus per illos hæc fieri vult. Proinde idem factum, quatenus à Deo est, Deo ipsi probatur: quatenus ab impiis, improbatur, eóque & punit. Ergo verum est, nullum opus fieri ab impiis, ad quod faciendum non fuerint ab æterno prædestinati. Quòd verò homines sint prædestinati propriè ad peccandum; dari non potest: quia κακίαν, id est, malitiam, vitiúmque quo peccant impij, neque à Deo, neque à Dei prædestinatione habent, sed à Sathana: & in ipsis residet ab Adamo. Atque hoc est, quod Patres oppugnant: Fulgentius: Porrò autem (inquit) in iniquis puniturus est Deus, quòd vt essent mali non dedit, nec eos ad iniquitatem aliquam prædestinauit. Nemo ergo prædestinatus est ad peccandum: id est, ad faciendum opus aliquod malum, quà malum & peccatum est: sed omnes sunt prædestinati ad facienda ea omnia quæ agunt, non quà peccata sunt, sed qua sunt opera & actiones quædam, quæ suapte natura bonæ sunt. Proinde iure puniuntur à Deo Herodes & Pilatus, ambo impij, ob illa perpetrata opera, ad quæ tamen perpetranda fuerant prædestinati: Quare? Quia non ea fecerunt benè, sed malè: id est, contra legem Dei, malitiáque sua opus Dei contaminarunt.

Proinde diligenter obseruandum, quod est in Actorum 2. Ibi Petrus, etsi Iudæos dixerit impleuisse consilium Dei, crucifigendo Christum (quia ad hoc faciendum fuerant prædestinati:) tamen eos accusat peccati maximi, & vt resipiscant hortatur. Quid ita? Quia consilium & opus Dei, sua malitia infecerunt. Odio enim in Christum, non vt obedirent Deo, curarunt Christum crucifigendum.

Videtvr quæstio hæc vtcũque explicata: An omnia, quæ agunt homines, tam mala quàm bona, contineantur in prædestinatione. De electorum operibus bonis nulla, est apud pios dubitatio: De operibus verò malis, Scripturæ affirmant contineri (quà scilicet opera Dei sunt) in prædestinatione: quà verò sunt peccata, continentur in præscientia, non in prædestinatione: Permissio tamen peccati, quia illa est bonum opus Dei, continetur in prædestinatione.

DE PRÆDESTINATIONE SANCTORVM.

CAPVT IV.

Iam vt ad quartum Caput veniam, cùm duplex sit prædestinatio, vt ex definitione allata patet, vna piorum, altera impiorum: de impiorum prædestinatione in 6. capite Iesaiæ dicemus: de prædestinatione verò Sanctorum nunc videndum est diligentiùs, quid sit, & quid de ea Sacræ literæ tradant.

Mvltæ & variæ à Patribus definitiones allatæ fuerunt. Augustinus de Prædestinatione sanctorum cap. 10. sic definit: Prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est præparatio: gratia autem ipsius est Prædestinationis effectus. Idem de bono perseuerantiæ, cap. 14. sic: Prædestinatio est præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur. Item de prædestinatione

ſanctorum: Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi. Item de fide ad Petrum: Prædeſtinatio eſt gratuitæ donationis præparatio.

FVLGENTIVS ad Monimum lib.1. Neque enim alia eſt (inquit) prædeſtinatio, niſi futurorum operum eius æterna præparatio: in qua nullius cauſſa mali poterit inueniri, quia ex voluntate Dei nunquam proceſſit origo peccati. Item: Ipſa eſt enim prædeſtinatio Dei, ſempiterna ſcilicet diſpoſitio futuri operis ſui. Item lib.2, Prædeſtinatio Dei nihil eſt aliud, quàm præparatio operum eius, quæ in æterna ſua diſpoſitione, aut miſericorditer ſe facturum præſciuit, aut iuſtè.

THOMAS Aquinas.3.p.q.24.art.1. Prædeſtinatio proprièaccepta, eſt diuina quædam præordinatio ab æterno, de iis quæ per gratiam Dei ſunt facienda in tempore. Item 1.p.q.23.art.2. Prædeſtinatio eſt quædam ratio ordinis aliquorum in ſalutem æternam, in mente diuina exiſtens.

Nos aliqua ſuprà dicta repetemus: & inde definitionem prædeſtinationis ſanctorum colligemus.

Apoſtolus Rom.8. cum loquitur de prædeſtinatione ſanctorum, vtitur verbo προορίζειν: ὅτι ὃς προέγνω καὶ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν. Ita ad Epheſ. Elegit nos ante mũdi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & irreprehenſibiles in conſpectu eius, in charitate: προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν. Verbum autem hoc, vt ſuprà dixi, duo ſignificat: Primò, præfinire & conſtituere apud te aliquid agere, antequam agas. Hoc pacto ſignificat προορισμὸς decretum Dei, quo ſtatuit quoſdam ſibi in filios eligere. Secundò ſignificat, quamque rem in ſuum finem deſtinare, atque ita à reliquis rebus ſegregare, ſeligeréque: quod Moſes per Hebraicum verbum *(habhdel)* in Leuit.20. & Num.16. exprimit, cum loquitur Deus in Moſe de electione & ſegregatione ſuorum à reliquis populis, deputationéque ad certũ ſuum finem & vſum, à quo alieni ſunt gentiles. Hoc pacto προορισμὸς ſignificat quorundam hominum à reliquorum hominum colluuie ſeparationem ſeu electionẽ, atque in certum ſuum vſum (nempe, vt ſint vaſa miſericordiæ, membra Chriſti, templa Spiritus S.) & in certum finem (nempe ad vitam æternam) deputationem. Sic ergo definiri poteſt.

Definitio. PRÆDESTINATIO ſanctorum, eſt æternum immutabiléque decretum, quo Deus citra vlla hominum merita, apud ſe conſtituit, certos quoſdam homines in vitam hanc ſuo tempore productos, & opera diaboli in peccatum & mortem vnà cum aliis lapſos, gratis à peccato & morte, atque à reliqua hominum colluuie ſegregatos, Chriſto inſerere, pérque fidem iuſtificare: & Chriſto inſitos ac iuſtificatos regignere, & ad ſuá placita ſanctificare: ſanctificatos perpetua quotidianorum peccatorum condonatione, perpetuáque Spiritus ſancti gratia comitari: denique vti Dei filios, ac regni cæleſtis cum Chriſto hæredes, beata & æterna vita donare: totúmque hoc, vt in iis miſericordia & bonitas Dei perpetuò illuſtretur, ipſéque Deus ſemper glorificetur.

DESCRIPTIO hæc prædeſtinationis ſanctorum à ſuperiore deſcriptione, quãtum ad eam partem, quæ ſanctorum eſt, attinet, nihil diſtat, niſi quòd hac multos effectus gratiæ ordine illo, quo etiam ſolet Deus in electis eos operari, explicaui: cum ibi ſimpliciter dixerim, tum gratia, tum vita æterna donare. Sunt autem hi effectus gratiæ Dei.

1. PRIMVS: *A peccato & morte, per ſanguinem Chriſti liberare*. Hoc factum eſt in cruce, cum Chriſtus ſanguine ſuo electos Patri reconciliauit: & chirographum decreti, quod erat aduerſus nos, deleuit, & cruci affixit.

2. SECVNDVS: *Per Spiritum ſanctum ſuo tempore vocare*: nempe vocatione efficaci. Hæc enim fit per Spiritum ſanctum, internè vocantem. *Suo tempore*: quoniam non omnes electi eodem tempore efficaciter vocantur, ſed ſuo quiſque tempore: à Patre ſcilicet præfinito.

TERTIVS:

TERTIVS: *A reliqua hominum colluuie segregare.* Ante vocationem enim electi mixti sunt cum reprobis, & corpore & Spiritu: cum eadem sapiant quæ alij, quæ scilicet sunt carnis. Vocati autem per Spiritum sanctum segregantur: id quod Christus in Euangelio vocat, eligere de mundo. 3.

QVARTVS: *Christo inserere*: quod fit, cum participes simus Spiritus Christi, de qua insitione Paulus Rom. 6. 4.

QVINTVS: *Iustificari.* Insiti Christo, & donati eius Spiritu, per fidem apprehendimus remissionem peccatorum, & iustitiam Christi: id est, sentimus nos Deo patri propter Christum gratos, charos, dilectos esse factos. 5.

SEXTVS: *Regignere.* Iustificati enim per Spiritum sanctum, regeneramur ex filiis Adæ in filios Dei, & in nouam creaturam. 6.

SEPTIMVS: *Ita regeniti sanctificamur ad ea facienda, quæ Deo placent:* Hoc est, ad studium bonorum operum, & obedientiam legis. 7.

OCTAVVS: Sed quoniam filij Dei quotidie peccant ex imbecillitate carnis, propter quæ peccata opus habent quotidie dicere, Dimitte nobis debita nostra: ideo sequitur alius effectus, qui est, quòd Deus comitatur iustificatos perpetua quotidianorum peccatorum *Remissione*: hoc est, non imputat illis peccata, qui sunt in Christo: vt est Rom. 8. 8.

NONVS: *Præsentia Spiritus sancti nunquam deseruntur.* Is enim electos, iustificatos, & Christo insitos, gubernat, regit, & ne pereant, defendit & custodit. Ierem. 32. Dabo timorem meum in corda eorum, vt non recedant à me. 9.

DENIQVE, *Vita æterna donat*: non solùm animos electorum (id quod fit, cũ hinc auolant ad cælum) sed etiam corpora: id quod fiet in resurrectione, quando exuta omni mortalitate, induentur immortalitate. Hæc autem ita se habere, nemo mediocriter in pietate Christiana institutus ignorat. Quare ne in re perspicua immoremur, Testimonia Scripturarum, quibus singula hæc gratiæ effecta comprobem, non citabo. Quasdam tantùm conclusiones de Prædestinatione Sanctorum scitu necessarias, & consolationis plenas, ex hac descriptione colligemus: & quæ opus habuerint probatione, testimoniis Scripturarum & Patrum confirmabimus.

PRIMVM: Ex eo, quod diximus, prædestinationem esse æternum decretum, colligimus: falsum igitur esse, quod quidam Sophistæ negarunt, Deum non prædestinasse in præterito, sed prædestinare semper in præsenti: cum Deus nõ sit sub tempore. Contrà Paulus in præterito semper profert, Elegit nos, prædestinauit nos, & quidem ante mundi constitutionem. Etsi enim Deus non sit sub tempore: nos tamen, qui prædestinamur, sumus sub tempore: ita vt, si hodie (verbi gratia) prædestinemur, cras simus prædestinati necesse sit. 1. *Fuimus prædestinati ab æterno.*

DEINDE colligimus: Si est æternum decretum, ergo ab æterno fuimus Deo chari & dilecti. Testimonia extant in Scripturis. Iohan. 17. Dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Dilexisti autem me ante mundi constitutionem. 2. Timoth. 1. Gratiam hanc nobis datam ante tempora æterna, manifestatam autem per apparitionem Iesu Christi, scribit Apostolus.

SECVNDVM: Ex eo, quod diximus, decretum hoc esse immutabile, colligere promtum est: salutem electorum esse certissimam: Ideóque electos perire non posse. Hoc confirmari potest infinitis locis Scripturarum. Præter illa autem loca, quæ extant in Veteri testamento, præsertim in Psalmis & Prophetis, de certissima electorum salute: in Nouo testamento passim occurrunt hac de re testimonia. 2. *Salus Electorum certissima.*

Matth. 24. de seductione, quæ fiet per Antichristum, ait Christus: ita vt si fieri possit, in errorem etiam ducantur electi. Ergo, cum non possit fieri vt seducantur, certa est illorum salus.

Matth.16. Ecclesiam, ideóque electos, fundatos esse ait suprà petram, ita vt portæ inferorum non possint prævalere aduersus eam.

Iohan.10. Nemo potest rapere eas (oues meas) de manu mea. Item 6. Omne quod dedit mihi Pater, ad me veniet: & ego non eiiciam foras.

Ibidem: Hæc est voluntas Patris mei, vt omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo. Euangelium Iohannis refertissimum est iis sententiis, de certitudine salutis electorum.

Rom.8. Quos prædestinauit, hos vocauit, iustificauit, glorificauit. Quid ergo dicemus? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Certus sum, quòd neque mors, neque vita, &c. poterunt nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

Item cap.11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.

2. Timoth.2. Firmum stat fundamentum, habens signaculum hoc: NOVIT Dominus qui sint sui.

1. Iohan.2. Exierunt à nobis, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Qui ergo electi sunt ad vitam æternam, non possunt omnino deficere à corpore Christi, quod est Ecclesia sanctorum.

3. Certus est electorum numerus.

TERTIVM: Ex eo quod diximus, certos quosdam homines fuisse prædestinatos ad vitam; colligimus, certum esse numerum electorum, qui nec augeri nec minui possit. Confirmatur etiam Scripturarum testimoniis. Iohan.13. Ego scio quos elegerim. Ergo certus est numerus.

Iohan.10. Christus de ouibus dicit, quòd pastor eas vocat nominatim. Ergo certus numerus.

2. Timoth.2. Signati sunt omnes electi hoc sigillo, Nouit Dominus qui sint sui. Ergo certus est numerus.

Luc. 10. Nomina vestra scripta sunt in cælis. Ergo certus numerus apud Deum.

Augustinus de Corrept. & Gratia cap.13. Hæc de iis loquor, qui prædestinati sunt in regno Dei: quorum ita certus est numerus, vt nec addatur eis quisquam, nec minuatur ex eis. Falsum est ergo, quod docent iam quidam, omnes pro miscuè esse prædestinatos, hac conditione, vt quicunque crediderit saluetur. Contrà se res habet: Quidam enim sunt ita ad vitam prædestinati, vt quia prædestinati sunt, sint etiam credituri, & credendo in æternam vitam ingressuri. Alij verò non sunt ad vitam prædestinati: ideo etiam non sunt credituri, ac proinde nec in æternam vitam peruenturi. Qui enim prædestinati sunt ad vitam æternam, sunt etiam prædestinati ad fidem habendam.

4. Electio, tota gratuita est.

QVARTVM: Ex eo quod diximus, citra vlla hominum merita Deum prædestinasse, quos prædestinauit ad vitam: colligimus, prædestinationem esse totam merè gratuitam: Deúmque à nulla re permotum ad nos prædestinandos ad vitam, quàm à sua mera voluntate, seu à suo erga nos æterno amore, sed in Christo. Hoc confirmandum est pluribus argumentis & testimoniis Scripturarum: ídque, quoniam & hoc maximi momenti est, totáque ratio prædestinationis sanctorum in hoc vno sita est: & multos, eósque illustres viros & Patres habemus, qui sententiæ nostrę aduersari videntur. Iudicat enim humana prudentia, Deum eos ad vitam æternam prædestinasse, quos præuidit Euangelio credituros, legémq; Dei seruaturos (quasi verò non etiam ad fidem & bona opera prædestinarit, quos ad vitam prædestinauit) atque ita totam Dei prædestinationem, à præuisis nostris meritis dependere. Fuerunt autem eorum, qui hæc iudicarunt, sententiæ quatuor, hæq; diuersæ.

Q. An ex præuisis operibus, facta sit prædestinatio: Diuersæ sententiæ.

1.

PRIMA: Quidam (& hic fuit Origines) somniarunt, omnes hominum animas initiò simul creatas fuisse in cælo, ibíq; alias peccasse, alias non peccasse: pro diuer-

diuersitate autem meritorum, diuersa etiam corpora, & diuersos status in hoc mũdo sortiri. Deum igitur merita cuiusque animæ, antequam vniatur corpori, præexistentis in cælo, videntem, quosdam prædestinasse ad mortem, quosdam ad vitam, pro diuersitate meritorum. Sed hanc excludit Apostolus Rom. 9. Cum nondum nati essent: aut quidquam boni vel mali egissent, vt secundum electionem propositum Dei maneret: non ex operibus, sed ex vocante dictum est, Maior seruiet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

2. Alij, Deum spectasse cuiusque merita, quæ quisque habiturus erat in hac vita, in corpore iam existens: atque iuxta illa præuisa merita prædestinasse quoque aliquos ad vitam, aliquos verò ad mortem.

In hac sententia fuerunt multi Patres: Immò & Augustinus aliquando hoc sensit, exponens verba illa, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, lib. 83. Quæstionum, quæstion. 68. Tom. 4. habet hæc verba: Cui vult miseretur Deus, & quem vult indurat. Sed hæc voluntas Dei iniusta esse non potest. venit enim de occultissimis meritis. Quin & ipsi peccatores, cùm propter generale peccatum vnam massam fecerunt, non tamen nulla inter eos est diuersitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum sint iustificati, digni efficiãtur iustificatione: & item præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sint obtusione. Hæc ille. Sed hanc postea sententiam, quod ad primum membrum attinet: idem Augustinus damnauit, docens non ex meritis nostris, sed ex gratia Dei esse, quòd simus prædestinati ad vitam æternam: vt postea ostendemus ex Augustino. Hanc etiam confutauit Aquinâs.

3. Alij, Deum spectasse in vnoquoque homine proprium liberi arbitrij vsum, an esset vsurus bene sua gratia, & fidẽ præstiturus Euangelio, nec ne: Et prout ea quemque bene vsurum præuidit, ad hanc percipiendam illum prædestinasse. In hac sententia fuit Ambrosius, ad Rom. 9. loquens enim in Dei persona, ait: Dabo gratiam ei, quem scio toto corde reuersurum ad me, post errorem. Augustinus etiam aliquando ita sensit: vt patet in Epistola ad Xistum. Sed hanc etiam sententiam ipse retractauit, & apertis Scripturarum testimoniis ostendit, etiam bonum vsum liberi arbitrij esse effectum prædestinationis: ideo non potuisse esse caussam aut meritum, propter quod Deus prædestinauerit quempiam ad gratiam & ad gloriã. In libro quoque de Prædestinatione sanctorum, hunc errorem refutauit. Quin etiam Thomas Aquinas hunc refutat in 1. p. q. 23. art. 5.

4. Alij volunt, caussam aliquam seu rationem esse in Deo, præter eius voluntatum, cur vnum elegerit, alterum reprobarit: Sed caussam & rationem hanc esse nobis occultam. Et hoc innuere Apostolum Rom. 11. Cum verba de hac quæstione faciens, dicit inscrutabilia esse Dei iudicia, & imperuestigabiles vias eius. Si esset (inquiunt) mera Dei voluntas caussa, cur quidam ad vitam, alij mortem sint prædestinati: non essent iudicia Dei inscrutabilia, quia posset quisque dicere, caussam esse voluntatem Dei.

In hac sententia est Bonauentura, & citat dictum Augustini, quod sententiæ huic fauere videtur, ex libro Retract. Deus proponit, eligit & reprobat veritate certissima, & à nostris sensibus remotissima. Sententia hæc videtur aliquibus incongrua non esse: sed refutatur à Richardo, & aliis. Quòd citat ex Paulo ad Rom. 11. Si mera Dei voluntas caussa esset prædestinationis, iudicia Dei essent scrutabilia, quia assignari caussa iudiciorum Dei posset: nihil est. Nam primò, si etiam aliqua esset ratio ex parte nostra, cur vnum eligeret, alterum reprobaret: non essent inscrutabilia. possemus enim dicere, aliqua in hoc futura merita præuidisse Deum, non in illo. Secundò, ipsa voluntas Dei per se iustissima est, & ratio rerum omnium. Excludat ergo omnia nostra merita, & vsum liberi arbitrij, & quicquid in nobis est: postea dicat, voluntatem Dei esse caussam rationabilem: dabimus.

Orthodoxa sententia

CONCLVSIO igitur esto, Prædestinationem sanctorum totam esse gratuitã; sanctósque ad vitam æternam, ad gratiam, & omnia Dei dona prædestinatos fuisse gratis: hoc est, citra vlla sua merita: vel præterita, hoc est, quæ præcesserint in cælo cuiusque hominis natiuitatem, vt finxit Origenes: vel quæ futura erant in hac vita; Et citra præuisum bonum vsum liberi arbitrij, & citra omnem in nobis caussam; præter voluntatem Dei, & meritum Christi.

HÆC enim conclusio est Pauli, in Epistolis, ad Romanos, ad Ephesios, vbique: Est Augustini in lib. de Prędestinatione sanctorum, & de Bono perseuerantię: denique in libris ferè omnibus, quos edidit post susceptum episcopatum. Est Prosperi, est Fulgentij, est Honorij: est etiam saniorum Scholasticorum, Thomæ, Richardi, Vldarici in sua summa, Ægidij Romani, Gregorij Ariminensis.

ARGVMENTA autem ad hanc quæstionem probandam, ex variis locis sacrarum Scripturarum sumuntur. Referam in summa, quę Augustinus ad hanc probandam adfert in lib. de Prædest. sanctorum, & bono perseuerantiæ.

Prædestinationem Sãctorum totã esse gratuitam: Argumentum primum.

ARGVMENTVM primum, ab effectis prædestinationis ad ipsam caussam sumitur. Eo modo Deus decreuit ab æterno nobis dare sua beneficia, & gratiã & gloriam, quo modo illa dat. Si enim gratis tibi librum dono, proculdubiò gratis quoque dare decreui. Atqui gratiam & gloriam, & omnia bona, quæ nobis dat Deus, dat gratis, citra vlla merita nostra, & citra vsum bonũ liberi arbitrij, & citra vllam nostram rationem, præter Dei voluntatem & meritum Christum. Minorem hanc probat Augustinus, per totum librum 1. & 2. hoc est, de Prædestinatione sanctorum, & de Bono perseuerantiæ, hoc modo: Fides, quæ est initium & ostium salutis: opera fidei, quæ sunt via & iter ad salutem: finis fidei, nempe perseuerantia in fide vsque in finem, quæ quidem perseuerantia est postremus terminus itineris ad salutem, seu ad vitam æternam: denique ipsa quoque vita æterna, nobis à Deo donantur gratis, non propter nostra merita, nec propter bonum vsum liberi arbitrij nostri. Ergo gratis quoque, non propter nostra merita, nec propter præuisum bonum vsum liberi arbitrij, Deus ea nobis dare ab æterno decreuit, & prædestinauit. Hoc est primum argumentum Augustini.

QVOD verò & fides, & opera fidei, & finis fidei, id est, perseuerantia, & deniq; vita æterna gratis donentur à Deo, multis è Scriptura citatis locis, & ductis argumentis probat. Ac primò fidem gratis donari, iis euincit locis, qui docent eam esse merum Dei donum.

Fidem esse Deidonum gratuitum

Iohan. 6. Hoc est opus Dei, vt credatis in illum. Item: Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum. Quæ verba perpèndens D. Augustinus, contra duas epistolas Pelagianorum lib. 1. cap. 19. ait, Christum dicere Traxerit, non Duxerit: Cur? Ne vllam nostram præcedere credamus voluntatem, aut meritum. Quis enim trahitur (inquit) si iam volebat? & tamen nemo venit, nisi velit: trahitur miris modis, vt velit, ab illo, qui nouit intus in ipsis hominum cordibus operari: non vt homines (quod fieri nequit) nolentes credant, sed vt volentes ex nolentibus fiant. Hæc Augustinus.

Ephes. 2. Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donũ est.

AT Pelagiani excipiebant, Fidem quidem esse donum Dei, quoad incrementum: sed non quoad initium. sic enim sentiebant, quod etiam multi hodie: Deus primò facit, vt prædicetur nobis Euangeliũ: hoc est, gratia Dei. Secundò, vbi audiuimus nos Euangelium, in nostra potestate situm est, velle illi assentiri, vel non assentiri. Tertiò, Deus verò, vbi videt hanc nostram bonam voluntatem, quæ est initium fidei: donat perfectionem fidei, sine quo augmento illud fidei initium non prodesset. Augustinus igitur multis rationibus probat, etiam initium fidei donum esse Dei: ideóq; gratis dari. quarum rationum hæc est prima.

IPSVM

IPSVM incrementum fidei, quod ô Pelagiani dicitis donari, non autem initium: vel est gratia Dei, vel non est gratia Dei. Si non est gratia: Ergo fides nullo modo erit gratia Dei, sed à nobis. Si verò augmentum, gratia est Dei: & hoc augmẽtum datur alicui, quia habet initium, & non datur alij, quia non habet initium, quod à nobis esse dicitis: ergo gratia dabitur secundum merita: id est, augmentum fidei, quod est gratia Dei, propter initium fidei, quod est opus nostrum. Atqui hoc absurdum est, & hæreticum: gratiam dari secundum merita: Alioqui enim gratia non esset gratia: id quod etiam Pelagiani in Palæstinæ Synodo victi rationibus, damnarunt, licet non ex animo. Ergo falsum est, initium fidei à nobis esse, non autem à Deo. *Fidẽ, etiã quoad initium, esse donum Dei Ratio. 1.* *Rom. 11.*

INITIVM fidei est, cogitare ea quæ sumus credituri. Augustinus: Quid enim est credere, nisi cum assensu cogitare? Atqui non possumus à nobis cogitare, quæ sunt nobis ad credendum à Deo proposita. Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Ergo initium fidei à nobis non est, sed à Deo. *2.* *2. Cor. 3.*

Philip. 1. Vobis datum est pro Christo, vt credatis in eum: non ait, vt perfectius credatis: sentiens, & initium & incrementum fidei esse à Deo. *3.*

QVOD Deus promittit, ipsemet præstat, non alij: alioqui non esset promissio, sed prædictio. Atqui promisit fidem gentibus, & electis omnibus. *4.* *Ierem. 31.*

DEVS vel potest initium fidei dare, sicut & augmentum: vel non potest. Si non potest, Ergo Deus non est omnipotens: Et cum tu possis eam habere ex te, non ex Deo, potentior eris. Si potest: cur ergo non fateris, etiam initium fidei à Deo dari? Quid enim (ait Augustinus) tu tibi primas vendicas partes, vt nouissimas ab illo merearis accipere? Quid aliud ais hoc modo, nisi vt asseras gratiam secundum merita nostra dari? Atque ita gratia iam non sit gratia? redditur namque hoc pacto, non donatur gratis. Debetur enim credenti, vt à Domino ipsa fides augeatur: & sit merces fidei cœptæ, fides aucta. *5.*

1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepisti? Hac autoritate (ait Augustinus) vtebatur D. Cyprianus, ad docendum, quòd in nullo gloriandum quando nostrum nihil est. Hoc loco & testimonio Cypriani conuictus Augustinus, coactus fuit, errorem suum retractare: quo, antequã esset Episcopus, dixerat, fidem à nobis in nobis esse: per hãc verò impetrari à Deo reliqua dona, sanctitatem, iustitiam. Ipse hoc fatetur in libro de Prædestinatione sanctorum, cap. 3. Si enim dicas, Omnia alia à Deo habeo, fidem non habeo: tibi statim dicet Apostolus, Quid habes, quod nõ accepisti? Si dicas, Augmentum fidei habeo à Deo, initium à meipso: protinus dicet Apostolus, Quid habes, quod non accepisti? Et probat Augustinus de Prædestinatione sanctorum cap. 5. Paulum hic loqui de donis spiritualibus, quorum primum est fides. Videte locum. *6.*

Colos. 4. Orationi instate, orantes simul & pro nobis, vt Deus nobis aperiat ostium verbi sui. Augustinus de Prædestinatione sanctorum cap. 20. Quomodo aperitur ostium verbi, nisi cum sensus aperitur audientis, vt credat? Concludit dicens: Quid est igitur, Orantes simul & pro nobis, vt aperiatur ostiũ verbi: nisi apertũ testimonium, & apertissima demonstratio, etiam ipsum fidei initiũ esse donum Dei? *7.*

AD prædicationem Petri multi auditores confluunt, & omnes audiunt. Quidam tamen credunt, alij non credunt. Vnde hæc diuersitas? Dices: Quia illi volunt credere, isti nolunt. Bene dictum. Sed vlterius quærit Augustinus: vnde fit, vt isti velint, hi autem nolint credere? Oportet altius ascendere, ad caussam scilicet superiorem, quæ voluntatem hominis mouet: hic est Deus, de quo Philipp. 2. Deus operatur in nobis velle & perficere. Caussa igitur est, quia pręparatur volũtas à Deo in illis, vt velint: non præparatur in istis. Caussa est, quia Deus operatur in illis velle, *8.*

in istis

in istis non operatur. Caussa est, quia Deus illorum voluntates mouet efficaciter, istorum non mouet.

At quomodo mouet voluntates hominum Deus? Respondet Augustinus: Miro modo, intus docendo & trahendo.

Iohan.6. Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Ibidem: Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Ex quibus duobus locis Augustinus haurit tres Conclusiones.

1. Omnis qui audiuit à Patre, & trahitur, venit ad Christum: hoc est, Nullus est qui audiat, qui trahatur, & non veniat.

2. Omnis qui venit ad Christum, ideo venit, quia audiuit à Patre, & didicit, & trahitur.

3. Omnis qui non venit ad Christum, ideo non venit, quia non audiuit à Patre. si enim audiuisset, & didicisset, venisset. Cur autem quosdam trahat, alios non trahat: hoc venit de iudicio, illud de misericordia. Ratio hæc, est in lib. de Prædest. Sanctorum cap.8.

9. Ephes.6. Pax fratribus & charitas, cum fide, à Deo patre. Augustinus de Bono perseuerantiæ, cap.17. A quo igitur pax & charitas, ab eo est & fides. Charitas autem ex Deo est, ait Apostolus, & Iohan.1. Epistola, cap.4. At (inquies) Christus præcipit vt credamus: Credite Euangelio: Si credideris, saluaberis. In nostra ergo potestate situm est credere. Respondet Augustinus de Prædestinatione sanctorum cap.19. Et facere quod iubet, & accipere quod promisit, vtrumque Dei donum est. Sed ideo & præcipiuntur nobis, & dona Dei esse monstratur, vt intelligatur, quòd & nos ea facimus, & Deus facit vt illa faciamus. Sic in Ezech. ait: Ego faciam, vt faciatis id est, Ego faciam vos facere, quæ iubeo vt faciatis. Vnde Augustinus alibi, alloquens Deum ait: Da quod iubes, & iube quod vis. His atque aliis multis rationibus probat Augustinus, fidem, & quo ad initium, & quo ad incrementum, totam esse merum Dei donum, ideóque dari gratis à Deo.

II. *Opera bona esse dona Dei.*

Quòd verò & bona opera, quæ sunt effecta fidei, dona sint Dei, primò quidem hinc patet: quia si caussa, quæ est fides, donum Dei est, ergo & eius effecta. Sed Augustinus adfert alias rationes, & testimonia è Scripturis. Sunt autem hæc ferè.

Iacobi 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est descendens à Patre luminum.

Philip.2. Deus operatur in nobis velle & perficere.

1. Corinth.4. Quid habes, quod non acçepisti?

Sap.8. Et vt sciui, quoniam aliter non possum esse castus seu continens, nisi Deus det (& hoc ipsum erat summa sapientia, scire cuius hoc esset donum) adij Dominum, & deprecatus sum illum.

Ezech.36. Faciam vt ambuletis in præceptis meis.

Ecclesia rogat: Da, vt cogitemus, te inspirante, quæ recta sunt: & te gubernante, eadem faciamus.

Ephes.2. Ipsius opus sumus, creati in operibus bonis, quæ præperauit vt in illis ambulemus. Ergo etiam effecta fidei, id est, bona opera, dona sunt Dei.

III. *Perseuerãtiã esse donum Dei.*

Quòd verò etiam perseuerantia in fide vsque in finem, sit donum Dei gratuitum, probat multis rationibus in libro de Bono perseuerantiæ. Et fortè titulus erat, DE DONO PERSEVERANTIÆ. nam & in 1. cap. initio sic ait: Perseuerantiæ donum, qua vsque in finem perseueratur in Christo. Rationes Augustini, & testimonia è Scripturis, hæc sunt.

Philip.1. Vobis donatum est pro Christo, non solùm vt credatis in illum, sed etiam vt patiamini pro illo. Horum vnum (ait Augustinus) pertinet ad initium, alterum

alterum ad finem: vtrumque tamen est donum Dei, vtrunque donatum. initium Christiano, est credere in Christum: finis melior nullus, quàm pati pro Christo.

1.Pet.2. Melius est benefacientes, si velit voluntas Dei, pati, quàm malefacientes. Augustinus: Cum dicit (inquit) Si voluntas Dei velit, ostendit diuinitùs donari omnibus sanctis, vt pro Christo patiantur: illis scilicet, qui patiuntur pro eo: quia multi, licet non patiantur, tamen ad regnum cælorum perueniunt.

2.Thess.2. Deus pater noster exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

Philip.1. Qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet vsque in finem.

1.Pet.vlt. Deus autem omnis gratiæ, ipse perficiet, firmabit, solidabítque.

Psalm.79. Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis, quem confirmasti tibi, & non discedimus à te. Augustinus de Bono perseuerantiæ, cap.7. Quis est iste vir dexteræ Dei? Iste non est Adam primus homo, in quo discessimus ab eo (scilicet Deo) sed est Christus, per quem, opere ceu manu Dei fit, vt nõ discedamus ab eo. Manus ergo (inquit) Dei est ista, non nostra, vt non discedamus à Deo. Perseuerantia igitur donum Dei est.

Ierem.32. Dabo timorem meum in corda eorum, vt non recedant à me.

Petimvs in oratione Dominica perseuerantiam, idque in omnibus ferè petitionibus, quæ ibi continentur: vt Cyprianus ostendit in sua expositione orationis Dominicæ. ergo donum Dei est.

IV. *Vitam æternã donũ esse Dei.*

Qvòd etiam vita æterna sit donum Dei, testatur Apostolus Rom. 6. Gratia Dei, vita æterna.

Qvod si quis dicat, vt Thomas dixit, prædestinationem Dei, quantum ad gratiam, gratuitam esse: quia prædestinauit eam dare gratis, quod etiam nomen ipsum docet: sed quantum ad gloriam, non esse gratuitam, quia hanc reddit meritis, quæ ex gratia habemus: Respondeo, Hoc falsum esse: tum quoniam nulla nostra sunt merita, si propriè loquamur, sicut idem Thomas fatetur: tum, quoniam Paulus eam vocat gratiam. Postremò, quoniam contrà potius Deus ideo prædestinauit nobis dare gratiam, quia voluit vt per illam consequeremur gloriam: igitur gratis vitam dare decreuit. sed quia ad illam consequendam necessaria est gratia, vt fides: ideo hanc quoque donare constituit. *Rom.6.*

Repetamvs igitur argumentum primum, quo probare instituimus prædestinationem totam esse gratuitam. Eo modo decreuit Deus dare nobis sua beneficia, gloriam & gratiam, quo etiam illa dat. Dat autem hæc gratis. dat enim fidem, tam quoad initium, quàm quoad augmentum, gratis: dat opera fidei gratis: dat finem fidei, id est, perseuerantiam gratis. Ergo hæc dare gratis prædestinauit. Prædestinatio igitur tota est gratuita. Hoc est primum argumentum Augustini, & certè ἀπόδειξις est irrefutabilis.

Altervm argumentum, quo probat prædestinationem sanctorum esse gratuitam, à pueris ducitur: est autem hoc.

Filij fidelium infantes hinc ad cælum migrant: ergo ad illud fuerunt prædestinati. Quibus meritis? Non suis præteritis, quia nulla habuerunt: non futuris, quia nulla habituri erant: neque propter præuisum bonum vsum liberi arbitrij, quia ad illum non peruenerunt, morte præuenti. Quid ergo? Nunquid fortè prædestinauit eos propter merita, quæ habuissent, si vixissent? Quidam Pelagiani hoc dicebant. Sed diluit Augustinus hanc exceptionem lib.1. de Prædest. sanctorum cap. 12. & de Bono perseuerantiæ cap.9. vsque ad 11. Nemo vel punitur, vel præmium accipit, pro iis vel malis vel bonis, quæ acturus erat: & Rom.14. Omnes astabimus ante tribunal Christi, vt quisque referat, prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Ait, gessit, non autem gesturus erat. *Argumentum secundum: Prædestinationem sanctorum esse gratuitã*

Secvn-

SECVNDÒ sequeretur, quòd Tyrij & Sidonij non essent condemnandi, quia acturi fuissent pœnitentiam, si virtutes factæ fuissent inter illos, sicut in Capernaum, Corazim & Bethsaida.

TERTIÒ, igitur Christus præuideret futurum id, quod nunquam est futurum: nempe futura opera puerorum, quæ nunquam erunt: ideóque præuideret falsum, si propter opera seu merita, quæ habituri fuissent, si vixissent, pueros prædestinasset: quia nunquam fuissent. Pueri ergo propter solam Dei gratiam prædestinati sunt ad vitam æternam. Si pueri, ergo & adulti: quia vna est omnium conditio & ratio. Ideo Augustinus de Bono perseuerantiæ, cap. 11. Ex ore infantium & lactentium Deus perfecit laudem gratiæ suæ & gloriæ: vt quod in iis fieri videmus, hoc etiam in maioribus fieri non dubitemus. Legitote caput ipsum 11.

Argumentum tertiũ

TERTIVM argumentum, ab exemplo Christi ducitur. Christus quà homo, prædestinatus fuit à Patre, vt conciperetur de Spiritu sancto, & nasceretur, & esset filius Dei: Prædestinatus est, inquam, ex mera gratia & voluntate Patris, sine vllis suis meritis. Ergo neque nos prædestinati sumus ex meritis, sed ex mera gratia. Legitote hoc argumentum Augustini, in lib. de Bono perseuerantiæ cap. 24. Quisquis (inquit) fidelis vult prædestinationem bene intelligere, attendat ipsum (scilicet Christum) atque in illo inueniat seipsum.

Testimonia Scripturarum.

SVNT postea multæ autoritates Scripturarum, quas citat Augustinus sparsim. 3. Reg. 19. & citatur ad Rom. 11. à Paulo, ad hoc propositum de prædestinatione Reliqui mihi 7000. virorum, qui non curuarunt genua coram Baal. Verba hæc perpendens Augustinus de Bono perseuerantiæ, cap. 18. Non ait (inquit) relicta sunt mihi, aut reliquerunt se mihi: sed Relíqui mihi. Ergo gratis relíqui.

Iohan. 15. non Apostolis tantùm, sed omnibus piis ait Christus: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Augustinus de Prædestinatione sanctorum, cap. 17. Si autem ideo Deus eos prædestinauit, & elegit, quia vel crediturí erant, vel bene operaturi: Ergo ipsi eum prius elegerunt, credendo in eum, vt eligi mererentur ab eo. Aufert autem hoc omnino, qui ait: Non vos me elegistis Significat Christus, in seipsis nihil habuisse, quare eligerentur, nisi ipse sua gratia illos anteuertisset. Videte ibi, quæ circa hoc argumentum sequuntur. Consonat iis, quod contra Iulianum Pelagianum lib. 5. ca. 3. scribit: Nullum elegit dignum, sed eligendo effecit dignum: nullum tamen punit indignum.

Rom. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti.

Rom. 9. locus est proprius de hac re: Cum nondum nati essent, aut egissent aliquid boni vel mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Maior seruiet minori.

Ephes. 1. Elegit nos in Christo, ante constitutionem mundi, vt essemus sancti. Cum ait, In Christo, excludit omnia nostra merita, & dignitatem. Est enim, ac si dicat: Quia in nobis ipsis non eramus tanta excellentia & gratia digni: ideo in Christo, & in gratiam Christi, ad tantam dignitatem, excellentiam & hæreditatem, fuimus electi: deinde in Christo, hoc est, vt per Christum, & propter merita Christi seruaremur.

Item: Elegit nos secundum beneplacitum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ: imò præparauit opera, in quibus ambularemus. Igitur non propter opera seu merita fuimus electi.

Item, Elegit vt essemus sancti, non quia eramus: igitur non propter merita electi sumus, sed vt haberemus merita.

2.Timoth.1. Vocauit nos vocatione ſua ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis ante tempora æterna.

Ita Epheſ.1. ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, quod propoſuerat in ſemetipſo. Quid eſt in ſemetipſo? Quaſi dicat: Extra ſe nihil conſiderauit, cuius rationem haberet in nobis eligendis.

CONCLVDIT Auguſtinus, electionem ſanctorum totam eſſe gratuitam. Ita contra Iulianum Pelagianum lib.6.cap.8.concludit: Quos elegit ante mundi conſtitutionem, per electionem gratiæ: non ex operibus vel præteritis, vel præſentibus, vel futuris: alioqui gratia iam non eſſet gratia. Hæc eſt doctrina ſacræ Scripturæ, & Catholicæ Eccleſiæ: totam ſalutem noſtram eſſe gratuitam: abſolutámque cauſſam noſtræ ſalutis eſſe gratiam DEI.

ET certè quibus doctrina hæc diſplicet, non ſunt niſi inimici gratiæ Dei. volunt enim iſti Pelagiani, vt etiam aliqua ex parte à ſeipſis pendeat ſalus, & à ſuo libero arbitrio. Quare? Vt ſint tutiores de ſua ſalute. Quaſi verò tutior ſit noſtra ſalus in manibus noſtris, quàm in manu Dei. At (vt inquit Auguſtinus) tutiores viuimus, ſi totum damus Deo: vbi enim tutior eſt noſtra ſalus, quàm in voluntate Dei firma & immutabili? Si à nobis penderet, incerta eſſet ſalus: quia mutamur. Sed ideo certa eſt, quia in voluntate Dei eſt ſita. Quos enim ſemel elegit, ſaluat. Legantur etiam quæ ſcripſit D.Fulgentius ad Monimum lib.1.pag.18. vſque ad 21. vbi pulcrè demonſtrat, & prædeſtinationem, & vocationem, & iuſtificationem, & glorificationem beneficia eſſe ac dona gratuita. Ac de quarto, hoc eſt, de gratuita prædeſtinatione, ſatis.

V. *Sine bonis operibus nemo adultus in cælum aſcendit.*

QVINTVM: Ex eo verò, quod diximus in definitione Prædeſtinationis ſanctorum, Deum prædeſtinaſſe etiam opera, in quibus ambulant electi: concluſio illata eſt, nullos eſſe electos (de adultis loquor) qui hinc in cælum migrēt ſine bonis operibus. Confirmata fuit exemplo etiam Latronis: nam in eo fuerunt omnia iſta bona opera, agnitio peccati ſui, confeſſio Chriſti, patientia, fraterna correctio, &c. Quare præpoſterè illos argumentari, qui dicunt: Si ſum prædeſtinatus, etiam ſine bonis operibus ſeruabor.

HÆC eſt fallacia diuiſionis: Diuidunt enim res inſeparabiles, effecta à ſua cauſſa. opera enim bona effecta ſunt prædeſtinationis, & ab illa pendent: ideóque ſeparari non poſſunt. Sic potius argumentandum eſt: Prædeſtinatus ſum ad vitam æternam: ergo mihi ambulandum eſt in bonis operibus, quandoquidem prædeſtinatis ad vitam præparata ſunt etiam bona opera, in quibus ambulent. Atque hæc eſt via ad cælum ordinaria.

VI. SEXTVM: Ex omnibus iis prædeſtinationis effectis, quæ enumerauimus, colligimus: Igitur quicunque cernit in ſe hæc effecta, id eſt, videt ſe vocatum, ſentit ſe iuſtificatum, donatum fide, patientia in aduerſis, ſtudio bonorum operum, & aliis gratiæ effectis: certiſſimè ſibi perſuadere debet, ſe eſſe ex numero prædeſtinatorum. Confirmatur hæc concluſio. Duo enim ſunt, quæ electos reddunt certiores, quòd ſint electi ad vitam. Primum eſt, teſtimonium Spiritus ſancti internum. 1. De hoc Paulus Rom.8. Spiritus autem (ſcilicet Dei) reddit teſtimonium Spiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei: ergo etiam quòd prædeſtinati ad vitam. Et hoc eſt ceu argumentum à priori ſeu à cauſſa, quæ eſt Dei bonitas, & gratia & charitas, diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, Rom.5. 2. Alterum ſunt effecta prædeſtinationis, ſeu gratiæ: vocatio, iuſtificatio, bona opera. De iis Petrus, 2.Epiſt.1. Quapropter magis ſtudete, vt per bona opera (ſicut habent quidam codices Græci) firmam & certam faciatis veſtram vocationem & electionem. Cui facienda eſt certa vocatio noſtra, & electio, per bona opera? Non Deo: Quia

certa fuit & est Deo, antequam essemus conditi: sed nobis, & proximo. Discernuntur enim hac nota electi à reprobis: quòd illi ambulant, & perpetuò pergere conantur in studio bonorum operum: atque ita pergunt, vt tametsi nonnunquam inter ambulandum labantur, tamen dolentes lapsus suos, mox erecti à Spiritu Dei, surgant, & suum iter continuent, peccato in illis nunquam regnante: quia peccato perpetuò reluctantur, eique nunquam ex animo obtemperant: de quibus 1. Iohan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, non peccat (scilicet ex animo, & ad mortem, seu peccatum regnans) nec potest peccare, quia semen Dei manet in illo. Isti autem, nempe reprobi, nihil minus curant, quàm vt obtemperent legi Dei, & ambulent in studio bonorum operum. Sunt enim captiui à Sathanæ, ambulant in tenebris, nesciũt quò eant, in ipsorum cordibus regnat peccatum, & ipsi illud tanquam suum regem amant, libenter & ex animo illius concupiscentiis, tanquam regiis mandatis obtemperant, idque semper & vbique, & pro tota sua virili. Proinde isti reprobi, etsi ad tempus aliquando videantur credere in Christum, studere bonis operibus, & ideo esse ex numero electorum: reuera tamen non sunt, nec reuera credunt in Christum, nec reuera amant legem Dei, & perpetuò mentiuntur. De iis prima Iohan. 3. Omnis qui peccat (scilicet ex animo) non nouit Deum: hoc est, declarat se nunquam vera in Deum fide fuisse præditum. Videmus igitur, quantum discriminis sit inter electos & reprobos: quòd electi, præsertim post regenerationem, perpetuò studeant legi Dei faciundæ, & ambulant in eis operibus, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus: & hac ratione certam reddunt suam vocationem & electionem. Reprobi verò, etsi nonnunquam ad tempus simulent fidem & sanctitatem: intus tamen nunquam verè credunt in Christum, nec amant legem Dei. Faxit Dominus, vt quisque nostrûm ambulet in via electorum, & veræ fidei operibus: vt certam, tum sibi tuum aliis, suam reddat electionem, Amen.

DE IMPIORVM EXCAECATIONE, ATQVE INDVratione: dég, eorum æterna ad excæcationem & indurationem, atque ideo ad interitum prædestinatione, Quæstiones quinque: ex eiusdem H. Zanchij in Cap. Esaiæ 6. in ea verba: Excæca cor populi huius: Prælectionibus desumtæ.

PRIMA.

An Deus ipse aliquos induret, excæcet, tradátque in reprobum sensum: vt faciant quæ non conueniunt, atque ita pereant?

ALTERA.

Quos nam excæcet, & induret?

TERTIA.

Propter quam caussam aliquem induret, atque excæcet?

QVARTA.

Quomodo, seu quibusnam mediis Deus induret & excæcet: num sola permissione, aut gratiæ duntaxat subtractione: an verò externa etiam, & interna actione?

QVINTA.

Cum Deus nihil agat, quod non ab æterno prædestinauerit, & decreuerit se facturum: an Deus aliquem ad excæcationem, ac proinde ad malum prædestinauerit?

Quæstio

Quæstio. I.

QVOD ad primam attinet quæstionem, An Deus ipse aliquos induret, excæcet, tradátque in reprobum sensum, vt faciant ea, quę non conueniunt, & ita pereant: Respondeo. Scripturæ simplicissimè id, & disertis verbis tradunt: Exod. 4. Volebat liberare populum suum, multis iam annis sub dura seruitute Ægyptiorum oppressum: volebat inquam liberare, maximis & multis portentis editis, & per omnia secula memorando Ægyptiorum exitio (quemadmodum postea cõtigit) atque ita tum potentiam suam aduersus hostes, tum erga suum populum beneuolentiam mundo declarare. Ad hoc autem faciendum necesse erat, vt Pharao, Domino suum dimitti populum iubenti, resisteret: Resistere verò ita, vt restitit, non poterat, nisi cor suapte natura, nimirum corrupta, durum, magis etiam ac magis induraretur. Dominus ergo simplicissimè pronuntiat Moysi, se Pharaonis cor induraturum, dicens: Vide, vt omnia ostenta, quæ posui in manu tua, facias coram Pharaone. At si ipse statim dimittat populum, quorsum opus erit vt faciam portenta? Respondet Dominus: Ego indurabo cor eius, & non dimittet populum. Dominus simplicissimè loquitur cum suis filiis, vt intelligatur. Simplicissimè igitur sentiendum est, Deum induraſſe cor Pharaonis, ne dimitteret populum suum: de modo postea dicemus. Exod. 7. idem repetiit Dominus: Tu Moses loquêris (scilicet fratri tuo Aaroni) quæ mandauero tibi: & frater tuus Aaron loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Israël de terra sua: At ego indurabo cor Pharaonis, & multiplicabo signa mea, & portenta mea in terra Ægypti, & non audiet vos Pharao: & immittam manum meam in Aegyptum, & cognoscent Aegyptij, quòd ego sum Deus, &c. Exod. 10. Vade ad Pharaonem: Ego induraui cor eius, &c.

AT capite 8. legimus, Pharaonem, suum ipsius cor aggrauasse. Respondeo: Verum est, quia & culpa, propter quam indurabatur à Deo, hærebat in Pharaone: & Pharao ipse non indurabatur inuitus: sed sciens ac volẽs contra mandatum Dei, cor suum obfirmabat. Interim tamen certum etiam est, Deum tanquam iustum iudicem, primarium fuisse indurationis istius autorem. nam prius dixerat cap. 4. Ego indurabo: & idem vrgetur alibi.

Rom. 9. Deus quos vult indurat, & quorum vult miseretur. Rom. 1. Tradidit illos Deus in reprobum sensum, & in desideria cordis eorum, vt faciant ea quæ non conueniunt. Ita hic locis Esaiæ 6. perspicuus est. Quod enim iubet Prophetam facere, ipse per ministerium Prophetæ fecit. Sic Iohan. 12. exponit dicens: Propterea non poterant credere, quia rursus dicit Esaias: Excæcauit (scilicet Dominus) oculos eorum, & indurauit cor eorum, &c. Quanquam Actorum 26. Paulus dicit: Et oculos suos occluserunt (scilicet ipsi Iehudæi) ne quando viderent oculis, &c. Sed hoc modo loquitur Paulus: quia ipsorum malitia in causſa fuit cur excæcarentur: sicut etiam in libro Sapientiæ: Excæcauit eos malitia eorum, &c. Ideo excæcatio hæc, & induratio non potest verti vitio ipsi Deo: sed ipsis hominibus, propter suam ipsorum contumaciam. Manifestum est igitur, Deum quosdam excæcare & indurare, & in reprobum sensum tradere, inque desideria mala.

Quæstio. II.

QVOD ad secundam attinet quæstionem: Quos nam induret, excæcet, tradátque in reprobum sensum: Respondeo: Electos nunquam, sed tantùm reprobos: nec hos quidem omnes (nempe hoc singulari, de quo loquimur, excęcatio-

nis genere) sed tantùm insignes quosdam impios & contumaces. Quanquam enim reprobos omnes tãdem deserat, nec illuminet, nec eorum corda emolliat, atq; ita omnes tandem excæcet, & induret ac perdat (omnes enim reprobi tandem excæcantur, & indurantur, vt Rom.11. patet: Electio consecuta est, cæteri verò excæcati sunt) non de omnibus tamen in vniuersum legitur in Scripturis, quòd illos Deus excæcet, induret, in reprobum sensum tradat, vel eis immittat Spiritum erroris & deceptionis, vt credant mendacio: sed de quibusdam tãtum insignibus impiis & contumacibus reprobis, infidelibúsq; id tradunt sacrę literæ. Exempla: Vt, Pharao insignis impius, dicitur induratus fuisse à Deo: sic populus iste Iudaicus, præfractus & cõtumax: vt etiam legitur in Epistola ad Rom.11. Dedit illis Dominus Spiritum compunctionis. Sic illi sapientes Rom.1. qui, cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, sed mutauerũt gloriam eius in similitudinem imaginis corruptilis hominis, dicũtur traditi in reprobum sensum. Sic.2. Thess.2. de illis infidelibus, qui veritati prædicatæ & agnitæ noluerũt credere, ait Apostolus, Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

De omnibus autem reprobis ait, 2.Corinth.4. Quòd si etiam opertum est Euangelium nostrum, in iis, qui pereunt, opertum est, in quibus Deus huius seculi (id est, Sathan, iussu Dei omnipotentis) excæcauit mentes infidelium. Quamuis igitur omnes reprobi deserantur à Deo, & ita etiam ipsi destituti lumine Spiritus sancti excæcentur, & destituti gratia regenerationis indurentur, & tandem pereant: tamen cum in Scripturis legimus Deum aliquos induraſſe, excæcasse, de quibusdam insignibus impiis & contumacibus intelligitur: vt illi loci, in quibus hæc leguntur, satis aperte indicant.

Quæstio III.

Qvòd attinet ad tertiam, Cur Deus istos excæcet & induret: Respondeo: Si causſam finalem requiras, triplex est.

Vna spectat ipsos contumaces, qui excæcantur. ea est, vt hoc spirituali flagello, quod tandem ad æternam mortem ducit: propter præcedentia peccata, & inprimis propter contumaciam contra Dominũ, puniantur. Solet enim Deus peccata peccatis punire. Hæc causſa est manifesta, Rom.1. & alibi sæpe. Excæcat ergo eos, ne conuertantur, & ita ne sanentur (vt hic docet Iesaias:) atque ita vt tandem damnentur, & maiores grauioréſque pœnas luant.

Secvnda ad ipsos electos pertinet. Ea est, vt exemplo horum impiorum, qui propter contumaciam & alia scelera adeò excæcantur & indurantur, vt non possint amplius resipiscere, & saluari: discant timere Dominum: discant non repugnare, & contumaciter recalcitrare Domino: discant cõtinere se, suósque sensus omnes in verbo Domini, nec ab eo vel ad dextram, vel ad sinistrã deflectere: quandoquidem Dominus contumaces rebelles, quíque sine timore Domini in peccatis ambulare pergunt, tandem excæcat, indurat, vt nulla amplius de eis superſit spes salutis. Omnia enim in salutem cedunt electis: ita vt etiam reprobi creati sint propter ipsorum salutem: vt Augustinus tradit Tom.7. contra Iulianum Pelagianum libro 5. capite 8.

Tertia ad ipsum Deum, eiúsq; gloriam & iustitiam pertinet: atque, hæc est prȩcipua, & verè finalis causſa. Ea est, vt iustitia & potentia Dei in ipsis impiis hac ratione, id est, excæcatione & induratione, toti mundo patefiat, dum contumaces punit. Causſa hæc perspicua est in Pharaonis induratione, Exod.4. & 7. Ergo indurabo cor Pharaonis, & non dimittet populum: & (ita) immittam manum

manum meam in Ægyptum, educámque populum meum de Ægypto iudiciis maximis: & agnoſcent Ægyptij, quòd ego ſum Dominus. Et clariùs Paulus cauſſam hanc Rom. 9. ex Exod. 9. ſumtam, explicat dicẽs: Dicit enim Scriptura Pharaoni: in hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te potentiam meam, & annuntietur nomẽ meum in tota terra: id eſt, in hoc ipſum te finxi, in hoc te in lucem produxi, in regem extuli, hac poteſtate præditũ orbi te exhibui, te excęcaui & induraui, ne dimitteres populum. In quem finem? Vt hac ratione, tot ſignis & portẽtis meis editis, & tanta potentia mea populo è manibus tuis erepto, te palàm punirem: & in te, tanquam exemplo per omnia ſecula memorando, iuſtitiam & potentiam meam toti orbi manifeſtarem: efficerémque, vt nomen meum vbique nominaretur. Si ergo cauſſam finalem quæras, cur Deus excæcet, indurétq; hos contumaces: habes triplicem, vt demonſtraui. Si verò quæras, quæ ſit cauſſa, cur Deus iſtos excæcet & induret, non item alios: ea duplex eſt. Vna, in ipſis eſt hominibus, qui excæcantur & indurãtur. Ea eſt peccatum ipſum, atq; in primis ipſa hominum aduerſus Deum contumacia, peruicacia, rebellio: quia ſcilicet Deo ſæpe vocanti contumaciter reſiſtunt, pergúntq; ſine timore in peccatis ſuis ambulare. Peccatis enim & ſceleribus impiorũ mouetur Deus ad pœnas de ipſis ſumendas. Cauſſa hæc perſpicua eſt Rom. 1. Quia cum cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, &c. Propterea tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, &c. Item: Et quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & ſeruierunt potius creaturæ quàm creatori: propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, &c. Item: Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Sic 2. Theſſal. 2. Eò quòd charitatem (ſeu dilectionem) veritatis non receperunt, vt ſalui fierent: ideo immittit illis Deus operationem (id eſt, efficaciam) erroris (ſeu illuſionis) vt credant mendacio, vt iudicentur omnes (hoc eſt, damnentur) qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati. Cauſſa igitur impulſiua, & proxima, cur Deus excæcet quos excæcat, in ipſis eſt hominibus: & eſt ipſum peccatum, atq; in primis (vt dixi) ipſa contra Deum contumacia, pertinacia, rebellio.

ALTERA cauſſa in Deo eſt. Ea verò eſt, ipſum æternum Dei propoſitum, ſeu libera voluntas. Cum enim in omnibus hominibus peccatum inueniatur: imò in multis & contumacia & peruicacia quædam, quos tamen non excęcat, nec indurat, ſed illuminat & emollit: cur quoſdam emolliat, alios verò induret, cauſſa eſt ipſa Dei voluntas, quia ſic Deo placet. Cauſſa hæc apertiſſima eſt in Scripturis. Rom. 9. Ergo quorum vult miſeretur, & quos vult indurat. Si enim duo ſint ex æquo peccatores, & impij, & rebelles, quorum tamen vnus ex numero electorum ſit, alter verò ex numero reprobatorum: Deus electi miſeretur, & cor eius emollit, reprobũ verò excæcat & indurat. Cauſſa, cur vterque mereatur indurari, in vtroq; æqualis eſt: quo fit, vt qui induratur, iuſtiſſimè induretur: quia cauſſa indurationis in ipſo reſidet. Cur tamẽ alterum emollit, & alterum indurat? Quia ſic Domino placet. An non Dominus eſt omnium? An non poteſt miſericorditer vnum emollire, & iuſtè alterum indurare? Qui ergo, vt heri dixi, ſentit ſe emolliri, & illuminari, ideóque ſaluari: ſupra cælos mente conſcendat, agnoſcátque hanc ſalutem proficiſci è gratuita Dei erga ſe beneuolentia, gratia, prædeſtinatione: & gratias agat Deo patri per Ieſum Chriſtum. Qui verò ſentit ſe excęcari, indurari, vel ſaltem non, ſicut alterum, illuminari: deſcendat in ſeipſum, & ibi, id eſt, in ſe ipſo inueniat cauſſam ſuæ indurationis, ſuum eſſe peccatum, ſuam pertinaciam: eam deploret, deteſtetur, veniam petat, ſuplicet ſe liberari, & emolliri, ſi fortè Dominus miſerearur. Iam tenemus cauſſas, & finales & impulſiuas, cur Deus, quos excæcat, & indurat: excæcet & induret.

Quæstio IV.

QVOD attinet ad quartam quæstionem, quomodo excæcet, induret, tradat in reprobum sensum, & desideria cordis: Tametsi Quæstio hæc difficilior est, explicabo tamẽ, vtut potero breuissimè & dilucidè. Primò: Quidam dicunt, Deum quos excæcat, excæcare sola permissione. Sic, tradere aliquos in desideria cordis eorum, interpretantur, permittere & derelinquere eos in desideriis suis, quibus antea æstuabant. Et talis fuit expositio Iuliani Pelagiani: vt patet in Augustino, Tom. 7. contra Iulian. Pelag. lib. 5. cap. 3. quam expositionem ibidem etiam Augustinus confutat. Isti putant Deum simpliciter nihil agere in impiis, qui excæcantur: sed tantùm, quòd cum videat aliquẽ periclitari vt excæcetur, vel induretur, permittat, & quidem dolens, illum suo libero arbitrio: vt si excæcari velit, excæcetur. Non secus atque si quis stans in littore, videat in mari nauim periclitari vt submergatur: & dolens de eius submersione, permittat tamen submergi. Sed expositio hæc non congruit: Primò, iis locutionibus, quæ actionem quãdam Dei in iis, qui excæcantur, significant, cum dicit Scriptura, Deus excæcauit, Deus indurauit, Deus tradidit in desideria cordis eorum. Secundò non congruit dictis Scripturarum, quæ disertè tradunt, Deum operari omnia in omnibus: item, corda omnium in manu esse Dei, & Deum illa flectere quocunque velit. Tertiò: si tantùm permissione Dei excæcarentur, id est, quia deseruntur: non hac particulari locutione vterentur Scripturæ, de quibusdam particularibus & insignibus impiis: vt de Pharaone, de quibusdam Iudæis, &c. Omnes enim reprobi deseruntur à Deo, & permittuntur in suis desideriis. Grauius igitur aliquid indicant hę locutiones, quàm solam permissionem: quandam nimirum voluntariam Dei actionem in impiis, qua eos excæcat. Fateor in Psalm. 80. inueniri talem locutionem, Dimisit eos in desideria cordis sui: sed talis permissio Dei non est inuoluntaria, quia nihil inuito Deo fit, nec sine vlla prorsus actione Dei: quia Deus operatur omnia in omnibus: vult ergo, & facit, vt in suis desideriis impij viuant.

Alij intelligunt, Deum excæcare & indurare homines gratiæ suæ subtractione, id est, subtrahendo gratiam & auxilium suum, quo illi indigni erant: & ita sinendo illos ruere præcipites in desideria mala, excæcationem, &c. Fingunt ij Deum ita excæcare & indurare subtractione gratiæ suæ: quemadmodum si nauta, qui suo auxilio, industria & opera nauem regebat, exeat è naui, & subtracta sua opera sinat illam mergi. Sed neque id sufficit ad hoc, vt dicatur Deus excæcare & indurare aliquem ob rationes suprà allatas. Actionem enim quandam indicant hę locutiones, non autem solam gratiæ subtractionem: reprobis enim atque impiis omnibus tandem subtrahit suam gratiam: nec tamen omnes, sed præcipuos quosdam indurare dicitur.

MELIVS igitur sentiũt, qui dicunt Deum quosdam excæcare & indurare externa quadam sua actione, sed indirectè: quædam illorum oculis & auribus obiiciendo, per quæ illi deberent illuminari, emolliri, à peccatis & desideriis malis retrahi: sed sua ipsorum culpa & vitio, per illa sibi à Deo oblata, magis excæcantur, indurantur, impinguntur, ruunt in alia peiora desideria, flagitia, &c.

HÆC obiecta, sunt prædicatio verbi, miracula, Sacramenta, diuitiæ, dignitates, imperia, & alia beneficia, quæ in illos confert Deus: quibus deberent impij potius illuminari, vt cognoscerent Dei bonitatem, & emolliri ad Deum amandum quàm excæcari. Imò sunt etiam flagella, quibus deberent impij incitari ad agnoscendam Dei iram, iręq; caussam, hoc est, suum peccatũ: atque ita, ad Deum timendum prouocari atque impelli. Sed quia illis abutuntur: per accidens fit, & indirectè, vt iis obiectis, tam beneficiis quàm flagellis, magis excæcentur & indurentur: sicut heri declarauimus.

Capite

Capite exempla in Pharaone, in Iudæis & Phariſæis. Viſis miraculis, auditóq; ſermone Dei per Aaronem ad ſe facto, Pharao magis induratur: Phariſæi itidem, audita ſuſcitatione Lazari, magis obdurati ſunt quàm antea: Vnde colligũt conſilium, dicentes, Quid facimus? Quia hic homo multa ſigna facit. Hoc pacto Chriſtus petra ſcandali illis fuit: ſed indirectè, & per accidens. Hoc pacto Apoſtoli odor erant mortis in mortem, iis qui pereunt: ſed ex accidenti. Sicut etiam ſuauiſſimum vinum, mortem affert ægroto: ſed id vitio ægroti, non autem vini fit. Quia tamen ille ægrotus non moreretur ita citò, niſi vinum illi datum fuiſſet: dicimus, illum qui dedit vinum bonum ægroto, ægrotum occidiſſe. Sic, niſi Deus offerret impiis iſtis miracula, verbum, Sacramenta, & alia beneficia, item niſi ita durè flagellarentur, non ita indurarẽtur & excæcarentur. Sic etiam Chriſtus ait de Iudæis: Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. Ideo dum hæc illis obiicit Deus, & illi iis ſuo ipſorum vitio excæcantur: dicitur Deus illos indurare. Senſus hic verus eſt. Et huc pertinet illud Ieremiæ 6. verſu 21. Ecce ego pono (ait Dominus) populo illi offendicula, & offendent in ea patres & filij ſimul: vicinus & ſocius eius peribunt. Sed neque hoc ſufficit, meo iudicio. Requiritur enim adhuc interna actio Dei in corde impij: quia omnium corda ſunt in manu eius, & ipſe ea flectit quocunque vult, ait Scriptura.

QVARTA itaque, veriorque ſententia eſt, quandam Dei actionem requiri: qua agat in corde impij: quia externa obiecta, ad illum indurandum non ſufficiunt. Patet hoc primò in excæcatione & induratione Pharaonis, Exod. 7. & 9. in hac excæcatione & induratione Pharaonis tria video cõcurriſſe: Prædicationem verbi per Aaronem: Miracula quæ per Moyſen edebantur: & actionem Dei internam, qua cor illius indurabat. Sic enim Deus hæc tria diſtribuit: Moſi dat vim edendi miracula. Aaroni virtutẽ loquendi, ſibi reſeruat vim indurandi. ait enim: Ego verò indurabo cor Pharaonis.

DEINDE, Exod. 14. locus eſt perſpicuus: Iubet Dominus, vt populus iam ex Ægypto egreſſus, iter ſuum conuertat Phibairoth, ſeu ante fauces Hairotha. Quare? Hoc conſilio, vt Pharao arbitratus Iſraëlitas regionum ignaros hęrere, & ſyluis concluſos teneri, Domino ipſius cor indurãte, Iſraëlitas perſequeretur: & ita à Domino ipſe in naſſam traheretur deceptus, & in eo, eiúſque exercitu perdito, Deus glorificaretur. Hic apertè ait Dominus: Et indurabo cor eius, & perſequetur vos. Indicat hic Dominus, ſe interna actione cor Pharaonis induraſſe. Immiſit enim in cor eius opinionem, qua deceptus putauit populum ſyluis concluſum, facile poſſe capi. Adde, quòd Deut. 28. vbi deſcribũtur maledictiones, quas prædicit venturas ſuper eos, qui legem Domini non audiunt: inter alias hanc recenſet Moſes: Dominus percutiet eos amentia, cæcitate, Spiritu vertiginis, &c. Indicat hic locus, Dominum rebelles & contumaces ſolere interna ſua actione, ſed ineffabili, excæcare, amẽtes reddere, Spiritu vertiginis agitare. Huc illud Ier. 13. verſu 12. loquens enim de populo hoc Judaico, quòd eum Dominus eſſet Spiritu vertiginis & infatuationis agitaturus: Spiritum vertiginis vino & ſiceræ cõparat: populum verò lagenæ, quæ vino & ſicera impleatur: Dominus autẽ eſt, qui implet lagenam hanc vino hoc: Omnis lagena, inquit, implebitur vino & ſicera. docet autem, Dominum interna actione, impios rebelles Spiritu vertiginis agitare: vt ceu ebrij, qui ſui compotes non ſunt, ſtulta agant. Pertinet huc & illud, Prouerb. 21. Cor regis in manu Domini, & quocũque voluerit flectet illud: manifeſtè docet his verbis, omniũ corda in manu eſſe Domini, & Dominũ ea vertere quocũq; vult. Quomodo? interna ſua, ſed iuſta actione. Hac de re legatur Augu.

Tom.7.lib.de Gratia & libero arbitrio,cap.20. & 21. Ibi permultis autoritatibus & exemplis Scripturarum oſtẽdit, Deum omnium hominum voluntates & corda,interna ſua, ſed ineffabili actione flectere quocũque vult.Idem docet de Prædeſtinatione ſanctorum lib.1.cap.10. Agit Deus (inquit) quod vult in cordibus hominum,vel adiuuando, vel iudicando: vt per ea impleatur, quod manus eius & conſilium prædeſtinauit fieri. Legitote reliqua. Item,in eodem Tom.7.lib.5. contra Iulianum Pelagianum,cap.3.col.1067.& deinceps. Iulianus Pelag. contẽdebat, hæc dicta Scripturarum (nempe Deum excæcare, indurare, tradere in deſideria cordis,& in paſſiones ignominiæ) ſic eſſe intelligenda:quod Deus hæc faceret in impiis,illos deſerendo, & per patientiam permittendo illos excæcari, & in deſideria varia tradi:id eſt,in deſideriis,quibus antea æſtuabant, relinquendo: negabat autem Deum per potentiam ſuam illos in hæc talia facta & ſcelera tradere:vnde & hæc verba Iuliani recitat Auguſtinus column. 1067. Quomodo igitur (dicebat Iulianus) per potentiam tradentis Dei putandi ſunt in talia facta cecidiſſe?Contra quam Iuliani ſententiam ſcribit Auguſtinus, & in ſumma concludit,Deum hæc operari in impiis,non per patientiã tantùm, & permiſſionem: ſed per potentiam ſuam,illos in hæc peccata,cæcitatem,& alia impellendo: non tamen inuitos,aut coactos,quãquam miris & ineffabilibus id modis faciat. Vnde
» col.1069.ſic contra Iulianum ait:Quid eſt autem quod dicis:Cum deſideriis ſuis
» tradi dicuntur,relicti per patientiam intelligendi ſunt, non per potẽtiam in pec-
» cata compulſi?Quaſi non ſimul poſuerit hæc duo idem Apoſtolus, & potentiam
» & patientiam,vbi ait: Si autem Deus volens oſtendere iram, & demonſtrare po-
» tentiam ſuam,pertulit in multa patientia vaſa iræ? Quid horum tamen dices eſ-
» ſe,quod ſcriptum eſt:Et Propheta ſi errauerit,& locutus fuerit: ego Dominus ſe-
» duxi Prophetam illum, & extẽdam manum meam in illum,& exterminabo eum
» de medio populi mei Iſraël:patientia eſt,an potentia?

Item eádem column. 1069. prope finem, contra eos, qui iactant, permittere Deum fieri mala,quaſi nolens permittat,ait: Deum permittere mala, ſed volentem permittere:eò tamen non peccare Deum,licet poſſit eos impedire: id quod nobis certè contingere non poteſt.Nos certè (inquit Auguſtinus) ſi eos,in quos nobis poteſtas eſt, ante oculos noſtros perpetrare ſcelera permittamus: rei cum ipſis erimus. Quàm verò innumerabilia ille (Deus) permittit fieri ante oculos ſuos,quæ vtiq;,ſi noluiſſet,nulla ratione permitteret, & tamẽ iuſtus & bonus eſt? Itẽ col.1071.contra ſentẽtiam Iuliani ait: Quis verò ita deſipiat, vt cum audierit, quod in Pſal. canitur,Ne tradas me Domine à deſiderio meo, peccatori: hoc dicat oraſſe hominem, ne Deus ſit patiens erga illum:ſi Deus nõ tradit vt mala fiãt, niſi patientem bonitatem prębendo cum fiunt?Quid eſt autẽ, quod quotidie dicimus,Ne nos inferas in tentationem:niſi, vt non tradamur concupiſcentiis noſtris? Hæc ille.Sed notandum,hanc Dei actionem,qua dicimus eum excæcare & indurare reprobos,bifariam conſiderari poſſe: Primò immediatè,quatenus ſcilicet Deus immediatè, ſine interno alterius miniſterio, excæcare & indurare prædicatur in Scripturis:vt cũ dicunt,Deus indurauit cor Pharaonis. Immittit enim in illorum corda, cogitationes per ſe bonas, ſicut & oculis bona obiicit obiecta: ſed quibus illi abutentes, magis ac magis obdurantur: vt Paulo ante dixi de Pharaone. Secundò mediatè, quatenus ſcilicet Deus per miniſterium Sathanæ, ſui carnificis,excæcare & indurare dicitur: vt 2.Corinth.4. In quibus (ſcilicet pereuntibus & reprobis) Deus huius ſeculi (id eſt,Sathan,qui etiam dicitur princeps huius mundi,in Euangelio Iohannis) excęcauit mentes infidelium. Sæpenumero enim Deus, volens impium aliquem punire, tradit illum in manus Sathanæ, car-

carnificis diuinæ iustitiæ: vt ipse eum excæcet, induret, in praua desideria tradat, in passiones ignominiæ: ipse autem carnifex Sathan diligenter suum facit officium. Hoc est, quod ait Paulus: Deus seculi, id est, Sathan, excæcat mentes infidelium. Quanquam nonnulli etiam ex Patribus locum hunc sic ex posuerunt: Deus, scilicet verus, excæcauit mentes infidelium. *Iren. lib. 3. cap. 7.*

DVBITANDVM igitur non est, Deum quosdam (id est, reprobos, & in primis verbi Dei contemtores) excæcare, indurare, & in desideria cordis & praua flagitia tradere: idq; non tantùm permittendo (quæ permissio semper est voluntaria) nec tantùm gratiam subtrahendo: nec tantùm externa offendicula, in quæ impingant, reprobis obiiciendo: sed etiam interna quadam particulari, sed ineffabili actione: eáque vel immediatè per se, vel mediatè per ministerium Sathanæ, eos in cæcitatem, obdurationem, & praua desideria impellendo, sed non cogendo. Neque ob id tamen Deum esse, vel dici posse peccati autorem, vel causam: quia semper iustus est, & nihil agit iniustè: neque iniustitiam cuipiam indit, instillátue. At hic multũ obstrepit prudentia carnis, multáque habet quæ obiiciat. Si hæc ita se habeant (inquit humana prudentia) Quomodo ergo Deus iubet, ideóque vult, vt homo vitet peccata, non mœchetur, non furetur, sed potius vt resipiscat: Sic enim iubet, Non mœchaberis, non occides: Pœnitentiã agite, conuertimini ad me, si ipse est qui excæcat, indurat, ne conuertantur, ne resipiscant, & tradit in varia desideria, in passiones ignominiæ, vt faciant quæ non conueniunt? An non hoc est illudere hominibus? Sic certè iudicet prudentia carnis. *Obiecta prudentiæ carnis.*

HÆC & alia multa obiicit: ad quæ singula, si respondere velim: nimis prolixus fuero. Itaque rogo legatis obiecta hæc prudentiæ carnis, & quid ad hæc etiam responderi debeat, in Comment. Buceri super cap. 9. Epistolæ ad Rom. in conciliatione harum sententiarum: Deus quos vult indurat, & Deus vult omnes homines saluos fieri: & quæ cum vtrisque consonant. Summa responsionis ad hæc omnia, est: In iis Dei iudiciis, quæ sunt abyssus multa, non esse audiendã prudentiam carnis nostræ: sed simpliciter sequendum Dei verbum, quod apertè tradit, Deum omnibus præcipere vt credant, vt vitent peccata, vt resipiscãt, atque hoc esse officium nostrum. Eundem tamen etiam Deum quosdam excæcare ne credant, indurare ne resipiscant, tradere in desideria cordis, vt faciant quæ non debent: atque hoc esse iudicium Dei iustissimum: & licet nobis occultum, adorandum tamẽ. In iis igitur iudiciis non esse audiendam carnem. Si enim rationi humanæ de omnium iudice Deo iudicare semel permittas: semper illa habebit, quod in iudiciis Dei criminetur. Sũt multa, quæ Deus vult vt adoremus & suspiciamus: non autẽ vult vt cognoscamus & videamus. Mysteria diuina, quæ erant in Sancto sanctorum, volebat Deus ab omnibus adorari & suspici: non autem videri aut contrectari: sed contentos omnes esse debere iis, quæ tum audiebantur, tum cernebantur in altero atrio, quod Sanctum vocabatur. Debemus igitur cõtenti esse iis, quæ audimus & cernimus in Ecclesia, verbo scilicet reuelato, & Sacramentis: quæ autem latent in Sancto sanctorum, hoc est, in cœlo, & in pectore Dei, inuestiganda nobis non sunt: sed tantum suspicienda, atque adoranda.

IDEM docent etiam Patres. Tertullianus contra Marcionem lib. 2. pag. 181. de eadem materia loquens: Stultissimi (ait) qui de humanis diuina præiudicant. Ad vnam tantùm obiectionem (quoniam magni est momenti, multíque docti & pij eam subinde vrgent, contra hanc, quam explicauimus, doctrinam) respondebo. Quomodo (inquiunt) cohærere hæc possunt: Deum tradere homines in desideria cordis, vt faciant quæ non decent: & excæcare & indurare, ne possint credere, ne possint resipiscere: & tamen Deum non esse autorem peccati?

RESPONDEO

RESPONDEO: Suprà etiam alio modo oſtendi, non eſſe Deum cauſſam & autorem peccati: quia cauſſa peccati in hominibus ipſis reſidet, nõ in Deo, apud quem nulla eſt iniquitas. Ea eſt corruptio naturæ, ſeu praua concupiſcentia, ſeu voluntas deprauata, & peccatum originis. Hęc autem corruptio ex Deo non eſt, qui naturam integram & bonam fecit: ſed tum ex diabolo eſt, qui primos parentes ſeduxit: tum ex libero Adami arbitrio, qui cum poſſet non peccare, liberè tamen peccare voluit. Hæc ratio optima eſt, ad oſtendendum, Deum non eſſe autorem peccati. Sed iam addamus aliam declarationem, ad præſentis obiectionis ſolutionem.

NOTANDVM itaq; eſt: cæcitatem, obdurationem, in deſideria mala impulſionem, & alia ſimilia multa, trifariam cõſiderari poſſe: quatenus peccata ſunt: quatenus ſunt pœnæ præcedentium peccatorum: Et quatenus ſunt cauſſæ aliorũ ſequentium peccatorum. Hæc enim ſunt, & peccata, & pœnæ peccatorũ, & cauſſæ peccatorum: vt Auguſtinus fuſè docet Tom. 7. contra Iul. Pelag. lib. 5. cap. 3. vbi & particularem huius excæcationis Iudaici populi mentionem faciens, quam hic prædixit Ieſaias, ait col. 1066. Sicut cæcitas cordis, quam ſolus remouet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deũ non creditur: & pœna peccati eſt, qua cor ſuperbum digna animaduerſione punitur: & cauſſa peccati eſt, cũ mali aliquid, cæci cordis errore committitur: ita & concupiſcentia carnis, aduerſus quam bonus concupiſcit Spiritus: & peccatum eſt, quia ineſt illi inobedientia contra dominatum mentis: & pœna peccati eſt, quia reddita eſt meritis inobedientis: & cauſſa peccati eſt, defectione conſentientis, vel contagione naſcentis. Cum igitur cęcitas, induratio, & id genus alia, conſiderari poſſint trifariam: primò vt peccata, deinde vt pœnæ peccati, tertiò vt cauſſæ peccati: ad dubitationẽ ſic reſpondemus: Deũ nõ illa cuiquam infligere quatenus peccata ſunt, nec quatenus cauſſæ ſunt aliorum peccatorum: ſed tantum, quatenus ſunt pœnæ præcedentis peccati. iis enim ceu pœnis & flagellis punit præcedentia peccata: id quod facere, iuſti iudicis, non autem autoris peccati opus eſt. Quis enim accuſare poteſt Deum, quòd puniat peccata quibus velit flagellis & pœnis? Ita fit, vt cum Deus aliquem excæcat, indurat, tradit in reprobũ ſenſum, in deſideria, in paſſiones ignominiæ: nullo pacto accuſari poſſit vt autor peccati, ſed potius laudandus ſit vt iuſtus iudex. Ratio: Quia nõ hæc infligit cuipiã, vti peccata ſunt, aut cauſſæ peccatorum: ſed tantum, quatenus ſunt pœnæ peccatorum. Sic etiam Tertull. contra Marcionem lib. 2. pag. 180. excæcationẽ Pharaonis ait inflictam ei fuiſſe, quatenus pœna erat peccati. Quòd verò poſtea cõſequatur, vt cæcitas hæc & obduratio ſit in homine & peccatum, & peccati cauſſa: hoc non eſt à Deo, neq; hoc ſpectat propriè Deus. Hoc tantum ſpectat Deus, vt præcedentia peccata iis ſpiritualibus flagellis puniãtur: quia nullum flagellorũ genus grauius, atrocius & acerbius iſto reperiri poteſt. Deus ergo autor eſt omnis pœnæ peccati, quæcũq; illa ſit: quia omnis pœna peccati, quâ pœna eſt, bona eſt, quia iuſta eſt. Tertul. cõtra Marcion. lib. 2. pag. 180. Non eſt (inquit) autor Deus peccati: quia peccatum, qua peccatũ, malũ eſt, & iniuſtum: Deus autem iuſtus, iniuſti autor eſſe non poteſt. Similibus rẽilluſtro.

Simile 1. Pharmacum aliquod vehemens, vt (verbi gratia) quod conficitur ex agarico, diagredi, & aliis fortibus mendicamentis, ad malos crudiſſimóſq; humores expellendos accommodatis: (ſolent enim medici etiam venenis venena expellere) nunquam ferè humores malos expellit, quin etiam bonos magna ex parte cum malis extrudat: nec prodeſt corpori, quin etiã aliqua ex parte noceat. Hoc pharmacum & bonum eſt, & malum: bonũ, quà malos humores pellit: malum, quà etiam bonos extrudit. Medicus qui pharmacum ægroto præſcribit, in quem finem dat? In hunc tantum, vt malis humoribus purgatis, ægrotum ſanet: nullo

nullo autem modo dat, vt bonos expellat. Si ergo ad illud bonum, hoc est, ad expulsionem malorum humorum, consequatur etiam hoc malum, vt boni simul pellantur nunquid accusari potest medicus, quasi autor mali, quod illud bonum consecutum est? Minimè: quia illud pharmacum non dedit, quà malum est & lædit: sed quà bonum est & prodest. Cæterùm cum voluerit medicus hoc vti pharmaco, vti re aptissima, & omnium accommodatissima ad curandum ægrotum: necessariò consecutum est, vt etiam aliqua ex parte fuerit ægroto incommodum. Ita cum Deus pro suo optimo iudicio aliquem hoc flagellorum genere, tanquam optimo, & diuinæ Iustitiæ commodissimo, punire vult: consequitur quidem necessariò, vt tale flagellum in eo qui punitur, sit peccatum, & caussa peccati: Sed accusari non potest Deus, vt caussa & autor talis peccati: cum illius autor tantum fuerit, quatenus pœna est peccati.

Simile secundum, à lege. Lex, quæ data fuerat ad cohibenda peccata, auxit peccatum: vt est Rom. 7. id quod futurum præuiderat Deus. Nunquid igitur dicetur Deus, quia legẽ dedit, autor fuisse vt augeretur peccatũ? Minimè. Quare? Quia nõ in hunc finem dedit legem, sed in longè alium: nempe vt peccatum cognosceretur, & cohiberetur. Consecutum verò est vitio carnis nostræ, vt per legem auctũ fuerit peccatum. Ita etsi cæcitas, induratio, &c: quibus Deus peccata punit, in homine impio peccata sint, & caussa peccati: Deus tamen huius peccati autor dici non potest: quia non eis vtitur, quatenus peccata, sed tantùm quatenus pœnæ sunt peccatorũ.

Simile tertium: Concupiscentia in homine inhabitans, & contra Spiritum pugnans, an non in homine relicta est vt pœna peccati, idque iusto Dei iudicio? Maximè. Et tamen ob id nemo dicit, Deum esse autorem peccati: cum ipsa concupiscẽtia sit peccatum, & caussa peccati. Quid ita? Quia non est à Deo, quà peccatum est: sed quatenus pœna peccati. Ita & de excæcatione dicendum est.

Hoc igitur firmum teneamus: Deum autorem esse omnis boni, minimè verò mali: id est, peccati, quatenus peccatum est. Hæc est definitio Dei: hoc tradunt Sacræ literæ: Psalm. 5. Deus non volens iniquitatem tu es: quà scilicet iniquitas est. Patres omnes idem confitentur. vnde Clemens Alexandrinus in Stromat. lib. 4. pag. 146. D. citata sententia ex lib. Regum, quæ ait, Absurda non faciet omnipotens: Quid ad hanc (inquit Clemens) vocem adhuc dicunt hæreses, cum omnipotentem bonum Deum prædicet Scriptura, vitij & iniustitiæ minimè esse autorem? Item lib. 5. pag. 184. D. Eius qui elegerit (scilicet malum culpæ) non potest in Deũ caussa conferri. Deus enim nunquam est caussa malorum. O Troiani bellicosi (inquit Lyricus:) Iupiter regnator superûm, qui omnia aspicit, non est mortalibus caussa malorum.

Sed cum hoc tamen ne negemus (id quod apertum est in sacris literis, & Patres ipsi confirmant) Deum quosdam excæcare, indurare, in hunc finem, ne conuertantur, sed pereant. Si caro obstrepat: obturemus illi os, illo Pauli, O homo tu quis es? &c.

Quæstio. V.

Quod attinet ad quintam quæstionem: An Deus, qui in tempore excæcat, ad excæcationem ab æterno prædestinauerit: Responsio facilis est ex iis, quæ diximus. Quia nihil in tẽpore agit Deus, quod ab æterno non præcognouerit, & decreuerit se facturum: Ideo cum manifestum sit, Deum quosdam excæcare: consequitur necessariò, eosdem etiam ad excæcationem prædestinasse. Sed hic in memoriam reuocanda est distinctio superius ex Augustino allata: Excæcationem considerari posse, tum quà pœna est præcedentis peccati: tum quà peccatum est, & caussa peccati. Suprà dictum est autem, Deum non infligere cuipiam simpliciter

ter excæcationem, quà peccatum est, & causſa peccati: quia Deus non delectatur peccato, nec est autor peccati: ſed tantùm quà pœna est præcedentis peccati, quia iuſta est: & quia iuſta, ideo bona: & quia bona, ideo à Deo. Ergo manifeſtum est, neminem prædeſtinari ad excæcationem, quà peccatum est, ſed tantum quà pœna peccati est.

Hvc pertinet quæſtio illa, qua etiam Scholaſtici cum Patribus quærunt, An Deus quempiam prædeſtinauerit ad malum. Diſtinctio talis de malo affertur ab omnibus, ab ipſo etiam Tertulliano lib. 2. contra Marc. pagina 180. Reſpondens ad illud, Ego creans malum, ait, malum eſſe duplex: malum pœnæ, & malum culpæ. Malum culpæ, peccatum ipſum est, quâ peccatum, Deo diſplicens, & cum Dei lege pugnans. Malum pœnæ est, omnis peccati pœna, quæcunque illa ſit. Sunt autem hæ pœnæ duplicis generis: Quædam ſunt tantùm pœnæ & ſupplicia peccatorum: quarum aliæ ſunt æternæ, vt in inferno: aliæ temporales, vt in hoc ſeculo. Aliæ verò ſunt ita pœnæ peccatorum, vt ſint peccata, cauſæq; peccatorum. Cum hæc ita ſe habeant, iuxta hanc mali diſtinctionem, ad quæſtionem variè reſpondetur iis concluſionibus.

Cõcluſio I. Prima: Deus neminem prædeſtinauit ad malum culpæ, quatenus culpa est peccatum: pugnans contra Dominum. Etenim Deus non est autor peccati, quà peccatum est, & malum pugnans cum lege Dei. Est enim autor tantùm bonorum: quando etiam mala, quæ ſunt pœnæ, bona ſunt. Huc ſpectant ſententiæ Patrum, cum tradunt, Deum neminem ad peccatum prædeſtinaſſe.

Ivstinvs Martyr in Dialogo cum Tryphone, pag. 143. Cæterùm Deum nõ eſſe in cauſſa, vt prædeſtinati ſint iniuſti, ſiue angeli ſiue homines: ſed ſua quemque culpa talem eſſe, qualis apparebit, iam antè docui. Hæc D. Iuſtinus.

Fvlgentivs lib. primo ad Monimum, pag. 8. vtitur hoc argumento: Peccatum, quà ſcilicet peccatum est, non est opus Dei, nec connumeratur inter opera Dei, quæ omnia valde bona ſunt. Ergo illud non prædeſtinauit Deus. Concludit in ſumma, malos non ad culpam, ſed ad pœnam prædeſtinatos fuiſſe. Idem pulcrè explicat pag. 22. demonſtrans peccatũ non eſſe ex Deo, ſed ex Diabolo: quia omnis peccati initium est ſuperbia illa, qua Diabolus aduerſus Deum elatus fuit.

Secunda Concluſio. Cæterùm peccatum, cõſideratum etiam vt peccatum, quatenus ad gloriã Dei illuſtrandum, non ſuapte natura, ſed bonitate Dei facit: eatenus peccatum, & malum culpæ, præordinatum est à Deo. Exempla: Prædeſtinatus fuit Iudas ad prodendum Chriſtum, id est, ad faciendum id, quod in ipſo futurum erat peccatum: & hoc voluit Deus, non ſimpliciter, ſed quatenus ex hoc peccato Deus ipſe erat magnum bonum collecturus, ſalutem ſcilicet humani generis, & illuſtrationem gloriæ ſuæ. Herodes item & Pilatus prædeſtinati ad condemnandum Chriſtum fuerunt. *Actor. 4.* Sic enim aiunt Apoſtoli: Conuenerunt verè in ciuitate iſta, aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Iſraël, ad faciendum quæcunque manus tua & conſilium tuum prius decreuerat vt fierent. Etenim, an non Deus præſciuit, quid eſſent iſti facturi? Vtique. Quare autem præſciuit, niſi quia ita ordinauit? Nihil enim propriè futurum præſcit, niſi quod ipſe velit & ordinauit. Sicut enim ad ſuam ſapientiam pertinet, omnia præſcire: ita ad eius omnipotentiam, omnia manu ſua & arbitrio moderari, & diſpenſare, &c. Lapſi ergo homines omnes, atq; in primis Adam: quia ita expedire cenſuerat Deus: ac proinde tandem illos volens permiſit peccare. Cauendum est enim ne quidpiam inuito Deo eueniſſe dicamus. Legantur ij loci in Auguſtino, Tom. 5. de Ciuitate Dei, lib. 14. cap. 11. Sed quia Deus, inquit, cuncta præſciuit, & ideo hominem quoque peccaturum ignorare non potuit · ſecundum id quod præſciuit, atque diſpoſuit, ciuitatem ſanctam debemus aſſerere: non ſecundum

dum illud, quod in noſtram cognitionem peruenire non potuit, quia in Dei diſpoſitione nō fuit: nec enim homo peccato ſuo diuinum potuit perturbare conſilium: quaſi Deum, quod ſtatuerat, mutare compulerit: cum Deus præſciendo vtrunque præuenerit: id eſt, & homo, quem bonum ipſe creauit, quàm malus eſſet futurus: & quid boni etiam ſic de illo eſſet ipſe facturus, &c.

ITEM eodem libro, cap. 26. col. 800. litera A: veruntamen omnipotenti Deo ſummo, ac ſummè bono creatori omnium naturarum, voluntatum autem bonarum adiutori ac remuneratori, malarum autem relictori & damnatori, vtrarumque ordinatori, non defuit vtique conſilium, quo certum numerum ciuium ſua ſapientia prædeſtinatorum, etiam ex damnato genere humano ſuæ ciuitatis impleret: non eos iam meritis (quandoquidem vniuerſa maſſa tanquam in vitiata radice damnata eſt) ſed gratia diſcernens: & liberatis non ſolum de ſe ipſis, verùm etiam de nō liberatis, quid eis largiatur, oſtendens. Non enim debita, ſed gratuita bonitate tunc ſe quiſque agnoſcit erutum à malis, cum ab eorum hominum conſortio fit immunis, cum quibus illi iuſta eſſet pœna communis. Cur ergo non crearet Deus, quos peccaturos eſſe præſciuit: quandoquidem in eis, & ex eis, & quid eorum culpa mereretur, & quid ſua gratia donaretur, poſſet oſtendere: nec ſub illo creatore ac diſpoſitore peruerſa inordinatio delinquentiū, rectum peruerteret ordinem rerum? Item ibidem cap. 27. Proinde peccatores, inquit, & angeli & homines, nihil agunt, quo impediantur magna opera Domini, exquiſita in omnes volūtates eius. Item paulò pòſt, ſub finem capitis: Cum igitur huius futuri caſus humani Deus non eſſet ignarus, cur eum non ſineret immūdi angeli malignitate tentari? Nullo modo quidem, quòd vinceretur, incertus: ſed nihilo minus præſcius, quòd ab eius ſemine, adiuto ſua gratia, idem ipſe diabolus fuerat ſanctorum gloria maiore vincendus. Ita factum eſt, vt nec Deum aliquid futurorum lateret, nec præſciendo quenquam peccare compelleret: & quid intereſſet inter propriam cuiuſque præſumtionem, & ſuam tuitionem, angelicæ & humanæ rationali creaturæ, conſequenti experientia demonſtraret. Quis enim audeat credere, aut dicere, vt neque angelus neque homo caderet, in Dei poteſtate non fuiſſe? Sed hoc eorum poteſtati maluit non auferre: atque ita, quantum mali eorum ſuperbia, & quantum boni ſua gratia valeret, oſtendere. Item Tom. 7. de Correp. & Gratia, cap. 9. colum. 1339. Quippe ſaluberrimè confitemur, quòd rectiſſimè credimus, Deum, Dominumque rerum omnium, qui creauit omnia bona valde, & mala ex bonis oritura præſciuit, & ſciuit magis ad ſuam omnipotentiſſimam bonitatem pertinere, etiam de malis benefacere, quàm mala eſſe non ſinere: ſic ordinaſſe angelorum & hominum vitam, vt in ea prius oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium: deinde, quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, iuſtitiæq; iudicium.

TERTIA concluſio: Deus quoſdam ab æterno prædeſtinauit ad malum pœnæ: quod tantùm eſt pœna peccati, & non peccatum: ſiue hæc pœna ſit temporalis tantum, ſiue æterna. Cōcluſio perſpicua eſt, de temporalibus. Quoſdam enim in hoc ſeculo temporalibus pœnis punit: vt fame, peſte, gladio, &c. Ergo ad has eos prædeſtinauit. De æternis patet. Quibuſdam enim dicet: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius. Nec tamen iniuſtus eſt, quia omnis peccati pœna iuſta eſt. Deus ergo ad eam quempiam prædeſtinans, iuſtus eſt, & iuſtè agit. III.

QVARTA concluſio: Deus quoſdam prædeſtinauit ad pœnas peccati, quæ etiam peccata ſunt, & cauſſæ peccatorum: vt ſunt, excæcatio, & induratio: non quà peccata ſunt, aut cauſſæ peccatorum, ſed tātùm quà pœnæ ſunt peccatorum. Patet de Pharaone, Exod. 9. quod etiā ad Rom. 9. citatur: In hoc ipſum excitaui te, IV.

id est,prædestinaui,finxi,&c. Actor.4. Pilatus & Herodes prædestinati dicuntur ad condemnandum Christum. Condemnare Christum fuit peccatum, & causſa peccati,quia inde in alia peccata prolapſi:& pœna peccati, id est, infidelitatis in Christum:ad hanc ergo, vt pœnam prædestinati fuerunt. Eandem doctrinā tradit Auguſtinus multis in locis. Nec tamen iniuſtus est Deus: quia ad hanc prædestinauit,vt ad pœnam peccati, non vt ad peccatum. Omnis autem pœna peccati iuſta est, quæcunque illa sit. Et ideo Tertullianus lib.2. contra Marcionem pag.180. poſt allatam mali diuiſionem in malum culpæ & pœnæ, ſub quo malo pœnæ collocat & Pharaonis excæcationem & indurationem, ait: Malorum quidem peccati & culpæ autorem (ſcilicet primum) diabolum: malorum verò ſupplicij & pœnæ, Deum creatorem eſſe :vt illa pars malitiæ deputetur, iſta iuſtitiæ, mala condenti iudicia, aduerſus mala delicta. De iis ergo creator profitetur malis,quæ congruunt iudici:quæ quidem illis mala ſunt, quibus rependuntur : cæterùm ſuo nomine bona, quæ iuſta ſunt,&c.

Conclvsio hæc, præter alios, est etiam Buceri in multis locis: ſed ſpeciatim in Com. in 8. cap. ad Rom. in quæſtione de prædeſtinatione. pag. 358. facit enim triplicem prædeſtinationem. Vnam,rerum omnium in genere:& hęc nihil aliud est (vt ipſe tradit doctiſſimè) quàm cuiuſque rei in ſuum finem deputatio. Alteram,ſanctorum: & hæc est æterna quorundam certorum hominū è reliquis hominibus electio,atque ad vitam æternam,ideóque ad ea,quæ ad vitam æternā habendam faciunt,deſignatio & deputatio. Tertiam, reprobatorum: atque hæc est quorundam etiam certorum hominum ad mortem æternam , ideóque ad excæcationem & indurationem,aliáque mala,iuſta, licet nobis occulta, deſtinatio,ídque in finem hunc præcipuum,vt in iis gloria & iuſtitia Dei appareat.

Dvplex enim finis, cur Deus quoſdam excæcet, & ad excæcationem prædeſtinauerit:proximus,& vltimus.Proximus est,vt in ipſis, qui excæcātur & pereunt:peccata puniantur: & ideo Rom.9. Vaſa iræ,aptata in interitum vocantur. Finis autem vltimus,est gloria Dei:id est,vt in iis vaſis irę,iuſtitia Dei contra peccatum manifeſtata,ipſe vt iuſtus glorificetur.Prouerb.16. Fecit Dominus omnia propter ſemetipſum,etiam impium ad diem malum.Rom.9. In hoc ipſum excitaui te,vt oſtendam in te potentiam meam. Accedit iis tertius finis, qui est ſalus electorum:Rom.9.& 11.

Illvd verò notandum est & memoria retinendum , cum dicimus Deum aliquem excæcare,indurare,&c.nō ita intelligendum eſſe, quaſi Deus aliquem ex illuminato & vidente cæcum faciat:ex molli & flexili ad obediētiam Dei, durum reddat: denique, ex bono in malum conuertat. Abſit vt hoc cogitemus. nemo enim fit Deo autore malus. Sed cùm omnes reperiat malos,cæcos, duros: quoſdam pro ſua bonitate & miſericordia illuminat, mollit, bonos facit: quoſdā verò pro ſua iuſtitia & iuſto iudicio, non ſolùm in ſuis tenebris, duritie & peccatis deſerit:ſed etiam vt peccata peccatis puniat, eos magis excæcat, indurátque: ídque eo modo,quo ſuperiùs declarauimus.

Textus Iesaiæ 6. Vade excæca cor populi, &c.

Qvare cū ait, Excæca cor,&c. non ita intelligendum est, quaſi iubeat Prophetæ,vt populum hunc de vidente cæcum,de audiente ſurdum,de intelligente & fideli infidelem,de molli durum & obſtinatum reddat: Abſit: Sed indicat primò, qualis ſit populus: nempe cæcus, ſurdus, durus, præfractus, contumax: & ſecundò,qualis ſit ad Prophetæ prædicationem futurus, ſcilicet cæcior, ſurdior, præfractior , contumacior : ita volente & ordinante iuſto iudice Deo , in pœnam præcedentis contumaciæ & obſtinationis: ſeu Deo hoc ſpirituali pœnarum genere populum , propter præcedentem contumaciam, puniente. Iubet ergo,vt prædicet:prædicit autem , quem exitū habitura ſit ipſius prædicatio:

maiorem

maiorem ſcilicet populi excæcationem, & indurationem, Deo ita populum caſtigante. Proinde ex hoc loco diſcimus, iuſtiſſimum eſſe, vt, qui ſua propria malita ſubiipſis oculos claudunt, ne videant: aures obturant, ne audiant: & cor obdurant, ne intelligant, & pereant, & ita non conuertantur, & ſanentur: iuſtiſſimum inquam eſſe, vt ij in eiuſmodi oculorum excæcatione, aurium obturatione, cordis obduratione, magis & magis obfirmentur: donec impleta malitiæ & impietatis menſura, extremo tandem exitio perdantur. Hæc ſunt iuſtiſſima Dei iudicia, nobis etiam certè pertimeſcenda. Quæ enim hîc prædixit Ieſaias, non ſolùm ſuo & Chriſti tempore impleta fuerunt, ſed etiam nunc implentur: nec ad Iudæos tantùm, ſed etiam ad nos pertinent. Verbum Dei ſyncerè prædicatur, Sacramenta purè adminiſtrantur in Eccleſia, multa Dei iudicia contra impios quotidie ſpectantur: ſed quid? Multi oculos ſibi ſua malitia claudunt, ne videant: aures obturant, ne audiant: cor indurant, ne intelligant, ne conuertantur & ſanentur. Quid igitur? Metuendum, ne iuſto Dei iudicio fiat, vt quo plura vident & audiunt, eo magis excæcentur & indurentur: donec impleta impietatis menſura extremo tandem exitio perdantur. Loquor de Germanis: loquor de iis, qui Euangelicos ſeſe appellant: loquor de nobis ipſis.

DE REDEMTIONE ECCLESIAE, CERTITVDINE QVE SALVTIS NOSTRÆ: IN ILLVD VATICINIUM Ieſaiæ, cap. 9. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: &c. Quòd ſcilicet quiſque tenetur credere, ſe eſſe ex electorum numero: & quibus rationibus ſeſe in hac fiducia confirmare poſſit, & ſtabilire.

HACTENVS interpretati ſumus præſens hoc vaticinium, quantum ad hiſtoriæ, quæ tempore Ieſaiæ in illa Hieroſolymitana Eccleſia contigit, veritatem attinebat: nempe non futuram Hieroſolymitanam calamitatem ab Aſſur infligendam, talem, qualis fuit Iſraëlitica ab eodem Aſſur inflicta: ſed omnino lucem Iudæis affulſuram, id eſt, vrbem ab obſidione & tyrannide Aſſur, ídque propter Chriſtum, fauore & zelo Patris liberandam. Nunc idem vaticinium iterum diligentiùs eſt nobis excutiendum, quatenus pertinet ad veram Hieroſolymam, id eſt, Eccleſiam Chriſti: quæ non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus collecta eſt. Non enim Propheta, cum hæc vaticinaretur, reſpiciebat in illam duntaxat terrenam Hieroſolymam, & carnalem populum, & externum regnum Dauidis: ſed longiùs, & vltra hoc carnale, in ipſum ſpirituale Chriſti regnum, oculos ſuos intendebat: ideóque non ſemel tantùm, ſed iterum & ſæpius impletum eſt, ac impletur quotidie vaticinium hoc. Huc facit, quòd Matth. 4. partem huius vaticinij impletam ſuo etiam tempore oſtendit, verſu 13. 14. 15. 16. cum ait: Cum autem audiſſet Ieſus Johannem traditum eſſe, ſeceſſit in Galilæam: & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim, vt impleretur, quod dictum fuerat per Jeſaiam prophetam: Terra Zabulon & Nephtalim, vergens ad mare, vltra Jordanem, Galilæa gentium, populus qui ſedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & iis, qui ſedebant in regione & vmbra mortis, lux orta eſt.

DVBITANT hic interpretes, quomodo Matthęus citarit hunc locum Ieſaię, ad oſtendẽdum, debuiſſe Chriſtum in Galilæam proficiſci, & ibi exordiri prædicationem, qua lux affulſit illis populis: vt impleretur vaticinium illud Ieſaię, Terra Zabulon & Nephtalim, &c. Cum Ieſaias locutus fuerit, tum de clade, quã terra Zabulon & Nephtalim accepit à rege Aſſyriorũ: tum de luce, quę affulſit Hieroſolymæ in obſidione Sennacheribi. Videtur omnino Matthæus abuſus fuiſſe hoc loco, cum (vt prima frõte videtur) extra propoſitum Prophetæ illum citet.

RESPONDENT docti interpretes: Primùm, verum eſſe, Ieſaiam non eſſe immediatè vaticinatum de initio prædicationis Chriſti, quòd hæc debuerit primùm fieri in hac regione Galilææ, ideóque quòd lux illa primùm huic regioni debuerit affulgere: ſed de re, quæ ſuo tempore contigit, id eſt, de liberatione Hieroſolymæ ab obſidione Sennacheribi.

SECVNDÒ aiunt, neque Matthæum citaſſe hunc locum ſimpliciter, quaſi ſenſerit, immediatè Ieſaiam vaticinatum fuiſſe de initio prædicationis Chriſti in Galilæa faciẽdo, quódve lux Euangelij eſſet huic regioni Zabulon & Nephtalim primum affulſura: ſed alluſione vſum fuiſſe, ac propter ſimilitudinem quandam, quæ eſt inter vaticinium Prophetæ & hoc præſens factum Chriſti, dixiſſe illud Ieſaiæ vaticinium impletum fuiſſe in hoc facto Chriſti: Quaſi dicat: Ita Chriſtus relicta Nazareth, venit in Galilæam, in terram Zabulon & Nephtalim, & illis hominibus lucem Euangelij ſui cœpit in ea regione diſpergere, vt quodammodo impletum tum fuerit dictum Ieſaiæ: Terra Zabulon & Nephtalim: Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, & habitantibus in regione & vmbra mortis lux orta eſt. Alluſionem igitur fuiſſe: nõ autem ſimplicem, propriam, & immediatam illius vaticinij impletionem.

HÆC eſt communis & ſimplex reſponſio. ſicut etiam illud Oſeæ, Ex Ægypto vocaui filium meum, per allusionem dictum intelligunt interpretes: id eſt, ſicut populus Iudaicus vocatus fuit ex Aegypto, ſic etiam Chriſtus. Ideo etiã in Chriſto quodammodo impletum eſt illud Oſeæ, Ex Aegypto vocaui filium meum.

ITA Chriſtus ipſe declarare videtur dicta hæc prophetarũ permulta, quæ primùm ante ſuum aduentum ἰσοφικῶς impleta fuerunt: poſtea, cum ad Chriſtum applicantur, applicari per alluſionem: propter aliquam ſimilitudinẽ inter Chriſti facta, & illa prophetarum vaticinia. Exemplum: vt cum ait Matth. 12. Sicut fuit Ionas in vtero ceti, ſic erit filius hominis in corde terræ. Item Ioan. 3. Sicut Moſes exaltauit Serpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis: Et has alluſiones frequentes eſſe in Scripturis.

Cæterùm mihi aliter, citra vllius præiudicium, dici poſſe videtur. Si enim ſimpliciter dicamus, tãtum per alluſionẽ quandam multa huiuſcemodi prophetarũ dicta citari, & Chriſto applicari: cogemur fateri, Euãgeliſtas dicta hæc citaſſe extra propoſitum prophetarum. Proinde habebunt fortaſſis Iudæi, quod in noſtris Euangeliſtis carpant & calumnientur: quippe qui dicta prophetarum aliò, quàm prophetis propoſitum fuit, nimirum ad Chriſtum, torquere videantur.

SIC ergo mihi dicendum videtur: Scopum prophetarum omnium in id genus vaticiniis, quæ ad Chriſtum & ad regnum Chriſti, ab Euãgeliſtis & Apoſtolis applicãtur, reuera fuiſſe ipſum Chriſtum, & regnum Chriſti: ideóque reuerà, & ſecundum propoſitum prophetarum, vaticinia hæc ab Euangeliſtis ad Chriſtum, & ad Chriſti regnum accommodari, & iure optimo adduci.

Cæterùm notãdũ, vaticinia hæc duplicis eſſe generis. Quædã ita aperta & nuda ſunt, nullis figurarũ velaminibus tecta, vt de nullo, neq; de vlla re, quã de Chriſto, déq; Chriſti regno immediatè intelligi queant. Et hæc ſunt, quæ in nullo alio vnquã ante Chriſtum impleta ſunt: ſed in Chriſto primũ, & in eius ſpirituali regno com-

complementum acceperunt. vt (verbi gratia) hoc præsens vaticinium de Christo: Puer natus est nobis, filius datus est nobis: cuius imperium erit super humerum eius, & vocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus, heros fortis, pater æternitatis, princeps pacis: ad proferendum imperium, & ad pacem, quę finem non habet: super solium Dauidis, & super regnum eius (sedebit) vt instauret illud, & fulciat illud iudicio & iustitia, ab hinc vsque in æternum, &c. in nullo vnquam impletum fuit hoc vaticinium, nisi in Christo.

Alia verò sunt, quæ quibusdam figurarum velaminibus ita tecta fuerunt, vt prius in aliis, ceu in Christi & eius regni typis, impleri cœperint, quàm in Christo & eius spirituali regno perfectum complementũ habuerint: cũ tamẽ ea ad Christum & eius regnum, ceu ad proprium scopum, principaliter à Prophetis dirigerentur. Et hæc sunt, quæ aliquam historiæ, quæ ante Christi aduentum contigit, veritatẽ prius habuerunt, quàm in Christi persona & spirituali eius regno impleri cœperint. Quale est hoc vaticinium de liberatione Ecclesiæ ab hostibus per Christum, & propter Christum: sed velatũ illa historia liberationis Hierosolymę, ab obsidione Sennacheribi. Item quale est illud Oseæ, quum dixit: Ex Ægypto vocaui filium meũ non tantùm hoc dixit de euocatione populi ex Ægypto, sed in primis de reditu Christi ex Ægypto, vaticinatus est Propheta: verũ ita, vt sub vocatione Israëlitici populi ex Ægypto, ceu sub typo, vocationem Christi per angelum ex Aegypto principaliter intellexerit. Sic Moses, quando exaltauit serpentem: principaliter indicare voluit, Christum exaltandum in cruce.

In vtroq; igitur horum vaticiniorum genere propositum prophetis fuisse, loqui principaliter de Christo, déq; regno eius, tanquam omnium suorum vaticiniorũ scopo & fine, dubitandũ non est: quò illud pertinet: Finis legis est Christus.

Quod cum ita sit, ergo cum Euangelistæ hæc secundi quoque generis vaticinia citant, & ad Christum eiúsque regnum referunt: non citãt extra propositum prophetarum: ideóq; talibus dictis non abutuntur, neq; per solam allusionem ea ad Christum applicant: sed propriè, & iuxta mentem Spiritus S. in prophetis, ea ad Christũ referũt, quia Christus scopus fuit prophetis in omnibus iis vaticiniis. Ex iis perspicuũ fit, Matthęũ, locum Iesaiæ minimè extra propositũ prophetę citasse. Iesaias enim (vt antè dicere cœperã) cum hæc vaticinaretur, oculos principaliter intẽdebat in Christũ, eiúsq; spirituale regnũ: quòd scilicet electis omnib. quocunq; in loco essent, siue in terra Zabulon, siue in Galilæa, in magnis peccati tenebris cõstitutis, lux Christi erat affulsura. Sed hoc vaticiniũ sub velo illius historię velatum protulit. Proinde cum Matthęus vna ex parte sciret, vaticiniũ hoc propriè & principaliter dictum fuisse à Iesaia de Christo & eius regno, & alia ex parte videret, Christum luce suæ prędicationis cœpisse Galilęã, Zabulõ & Nephtalim illustrare: iccirco locum hunc Iesaiæ ad illud factum Christi applicauit, & quidem propriè, sine vlla allusione: idque vt ex Christi facto & Jesaiæ dicto innueret, hunc Jesum verum fuisse Ecclesiæ liberatorem & saluatorem, lucémque illam, quæ illuminare debebat Ecclesiam Dei. Et quoniam Christi regnum etiam in terris continuatur in finem vsque seculi: ideo sicut alia de hoc regno vaticinia, ita hoc præsens, non semel & iterũ, sed sępenumero impletum est, & quotidie impletur in Ecclesia Christi: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit magnam lucem: & qui sedebant in regione & vmbra mortis, lux splenduit super eos. Hęc fu- «
sius fortè, quàm par erat, explicuimus: sed id non ab re. Feci primùm, vt Mat- «
thæum Euangelistam defenderem, nõ abusum fuisse illo loco Jesaiæ: sed propriè, non autem per simplicem allusionem citasse: quia hoc fuit propositum Prophetæ. Deinde, vt regulam traderem, qua omnia de Christo eiúsque regno vaticinia discamus interpretari: Tertiò, & per consequens, vt intelligeretis, totum vatici-

nium hoc noni capitis, quod explicauimus iuxta hiſtoriæ veritatem, principaliter referendum eſſe ad Chriſti regnum, id eſt, ad Eccleſiam: ſed ita tamen, vt veritas etiam hiſtoriæ firma retineatur. Etſi enim verè hæc, quæ hic vaticinatus eſt, corporaliter Hieroſolymæ contigerunt, in obſidione Sennacheribi, vt expoſuimus, & bene etiam Hebræi exponunt: tamen non eſt cur negemus, Ieſaiam iis verbis, de vera in primis Hieroſolyma, hoc eſt de Chriſti Eccleſia vaticinatum fuiſſe. Ergo vaticinium hoc interpretemur, quatenus ad Eccleſiam Chriſti, ex Iudæis & gentibus collectam, pertinet.

SVMMA EORVM, QVAE DICTVRI SVmus de Eccleſia Chriſti.

DE Eccleſia Chriſti, quæ eſt vera Hieroſolyma, & de qua hîc propriè vaticinatur Propheta, ſub typo tamen Hieroſolymæ terrenæ, ſeptem hic à Propheta ſummatim traduntur.

1. PRIMVM, graues eſſe tenebras & calamitates, tum terrenas, tum ſpirituales: partim, in quas ſtatim poſt & propter peccatum cecidit: partim quibus quotidie premitur. Atque hoc quidem primum commune habet Eccleſia Chriſti cum Eccleſia Antichriſti, ſeu Eccleſia piorum cum Eccleſia impiorũ: ſed quæ ſequuntur Capita, non ita communia ſunt, ſed propria Eccleſiæ Chriſti.

2. SECVNDVM igitur eſt, liberatio, qua Eccleſia Chriſti, partim ſemel per Chriſtum & in Chriſto liberata fuit: partim in ſeipſa in dies liberatur à ſuis calamitatibus, diuina luce tenebras illius quotidie magis ac magis diſpellente: donec tandem (id quod futurum eſt in fine ſeculi) perfectiſſimè ab omnibus malis & hoſtibus liberetur.

3. TERTIVM, quòd hoc beneficium liberationis & tantæ lætitiæ, ita proprium eſt Eccleſiæ Chriſti, id eſt, electorum: vt nullo modo ad reprobos pertineat: tametſi iſti plures ſint illis: id quod admirans Propheta exclamat, Multiplicaſti gentem, at non magnificaſti lætitiam.

4. QVARTVM, eſt fructus qui hanc liberationem continuò ſequitur: quis, qualis, & quantus ſit: Et quidem fructus iſte, eſt lætitia Spiritus.

5. QVINTVM, quando & vnde propriè Chriſtiani hunc fructum, id eſt, lætitiam Spiritus ſentiant.

6. SEXTVM, eſt cauſſa totius liberationis: quæ duplex eſt: vna, per quam, & propter quam: Hæc eſt Chriſtus, & merita Chriſti. Altera eſt Quæ, id eſt, efficiens: eaque primaria & principalis: Hæc eſt æternus & conſtans amor Dei ſpecialis erga ſuam Eccleſiam, id eſt, electos.

7. SEPTIMVM, ſunt media, quibus quiſque electus ſeſe in certitudine de ſua ſalute æterna, confirmare poteſt.

HÆC omnia ſeptem capita habemus à Propheta in hoc præſenti vaticinio de ſalute Eccleſiæ.

I. QVÒ ad PRIMVM: ſunt in hoc vaticinio Ieſaiæ, quod hiſtoriam attinet, duæ ciuitates, Hieroſolyma & Samaria: & duo populi, Iſraëlitæ & Iudæi. fuêre ambæ obſeſſæ à regibus Aſſyriorum: ideóque vterque populus in maximis ambulauit tenebris. Sed diuerſus fuit exitus: quia Iſraëlitis nulla affulſit lux, Iudæis verò affulſit. Iſraëlitæ enim expugnata Samaria, in perpetuam captiuitatem abducti: Iudæi verò, conſeruata Hieroſolyma minimè ab hoc rege abducti fuêre: ideóque non fuit talis caligo Hieroſolymæ, qualis Iſraëlitarum.

1. HIEROSOLYMA typus fuit ciuitatis Dei, id eſt, veræ Eccleſiæ Chriſti: & Iudæi typus electorum, id eſt, verorum Iudæorum, qui non in manifeſto, ſed in occulto Iudæi ſunt: & circumciſi corde, non carne: vt eſt Rom. 2. Hi ſunt in ciuitate Dei.

SAMA-

SAMARIA, typus fuit ciuitatis huius seculi: & Israëlitæ, typus reproborum & hypocritarum: qui in hac habitant ciuitate.

VTERQVE populus peccauit: quia contemto verbo Dei, Pythonicorum consilia audierunt. Sic omnes homines, tam electi quàm reprobi, peccarunt in Adamo: quando contemto verbo & præcepto Domini, Pythonis, id est, Serpentis consilium omnes audiuimus.

PROPTER illud peccatum (vt de aliis taceam) vterque populus in magnas incidit calamitates: quia vtraque ciuitas obsessa, vterque populus in magnis fuit tenebris. Ita omnes homines, tam electi quàm reprobi, post & propter peccatum illud contẽti verbi Dei, & auditi consilij serpentis (vt alia peccata omittã) in magnas, tã spirituales quàm corporales, calamitates incidimus. Consecutæ sunt etenim omnes nos primùm hæ tenebræ, cæcitas mentis, ignorantia Dei, duritia cordis, exagitatio conscientiæ, ceu impulsus quidam continuus: deinde externa mala, corporis morbi, fames, variæ cruces, & mors ipsa. Denique obsessi omnes fuimus à rege Assyriorum, & toto eius exercitu potentissimo: id est, à Sathana & diabolis omnibus, à carnis concupiscentia, ab illecebris mundi, & à morte.

HÆ sunt communes calamitates, in quas omnes, tam electi quàm reprobi, propter peccatũ, iusto Dei iudicio cõiecti fuimus: sicut Rom. 5. docet Apostolus.

MAGNA certè fuit & est hæc calamitas, quæ toti humano generi tam electis quàm reprobis, contigit: & ita magna, vt omnes pariter in terra vmbræ mortis, ceu mortui sederimus. Cæterùm diuersus est exitus: cuius causa fit, vt calamitas & caligo hæc, quæ contigit Hierosolymæ, id est, Ecclesiæ Dei, seu electis: non sit similis illi, quæ contigit Israëlitis, id est, reprobis & hypocritis.

QVOMODO? Populus enim (electorum) ambulantium in tenebris, vidit lucem magnam: hoc est, lux cælestis nobis reipsa affulsit, & semper affulget: reprobis verò non verè affulsit, nec affulget, nec affulgebit vnquam, ita vt eius verè fiant participes: ídque iusto Dei iudicio, tametsi nobis occulto.

SECVNDVM igitur Caput huius vaticinij est, liberatio, qua Ecclesia electorũ Dei, partim semel per Christũ & in Christo, qui est ipsa lux cælestis, liberata fuit: partim quotidie liberatur, donec perfectissimè tandem in fine seculi liberetur: & tunc plenissimè videbit lucem magnam, & Christum in cælis, qui lucem habitat inaccessam. Notetis, quæ dico. Primùm dico, partim liberata fuit: deinde dico, partim quotidie liberatur, donec perfectissimè liberetur. Ergo tres significo liberationes: quarum prima, fons est reliquarum. Ac prima quidem liberatio habet partes. Vna est, quòd Christus ipse lux diuina, sese carni nostræ inseparabiliter & ὑποστατικῶς vniuit: sicut lux, quę primo die creata fuit, vnita postea fuit corpori solari inseparabiliter: & ita lux hęc, id est, Christus Deus & homo, pro electis mundo apparuit, & pro electis orauit, non pro mundo: pro electis sacrificium obtulit Patri, & pro tota electorum Ecclesia satisfecit: ita reipsa per Christum & in Christo, corã patre Ecclesia liberata fuit. Hoc enim fuit propositũ æternum Dei patris, & filiis, & Spiritus S. vt filius pro electis tantum ad ęternam vitam, carnem sumeret, oraret, moreretur, satis faceret, resurgeret, ascenderétque in cælum, & plenam regni cælestis possessionem nomine omnium electorum perciperet.

HÆC est prima pars: huc faciunt multæ sententiæ Scripturarum, cum ita absolutè loquuntur, quòd per sanguinem Christi redemti simus, saluati per Christum, & in Christo, tanquam in capite membra.

ALTERA pars est, quòd Ecclesia non solùm per Christum corã Patre liberata fuit: sed ipso etiã Christi Spiritu, depulsis è mente tenebris infidelitatis, & luce fidei in ipsius mentem illapsa, vidit hanc lucem Christum sibi affulsisse: hoc est, pro se incarnatum, passum & mortuum: sensítq; realiter in seipsa liberationem hanc,

II.

Liberatio prima.

1.

2.

hoc est, se esse prorsus liberatam, iustificatam, seruatam. Ita luce fidei sibi donata, videt lucem Christum, hoc est, beneficium Christi percipit & sentit. Huc faciũt infinitæ sentẽtiæ: vt cum Scriptura tradit, quod per fidem & fide iustificamur, & seruamur: hoc est, fide videmus & sentimus, ideóque recipimus salutẽ nostram in Christo. Ideo non temerè Propheta vsus est illa repetitione: Populus qui ambulauit in tenebris, vidit lucem: & habitantibus in terra vmbræ mortis, affulsit lux. Christus affulsit Ecclesię, & quodammodò toti mundo, quantũ ad sufficientem satisfactionem, & quantum ad prædicationem Euangelij: sed nõ omnes, qui erant in tenebris, viderunt hanc lucem: tãtum electi, quibus aperti fuerũt oculi à Spiritu S. luce fidei lucẽ Christũ viderunt, & illius beneficij participes facti sunt.

Electis igitur solis Christus lux affulsit internè in cordibus: ideóque soli electi crediderunt, & salui facti sunt, & fiunt.

Actor. 13. Et crediderunt, quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Quid hoc est aliud, nisi soli electi ad æternam vitam prędordinati, viderunt lucem magnam, & solis electis lux affulsit? Huc illud Pauli 2. Corint. 4. Deus, qui iussit è tenebris lucem splendescere, ipse luxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie Iesu Christi. Iste locus Pauli declarat præsentem versum Iesaiæ: Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Sensus est: Deus, sicut in creatione iussit lucem è tenebris splendescere: ita nunc Spiritus illuxit in cordibus nostris: id est, luce fidei nostra corda illuminauit, & ceu oculos nobis aperuit. In quem finem? Subdit: Ad illuminationem claritatis Dei in facie Christi: id est, vt hac luce fidei, videre possimus lucem clarissimam Euangelij, Deum ipsum, qui in Christo resplendet.

DVPLICEM hîc ponit Paulus illuminationem: vnam, qua videmus: alteram, quam videmus. Ita Iesaias vtramque innuit illa repetitione: Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & iis qui sedebãt in regione vmbræ mortis, lux affulsit. Populus, qui amhulauit in tenebris, vidit lucem magnam: ecce vnam, quam vidit. Sequitur altera, qua vidit, cum ait: Populo sedenti in regione vmbræ mortis, lux affulsit. Hæc est prima liberatio per Christũ, quæ duas habet partes, vt vidistis: redemtionem ipsam, & redemtionis communicationem, seu fidem qua ipsum videmus, ideóque & amplectimur, redemtionisque fimus reipsa participes. Huius autem primæ liberationis minimè participes sunt reprobi. Primò: quoniã etsi Christus pro illis etiam sufficienter (vt loquuntur Scholastici) mortuus est, pro illis tamen secũdum ipsius propositum mortuus non est: sicut etiam ipse disertis verbis dixit: Se non rogare pro mundo, sed pro electis, qui crediturí erant. Secundò, quoniam etsi ipsis etiam reprobis affulsit externè Euangelium (nam plerisque illorum etiam prædicatum est) tamen lux fidei, qua Euangelij lucem viderent, & amplecterentur, illorum cordibus non affulsit: nec affulget.

Secunda liberatio. Sequitur secunda liberatio: Ea est, qua quotidie magis ac magis à malis, tam spiritualibus quàm corporalibus, quæ nos etiamnum in finem vsque seculi circumstant, per eundem Christum liberamur. Nam quandiu sumus in hac carne, semper obsidemur à Sathana, ab infinito exercitu dęmonum, qui circum nos volitant, quíque in hoc aëre habitant: vt ait Paulus. Obsidemur à carnis concupiscentia, à peccato in carne nostra inhabitante, à mundo, à tyrannis, ab hæreticis, à falsis fratribus: denique ab omniũ postremo & potẽtissimo hoste, qui est mors: ab iis inquã hostibus, qui partim sunt spirituales, partim corporales, obsidemur, & oppugnamur: vt non quęcunque volumus Spiritu, ea facere possimus, vt est ad Gal. 5. & ad Rom. 7. Sed ab his etiam per Christum liberamur: nõ quòd nos prorsus desinant obsidere ij hostes: sed quòd nos expugnare nõ possint propter Christum, qui pro nobis & in nobis contra eos fortiter pugnat.

QVO-

QVÓMODO liberamur? Fide & Spiritu. Fide, quia scimus eos non posse nos expugnare,& penitùs suo imperio subiicere,vt illis etiam Spiritu pareamus:cum Christus in nobis sit, & nos in ipso per fidem. Ait autem Paulus Rom.8. Nihil damnationis esse iis,qui sunt in Christo Iesu.Spiritu verò, quoniam indies magis ac magis, dum Spiritus noster per Spiritum Christi forteſcit: caro & alij inimici nostri magis infirmantur. Huc spectat illud Apostoli 2. Corinth.4. cum dixisset: Deus,qui iussit de tenebris lucem splẽdescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei:Quæ verba, vt vidimus, faciunt ad explicationem huius versus,Populus qui ambulauit in tenebris,vidit lucem magnam: & ad primam liberationem pertinent:Postea,quoad hãc alteram & obsidionẽ & liberationem,subiecit dicens:Habemus autẽ thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit victoris Dei,& nõ ex nobis.In omnibus tribulationẽ patimur,sed non angustiamur: aporiamur (id est,ad summam angustiam redigimur) sed non destituimur (hoc est, nõ vincimur & opprimimur malis) persecutionẽ patimur, sed nõ derelinquimur:humiliamur,sed non confundimur: deiicimur, sed nõ perimus: semper mortificationẽ Domini nostri Iesu Christi in corpore nostro circumferẽtes,vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos, qui viuimus, in mortẽ tradimur propter Iesum Christum, vt vita Domini nostri Iesu Christi manifestetur in carne nostra mortali. Et infrà: Licet is qui foris est, noster homo corrũpatur:tamen is qui intus est,renouatur de die in diẽ.Ecce obsidionem:ecce etiam liberationem.Sic Christus Apostolis Iohan.16. In mundo pressurã habebitis (ecce obsidionem:) in me autem pacem. (ecce liberationẽ.)

SVMVS igitur semper in aliquibus tenebris, sed lux semper etiam è cælo nobis affulget:habitamus in terra vmbræ mortis, sed semper etiam nobis vitam ex alto donari sentimus.Atque hæc est liberatio secunda.

CONTINVATVR autem ista, vt dixi, & per hostes nostros obsidio, & per Christum nostrum ab obsidione liberatio, in finem vsque seculi: donec tandem perfectissimè ab hac obsidione liberemur:& perfectissimè lucem magnã, quæ in cælis est, videamus, excitatis etiam à morte corporibus nostris ad æternam vitam. Ideo Paulus de hac loquens,ait Rom.7. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Sentiebat continuari hanc obsidionem in finem vsque seculi. Ideo dixit: Quis me liberabit? Sed quia sentiebat etiam continuari liberationem,quę perfectissimè futura est in resurrectione:ideo subdit, Gratia Dei per Iesum Christum. Atque illa tertia erit perfectissima ab obsidione omnium inimicorum nostrorum liberatio. nouissimè enim etiam inimica destruetur mors, vt 1.Corinth.15.ait Apostolus. *Tertia liberatio.*

ECCE triplicem liberationem, quam habemus per Christum ab obsidione hostium nostrorum: ideóque ecce quomodo populus (electorum) hoc est, Ecclesia Dei, qui ambulat in tenebris, & vidit, & videt quotidie, & videbit in perpetuum,lucẽ magnam:& lux eis affulsit, affulget semper, & in æternũ affulgebit. Huius autem lucis & liberationis participes non fuerũt vnquam,aut futuri sunt, ipsi reprobi:idque iusto Dei iudicio,licet nobis occulto.Lux enim venit in mundum,& ipsi dilexerunt magis tenebras quàm lucem. Ita facti sunt saltem inexcusabiles:quia caussa cæcitatis in ipsis est. Atque hoc satis esse debet cuique pio, in hoc mysterio magis admirando,quàm hominibus inuestigando. Sic etiam facit Propheta,cum per ἀποστροφὴν conuersus ad Dominum, & tantam Dei in electos bonitatem admirans, & tam iustum Dei iudicium reprobos obstupescens, ait: Multiplicasti gentem,& non magnificasti lætitiam. Sequitur ergo.

TERTIVM Caput: nempe hoc beneficium, seu hanc per Christum ab hostibus liberationem,ita propriam esse electorum,id est,Ecclesiæ Christi, vt nullo modo III.

modo ad reprobos pertineat, tametsi isti longè plures sint illis. Propheta hoc admirans, exclamat ad Dominum, dicens: *Multiplicasti gentem, at non magnificasti lætitiam.* Præter alias expositiones, quas in hunc locum attulimus, puto, quò ad historiæ veritatem, hanc etiam non alienam fuisse à mente Prophetæ. Spectãs Propheta hoc singulare beneficium, quod Deus in Iudæos pro sua misericordia, non autem in Israëlitas pro suo iusto iudicio contulit: nempe quòd Iudæos ab expugnatione Sennacheribi regis Assyriorum seruarit, ne in perpetuam captiuitatem abducerentur: Israëlitas verò, qui longè plures erant Iudæis, permiserit ab aliis regibus Assyriorum expugnari, & in perpetuam captiuitatem abduci, cum admiratione exclamauit dicens: *O Deus, multiplicasti gentem hanc* (scilicet totum corpus populi ex Israële nati) *at non multiplicasti lætitiam*: quia hoc beneficium & conseruationem regni, in solis Iudæis esse voluisti: Israëlitas autem, qui sunt multò plures, deseruisti, & in tenebris reliquisti.

His verbis duo egit Propheta. Primum, quasi gratias egit Deo, quòd tanto beneficio dignatus sit Judæos: cũ eo non sit dignatus Israëlitas. Qua in re indicauit Deus, se pluris facere Judæos quàm Israëlitas: nempe propter promissionem factam ipsis speciatim Judæis, tribui Iuda & domui Dauidicæ. Secundò, admiratus est, & adorauit iudicium Dei: occultum quidem, sed tamen iustum: quòd scilicet Israëlitas, qui maxima pars erant totius illius corporis Israëlitici, permiserit à regibus Assyriorum expugnari, & in perpetuam captiuitatem abduci, totúmq; illorum regnum funditus euerti: cum tamen Iudæi etiam, non minus grauiter peccarint in Deum, quàm Israëlitæ. vbi videmus Prophetam iudicium hoc Dei duntaxat admirari, non autẽ causas quærere & interrogare: sed relicto hoc iudicio aduersus Israëlitas, statim redit ad magnificãdum beneficium Dei, in Iudæos collatum, & ait: Lætabuntur (scilicet ipsi Iudæi) de quibus dixerat: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Hanc interpretationem, quoad historiæ veritatem, non puto alienam esse à mẽte Prophetæ. nam rem ita se habuisse, manifestum est. Deinde Oseæ. 1. cap. qui de eadem re, de qua hic etiam Iesaias loquitur, sic Deum loquentem introducit: Vltrà non miserebor domus Israëlis, quin potius in vniuersum tollam eos: domus verò Iudaicæ miserebor, & seruabo eos in Domino Deo eorum: non autem seruabo eos per arcum, nec per gladium, nec per bellum, nec per equos, nec equites. Iam verò, quatenus oculos extendit Propheta in regnum Christi spirituale, quod ex gentibus & Iudæis cõstat, sic voluit dicere: Tu quidem Deus multiplicasti genus humanum mirum in modum, at non magnificasti lætitiam: quia cum omnes in Adamo peccarint, paucos tamen quosdam pro misericordia tua inde selegisti ad huiusce redemtionis & lætitię participationem: aliis omnibus pro iusto tuo, at nobis occulto iudicio, in peccato & æterna damnatione relictis: omnes quidem vocasti, sed paucos elegisti. Atque hoc summoperè tuam erga nos beneuolentiam & gratiam commendat: quia cum nos perinde atque alij indigni essemus hac gratia, ea tamẽ nos præ aliis dignatus es. Ergo iure lætabimur, & lætabuntur omnes electi huius lucis participes, coram te. Hic est sensus.

Nec dubito, quin alluserit Propheta ad illam duplicem de multiplicando semine Abrahæ similitudinem: quando dixit primò: Multiplicabo semẽ tuum sicut Stellas cęli: secundò, Multiplicabo sicut arenam maris. Indicare voluit Dominus (vt Iustinus quoque interpretatur, in dialogo cũ Tryphone Iudæo) numerosissimum quidem futurum populum, qui ex Abrahamo erat oriturus: sed tamen comparatione reproborum, paucos futuros electos: comparatione Judæorum secundum carnem, paucos futuros filios Abrahæ secũdum Spiritum: sicut etiam Stellæ, respectu arenæ, paucæ sunt. Similitudine enim Stellarũ intellexit electos,

&

& pios omnes: ſimilitudine verò arenæ maris, reprobos impios. Illi enim pertinent ad regnum cæleſte, & lucidi ſunt, immò lux in Domino; & incorruptibiles futuri ſunt ac beati. iſti verò pertinent ad regnum huius ſeculi, cuius princeps eſt Sathan: & ſunt terreni, tenebricoſi, immundi, vt arena. Hoc igitur beneficium redemtionis proprium eſt electorum, qui pauciores ſunt reprobis. Et ideo ij electi lætabuntur coram te. Hic eſt fructus, qui ex redemtione conſequitur, lætitia coram Domino. Sequitur ergo

QVARTVM Caput: nempe quis, qualis, & quantus ſit ille fructus, qui ex hac redemtione electos pios conſequitur. Is eſt lætitia vera, ſolida, ſpiritualis, immenſa & æterna coram Deo: ſicut paſſim in Scripturis habemus, regnum Dei eſſe gaudium & pacem in Spiritu ſancto, Rom. 13. Et iuſtos ſemper lætari in Domino, Pſalmi docent: Et Paulus ſubinde: Gaudete in Domino ſemper, iterum dico Gaudete. Ideo Ieſaias inquit: Lætati ſunt coram te iuxta lætitiam (quæ eſt) in meſſe, & quemadmodum exultant (milites) quando diuidunt ſpolia. IV.

PRIMÒ hac particula CORAM TE, indicat, lætitiam Chriſtianorum, quam nobis reliquit Chriſtus, veram eſſe & ſolidam lętitiam (ſicut iuſtitia coram Deo, eſt vera iuſtitia) ideóque & perpetuam. Lætitia, quam adfert mundus & caro, nõ eſt ſolida: ideóque nec perpetua. Sæpe poſt magnum riſum & lætitiam, magnæ ſequuntur lachrimæ & planctus. Quare? Quia lætitia non fuerat ſolida & vera lætitia. Non talis eſt lætitia, quam iuſti habẽt in Chriſto. Ideo Iohan. 16. ait Chriſtus: Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis. Secundò indicat, lætitiam hanc Chriſtianorum non eſſe in carne, nec coram mundo: ſed propriè in corde, & coram illo, qui corda intuetur, Deo. Immò coram mundo ſunt afflicti, ſæpe dolent, triſtantur, lugent: ſed coram Deo in corde & in Spiritu læti ſunt, exiliúntque gaudio: Iohan. 20. Mũdus gaudebit, vos verò cõtriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Et Apoſtolus: Et pax Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum, exultet in cordibus veſtris. Ideo ait CORAM TE. Quaſi dicat: Pij, etſi coram mundo non ſemper læti erunt: tamen coram te, ô Deus, ſemper lætabuntur. Hoc eſt proprium filiorum Dei, qui vera fide ſciunt ſe ſeruatos eſſe per Chriſtum, vt ineffabili gaudio in cordibus ſuis ſemper exiliãt. Magna res eſt hoc gaudium: ita vt niſi quis illud in ſeipſo ſentiat, quid illud ſit, prorſus ſcire nequeat. Lætabuntur igitur coram te:

SICVT qui lætantur in meſſe, & qui diuidunt ſpolia. Hæ duæ ſimilitudines non tantùm demonſtrant lætitiam electorum magnam eſſe, ſed etiam appoſitiſſimè id faciunt: vtpote ad præſentem cauſſam accommodatiſſimæ.

PRIMA. Magnum eſt certè gaudium eorum, qui diu fame preſſi, poſtea meſſe collecta, & pane inde confecto, ſe ad vitam alunt: alioqui mox morituri. Ita nos, ante exortam Euangelij lucem, & ante acceptam fidem in Chriſtum, fame fuimus confecti, & ceu mortui. Vbi verò affulſit nobis lux Euangelij & fidei, collegimus meſſem. Quam? Promiſſiones Euangelicas, quæ ſeminatæ fuerãt à prophetis: & ex illis fide eruimus triticum, & panem viuum, qui eſt Chriſtus (is enim in promiſſionibus latebat, ſicut granum & panis inſpicis.) Et hoc pane verè alimur ad vitam æternam. Quanto gaudio nunc afficiuntur Spiritus fidelium? Ideo dicit: Lętabuntur, ſicut qui lętantur in meſſe. Item, Chriſtus ſeminauit iuſtitiam, ſua opera & merita omnia in agro Eccleſiæ: nos, vbi affulſit lux Euangelij, fide collegimus omnia, & noſtra facta ſunt: Opera Chriſti, iuſtitia Chriſti, quicquid Chriſti eſt, noſtrum eſt: immò poſtquam affulſit lux fidei, totus factus eſt noſter. Sicut Paulus dicit: Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Iure igitur lætabuntur Chriſtiani, ſicut qui lætantur in meſſe.

SECVN-

SECVNDA similitudo: *Lætabuntur, sicut qui diuidunt spolia.* Diuidere spolia hostium, signum est victoriæ, & triumphi de hostibus expugnatis. Diuidere igitur spolia, accipitur pro triumphare de deuictis hostibus. Quantum gaudium sit illis, qui de expugnatis hostibus triumphant, & illorum etiam spolia in signum victoriæ secum portant in triumpho, nemo est qui nesciat. Ita nos Christiani, vnà cum Christo, de deuictis nostris hostibus omnibus, peccato, morte, Sathana, mundo triumphabimus. Vnde Paulus primò triumphum Christi describit, Eph. 1. Suscitans illum (Christum) à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum & potestatem, &c. Deinde statim subdit nostrum triumphum in cap. 2. dicens: Et vos conuiuificauit, cum essetis mortui delictis: & conresuscitauit, & consedere fecit in cælestibus in Christo Iesu. Ecce triumphum nostrum.

IVRE igitur lætabuntur Christiani, sicut qui diuidunt spolia: id est, sicut qui de deuictis hostibus, distributis illorum spoliis, triumphant: quoniam & ipsi verè per Christum triumphant de hostibus suis. At vnde, & quando præcipuè hac lætitia exultant Christiani? Nunc Propheta.

V. QVINTO loco specialiùs explicat naturam tantæ lætitię, & quando electi hanc in se lætitiam sentiant. *Quando* (inquit) *iugum oneris eius, & virgam humeri eius, sceptrum exactoris, confregisti in eo secundum diem Midian.*

SVMMA: Tunc hac vera, solida & perpetua lætitia afficimur nos electi Christiani, quando vera fide, quæ clarissimum est viuúmque lumẽ, videmus, ac reipsa sentimus nos verè liberatos esse per Christum, à tyrannide mortis & Sathanæ, & à iugo peccati & legis: idque solius Dei potẽtia, deuictis insuper hostibus nostris, & condemnatis, igníque æterno adiudicatis Sathana & angelis eius. Quando inquam hæc ita se habere, fide viua & clara & in nobis ipsis sentimus: tunc lætamur coram Deo, sicut qui in messe, & qui diuidunt spolia. Hæc enim sunt materia lætitiæ nostræ. Ideo quando hæc sentimus, tũ fieri nequit, quin vera solida & ineffabili lætitia afficiamur. Hæc est summa horum duorum versuum, tertij & quarti.

QVANDO (inquit) iugum oneris eius, & virgam humeri eius, sceptrum exactoris confregisti in eo secundum diem Median. Jugum onerosum (inquit) cõfringes. Omnia iuga, quæ confregit Christus, onerosissima nobis erant: & vsque adeò nos premebant, vt nec ea ferre, nec oculos ad cælum tollere possemus.

I. PRIMVM iugum fuit, peccatum cum morte, quod nobis Adamus supra humeros imposuit, & impositum reliquit. De hoc iugo Ecclesiast. 40. Molestia magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue supra filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium: cogitationes eorum, & timores, cordis adinuentiones, & expectationes, & dies exitus, &c.

CONFREGIT hoc Christus, nempe iugum peccati: quia etsi illud adhuc nobiscum gestamus: tamen primò effecit, vt nos coram Deo nequaquam grauet: id
1. est, vt non imputetur. Secundò: Quia suo Spiritu quotidie illud mortificat & in-
2. firmat, donec tandem penitùs aboleatur.

1. IVGVM itidem mortis confregit: quia primò ademit ei suam (vt ita dicam)
2. immortalitatem: resurgemus enim. Secundò: Quia effecit vt nos certiores facti de nostra resurrectione, déque nostra salute per Spiritum Christi, minimè mortem timeamus: ideóque grauis nobis non sit.

II. SECVNDVM iugum fuit, durissima exactio totius legis implendæ: cum eiusdem legis maledictione, si à nobis perfectè non obseruaretur, coniuncta. Jugum hoc grauissimum fuit, & (vt Græcè dicam) ἀφόρητον. De hoc iugo Act. 15. Petrus cõtra eos Judæos, qui volebant circumcisioni ipsos etiam gentiles, qui ad Christũ con-

conuertebantur,astringi:(Erat autem circumcisio testimonium totius legis implendæ,vt est in Epist.ad Galatas:) Nunc ergo (inquit Petrus)quid tentatis Deũ? vt imponatur iugum supra ceruices discipulorum,quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus?

CONFREGIT hoc iugum Christus:Primò,quia liberauit nos,tum ab illa exacta totius legis obedientia,tum à legis maledictione. Secundò, quia Spiritu suo nobis donato effecit, vt legem si non omni, magna tamen ex parte impleamus. Et si quid per carnis infirmitatem vel omittimus, vel contra eam committimus: illud nobis non imputetur: perfecta legis impletione, quæ solius est Christi, nobis etiam propter Christum imputata.Huc illud Pauli Galat.3.Christus redemit nos de maledictione legis, factus pro nobis maledictio. Rom.8. Deus misso filio suo,de peccato damnauit peccatum,vt iustitia legis impleretur in nobis. Iugum ergo onerosum confregit Christus.

Item confregit *Virgam humeri nostri*: virgam inquam exactoris nostri. Virga hæc fuit, iræ Dei æternæ metus, quo ceu virga durissima quotidie cædebantur conscientiæ nostræ:quippe qui conscij eramus,quòd debita nostra Deo nec persoluebamus, nec persoluere poteramus: & tamen Deus eleuata virga iræ suæ, persolutionem debitorum nostrorum continenter à nobis exigebat. Durissima fuit hæc virga exactoris.Sed hanc confregit Christus.*Primò*:quia pro nobis debita omnia nostra Patri persoluit, & chirographum debiti, quod erat contrarium nobis,confregit: & ita confractum in testimonium persoluti debiti, affixit cruci: ita vt iure Pater ab electis,pro quibus Christus satisfecit, debitorum solutionem exigere amplius nequeat:Col.2.Et vos,cum mortui essetis per delicta & præputium carnis vestræ,simul cùm illo viuificauit,cõdonans nobis omnia delicta, deleto quod aduersus nos erat chirographo, quod erat nobis cõtrarium per decreta: & illud sustulit è medio, affixũ cruci, expoliatósque principatus ac potestates ostentauit palàm,triumphans de illis per semetipsum. *Secundò*:quia donata nobis fide, effecit vt sentiamus persoluta esse nostra debita: ideóque liberati omnibus debitis,virgam æternæ iræ Dei non ampliùs timeamus, neque conscięntia nostra ampliùs ea virga cædatur. *Tertiò*: quia donato Spiritu suo, facit vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus seruiamus Deo Patri, & obsequia nostra ei propter Christum gratissima sint,perinde ac si perfectissima essent.

HVC illud Zachariæ, Lucæ 1.Laudandus Dominus Deus Israëlis, quia visitauit & perfecit redemtionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui.Sicut locutus est per os sanctorum,qui ab æuo fuerunt, Prophetarum suorum, vindicationem ab inimicis nostris, & è manu omnium, qui oderunt nos: vt faciat misericordiam cum Patribus nostris, ac memor sit testamenti sui sancti: iusiurandum quod iurauit Abrahæ patri nostro, vt daret nobis: vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus ipsi in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus vitæ nostræ.

Virga etiam exactoris, tyrannis erat Sathanæ aduersus nos: qua quotidie ad obsequia illi præstanda, & ei in omnibus parendum, cædebamur, & compellebamur. Virgam hanc exactoris,id est, tyrannidem Sathanæ, confregit Christus sua virga,id est,cruce:ita vt in nos nullũ ius amplius habeat Sathan. Huc illud Heb. 2.Et per mortem destruxit eum,qui habebat mortis imperium,Iohan.12. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foràs. Et hoc quidem sentimus fide. Deinde donato suo Spiritu, facit, vt etiãsi Sathã virga sua tẽtet nos cædere, ei tamen nos fortiter resistere valeamus: immò contrà, illum quodammodo feriamus:tãtum abest vt possit nos suo imperio subiicere.Huc illud 1. Pet. 5.Diabolus circumit,quærens quem deuoret:sed vos ei resistite,fortes in fide.

VIRGA etiam exactoris potentia est tyrannorum & principum huius seculi: seu tyrannis mundi huius in filios Dei. Hanc etiam confregit Christus : Primò, quia effecit, vt tyranni, etiamsi corpora nostra cædere suis virgis possint, animas tamen ferire aut perdere minimè valeant. Huc illud. Matth.10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. Secundò, quia donato suo Spiritu, facit vt neque illorũ vel minas, vel tormenta, vel cruces timeamus: vel si carne timemus, non tamen Spiritu succumbamus, immò lætissimo etiam fortíque animo tormenta quæque perferamus. Huc illud Iohan.16. Confidite, ego vici mundum. Ideo Act.5. ibant Apostoli gaudentes, à conspectu concilij.

OMNIA ista iuga, omnes has virgas, omnes has tyrannides confregit Christus. Quomodo? Respondet, dicens : *Sicut in die Midian.*

DIES Midian, pro victoria cõtra Midianitas accipitur. Duo indicat hęc particula: Primùm, hostes nostros fractos & expugnatos fuisse à Christo, sua solius virtute: ideóque nos à iugo peccati & mortis, à iugo & maledictione legis, à virga irę Dei, à virga & tyrannide Sathanę & mundi liberatos esse, sine viribus & operibus nostris; sola Christi virtute. Non enim Gedeon & illi 300. Israëlitæ, tãtum Midianitarum exercitum expugnarunt, cũ & pauci essent, & omnes inermes: sed Deus solus autor fuit totius illius victoriæ. Sic & Hierosolymitani, ab obsidione Sennacheribi liberati nõ fuerunt suis viribus, nec suis armis exercitum illum partim perdiderunt, partim fugarunt, sed solus Deus per angelum. Sic nos nõ expugnauimus hostes nostros, nos non confregimus iugum nostrum onerosum: sed Christus, sua tantum virtute. Huc pertinent infinitæ sententiæ Scripturarum, quæ salutem nostrã omnino negant operibus aut viribus nostris deberi, sed soli Dei misericordiæ, & virtuti Christi acceptam ferunt: vt illud Tit.3. Nõ ex operibus, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Deinde: indicat hæc particula, *Sicut in die Midian,* licet nostris neque viribus neque operibus, sed sola Christi virtute expugnati sint hostes nostri, & Ecclesia ab hostibus liberata: tamen si volumus huiusce victoriæ & salutis per Christum partæ participes fieri, necessariam nobis esse veram viuámque fidem, qua Christum recipiamus in cordibus nostris: & apertam sonorámque fidei cõfessionem, qua Christum tum ore, tum tota vita confiteamur. Gedeon enim & 300. illi Israëlitæ, licet suis armis, quę nulla habebant, hostes suos non debellarunt ipsi, sed Deus: victoria tamen illa potiti non sunt, nisi luminibus, quæ in vasis testaceis habebãt, & tubis, quibus sonabant, & classicum canebant. Ita nos partæ per Christum victoriæ & salutis participes esse non possumus, nisi fide, & fidei confessione. Nam lumẽ quod in lagenis testaceis habebant Israëlitæ, typus fuit fidei viuæ. Hanc nos quoq; in vasis his testaceis habeamus necesse est. Sic 1.Cor.4. Paulus dicebat, loquẽs de hoc lumine: Deus qui iussit de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus nostris, ad illuminationẽ cognitionis gloriæ Dei, in facie Iesu Christi. Habemus autẽ thesaurũ hunc in testaceis vasis, vt virtutis eminentia sit Dei, & nõ ex nobis. Tuba verò, qua quisq; Israëlita canebat, typus fuit sonoræ confessionis, qua tum ore, tũ tota vita confitemur Christum verum esse seruatorem nostrum. Hæc duo nobis necessaria sunt, si participes esse volumus salutis per Christum partæ. Totũ hoc docet Paulus ad Rom.3. Primùm concludit, sine operibus & viribus nostris manifestatam esse iustitiam Dei, & hac hominem iustificari, sine operibus. Deinde docet, tamen fide & confessione opus esse, tum ad iustitiam, tum ad salutem: cum ait Rom.10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid est, Corde creditur ad iustitiam? Corde gestatur lumen ad victoriam parandam, reportandámque de hostibus nostris. Quid, Ore autem Confessio fit ad salutem? Ore & tota vita sonat tuba, ad salutem plenè & perfectè possi-

dendam

dendam. Ecce quid indicet nobis illa particula, Sicut in die Midian. Atque hæc certè magna est materia lætitiæ, quòd Dominus à nobis exigat tantùm fidem & confessionem, lumen & tubas: hoc est, vt quantum possimus, & credamus in Dominum Iesum, & eundem confiteamur tum verbis tum factis. Subdit:

Quoniam omnis prœliando prœlians in tremore, & vestimentum in sanguine volutatum: & erunt in combustionem, cibus ignis.

SVMMA: accedit ad lætitiam nostram, quòd videmus hostes nostros, etsi fortissimos, veteranósque milites, sanguiníque fundendo assuetos: à Christo tamen timore perculsos, & consternatos, deinde æterno igni adiudicatos esse. Hoc apertè videbimus, cum dicet Christus tyrannis & reprobis omnibus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Hunc ignem indicat Propheta dicens: Erunt cibus ignis.

HOC inquam faciet ad lætitiam nostram, Vnde Psal. 57. Lætabitur iustus, cum videbit vindictam. Sap. 5. Stabunt iusti in magna constantia, aduersus eos, qui se angustiauerunt.

IAM sequitur SEXTVM Caput: nempe caussa totius huius liberationis, quæ duplex est. VI.

VNA: per quam, & propter quam. Hæc est Christus, & Christi merita. Hanc explicat versu 5. & partim sexto: *Puer natus est nobis.* 1.

AC primò, per Christum tãquam per mediatorem & sequestrem inter Deum iratum, & nos inimicos propter peccatum: reconciliatio, ideóque liberatio Ecclesiæ ab ira Dei, & malis omnibus facta est. Mediator autem esse non poterat inter Deum & homines, nisi fuisset & Deus & homo: (vt est ad Galatas) Necesse enim erat, vt esset eiusdem naturæ cum eis, quos seruare volebat, quo posset illis compati: vt Paulus docet ad Heb. 2. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes: propter quã caussam non confunditur eos nominare fratres, dicens: Annuntiabo nomen tuum frãtribus meis, in medio Ecclesiæ celebrabo te. Et rursum. Ego ero fidens in illo. Et iterũ: Ecce ego, & pueri quos mihi dedit Deus. Posteaquam igitur pueri commerciũ habent cum carne & sanguine, & ipse similiter particeps factus est eorundem, vt per mortẽ aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc est diabolum: & liberos redderet eos, quicũque metu mortis per omnem vitã obnoxij erãt seruituti. Vt homo igitur fieret, opus erat. Necesse enim erat, hũc mediatorem eiusdem esse cum Deo naturæ, quo ipsius mediatoris virtus & intercessio efficax esset ad homines Deo recõciliandos. Infinitę enim virtutis esse oportebat ipsius intercessionem & mediationem. Puri autem hominis virtus finita est. Illum igitur Mediatorem, per quẽ facienda erat reconciliatio hæc, Deũ & hominẽ esse oportebat. Ideo Propheta primo loco vtramque Christi naturam tradit, dicens, *Puer natus est nobis*: ecce hominem: *Filius datus est nobis*: Deus fortis, pater æternitatis, &c. Ecce Dei filium, verumq; Deũ. Et quidem iure ait Filius: quia decebat vt filius, nõ autẽ Pater, vel Spiritus S. talis esset mediator: vt aliàs docuimus in Cap. 7. Ecce virgo cõcipiet filiũ. Huc spectãt infinita loca Scripturarum, quæ tradunt liberationem & reconciliationẽ factam per Christũ, tanquam per mediatorem. Rom. 5. Per quem (Christum) habemus accessum ad Deum. Item per Christum tanquam per principem & fortem imperatorem, Ecclesia, quæ est regnum Dei, erepta est è manibus Sathanæ tyranni, & patri Deo restituta per Christum. 1. Corinth. 15. Paulus hoc explicat, dicens: Deinde finis, cum tradiderit (Christus) regnum Deo & Patri: cum euacuauerit omnem principatum, & virtutem & potestatem: Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis. Proinde Esaias secundo loco describit eum, vt optimum & fortissimum principem, qui totum principatum, & omnia princi-

patus regníque onera humeris ſuis ſuſtinet, dicēs: *Cuius principatus ſuper humerum eius.* Principatus & regnum Chriſti eſt Eccleſia: id eſt, electorum fidelium cœtus, iuxta illud ſuprà citatum Pauli verbum, 1. Corinth. 15. Deinde finis, &c. Geſtamur igitur omnes nos fideles humeris Chriſti. Quos autem ſemel ſuſcepit humeris ſuis geſtandos, eos nunquam ex humeris ſuis deiicit: iuxta illud Iohan. 17. Quos dediſti mihi Pater, ego cuſtodiui. Proinde ſalus noſtra tuta eſt in Chriſto: quia vbicunque ſimus, in humeris Chriſti ſumus, & ab eo geſtamur. Ergo vbi Chriſtus, ibi & nos. Deinde, hac particula indicat Propheta, Chriſtum omnia ſui regni onera in ſe vnum, & ſupra ſuos humeros recepiſſe. Onera autē regni, quod regnum ſumus nos, in primis noſtra ſunt peccata. Hæc igitur in humeris ſunt Chriſti. Eſa. 53. Poſuit in eo Deus omnes iniquitates noſtras. Cur? Vt nos iis grauiſſimis oneribus exoneraret. Tertiò indicat, regnū Chriſti, de hoc mundo non eſſe, neq; terrenum. Quæ enim in humeris geſtātur, à terra eleuata ſunt. Chriſtus autem humeris geſtat regnum ſuum. Huc illud: Elegi vos de mundo. Item: Regnū meum non eſt de hoc mūdo. Quartò indicat, curam totius regni è manibus hoſtium redimendi, ſaluandi, cuſtodiendi, regendi, beandi, huic vni Principi noſtro à patre eſſe impoſitam: hoc enim modo principatus eſt ſuper humerū eius. Ioh. 6. Chriſtus ipſe teſtatur hanc ſibi curam impoſitam fuiſſe, cum ait: Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, Patris. Hæc eſt autē voluntas eius, qui miſit me, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo die: id eſt, vt ſaluē, conſeruē, defendā, donec tandem etiam reſuſcitem in nouiſſimo die. Indicat ſe continenter curare ſuos electos, vſque à diem reſurrectionis: tunc tradet regnum Deo & Patri.

INTERIM igitur, etſi in cælis ipſe ſit corpore, Eccleſiam tamē etiam militantem gubernat ipſe: immò in Eccleſia & per Eccleſiam contra hoſtes militat, eóſq; quotidie expugnat, donec omnes ſub pedes ſuos ſubiiciat. Hinc verò conſequitur, Eccleſiam, ſpectato hoc Principe, eſſe monarchiam: quia ſuū habet monarcham Chriſtum, ſolum & vnicum. Hinc etiam ſequitur, Eccleſiam nūquam eſſe ἀκέφαλον: quia ſemper habet ſuum caput Chriſtum. Ergo Eccleſia vnum tantum, eúmque immortalem, & nobis ſemper preſentem, nóſque ſemper regentem habet Principem & regem Chriſtum. Videmus hac particula indicari, per Chriſtū tanquam per ſapientiſſimum, potētiſſimum & optimum principem, redemtam eſſe Eccleſiam è manibus hoſtiū, ídq; mirabili modo: quia mortem morte, peccatum peccato, ſerpentem ſerpente deuicit. Nam mortem occidit, dū ipſe mortuus eſt: peccatum abſtulit, dum ipſe factus eſt peccatum, vt Paulus loquitur: Serpentem Sathanam expugnauit, dum ipſe factus eſt ſerpens in cruce exaltatus.

IDEO iure appellatur *Admirabilis*, ſcilicet mediator; & admirabilis princeps. Item per Chriſtum, tanquam admirabilem conſiliarium, doctorem & magiſtrū, liberati ſumus à tenebris ignorantiæ Dei, & rerum cæleſtium: Euangelio, quod fuit æternum Patris conſilium, per Chriſtum hunc nobis reuelato.

IDEO vocatur *Conſiliarius*: ídque fecit mirabili modo. Alij enim externa tantum voce conſulunt, & docent: at Chriſtus interna ſui Spiritus actione & perſuaſione in cordibus electorum, ſuum inſcribit & obſignat Euāgelium. ſicut promiſerat per Ieremiam: Scribam legem meam in cordibus eorum, & dabo timorem meum in eorum corda, vt non recedant à me. Iccirco non tantum vocatur *Conſiliarius*, ſed etiam *Admirabilis* conſiliarius. Huc illud Matth. 7. Admirabantur omnes, quòd non ſicut Phariſæi docebat, ſed loquebatur tanquam habens autoritatem: ſcilicet in corda auditorū. Et certè iis tribus præcipuè modis Chriſtus Eccleſiam, hoc eſt, nos electos ſeruauit: Primò, vt mediator, reconcilians nos patri: Secundò, vt fortiſſimus heros, & optimus Princeps, eripiens è manibus hoſtium

ſtium: Tertiò, vt mirabilis cõſiliarius & doctor, totum hoc myſterium, quod quidem æternum fuit Dei conſilium, donata nobis fide, in corda noſtra inſcribens, atque ita à tenebris ignorantiæ liberans. Per Chriſtum igitur Mediatorem, Principem, admirabilẽ Conſiliarium, facta eſt noſtra liberatio. Habemus, Per quem.

NEC ſolùm per Chriſtum, ſed etiam propter Chriſtum, liberata eſt Hieroſolyma cæleſtis, id eſt, Eccleſia: ídque bifariam. Primò, propter Chriſtũ, id eſt, propter merita Chriſti: iis enim meruit electis ſuis ſalutem. Merita autẽ hæc in ipſa incarnatione inchoata ſunt, in tota vita continuata, in morte verò perfecta & cõſummata. Huc faciunt infinita Scripturarum loca, quæ ſalutem noſtram acceptã ferunt ſanguini, paſſioni, morti, meritis Chriſti. Propter hæc merita nobis donata, & noſtra facta, fit vt æterna vita iure nobis debeatur. Merita hęc Chriſti innuit Eſaias, dicens: Puer natus eſt NOBIS. vt ſcilicet pro nobis legẽ impleret, pateretur, &c. Et præſenti illa particula, cum ait, *Et vocabitur nomen eius heros fortis*: indicauit, illum fortiter perlaturum mortem pro nobis, & hoſtes expugnaturum. Deinde propter Chriſtum, tãquam cauſſam finalem, liberata eſt Eccleſia. Ideò enim Eccleſia è manibus Sathanæ liberata eſt per Chriſtum, vt Chriſtus, qui prædeſtinatus fuerat princeps & rex noſter, ſuo tandem potiretur regno, ſuóque frueretur principatu, vnà cum Patre, in perpetuum in cęlo: vt Paulus innuit, cum ait 1. Cor. 15. Deinde finis, cum tradet regnum Deo & Patri. Significat enim, in hũc finem, Chriſtum quotidie ſuam colligere Eccleſiam, ſeu ſuum defendere & gubernare, atque è manibus hoſtium eripere regnum, in finem vſque ſeculi: vt illo tãdem regno vnà cum Patre in cælo æternùm perfruatur: ſicut etiam nos viciſſim fruemur noſtro principe & rege Chriſto. Sed finis vltimus eſt, gloria Dei in Chriſto. Huc illud Prouerb. 16. Omnia propter ſemetipſum creauit Deus, etiam impium ad diem malum. Ergo multò magis propter ſemetipſum, & gloriam ſuam, redemit Eccleſiam ſuam Chriſtus. Huc & illud Coloſſ. 1. Et ipſe (Chriſtus) eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis (in quem finem hæc omnia? ait) Vt ſit ipſe in omnibus primatum tenens. Atque hæc eſt cauſſa, cur neceſſarium erat Eccleſiam, id eſt, cœtum piorum electorum, è manibus hoſtium redimi: quia neceſſe erat, vt Chriſtus caput eſſet Eccleſiæ, princépſque ſuo potiretur regno, quod eſt Eccleſia: primatum in omnibus tenens. Cauſſam hanc finalem tangit Propheta, cum ait: *Quoniam puer natus eſt nobis, ad proferendum imperium, & ad pacem quæ finem non habet: ſuper ſolium Dauidis, & ſuper regnum eius ſedebit, vt inſtauret illud, & fulciat iudicio & iuſtitia, ab hinc vſque in ſempiternum. Zelus Domini exercituum faciet hoc.* Quaſi dicat: Ideo neceſſarium eſt, vt Hieroſolyma redimatur: quia decretum eſt à Deo, vt Meſſias nobis, & è nobis naſcatur, qui in ea Hieroſolyma regnet: id eſt, in Eccleſia: & vt regnum Dauidis inſtauret, firmet in perpetuum, amplificétque.

CAVSSA ALTERA ſalutis noſtræ eſt efficiens: & principalis quidem cauſſa, fons atque origo totius ſalutis: ea eſt, cùm æternus & conſtans Dei erga ſuam Eccleſiam amor: tum ſuæ ipſius gloriæ & honoris zelus. hæc enim duo nomine zeli hoc loco intelliguntur.

Ac primùm quidem, vt de amore Dei erga nos dicam, radix ſalutis noſtræ fuit iſte Dei amor æternus & cõſtans erga nos. ÆTERNVS, quia ab æterno nos dilexit Pater. non enim cœpit in tempore nos diligere, alioqui mutatio caderet in Deũ: ſed ab æterno dilexit. Teſtimonia Scripturarum confirmant. Hierem. 31. In charitate perpetua dilexi te. Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Dedit autem etiam ab initio mundi quodammodo: quia agnus fuit occiſus ab origine mundi: Iohan. 17. Dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti. dilexiſti autem me ante conditum mundum. 1. Iohan. 4. Ipſe prior dilexit nos, nos in

tempore dilexímus Deum. Ergo Deus ante tempora. Item prædeſtinauit nos ab æterno: vt Paulus Epheſ. primo teſtatur. Ergo ab æterno dilexit. prædeſtinaſſe enim, eſt dilexiſſe ad æternam vitam. Rom. 9. Antequam quicquam boni feciſſent, Iacob dilexi, &c. Amor ergo Dei erga nos æternus eſt. CONSTANS: id eſt, immutabilis, continuatus & perpetuus. Ego Deus, & non mutor. Deus immutabilis eſt, ergo & amor: quia amor Dei eſt ipſe Deus amans. Eſa. 49. Et dixit Zion: Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filij vteri ſui? Etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui. Oſeæ 11. Quomodo dabo te Ephraim (inimicis tuis?) Quomodo te tradā ô Iſraël? non faciam pro ęſtu naſi mei: non vertar, vt Ephraim perdam: quoniam ego ſum Deus, & non homo: id eſt, conſtans in amore, id quod non poteſt ſemper homo: & qui non poſſum iram continere, id quod non poteſt homo: Rom. 8. Quis nos ſeparabit à dilectione Dei: qua ſcilicet nos diligit? Indicant & hi & alij infiniti loci, amorem Dei erga nos conſtantem, immobilem & perpetuum eſſe: & vbi cœpit aliquem ab æterno amare, Deum ſuum erga illum amorem continuare in perpetuum.

CHRISTVS, qui eſt imago Patris, & in cuius amore reſplendet amor Patris, rem confirmat. Iohan. enim 13: de Chriſti amore ergo diſcipulos ſuos ſic ait: Et cū dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Ergo & Pater, quos cœpit ab æterno diligere, eos diligere pergit in finem vſque ſeculi: immò in perpetuum. Amor iſte Dei erga nos: fons eſt totius ſalutis noſtrę. Hinc enim factum eſt, vt nos prædeſtinarit ad æternam vitam in Chriſto, vt Chriſtum miſerit in mundum, vt nos vocarit per Euangelij prædicationem, vt nos iuſtificarit, vt quotidiana peccata condonet, vt denique daturus ſit vitam æternam. Amorem hunc appellat Ieſaias zelum Domini: tum vt indicet vehementem eſſe amorem & ardentem, ſicut eſt amor viri erga chariſſimam vxorem: tum propter dolorem, & metum, qui cum tali amore coniuncti eſſe ſolent. Dolemus enim vehementer, ſi perſona à nobis amata, ab alio poſſideatur. Et recuperata, ne denuo eripiatur, metuimus. Fateor in Deum non cadere tales paſſiones: ſi tamen iuxta conſuetudinem Scripturarum loqui liceat, Deus ſicut ab æterno nos electos amat, ſic quū à Sathana occupamur, ſuo modo dolet: & redēti, ne denuò rapiamur, metuit: hoc eſt, & captiuos nos teneri à diabolo non probat: & ne captiui fiamus, diligenter curat. Hæc enim natura eſt zeli. Hinc fit, vt cum ſit potentiſſimus, nullo modo ſit permiſſurus, nos electos & charos à Sathana ſibi eripi. Ergo cum ait, *Zelus Domini faciet hoc*, perinde eſt, ac ſi dicat: Quia Dominus ab æterno nos ardenter & conſtanter amat, & ita amat, vt & ipſi vehementer diſpliceat nos à Sathana poſſideri: & ne ex ipſius manibus erepti, in ſempiternum pereamus, efficit: iccirco omnino & extra omnem controuerſiam Dominus faciet hoc, id eſt, liberabit & ſaluabit nos per filium ſuum, puerum nobis natum. Habemus hic vnam cauſſam ſalutis noſtræ efficientem & neceſſariam: id eſt, zelum Domini, ſeu ardentem amorem erga nos.

ALTERA cauſſa efficiens noſtræ ſalutis, fuit zelus, quo Dominus gloriam ſuam zelabat & zelat. Zelus iſte ferre nō poterat, vt præter reprobos, etiam electi in manibus Sathanæ perpetuò detinerentur. Ieſai. 42. Gloriam meam alteri non dabo. Quæ eſt hæc gloria? Nempe quòd ego ſolus ſim verus, & agnoſcar vt verus Deus, qui ſuis ſtat promiſſis: ita vt præter me nullus alius pro tali Deo habeatur. Promiſerat autē Deus iſte, ſe fore in Deum Abrahæ & ſemini eius (id eſt, electis fidelibus, qui ſunt ſemen Abrahæ verum, ſecundum Spiritum vt eſt Rom. 2.) eoque illos redemturum. Iam ſi Deus iſte electos non redemiſſet, non fuiſſet agnitus vt illorum Deus. Ad gloriam igitur Domini nō pertinebat, permittere vt electorum Eccleſia in perpetuis eſſet tenebris, & à Sathana prorſus occuparetur.

Quare

Quare zelus Domini, quo partim ſuam ipſius gloriam, partim nos ipſos zelabat, id eſt, ardenter, perpetuò & conſtanter amabat & amat: FACIT HOC: id eſt, cauſſa fuit efficiens principalis, ſalutis noſtræ per Chriſtum partæ & conſeruatæ. Habemus ſextum caput huius vaticinij.

SEPTIMVM Caput eſt, quomodo ex hoc cõtextu Ieſaiæ poſſit quiſque fidelis, ſe in certitudine ſuæ æternæ & certiſſ. ſalutis confirmare. Nam hic eſt finis huius vaticinij Ieſaiæ, vt ſcilicet pij (quo ad hiſtoriam) qui erant Hieroſolymis, in fide confirmarentur, fieri non poſſe, vt Hieroſolyma, regnúmque Dauidis ab Aſſur deſtruatur: Quò verò ad Eccleſiam Chriſti, vt quiſq; noſtrûm in fide, de certiſſima ſecuriſſimáque tum totius Eccleſiæ, tum ſui ipſius ſalute confirmetur. Atque hæc ingens conſolatio & fructus, qui ex hoc contextu hauriendus eſt. VII.

IAM, vt hoc fiat, ante omnia fundamentum vnum iaciendum eſt, illúdq; bene firmandum, ſupra quod tota ſtructura de certitudine ſalutis ſtatuenda & confirmanda eſt. Fundamentum hoc eſt. Nemini contingit, aut contingere poteſt ſalus & vita æterna, ſeu cęleſte regnum, niſi electis ad ſalutem, vitam, regnúmque cæleſte. Matth. 10. duobus filij Zebedæi petentibus à Chriſto, vt alter à dextris, alter à ſiniſtris in ſuo regno illi aſſiderent, ſic Chriſtus reſpondit: Calicem quidẽ meum bibetis: ſedere autem à dextris, vel à ſiniſtris in regno meo, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Indicauit, cæleſte regnum non poſſe dari, niſi electis, quibus ab æterno illud præparatum fuit à Patre. Matth. 25. Tũc dicet iis, qui à dextris: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt à conſtitutione mundi. Rom. 8. Quos prędeſtinauit, hos & vocauit: quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos iuſtificauit, hos & glorificauit. Docet Paulus neminem in æterna vitá & cæleſti regno glorificatum iri; niſi qui ad eam gloriam & æternam vitam ab æterno fuerit prædeſtinatus. Nemo enim ſeruari poteſt, & ad æternam vitam peruenire: niſi quos Deus præſciuit ſeruandos: ſeu quos præamauit, & vt ſuos prægnouit (Deum enim nihil ab æterno latuit) & quos ipſe ab æterno decreuit ſeruare. ſalus enim à Deo eſt. hoc autem eſt, prædeſtinaſſe ad ſalutem. Ergo ſalus non contingit niſi electis.

Cum hoc ſe ita habeat, conſequitur neceſſariò: neminem igitur de ſui ſalute certiorem poſſe fieri: niſi certus fiat de æterna ſui electione.

VT verò quis certior fieri poſſit de æterna ſui ad æternam vitam electione, duę ſunt viæ: vna à priori (vt vocant) altera à poſteriori. A priori vocamus, quæ eſt à cauſſis: cauſſa autem ſicut electionis, ſic etiam ſalutis noſtræ efficiẽs, eſt Chriſtus: Non vos, inquit, me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Idem ſalutem ſanguine ſuo partam nobis communicat, & in nobis efficit, tum verbo, quod etiam Sacramentis obſignat: tum Spiritu ſuo in nobis efficaciter operante, & teſtimonium Spiritui noſtro reddente, quòd ſimus filij Dei. Poſſumus igitur & à verbo, quo Chriſtus nobis loquitur, tanquam à cauſſa inſtrumentali ſalutis noſtræ: & à Spiritu Chriſti in nobis habitante, & ſalutem efficaciter operante, argumenta ducere: id quod à priori argumentari dicimus.

A poſteriori autem viam vocamus, quæ eſt ab effectis: Effecta autem hæc ſunt, efficax vocatio, iuſtificatio, ſanctificatio, pax cõſcientiæ, & alia, de quibus poſtea. Nunc priorem viam ingrediamur: Et primum à verbo Euangelij argumenta ducamus: Euangelium enim, ſicut eſt cauſſa inſtrumentalis ſalutis & fidei noſtræ (fides enim eſt ex auditu verbi Chriſti) ſic etiam eſt certitudinis, quod ſimus filij Dei, eóque ad hanc υἱοθεσίαν in Chriſto electi: quando fides nihil aliud eſt, quam certa perſuaſio, è verbo Dei concepta, quod ſimus in Chriſto gratis electi, per Chriſtum ſeruati, & cum Eccleſia Chriſti glorificandi. A verbo igitur Euangelij, ſic confirmare nos poſſumus, quòd ſimus ad æternam vitam electi.

Argumentum I. IVBEMVR à Christo credere Euangelio, & toti quidem Euangelio, id est omnibus quæ Euangelium annuntiat. Marc.1. Pœnitentiam agite, & credite Euangelio. Atque ita iubemur, vt nisi credamus Euangelio, peccemus, & damnemur. Atqui Euangelium annuntiat, quòd simus electi ad æternam vitam: Eph.1. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, sicut elegit nos in ipso ante mundi cõstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius, in charitate, qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christũ. Ergo quia iubemur credere Euangelio: Euangelium autem, sicut annuntiat nos esse redemtos per Christum, sic etiam prædicat nos esse prædestinatos in Christo: idcirco sicut iubemur credere simpliciter, nos esse per Christum redemtos: sic iubemur simpliciter credere, nos ab æterno fuisse in Christo, ad habendam redemtionem & vitam æternam prædestinatos.

Argumentum II. IVBEMVR credere, quòd Deus ab æterno nos diligat ad æternã vitam. Hoc enim annuntiat Euangelium, Iohan.3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum dederit, vt quicunque credit in eum, habeat vitam æternam. Iohan. 17. Dilexisti eos (loquitur de credituris omnibus) sicut & me dilexisti. dilexisti autem me ante mundi constitutionem. 1. Iohan. 4. Ipse prior dilexit nos. Omnes ij & alij similes in Euangelio loci, qui de amore Dei erga nos loquũtur, de amore ad æternam vitam intelligendi sunt. Est enim duplex amor Dei. Vnus, quo omnes, etiam reprobos, omnia denique amat: quia omnibus bene vult, & benefacit. Sap.11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Alter, quo specialiter quosdam amat ad vitam æternam. Hi vocantur electi: Rom.9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. De hoc amore loquitur Euangelium, cum nobis proponit quòd Deus nos amet. Iam iubemur credere quòd Deus nos amet ad æternam vitam, vt iam ostendimus. Atqui Deum amare aliquem ad æternam vitam, est illum ad æternam vitam prædestinasse. Iubemur ergo credere, ad æternam vitam prædestinatos nos esse.

Argumentum III. IVBEMVR credere, quòd Christus natus sit pro nobis, orarit pro nobis, passus sit pro nobis, mortuus sit pro nobis: ita vt vnusquisque iubeatur credere, quòd pro se passus & mortuus sit: Sicut & Paulus dicebat Gal.2. Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: hoc enim prædicat Euangelium, & sic confitemur in Symbolo. Atqui Christus secundum propositum voluntatis & Patris & suæ, non orauit, nec passus est nisi pro electis. Patet de oratione, Iohan.17. Non rogo pro mundo. De passione & morte inde concluditur, à minori ad maius. Deinde confirmatur Iesa.53. Et ipse peccata multorum portabit non ait omnium, sed multorum: id est, electorum. Dan.9. Et roborabit fœdus cum multis: id est, cum electis. Et Apostolus ad Heb.9. Christus semel oblatus est, vt multorum peccata tolleret. Et Christus in cœna de suo sanguine ait: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Iohan.11. Prophetauit, quòd Iesus moriturus erat, non solum pro gente Iudaica, sed vt filios Dei (id est, electos) qui erant dispersi (inter gentes) congregaret in vnum. 1. Iohan.2. Qui est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tãtùm, sed etiam pro peccatis totius mũdi. Quid est, pro peccatis totius mũdi? pro peccatis omnium electorum, qui sunt, fuerunt & futuri sunt, in mundo: non solùm pro nostris. Et locus iste respondet illi suprà citato: Christus moriturus erat pro gente: nec pro gente tantùm, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum. Cum ergo iubeamur credere, Christum pro nobis mortuum: & non sit mortuus, nisi pro electis, vt Euangelium tradit: ergo iubemur credere nos esse electos.

Argumentum IV. IVBEMVR credere, quòd Deus sit Pater noster, nósq; eius filij: & ita iubemur eum quotidie vt patrem inuocare, dicentes, Pater noster. Sic enim prædicat Euangelium,

angelium, cui toti tenemur credere. Atqui Deum nobis esse Patrem, nósque eius filios, quid est, nisi Deum nos elegisse in filios in Christo & propter Christũ? Sicut ait Paulus Eph.1. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Christum, in ipsum. Iohan.11. Vt filios Dei congregaret in vnum. Iubemur ergo credere, nos esse prædestinatos in filios Dei, à Patre æterno, in Christo. Hoc pacto studiosi à partibus Euangelij, seu ab iis singulis, quæ nobis annuntiat Euãgelium, quæ omnia non nisi in electis locum habere possunt, discant argumentari: & videbunt consequi necessariò, si iubemur credere Euangelio, & singulis quę annũtiat Euangelium bona nuntia: nos igitur iuberi credere, quòd simus ad æternam vitam electi. Tunc confirmemus conscientias nostras in certitudine de nostri prædestinatione, ideóque de salute æterna, hoc modo: Iubeor credere quòd sim prædestinatus: ergo enitar vt credam: & sicut credo Christum pro me passum, ita volo credere me esse electum in Christo ad vitam. Cur enim me ab hac æterna Electione excludam: in qua me vnà cum aliis credentibus in Christum, Euangelium includit? Hic est primus modus argumentandi à priori: nempe à verbo Euangelij, cui iubemur credere, & quod caussa est instrumentalis salutis, fidei, & certitudinis nostræ.

ALTER modus est, à caussa verè efficiente salutis fideíque nostræ, & certitudinis de nostra salute. Hæc caussa efficiens, est Spiritus sanctus, in nobis inhabitãs. Quisq; fidelis in seipso testimonium habet Spiritus sancti, quòd sit filius Dei. Rom.8. Spiritus autem Sãctus testimonium reddit Spiritui nostro, quòd filij Dei sumus. Gal.5. Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra, quo clamatis Abba Pater. 1. Iohan.3. Scimus quòd manet in nobis Christus, ex Spiritu quem dedit nobis. Atqui testimonium habere, quòd sumus filij Dei, est testimonium habere, quòd sumus electi. nemo enim esse filius Dei potest, nisi electus sit in adoptionem filiorum Dei. Eph.1. Ergo quisque fidelis, quia testimonium habet Spiritus sancti, quòd filius Dei sit, habet etiam, per consequens testimonium quòd sit electus. Quoties ergo sentimus in nobis ipsis testimonium hoc Spiritus sancti per certam fiduciam in Christum, quòd simus filij Dei: tunc concludamus, Igitur nos sumus electi ad æternam vitam. *Argumentum V.*

A posteriori verò, seu ab effectis, quæ in nobis sentimus & experimur, confirmare etiam nos certò possumus in certitudine nostræ salutis: nec scilicet prædestinatos esse ad salutem æternam vitam.

PRIMVS effectus est, vera Dei & Christi cognitio, seu lux & fides solida, qua tum Deum vt Patrem, in Christo: tum Christum vt saluatorem agnoscimus & amplectimur, eíque vocanti nos per Euangelium assentimur. Hoc est initium salutis nostræ, quod in nobis sentimus: efficax vocatio interna Dei, & fides nostra assentiens: Rom.8. Quos prædestinauit, hos & vocauit. Iesaias etiam hanc primo loco ponit, dicens: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & lux affulsit eis, qui sedebant in regione vmbræ mortis. Sic ergo nos cõfirmemus. Qui vera & solida præditus est fide, & cui lux fidei internè in corde affulsit, qua verè videt lucem Deum, & Christum, illúmque vt Patrem, & hunc vt saluatorem amplectitur: hic est ad æternam vitã prædestinatus. neq; enim quisquam solidam hanc fidem habere, & lucẽ diuinã videre potest, nisi electus sit. Patet testimoniis Scripturarum Ioh.6. Omne quod dedit mihi Pater, ad me veniet. id est, illi tantũ, quos dedit mihi Pater in prædestinatione, ad me veniẽt per fidẽ: Et ego eum qui venerit ad me, non eiiciam foràs: id est, perpetuò in mea gratia seruabo, & tãdem in possessionem æternæ vitæ introducam. Matt.13. Vobis datum est nosse mysteria: Quasi dicat: quia electi estis, ideo vobis affulsit lux, & datũ est, vt lucẽ videatis. *Argumentum V I.*

Iohan.

Iohan.12. Et non poterant credere, quia dixit Ieſaias: Excæcabo cor populi huius,vt videntes non videant, audientes non audiant: Hoc eſt,quia reprobi erant, deſtinati ad excęcationem iuſto Dei iudicio. Actor.13. Et crediderunt quotquot præordinati ad vitam æternam.

VOCATIO efficax, cum ſcilicet quis ita vocatur, vt fide vocanti aſſentiatur: tantùm eſt electorum. Sic enim Paulus coniungit: Quos prædeſtinauit,hos (tantum) vocauit. Rom.8.

2. Corinth.4. Quòd ſi opertum eſt noſtrum Euangelium, in iis qui pereunt opertum eſt, in quibus Deus huius ſeculi excæcauit mentes infidelium, ne illuceſceret illis lumen Euangelij gloriæ Chriſti.

Tit.1. Fidem ſolidam & agnitionem veritatis dat ſolis electis, dicens: Paulus Dei ſeruus,ſecundum fidem electorum Dei,& agnitionem veritatis,quæ ſecundum pietatem eſt,in ſpem vitæ æternæ.

AT reprobi & hypocritę multi habent fidem,licet temporariam. Reſpondeo: Non eſt illa vera & ſolida fides. Qui enim vera & ſolida fide in Chriſtum credit, iam habet ius certum & immutabile vitæ æternæ: Iohan.6. Qui credit in me,habet vitam ęternam:id eſt,etſi non plenam poſſeſſionem,ius tamen certum,quòd infallibiliter plenam etiam poſſeſſionem habiturus ſit. Atqui reprobi non ſunt habituri vitam æternam,ideo nec ius ipſum habent:quare nec fidem veram. Manifeſta eſt ex iis Maior propoſitio: veram fidem, tantùm eſſe electorum: ac proinde qui veram habent fidem,eſſe electos. Subdat quiſque fidelis Minorem, dicendo: Atqui ſentio in corde meo, mihi affulſiſſe diuinam lucem ad Euangelij prædicationem,& donatam eſſe veram viuámque fidem: qua,cum antè in maximis eſſem tenebris, nunc video, ſolidéque ſentio mihi per Chriſtum, Deum factum eſſe patrem: & Chriſtum, meum video eſſe ſeruatorem, veréque pro me Patri ſatisfeciſſe: ita vt verè cum Paulo illud ſentiam, me poſſe dicere,quod eſt 2. Corint.4. Deus qui iuſſit de tenebris lucem ſplendeſcere, illuxit in corde meo, ad illuminationem ſcientiæ claritatis Dei. Iam cum lux hæc in cordibus tantum electorum effulgeat, & fides hæc ſit duntaxat electorum: in me autem ſentiam hanc fidem, & lux hæc mihi affulſerit atque affulgeat: conſequitur ergo, me ad æternam vitam à Deo per Chriſtum gratis prædeſtinatum fuiſſe. Cur ergo dubitem de mei prædeſtinatione, ideóque de mea ſalute?

AT (inquiet aliquis) nemo poteſt certò cognoſcere,an præditus ſit vera fide, nec ne. Contrà docet Apoſtolus,non ſolùm ſuo exemplo,dicens, Scio cui credidi:ſed etiam exhortatione,cum ait 2. Corinth.13. Tentate voſmetipſos, an ſitis in fide:ipſi vos probate. An non cognoſcitis,quòd Chriſtus in vobis eſt: niſi fortè reprobi ſitis? Spero autem quòd cognoſcitis,quia non ſumus reprobi. Docet hic locus Pauli,primum: fidem,ideóque Chriſtum fide apprehenſum, non poſſe eſſe in reprobis: fidem igitur tantùm eſſe electorum. Deinde, Quemque, qui fidem habet,& Chriſtum in ſe,poſſe certò cognoſcere ſe habere fidem. Poſtremò: Debere quemque fidelem certò ſtatuere, ſe eſſe non ex reprobis, ſed ex electis. Si nemo poteſt certò cognoſcere, ſe præditum eſſe vera in Chriſtum fide: quomodo igitur Chriſtus adigebat homines ad confitendũ fidem,dicens: Credis? Quomodo etiam fideles poſſent reſpondere, Credo? dicendum potius eſſet, Neſcio an verè credam. 1. Iohan.3. Per hoc nouimus quòd habitat in nobis, ex Spiritu quem dedit nobis.

Patres etiam confirmant ſententiam noſtram.

Auguſtinus Tom.2. Epiſtola 112.cap.3.4.5. Fides ipſa (inquit) mente vtique videtur: quamuis hoc fide credatur,quod non videtur. Item: videt fidelis ipſam fidem ſuam, qua ſe credere, ſine dubitatione reſpondet. Item cap.4. Menti noſtræ

ræ (inquit) fides noſtra conſpicua eſt. Et cap. 5. Mente (ait) ipſam in nobis, qua credimus, fidem videmus.

SVMMA igitur argumenti eſt: Fides tantùm eſſe electorum. Quicunque fide præditus eſt, ſcire certò poteſt ſe fidem habere. Quiſque ergo fidelis concludere certò poteſt & debet, ſe eſſe ad vitam æternam electum. Hoc argumentum à poſteriori, quo confirmamus nos in fide, quòd ſimus prædeſtinati ad vitam æternã; ex primo verſu Eſaię colligimus: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: Ergo certiſſimè ſaluus eſt, & electus ad æternam vitam.

SECVNDVS prædeſtinationis effectus eſt, iuſtificatio. Roman. 8. Quos vocauit, hos & iuſtificauit. Quicunque iuſtificatus eſt: electus & prædeſtinatus fuit ab æterno ad iuſtificationem & ſalutem. Patet ex cathena Pauli indiſſolubili, Rom. 8. Quos prædeſtinauit, hos (ſolos) iuſtificauit, &c. Atqui ſentio (dicet fidelis) me eſſe iuſtificatum, mihi condonari peccata: & quidem verè poteſt hoc ſcire & dicere, qui fidelis eſt, quia fide iuſtificatur homo. Scit autem fidelis certò, ſe habere fidem. Ergo quî dubitare debeo, me eſſe ab æterno, ad æternam ſalutem prædeſtinatum? *Argumentum VII. 2.*

TERTIVS eſt, pax & gaudium in conſcientia, quo fideles mirabiliter exultant, idque coram Deo, quòd videant ſe factos eſſe filios Dei. Rom. 5. Iuſtificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum. Ieſaias fructum hũc explicans dicit: Lætabuntur coram te, ſicut qui in meſſe, & qui diuidunt ſpolia. Gaudium hoc, & pax, propria eſt electorum: quia à iuſtificatione & fide, quæ propriæ ſunt electorum (vt vidimus) proficiſcuntur. *Argumentum IIX. 3.*

AB effecto illo, quo quiſque verè fidelis ſentit in ſeipſo, fractum eſſe per Chriſtum iugum peccati & mortis: item iugum, id eſt, duram exactionem & maledictionem legis: item virgam exactoris, id eſt, metum iræ Dei æternæ: item virgam, id eſt, tyrãnidem Sathanæ aduerſus nos: item tyrannidem mundi: ex eo inquam, quod quiſque fidelis ſentit reuera in ſe, fide & Spiritu & experientia, fracta eſſe per Chriſtum omnia hæc iuga, eo modo, quo ſuprà declarauimus, poteſt ſe confirmare in certitudine de ſui electione, ideóq; de ſua ſalute. Iuga enim hæc fracta non ſunt, niſi in piis & electis fidelibus. Reliqui adhuc ſunt ſub iugo peccati & mortis, ſub iugo & maledictione legis, ſub virga furoris Domini, ſub tyrannide Sathanæ & mundi. Ergo qui ſentit in ſe hæc eſſe fracta: concludat, ſe electum liberatumque per Chriſtum fuiſſe. *Argumentum IX.*

Quoniam puer natus eſt nobis: Argumẽtum eſt tale: Meſſias filius Dei, filiúſq; hominis, natus, & datus, & donatus eſt nobis, in noſtram certam ſalutem, vt nos tanquam mediator reconciliaret Patri, & ſua incarnatione, tota vita & morte nobis mereretur remiſſionem peccatorum, iuſtitiam, ſalutem, æternã vitã. Atqui non eſt datus & natus niſi electis, id eſt, in ſalutem electorũ, vt antè oſtenſum eſt. Ergo qui poteſt ſentire, ex & animo dicere hæc verba, Puer natus eſt mihi, & datus eſt mihi: ille cõcludat, Ego ſum ex electis, ideóq; ſalus mea certa eſt. At (inquies) verũ eſt, ſi fide perpetua illũ retineã. Verũ dicis. Sed tu debes de perſeuerantia propter Chriſtum eſſe certus, & dicere: Non dubito, quin perpetuo puer iſte conſeruaturus in me ſit fidem, qua illum retineam, ideóq; à ſalute nõ excidam. Nã mihi donatus eſt iſte filius, vt mihi totã ſalutem mereretur & donaret. Salus autẽ mea in fide perfecta, eáq; perpetua cõſiſtit. Dubitãdũ igitur nõ eſt, quin puer, qui datus eſt nobis, conſeruaturus in nobis ſit perpetuã fidẽ. Perpetua autẽ fides nõ niſi in electis eſſe põt. electũ igitur me eſſe cõfido, quia puer mihi datus eſt in ſalutẽ. *Argumentum X.*

Principatus Chriſti ſecurus eſt, & perdi nõ poteſt: quia eſt ſuper humerũ eius. Atqui nos ſumus principatus & regnum Chriſti: Ergo noſtra ſalus certiſſima. Fuit autem iſte principatus Chriſto præparatus ab æterno. Nos ergo prædeſtinati ſumus ab æterno, vt eſſemus regnum Chriſti, & Chriſtus in nobis regnaret. *Argumentum XI.*

Argumentum XII. CHRISTVS est Admirabilis, tum in sua persona, tum in nobis: hoc est, in regno suo administrando & regendo. In sua persona: quia mirabilis in incarnatione: humana enim natura diuinæ coniuncta est ὑποστατικῶς in persona filij, virtute Spiritus sancti. Mirabilis in natiuitate, in vita, in doctrina. Mirabilis, quia cum sit Deus & Rex regum, exhibuit se in forma serui hominibus, & habitu est inuentus vt homo, cum esset in forma Dei. Philip. 2. Denique in omnibus eius actionibus mirabile quiddam apparebat, & diuinum. Mirabilis in nobis: in nobis enim inhabitat verè, sed per fidem: Et cum in cælo sit corpore, tamen sese offert verè in verbo & Sacramentis: quanquam è cœlo non recedit. Facit in credentibus, vt cupiant omnibus benefacere: & tamen ab omnibus affliguntur. Mittit nos vt oues inter lupos, & tamen iubet vt simus fortes: immò facit reipsa, vt lupos non timeamus. Facit vt in mũdo pressuram habeamus: sed cor replet pace & gaudio: In mundo pressuram habebitis, in me autem pacem. Facit, vt nihil habentes, omnia tamen possideamus. Nos quò plus diligit, eo magis castigat. Facit, vt simus omnium περίψηματα, & reiectamenta huius mundi: & tamen filij Dei sumus, & hæredes mundi. Permittit vt subinde labamur in peccata: vt inde surgamus humiliores: & donata resipiscentia, illa mox condonat. An non hæc est mirabilis ratio, qua suum administrat regnum Christus? Si igitur ita mirabiliter nos gubernat, vt licet videamur omnium miserrimi, simus tamen omnium felicissimi: & nihil minus videamur, quàm quòd simus hæredes mundi, cum tamen reuera simus: Dubitandum non est: quin etiam mirabili modo sit nos ad æternam vitam perducturus. Proinde dubium non est, quin simus electi.

Argumentum XIII. *Consiliarius.)* Hic puer, quia datus est nobis, datus est vt noster sit consiliarius. Consilium æternum nobis reuelauit: id est, voluntatem Patris hanc esse, vt habeamus vitam æternam: & consilium hoc, id est, Euangelium, insculpsit cordibus nostris. Ergo proculdubio habebimus. Item consiliarius noster est: ergo semper consulet nobis, & quidem efficaciter in cordibus nostris, ita vt faciat nos parêre suis sanis consiliis. Sic promisit per Ezechielem: Et faciam, vt ambulent in præceptis meis. Item, si consiliarius noster est, & quidem admirabilis: ergo pro consiliis capiendis nemo nobis adeundus est, nisi hic puer: tum in Scripturis: tum Spiritu in cælis, & per precationem.

Argumentum XIV. *Deus.* Puer iste declarauit se esse Deum, eúmque potentissimum. Cum autem datus nobis sit, vt nos seruet, & in eius manibus simus positi: salus ergo nostra tuta est, quia in manibus est huius pueri, qui Deus est. Huc illud Iohan. 10. Nemo potest rapere eas (oues meas) de manu mea. Quare? Quia Deus maior est (id est, potentior) omnibus. Et ex manu Patris nemo potest rapere quicquam. Ego & Pater vnum sumus, & eiusdem potentiæ.

Argumentum. XV. *Heros fortis.* Puer iste est heros, debellauit enim hostes nostros omnes. Atqui puer iste, & heros, noster est: quia nobis datus. Ergo etiam in nobis erit fortis heros: & sua virtute in nobis vincet mundum, & omnes hostes, vt non valeant nos expugnare. Huc illud Iohannis 16. Nolite timere, ego vici mundum. Philip. 4. Omnia possum in eo, qui me confortat Christus. 1. Iohan. 5. Hæc est victoria quę vincit mundũ, fides nostra, id est, Christus fide apprehensus, & fide in nobis habitans. Vbi ergo etiam venerit hora mortis, quando & Sathan, & peccatum, & horror mortis nos aggredientur, vt expugnent: timendũ nõ erit: Quia puer datus est nobis, qui & fortis heros est, & pro nobis fortiter dimicabit, & expugnabit hostes.

Argumentum XVI. *Pater æternus.* Puer iste datus est nobis, vt sit Pater, id est, princeps & Dominus noster, non ad certum tempus, sed in perpetuum, hîc & in cælo: Vnde & Pater æternus dicitur. Ergo & nos ad æternum eius regnum prædestinati. Proinde semper & æternùm nos reget hic Dominus, & pater: Et nos in perpetuo eius erimus regno cælesti. Salus erga nostra certa est.

Ampli

Amplificationi principatus eius & paci nullus finis. Quæ de (*mem*) clauſo in (*Lemarbeh*) tradunt interpretes, non recito: legantur ipſi. Galatinus etiam tradit quædam de hoc (*mem*) clauſo: Legat eum qui volet, lib. 4. cap. 19. contra Iudæos. Ego ſimpliciter duo dixi hac litera clauſa in iſta dictione indicari. Primum, Vocationem gentium ad Euangelium, myſterium fuiſſe abſconditum. Quia enim hîc vaticinatur Propheta de amplificatione regni & Eccleſiæ Chriſti, quæ faciẽda erat vocatione & acceſſione gentium ad gratiã Euangelij: hoc autem abſconditum erat, & abſconditum manſurũ erat vſque ad Chriſtum: immò & poſt aſcẽſionem Chriſti in cælos, ad aliquod tempus: ideo Propheta myſterioſè hoc voluit innuere litera (*mem*) clauſa in medio dictionis, præter conſuetudinem linguæ ſanctæ. Hoc eſt, quòd Paulus, vocationem hanc gentium ad gratiam Euangelij, appellat ſubinde myſterium abſconditum à ſeculis, nũc autem reuelatum Apoſtolis. Deinde dixi hac litera clauſa hoc loco, vbi loquitur de amplificatione regni Chriſti, indicari regnum Chriſti clauſum eſſe oculis mundi, neque rem eſſe oculis carnis ſpectabilem: ſed tantùm eſſe in Spiritu. Nunc Eccleſia & regnum Chriſti non apparet, quale ſit, oculis mundi: & ita manſurum eſt in finem vſque ſeculi. tunc aperietur (*mem*) & apparebit gloria regni Chriſti. Itẽ addo hoc: amplitudinem regni Chriſti nunc etiam non apparere: clauſa eſt. Videtur enim Eccleſia eſſe puſillus grex, ſicut eſt reuera: comparatione regni Sathanæ: Sed tamen multò maior eſt regni Chriſti amplitudo, quàm oculis mundi appareat. Multi ſunt filij Dei diſperſi inter idololatras, Turcas, Iudæos, Papiſtas: qui tandem accedent ad regnum Chriſti, ſaltem in hora mortis: & horum acceſſione amplificabitur regnum Chriſti æternum & cæleſte. Hoc mundum latet in preſentia: ſed tandem aperietur (*mem*) amplitudo hæc apparebit. *Argumentum XVII.*

Locvs iſte, ſi nobis applicetur, magnam adfert conſolationem. Quot quæſo noſtrûm ſunt, qui verè pertinent ad regnum Chriſti, & quorum acceſſione amplificabitur regnum Chriſti, & qui verè ſunt prædeſtinati, & veri filij Dei, & qui reuera in cęlo triumphabunt cũ Chriſto? Nunc tamen non apparent, quales ſint. Clauſi ſunt in regno Chriſti: quia clauſum eſt (*mem*) viles ſunt, abiecti, contemtibiles, immò etiam peccatores, & pro ſceleratis & hæreticis habiti à mundo: Quare? Quia clauſum eſt (*mem*:) Sed tamen tandem aperietur, & apparebunt qui ſint iſti pauperes. Huc illud 1. Iohan. 4. Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus: ſed nondum apparuit quid erimus. Quaſi dicat: Noſtra filiatio abſcondita eſt, noſtra vita abſcondita eſt in Deo: noſtrum regnum, beatitudo, felicitas abſcondita eſt: & nondum apparuit quid erimus. Interim tamen certum eſt, nos eſſe filios Dei. Vnde certum eſt? Ex fide, qua cõiuncti ſumus cum Chriſto, & qua credimus nos in adoptionem filiorum ab æterno prædeſtinatos fuiſſe. Ergo (*mem*) regni Chriſti clauſum eſt in præſentia: ſed tunc aperietur, quando in fine ſeculi apparebit quid erimus. Sic ergo hac particula confirmemus nos in fide de æterna noſtri electione, ideóque de æterna ſalute, hoc modo: Non apparet quidem nũc noſtra æterna electio: ſumus tamen electi. Vnde ſcimus? Quia nunc filij Dei ſumus per fidem in Chriſtum. Item, quotidie amplificatur regnum Chriſti, & amplificationi huic nullus futurus eſt finis, donec totum impleatur. Non amplificatur autem niſi electorum acceſſione. Cùm ergo iam ſimus non ſolùm in, ſed etiam de regno hoc Chriſti, dubitandum non eſt, quin ſimus ex numero electorum, quorum acceſſione amplificatur regnum.

At ſumus peccatores. Reſpondeo: Si Deus hoc ſpectat: regnum Chriſti certè non amplificabitur: quia omnes peccatores. Neceſſe eſt autem vt amplificetur, quia amplificationi eius non eſt finis. Ergo electos de peccatoribus faciet iuſtos, propter Chriſtum peccatis condonatis. Peccata igitur non obſtant, quo minus

credamus nos esse electos ad amplificationem regni Christi. Fide fide retinendũ est verbum Euangelij,& res erit in vado. Si credendum est,multos,qui in præsentia extra Ecclesiam sunt,esse prædestinatos,& horum accessione amplificandum esse regnum Christi: cur non credemus, nos qui iam sumus in regno, ad hoc regnum fuisse electos, ideóque ad æternam vitam prædestinatos?

Argumentum XIIX. *Super solium Dauidis, & super regnum eius (sedebit.)* Duæ partes regni Dauidici: Vna temporalis & terrena: hæc erat illud regnum temporale, cuius sedes erat Hierosolymis. Supra hoc regnum non sedit Christus, quia: Iohan. 18. dicit. Regnum meum non est de hoc mundo. Altera spiritualis & æternæ: hæc erat Ecclesia, cum suo cultu & religione. huius etiam sedes erat Hierosolymis: Ibi enim tẽplum, verbum, Sacramenta. Vnde Iesai. 2. De Sion exibit lex,& verbum Domini de Hierusalem: & in diebus illis erit exaltatus mons Domini. Christus super hãc partem regni, seu in hoc regno sedit,& sedem etiam regni occupauit, id est, Hierosolyma: quatenus scilicet ibi cœpit prædicare, regnum reformare, & inde Euangelium in omnem terrarum orbem ad gentes colligendas emittere, vt est Luc. 24. Iussit pœnitentiam prædicari, initio ab Hierosolymis facto. Ideo vtrumque ait: Et super thronum, id est, sedem: & super (totum) regnum Dauidis sedebit.

Argumentum XIX. *Vt illud instauret & firmet in iudicio & iustitia.* Quidam exponunt iudicio, id est, punitione malorum: iustitia, id est, defensione & remuneratione bonorum: iis enim duobus regnum instaurari & conseruari. Nos simpliciter diximus: IVDICIVM est reformatio & renouatio, quæ fit cum ἀπαξίας autores expelluntur, & omnia in ordinem suum primum restituuntur, vt Iohan. 12. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foràs. IVSTITIA, executio & conseruatio institutæ reformationis, legum & ordinum in eo regno institutorũ. Sic igitur Christus regnum, id est, Ecclesiam, quæ tota erat corrupta & collapsa, tum quo ad externum cultum & religionem, tum quo ad internum, instaurauit primùm iudicio, id est, reformatione, expulsa scilicet falsa doctrina, inutilibus sacrificiis: & vera doctrina, verísque sacrificiis introductis. Deinde expulso Sathana è cordibus fidelium, & peccatis ablatis ac condonatis: & horum loco donato Spiritu sancto, suáque iustitia. Secundò instaurauit iustitia, executione & conseruatione ordinis instituti: id quod quotidie facit verbi prædicatione, Sacramentorum administratione, & operatione Spiritus S. in sanctis. Hoc eodem iudicio & iustitia regnum firmat in perpetuum. Iam hoc est iudicium Christi in suo regno reformando, vt omnis qui credit in eum, habeat vitam æternam: sine sacrificiis legalibus, sine operibus legis. Item, vt qui incipit semel vera fide in eum credere, fides in eo seruetur, nec penitùs deseratur, nec eiiciatur foras: vt ait Iohan. 6. Omne quod dedit mihi Pater, veniet ad me: & qui venerit ad me, ego eum nõ eiiciam foràs. Atqui nos in eum credimus: dubitandum igitur non est, quin pro sua iustitia velit fidem in nobis seruare, nec foràs nos eiicere, sed æterna vita donare: hoc enim iustitia ipsius postulat.

Argumentum XX. NVNC simpliciùs locum interpretor. Iudicium fit, cum vnicuique rependitur iuxta facta sua. Iustitia fit, cũ alicui, præter sua merita, aliquid boni præstatur: vt cum peccata condonãtur ex misericordia & gratia: iustitia enim sæpe capitur pro misericordia & gratia. Christus regnum suum instaurat iudicio, cum impios reprobos punit iuxta ipsorum merita, eos foràs eiiciendo: Sic Iohan. De iudicio autem arguet mundũ, quia princeps huius mundi iã iudicatus est. Iustitia instaurat, cũ prẽter ipsorũ merita, electorũ miseretur, & eos iustificat. Iudicio instaurat etiã, cùm ipsos electos propter sua peccata castigat: Iustitia verò, cùm eisdẽ facit misericordiam, eósq; seruat ex gratia. Hunc cursum seruat perpetuò Christus, in suo regno instaurando, & conseruando. Ergo suum regnũ instaurat in iudicio & iustitia.

iustitia. Proinde Paulus, quia sciebat Christum iudicio recto & prudenti cœpisse regnum suum in Philipp. instaurare, fidenter dixit Philip. 1. Qui incœpit in vobis bonum opus, perficiet vsque in diē Christi, id est, vsque in finem, donec sit absolutum. Sciebat Paulus hoc vaticinium Iesaiæ, quòd Christus regnum suum non solùm erat instauraturus, sed etiam firmaturus in perpetuū prò suo iusto iudicio & iustitia: ideo ab inchoato opere argumentatus est, ad eiusdem operis consummationem. Quare? Quia autor operis est Christus, qui prudenti & recto iudicio omnia facit. Ergo ab hoc loco Iesaię debemus confirmare nos in certitudine nostræ prædestinationis, eóque æternæ salutis, hoc modo. Quos Christus instaurat: hi ad regnum eius pertinent æternum. suum enim duntaxat regnum instaurat: vt docet Propheta. Atqui nos instaurat. Iam enim regenerationem in nobis inchoatam sentimus. Ergo ad illius regnum pertinemus æternum.

CHRISTVS regnum suum instaurat in iudicio & iustitia, id est, & indurando vlciscendo, forasque pellendo, quos vult, iuxta suum rectum iudicium: & miserando, saluandóque quos vult, iuxta suam iustitiam, hoc est, misericordiam. Nos autem instaurat in iudicio, cum quotidie castigat propter nostra peccata: & in iustitia, cùm nostri miseretur, & nos iustificat iustitia sua. Ergo nos sumus illius regnum, illúdque æternum. Item, Christus regnum suum nō solùm incipit instaurare, sed etiam illud firmat in perpetuum: id est, pergit quotidie, donec tandem cœptum opus perficiat. Sic enim habet vaticinium Iesaiæ, & Paulus confirmat ad Philip. Ergo cum nos inceperit regenerare, continuabit regenerationem, & firmabit, donec tandem perficiat. Salus igitur nostra certa est in Christo.

Zelus Domini exercituum faciet hoc. Deus ardenter, constanter ab æterno amauit nos. Sentimus enim in nobis ipsis amorem hunc Dei, quo nos in Christo amauit. Rom. 5. Diffusa est charitas Dei in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Atqui Deum amasse aliquem ab æterno in Christo, est, illum prædestinasse ad æternam vitam in Christo. Igitur electi sumus, & omnino habituri sumus vitam æternam. *Argumentum XXI.*

Item, Deus ardentissimè zelat gloriam suam, & eam alteri non dabit. Hæc autem ea est, vt ipse solus appareat, & sit Deus noster. Atqui gloria hæc integra Deo non manet, nisi nos seruet, & re ipsa declaret, se solum esse Deum, sicuti promisit Abrahæ dicens: Ero Deus tuus, & seminis tui post te. Ergo omnes, quotquot fide in Christum, semen sumus Abrahæ, salui erimus. Zelus enim Domini faciet hoc: id est, non pro nostris meritis, sed pro suo erga nos amore, & pro sua gloria, seruabit nos.

HABEMVS ex hoc præsenti contextu Iesaiæ, media, quibus possit quisque fidelis seipsum confirmare in certitudine de æterna sui prædestinatione, ideóque de æterna salute. Neque enim quisquam certior fieri potest de sua æterna salute, nisi certior fiat de sui ad æternam vitam electione, vt antè ostendimus: quia salus solis ad salutem electis contingit.

QVISQVE igitur, cum audit Paulum dicentem, Elegit nos in Christo, ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, &c. dicat cum ipso Apostolo ad Galat. Non abiicio nec volo abiicere hanc Dei gratiam, à qua omnes reliquæ gratiæ, & dona ad salutem pertinentia, pendent: æternam nimirum & gratuitam electionem, factam & constabilitam in Christo: vt non credam me quoque in ea contineri, à qua nemo excluditur, nisi qui sese per infidelitatem, eóque & per impœnitentiam, ac in peccatis pertinaciam à Christo excludit. *Eph. 1.*

DEVS igitur nos donet, & augeat vera fide, veráque resipiscentia, Amen.

DE CHRISTO ADVOCATO.

QVORVM ADVOCATVS SIT CHRISTVS:

EX TRACTATIONE DE CHRISTO ADVOCATO, *in illa verba, 1. Iohan. 2. Quòd si quis peccauerit, aduocatum habemus, &c.*

CAPVT IV.

QVORVM *nam verò est aduocatus?* Electorum tantùm: & omnium quidem etiam sanctissimorum. Iohan. 17. Non rogo pro mundo: ergo neque nunc intercedit pro mundo, sed tantùm pro electis. Rom. 8. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus (est) qui iustificat: quis est qui condemnet? Christus (est) qui pro illis mortuus est, qui & sedet ad dextram Patris, & interpellat pro nobis: scilicet electis, de quibus antè dixerat, Quis accusabit aduersus electos Dei? Idem liquet ex contextu nostri Apostoli. Eorum est aduocatus, quorum etiam est ἱλασμός. Iohannes enim, quem dicit esse aduocatum nostrum, eundem ait esse ἱλασμὸν pro peccatis nostris. Est autem Christus ἱλασμὸς tantùm pro electis, qui credunt, aut crediturí sunt in eum. Ait enim Iohan. 17. Non rogo pro mundo, sed pro iis quos dedisti mihi. Pro quibus autem tantum rogauit: pro iisdem tantùm mortuus est. Ergo hic locus docet, Christum & mortuum esse pro solis electis, & orasse: ideóque & aduocatum esse duntaxat pro iisdem electis. Rom. 8. Quos præsciuit & prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: & quos iustificauit, hos & glorificauit. Si ergo Deus pro nobis (scilicet electis, vocatis, iustificatis, de quibus paulò antè dixerat:) quis contra nos (electos, vocatos?) Qui & proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus (scilicet prædestinatis, vocatis) tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Sic Augustinus in Iohan. Tract. 45. Igitur etiam tantùm electorum aduocatus est. Tota Ecclesia Smyrnensis in Epistola de vita Polycarpi, ad omnes paroecias Ponti, quæ extat apud Eusebium in historia Ecclesiastica lib. 4. cap. 15. loquens de Christo ait: Qui pro totius seruandorum mundi salute passus est. Ergo nomine mundi, veniunt tantùm seruandi è mundo. Proinde cum ait Iohannes, Ipse est ἱλασμὸς pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed pro peccatis totius mundi: nomine mundi accipienda est potior pars mundi, id est, ipsi electi, qui vnquam fuerunt, aut futuri sunt in mundo. Quidam sic exposuerunt, vt pro mundo acceperint omnes promiscuè homines, etiam reprobos, immò etiam diabolos: ita concluserunt, omnes tandem saluatum iri. Hic fuit Origenes: sed hoc fuit impium somnium. Alij, nomine mundi omnes quidem promiscuè intelligunt, sed ita distinguunt: Christum quidem esse ἱλασμὸν pro omnibus sufficienter: sed tantum pro electis efficaciter. Hæc est vera doctrina: sed nihil ad locum præsentem Iohannis facit. Hic enim loquitur tantum hoc loco, de electis: seu de tota Ecclesia Christi, nimirum de iis qui student, innocentiæ & pietati. Ideo Augustinus hunc locum exponens ait: Pro peccatis totius mundi: cuius mundi? Illius (inquit) quem redemit. Sic Bucerus in Disputatione Ratisbonensi, de electis tantùm interpretatus est. Ambrosius Tom. 2. de Fide ad Gratianum, lib. 4. cap. 1. ad calcem: Si non credis (inquit) non descendit tibi, non tibi passus est. Ergo tantum pro credentibus passus est.

AT

AT inquies: ait, Totius mundi: debemus autem ſtare τῷ ῥητῷ.

RESPONDEO: Eſt ſtãdum τῷ ῥητῷ: ſed cum dextra interpretatione, quæ non ſecum ferat abſurda. Sequuntur autem multa abſurda, ſi tales voces vniuerſales velimus ſemper ſimpliciſſimè, nemine excepto, accipere: & cogemur blaſphemare, diceréq; Deum mentitum fuiſſe: vt autem hoc abſit à mentibus & linguis piorum, ſeruanda eſt regula Ambroſij, Tom. 2. de vocatione Gentium lib. 1. cap. 3. Sepenumero pro parte terræ totam terram, pro parte mundi totum mundum, pro parte hominum omnes homines, in ſacra Scriptura nominari: ídque tam de piis, quàm de impiis cum loquitur. Eſt enim figura Synecdoche, qua totum pro parte capitur: Exempla, cum loquitur tantum de piis electis, Geneſ. 18. Benedicendæ ſunt in eo (ſemine Abrahami) omnes nationes terræ. Item 22. Omnes gentes terræ. Promiſſio eſt abſoluta: non tamen omnes benedicuntur in ſemine Abrahæ, ſed tantum filij promiſſionis, qui ſunt ex fide Abrahæ. Galat. 3. Apoſtolus exponit: Qui ſunt ex fide Abrahæ, ij benedicentur cum fideli Abraham. Ergo nomine omnium gentium, veniant tantum gentes electæ, neceſſe eſt.

Eſa. 40. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: id eſt, omnes ſubiicientur Chriſto, non tamen omnes ſubiecti ad ſalutem (vt ibi loquitur) ſed tantum electi. ſic ille exponit. Item 66. Et veniet omnis caro in conſpectu meo, vt adorent in Hieruſalem. Ierem. 31. de fide loquens, qua crediturí erant in Meſſiam electi, ait: Omnes cognoſcent me à maximo vſque ad minimum. Et Apoſtolus 2. Theſſal. 3. Non omnium eſt fides. Ioël. 2. Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem.

Pſal. 44. Alleuat Dominus omnes, qui corruunt, & erigit omnes colliſos: non tamen omnes ſubleuat. Iohan. 12. Omnia traham ad meipſum: id eſt, omnes ad me conuertam: non tamen omnes conuertuntur, ſed tantum electi. Rom. 5. Sicut per vnius delictum (ſcilicet propagatur malum) in omnes homines, in condemnationem: ita per vnius iuſtitiam (propagatur bonum) in omnes homines, in iuſtificationem: non tamen omnes iuſtificantur, ſed tantum electi. 2. Corinth. 5. Vetera tranſierunt, ecce fiunt omnia noua. Coloſſ. 1. Placuit per ipſum reconciliari omnia. non tamen omnes reconciliati, ſed tantum electi. Ideo ait Ambroſius ibi: Habet ergo populus Dei plenitudinem ſuam.

DE impiis etiam tantum loquens, ſæpe in genere pronuntiat. Iohan. 3. Qui de cælo venit, ſupra omnes eſt, & teſtimonium eius nemo accipit: & tamen multi acceperunt.

Philip. 2. Omnes quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Chriſti, & tamen Paulus quærebat, quæ Chriſti. Apparet igitur, in Scripturis ſæpe neceſſariò haſce voces vniuerſales, omnes homines, totum mundũ, &c. accipiẽdas eſſe συνεκδοχικῶς, pro parte terræ, mũdi, hominum: modò pro omnibus electis, modò pro omnibus reprobis: Ideo ſubdit autor libri de Vocatione gentium, dicens: His igitur & aliis documentis, quæ poſſunt ab inquirentibus numeroſiora proferri, non dubiè demonſtratur, interdum & pro parte terræ omnem terram, & pro parte mundi totum mundum, & pro parte hominum omnes nominari. Hæc ille. Ergo cum ait Iohannes, Pro peccatis totius mundi: intelligitote, pro peccatis electorũ mundi. Quare cum tãtum pro electorum peccatis ἱλασμὸς ſit Chriſtus: etiã tantũ electorũ idẽ aduocatus eſt. Et certè nemo iure poteſt, aut debet offendi, hac noſtra declaratione, quòd ſcilicet Omnes, accipiamus pro omnibus electis, nõ autem pro omnibus in vniuerſum hominibus. Nam ſi dicas, qui dicit omnes, neminem excludit: viciſſim ego dicam, qui dicit Multos, aliquos excludit. Atqui in Scripturis ſæpe dicitur Chriſtus mortuus pro multis, ſanguis eius effuſus pro multis: Ego ſi ſtandum eſt τῷ ῥητῷ, cõcludo non eſſe mortuum pro Omnibus: quia dictio Multi, aliquos excipi demonſtrat.

AT, inquies, alibi dicit pro omnibus. Fateor. Quomodo ergo conciliabimus hæc loca? Certè neceſſe eſt, vt illi multi accipiantur pro iſtis omnibus: & iſti omnes, pro iſtis multis. Ideo Auguſtinus ait: Qui ſunt illi omnes? Iſti multi. Qui iſti multi? iſti omnes. Qui ſunt ij? Multi ex omnibus hominibus, id eſt, electi: & omnes iſti multi, id eſt, omnes electi. Ita de mundo: Mundus aliquando accipitur pro vniuerſo mundo, tam pro electis quàm pro reprobis: vt Iohan. 1. Mundus per ipſum factus eſt. Item Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum. omnibus enim obtulit Chriſtum. An non hoc eſt maximum dilectionis teſtimonium? Aliquando pro parte, id eſt, reprobis tantum: Iohan. 15. Ego elegi vos de mundo: Vos non eſtis de hoc mundo: Iohan. 17. Nō rogo pro mundo. Aliquando pro altera parte mundi, id eſt, pro electis: vt Ioh. 12. Nunc iudiciū eſt mūdi: id eſt, reformatio. Nunc princeps huius mūdi eiicietur foràs: id eſt, extra mūdū. Nū quid eiectus fuit extra cordā reprobatorū? Non, ſed tantum electorū. Ita hîc, συνεκδοχικῶς eſſe accipiendum totum mundū, pro parte, manifeſtum eſt. Ioh. 12. Totus mundus vadit poſt eum.

AT quomodo (inquies) eſt electorū, illorum etiā qui fuerunt à condito orbe, ἱλασμὸς: cum nōdum eſſet oblatum ſacrificium corporis Chriſti Deo: ἱλασμὸς autē ſit illud ſacrificium, per quod placatus eſt Pater? RESPONDEO: Diſcrimē eſt inter opus redemtionis, & inter vim redemtionis. Opus fuit certo tempori deſtinatum & definitum: ita vt neq; eis, neq; vltra illud tēpus perfici poſſet. Ideo Chriſtus ſæpe dicebat: Nōdum venit hora mea. Deinde cum eſſet tempus, noluit differre. Vnde dicebat: An non vis vt bibā illum? Itē: Nunc iudiciū eſt mundi, nunc glorificatus eſt filius Dei. Virtus verò redemtionis ad nullum certum tēpus fuit reſtricta, nec ab vllo tempore dependet: ſed à condito orbe communicata fuit electis. Huc illud Apocal. 13. Agnus occiſus eſt ab origine mundi. Et vltra tempus oblati ſacrificij extēditur in finem vſque ſeculi. Ideo non ait Iohan. Erat ἱλασμὸς: ſed, eſt, etiam nunc, & ſemper in finē vſq; ſeculi. Chriſtus in cruce, brachio vtroq; extenſo docuit, virtutē ſuæ paſſionis & crucis ſeſe extendiſſe & ad præteritos, qui fuerunt à condito mundo, vſq; ad ſe Chriſtū: & ad futuros, qui futuri erant in finē vſq; ſeculi poſt ſe. Quare? Quoniā virtus hęc ęterna fuit, & eſt. vnde Apoſtolus ad Heb. vocat eā æternā: Heb. 9. Chriſtus introiuit ſemel in ſancta, ęterna redētione inuēta. Quid autē eſt ęternū? Omnia cōplectitur tēpora, prętérita, pręſentia & futura. Ipſa autē crucis & ſacrificij Chriſti virtus eſt propriè illud, quod hic ab Apoſtolo ἱλασμὸς appellatur. Iure igitur ait Apoſtolus: Ipſe eſt ἱλασμὸς pro peccatis totius mūdi. Eſt illud totius mūdi, reſpicit omnia tēpora. Ergo Chriſtus aduocatus eſt tantū electorū. Origen. in Leuit. Pro illis tantū exorat Pōtifex & aduocatus & propitiator Chriſtus: qui ſunt ſors Domini, qui eū pro forib. expectāt: qui non recedunt à templo, ieiuniis & orationibus vacātes, &c. Quod verò omnium, etiam ſanctiſſ. ſit aduocatus, inde patet: Ioānes enim noſter ait, Habemus: nō, Habetis.

De peccatorum Remiſſione. An peccatorum remiſſio ſemel impetrata, poſſit fieri irrita: ex Tractat: de Remiſſione peccatorum, in illa verba 1. Ioan. 1. Fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata.

SEPTIMA quæſtio in hac tractatione de Remiſſione peccatorū, eſt: An peccatorum remiſſio ſemel impetrata, per alia inſequentia peccata, irrita fieri poſſit. Vna ex parte videtur poſſe fieri irrita, propter duos locos: quorum alter eſt in Ezech. 18. alter in Matth. 18.

Ezech. 18. Dominus poſtquam dixiſſet de impio, ſi ſe conuerterit ab impietate ad pietatem, illum victurum, & omnes præteritas illius iniquitates perpetuæ obliuioni mandatū iri: mox de iuſto ſubiecit: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit omnes abominationes, quas operari ſolet impius, nunquid viuet? Omnes

iuſtitiæ

iustitiæ eius quas fecerat,nunquam recolentur. Item cap.33. Sic ergo argumentantur:Propter insequentem iniquitatem,pręterita iustitia obliuioni mandatur. Ergo etiam propter sequentia peccata, præterita peccatorum remissio irrita fit. Matt.18.Serue nequã,nónne totũ debitũ remisi tibi?an non debuisses & tu misereri conserui tui?Et iussit eum cõiici in carcerẽ,&tradidit eum tortoribus,donec redderet vsque ad minimum quadrantem,&c.Sic & pater cælestis faciet vobis, si nõ remiseritis fratrib.vestris,de cordibus vestris. Sed altera ex parte omnino apparet,sententiam hãc totum euertere Euangelium.In hoc enim totum versatur, vt nobis in Christũ credentibus persuadeat,salutẽ nostram firmam esse,atq; constantem.Qui credit in me,habet vitã æternam. Item:Non venit in iudicium, sed trãsit à morte ad vitã.Atqui non potest nostra salus esse firma atq; constãs: si peccatorũ remissio sit incõstans,& fieri possit irrita.Quæ enim salus ibi fuerit,vbi remissio peccatorũ non sit?Ergo,ne vana sit tota Euangelij doctrina, peccatorũ remissio certa sit necesse est:& quæ peccata fuerũt semel remissa,ea remissa in perpetuum maneant oportet.Deinde certum est illud Apostoli Rom.11.Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei.Ezech.18. Cũ impius conuersus fuerit ab impietate sua,omnium iniquitatum eius nõ recordabor amplius.Ergo remissa peccata non amplius veniunt in iudicium Dei,nec postulãtur ad pœnã. Deum remittere peccata,idẽ est,atque Deum peccata post tergum proiicere:Item, delere iniquitates vt nubem:Item proiicere peccata nostra in profundum maris.Legatur Ésa. 38.ibi ait rex Ezechias:Proiecisti post tergum tuum omnia peccata nostra.Apud eundem 44.Deus ait:Deleui iniquitates tuas vt nubem,ô Israël.Mich.7.Reuertetur & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras, proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.Quid sibi volunt hæ locutiones, nisi cũ Deus remittit peccata, ita ea remittere, vt perpetuæ tradat obliuioni: & ita ea dissipare, vt quasi in fumum, imò in nihilum redigat? Ac proinde quæ remittit peccata, in perpetuum remittere? Sunt hæc omnia certissima. Non potest igitur præteritorum peccatorum remissio, propter aliquod insequens peccatum fieri irrita.

Ad hãc quæstionem, & pro conciliatione horum locorum, quidam sic respõdendum esse cẽsent.Primò faciunt discrimen inter gratiã Dei, quæ nullas habet adiunctas conditiones (vt est illa,qua pluit super iustos & iniustos,& solem suum oriri facit super bonos & malos, &c.) & inter eam, quæ non nisi conditionaliter confertur:qualis est gratia remissionis peccatorum,&cõsequenter tota salus nostra, quæ non confertur nisi conditionaliter: nempe si confiteamur peccata, si proximo nos etiã remittamus,si in Christum constãter credamus. Quod ad primam gratiam attinet:illã semper esse & fore firmã,vsque in finem seculi,nec mutari posse.Quod ad secundam,aiunt faciẽdum esse alterum discrimen, nimirum inter Deum & nos.Quod ad Dei bonitatẽ,clementiã & fidẽ attinet:gratiã hanc, id est,remissionẽ peccatorum, & totã salutẽ esse firmã: quia Deus nõ mutat sententiã,suúmq; propositũ,& promissiones.Per illum igitur nõ stare,quin remisio peccatorũ semper sit firma & constãs.Et hoc concludi illis locis,quibus probauimus remissionẽ peccatorũ esse firmam & ratã:aiunt,nẽpe ex parte Dei.Ceterùm quod ad nos attinet,eam posse nostro vitio,nẽpe si non seruemus constanter, cõditiones,quas in remissione peccatorũ requirit Dominus, fieri irritã. Et hoc cõcludere illa loca,alterũ ex Ezech.alterũ ex Matt.desumta. Quod si dicas, si ita se res habẽt,quis ergo poterit seruari? Quis est enim qui non peccet? quis nõ delinquit in iis conditionibus,quas requirit Dominus? in resipiscẽtia vera & cõstante? in remittendis ex corde,iniuriis?Item,in fide?Si igitur peccatũ subsequẽs,præteritam peccatorum remissionem irritã facit, nemo certè seruari poterit. Respondent isti,faciẽdum esse tertiũ discrimen:nẽpe inter peccata, quæ per infirmitatẽ

carnis,à ſanctis admittuntur:& inter relapſum, quo prorſus à fide, ab Euangelio, à profeſſione & gratia Chriſti ad impietatē relabimur,& ibi immorimur. Quemadmodum etiam magnum diſcrimē eſt,ſordidare pedes poſt lauacrum: & aliud, poſt lauacrū prorſus redire ad lutum, & toto corpore in luto (ſicut loquitur Petrus) inſtar ſuum volutare ſeſe. Item,quemadmodum diſcrimen eſt inter peccata, quibus ſubinde offendit vxor maritum, & contra maritum peccat (id quod cadit in probas etiā,fidáſque vxores:) & inter peccatum, quo vxor fidem & vinculum matrimonij adulterando rumpit:id quod nō poteſt cadere niſi in perfidā. illis enim non ſe reddit coniugalis ſocietatis exortem vxor fida & honeſta:ſed tātum iſto:Sic etiam aliud eſſe, ſimpliciter peccare, etiamſi ex aliquo conſenſu: & aliud,prorſus à Chriſto & eius Euāgelio deficere,à gratia excidere,prolabi,Chriſtū rurſus crucifigendo,& ludibrio exponendo. Firmato hoc diſcrimine,dicunt: Primùm,peccata prioris generis cadere etiam in ſanctos. & de iis peccatis loquutum Iohānem,1. Epiſt. cap. 2. Sed etſi quis peccauerit,aduocatum habemus. Peccata verò poſterioris generis in reprobos tātum cadere: & de iis peccatis loquutum fuiſſe Heb. 6. & 10. Apoſtolum. Deinde dicunt: peccata igitur prioris generis,non facere irritam prēteritam peccatorum remiſſionem: ſed tantum peccata poſterioris generis. Et de iis poſterioris generis peccatis, Ezech. 18. loquutū fuiſſe,cum ait:Si iuſtus auerterit ſe à iuſtitia ſua, &c. Ibi enim loquitur de relapſu ad impietatem,in qua quis moritur. Summa iſtius reſponſionis eſt: Non quoduis peccatum, ſed tantum relapſum, quo quis à pietate prorſus ad impietatem relabitur, & in ea contemto Chriſto & eius verbo conſtanter perſeuerat: irritam facere præteritam peccatorum remiſſionem, & gratiam Dei extinguere.

2. Pet. 2.

AT verò,huiuſcemodi relapſum non cadere in electos, ſed tantum in reprobos. In reprobis igitur veram eſſe hanc ſententiam:peccatorum remiſſionem ſemel acceptam, fieri irritam, nimirum per huiuſmodi relapſus ad impietatem.

Etſi in his verbis permulta doctè & piè dicta continentur: ſententiam tamen ipſam, nempe præteritorum peccatorum remiſſionem ſemel impetratam, per inſequens peccatum,id eſt, relapſum, fieri irritam: probare ſimpliciter non poſſum. Contendo autem nunquam, & in nemine, & ob nullum peccatum, irritam fieri poſſe. Nam hæc remiſſio peccatorum ſi fiat irrita, vel fit irrita in electis, vel in reprobis. Non in electis: nam per ſolum relapſum, ſeu per ſolum peccatum in Spiritum ſanctum (vt iſti viri docti optimè ſentiunt) poteſt fieri irrita. Tale autem peccatum, per quod dicūt fieri irritam remiſſionem peccatorum ſemel impetratam,cadere nō poteſt in electos, de iſtorum etiam doctorum virorum ſententia. Electi enim nunquam peccant in Spiritum ſanctum, nunquam penitùs deſerunt Chriſtum, nunquam penitus abiiciunt fidem. Stat enim promiſſio de electis:Iere. 32. Dabo timorem meum in cor eorum,vt non recedant à me. Item ſtat illud firmum:Rogaui pro te Petre,vt non deficiat fides tua: Quod autem rogauit pro Petro, rogauit pro omnibus, qui erant in ſe crediturī: Sicut Iohan. 17. docet: Serua eos in veritate: ſermo tuus veritas eſt. Non tantum pro Apoſtolis hāc habuit orationem,ſed pro omnibus fidelibus electiſq;. Cum igitur peccatum tale,per quod remiſſio peccatorum poteſt fieri irrita, non cadat in electos: conſequitur, peccatorum remiſſionem non poſſe fieri irritam in electis. Hoc eſt extra controuerſiam.

Nunquam & in nemine, peccatorum remiſſio ſit irrita.

Reprobi, nunquam verè peccatorū remiſſionem conſequuntur.

AT ſi dicas,in reprobis fieri irritam:reclamat ratio,reclamant Scripturæ. Ibi enim non poteſt peccatorum remiſſio fieri irrita, vbi nunquam fuit impetrata. In reprobis nullum verè vnquam habet locum,peccatorum remiſſio:Ergo in reprobis nunquam fieri poteſt irrita. Quòd verò reprobi nunquam verè recipiant remiſſionem peccatorum, manifeſtum fit iis argumentis, à locis Scripturarum deſumtis.

ARGV-

ARGVMENTVM primum ducitur à sanguine Christi, per quem fit remissio peccatorum. Sanguis Christi non est effusus, secundum propositum Dei, pro reprobis: sed tantum pro electis. Alioqui omnes seruarentur. Christus autem ait de suo sanguine: Hic est sanguis meus, qui pro vobis Apostolis, & pro multis (non ait, pro omnibus) effunditur, in remissionem peccatorum. Qui sunt isti multi? Electi. Etsi enim alicubi legas, Christum mortuum pro omnibus: illud Pro omnibus bifariam accipi potest: Primùm, pro omnibus hominibus, sed subintelligendum sufficienter (vt Scholastici interpretantur) non autem efficaciter. Nos verò loquimur de effusione sanguinis Christi efficaci ad remissionem peccatorum: hunc verò sanguinem ita effusum, efficaciam suam tantum habere in electis, contendimus. 1.

DEINDE, pro omnibus, id est, pro omnibus illis multis, ait Augustinus. Ergo reprobi nunquam recipiunt remissionem peccatorum.

SECVNDÒ, ab oratione Christi idem demonstratur. Illi nunquam impetrant remissionem peccatorum, pro quibus Christus non rogauit, nec rogat. Remissio enim peccatorum impetratur oratione, & intercessione Christi. Atqui Christus non rogauit, nec rogat, pro mundo: id est, pro reprobis. Iohan. 17. Item 1. Iohan. 2. Aduocatum habemus, nos scilicet electi fideles, ad quos scribitur. Ergo, &c. Et illud Rom. 8. apertum est: Quis intentabit aduersus electos Dei? Deus (est) qui iustificat (scilicet electos Dei:) quis est qui condemnet (scilicet electos Dei?) Christus (est) qui mortuus est (scilicet pro electis) immò verò qui etiam excitatus est: qui etiam est ad dextram Dei, qui etiam postulat pro nobis (scilicet electis, de quibus perpetuò ibi loquitur:) pro solis ergo electis Christus & mortuus est, & intercedit, & solos electos Deus iustificat. 2.

TERTIÒ, à medio interno, per quod Deus remissionem peccatorum donat: nempe à gratia Spiritus sancti, seu ab illapsu Spiritus sancti in corda. In reproborum corda nunquam illabitur Spiritus sanctus, sua gratia. etsi enim aliqua luce illuminat illorũ mentes: nunquam tamen penetrat illorum corda. Alioqui fierent templum Spiritus sancti & membra Christi. Item qui sunt Christi, habent Spiritum Christi: & qui non sunt Christi, non habent Spiritum Christi. Atqui reprobi non sunt Christi, nec ad Christum pertinent. Ergo non habent Spiritum Christi. Non communicatur autem remissio peccatorum, nisi per Spiritum Christi. 3.

QVARTÒ, ab instrumento interno, quo recipitur remissio: id est, à fide. Remissio peccatorum non potest recipi nisi fide. Reprobi non habent vnquam veram fidem. Tit. 1. fides electorum appellatur. Rom. 10. Non omnes obediunt Euangelio. Item 2. Thessal. 3. Non omnium est fides. Quasi dicat: Est tantum electorum. Actor. 13. Crediderunt, quotquot præordinati erant ad vitam æternam. Ergo, &c. 4.

QVINTÒ, à consequentibus remissionem peccatorum: & primùm ab ipsa regeneratione. Quibuscunque peccata remittuntur, ij etiam emundantur ab omni iniquitate: id est regenerantur & purgantur. 1. Ioh. 2. vtrumque enim coniungit, dicens: Fidelis est, & iustus, vt remittat peccata, & emundet nos ab omni iniquitate. Reprobi nunquam purgantur à peccatis: id est, nunquam regenerantur, aut fiunt filij Dei. Id quod euincitur ex 3. cap. huius epistolæ: Qui natus est ex Deo, non peccat: & non potest peccare, peccatum scilicet ad mortem, de quo Heb. 6. & 10. & per quod sententia prædicta contendit irritam fieri posse remissionem peccatorum. At reprobi peccant hoc modo, & tale admittunt peccatum. Ergo non sunt nati ex Deo: ac proinde sequitur, illis nunquam remitti peccata. Si autem illis non remittuntur vnquam peccata: ergo peccatorum remissio non potest in illis fieri irrita: vbi nulla vnquam fuit. 5.

SEXTÒ,

6. SEXTÒ, ab alio consequenti, hoc est, à pace conscientiæ. Qui habet remissionem peccatorum, iustificatus est: & iustificatus pacem habet cum Deo. Rom. 5. Reprobi nunquam habent talem pacem conscientiæ apud Deum. Vnde Propheta: Non est pax impiis, dicit Dominus. Ergo, &c.

7. SEPTIMÒ, ab alio consequenti remissionem peccatorum: nempe à iure & possessione æternæ vitæ. Qui remissionem peccatorum impetrat, ius etiam æternæ vitæ recipit: & qui ius recipit, tãdem in possessionem ingrediatur necesse est. Atqui reprobi nunquam habent ius, neque possessionem æternæ vitæ. Ergo, &c.

8. REMITTERE peccata, & iustificare: item remissionem peccatorum consequi, & iustificari: idem sunt. Rom. 4. de iustificatione loquens, citat dictum Psal. 32. Beati quorum remissæ sunt iniquitates. Quicunque autem iustificãtur, etiam glorificantur: Rom. 8. At reprobi non glorificantur, non igitur iustificantur: quare nec remissionem peccatorum consequuntur vnquam.

AT excipies: Quomodo dicis, reprobos nunquam recipere gratiam Dei, Spiritum sanctum, remissionem peccatorum, cum Heb. 6. Apostolus sic dicat: Impossibile est, eos qui semel illuminati sunt, gustauerúntque donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, &c.

RESPONDEO: Discrimen est inter dona Spiritus sancti, simpliciter, & dona Spiritus sancti regenerantis. Huius nunquam participes fiunt reprobi: & de hoc non loquitur ibi Apostolus. Sunt alia Spiritus sancti dona, vt illuminatio mentis: hanc damus. Item Apostolus ait: Gustauerunt, non autem, comederunt, deglutiuerunt, in ventriculo retinuerunt: sed tantùm gustauerunt. Faciũt igitur reprobi, sicut quidam, qui panem quidem oblatum, aut vinum, gustant: sed mox exspuunt, nec traiiciunt in stomachum, ideo illis non potest prodesse. Hic panis est Christus, vinum est sanguis Christi. Gustant sæpè reprobi dulcedinem etiam Euangelij, remissionis peccatorum, habent mirabiles gustus spirituales: sed nihil traiicitur in cordis ventriculum. Ergo hic locus non concludit, reprobos vnquã habuisse, aut habere posse Spiritum regenerationis & veram fidem. De fide autem temporaria damus: sed ea non est vera, neque iustificans fides.

QVOD verò ait Petrus, 2. Pet. 1. de reprobis hypocritis, qui cognitionem Christi iactant, sed veram Christi cognitionem non habent, cum neque veræ cognitionis fructus habeant: eos oblitos esse, sese à veteribus peccatis fuisse purgatos: iuxta consuetudinem Scripturarum intelligendum est, quæ sæpè solent iuxta iudicium charitatis, omnes illos qui baptismum suscipiunt, & dant nomen Christo, etsi hypocritica præditi sint fide, appellare sanctos, electos, iustos, peccatorũ remissionem consecutos, à peccatis ablutos: quia tales esse iudicat Ecclesia, licet coram Deo tales reuerà non sint. Nunc ad illa duo suprà citata Scripturarum dicta respondeo.

Primùm ad illud Ezech. 18. Sciendum est, ibi Dominum loqui de vera & perfecta conuersione impij, ab impietate ad pietatem, ita vt in ea constanter perseueret in finem vsque, cum ait: Si conuersus fuerit impius, vita viuet: omnium iniquitatum non recordabor. Ea enim est nota veræ conuersionis, si duret vsque in finem. Ita etiam cum ait, Si iustus auersus fuerit à iustitia, &c: de perfecta auersione à pietate ad impietatem loquitur. ij enim soli sunt, qui morte æterna moriuntur. Notandum præterea est, ibi non loqui de veris iustis coram Domino: ij enim (vt Scripturæ docent) nõ possunt æterna morte perire: de hoc autem iusto in Ezechiele ait, Morietur. Deinde verè iustorũ memoria non perit corã Domino: Psal. In memoria æterna erit iustus. De hoc autem iusto in Ezechiele sic ait Dominus: Iustitiæ quas fecit, non recolentur. Item, verè iusti nõ possunt recedere à iustitia, eo modo quo hîc loquitur Dominus: nẽpe per relapsum, qui est peccatum

catum in Spiritum ſanctum. Loquitur ergo de illis, qui videntur iuſti coram hominibus: de quibus Chriſtus alibi, Matth. 9. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Illud tertiò notandum: Solis remiſſa eſſe peccata, qui ſunt verè iuſti coram Domino: & contrà, illos ſolos eſſe verè iuſtos, quibus condonata ſunt peccata, cum vera iuſtitia ſita ſit in remiſſione peccatorum. Hæc cum ita ſe habeant, apparet, non poſſe hinc colligi, remiſſionem peccatorum ſemel impetratam, per inſequentem iniquitatẽ, irritam fieri poſſe. Nã tales iuſti, de quibus hic loquitur, cum non ſint verè iuſti coram Domino: nunquam remiſſionem peccatorum obtinuerunt, vt antè demonſtrauimus. Ergo non poteſt irrita fieri, quæ nulla eſt.

SED eſto, loquatur de verè iuſto, cui remiſſa ſunt peccata: hinc tamen nihil concluditur. Quare? Quia conditionaliter loquitur. Si (inquit) iuſtus auerterit ſe, &c. Conditionalis autem (vt Dialectici loquuntur) nihil ponit in eſſe. Nõ ſequitur: igitur ſe auertit verè iuſtus, à iuſtitia ſua, &c. Poteſt quidem auertere ſe, ſpectata eius natura: ſed ſpectata Dei promiſſione, qui de verè iuſtis pronuntiauit, Ierem. 32. Dabo timorem meum in cordibus eorum, vt non recedant à me, non poſſunt ſe auertere ea auerſione, de qua hic loquitur: perfecta ſcilicet; & finali. At, Quare ergo ſic loquitur Dominus, ſi non poſſunt per Dei gratiam auertere ſe? RESPONDEO: Duabus de cauſſis: tum vt illos doceat, quid ſibi faciendum ſit: nempe perſeuerandum in iuſtitia, & nullo modo ad iniquitatem declinandum: tum, vt eos in timore retineat. Hoc facit bifariam. Primùm, oſtenſa illorum imbecillitate, quod ſcilicet ſuapte natura faciles ſint ad hunc relapſum, à pietate ad impietatem: Deinde, patefacta ſua ira aduerſus eos, qui ſic prolabuntur: nimirum ſe illos æterna morte plexurum. Timor autem hic vtilis eſt ſanctis: quia hoc tanquam freno retinentur in officio & vera pietate, & ita cum timore & tremore ſuam operantur ſalutem, vt ad Philip. 2. Apoſtolus faciendum eſſe docet. Sed prior reſponſio, vera eſt reſponſio, ſumta ex genuina verborum Prophetæ intelligentia.

AD illud Matth. 18. Notandum primùm, parabolas & ſimilitudines non ita eſſe rebus, quarum declarandarum cauſſa illæ proponuntur, accomodandas, vt debeant cum rebus ipſis omni ex parte conuenire: alioqui non eſſent parabolæ, ſed res ipſæ. Spectanda ſemper eſt mens illius qui parabolam proponit, in quem finem proponat, & quid velit: alioqui multa abſurda conſequerentur. Cum igitur hæc ſit parabola, non debemus ſingula parabolæ verba, ad rem, de qua loquitur Chriſtus, nimis argutè accommodare, vel potius torquere: ſed ſpectanda eſt Chriſti mens & propoſitum. Docuerat, condonandas eſſe fratribus iniurias, ſeu debita. Mox ſubiecit hanc parabolam, ad ſuum propoſitum confirmandũ, & declarandum. Hac igitur parabola docet neceſſarium eſſe, vt qui volunt ſibi à Deo debita remitti: ipſi quoq; fratribus debita cõdonent. Hæc enim parabola primò proponit exemplũ regis, qui cõdonauit ſeruo debitum. Docet igitur, nos habere Dominũ cæleſtem, clementẽ & facilimũ ad condonanda peccata: ſed ita, vt cum non ſimus ſoluendo, ea nobis condonari petamus. Proponit deinde exemplũ famuli, qui non condonauit confamulo ſuo: & verba regis, An nõ debuiſti & tu cõdonare conſeruo tuo? Docet igitur, Deũ à nobis exigere, vt viciſſim fratribus veniã petentibus iniurias condonemus: & debita, cum non ſunt ſoluendo, remittamus. Subdit poſtremò, regẽ iuſſiſſe ingratũ famulum tradi in manũ tortoris, &c. Propoſita verò parabola mox Chriſtus, quid ſibi illa voluerit indicare, explicat dicẽs: Sic & Pater cęleſtis faciet vobis, ſi nõ remiſeritis quiſq; de cordibus veſtris. Ex iis verbis nõ debet inferri, Deum igitur peccata iam condonata iterum nobis imputaturũ, & ea puniturũ: quia pugnat hæc doctrina cũ apertis Scripturarũ teſtimoniis, vt patet. Sed vnũ cõcludit, idq; conditionaliter: niſi igitur & nos remittamus

tamus fratribus, daturos nos grauissimas pœnas, idq; (vt hoc demus ἐκ τῆς ὑστερο-χῆς) in carcere inferni. At quomodo potest hoc fieri, si iam condonata sunt nobis peccata? RESPONDEO: Quia si non remittimus, testimonio est, nobis quoque non fuisse remissa: cum nostra fraternarum iniuriarum remissio, effectus sit remissionis diuinæ, qua nobis nostra remisit peccata. Summa: Voluit Christus ostendere, illos falli, qui putant sibi remissa esse peccata à Deo: cum tamen interim ipsi non remittant fratribus.

ETIAM sic dici potest: Christum voluisse docere hac parabola, quid nobis futurum foret, si Deus summo iure vellet nobiscum agere, cum non remittimus fratribus ex corde puro: nempe id quod etiam illi ingrato famulo. Iure enim posset Deus omnia à nobis repetere debita. At nõ sequitur, illud ergo fieri. Quis enim est nostrûm, qui etsi remittit iniurias, remittat tamen ex tam puro corde, quàm Christus exigit? Nobis tamen dubitandum non est de remissione peccatorum nostrorum.

AD id, quod dicunt isti doctissimi virĩ, pro conciliandis iis Scripturarum locis, qui videntur pugnare: Etsi remissio peccatorum fit irrita, quia tamen non fit vitio Dei, sed nostro: iccircò loca Ezechielis & Matth. 18. non pugnare cum aliis locis, quibus probatur remissio peccatorum esse rata & firma: hæc enim intelligi de firmitate remissionis peccatorum, quò ad Deum, & respectu Dei. RESPONDEO: Hoc modo loca illa, meo iudicio, nõ conciliari. Etenim si potest fieri irrita quouis modo, nempe vitio nostro: ergo Deus peccata semel obliuioni tradita, in memoriam reuocabit: id est, puniet. At ipse ait absolutè, Non recordabor amplius. Non ait, Nõ recordabor amplius, nisi vos iterum peccetis: neque ait, Quod ad me attinet: sed absolutè pronuntiat, se non amplius recordaturum.

DEINDE, Quæ erit certitudo nostræ salutis, & condonatorum peccatorum, & quòd Deus non puniet nos propter illa: si remissa peccata, iterum in iudicium & ad pœnam reuocari possunt?

TOLLITVR etiam discrimen inter legem & Euangelium. Quod autẽ est discrimen? Hoc, quòd in lege, & per legem offertur salus, sed cum operum cõditione. In Euangelio, certa, sine conditione: tantummodo recipiamus illam. Quomodo? Fide. Vbi? In cor apertum & dilatatum per contritionem. Si igitur remittuntur peccata cum hac conditione, nimirum si non amplius peccemus: quòd si peccemus iterum, illa antè condonata, in iudicium productum iri: relapsi sumus ad legem. Præterea si talis conciliatio valet, nos quoque de lege sic possumus dicere: certam esse salutem & iustificationem ex lege, quod ad Deum attinet, quia per eũ non stat, quin iustificemur ex operibus legis: sed vitio nostro fieri, ne iustificemur. Et hoc verum est. Si autem idem etiam dicimus de Euangelio, remissionem quidem peccatorum esse firmam & certã respectu Dei: sed nostro vitio fieri, vt iterum imputentur, & salus sit incerta: Quod igitur erit discrimen inter Euangelium & legem? In lege, & per legem, salus & iustitia, ac gratia Dei nobis erat incerta, non rata, non firma: idque vitio nostro. Differt autem in hac re Euangelium à lege. Ergo in Euangelio iustitia, salus, remissio peccatorum, gratia Dei, nobis in Christum credentibus est certa, firma, constans, nec potest fieri irrita: quia pendet ex gratia Dei, sine respectu & conditione nostrorum operum. Illud igitur constanter aio, remissionem peccatorum, in quibus locum habuit semel, in eis semper esse firmam & ratam, nec ob vllum peccatum in eis posse fieri irritam: Quia electi peccatum illud, per quod irrita fieri potest, nunquam admittũt. Reprobi verò, nunquam ipsam peccatorum remissionem verè consequuntur. Illud verò addo nouorum peccatorum nouam semper remissionem electis esse petẽdam, & impetrandam. Multi quoque Patres, & inter Scholasticos præcipui, non

solùm

solùm mecum sentiunt: sed etiam multis, & firmissimis quidem illis rationibus, hanc nostram sententiam probant, atque confirmant. Scio quàm magni sint viri, qui diuersam sententiam defendunt: & illos obseruo, atque suspicio. Cæterùm quia nihil dicendum aut docendum est, contrà quàm sentias aut credas: idcirco (sine vllius tamen præiudicio) meam volui hac de re, cãdidè atque apertè explicare sententiam: meliorem amplexurus, si melior demonstrabitur. Quanquam (vt liberè quod sentio dicam) si bene altera sententia intelligatur, agnoscetur nihil à nostra differre: nisi in hoc, quòd illi volunt, ipsos quoque reprobos, sua fide temporaria, remissionem peccatorum assequi. De electis enim nulla inter illos & me est controuersia. Cæterùm cum isti quoque doceãt & scribant, fidem temporiam non esse veram & iustificantem fidem: cõsequitur, de istorum etiam doctorum virorum sententia, reprobos temporarios non consequi verè remissionem peccatorum, nempe coram Deo: quare neque verè irritam in eis fieri posse, vbi verè nulla est. De iudicio autem Ecclesiæ, alia est quæstio: sed ea ad præsentem locum non pertinet. De septimo igitur capite, hæc dicta sunt.

DE STVDIO CHRISTIANI HOMINIS: in cap. 2. Epistolæ D. Iohannis, in illa verba:

Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε.

IN hac prima parte, summam totius doctrinæ Christianæ complectitur Apostolus. Duo enim sunt studia Christiani hominis, in quæ tota tendit Christiana doctrina: studium innocentiæ, ac sanctitatis: & studium fidei, ac pietatis.

STVDIVM innocentiæ voco, studium vitandi peccata, & faciendi bona opera, denique studium diuinæ legis implendę. Studium pietatis appello, studium fiduciæ, de remissione peccatorum, déq; æterna salute consequenda, in vnum verum Deum, & in vnum IESVM CHRISTVM collocandæ & firmandæ: denique studium amplectendi & retinendi Euangelij fide.

IN hæc duo studio resolui totam Scripturã sacram, hinc manifestum est. Vniuersa enim Scriptura (vt scitis) secatur in duas partes, in Legem & Euangelium Lex docet, quid voluerit & velit Deus nos in suum honorem facere: nempe & vitare malum, & facere bonum. Euangelium docet, quid Deus ipse voluerit & velit in nostram salutem præstare: nempe & ab omni malo liberare, & veris cælestibúsque bonis cumulare vtrunque autem per Christum. Illa requirit à nobis obedientiam mandatorum: hoc verò fidem promissionum. Hinc surgit vtrumq; studium, nimirum innocentiæ & pietatis: seu, & obedientiæ in legem, & fiduciæ in Christum. Sunt autem hæc duo studia ita simul coniuncta, vt vnum sine altero esse non possit. Nam neque lex, quæ vetat iniusta, & mandat iusta, sine fide Euangelij, id est, sine fiducia in Christum, verè vel fieri vel impleri à nobis potest: neque Euangelium, sine obedientia legis: seu fides in Euangelium, sine charitate in Deum & proximum, sinéque charitatis officiis, vllum potest in nobis solidum habere locum. Quare qui innocentiæ studet, Euangelium, seu Christum in Euangelio, amplectatur: & rursus, qui fide Christum amplectitur, in studium legis, seu in studium operum fidei incumbat, eámque in Christum fidem, operibus fidei testificetur, omnino necesse est. In his autem sita est tota doctrinæ Christianæ summa.

HÆC tria tradit hîc Apostolus in prima huiusce capitis parte. Primò docet,

ſtudium innocentię,id eſt,vitandi peccata,& ſanctitatem conſequendi,finẽ eſſe, ad quem non ſolùm ipſe hac Epiſtola,ſed tota diuina Scriptura, nos Chriſtianos vocat & ducit. Hoc docet, cum ait: τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε: hoc eſt,Filioli,hæc ſcribo vobis,vt ne peccetis. Docet igitur, Chriſtiano homini, qui iam remiſſionem præteritorum peccatorum conſecutus eſt: deinceps in primis ſtudendum eſſe peccatis vitandis, & innocentiæ aſſequendæ: & huc totam Epiſtolam,imò vniuerſam Scripturam ſanctam ſpectare. Proinde hæc eſt ceu totius Epiſtolæ propoſitio: Hæc ſcribo vobis,vt ne peccetis. Hoc eſt primum.

Cæterùm,quia iuxta etiam doctrinam huiuſce noſtri Apoſtoli, in capite præcedenti traditam,fieri nullo modo poteſt, vt quandiu ſumus in hac carne corrupta,non peccemus: iccirco quódnam remedium huic malo adhibendum ſit, docet: nimirum ſtudium pietatis, ſeu fides in Chriſtum aduocatũ noſtrum & ἱλασμὸν pro peccatis noſtris. Hoc docet,cum ait, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. Docet igitur, electis, fidelibúſque, ad quos ſcribit, etſi,dum ſtudent innocentiæ, ſubinde præter ſuum animi propoſitum peccant: non propterea tamen de ſui ſalute vllo modo eſſe dubitandum. Quid ita? Quoniam eum,quem ſemel habuimus redemtorem IESVM Chriſtum,eundem perpetuò habemus iuſtum aduocatum: noſtram ſcilicet iuſtam cauſſam & iuſtiſſimè & efficaciſſimè agentem: ídque non apud inimicum vel ſibi vel nobis. ſed apud eum,qui & ipſi aduocato,& nobis reis pater eſt, & clementiſſimus & iuſtiſſimus: ita vt nec (quæ ſua eſt paterna clementia: eſt enim Pater) velit, nec (quæ ſua eſt iuſtitia: eſt enim Deus) poſſit,nos electos fideles, quíque ſtudemus innocentiæ, propter hæc, in quæ quotidie præter Spiritus noſtri ſententiam labimur, peccata,perdere & exhęredare: propterea quòd,qui noſter eſt aduocatus Chriſtus,idẽ etiam eſt ἱλασμὸς, id eſt, plena & perfecta ſatisfactio pro peccatis noſtris, & omnium,qui fuerunt aut futuri ſunt in mũdo,electorum. Hoc eſt alterum, ſtudium ſcilicet pietatis,id eſt,fidei,certæq; de noſtrorum venia peccatorum,ideóque de ęterna noſtri ſalute propter Chriſtum, noſtrum & ἱλασμὸν & aduocatum iuſtum, fiduciæ: imò (vt ipſe Apoſtolus vocat) ſcientiæ. Ecce igitur duo ſtudia, in quæ Chriſtiano homini ſemper eſt incumbendum: ſtudium innocentiæ, ac ſanctitatis: & ſtudium fidei,ac pietatis.

Cęterùm,quoniam multi hoc alterum ſtudium,nempe pietatis & fidei,quam cognitionem & Dei & Chriſti appellat Apoſtolus, ſeparant à priore, dum quidam iactant pietatem & fidem, Dei nimirum & Chriſti cognitionem: & interim tamen nil curant primum ſtudium, vitandi ſcilicet peccata, ſeruandíque legem Dei (quales erant tempore Iohannis Carpocratiani, & alij multi) iccirco tertio loco docet Apoſtolus,hoc ſtudium pietatis cum ſtudio innocentiæ,ſeu fidem cũ obedientia mandatorum Dei: & cognitionem Dei ac Chriſti, cum eiuſdem Dei dilectione & Chriſti imitatione, ita eſſe coniunctam, vt illa ab hac ſeparari nullo modo queat. Hinc igitur facilè agnoſci poſſe, in quo nã verè ſit pietatis ſtudium: nimirum in eo,in quo etiam apparet eſſe verum innocẽtiæ ſtudium: ſeu,eum verè cognoſcere Deum, qui legem Dei ſtudeat ſeruare, eúmque verè in Chriſtum credere, qui Chriſtum ſtudeat in obedientia legis diuinæ imitari. Hoc tractat Apoſtolus illis verbis: καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Hæc eſt ſumma totius huiuſce primæ partis, imò ſumma totius Chriſtianæ doctrinæ. Diligenter ergo (vt ad quartum gradum noſtræ methodi veniamus) ſingula hæc tria capita,imò & ſingula verba, ſunt nobis explicanda.

QVOD

QVOD ad primum, quod est de studio innocentiæ, vitandorúmque peccatorum, ait: τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. Christiani, quà homines sunt, filij sunt Adæ, & filij hominum: qua Christiani, regeniti per Spiritum sanctum, primò & propriè filij Dei sunt. Iohan. 1. Secundò & impropriè, filij etiam eorum, quorum opera Deus ad eos regignendos est vsus, dicuntur. Sic Galat. 4. quia Paulus eos tanquam Dei minister regenerauerat in filios Dei, sua verbi Dei prædicatione: ideo eos suos vocat filiolos 1. Corin. 4. idem docet, idem Apostolus, dicens: Corinthios posse quidem dicere, se habere multos pædagogos, sed multos patres non. Quare? Quia (inquit) ego ipse per Euangelium vos genui. In hunc sensum etiam Iohannes, eos, ad quos scribit, fideles, vocat τεκνία. non simpliciter ait τέκνα, filij: sed in diminutiuo, τεκνία. Quasi dicat: nuper in salutem geniti filioli. Plus enim teneri amoris exprimunt hæc diminutiua, quam sua positiua: vt corculum, ocellus, animula, filiolus. Hac ergo voce suum tenerum erga fideles amorem exprimere, & ita beneuolos attentósq; eos sibi reddere voluit Apostolus. Dum enim nos vocat filiolos, docet se paterno erga nos amore affectum esse: proinde se non posse tradere nobis doctrinam, nisi salutarem. Docet hîc, quali amore pastores debeant esse erga suos populos affecti: nimirum paterno, & paternum affectum illis non tantum verbis, sed reipsa & officiis significare, vt reuerà eos possint filiolos appellare.

NVNC videamus, quàm salutarem doctrinam adferat hic bonus pater, suis filiolis. τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. In hoc totus est iste bonus Pater, ísq; senex, vt filiolos suos retrahat à peccatis. Proinde docet, hoc primum esse debere bonorum filiorum studium, nimirum vt studeant peccatis vitãdis, innocentiæque, quantum per Dei gratiã in hac carne licet, recuperandæ. Propterea hanc quasi totius Epistolæ propositionem proponit, dicens: τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. Atque huc etiam spectat illa prima propositio, quam toti suę Epistolę præfixerat, dicens: θεός ἐστι φῶς, καὶ σκοτία (id est, vt Scholiastes ait μηδὲ ἄγνοια, μηδὲ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἀδημία. Quæ est ratio huius Apostolicæ propositionis? Hæc, quoniam hanc Epistolam iccirco ad nos scripsit, vt communionem habeamus cum Deo & Christo: & ita gaudium nostrum sit plenum perfectúmq;. Hoc in procemio suæ Epistolæ præmiserat. Communionem autem cum Deo habere non possumus, si in peccatis perseueremus, seu si in tenebris ambulemus. Hoc etiam antea demonstrauerat. Est enim Deus lux purissima καὶ σκοτία (id est) μηδὲ ἄγνοια μηδὲ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἀδημία. Nulla autem est conuentio luci cum tenebris. Ergo quicunque communionem habere vult cum Deo, peccare desinat necesse est. Videmus igitur in quem finem proponat hanc propositionem, totusque in hoc sit Apostolus, vt retrahat nos à peccatis, & ad studium innocentiæ ac puritatis impellat: nimirum vt hac ratione perfectam cum Deo habere possimus communionem, ideóque perfectum gaudium.

Commodum autem, imò necessariò, iis quæ scripsit in primo capite, subiecit hanc propositionẽ: τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. Duo.n. præcipuè scripserat. Primùm, officio legis functus, docuerat, omnes homines quamuis sanctissimos, conclusos esse sub peccato, & neminem esse qui non peccet. Et hoc, cùm dixit: ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτὸς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Deinde cùm caput concludit, dicens: ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Hoc fuit proprium legis officium: per legem enim cognitio peccati. Hoc est primum. Alterum quod scripserat, fuit proprium Euangelij. Docuerat enim, gratiam & misericordiam Dei per sanguinem Christi omnibus peccatoribus esse expositam: ita vt si nos tantùm confiteamur peccata nostra, Deus mox pro sua fide & iustitia, ea nobis omnia sit gratis condo-

naturus. Hoc est alterum. Ex vtroque potuissent permulti maiorem peccandi licentiam sumere. Ex primo quidem sic: Non possumus carere peccato: Ergo si peccemus, non simus admodum hac de re solliciti, neque angamur animi. Quid enim? Volumus ne pro ea re animo cruciari, quam vitare non possumus? Ita studium vitandi peccata potuissent negligere. Ex altero verò hoc modo: Misericordia Dei exposita est omnibus: & modò confiteamur peccata nostra, ille (quæ sita est fides & iustitia) ea nobis propter sanguinem Christi remittet. Ergo nihil refert si peccemus. nam remissio peccatorum semper est in promptu: imò bonũ est peccare, vt & nos habeamus quod confiteamur, & gratia Dei inueniat in nobis quod remittat. Iohannes igitur, cui optimè nota erant carnalia hominum ingenia, occurrit, & ait se in longè alium finem hæc scripsisse & scribere, quàm vt huius scriptionis occasione peccatis laxentur frena: se potiùs scribere hæc, vt non peccetur. Ideo ait, Hæc. Quæ? Primùm, quòd scripsit, nos huius esse naturæ (nempe corruptæ) vt nemo sit, qui possit vnquã dicere, se esse sine peccato. Hoc in hunc finem scripsit, vt agnita nostræ carnis infirmitate, & ad peccandum propensione, cautiores simus ne peccemus, néve carni nostræ obtemperemus: tantum abest vt propterea debeamus studium vitandi peccata remittere. Deinde, quòd scripsit de misericordia Dei omnibus exposita, ita vt, modò confiteamur peccata nostra, ille mox ea remittat: hoc non in hunc finem nobis scripsit, vt nobis peccandi licentiam concedat: Absit: sed contra potiùs, vt per veram resipiscẽtiam, accepta peccatorum remissione, deinceps à peccatis, quoad eius fieri potest, abstineamus. Deinde, vt si forsan nostram incessat mentem aliqua diffidentiæ, ac desperationis, propter admissa peccata, tentatio: illam mox, spectata Dei misericordia, à nobis depellamus: & sic, ne cùm alia admiserimus peccata, in hoc etiam peccati genere, id est, in diffidentia & desperatione, peccemus: quo peccato nullum grauius inueniri potest. Si enim post alia peccata hoc etiam admittamus, vt desperemus de misericordia Dei, nec fidamus Christo: fit vt reliqua etiã omnia imputẽtur, & præcludamus viam ne alia remittãtur. Et propter hoc ait Christus, Arguet mundũ de peccato, quia non crediderũt in me. Si verò post admissa reliqua omnia peccata, saltem seruemus præceptum, de fidendo Dei misericordiæ & Christi meritis: reliqua omnia peccata remittuntur. Facit ergo hæc doctrina, de misericordia Dei omnibus exposita, nõ huc, vt laxet frena peccatis, sed magis huc, vt à præteritis peccatis liberemur, & præceptum de spe salutis in misericordia Dei collocanda non transgrediamur, & ita vt verè non peccemus.

VIDEMVS nunc, quàm commodùm Iohannes iis, quæ suprà dixerat, tum de peccatis nostris, déque nostra ad peccandum propẽsione, tum de sanguine Christi peccata abluente, déque misericordia Dei ad peccata remittenda omnibus exposita: subiecerit hanc propositionem, τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε.

FACIT Iohannes, vt bonus medicus erga ęgrotum. Esto ægrotus, qui semper aliqua febri, vt est hectica, laboret: & eam ipse ægrotus non sentiat. Medicus illum curaturus, duo facit. Primùm, proponit ægroto suum malum: & docet, eum febre ossibus inhærente ita laborare, vt nunquam possit dicere, se esse sine febri. In quem finem hoc facit? Non certè vt ægrotus desperet & dicat: Quandoquidem sum ita ægrotus, vt nunquam sim sine aliqua febri: ergo quidquid arriserit palato, etiamsi noceat, comedam ac bibam. Minimè: sed in hunc finem facit hoc primũ officiũ medicus, vt ægrotus spectato suo morbo graui, sinat securari: & studiosiùs caueat sibi ab illis rebus, quæ ipsũ morbũ magis ac magis grauare possũt. Admonet igitur illũ suæ febris continuæ, ne in maiorẽ incidat febrim, & pereat. Ita Iohan. admonet nos peccati perpetuò nobis inhærẽtis, & in sui obsequiũ trahentis,

hentis, noſtræque ad peccandum propenſionis: In quam verò finem? vt ſimus cautiores, ſtudioſiúſque caueamus ne peccemus. Deinde aliud officium faciet medicus ille. Oſtendet ægroto, quódnam ſit præſentiſſimum remedium aduerſus febrem illam: illúdque ei præſcribet & dabit, dicens: Ne dubites, vtere ſemper hoc medicamento, quod ſemper tibi ad manum erit: & non morieris. In quẽ finem hoc alterum facit officium? Non certè vt ægrotus per hoc præſentiſſimum medicamentum factus ſecurus, licentiam ſumat, edendi, bibendi & agendi quiduis, etiam ſi noceat, & ita ſeſe in grauiorem morbum conijciat: ſed cõtrà, vt ſpe ſanitatis, propter oblatum & in promptu poſitum medicamentum concepta, partim ſtudioſiùs abſtineat ab illis, quæ febrim accendunt, partim continuo medicamenti vſu magis quàm antea valetudinem curet. Quare finis eorum omnium, quæ & dicit & facit medicus erga hunc ægrotum, eſt, ne grauiùs ægrotet, néve moriatur, ſed ſanetur & viuat. Ita facit Iohannes. Nunc tenemus quorſum præcedenti doctrinæ ſubiecerit hanc concluſionem dicens: τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. Qua concluſione, & eorum quæ dixit, & totius Epiſtolæ finem eſſe, vt ne peccemus, docet.

Hoc eſt primum ſtudium hominis Chriſtiani: ſtudium ſcilicet vitandi peccata, & ſanctitatis innocentiæq; recuperandæ.

Παρέκβασις *De vitandis peccatis, ſeruandaq; lege Dei.*

QVONIAM verò hic locus inſignis eſt, de ſtudio vitandi peccata: liceat nobis, eum fuſiùs explicare, & oſtendere, ſtudium hoc vitandi peccata, & ſanctitatis atque innocentiæ promouendæ, non ſolùm Epiſtolæ Iohannis ſed omnium etiam Scripturarum, imò & omnium operum Dei, quæ pro nobis egit & agit, finem eſſe. Multi ſunt fines Scripturarum & operum Dei: quorum primus ac præcipuus eſt ipſius Dei gloria: alij verò ſunt fines ſecundarij: qui omnes tamen ad hanc gloriam Dei promouẽdam ordinantur. Inter hos primum locum tenet ſtudium ſanctitatis & innocentiæ. Sicut igitur Iohannes dixit, Hęc ſcribo vobis, vt ne peccetis, Quaſi dicat: ſed vt ſanctitati & innocentiæ ſtudeatis: ſic ego ex illa hypotheſi hanc generalem theſin colligo: Quæcunque in diuinis literis ſcripta ſunt, in hunc finem à Spiritu ſancto ſcripta ſunt, vt ne peccemus, ſed vt ſanctitati & innocentiæ ſtudeamus. Quare hoc ſtudium innocentiæ & ſanctitatis, finis eſt Scripturarum. Idem enim finis fuit reliquis ſcriptoribus omnibus, tam Prophetis quàm Apoſtolis in ſuis ſcriptis, quàm etiam Iohanni in hac Epiſtola: fuit enim etiã omnibus idem dictator Spiritus ſanctus. Finis autem in hac Epiſtola Iohanni fuit, vt ſtudeamus peccatis vitandis, & ſanctitati, ſeu bonæ conſcientiæ in nobis conſeruandæ: Hæc (inquit) ſcribo vobis, vt ne peccetis. Studium igitur ſanctitatis & innocentiæ, finis eſt, in quẽ omnes Scripturæ tendunt. Sed hoc melius apparebit ſi totam Scripturam in ſuas partes ſecemus, & quódnam cuiuſq; partis officium, quíve finis ſit, videamus.

TOTA ſacra Scriptura (vt noſtis) ſecatur in Legem & Euangelium. hiſtoriæ enim omnes vel ad legem, vel ad Euangelium pertinent.

LEX, dum docet quid vitandum, quídve agendum ſit, tam in ijs quæ Deum, quàm quæ proximum & nos ipſos ſpectant: quid aliud docet quàm innocentiam & ſanctitatem; & in quem alium finem tendit, quàm vt & peccatis vitãdis, & ſanctitati innocentiæque ſtudeamus? Declina à malo (inquit) & fac bonum. Hac ſua de malo vitando bonóque faciendo doctrina, ſeu de peccatis fugiendis, iuſtitiáque & ſanctitate perſequenda, tria nos docet Lex. Primò, quales fueri-

mus, à Deo ſcilicet creati: ſecundò, quales iam ſimus, in noſtra natura: tertiò, quales eſſe debeamus. Finis autẽ horum trium vnus eſt: nimirũ vt & peccatis vitandis, &, innocentiæ conſequendæ perpetuò incumbamus, bonámq; conſcientiam retineamus. Primò docet, quales fuerimus, ſcilicet à Deo creati: nempe iuſti, innocentes, ſancti. Docet enim nos tales fuiſſe, quales iam docet & iubet nos eſſe. Iubet autem nos eſſe ſanctos, innocentes. Docet igitur nos fuiſſe innocentes. In quem finẽ hoc docet? Vt affecti deſiderio prioris innocentiæ, ei recuperandæ ſtudiũ continenter nauemus. Secundò docet, quales ſimus in præſentia, in noſtra natura: nimirum peccatores, impuri, Lernę malorum omniũ. Ro. 3. Per legẽ enim cognitio peccati. Quorſum hoc? Vt exoſi peccatũ, quod in nobis per Legem videmus, illúdque deteſtati, confugiamus ad Chriſtum: quò ab eo liberemur, & veram iuſtitiam ac ſanctitatem induamur: & vt cognita noſtræ carnis imbecillitate, malitia, & ad peccandum propenſione, ſtudioſiùs peccata caueamus, néue noſtræ carni fidamus. Ideo Paulus ait Galat. 3. Legem pædagogũ fuiſſe ad Chriſtum. Tertiò docet, quales eſſe debeamus: Quales? Quales eramus initiò ante peccatum, innocentes, ſancti. In quem finem? Vt huic innocentiæ & ſanctitati recuperandæ, diligẽtem perpetuámque nauemus operam. Ideo ait: Et quid Deus vult à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & (ſicut in Deuteronomio ſcriptum eſt) ſerues mandata eius? Quorſum igitur ſpectet Lex, & quis ſit eius finis, videmus: nempe vt ne peccemus, ſed ſanctitati ſtudeamus. Ideo 1. Timoth. 1. Finis (inquit) Legis charitas de corde puro, &c.

Evangelivm verò quid docet? quídue annuntiat? Cùm nos non potuiſſemus per opera Legis iuſtificari? Chriſtum filium Dei incarnatũ, paſſum mortuúmque eſſe pro peccatis noſtris: pro nobis ſatisfeciſſe, nos per illum redemtos, remiſſionémque peccatorum conſequutos eſſe. In quem finem hæc annuntiat Euangeliũ? Vt præteritorum peccatorũ remiſſione & Spiritu ſancto per Chriſtũ donati, deinceps vitemus peccata, & Legem Dei implere ſtudioſiùs curemus. Lucæ 1. Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitauit & fecit redemtionem plebi ſuæ, (Quorſum?) Vt ſine timore de manu inimicorũ noſtrorũ liberati, ſeruiamus illi, in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtri. Tit. 2. Apparuit enim gratia Dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatẽ & ſecularia deſideria, ſobriè & iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo, exſpectantes beatã ſpẽ, & aduentũ gloriæ magni Dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti: qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorẽ bonorũ operũ. Locus Pauli ad Ro. 6. perſpicuè quod dico demonſtrat, & docet: Quod enim hîc facit Iohãnes, fecerat idem Paulus in Epiſtola ad Romanos. Primùm officio legis functus, cõuicit omnes homines peccati? omnes enim peccaſſe, & egere gratia Dei. Deinde officium Euangelij fecit, docens, miſericordiam & gratiam Dei omnibus credentibus expoſitam eſſe in ſalutem, omnéſque fide iuſtificari: imò vbi abũdauit delictum, ibi ſuperabundare & gratiam. Tertiò: Quoniam hac doctrina abuti potuiſſent carnales homines ad maiorem peccandi licentiã, dicentes: Benè, peccemus igitur, vt gratia abundet: iccirco Paulus occurrit, & docet ſe in longè alium finem, hanc Euangelij doctrinam de gratia Dei ſcripſiſſe, quàm vt licentiam Romanis daret peccandi: imò in hunc finem, vt ſemel in Chriſto per fidem mortui peccato, non amplius viuant in illo: id eſt, ne ampliùs (vt hîc loquitur Iohãnes) peccent. Ideo ait cap. 6. Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abundet? Abſit. & adfert ibi duo præcipua argumenta, quibus docet, ex ea doctrina de gratia Dei nõ poſſe colligi, eſſe igitur peccandum: ſed contrà potiùs, non eſſe peccandum. atque ita docet, Euangeliũ & gratiam Euangelij

eò

eò ſpectare, vt ſemel mortui peccato, non amplius illi ſeruiamus: ſed reſuſcitati cum Chriſto, in nouitate vitæ ambulemus. Vtrunque autem argumentum ἐμφατικῶς proponit, & egregiè amplificat. Primum fuit: fide Euangelium amplexi acceſſimus ad Chriſtum, & mortui ſumus peccato, (nam per fidem in Euangelium, peccato morimur coram Deo) atque ita mortui ſumus, vt etiam ſimus ſepulti: id quod Symbolo Baptiſmi teſtificamur. (hanc amplificat;) Qui autem mortuus eſt alicui, non poteſt amplius, nec debet ei ſeruire. (Concludit per interrogationem, dicens,) Qui igitur mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? Hoc eſt primum argumentum.

ALTERVM ibi tractat: Quid igitur? Peccabimus, quia nõ ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Abſit. An neſcitis, quòd cui accommodatis vos ipſos ſeruos ad obediendum: eius ſerui eſtis, cui obeditis: ſiue peccati ad mortem, ſiue obedientiæ ad iuſtitiam? &c. Argumentum tale eſt: Illi ſeruiendum eſt, in cuius ſeruitutem nos addiximus, & cuius facti ſumus ſerui. Atqui liberati à peccato per Chriſtum, facti ſumus ſerui iuſtitiæ: idque per doctrinam Euangelij, fide receptam. Ergo nõ eſt ampliùs ſeruiendum peccato, ſed iuſtitiæ. Ex hoc Pauli loco ſatis abundè patet Euangelium in hunc finem annuntiari & prædicari, vt mortui peccato, non ampliùs viuamus in illo: ſed iuſtitiæ, innocentiæ, & ſanctitati, nouæque vitæ perpetuò ſtudeamus. Huc etiam reſpicit tota lex, cùm nihil aliud doceat quàm innocentiam & ſanctitatem. Ergo finis non ſolùm epiſtolæ Iohãnis, ſed totius Scripturæ, eſt, vt ne peccemus, ſed innocentiæ & ſanctitati incumbamus.

NEQVE verò hoc ſtudium finis tantùm eſt totius Scripturæ ſanctæ: ſed etiam finis eorum omnium, quæ Deus & Chriſtus pro nobis egit, & agit.

PARTIOR autem hæc opera Dei in tria genera, in opera creationis, conſeruationis, ac gubernationis: deinde, in opera redemtionis per Chriſtum factæ: denique, in opera communicatæ redemtionis & gratiæ. Quod ad primum operum genus attinet: creatus fuit mundus: idque propter hominem. & hoc in quem finem? Vt homo hinc agnoſcat Deum, & agnitũ glorificet. Rom. 1. Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur: ſempiterna quoque eius virtus & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles: Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerũt, aut gratias egerunt. Quomodo glorificatur Deus? obedientia legis ipſius, ſanctitate ſcilicet & innocentia. Ergo ſtudium ſanctitatis & innocentiæ, finis vnus eſt, propter quem mundus creatus eſt. Fuit item homo creatus ad imaginem Dei, in iuſtitia & ſanctitate: Eph. 4. Cur? vt in ea ſeruaret ſe, & glorificaret Deum.

Mũdi creatio.

Hominis creatio.

POSTQVAM peccauit: peccatum à Deo punitur. Hoc tum in electis, tum in reprobis apparet. puniuntur enim peccata. Quis finis? vt cum in ſeipſis, tum in aliis agnoſcant, peccatum Deo diſplicere, & ita illud fugiant, & diſcant obedire Legi Dei.

Punitio peccati.

ITEM, Æternæ damnationi adiudicauit Sathanam, & reprobos impios. Quis finis? Vt Electi inde diſcant non peccare: & ſi peccent, reſipiſcere, obediréque legi Dei.

Aeterna damnatio diaboli.

NON ſtatim ſemper punit Deus peccata, ſed differt. In quem finem? Vt homines ad hanc Dei patientiam reſipiſcant, diſcántq; non peccare. Rom. 2. An ignoras, quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

Patientia Dei.

BENEFACIT Deus omnibus etiam reprobis. Matth. 5. Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos. Quorſum? Vt inde diſcamus eſſe perfecti, benefacere omnibus, etiam inimicis. Matth. 5. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt: qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos: & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.

Beneficentia Dei.

Promißiones. Opera redemtionis eodem ſpectant. Cur enim poſt peccatum adiecit promiſſiones, de redimendo humano genere per Chriſtum, idque gratis? Ne deſperemus de miſericordia Dei, & ſic tanquam deſperati proiiciamus nos in omne vitiorum & ſcelerum genus: ſed contrà, ſpe veniæ peccatorum concepta, reſipiſcamus.

Lex in Sina. Cvr dedit deinde Legem in monte Sina, inſtituit Eccleſiam: dedit Prophetas: per eos eam rexit, gubernauit vſque ad Chriſtum, modò peccata puniendo, modò reſipiſcentium gratis miſerendo? Vt modò timore Dei affecti, abſtineremus à peccati: modò miſericordia & gratia ſuffulti & adiuti, in ſanctitatis ſtudium neruos intenderemus.

Vita Chriſti. Tandem venit Chriſtus, ſubiicitur Legi, viuit ſanctè & inculpatè, ait ſe non veniſſe ſolutum Legem, ſed impletum, obediens eſt Patri in omnibus, idq; vſque ad mortem: nempe etiam, vt eius exemplo diſceremus, & peccata vitare, & Legi Dei obtemperare. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, & vos faciatis. Et qui dicit ſe in eo eſſe, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Finis ergo vitæ, & conuerſationis, & obedientiæ Chriſti non poſtremus, eſt, vt nos quoque peccatis vitandis, & ſanctitati legíque implendæ operam demus. Curat ægrotos, ſuſcitat mortuos, paſcit famelicos: in quem verò finem? Præter alios fines, vti erat doctrinæ confirmatio, hic etiam vnus fuit: vt homines, agnita tanta Dei erga ſe bonitate, & certiores facti, ſuorum malorum cauſſam fuiſſe peccatum: deinceps ſtuderent peccatis cauendis. Ideo ait paralytico: Vide ne ampliùs pecces, ne fortè tibi aliquid deterius contingat. Remittit peccata: certè, ne ampliùs peccemus. Ideo adulteræ ait: Nemo te condemnauit? nec Ego: vade in pace, & noli ampliùs peccare.

Patitvr ſupplicium crucis propter nos: Primò, vt nos eriperet à ſupplicijs æternis: Deinde etiam in exemplum, vt tum propter Deum, tum propter proximum non grauemur omnia mala perferre, & demittere nos ad omnia erga proximum obſequia. Philip. 2. Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Iesv: qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. 1. Petr. 4. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armemini: quia qui paſſus eſt in carne, deſijt à peccatis: vt iam non deſideriis hominum, ſed voluntate Dei, quod reliquum eſt in carne viuat temporis. Item, vt crucifigamus carnem noſtram cum vitiis & concupiſcentiis eius. Orat pro iis, qui ſe cruci affixerunt: vt doceat abſtinendum à vindicta, & omni peccato. Moritur: Non tantùm vt liberaret nos à morte, ſed etiam vt nos peccatis moriamur: Roman. 6. Sepelitur: vt nos quoque cum eo peccatis mortui ſepeliamur. Roman. 6. Conſepulti eſtis cum eo per baptiſmum in mortem. Reſurgit in nouam vitam: vt & nos in nouitate vitæ ambulemus. Roman. 6. Quemadmodum Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Mittit Apoſtolos in vniuerſum mundum, prædicatum Euãgelium, & remiſſionem peccatorum: vt ea accepta, deinceps caueremus à peccatis, ſtuderemúſque mandatis Chriſti ſeruandis. Ideo dicit, Euntes in vniuerſum mundum, prędicate Euangelium, baptizantes eos, & docentes ſeruare quæcunque præcepi vobis. Aſcendit in cælum: non ſolùm vt appareret vultui Dei pro nobis, ſed etiam vt noſtros Spiritus in cælum à terra eleuaret, vitámque cæleſtem agere diſceremus. Coloſſ. 3. Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, non quæ ſuper terram. Paulus hoc faciebat: Conuerſatio (inquit) noſtra in cælis eſt. Denique prędixit ſe venturum iudicatum viuos & mortuos, & red-

redditurum cuique iuxta opera ſua: Vt demus operam vitandis peccatis, & bonis operibus faciendis: quando ſecundum ea quiſque eſt iudicandus.

Quid opera communicatæ redemtionis? eundem finem ſpectant.

HÆC opera quatuor vocibus complectitur Apoſtolus Rom. 8. prædeſtinatione, vocatione, iuſtificatione, glorificatione.

ELEGIT nos Deus in Chriſto ab æterno: & ad redemtionem, quę futura erat per Chriſtum, participandam prædeſtinauit. In quam finem? Epheſ. 1. Paulus docet: Elegit nos, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius, in charitate. Itē: Ipſius factura (ſeu figmentum) ſumus, creati in bonis operibus, quæ præparauit vt in iis ambulemus. Electio igitur huc reſpicit, vt incumbamus in ſtudium vitandorum peccatorum, & faciendorum bonorum operum. & reuerà qui ſunt electi, hoc facient. *Electio.*

VOCAT ad Chriſtum efficaciter: Vt Chriſto incorporati, iuſtitiæ & innocentiæ ſanctitatiſque illius participes fiamus: nō ſolùm per imputationem, ſed etiam per realem communicationem 1. Theſſal. 4. Non enim vocauit vos Deus in immunditiem, ſed in ſanctificationem. *Vocatio.*

DONAT fidem qua vocanti aſſentiamur: Primùm, vt per eam poſſimus iuſtitiæ Chriſti imputatæ fieri participes: Deinde, vt legem ſeruare poſſimus, & iuſtitia legis impleatur in nobis. Rom. 3. Legem ergo deſtruimus per fidem? Abſit: imò ſtabilimus. Cur item ſcribit ſuam legem in cordibus noſtris? Vt nos faciat ambulare in mandatis ſuis, id eſt, vitare peccata, & ſeruare mandata. Ieremias & Ezechiel: Dabo leges meas in corda eorum, & faciam vt ambulent in præceptis meis. *Fides.* *Lex in corde.*

IVSTIFICAT, peccatis condonatis, & facit nos mori peccato, ſeruos factos iuſtitiæ: Vt non ampliùs ſeruiamus peccato, ſed exhibeamus membra noſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione. Rom. 6. *Iuſtificatio.*

INSTILLAT in nos ſuum Spiritum: vt facti membra Chriſti, & templum Spiritus ſancti, deinceps caueamus corpora noſtra peccatis polluere: 1. Cor. 3. An neſcitis, quòd corpora veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Qui autem violauerit templum Dei, perdet eum Deus. *Spiritus ſanctus.*

IMMITTIT in nos ſui timorem: vt non recedamus ab eo per peccata. Ierem. 32. Dabo timorem meum in cor eorum, vt non recedant à me. *Timor.*

QVIDQVID in Eccleſia inſtituit, vt prædicatio, Sacramenta, preces, diſciplina: quò illud ſpectat? Huc certè, vt quotidie admoneamur, moriendum eſſe peccato, viuendum autem Deo: nec admoneamur ſolùm, ſed etiam ad hoc faciendum trahamur.

QVORSVM denique glorificatio ſpectat? vt tandem perfectè liberati à peccato, ne ampliùs peccemus, ſed verè legem Dei de diligendo Deo & proximo, perficiamus. 1. Corinth. 15. Tunc erit Deus omnia in omnibus: quia nihil erit in nobis peccati, quod pugnet cum Deo Deíque voluntate: ſed pleni perfectè Dei Spiritu, & quaſi eſſentia diuina, erimus perfectiſſimè conformes diuinæ voluntati. Ergo erit Deus omnia in omnibus.

VIDEMVS igitur ſtudium innocentiæ & ſanctitatis, ſeu innocentiam & ſanctitatem ipſam, finem eſſe, in quem Scripturæ, & in quem omnia Dei opera, tam creationis, quàm redemtionis & communicatæ gratiæ ordinata ſunt. Quare huc huc omnes ſunt nerui intendendi, vt ſtudeamus peccatis vitandis, & ſanctitati innocentiæque recuperandæ.

ATQVE

ATQVE hæc omnia dico vobis, vt ne peccetis. At si quis per infirmitatem peccet (non possumus autem non peccare, quamdiu sumus in hac carne) quid fiet? Sequitur: Quòd si quis peccauerit: aduocatum habemus apud Patrem, IESVM Christum iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.

HIERONYMI ZANCHII AD CALVMNIAS QVASDAM, CONTRA SE PARtim voce sparsas, partim scriptis consignatas, RESPONSIO.

De fine seculi.

QVÒD docuerim, nondum instare finem seculi: Calumnia est. Docui: Non posse sciri certò, quãdo futurus sit: fortè citiùs, fortè etiam tardiùs futurum, quàm homines putent.

De Antichristo.

QVÒD docuerim, Antichristum, de quo Daniel & Apostolus, non esse pontificem Romanum, ac vniuersum eius regnum & satellitium: Calumnia est. Docui, Nomine Antichristi in Scripturis aliquando intelligi ipsum Antichristi regnum: aliquando ipsam personam, quæcunque illa sit, quæ in eo regnat, quocunque tempore regnet: aliquando verò ipsum postremum tyrannum huius regni, qui κατ' ἐξοχὴν Antichristus appellatur, qui reliquos omnes superaturus sit malitia, hæresibus, tyrannide, hypocrisi, contra Christum: & de hoc Patres locutos fuisse. Quoad regnum: docui, tam regnum Mahometis, quàm Papæ (quatenus scilicet in eo continentur & defenduntur dogmata, quæ pugnant cum doctrina Christi) esse regna Antichristi. Quòd verò ad personas: omnes illos esse Antichristos, qui huiuscemodi regna tuẽtur: hoc est, qui cultum & dogmata cum cultu & doctrina Christi pugnantia defendunt. Quod autẽ ad illum vltimum Antichristum: publicè in Schola nihil dixi, nisi iuxta sententias Patrum, tam Græcorum quàm Latinorum, futurum quendam insignem nebulonem, qui reliquos omnes iniquitate & hypocrisi atque potentia superet. Deinde etsi non nego, regnũ Papæ esse regnum Antichristi: quatenus in eo permulta defenduntur, quæ ex diametro pugnant cum doctrina Christi, ac proinde etiã non inficior, ipsum Papam, dum regnum illud pugnans cum regno Christi defendit, & doctrinæ Christi sese pertinaciter opponit, esse Antichristum: negari tamen non potest (tanquam scilicet probabile) quin sub finem seculi futurus sit quidam homo in Ecclesia Christi, qui reliquos omnes Antichristos malitia, potentia, & aliis vitiis atque sceleribus superet, quíq; editurus sit miracula. Et de hoc homine aliquis contẽdere poterit vaticiniũ illud Iohannis, adde & Danielis de tribus annis cum dimidio, quibus ille regnaturus dicitur: intelligi posse, &c. Legãtur meæ lectiones de Fine seculi. Priuatim verò dixi, & nunc publicè dico: illos hallucinari, qui ita restringunt nomen Antichristi ad regnum & ad personam Papæ, vt extra illius regnũ, non sit regnum Antichristi: & extra eius personam, non sint & esse possint, ídque in veris etiam Ecclesiis, Antichristi. Apparet enim multos esse Antichristos, qui nõ sunt in regno Papæ. Nam sic didici, omnes illos esse Antichristos, qui oppugnant doctrinam Christi: præsertim qui, cùm sint in Ecclesia, quæ nomen habet veræ Ecclesiæ: sub prætextu veræ Ecclesiæ & ministrorum Euãgelij, apertam doctrinam Christi impugnãt: ídque pertinaciter, vtut pro magnis viris & sanctissimis doctis-

simís-

simíſque habeantur: ſiue ij ſint in Germania, ſiue in Italia, ſiue in Hiſpania. Non igitur ſe palpent, qui ſunt extra regnum Papæ: quaſi nõ poſſint ipſi eſſe Antichriſti. Antichriſtus fuit Arius: qui negauit Chriſtum eſſe verum Deum. Antichriſtus fuit Neſtorius: qui duas perſonas ponebat in Chriſto. Antichriſtus Eutyches: qui confundebat naturas & proprietates naturarum in Chriſto. Antichriſti fuerunt Pelagiani: qui dicebant, principium ſalutis eſſe à nobis, non à gratia Dei: qui negabant ideò ſaluari homines, quia ſint ad ſalutem prædeſtinati ex propoſito Dei: & dicebant, omnibus ex æquo gratiam proponi, in poteſtate autem eſſe noſtra, accipere vel reiicere gratiam Dei: & non deſunt extra Papatum, qui has defendant hæreſes. Ergo etiam extra Papatum poſſunt eſſe, & ſunt multi Antichriſti. Ideò Iohannes ſuo tempore, cùm nondum eſſet Papatus: dixit tamen, Nunc autem Antichriſti multi ſunt.

QVÒD non ſatis ſit, me aliorum erroribus eſſe infectum: niſi etiam ipſe noua monſtra gignam: Proferant vel vnum monſtrum: tunc reſpondebo. Si monſtrum appellant dogma de Antichriſto: monſtrum hoc non ego genui, ſed Patres, tam Græci quàm Latini ſimul. 2.

QVÒD, quia dixi negari non poſſe, quin ſub finem mundi talis aliquis, qualem deſcripſeram, Antichriſtus venturus ſit: obtrudam auditoribus opinionem̃ hanc firmiter credendam, & nequaquam negandam: Calumnia eſt. Cùm dixi, negari non poteſt: intellexi, vt probabile. neminem enim negare refutaréve poſſe, quin ſit res admodum probabilis, venturum talem Antichriſtum, cùm & à Patribus hoc firmiter aſſeueretur, & è Scripturis probabiliter colligatur. 3.

DE PRAEDESTINATIONE.

QVÒD, cùm doceo de Prædeſtinatione, aſcendam ſupra cælos in ſecreta Dei, & inueſtigem, quæ ſciri nequeant: Calumnia eſt. Nihil enim de prædeſtinatione vnquam docui ſine verbo Dei, & Patrum teſtimoniis. Lectiones meæ teſtes optimi eſſe poſſunt. imò cùm veni ad argumenta prudentiæ carnis contra prædeſtinationem: ibi, exemplo Apoſtoli, dixi non eſſe audiendam humanam prudentiam contra verbum Dei. Et tu quis es ô homo, qui reſpondeas Deo? 1.

QVÒD omnium electorum & reprobatorum peccata diuinæ adſcribam prædeſtinationi: Calumnia eſt. Docui, ipſa etiam peccata cadere ſub prædeſtinationem, quatenus ſcilicet, quia Deus permittit peccata, concluſi: Deum igitur decreuiſſe permittere: &, quia Deus quoſdã excæcat, indurat: Deum igitur decreuiſſe eos indurare. omnem enim peccati pœnam, quæcunque illa ſit, à Deo infligi. omnem igitur peccati pœnam à Deo fuiſſe prædeſtinatam. Sed peccatũ, quatenus peccatum eſt, in Deum eſſe transferendum, perpetuò negaui & refutaui. Prædeſtinatio enim eſt tantùm eorum, quæ facturus erat Deus. Deus autem non peccat, neque malitiam ad peccandum, cuipiam indit: ſed contrà punit peccata, verùm aliquando aliis peccatis. 2.

Ac proinde, quòd faciam Deum non ſolùm βλαβτικὸν, ſed etiam σύνεργον peccatorum, Calumnia eſt. Docui ſemper, Deum prohibere peccata: imò ideo aliquid eſſe peccatum, quia prohibitum ſit à Deo: Non eſt igitur βλαβτικὸς peccatorum. Docui etiam, Deum nõ peccare, nec poſſe peccare, neque etiam malitiam peccandi nobis indere. non igitur eſt σύνεργος peccati. Docui quidẽ & doceo ſecundum Scripturas: Nullam eſſe actionem, ſicut in aliis creaturis, ſic nec in homine, ſiue internam ſiue externam, cui non cooperetur Deus. Docent enim ſic Scripturæ: Deus operatur omnia in omnibus. Item: In ipſo (hoc eſt ipſius virtute & actione) viuimus, mouemur, & ſumus. Nullus igitur motus, ſiue intellectus, 3.

ſiue

siue voluntatis, siue animi, siue corporis: fieri in nobis, aut à nobis potest, qui non fiat virtute & actione Dei in nobis. Et Heb. 1. Portátq; omnia verbo virtutis suæ. Et hoc confitemur in Symbolo, cùm dicimus: Credo in Deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium. Ita enim factorem confitemur, vt & cõseruatorem, motorem, actorémque intelligamus. Et sic Patres omnes & tota Ecclesia Catholica, semper docuerunt. Sed nullo modo consequitur inde, Deum igitur peccare vnà cum homine peccante: vel, efficere vt homo peccet: id quod est esse σύνεργον peccatorũ. Quod si mei accusatores nesciunt discernere peccatum (quod est ἀνομία, & priuatio rectitudinis in actione) ab actione ipsa: non proinde calumnientur me, quòd faciã Deum σύνεργον peccatorũ. Est σύνεργος τῷ ἔργῳ, sed non peccati: omne enim ἔργον, quâ ἔργον: bonũ est. Omnis autem boni autor est Deus. Imò ideo nos peccamus, quia actiones Dei in nobis, suaptè natura bonas, nos nostra corruptione & malitia deprauamus, inficimúsq;. Si puer scribendi ignarus, cuius manus à præceptore super papyrũ ducatur, inter pingendum, errorẽ admittat: erroris certè σύνεργος nõ poterit dici præceptor: quia pueri manum ducat: sed puer tantũ, quia manum præceptoris rectè ducentem non vsquequaque sequitur. Deus sua omnipotenti manu & actione omnes creaturas mouet: sed vnamquamque secundum suam naturam. Deus igitur, illius quod in peccato bonum est, nempe actionis in se, σύνεργος est: illius verò quod propriè malum est & peccatũ, nullo modo σύνεργος esse aut dici potest. Lutherus ipse in lib. de Seruo arbitrio, simile adfert equitis, qui claudum equũ agit. Motus equi, σύνεργον est eques: claudicationis verò, nequaquam. Est igitur calumnia, quòd ego Deum faciam σύνεργον peccati. Bucerus, præter alia loca, in libro de Recõciliatione Ecclesiarum, fol. 34. vulgatam Theologorum sententiam probat, Omnem humanam actionem ab actione Dei pendere.

BRENT. in Iob. cap. 25. Porrò cùm dicitur apud Deum esse potestatem: intelligas eum esse omnipotentem, non solùm δυνάμει, verùm etiam ἐνεργείᾳ, id est, & potentia actione. omnia enim potest, & omnia agit. Ergo & mala operatur? Maximè: non ex se, sed ex instrumento, per quod operatur. Est enim Deus (vt si dicam) mundi anima, perinde vt in corpore humano anima mouens est. Iam si humana anima corpus debile aut claudum nacta fuerit: pergit nihilominus mouendo, & fit motus claudus, nõ ab anima, sed à corpore moto. Ita Deus operatur omnia in omnibus. Iã cùm operetur in homine velle & facere, homo verò ex peccato ab Adam deriuato, male velit & faciat: fit mala voluntas & opus, non ex Deo operante, sed ex homine deprauato. Proinde quanquam Deus mala operetur, non tamen malitia Deo adscribenda est, sed instrumento male deprauato, &c.

QVOD de prædestinatione doceam, Ita esse certum numerum electorum, vt licet viuant sceleratè; tamẽ necessariò seruandi sint: & reprobatorum, ita vt licet omnia bona sanctorum opera faciant, non possint tamen seruari: calumnia est. Docui quidem, esse certum quendam numerum electorum ad æternam vitam, qui seruetur necessariò, & certum numerum reprobatorum, qui non possunt nõ damnari, quia hoc tradunt Sanctæ literæ, Augustinus, Lutherus, Bucerus, & alij: estque ratio aperta. Certi enim quidam seruantur, & certi quidam damnantur: non enim omnes seruantur, nec damnantur omnes. Ergo Deus decreuit ab ęterno, certos quosdam seruare pro sua misericordia, & certos quosdam damnare, iusto suo iudicio: & quia hoc infallibiliter fit, iccirco necessariò fieri. Cæterùm illam particulam, *Etiamsi vel illi malè viuant, vel isti optimam ducant vitam*: non solùm nunquam adieci, sed etiam refutaui tanquam παραλογισμὸν diuisionis. Qui enim ita argumentantur, separant ea, quæ non sunt ieparanda, nempe studiũ bonorum operum, à prædestinatione ad vitam, & à cõsecutione salutis: cùm sint illius effecta & viæ ad hanc. Paulus enim, qui ait nos esse electos ad ęternam vitam, ait etiam, Nos esse electos ad hoc, vt essemus sancti: item nos creaturam Dei esse,

creatos

creatos in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus. Quare ita ſemper ſolitus ſum retorquere argumentum hoc diaboli. Ille ait, Si tu es prædeſtinatos, ſeruaberis, etiamſi mala agas: ſi non es prædeſtinatus, non ſeruaberis, etiamſi omnia bona feceris. Ego verò: Imò ſi ſum prædeſtinatus ad vitam, debeo igitur ambulare in vita prædeſtinatorum, quę eſt fides & ſtudium bonorum operum: qui enim prædeſtinati ſunt ad finem, etiã ad media ſunt prędeſtinati. Et huc ſpectant quædam Lutheri dicta in Geneſin, & in Pſalmos: quæ in me à nonnullis torquentur: ſed non intelliguntur. Scio quidem, Brentium hac locutione vſum fuiſſe in ſua exegeſi in Iohan. cap. 15. fol. 360. vbi ſcribit: Si ſpectetur diuinus captus & Dei immutabilitas, reprobos non poſſe ſaluari, etiamſi omnia bona opera Sanctorum faciant. Verùm ego tali locutione nũquam vſus ſum, neque etiam vterer. Abſit verò, vt credam me non eſſe ad vitam prædeſtinatum.

QVÒD ſtatuam, Deum quoſdam damnare in æternos cruciatus, & damnare decreuiſſe, non propter ipſorum peccata, ſed ex ſuo ſolius placito: calumnia eſt. 5.
Docui perpetuò, neminem damnari ſine cauſſa: & cauſſam proximã, in ipſo qui damnatur, eſſe, nempe peccatum, ſaltem originale, vt in pueris infidelium: ſed reprobationem tantùm factam fuiſſe ab æterno à Deo, ſine vllo operum malorum reſpectu, vt docet Apoſtolus ad Rom. Diſtinguant igitur reprobationem à condemnatione, ſeu decretum non miſerendi à decreto damnandi: & me non calumnientur.

QVÒD doceam, impietatem creari è Deo: Calumnia eſt: Docui homines etiam impios creari à Deo, iuxta illud: *Omnia creauit propter ſemetipſum Dominus, etiam impium ad diem malum*: non autem ipſam iniquitatem. Hæc enim primò per traducem in nos deriuatur ab Adamo: deinde per Sathanam accenditur atque augetur. Iniquitas enim quatenus iniquitas, à Deo nullo modo eſt, aut eſſe poteſt: cùm Deus ſit ipſum ſummum bonum, iniquitas autem malum. 6.

QVÒD, cùm dico, Deum permittere peccata, ita doceã eum permittere peccata, quaſi per hãc permiſſionẽ nobis liceat peccare: calumnia eſt. Doceo, Deum permittere peccata, quatenus ſcilicet non vult impedire, cùm poſſit: non autem permittere, id eſt, concedere. lege enim ſemper prohibet peccatum. 7.

QVÒD doceam, præſcientiam Dei ſolam, eſſe cauſſam ſimpliciter rerum omnium & euentorum: Calumnia eſt Sophiſtica. Si præſcientiã capiant pro ſimplici notitia, vt (verbi gratia) qua Deus nouit ſe poſſe creare alterum mundum: nunquam docui, eam eſſe cauſſam euentorum omnium. requiritur enim neceſſariò voluntas Dei: alioqui contigiſſet & contingeret, quicquid ſimpliciter nouit. Si verò nomen præſcientiæ capiatur, quatenus cum illa coniungitur voluntas Dei, (eſt enim propriè præſcientia illarum rerum, quas vel ipſe facit, vel fieri permittit) dico, præſcientiam cauſſam eſſe euentorum omnium: ſed ita tamen, vt cauſſæ ſecundæ & proximæ non excludantur. 8.

QVÒD doceam, ita promiſſiones de æterna ſalute ad electos tantùm pertinere, vt cùm Chriſtus ait (verbi gratia) *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*: non vocet omnes, ſed tantùm electos: nec omnibus promittat ſalutem, ſed tantùm electis: calumnia eſt. Doceo, omnes vocari ad Chriſtum, & omnibus promiſſiones offerri: ſed neque omnes venire, neque omnes promiſſionum complementum conſequi: quia non omnes trahantur ad Chriſtum. nemo autem poteſt ad Chriſtum venire niſi trahatur à Patre: ij verò, ſunt tantùm electi ad hoc. Proinde promiſſiones eſſe quidem vniuerſales, ſed in ſolis electis ſuum habere complementum. 9.

QVÒD ponam in Deo odium quoddam erga reprobos, quaſi affectum quendam contrariũ affectui amoris: quod odium Deus nolit placari filij ſui εὐδοκίᾳ, nec 10.

eius sanguine: Calumnia est. Primùm, in Deo nullum pono odij affectum: sed odiũ Dei, in illo dicto Rom. 9. Esau odio habui, docui nihil esse aliud, quàm propositum non miserendi: sicut amor etiam in Deo non est affectus, sed ipsa beneuolentia seu voluntas & propositum miserendi & benefaciendi ac seruandi in æternam vitam. Et Deum aliquem ab æterno odisse, nil aliud esse, quàm Deũ ab æterno decreuisse nolle alicuius misereri, sed in suis peccatis eum deserere, & proinde illum iustè punire: Illis verò inauditis verbis *(Deum nolle, vt suum odiũ placetur sanguine Christi)* quomodo vti potui, cum ne per somnium quidem mihi in mentem vnquam venerint? Docui quidẽ, propositum Dei, siue miserendi, siue non miserendi, mutari nõ posse: sicut Scriptura docet, *Ego Deus, & non mutor*: sed illa verba portentosa nemo vnquam ex me audiuit.

11. QVÒD affirmarim, filium Dei velle suam supplicationem esse inanem: Quæ est ista horrenda Calumnia? Imò docui etiã in ea Epistola, quam interpretabar, Iohannis, Christum? pro suis electis tantùm orasse, Iohan. 17. cùm dixit, *Non rogo pro mundo*: & nunc etiam in cælo pro ipsis intercedere, & ipsius intercessionem esse efficacem, & exaudiri à Patre: & proinde electos perire non posse. Inanis esset, si pro reprobis supplicasset, & supplicaret Patri, cùm in ipsis neque passio, neque merita, neque supplicatio Christi vim & effectum suum consequantur: Sed proinde non est inanis, quia pro ipsis tantùm electis, qui erant in se credituri & credunt, ita orauit & orat, vt etiam exorauerit atq; perpetuò exoret.

12. QVÒD fingam, Deum tanquam inexorabilem & rigidum iudicem è tabulis damnationis nomen reproborum nunquam exemturum, neque ipsis vllam gratiam præstiturum: Tam rigidis verbis vsus sũ nunquam: Imò docui, Deum suapte natura clementissimum esse, & exorabilẽ, sed in Christo tantùm. Cum igitur reprobi non sint neque electi in Christo, neq; donati Christo, neque redemti per Christum, neq; iustificati in Christo: propterea neq; glorificatum iri, sed ituros ad eum locum, ad quem sunt destinati: sicut & de Iuda legitur in Actis, Ideo præuaricatum fuisse, vt abiret in locum suum.

QVÒD verò fingam, Deum nullam gratiam præstiturum reprobis, nimis impudens est calumnia. Quasi verò nesciam, Iudã, Saulem, & alios reprobos, egregijs & multis gratijs Dei donatos fuisse, & quotidie donari: sed gratiã specialem, nimirum tum fauorem Dei ad æternam vitã, tum gratiã regenerationis: reprobis reipsa non præstari, etiamsi per Euangeliũ offeratur, dico & affirmo cum sacris literis, & res ipsa confirmat. Ipsi enim neque regenerantur, neque seruantur.

13. QVÒD doceam, falsũ esse, dicere, Omnes esse prædestinatos, si credant: Calumnia est Sophistica. Si de ipsa prædestinatione in se loquamur, docui, illã non fuisse factã cũ conditione SI: quasi Deus sic dixerit intra se, EGO omnes prædestino, si crediderint: Proinde falsũ esse, dicere, Omnes esse hac conditione prædestinatos ad vitam, si crediderint. Prædestinationẽ enim docui esse firmũ gratuitũ & absolutum Dei decretum quosdã seruandi ad æternam vitam, &, vt possint seruari, eos redimendi per Christũ, trahendi, vocandi, donandi fide, operibus bonis fidei, denique perseuerantia in fide. Si verò loquamur de effectis & notis prædestinationis: docui, omnes illos verè esse prædestinatos, qui vera in Christum fide præditi sunt, & hac nota illos discerni à non prædestinatis. Nego igitur, prædestinationem ipsam esse conditionalẽ: nego caussã prædestinationis esse fidem nostram: affirmo autẽ, fidẽ effectũ esse & notã prædestinationis. Proinde calumnia est etiam nimis aperta, qua dicunt quidam, me negare, fidem esse notam prædestinationis.

QVÒD

QVÒD defendam Stoicam neceſſitatem: calumnia eſt, Stoica neceſſitas, eſt ex certo cauſſarum ſecundarum nexu atque ordine: Chriſtiana autem, eximmutabili Dei decreto. Hanc defendo, non illam. 14.

QVÒD ponam in Deo contrarias voluntates: calumnia eſt. Vna tantùm eſt voluntas Dei in ſe, quia eſt tantùm vnus Deus volens. Cæterùm Deum contraria velle, ſed diuerſa ratione: nempe aliquid abſolutè & ſimpliciter, aliquid tantùm ex conditione: manifeſtum eſt. Abſolutè enim vult electos ſaluos fieri: ideo etiã dat illis, quæcunque ad ſalutẽ ſunt neceſſaria, vnde & ſeruantur neceſſariò. Conditionaliter verò vult vt alij omnes, etiam reprobi, ſeruentur, ſi ipſi velint credere, obediréque legi Dei: & hoc illis ſignificatur per prædicationem verbi. At quia nec Deus vult donare ipſis fidem, nec ipſi ex ſe credere poſſunt, propter innatas tenebras & infidelitatem: ideo nõ poſſunt ſeruari. Vult igitur Deus, reprobos abſolutè non ſeruari: & hæc voluntas impletur: vult verò eos ſeruari ex conditione, ſi ipſi velint & poſſint credere: & hæc ſola in nullo impletur. Si quis hos diuerſos volendi modos diuerſas appellet voluntates: fateor me has ponere in Deo: ſed ſi loquatur de ipſa voluntatis eſſentia: nego me duas in Deo ponere voluntates: alioqui eſſet ponere duos Deos. Atque hæc etiam eſt doctrina Lutheri & Buceri, poſt Auguſtinum, cùm ſcribunt de Deo reuelato & abſcondito, ſeu de voluntate reuelata & non reuelata. 15.

QVÒD dicam, Deum, quando vocat reprobos, aut aliquid promittit reprobis, illis illudere: quia nolit vt ad ſe veniant, nec illis quod promittit, dare: Reſpondeo. Deum vocare etiam reprobos, & mandare vt ad ſe veniant, ſalutémque illis promittere, ſi velint in Chriſtum credere: manifeſtũ eſt. Omnes enim vocat per verbum, & omnibus vitam promittit æternam, modò in Chriſtum velint credere. Atque hæc eſt voluntas conditionalis. Eundem tamen Deum nolle abſolutè & ſimpliciter vt omnes veniant & ſeruentur: manifeſtum etiam eſt: quia ſi ſimpliciter hoc vellet, etiam fieret, iuxta dictum Prophetæ: Omnia quæcunque voluit, fecit: item iuxta illud Ieſaiæ: Conſilium meum ſtabit, & voluntas mea fiet. Reprobis verò non illudi, cùm à Domino vocantur: manifeſtum etiam eſt: quia ſi ipſi velint & poſſint venire, ſicut ab illis exigitur, profectò à Domino recipientur, & ſeruabuntur. Culpa igitur in ipſis eſt. Atq; hoc ſatis eſt ad hoc, ne Deus dici poſſit cuipiam illudere. Exemplo nobis ſunto primi inuitati ad cœnam. Si enim veniſſent, fuiſſent recepti. Quòd verò alios iuſſerit compelli intrare (quo verbo indicat, illos quoque recuſaturos fuiſſe, niſi fuiſſent compulſi intrare) gratia fuit ſpecialis. Hac igitur vtitur erga electos: compellit enim quodammodo eos intrare, dum de nolentibus facit volentes. hac non dignatur reprobos: nec tamen illudit eis cùm vocat: quia per ipſum non ſtat quin veniant & ſeruentur, ſi velint: ſed defectus in illorum eſt voluntatibus. Ille dicitur illudere, qui aliquem ad cœnam inuitat, & poſtea, ſi veniat, repellit. Non ſic facit Deus. Calumnia igitur eſt, me docuiſſe, Deum reprobis illudere, cùm vocat, aut promittit. 16.

QVÒD abducam homines à Chriſto, & à patefacto ſuo Euangelio, doctrina de prædeſtinatione: Quæ eſt iſta calumnia? Quaſi ego doceam, quem piam eſſe prædeſtinatum ad vitam ſine Chriſto: & doceam, homines debere extra Chriſtum & Euangelium contemplari ſui electionem? 17.

QVÒD doceam, decreto æterno interpoſito aliquos prohiberi, ne ad Chriſtũ accedant: Quaſi verò ipſi homines velint & poſſint ad Chriſtum accedere, niſi à decreto Dei impediantur. Doceo, quicunq; volunt accedere, ideóq; accedunt ad Chriſtum: iccircò accedere, quia trahuntur à Patre, ſuo Spiritu, ad Chriſtũ: & proinde, quia prædeſtinati fuerunt ad hunc patris tractum. Si qui autẽ nõ accedant: propterea illos nõ accedere, tũ quia neſciunt: (animalis enim homo nõ per- 18.

cipit ea quæ ſunt Dei:)tũ quia nolunt (eſt enim corrupta illorũ voluntas)ideóq; non poſſunt(Nemo enim poteſt venire ad me,niſi Pater illũ traxerit,)ad Chriſtũ accedere. Vitio igitur ipſorum, non autem decreto & voluntate Dei interpoſita fieri,vt non accedant:doceo. Et ſi aliquando cum Scripturis dixi, reprobos ideò nõ venire ad Chriſtũ,&in illum nõ credere, quia nõ ſint exouibus,id eſt,quia nõ ſint ad hoc prædeſtinati:nõ ideò hoc dixi,vt culpam in Deum transferrem:quaſi ipſi potuiſſent venire, niſi Deus ſua prædeſtinatione illos impediuiſſet: ſed ideò cum Scripturis ita loquor,vt oſtendam,adeò corruptam eſſe in Adamo humanã naturam,vt niſi Deus ſua gratia illos trahat, ac proinde niſi decreuerit ab æterno in ſua prędeſtinatione, illos trahere:nullo ipſi modo ad Chriſtũ venire, & ſeruari poſſint. Hoc autẽ docendo, nõ transfertur culpa in Deum trahere nolentẽ(neq; enim tenetur vlla lege homines trahere) ſed in ipſum hominem, venire ſuo vitio neſcientem, detrectantẽ,non valentem: iubetur enim venire, & non venit. Atq; hinc patet ſolutio ad illam calumniã, qua traducor,quod doceam,reprobos ita à Deo efficaciter ad peccata compelli, vt non poſſint non peccare. Quaſi verò ipſi per ſe poſſint non peccare, niſi à Deo vi ad peccandum adigantur. Quod enim homo peccat, habet ex ſe, atque ex innato ab ortu vitio,non autem à Deo,vt eſt apud Hoſeam: *Perditio ex te Iſrael eſt.*

19. Qvò d ſentiam, Deum nihil velle ex animo reprobis conferre: Quaſi verò inuitus conferat in illos,quæcunque beneficia confert.

20. Qvò d doceam, Deum velle peccatum: &id non otioſè,ſed efficaciter:Calumnia eſt.Huiuſcemodi enim verbis nunquam ſum vſus: imò dicere,Deum velle peccatum, hoc eſt,eo delectari,vel, homines non poſſe nec potuiſſe peccare,niſi Deus malitiam peccati eis indat:vel deniq; hominibus mandare vt peccent:perpetuò docui eſſe blaſphemiam. At Deum velle peccatũ, hoc eſt, primò, voluiſſe & velle illud permittere:deinde,velle peccatum,quatenus eſt pœna peccati: doceo cum Auguſtino, Bucero, & Luthero.

21. Qvò d cuidã priuatim dixerim, reprobos ita neceſſariò peccare,vt etiam ſollucet: Dico, me nullo modo meminiſſe huiuſcemodi locutione vſum fuiſſe, vel publicè,vel priuatim.ſed ſi vſus ſum,nego me illã non declaraſſe in hunc ſenſum, quòd, ſicut ſol talis eſt naturæ, vt non poſſit nõ lucere, ita reprobi atq; impij talis naturæ ſint, hoc eſt, tam malæ, vt nõ poſſint non peccare. Et, hoc eſt, Neceſſariò lucere,&, Neceſſariò peccare. Docẽt hoc Scripturæ. arbor enim mala nõ poteſt bonos fructus facere. At diſcrimen eſt: quia ſol talẽ naturã, ideóq; talem lucendi neceſſitatẽ accepit à Deo:homo autẽ corruptã hanc naturã,ideóq; peccandi neceſſitatẽ accepit ab Adamo, & ille nõ nouit,aut vult quod agit,iſte autẽ omnino.

22. Qvò d doceã, ex eodẽ æterno Dei conſilio duos contrarios riuos effluere:alterũ illuminationis; alterum excæcationis: Calumnia eſt. Talibus locutionibus vſus nunquam fui. Quaſi verò ponã in Deo & lucẽ & tenebras, cùm Apoſtolus, quẽ interpretabar, dicat,Deus lux eſt, & tenebrę in eo,ſunt nullæ.Illud verò docui & doceo:ſi quis illuminetur,illuminari à Deo,pro ipſius miſericordia:ſi quis excęcetur,excęcari à Deo,pro ſuo iuſto iudicio,in pœnã pręcedẽtis peccati.omnis.n. pœna à Deo eſt: quia ipſe eſt ſolus, qui mortificat, & viuificat: qui deducit
23. ad inferos, & reducit. Qvò d contendã, cauſsã prædeſtinationis,nẽpe voluntatẽ Dei,nobis eſſe incognitã & nõ reuelatã:Reſpondeo. Docui,voluntatem hanc, quòd ſcilicet voluerit ex toto hominũ genere quoſdã ad æternã vitã eligere ac prędeſtinare,alios autem reprobare,ideóq; ad æternã mortem præfinire: in Scripturis eſſe reuelatã. At verò voluntatẽ hanc, nempe quóſnã ad vitã aut mortẽ prędeſtinarit: nõ eſſe in Scripturis ſimpliciter de ſingulis reuelatã, ſed tantùm ab effectis prędeſtinationis probabiliter indicatã. Itẽ,cur maluerit vnũ quàm alterũ eligere: nobis eſſe incognitum.

Qvòd

QVOD non concedam, prædestinationem factam esse in Christo,& per Christum consistere,impudentissima est calumnia. Docui cum Apostolo, electos nos esse in Christo, non extra Christum : decreuit enim Deus Pater,seruare nos non simpliciter, sed per Christum. Illud quidem doceo, electionis primariam caussam non fuisse merita & passionem Christi, sed solam Dei voluntatem & gratiã: voluntas enim Dei ad nos eligendos ac prędestinandos in ęternam vitam,à nulla re extra se fuit mota, sed tantùm à seipsa. Quare nec merita Christi fuerũt caussa nostræ electionis primaria: quanquam sint caussa (vt ita dicam) meritoria nostrę iustificationis. Quamobrem Iohan. 3. dilectionem præponit dationi & missioni filij,dicendo, *Sic Deus dilexit mundum* (hæc est prædestinatio) *vt filium suum vnigenitum daret*. Hic est vnus effectus prædestinationis. Ideo enim misit filium, & decreuit ab æterno mittere,quia decreuerat nos seruare, non autem contrà.

DE PECCATIS SANCTORVM, DEQVE illorum perseuerantia in fide.

QVOD doceam, electos, etsi peccent contra conscientiam, non tamen ita peccare, vt gratiam Dei, remissionem peccatorũ, & Spiritum sanctum amittãt, iram & mortem incurrãt: calumnia est grauissima. Talem propositionem nemo vnquam ex me audiuit. Primùm, Si per peccatum contra conscientiam, intelligunt peccatum,quod Paulus vocat regnans: docui & doceo, illud non cadere in electos iam renatos. Regnat enim in illis Christus, non peccatũ:& aguntur à Spiritu Christi,non Sathanę:alioqui non essent Christi,Rom.8.& repugnant peccato, licet aliquando pugnando quodammodo succumbant. Si verò intelligant peccatum ex aliquo consensu,licet non pleno, admissum: (quo modo nonnunquam peccant sancti) docui & doceo,quantum in ipsis est,propter huiuscemodi peccata eos omnino gratiam Dei & Spiritum sanctum amittere, & in iram mortémque æternam incurrere: sed quia Deus huiuscemodi peccata electis, qui in Christo sunt,cõdonat,& nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo,qui non secundum carnem ambulant, Rom. 8. & sine pœnitentia sunt dona & vocatio, & nemo potest eos rapere de manu Christi seruatrice, & Christus pro eis rogauit, ne deficiat illorũ fides,& Deus perpetuò conseruat in eis semẽ quo sunt regeniti: iccirco docui,Etsi iis suis peccatis sancti iram Dei cõtra se prouocent:non tamen penitus excidere ab illa gratia, id est,fauore Dei,quo illos in Christo complexus est, & elegit in filios;manere enim eos perpetuò filios Dei, quanquam sæpè immorigeros: & Deum perpetuò manere illorum patrem, quanquam sæpè illis infensum & iratum. Remissionem etiam peccatorum semel condonatorum, non fieri in eis irritam: quia non potest fieri irrita, nisi per peccatum in Spiritum sanctum,seu per relapsum qui relapsus non cadit in electos. Etsi etiam suis grauibus peccatis Spiritum sanctum conturbant, fidémque labefactant & suffocant: non tamen vel illum penitus ab eis recedere, vel hanc prorsus in eis extingui: quòd Deus perpetuò iuxta suam promissionem & propter precationem Christi, semẽ in illis conseruet:& doctrinam hanc,tum ad gloriam Dei amplificandam,tum ad fiduciam in Deum in Sanctis retinendam ac conseruandam pertinere.

QVOD verò dicunt, me dicere, Sanctos iis peccatis non incurrere in iram Dei,aperta est calumnia. Deus enim irascitur peccatis omnibus & omnium: id quod flagella etiam contra Sanctos testificantur. Et ipse ait, Quòd si filij mei dereliquerint Legem meam, visitabo in virga iniquitates eorum. Sed aliud est ira Dei,aliud odium. Deus electis, cùm peccant, irascitur: sed eos nunquam odit. quia quos semel ad æternam vitam dilexit: perpetuo in finem vsque diligit.

QVARE grauissima & apertissima est calumnia, cùm dicunt, Me docere, electos donatos semel vera fide, etiamsi peccent contra conscientiam, & viuant sceleratè, nunquam tamen amittere fidem. Primò ipsi addunt id, quod ego nũquam dixi: nempe etsi peccent contra conscientiam, & viuant sceleratè. Imò præter alia argumenta, quibus probaui, Sanctos non penitus amittere fidem, etiam hoc adieci, quod scilicet Sancti non admittant illud peccatum, propter quod solum, fides amitti possit, nempe peccatum regnãs, sed semper eos peccare aut ex ignorantia, aut ex infirmitate, nunquam ex animo seu tota voluntate, vel, vt Lutherus loquitur, ex destinata malitia. Deinde adimunt id, quod solitus eram adiicere, nempe penitus, prorsus, omnino, in totum. Cur autem quædam meis dictis adiiciant, quædam etiam detrahant, viderint ipsi.

QVÒD docuerim, Dauidem, cùm adulterium & cædem fecit, sua mala voluntate non excussisse, aut potuisse excutere Spiritum sanctum, quia in illis peccatis fuerunt actiones Dei: Calumnia est, & deprauatio meorum dictorum. Docui cum Bucero & aliis piis doctisq; viris, Dauidem non penitus amisisse fidem & Spiritum sanctum, quum peccauit, non quòd ibi essent actiones Dei (est hæc ratio calumniosè addita:) sed tũ quia ipse non peccauit tota & plena voluntate, verùm ex infirmitate fidei: (vt Bucerus ait tam in 7. Ro. quàm in libro de Reformatione Ecclesiæ: & in Psal. 1.) tum quia Deus semẽ fidei in illo seruare voluit, iuxta suam promissionem. Quod addunt, Nec potuisse excutere: si referunt ad Dauidem ipsum, calumnia est. imò ipse ex se non potuit nisi excutere. si ad Deum, verum est: quia Deo illam conseruante, nos illam excutere penitus non valemus.

QVÒD doceam, quando Dauid adulterium & cædem admisit: cor illius & voluntatem non consensisse in illam cædem & adulterium: calumnia est grauissima. Docui & doceo, quando pij electi peccant, nunquã ex animo, hoc est, plena voluntate eos peccare: quia quotiescunque Sancti ex consensu peccant, etsi partim hoc est, secũdum carnem & voluntatẽ carnis, volunt peccatũ: tamen partim, hoc est, secundum Spiritum & Spiritus voluntatem, peccatũ nolunt: sicut Apostolus docet Rom. 7. & post Augustinũ, aliósq; doctos viros, Bucerus in illud 7. ad Rom. & in 12. Matt. & in lib. de Reform. Eccles. & alibi sæpè: ac proinde neq; Dauidem, cùm illa admisit, alioquin grauissima scelera, neque Petrum, cùm negauit Christum, ex animo & tota voluntate peccasse, quemadmodum speciatim de iis duobus & Patres & Bucerus ipse docuerũt. Aliud igitur est cõsentire in peccatũ, aliud plena voluntate consentire. Aristoteles ipse in Ethicis tradidit: Nautã, cùm propter tempestatem merces proiicit in mare, hoc facere partim ἑκόντα, partim ἄκοντα, partim volentem, partim nolentẽ, quod latini dicunt, nõ ex animo, id est, non plena seu tota voluntate. Ac certum est: Electos renatos antequam peccent, odisse peccatũ, & malle mori quàm peccare: postquã peccarunt, dolere & odisse peccatũ: quũ peccant, peccare non cũ odio legis aut cõtemtu Dei, sed ex infirmitate fidei. exẽplũ est in Petro. Nõ igitur peccãt plena volũtate, vt faciũt rẽprobi.

QVÒD doceam licentiam, reddámq; homines licẽtiosos, calumnia est, imò in 2. cap. 1. Epist. Iohannis, quam interpretabar, docui multis, duo esse studia, in quę Christiano homini perpetuò sit incumbendum: studium vitandi peccata, & seruandę legis Dei: in illa verba, Filioli mei, hęc scribo vobis vt ne peccetis: Et studiũ fiduciæ in Christo, & per Christũ in Patre collocandæ, in illa verba, Sed etsi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem. Et studia hæc duo ita esse coniũcta, vt alterũ ab altero separari non possit: in ea verba, In hoc scimus quòd cognouimus eum, si mandata eius obseruamus. Qui dicit, Noui eum, & mãdata eius nõ seruat, mendax est. Non sum, non sum tam improbus, aut imperitus voluntatis Dei in sacris literis reuelatæ, vt vel velim vel possim auditoribus fenestram vitio-

rum

rum & licentiam aperire. Meæ lectiones tandem aliquando toti orbi patefaciẽt, Deo volente, qualem doctrinam de moribus docuerim Argentinæ. Sed simul etiam semper hoc in primis curaui, vt fiduciam in Deum firmarem.

QVARE quòd dicũt etiam, me facere homines securos ista doctrina de perseuerantia Sanctorum in fide: ad hoc respondeo, me cupere facere securos, nõ in carne & in seipsis, sed in Spiritu & in Deo: & hanc securitatem inculcant S. literę, imò Euangelium totum huc spectat: vt reddat nos securos de æterna Dei erga nos beneuolentia, ideóq; de æterna nostri electione in Christo, de nostri redemtione, ideóq; æterna salute per Christum: & quòd, licet sępe nos pro nostra ingratitudine deseramus Deum quãtum in nobis est, Deus tamen propter suam certam electionem & promissionem non deserat nos: proinde de nobis semper esse metuendũ: vnde illud, Qui stat, videat ne cadat: sed de Deo semper debere nos esse securos, vnde illud, Fidelis autem Deus, qui non sinit vos tentari suprà quàm ferre potestis. Distinguant igitur securitatem Spiritus à securitate carnis. Quòd si aliqui securitate Spiritus abutuntur ad securitatem carnis, vitio ipsorum id fit, non meo. etiam tempore Apostolorum multi libertate Spiritus abutebantur ad libertatem carnis, vt est in Epist. ad Gal. & alibi, id quod etiam nunc fit: numquid igitur non debemus prædicare libertatem Spiritus & Euangelij?

QVÒD negem, electos in atrocissima scelera ruere posse, calumnia est. Quasi nesciam & non doceam, Dauidis scelera, adulterium & homicidium, fuisse atrocissima & grauissima. Doceo in electos nõ posse cadere peccatũ in Spiritũ sanctũ alioqui damnarentur. Doceo in Sanctis renatis non esse peccatùm regnãs, seu nõ regnare peccatũ, quia ibi regnat Christus, & Sathanas eiectus est foras. Sed quin in varia, & nonnunquã grauissima labantur peccata, nunquã sum inficiatus, nec possum inficiari. Sed sunt tamen semper lapsus, ideóque contra Spiritus & animi propositum. Est enim discrimen magnum, inter proiicere se in lutum, vt faciunt sues: & labi in lutum, vt munditiei quoque studiosissimis iisdémque robustissimis hominibus contingit. Illo modo peccant reprobi: hoc verò pij electi.

QVÒD tollam discrimen peccatorum, dum à renatis nego admitti peccatum mortale, calumnia est etiã, ex ignoratione, quid propriè in Scripturis sit & appelletur peccatũ mortale, profecta. Duplex huius vocis in Scripturis significatio est. I. Omne peccatũ quodcunque illud sit, mortale dici potest: quia licet sit vnũ grauius, alio omnia tamen suapte natura sunt digna morte. Cæterùm quia peccata electis condonãtur, nec imputantur ad mortem: ideò respectu personarum, quæ sunt in Christo, peccata ab ipsis admissa, mortalia dici non possunt. Quare in Renatis & vera fide præditis, omnia sunt venialia: in reprobis, omnia mortalia. II. Peccatum ad mortem speciatim appellatur ipsum peccatum in Spiritum sanctũ. Hoc autẽ peccatum in electos cadere non potest, quia non remittitur: & proinde, qui hoc admittunt, seruari amplius nequeunt, quia nec resipiscere possunt. Etsi igitur nego, & hoc peccatũ ab electis admitti posse, & peccata, in quæ pij electi labuntur, esse in ipsis mortalia, non tamen inde sequitur, Me igitur tollere discrimen peccatorũ. Non sum Stoicus, sed Christianus. Et facio primùm discrimen inter peccatum originale, & actualia: deinde inter ipsa peccata actualia, quatenus vnum est grauius alio, tum in se: quia grauius est peccatũ occidere hominẽ, quàm tantùm odisse: tũ propter diuersas circumstantias: quia grauius peccatũ est, peccare ex malitia & animo obstinato, quàm ex infirmitate aut ignorantia. Tertiò facio discrimẽ inter peccatum in Spiritum sanctum, & reliqua peccata: quia hoc secum adfert impœnitentiam, & ideò est irremissibile: alia non ita. Quartò differentiam constituo inter peccata piorum & impiorum. Sunt enim multæ inter hæc differentiæ. Postremò discrimino peccatum piorum, quod

in ipsis est, etsi non regnet, ab his quos Motus inordinatos appellant: & ab his, quæ ex aliquo consensu admittunt. Neq; verò ex eo, quod dixi peccata in piis electis semper esse venialia, aliquis pius rectè inferre poterit: Ergo possumus scortari, inebriari, furari, quia omnia peccata in piis electis sunt venialia. nam si quis hoc inferat: declarat se non esse ex istorum piorum & electorum numero. Pij enim talem consecutionem non faciunt: neque talia peccata cum ista sequela, & hoc animo admittunt. Etenim pugnant hæc ex diametro cum illo Spiritu Christi, quo donati sunt, & quo aguntur filij Dei, non secus atque pugnat cum spiritu veri legitimi filij, honestissimi patris virtutem edocti, si ex eo, quod audiuit se à patre ita amari, vt nullam ob caussam velit se exhæredare, inde inferat, Ergo proiiciam me in omnia scelera, etiamsi patri displiceant: quia nihil potest mihi ad damnationem nocere. Non possunt veri & virtute prædiți filij hoc facere: Et si qui faciant, non sunt veri filij.

8. Qvòd negem, Sanctos quum peccant, in diuinam mortis æternæ sententiam incurrere: Calumnia est. Etsi enim doceo, Sanctos, cùm peccant, quia non peccant ex animo seu plena voluntate, non amittere penitus fidem, Spiritum sanctum, & excidere prorsus à fide & Christo: non ideò tamen sequitur iuxta hãc doctrinam, Sanctos non grauiter Deum offendere, non Dei iram contra se prouocare, non fieri, quantum in ipsis est, reos æternæ mortis: ac proinde non opus habere resipiscentia, & nouo suæ fidei, quæ intus quasi suffocata latebat, actu, ad huius peccati remissionem consequendam. Nam etiam qui in aliquem incidunt morbum, eúmque lethalem: etsi medicus dicat illos nondum esse mortuos, nec morituros; non inde tamen sequitur, illos igitur non opus habere medicina ad pristinam valetudinem consequendam: quam medicinam si negligant, pereant tandem necesse est. Sed Dominus facit, ne sancti hanc medicinam negligãt. Statim enim post peccatum illis adest: & excitato in illis consopitæ fidei igne, facit vt reualescant. Atque hæc est caussa cur electi perire non queant: non quia non incidant in lethales morbos, sed quia Dominus vt optimus medicus & amantissimus pater, semper illis adest, & ne pereant succurrit propter Christum: iuxta illud etiam Dauidis, iustus cùm ceciderit, non collidetur: quia Dominus suam supponit manum.

DE SACRAMENTIS.

Qvòd, cùm dico in Thesi: Sacramenta, verbi gratia, Baptismum, esse externum, visibile, & solubile vinculum, nihil aliud intelligam, quàm illud non requiri ad regenerationem necessariò, sed solam occultam electionem, & afflatum arcanum Spiritús sancti sufficere: Respondeo. Me illis verbis hoc intellexisse, calumnia est. Verba mea sunt perspicua. Baptismum verò aquæ non ita necessariò requiri ad salutem, vt electionem & Spiritum Christi, doceo: sine illo enim, multi seruati sunt: sine istis, seruari nemo potest. At non sequitur me sentire: Baptismum nullo modo esse necessarium.

2. Qvòd doceam, electos non esse carne renatos, atque ita violem Baptismi & Spiritus sancti virtutem: calumnia est, profecta ex crassa ignorantia horum nominum, Carnis & Spiritus. Carnem vocant Scripturæ totum hominem, tam animam quàm corpus: quatenus vtrumque ab Adamo corruptum, natum est. Eundem totum hominem vocant Spiritum: quatenus vtrumque ex Spiritu Christi renatum est, & perpetuò magis ac magis vtriusque renascentia perficitur. Cùm igitur docui, electos non esse renatos carne iuxta Scripturas: declaraui, eos nondum esse plenè renatos, nempe quod ad carnem, id est, quoad illã partem, quam tra-

tractam ex ipso Adamo adhuc retinent. Electos enim iustificatos, in hac vita perpetuò constare Spiritu & carne, quæ ambo perpetuò pugnãt inter se; vnde etiam fit, vt nunquam peccent tota voluntate: quia semper cõtra carnem, & peccatum pugnãt renati. Sed aliquãdo in pugna superior est caro: aliquando Spiritus, nunquam autem penitus expugnantur in hac vita, sicut caro à Spiritu, sic nec Spiritus à carne. Hinc etiam apparet: Calumniam esse, cùm dicunt: me etiam Baptismi & Spiritus sancti, virtutem violare. Quòd enim electi in hoc mundo non perfectè regenerentur: id non fit vitio Baptismi, aut imbecillitate Spiritus, sed dispensatione diuina.

3. QVÒD, quia verbum & Sacramenta solubilia vincula appellaui: stabiliam impium Schvvenckfeldij delirium: Quid Schvvenckfeldius sentiat: nescio. Sed quæ ego docui, neque deliria esse, neque impietates, quanquam quiuis facilè videre potest: apparet etiam ex ipsis Academiarum iudiciis.

4. QVÒD illis Thesibus de vinculis, dirimam verbum, Sacramenta, Spiritum sanctum: atque ita corrigam Christum tanquam errantem, & agiter spiritu Schvvenckfeldico & Postellico, Calumnia est Sophistica & contumeliosa. Aliud est dirimere illa inter se: aliud dirimere in ipsis hominibus. Quoad primum, verbum & Sacramenta in ipso ministerio nunquam sunt sine Spiritu sancto: quia illis semper adest Spiritus sanctus: vt est apud Iesaiam. Spiritus verò sanctus non est ita alligatus vel verbo, vel Sacramentis: quin nonnunquam etiam sine illis operetur in cordibus Electorum, vt in infantibus, qui neque verbum audire, neque Sacramẽta percipere possunt. Quod ad alterum: Etiamsi Spiritus sanctus semper adsit verbo & Sacramentis in ipso ministerio: non semper tamen in ipsis hominibus sunt hęc tria inseparabiliter cõiuncta. In reprobis semper sunt diuisa, Spiritus regenerationis à verbo & Sacramentis. Audiũt enim verba, & recipiunt Sacramenta sed sine Spiritu regenerationis. In Electis etiam aliquando sunt disiuncta, antequam incipiant regenerari: sicut contigit Apostolo, qui & circumcisus fuerat & verbum audierat: tamen nunquam acceperat Spiritum regenerationis, nisi posteaquàm fuit ad Christum cõuersus: ideo quicquid antea egerat boni, omnémque suam iustitiam, stercoribus comparat, Phil. 3. Vbi verò semel renati sunt: verbum & Sacramenta non dirimuntur à Spiritu sancto in renatis. Hinc responsio patet ad aliam similem calumniam: quòd scilicet Euangelium & Sacramenta Spiritu sancto spoliem dum ea offeruntur impiis: rursum, dum offeruntur Electis, tum demum & Spiritum sanctum illis tribuam.

DE VI SPIRITVS SANCTI IN ELECTIS.

1. QVÒD doceam: neminem posse resistere Spiritui sancto: Calumnia est. Quasi verò non legerim illud Stephani in Actis, Vos semper Spiritui sancto restitistis. Possunt omnes resistere suapte natura: sed ita efficax est in Electis Spiritus, vt non sinat illos prorsus & perpetuò reluctari.

2. QVÒD, quia dico, homines resistere quidẽ posse Spiritui sancto, per externum tantùm verbum loquenti, sed non posse resistere eidem intus persuadenti, atque trahenti: necessariò constituam duplicem Spiritum sanctum; vnum qui per verbum externum in Prophetis atque ministris loquatur, sed nõ efficaciter: alterum, qui per seipsum intus loquatur sine verbo ministrorũ efficaciter: Quasi vero non possit esse vnus idemque Spiritus, qui diuersa operetur: qui vni loquatur tantùm per verbum externum: alteri per internum etiam afflatũ: qui vni suadeat tantùm, alteri persuadeat. Certè Paulus multa dona ait distribui ab vno eodémq; Spiritu. Ergo dicendũ etiã erit, duos esse Deos: vnũ, qui misereatur: alterũ

qui

qui induret: quia Paulus ait, Deum quoſdam indurare, quorundam miſereri. Sic redibitur ad Manichæos, qui à duobus effectorum generibus in mundo, à bono & malo, duos concludebãt eſſe Deos: vnum boni, alterum mali autorem. Dominus autem contrà ait: Ego Deus, creans bonum, & faciens malum. Ita idẽ eſt Spiritus, qui aliis per verbum tantùm externum inefficaciter loquitur: aliis per internum etiam afflatum efficaciter perſuadet: ſicut idem Dominus, qui quoſdam inuitauit ad cœnam, ſed inefficaciter, quia non compulit eos venire: alios efficaciter inuitauit. Eſt igitur ineptiſſima Sophiſtica, à diuerſitate actuum & operationum Spiritus ſancti concludere, diuerſos eſſe Spiritus ſanctos. Hinc patet etiã reſponſio ad aliam ſimilem huic calumniam, qua dicunt, me facere duo Euangelia, vnum vacuum à Spiritu Chriſti, alterum plenum Spiritus Chriſti.

3. QVÒD doceam, cur ex hominibus alij reſiſtant Spiritui ſancto, alij non reſiſtant, cauſſam eſſe non in ipſis hominibus, ſed in Spiritu ſancto, Calũnia eſt etiam Sophiſtica, & contumelioſa. Doceo, quòd quidam reſiſtant Spiritui ſancto, cauſſam in ipſis eſſe, non in Spiritu ſancto, & eam eſſe naturalem rebellionem, in qua concepti & nati ſumus, quámque à primo rebelle Adamo, patre noſtro, duximus. Quòd verò quidam non reſiſtant, hoc illis eſſe à Spiritu ſancto, qui non ſolùm extrinſecus vocat, nec illorum modò mentes illuminat, verùm etiam corda flectit ad ſibi aſſentiendum. Eſt enim ſicut omne malum, ſic & inobediẽtia, à nobis: & ſicut omne bonum, ſic & obedientia à Spiritu ſancto. Quare calumnia eſt Sophiſtica, quæ vtrumque ſimul coniungit, & ait, vtrumque me vni Spiritui ſancto attribuere: cùm vnum ſit Spiritus ſancti, alterum Spiritus humani.

QVÒD doceam Spiritum ſanctum cùm trahit ſuos, quaſi vim illis facere: Calumnia eſt. Vis non fit voluntati: ſed ſuauiter, verùm efficaciter, illam trahit Spiritus ſanctus, faciens de nolente volentem.

DE ACTIONE DEI IN IMPIIS.

QVÒD doceam: Reprobos per potentiam Dei compelli in peccata: Reſpondeo: Si intelligant Compelli, id eſt, cogi: calumnia eſt: ſed ſi compelli accipiant pro induci, vt Chriſtus, & tradi, vt Apoſtolus loquitur: verum eſt. Et Auguſtinus vſus eſt hoc verbo per Dei potentiam impelli: & ideò in oratione Dominica dicimus: Ne inferas nos in tentationem: quod idem eſt quod Impelli.

Cõtra Iul. Pelag. lib. 5. cap. 3.

DE MINISTERIO ECCLESIASTICO.

QVÒD, quia doceo, duplicem eſſe rationem docendi Euangelium: vnam externam per miniſterium hominũ, quæ, ſi ſola ſit, inefficax eſt, alteram internam per miniſterium Spiritus ſancti: inde concludam, duo eſſe Euangelia: ídque more Schvvenckfeldico: Apparet calumniã eſſe Sophiſticam. Illam duplicem docendi rationem; vnam per miniſterium hominum tantùm: alteram per miniſterium etiam Spiritus ſancti, ſi ipſi negant: negant apertum verbum Dei.

DE PROMISSIONIBVS.

QVÒD, quia dico, Promiſſiones vniuerſales de æterna ſalute, reipſa ad Electos tantùm pertinere: inde ego doceam, Deũ aliud loqui, & aliud ſentire, atque ita Deum mentiri. Reſpondeo: Promiſſiones de æterna vita eſſe in ſe vniuerſales, & vniuerſaliter omnibus eſſe Dei nomine proponendas: apertè docet Dominus Ieſus, quum ait: Ite in vniuerſum mundum: Prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Eaſdẽ tamẽ reipſa non per-

pertinere niſi ad Electos, quòd ſcilicet in ijs ſolis ſuũ habeant complementum: ex profeſſo docet Apoſtolus ad Rom. cùm demonſtrat, etſi omnes Iudæi, ſint ex Abraham ſecundum carnem, & ad omnes factæ ſint promiſſiones: nõ omnes tamen eſſe verè filios, nempe ſecundum Spiritum & per fidem Abrahæ: quia non omnes filij promiſſionis: ideóque non ad omnes reipſa pertinere promiſſiones, ſed tantũ ad electos, qui eas fide recipiunt: quos proinde etiã filios promiſſionis vocat Apoſtolus. Quòd verò inde inferunt Deum igitur aliud loqui, & aliud ſentire, cùm promittit etiam reprobis id, quod tamen ipſis nõ eſt largiturus: illatio eſt Sophiſtica. Promittit Deus etiam reprobis vitã æternã, ſed cum conditione, ſi credant: atque ita ſeriò hoc promittit, vt omnino, ſi velint & poſſint credere, daturus ſit quod promittit. Non igitur aliud dicit, & aliud ſentit. Quod verò non illis det fidem, aut etiam eam ſimpliciter illis promiſerit, ſicut Electis, vt apud Ierem. 31. & alibi: qua fide complementũ promiſſionum de æterna vita conſequantur: alia eſt ratio, quæ nobis inueſtiganda non eſt, ſed adoranda. Hoc enim ideò fit, quia Deus illos ad fidem & æternam vitã elegit: alios nõ elegit. Elegit autem illos, non iſtos: quia ſic ei placuit.

DE VOLVNTATE DEI.

QVÒD doceam, voluntatem Dei non eſſe ex verbo cognoſcendam: ſed ſemper ad occultam illam recurrendum: Meram hanc eſſe calumniam, nemo non videt: ſi ſciat, & quid profitear, nẽpe S. literas, in quibus voluntas Dei reuelatur: & quòd ſemper à proprijs cogitationibus & ſcriptis hominum, ad ſacras literas, homines reuocem.

DE FINE CREATIONIS RERVM OMNIVM.

1. QVÒD doceam, finem creationis eſſe æternam cùm mortem tum vitam. Reſpondeo: Semper docui, vltimum & verum finem, non tantùm creationis hominum, ſed rerum omnium, eſſe gloriam Dei. Quia verò Deus glorificatur & ex ſua in quoſdam miſericordia, & ex ſua in alios iuſtitia: iccirco ſecundarios fines, eſſe tum vitam Electorum, tum mortem reprobatorum. De fine creationis Electorum, nulla eſt controuerſia: de fine autem creationis reprobatorum, ait Scriptura Prouerb. 16. Omnia propter ſemetipſum creauit Dominus: (ecce vltimum & verum rerum omnium finem, gloriam Dei) etiam impium ad diem malum, id eſt, ad pœnam & mortem: ecce alterum finem. Idem docet Deus, & per Apoſtolum explicat, dicens de Pharaone: In hoc ipſũ excitaui te: vt oſtendam in te potentiam meam: Quaſi dicat: In hunc finẽ condidi te, te regem feci, induraui, vt te perdam, & te perdendo potentiam meam toti orbi patefaciam.

DE MALEDICTIONIBVS DIVINIS, & excæcatione.

QVÒD doceam, Chananæos à Deo maledictos fuiſſe: nõ propter ſua facinora nefaria: ſed tantùm hoc fuiſſe factum ex occulto Dei iudicio. ô impudentem calumniam. Nemo enim maledicitur, niſi propter ſua ſcelera. Cæterùm cùm ipſi etiam Iudæi, non minus grauia ſæpenumero, quàm Gentes admiſerint facinora: quî factum ſit, vt his non ita maledixerit, vt à ſe penitus reijceret, illis verò maximè: hoc doceo proficiſci ex occulto Dei iudicio, qui quorundã ſtatuit miſereri, alijs verò maledicere, & eos indurare: quemadmodũ etiã cùm omnes & ex æquo peccauerimus in Adamo, quî factum ſit, vt alios inde eruat & ſeruet, alios autem

ibi

ibi deseruerit & damnet, docui & doceo, alios quidē inde erui & seruari per gratiam; alios vero ibi deseri per occultum Dei iudicium, puniri autem propter sua scelera per iustitiam. Sophistica igitur est calumnia in illa negatiua. Non propter sua scelera: & in illa exclusiua, Sed tantùm ex occulto Dei iudicio.

2. Qvòd doceam, homines non ex suo ipsorum vitio, sed Dei potius arcana voluntate excæcari, & non reconciliari per Euangelium: Etiam est calumnia Sophistica, inde profecta, quòd confundunt causas, & diuidunt quæ sunt coniungenda. Deus ex sua voluntate sola, si non adsit causa excæcationis in homine, id est, peccatum, neminem excæcat. Sua igitur voluntate excæcat, quia vult excæcare: sed propter peccatum excæcat, quia excæcationem infligit vt pœnam peccati. Cæterùm cùm omnes peccemus: quæ sit causa quæro, cur alios excæcet, alios non excæcet, sed potius illuminet: hanc dico esse solam Dei volūtatem: quia quos vult, indurat, & quorum vult, miseretur.

DE PASSIONE CHRISTI.

Qvòd, quia distinctionem illam Scholarum, Christum mortuum quidem esse pro omnibus sufficiēter, sed tantùm pro Electis efficaciter, dixi non esse cōtemnendam: ideò accusem pretium sanguinis Christi inefficaciæ: ac proinde quòd sim blasphemus in mortem filij Dei: Calumnia est Sophistica. Inefficaciam non tribuo sanguini Christi: sed huius inefficaciæ caussam dico esse in reprobis, ipsam nimirùm infidelitatem. Nam vt verè Christus dicatur pro nobis mortuus efficaciter: non requiritur tantùm, vt mors Christi in sese sit efficax ad salutē: sed etiam vt sit efficax in nobis. Non potest autem in nobis habere suam efficaciam, nisi fide à nobis accipiatur & nobis applicetur. Vinum quoque in se est efficax ad sitim tollendam: at nisi bibatur, in nobis efficax minimè fuerit. Idem de medicamento & cibis omnibus dici potest. Culpa igitur, cur inefficax sit mors Christi in reprobis, in ipsis reprobis residet, nempe infidelitas & fidei destitutio. Cæterùm quia fides à Deo est, & hanc dat, daréque decreuit solis Electis, & spectato Dei proposito Christus tantùm pro illis efficaciter mortuus est, qui crediturí erant in se: sicut & in oratione ipse dixit, Non rogo pro mundo, sed pro iis qui credituri sunt in me: iccircò spectato etiam Dei proposito, verè dicimus, Christum nō esse mortuum efficaciter, nisi pro electis: hoc est, Dei propositū fuisse, vt in solis Electis mors Christi suam haberet efficacitatem. Calumnia igitur est, me accusare sanguinem Christi inefficaciæ, inque mortem filij Dei esse contumeliosum: cùm totam inefficaciæ caussam ponam, non in sanguine Christi, sed in ipsis reprobis, ipsorum nimirum infidelitatem.

DE PECCATO.

Qvòd doceam, peccatum esse iustum, hoc argumēto: Quidquid Deus vult, iustum est. Est enim volūtas Dei omnis iustitiæ regula. Vult autē peccatum. Peccatum igitur est iustum: ô Sophistas. Quis vnquam docuit, Deum velle peccatū simpliciter & quatenus est peccatum? est autem aliquid iustum, quatenus illud vult Deus. Peccatum igitur non est iustū, neq; simpliciter, neque quatenus peccatum est. Cùm dicimus Deum velle peccatum, illud bifariā semper declarauimus: Primò sic. Deum velle permittere peccatum, quatenus pro sua bonitate facit, vt illud cedat in gloriam suam, dum illud admissum, in aliquibus misericorditer tollit: in aliis verò iustissimè punit. Secundò sic, Deum velle peccatum, quatenus pœna est alterius peccati. Sic igitur rectè concludi, Peccati remissionē iustam

ſtam & bonam eſſe : & peccatum, quatenus eſt pœna alterius peccati, iuſtum etiam & bonum eſſe : quatenus verò nos illud facimus, iniuſtum eſt, quia contra voluntatem Dei reuelatam facimus & volumus.

DE COENA DOMINI.

QVòd ego ſim Zuinglianus, neque id inficier. Ego verò dico atque proteſtor, ſicut etiam in prima mea præfatione, quam publicè in Schola habui, proteſtatus ſum : me neque eſſe Zuinglianum, neque Lutherianum, neque Caluinianum, neq; Bucerianũ, ſed Chriſtianum. Lutherũ quidem atque Zuinglium, Bucerum & Caluinum, Bullingerum & Martyrem, aliósque noſtri ſeculi doctiſſimos viros, tanquam egregia Spiritus ſancti organa veneror atq; ſuſpicio, illorúmq; ſcripta magni facio : ſed vnum ſolum Ieſum Chriſtũ pro meo vero ita præceptore, ſicut & ſeruatore agnoſco : iccirco ſicut in aliis fidei articulis, ita in articulo de cœna Domini, ſolum Chriſti verbum atq; doctrinam ſequor. Quæcunq; verò ab hominibus, quicunque illi ſint, vel verbo Dei addita vel detracta ſunt, vel extra verbum Dei mihi tanquam neceſſaria ad ſalutem obtruduntur, denique omnes verborum Chriſti interpretationes, quæ apertè pugnant cum aliis manifeſtis Scripturarum locis ; aut quæ noua, ſine neceſſitate, miracula inducũt ; aut quæ humanitatem Chriſti ab eius diuinitate ſeparant, aut contrà humanitatem cum diuinitate confundunt, & naturam veri corporis phyſici organici tollunt ; aut quæ vllam ſecum adferunt idololatriam : omnia hæc tanquam non Chriſtiana reiicio atque damno : & contrà, primùm ſola Chriſti verba per Euangeliſtas recitata tam de pane, quàm de calice, toto corde amplector : deinde horum verborum interpretationem nullam aliam recipio, præter illam, quam idem Chriſtus per Apoſtolum Paulum 1. Corinth. 10. attulit : nimirum panem quem frangimus in cœna, eſſe κοινωνίαν corporis ipſius. Quod enim Chriſtus dixit, Hoc (id eſt, hic panis) eſt corpus meum : Apoſtolus explicauit dicendo : Panis eſt κοινωνία corporis Domini : vt apertè docuerit verba Chriſti, non eſſe iuxta τὸ ῥητὸν accipienda, ita vt panis, propriè & realiter ſit ipſum corpus Chriſti : cum lõge aliud ſit κοινωνία alicuius rei, & ipſa res, cuius eſt κοινωνία. Quanquam neq; proprie panis eſt ipſa κοινωνία corporis : Sed id tãtùm, per quod, eo ſenſu, quo & per verbum habetur à nobis κοινωνία, vel potius habita coaleſcit. Proinde verba hæc Apoſtoli, bifariam explicari ſolent, nimirum : Panis quem frãgimus, aut eſt id quo nobis cõmunicatur corpus Chriſti : aut id, quo nos adducimur in κοινωνίαν corporis Chriſti : vel potius adducti, magis ac magis cum ipſo in vnũ coaleſcimus, & verò etiam inter nos : quando & Eccleſia, corpus Chriſti eſt. Quanquam autem id, per quod in κοινωνίαν corporis Chriſti verè adducimur, proprie eſt ipſe Spiritus Chriſti : quia tamen hic Spiritus, quum ritè percipimus Sacramenta, nobis communicatur, & communicatus augetur, hoc eſt, vires ſuas magis ac magis exerit : idcirco per Sacramenta quoque dicimur in communionem Chriſti adduci : quemadmodum & per verbum mundari nos Chriſtus dixit. Ideo igitur nos Sacramenta hæc ritè ſumentes, dicimur accipere κοινωνίαν corporis Chriſti, & cum illo in vnum coaleſcere : quia reuera fideles, participatione Sacramentorum, ſicut & participatione Euãgelij, fiũt participes veri corporis & ſanguinis Domini. Chriſtus enim primò ait : Qui edit carnem meã, (hoc verò eſt, nobis carnẽ Chriſti cõmunicari :) deinde ſubdit, in me manet, & ego in illo : Hoc autẽ eſt nos vniri corpori Chriſti, & magis ac magis in vnum cum ipſo coaleſcere. Proinde vtramque interpretationem cõiungo & coniungendam eſſe cenſeo. Certum enim eſt ex toto Apoſtoli contextu, & argumẽto, quod tractat : Apoſtolum his verbis ſignificare voluiſſe, fideles

qui participant de mensa Domini, eos etiam participes fieri veri corporis & sanguinis Domini,& vnum cum ipso fieri. Hoc enim assumebat pro cõfesso apud fideles: vt inde inferret, quicunq; igitur etiã participant de mensa Dæmoniorum, eos fieri ipsorum Dæmoniorum participes, & societatem cum ipsis contrahere. Atque in hanc sententiam omnes consentiunt interpretes, tam Græci, quàm Latini: Et tam veteres, quàm recentiores. Itaque Oecumenius explicans rationem, cur calix benedictionis dicatur κοινωνία sanguinis Christi, ait: Συνάπτει γὰρ ἡμᾶς τῷ χριστῷ τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὡς μέλη τῇ κεφαλῇ, διὰ τῆς μεταλήψεως. Participatione igitur calicis participamus sanguinem Domini: huius autem participatione, vnimur Christo, vt membra capiti. Vnde apparet, qui non sunt membra Christi, eos non participare sanguinem Christi. Confirmat autem Apostolus hanc κοινωνίαν cum Christo per participationẽ corporis & sanguinis eius, inde, quòd omnes nos, qui de eodem pane edimus, vnum sumus inter nos corpus: ac proinde omnes vni capiti Christo coniuncti: ὅτι, inquit, εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. Quasi dicat: Sicut enim panis, quem in multa frusta frangimus, & per quem corpus Christi nobis communicatur, vnus est, licet ex multis granis sit confectus: sic nos multi, qui de illo participamus, vnũ corpus sumus: nẽpe sub Christo capite. Ideo rectè & elegánter Photius: Ἀπόδειξις, inquit, ἐστὶ τοῦ εἰρημένου, τὸ ἐπαγόμενον. πόθεν γὰρ δῆλον, φησὶν, ὅτι τὸν ἄρτον, ὃν κλῶμεν, κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τοῦτ' ἐστὶν, ὅτι εἰς κοινωνίαν ἡμᾶς τοῦ σώματος σωμάγει τοῦ χριστοῦ; πόθεν δῆλον, ὅτι ἓν σῶμά ἐσμεν καὶ καλόμεθα: οἱ πάντες χριστῷ σωαπλούμενοι, ὡς τὸ κοινὸ σῶμα τοῦ κεφαλῆς; εἰ μὴ τῷ σώματι αὐτοῦ, καὶ τῷ αἵματι εἰς κοινωνίαν σωνηγόμεθα: τίνι ἂν ἑτέρῳ ἓν σῶμα ἦμεν, καὶ ἐκαλόμεθα; Et Chrysostomus explicans vocem κοινωνίας, inquit, διὰ τί μὴ εἶπε μετοχὴ; ὅτι πλέον τι δηλῶσαι ἐβουλήθη, καὶ πολλὴν ἐνδείξασθαι τὴν σωάφειαν. ὁ γὰρ τὸ μετέχειν μόνον καὶ μεταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἑνοῦσθαι κοινωνοῦμεν. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἥνωται τῷ χριστῷ: οὕτως καὶ ἡμεῖς αὐτῷ διὰ τοῦ ἄρτου τούτου ἑνούμεθα. Et paulò pòst explicans verba: ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμά ἐσμεν οἱ πολλοί: inquit, τί γὰρ λέγω κοινωνίαν, φησὶν; αὐτό ἐσμεν ἐκεῖνο τὸ σῶμα. τί γὰρ ἄρτος; σῶμα χριστοῦ: τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; σῶμα χριστοῦ: οὐκ σώματα πολλὰ, ἀλλὰ σῶμα ἕν. Quæ cum ita se habeant: ego ex his Apostoli verbis, mihi hæc de Cœna colligo capita perspicua atque certissima.

I. Commentum esse, dicere, vel panem mutata substantia verti in ipsum corpus Christi: vel corpus Christi in pane realiter esse aut delitescere. Illius ratio hęc est, quia Apostolus panem perpetuò vocat panem: & ait hunc esse κοινωνίαν corporis Christi, id est, quo corpus Domini nobis communicatur, & per consequẽs, quo nos magis ac magis Christo & Ecclesiæ incorporamur. Differt autem multum, id quo, ab eo quod, nobis communicatur, ac cui in vnum corpus coalescimus. Alterius ratio est: quia neque Christus dixit, in pane est corpus meum: neque Apostolus, in pane, quam frangimus est κοινωνία corporis Domini: Sed & ille, Hoc, id est, panis est corpus meum: Et iste, panis est κοινωνία corporis.

II. Commentum etiam esse, panem esse nudum Symbolum: & ideo in Cœna nihil accipi nisi panem. Apostolus enim ait, Panis est κοινωνία τοῦ σώματος. Ergo cum frangitur & datur panis in terra: ipsum etiam corpus Christi vnà communicatur in cælo: & nos vicissim, digna huius perceptione, illi magis ac magis incorporamur: Vnde & ratio constat, cur Sacramentis nomina rerum, quarum sunt Sacramenta tribuantur.

III. Commentum etiam esse: extra vsum Cœnæ vel panem dici posse corpus Christi; vel hoc pane distribui. Paulus enim non ait simpliciter, Panis est κοινωνία: sed panis quem frangimus, (scilicet in ipsa Cœna Domini) est κοινωνία τοῦ σώματος. Ergo tunc tantùm est κοινωνία τοῦ σώματος, cùm frangitur in Cœna. Quare extra Cœnam Domini non est κοινωνία τοῦ σώματος, multò minus τὸ σῶμα.

IV. Cor.

IV. Corpus Christi manducari fide tãtùm. Huius autem duplex ratio ex verbis Apostoli colligitur. Primò ait: Panem esse κοινωνίαν τῦ σώματος, hoc est, ipsius Christi. Sed hanc κοινωνίαν perpetuò lego in Scripturis fieri tantùm fide: vt Ioh. 6. docetur, item 1. Iohan. 5. & 1. Iohan. 1. neque vllibi in Scripturis docetur alius modus edendi corpus Christi, id est, Christum ipsum, quàm per fidem. Ait item Apostolus Ephes. 3. Christum habitare per fidem in cordibus nostris. Quid est autem edere carnem Christi aliud, quàm eum ita recipere, vt in nobis inhabitet atque maneat, nos alat: atque viuificet? Alium igitur modum non recipio, donec ille è Scripturis apertè demonstretur. Deinde ait esse κοινωνίαν τῦ σώματος. Corpus autem Christi cibus est spiritualis, & animæ, non corporis aut ventris. Spiritu igitur tantùm recipitur: & hoc modo sum contentus: quia est certus & salutaris & sufficiens ad salutem. Vt taceam, quòd sicut agnus paschalis non edebatur nisi mactatus: sic nec corpus Christi, nisi quatenus pro nobis in mortem traditum est, edi: nec sanguis, nisi quatenus effusus est è venis, bibi potest. Nam neque alia ratione Christus, vel illud edendum, vel hunc bibendum dat: vt apertè verba eius declarant: Quod pro nobis traditur: qui pro vobis effunditur. Corpus autem Christi in cælo iam viuit, & sanguis eius in venis est. Edi igitur non potest & bibi: nisi animo per fidem, mortem eius commemorante & acceptante, vique Spiritus sancti sibi applicante, veluti λύτρον redemtionis nostræ.

V. A solis fidelibus ipsum corpus Christi, seu Christum ipsum verè percipi ac manducari. Primùm ait Apostolus: Panis quem frangimus (scilicet nos fideles in Cœna) est κοινωνία τῦ σώματος, nempe nobis qui frangimus, hoc est fidelibus. Cum autem dicit Nos, intelligit iuxta consuetudinem Scripturarum veros fideles, & veros discipulos Christi: quòd hypocritæ ad Christum non pertineant. ad solos igitur veros fideles pertinet κοινωνία τῦ σώματος τῦ κυρίυ. Deinde inquit: vnũ corpus & vnum panẽ esse nos omnes: qui de vno pane & de vno calice participamus. Cùm ait, de vno pane: intelligit de pane, quatenus panis ille est κοινωνία τῦ σώματος: hypocritæ autem nõ sunt vnum corpus cum Ecclesia Sanctorũ, neque sunt eius membra: quia licet sint in Ecclesia, non sunt tamen De Ecclesia. Non ergo ipsi participant de eodẽ pane, qui scilicet est κοινωνία τῦ σώματος: hoc est, nõ fiunt participes eiusdẽ corporis Christi pane fidelibus communicati: vt tale sit argumentũ: Illi tantùm participant de eodẽ pane & calice, hoc est, de corpore & sanguine Christi, pane & vinõ in Cœna communicati: qui sunt vnum corpus & vnus panis cum Christo & Ecclesia, quæ est corpus ipsius. Sunt enim hæc ἀντιστρέφοντα: Vnum corpus & vnus panis multi sumus, omnes qui de vno pane (quatenus est κοινωνία corporis) & de vno calice (quatenus est κοινωνία sanguinis) participamus: &, Nos tantum participamus de eodẽ pane (vt est κοινωνία corporis) & de eodem calice (vt est κοινωνία sanguinis) hoc est, de eodẽ corpore & de eodẽ sanguine Iesu Christi per panem & calicem communicatis, omnes, qui vnum corpus sumus, & vnus panis, cũ Christo scilicet & eius Ecclesia. Atqui impij qui sine vera sunt fide, non sunt vnum corpus & vnus panis cũ Christo & Ecclesia. Non enim pertinent ad Christum: neque membra sunt Ecclesiæ. Non igitur impij participant cũ piis de eodem corpore & sanguine Christi, qui pane & vino in Cœna communicantur. Ac quis neget, solos viuentes cibis quoque vesci posse? Non enim mortui vescuntur. Soli autem credentes, spiritualiter ex fide viuunt: impij verò planè mortui sunt. Soli igitur credentes spirituali alimonia, quæ est corpus & sanguis Christi, vesci possunt. De iis autem loqui Apostolum, cum ait: Nos qui de vno pane & calice participamus: mihi dubium non est. Adde quod verba Christi manifestè docent: Et illis duntaxat reapse edendum ac bibendum exhiberi: tantùm etiã ab illis verè edi & bibi: pro quibus traditũ est corpus, & sanguis effusus in remissio-

nem peccatorum. Pro ſolis autem electis obtulit ſe Chriſtus, non pro mundo, hoc eſt, pro reprobis incredulis: quemadmodum neque ſe pro illis orare, ſed tantùm pro credituris in ſe, apertis rotundiſque verbis dixit in precatione ad patrẽ. offertur quidem omnibus, ſicut & pro omnibus ſufficienter (vt loquuntur Scholaſtici) mortuus eſt: ſed reipſa, ab illis tantùm qui credunt, tam è Sacramentis, quam ex verbo percipitur.

VI. Præcipuum finem atque vſum huius Sacramenti eſſe: vt vnio, quam habemus cum Chriſto per fidem, & inter nos per charitatẽ, frequentatione huius Cœnæ magis ac magis coaleſcat. Ait enim Apoſtolus: Vnus panis & vnũ corpus multi ſumus: omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus. In hunc igitur finem inſtituta eſt hæc participatio, vt ſimus vnum corpus & vnus panis, cum Chriſto nimirum & inter nos. Quare toto cælo illos dico errare, qui dum digladiantur ſine cauſſa de hoc Sacramento, tantùm vt neſcio quas dicendi formulas ab hominibus excogitatas, & à Scriptura etiã alienas, mordicus defendant: hoc vnum corpus & hunc vnum panem dilaniant in fruſta.

Hæc ſunt capita præcipua, quæ ex verbis Chriſti explicatis ab Apoſtolo mihi colligo: & in ijs acquieſco. Nõ ſum igitur vel Zuinglianus, vel Lutherianus, quia nec Zuinglium nec Lutherum ſequor, ſed Chriſtianus, quia Chriſtum. A tq; vtinam tandem aliquando faceſſant ab Eccleſia hæc cognomina, & ſolum Chriſti nomen obtineat. Tunc ſperauero pacem Eccleſiæ.

Fuerunt & aliæ de me ſparſæ calumniæ, vel potius (vt modeſtiùs loquar) falſæ ſequelæ, ex mea doctrina malè intellecta à quibuſdam ἀσυλλογίστως illatæ: Sed hæ ſunt præcipuæ, ad quas reſpondere non ſolùm operæpretium, ſed planè neceſſarium mihi fuiſſe iudicaui.

THESES ALIQVOT PRAELECTIONVM ZANCHII, QVÆ AB ADVERSARIIS FVERANT SVGGILLATÆ. FVERAM ENIM IVSSVS, ILLARVM summam exhibere Dominis.

TRACTATIO DE LIBRO VITAE TOTA in has Theses est distincta.

LIBER Deo non adscribitur, nisi μεταφορικῶς: & is nihil aliud est, 1. quàm æternum, certum firmúmque decretum atque præscientia in Deo, illorum omnium, quæ aut ipse aut nos facturi eramus.

2. Tres libri Deo in Scripturis μεταφορικῶς attribuuntur. Vnus est, in quo scripti fuerunt omnes homines eorúmque nomina, etiam antequam nascerentur. Atque hic nihil aliud est, quàm præscientia, qua Deus ab æterno præuidit omnes, quos creaturus erat homines, eorum nomina atque actiones: de quo in Psalm. 139. atque is ad prouidentiam pertinet, vnde & liber prouidentiæ appellari potest. Alter est, in quo scribi dicuntur omnes homines iam nati, & quæcunque agunt: vt secundum sua quisque facta etiam iudicetur, de quo Apocalyp. 20. Et is pertinet ad iudicium vniuersale Dei: vnde & liber Iudicij vniuersalis rectè dici potest. Et hic nihil aliud est, quàm cognitio atque memoria quam Deus habet, eorum quæ quisque gessit aut gerit: vt secundum ea, quæ quisque gessit, iudicetur. Tertius est liber, in quo omnes qui verè ad æternam vitam pertinent, ab æterno conscripti, hoc est, præsciti & prædestinati fuerunt. Et hic nihil aliud est, quàm æterna & certa Dei præscientia ac prædestinatio eorum omnium, quos ab æterno seruare in æternam vitam per Christum decreuit Deus. Vnde sicut in Scripturis liber vitæ appellatur: sic etiam liber prædestinationis appellari potest.

3. Etsi nomine libri vitæ ipsa quoque sancta Scriptura ac lex Dei nonnunquam intelligatur: vt Ecclesiast. 24. eò quòd præcepta ad vitam pertinentia tradat: aliquando verò ipsa bona & temporaria opinio, quam Ecclesia de hypocritis habet, dum manent in fide Christi, quasi & ipsi ad æternam vitam pertineant: quin & spes seu opinio, qua ipsi hypocritæ sibi videntur ad æternam vitam pertinere, liber vitæ appellari solet: Propriè tamen liber vitæ est ipsa certa & æterna prædestinatio; in qua omnes, qui seruandi sunt per Christum, conscripti sunt, nunquam expungendi. Et de hoc libro loquitur Iesaias in hoc quarto capite.

4. Qui verè semel fuerunt in hoc libro vitæ conscripti, ij nunquam inde deleri possunt: seu, prædestinati ad vitam æternam, ab illa non possunt in æternam mortem reiici.

5. Quidam, nempe hypocritæ, dicuntur deleri de libro vitæ: cùm detecta sua hypocrisi, tum Ecclesiæ, tum sibi ipsis, quales sint, & quòd ad æternam vitam non sint reuera scripti: innotescunt.

THESES, QVAE DE LIBRO VITAE AD DISPVtandum in Schola propositæ fuerunt.

1. Liber vitæ, est ipsa diuina mens, in qua conscripti sunt omnes ad æternã vitam propter Christum possidẽdam, quos ab æterno in filios Deus sibi adoptauit.

2. Quicunque in hoc vitæ libro scripti sunt, efficaciter vocentur, iustificentur, sanctificentur, & tandem glorificentur necesse est.

3. Qui semel in hoc libro scripti fuere: inde amplius expungi non possunt.

4. Debet autem quicunque ad Euangelium vocatus in Christum credit, confidere se in hoc vitæ libro vnà cum reliquis Sanctis ab æterno conscriptum fuisse.

5. Ac proinde debet hac fiducia fretus, in sanctitate huiusce præsentis vitæ, ad glorioſam illam futuram vitam recto cursu per viam bonorum operum contendere.

6. Quotquot enim in libro vitæ conscripti sumus, non minùs conscripti sumus ad sanctitatem sequendam & bona opera facienda, quàm ad ipsam vitam consequendam.

TRACTATIO DE GRATIA IIS Thesibus constat.

1. Gradus nostræ salutis, quinque ex verbis Prophetæ Iesaiæ cap. 4. colliguntur. 1. Gratia Dei in Christo æterna, à qua sola motus fuit ad nos prædestinandos & saluandos. 2. Ipsa prædestinatio seu conscriptio ad vitam æternam. 3. Efficax vocatio ad Christum & ad sanctitatem. 4. Iustificatio, seu remissio peccatorum & ablutio à sordibus: quam consequitur sanctificatio ac reformatio. 5. Ipsa perpetua Dei gubernatio: quam consequitur æterna pax, vita, glorificatio.

2. Gratia ita propriè appellatur, quòd gratis detur. Atque hæc etymologia competit omnibus Dei gratiis, quòd omnes gratis dentur.

3. Gratia diuiditur in gratiam, quæ non solum gratis datur, sed etiam gratum Deo reddit: & in gratiam, quæ gratis quidem datur, sed non reddit Deo gratum: qua de causa vocatur illa à Scholasticis Gratia gratum faciens: hæc verò, Gratia gratis data.

4. Gratia gratum faciens, est propriè æternus Dei fauor atque gratuita beneuolentia, qua nos in Christo dilexit, & qua tantùm permotus fuit, vt nos ad æternam vitam eligeret, redimeret, vocaret, iustificaret, glorificaret.

5. Gratia hæc gratum faciens, seu gratuitus Dei erga nos amor atque fauor, in ipso Deo est: in nobis autem illius tantùm cognitio, atque sensus.

6. Est quidem duplex amor Dei. Vnus generalis, quo omnia quæ condidit, diligit, etiam ipsos impios: quatenus scilicet omnibus bene vult, & benefacit: de quo Sap. 11. Alter specialis, quo ipsos tantùm electos amat ad æternam vitam: de quo Rom. 9. *Iacob dilexi*, & passim, in Scripturis. Gratia tamen Dei propriè pro ipso gratuito Dei erga electos amore capitur.

7. Gratia hæc, data nobis fuit ante tempora æterna: qua scilicet ab æterno dilexit nos: manifestata autem in tempore, tum cùm promisit, tum maximè cùm dedit reipsa nobis Christum. 2. Timoth. 2.

8. Gratia hæc gratum faciens, fons est & causa aliarum gratiarum omnium atque beneficiorum Dei.

9. Gratia quoque fidei, regenerationis, spei ac caritatis: gratiæ gratum facientes appellantur: sed impropriè & secundariò; sunt enim effecta illius primæ atque æternæ gratiæ.

10. Gratia verò prophetandi, loquendi linguis, & aliæ de quibus 1. Corinth. 12. sunt quidem etiam ipsæ effecta illius primæ & æternæ gratiæ, & faciunt ad salutem Ecclesiæ in vniuersum: sed tamen non semper ad salutem eorum, quibus

bus dantur, pertinent. Qua de cauſſa, gratiæ tantùm gratîs datæ, in Scholis appellari ſolitæ ſunt.

11. Hæ gratiæ, quia non ſemper faciunt ad ſalutem illorum quibus dantur: iccirco multis etiam dantur reprobis.

12. Etſi verò hæ non faciunt ad ſalutem reproborum quibus dantur, quia tamen faciunt ad ſalutem electorum & inſtaurationem Sanctorum: iccirco hæ quoque effecta illius primæ gratiæ eſſe dicuntur, quatenus proficiſcuntur ab æterno & gratuito Dei, non quidem erga reprobos, ſed erga electos, ad quorum ſalutem reprobis etiam communicantur, amore.

13. Gratia primo modo ac propriè accepta, hoc eſt, æternus gratuitúſque Dei amor atque fauor; initium eſt, conſummatio atque finis ſalutis noſtræ: vnde tota ſalus & quæcunque ad ſalutem noſtram faciunt, profecta ſunt ac proficiſcuntur.

14. Id vnde Deus (vt ita loquar) permotus fuit ad nos eligendos atq; in æternã vitam prædeſtinandos: fuit ipſius tantùm gratia, ſeu bona erga nos ipſius voluntas atque εὐδοκία & amor. Finis verò vltimus ac præcipuus, fuit ipſius gloria: vt ſcilicet ipſius bonitas, iuſtitia, miſericordia patefieret, atque ita glorificaretur. Vtrunque Apoſtolus tradit Epheſ. 1. *Elegit nos in Chriſto, in ſeſe, iuxta beneplacitum voluntatis ſuæ*, hoc eſt primum. *in laudem gloriæ gratiæ ſuæ.* hoc eſt alterum.

15. Tota noſtra ſalus eſt gratuita; & quia eſt gratuita, ideò eſt certa: & quia certa, ideo debemus liberati omni timore & metu, læto animo & hilari conſcientia continenter gratias agere tanto cæleſti Patri in Chriſto, illi fidere, in illũ ſperare, illum inuocare, illum amare, ad eius voluntatem, noſtram cõformare; illius mandatis implendis ſtudere, & ad omnia propter eius nomen tormenta perferenda animos noſtros præparare, diceréque cum Dauide: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi? Calicem ſalutis accipiam: & nomen Domini inuocabo.*

TRACTATIO DE PRAEDESTINATIONE SANCTORVM, IN HAS PRÆCIPVAS THESES EST DISTRIBUTA.

1. Diuerſus eſt amor, quo Deus omnia, etiam impios, diligit, ab illo quo quoſdam ab æterno ita dilexit, vt etiam ad æternam vitam prædeſtinarit.

2. Omnium hominum quicunque vnquam fuerunt, ſunt aut erũt, in foueam peccati lapſorum: quoſdam Deus inde aſſumit, quoſdam ibi relinquit: ac proinde quoſdam ab æterno inde aſſumere, quoſdam ibi relinquere decreuit. & hæc eſt electio atque reprobatio.

3. Præſcientia Dei, accipitur aliquando pro ea cognitione, qua Deus ab æterno generatim nouit, tam quæ alij admiſſuri erant, hoc eſt, peccata, quàm quæ ipſe facturus erat, ſiue in electis, ſiue in reprobis, ſiue in aliis creaturis. Sic Patres & Scholaſtici. Aliquando pro illa cognitione, qua ſpeciatim quoſdam, id eſt, electos, cum affectu amoris, vt ſuos prænouit, hoc eſt, ab æterno amauit: vt Rom. 8. οὓς προέγνω, Rom. 11. *Non repulit Deus plebem quam* προέγνω: ſeu capitur pro ipſa prædeſtinatione.

4. Prædeſtinatio, pars prouidentiæ eſt: & vtraque (iuxta Scholaſticos) eſt eorum tantùm, quæ Deus ipſe facturus erat atque eſt. Sed prouidentia ad res vniuerſas extenditur: prædeſtinatio autem reſtringitur ad creaturas ratione præditas: quanquam nonnunquam apud Patres, prædeſtinatio pro Prouidentia vſurpatur, atque ita ad omnes res extenditur κατὰ χρῆσιν.

5. Est autem prædestinare Latinis: principio antè deliberare, definire, constituere apud te aliquid agere, antequam agas. Deinde est præmittere, atq; antè aliquid ad certum finem deputare ac dirigere. προορίζειν quoque Græcis est, antequam aliquid agas, quid agere velis, definire: tum vnumquodque antequã fiat, ad suum certum finem atque vsum deputare. Hebræus verò Moses in sacris Libris, id quod septuaginta verterunt προορίζειν, ipse habet (*habhdel*) quod à reliquis rebus aliquid ad suũ vsum segregare significat: vt cùm Dominus à reliquorum populorum colluuie populum suum Israëlem ad verum cultum veramque religionem, ideóque ad veram salutem selegit, segregauit, separauit.

6. Potest autem hoc nomen Prædestinatio, si ipsius significatio spectetur: generaliter ad omnes creaturas, etiam irrationales, imò verò etiam vitæ expertes extendi. Sed apud Patres ea tantùm est hominum atque Angelorum, tam impiorum quàm piorum: in Scripturis verò nomen hoc de electis tantùm vsurpatur. Quare ij soli prædestinati propriè esse dicuntur.

7. Triplex igitur est prædestinationis definitio. Vna generalissima, omnes creaturas complectens. Altera generalis ad homines se extendens. Postrema specialis ad electos tantùm pertinens.

8. Prima prædestinatio, est æternum immutabiléque Dei decretum, quo vnamquamque rem, antequam crearetur, ad suum certum & vsum & finem deputauit seu destinauit.

9. Altera prædestinatio, est æternum immutabiléq; Dei decretum, quo apud semetipsum ab æterno constituit: primùm omnes homines tum creare, tum vt in peccatum laberentur, & in mortem ruerent, permittere: deinde horum alios in Christo sua tum gratia, tum æterna vita gratis donare: alios verò hac gratia nõ dignari, sed cum Sathana tum excæcare & indurare, tum æterno exitio perdere: idque vt in illis diuina bonitas & misericordia, in istis verò diuina potentia & iustitia declaretur: atque ita in omnibus Deus glorificetur.

10. Tertia, hoc est, Sanctorum prædestinatio, est æternum immutabiléque Dei decretum, quo citra vlla hominum merita apud se constituit, certos quosdam homines, in vitam hanc suo tempore productos, & opera Diaboli in peccatum ac mortem vnà cum aliis lapsos, gratîs tamen à peccato & morte, atque à reliqua hominum colluuie segregatos; Christo inserere, pérque fidem iustificare & Christo insitos ac iustificatos, regignere, atque ad sua placita sanctificare, sanctificatos perpetua quotidianorum peccatorum condonatione, perpetuaque sancti S. gratia comitari: denique vti Dei filios & regni cælestis cum Christi hæredes, beata & æterna vita donare: totúmque hoc, vt in iis misericordia & bonitas Dei perpetuò illustretur, ipséque Deus in perpetuum glorificetur.

11. Deus nihil cognoscit vel vult iam, quod etiam ab æterno non nouerit, atque voluerit. prædestinatio igitur æterna est.

12. Æterna & simplex Dei voluntas, immutabilis est. Vnde illud Rom. 11. *Sine pœnitentia sunt dona & vocatio*. Est igitur prædestinatio immutabilis.

13. Nemo suæ prædestinationis est efficiens caussa: sed sola Dei simplex & æterna voluntas.

14. Peccatum, quoad Deum: non contingit fortuitò, sed diuino consilio, quia diuina eáque voluntaria permissione: neque tamen peccatum effectus est diuinæ prædestinationis, aut Dei: quia malitia peccati aut peccatoris à Deo non est. & proinde nemo potest dici ad peccatum, quatenus peccatum est, fuisse à Deo prædestinatus.

15 Per-

15. Permiſſio, atque ea quidem voluntaria, qua Deus permittit peccatum: opus Dei eſt, ideóque bonum: peccatum autem ipſum permiſſum, quà peccatum eſt, opus Dei non eſt, ſed tum Sathanæ, tum hominis.

16. Omnes homines ſunt prædeſtinati: alij ad vitam, alij ad mortem æternam.

17. Extra Chriſtum nemo poteſt aut eſſe ad vitam æternam prædeſtinatus, aut efficaciter vocari, aut verè iuſtificari, aut æternùm glorificari.

18. Quicunque ſunt prædeſtinati ad vitam æternam, ceu ad finem: ſunt etiam ad debita, per quę illa recipitur, media prędeſtinati. Fides ergo, opera fidei, & perſeuerantia in fide, ſeu, initium, progreſſus & conſummatio ſalutis: effecta ſunt omnia prædeſtinationis.

19. Deus cùm poſſet, noluit tamen omnes homines promiſcuè gratia prædeſtinationis æternæ dignari.

20. Deus quoſdam excæcat, indurat, perdit. Hos igitur indurare, excæcare, perdere ab æterno decreuit.

21. Finis vltimus atque præcipuus tum reprobationis quorundam, tum electionis aliorum, eſt gloria Dei: quę tam in reiectione impiorum, quàm in electione piorum, luculenter reſplendet.

22. Creari & ſini labi in peccata & in mortem: effecta ſunt prædeſtinationis communia electis atque reprobis. Donari autem gratia, fide, operibus, fidei perſeuerantia & tandem æterna vita: effecta ſunt propria prædeſtinationis electorum. Deſeri verò in peccatis perpetuò, excæcari, indurari, ac denique damnari: effecta ſunt reprobationis, propria impiorum.

23. Argumentatio hæc à poſteriori: Deus creauit homines, deinde eos voluntariè permiſit labi in peccatum, & per peccatum in mortem ruere: poſtremò verò horum alios inde per Chriſtum miſericorditer eripit & ſaluat, alios in peccatis deſerit iuſtiſſimè, excæcat, damnat: vtrumque verò ad & propter gloriam ſuam facit: Ergo Deus ab æterno hæc omnia decreuit facere: Sophiſtica non eſt, ſed demonſtratiua. Hæc verò eſt prædeſtinatio piorum & impiorum.

24. Nemo ad æternam vitam prædeſtinatus eſt conditionaliter, ſi crediderit, ſi ſeruarit legem: ſed quotquot ad eam prædeſtinati fuerunt, abſolutè & ſimpliciter prædeſtinati ſunt: ita vt etiam ideo credant & ſeruent legem, quia ſicut ad vitam, ita etiam ad credendum & legem ſeruandam ſunt prædeſtinati.

25. Electorum tantùm eſt vera & iuſtificans fides. Reprobi autem etſi ad tempus videntur credere: illorum tamen fides, vera non eſt, ſed temporaria, ideóque hypocritica.

26. Quidquid boni habent aut agunt Sancti: ideo habent aut agunt, quia ad id habendum aut agendum prædeſtinati ab æterno gratîs fuerunt. Initium igitur ſalutis hoc eſt, fides, & progreſſus, hoc eſt, opera fidei, & finis, hoc eſt, finalis perſeuerantia, plenáque vitæ æternæ poſſeſſio: gratuita ſunt diuinæ prædeſtinationis, ſeu Dei prædeſtinantis, effecta. Quare neque fides, neque opera fidei, cauſſa eſſe poſſunt prædeſtinationis: cùm non dicat Apoſtolus, *Elegit nos*, quia futuri eramus ſancti: ſed, *vt eſſemus ſancti*: neque, *Ideo miſericordiam conſecutus ſum*, quia fidelis futurus eram: ſed, *vt fidelis eſſem*.

27. Non eſt impium, dicere: Reprobos ideo non credere, nec reſipiſcere, nec legem Dei ſeruare: quia neque ad credendum, neque ad reſipiſcēdum, neque ad legem Dei ſeruandam prædeſtinati fuerunt: cùm Dominus ita loquatur: *Ideo vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.* Item, *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.*

28. Imò

28. Imò neque impium est, dicere, Reprobos ideo opera, quæ in ipsis reprobis mala sunt, facere, quia ad ea facienda fuerunt prædestinati: cùm hoc doceat Spiritus Dei in Scripturis Act. 2. 4.

29. Non potest dici vel prædestinatio vel Deus caussa esse peccatorum, quæ impij admittunt: aut Deus impios adpeccata prædestinasse: tum quia malitia qua impij peccant, à Deo non est, sed à Sathana: tum quia Deus neminem ad peccata, quatenus peccata sunt, prædestinauit: sed tantùm quatenus sunt vel actiones quædam in se, ideóque non malæ: vel sunt pœnæ peccatorum.

30. Imò ideò impij illa, ad quæ facienda prædestinati à Deo fuerant, faciendo peccant: quia opera Dei alioquin in se bona, ipsi animi sui & carnis prauitate inficiunt.

31. Caussa igitur propria peccati efficiens, est innata hominibus infidelitas atq; malitia.

32. In quouis peccato duo sunt: opus ipsum quod fit, vel saltem actio aut interna aut externa: & ipsa peccantis κακία qua efficitur vt opus vel actio fiat peccatũ. opus, est à Deo (operatur enim omnia in omnibus) κακία verò, minimè. Quòd igitur impij opus illud faciunt, habent à Deo & à Dei prædestinatione: quòd verò illud faciendo sua κακία peccent, neque à Deo est, neque à Dei prædestinatione habent.

33. Gratiæ Dei in electis effecta: primum, redemtio à peccato & morte per sanguinem Christi: secundum efficax per Spiritum sanctum ad huius redemtionis κοινωνίαν vocatio: tertium, ideóque actualis à reliqua hominum mundi colluuie segregatio: quartum, realis in Christum insitio; ac proinde quintum, per fidem iustificatio: sextum, regeneratio: septimum, vera ad placita Dei facienda sanctificatio: octauum quotidianorum peccatorum remissio: nonum, Spiritus sancti præsentia. decimum, æternæ vitæ donatio.

34. Etsi Deus prædestinans non est sub tempore: homines tamen prædestinati sunt sub tempore. Cùm igitur Spiritus sanctus perpetuò in Scripturis dicat Deum prædestinasse nos, idque ante mundum constitutum, non autem prædestinare: meritò concludimus, prædestinationem ab æterno factam fuisse.

35. Prædestinatio est æterna. nos igitur electi ab ęterno fuimus Deo chari ac dilecti.

36. Prædestinatio est immutabilis. Salus igitur electorum certissima est, & perire non possunt.

37. Certi aliquot homines sunt prædestinati ad vitam, non autem omnes. est igitur certus numerus electorum, qui nec augeri nec minui potest.

38. Prædestinatio Sanctorũ tota est gratuita, sũntq; Sancti ad vitam, ad fidem, ad omnia Dei dona prædestinati, citra vlla sua merita vel pręterita vel futura, & citra bonum vsum liberi arbitrij, denique citra vllam suam caussam, præter voluntatem Dei.

39. Tutior, certiórque est nostra salus in manu Dei, quàm in manibus nostris.

40. Qui prædestinati sunt ad æternam vitam, sunt illis etiam prædestinata opera bona, in quibus ambulent. Nullus igitur electus adultus hinc in cælum migrat sine studio bonorum operum.

41. Quare fallaciam diuisionis admittunt, qui sic argumentantur: Si sum prædestinatus ad salutem, etiam sine bonis operibus saluabor.

42. Contra

42. Contrà verò filij Dei sic inferunt: Sum prædestinatus ad æternam vitam: ergo mihi ambulandum est in bonis operibus. Quia prædestinatis ad vitam, prædestinata sunt bona opera, in quibus ambulent.

43. Quicunque cernit in se prædestinationis effecta, hoc est, qui videt se efficaciter vocatum, qui sentit se iustificatum, donatum fide atque studio bonorum operum: is certissimè sibi persuadere debet, se esse ex numero prædestinatorum.

44. Duæ enim viæ, quibus electi certiores redduntur, quòd sint ad æternam vitam prædestinati. Vna est à priori, seu à caussa. Hæc est bonitas, gratia, charitásque Dei diffusa in cordibus nostris: seu ipse Spiritus Dei, qui reddit testimonium Spiritui nostro quòd sumus filij Dei. de qua via Rom. 8. Altera est à posteriore, seu ab effectis prædestinationis & gratiæ: qui sunt, vocatio, iustificatio, studium bonorum operum: de qua via 2. Pet. 1.

45. Hac nota discernuntur veri electi à reprobis: quòd electi iam renati perpetuò exosi peccatum, ambulant in studio bonorum operum: atque ita ambulãt, vt licet aliquando inter ambulandum in peccatum labantur: cauent tamen & antè, ne labantur: & pòst, in lapsu ne permaneant, atque ita toto animo totáque voluntate nunquam peccant. Reprobi verò ita peccati atque Sathanæ sunt captiui, & illius concupiscentiis, tanquam regiis mandatis, ex animo & semper & vbique pro sua virili obtemperant: vt etsi aliquando ad tempus credere in Christum, studere bonis operibus, & ideo ex numero electorum esse videantur: nunquam tamen reuera credant in Christum, nunquam reuera ament legem Dei, nunquam reuera odio habeant peccatum.

TRACTATIO DE IMPIORVM EXCAECA-tione, iis constat Thesibus.

1. Deum quosdam indurare, excæcare, tradere in sensum reprobum, vt faciant ea quæ non conueniunt: S. literæ apertè tradunt.

2. Cæterùm reprobos tantùm, non autem electos indurat.

3. Etsi verò omnes reprobos tãdem deserit & sua luce spoliat, atque ita omnes quodammodo excæcat & indurat: hoc tamen excæcationis genere, de quo Iesaias hîc, Moses in Exod. Apostolus ad Rom. 11. 9. non omnes, sed tantùm insignes quosdam impios & contumaces excæcare & indurare Deus in S. literis dicitur.

4. Cur Deus quos excæcat reprobos, excæcet: finalis caussa triplex est. Prima, vt ipsi propter sua præcedentia facinora (sicut iustitia postulat) aliis peccatis puniantur. Altera, vt electi, illorum exemplo discant timere Deum, & Domino minimè contumaciter recalcitrare. Tertia, vt ira & potentia Dei contra peccatum, toti orbi patefiat, atque ita ipsius nomen celebretur in omni terra.

5. Caussa verò, à qua Deus quodammodo impellitur & mouetur ad excæcandos impios: duplex est. vna, est ipsa reproborum impietas, atque imprimis peruicacia contra Dominum. altera, est ipsum æternum Dei propositum, atq; volũtas.

6. In quæstione, quomodo Deus excæcet & induret, dicere Deum id facere sola permissione, quasi in iis qui excæcantur, Deus nihil agat: Pelagianum est, & quidem ab Augustino confutatum atque damnatum.

7. Neq; verum est, Deũ excæcare sola suæ gratiæ, seu sui luminis subtractione.

8. Neque etiam satis est, dicere Deum excæcare externa quadam sua actione: sed indirectè, quædam scilicet reproborum oculis & auribus obiiciendo, per quæ cùm illi deberent illuminari atque emolliri, fit ipsorum vitio, vt magis excæcentur ac indurentur.

9. Sed

9. Sed præter hanc externam actionem, qua impiis obiicit offendicula, interna etiam eáque mirabili ac iustissima actione in cordibus impiorum pro suo iusto iudicio agendo, eos excæcat atque indurat Deus.

10. Cæterùm id facit Deus, aliquando quidem per se atque immediatè: aliquando verò mediatè per ministerium Sathanæ, carnificis diuinæ iustitię, in cordibus impiorum agendo, minimè tamen illos cogendo.

11. Neque ob id tamen Deus peccati autor vllo modo dici potest, quia semper est iustus, & iniustè nihil agit, neque iniustitiam cuipiam indit.

12. Etsi autem Deus vna ex parte mandat reprobis quos vult excæcare, vt conuertantur & resipiscant: & altera ex parte illos excæcat & indurat, ne illud quod verbo externo mandauerat faciant, hoc est, ne conuertantur & resipiscant, sicut apparet in Pharaone: Non hinc tamen sequitur, Deum reprobis illudere est enim semper iustus, nihil mali agit, neque absurda facit.

13. Humana quidem prudentia illud ex prædictis infert: sed ea in iudiciis Dei, quæ sunt abyssus multa, audienda non est: sequendum verò est simpliciter Dei verbum.

14. Verbum autem Dei apertè tradit: primùm, Deum omnibus mandare vt resipiscant & vitent peccata. Hæc est lex Dei: in huius igitur obedientiam nobis incumbendum est. Alterum, Deum quosdam excæcare, ne conuertantur & sanentur. Hoc est Dei iudicium. Iudicia autem Dei sunt admiranda, non inuestiganda: quia inscrutabilia (vt ait Apostolus) & abyssus multa: vt ait Propheta. Tertium, apud Deum nullam esse iniquitatem, & Deum omnia bene & iustè agere, & absurda non facere, denique sui perpetuò esse similem. Reuera igitur neque Deus cuipiam illudit, neque eius iudicia pugnant cum eiusdem Lege.

15. Quare etsi Deus quosdam tradit in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ nō decet: non tamen esse aut dici propriè potest autor peccati: quòd caussa peccati perpetuò in hominibus resideat, naturæ scilicet corruptio, seu concupiscentia carnis, quam Iohannes negat esse ex Deo.

16. Cæcitas, obduratio, in mala desideria impulsio, quæ Deo tanquam caussæ efficienti in Scripturis attribuuntur: considerari possunt, primò quà sunt peccata: deinde quà sunt pœnæ præteritorum peccatorum: tertiò, quà sunt caussæ insequentium peccatorum. Punire autem peccata peccatis, opus est iusti iudicis, non autoris peccati. Non potest igitur Deus, cùm excæcat & indurat, aut iniustitiæ accusari, aut peccati autor appellari.

17. Deus semper est iustus. Iniusti igitur autor esse non potest. Omnis autem pœna peccati, quæcunque illa sit: & iusta est, & proinde à Deo est. Quædam autem peccata, sunt pœnæ etiam peccatorum. Illa igitur, quà sunt pœnæ peccatorum: iusta sunt, & eorum autor est Deus.

18. Quædam pharmaca non ita possunt morbos curare, quin etiam aliquo modo corpora ægrotantium lædant: non ob id tamen medicus vnquam, quasi huius læsionis autor, ab iis qui sapiunt, accusatur: sed contrà potiùs vt curati morbi caussa laudatur: idque, quoniam non in hunc finem pharmacum præscripsit, vt læderet, sed vt sanaret. Etsi igitur excæcatio & induratio non ita possint esse pœnæ peccatorum, quin etiam sint peccata & caussæ peccatorum: non ob id tamen Deus, qui excæcat & indurat, accusari potest quasi autor peccati, sed potius laudandus est, quòd peccatorum sit vltor: cùm in excæcandis impiis non propriè hunc sibi proponat finem, vt illi admittant peccata: sed contrà hunc, vt ipse puniat illorum scelera.

19. Per

19. *Per Legem auctum est peccatum*, Rom.7. Deus autem dedit hanc Legem. Non ob id tamen Deus aucti peccati autor vnquam est appellatus, aut appellari potest. Quia non in hunc finem propriè dedit Legem, vt per eam peccatum augeretur: sed contrà potiùs, vt per eam non tantùm agnosceretur, verumetiam cohiberetur. Ergo neque quòd excæcet & induret, vnde in impiis augentur peccata, peccatorum illorum autor esse dicíve potest. Quia non propriè vt augeantur, sed potius vt puniantur peccata, Deus impios excæcat & indurat.

20. Concupiscentia est non solùm peccatum, sed etiam caussa peccati. & hanc Deus reliquit in natura, & vult vt in omnes traducatur. neque tamen ob id peccati autor esse dicitur. ídque propterea, quòd illam vult in posteros omnes transfundi, non propriè quatenus peccatum est & caussa peccatorum omniũ: sed tantùm quatenus est pœna peccati Adæ, in quo omnes peccauerũt. Ergo neque quòd excæcet & induret, peccati autor dici potest aut debet. quia non excæcat & indurat propriè vt peccetur: sed tantùm, vt peccatum aliis peccatis puniatur.

21. Deus excæcat atque indurat, quatenus excæcatio & induratio pœnæ sunt peccati. Quidquid autem Deus facit, illud etiam ab æterno voluit & decreuit facere. & hoc est prædestinare. Impium igitur non est, dicere Deum quosdam ad excæcationem & indurationem ab æterno prædestinasse, non vt illæ sunt peccata & peccatorum caussæ, sed tantùm vt pœnæ peccatorum.

22. Duplex est malum, culpæ & pœnæ. & aliquod quidem malum culpæ est, quod non est pœnæ: aliquod verò, quod est etiam pœnæ. ita contrà, aliquod malum pœnæ est, quod non est culpæ: & aliquod ita pœnæ vt etiam culpæ.

23. Ad malum culpæ simpliciter, quatenus malum culpæ est, Deus neminem prædestinauit: hoc tamen futurum præuidit, atque ad sui gloriam præordinauit. neque enim quoad Deum fortuitò contigit.

24. Deus quosdam ab æterno prædestinauit ad malum pœnæ, quod nullo modo est malum culpæ, seu quod peccatum non est, sed tantùm pœna peccati, siue hęc pœna temporalis sit, siue æterna.

25. Quosdam verò prædestinauit ad tales peccatorum pœnas, quæ etiam sunt peccata & caussæ peccatorum: verùm non vt sunt peccata aut caussæ peccatorum, sed tantùm quatenus sunt pœnæ peccatorum.

26. Duplex finis, cur Deus quosdam excæcet atque ad excæcationem prædestinarit: proximus & postremus. proximus, est ipsorum qui excæcantur perditio: postremus, ipsius Dei impios perdentis gloria.

27. Cùm dicitur Deus excæcare & indurare: nequaquam cogitandum est, aliquem ex vidente cæcum, & ex molli durum à Deo fieri (nemo enim Deo autore fit malus) sed ita intelligenda sunt hæc dicta, quòd Deus eorum, quos reperit cæcos & duros, cùm quosdam illuminet & emolliat pro sua gratia, alios pro suo iusto iudicio non solùm in suis tenebris & duritie deserat, sed etiam vt peccatum peccatis puniat, illos magis excæcet & induret, eo quo suprà dictum est modo.

28. Iustissimum autem est, vt quos Deus reperit sua culpa cæcos & duros: eosdem magis ac magis excæcet atque induret. Nemo igitur Deum iniustitiæ, quòd se excæcet, accusare iure potest.

TRACTATIONIS DE REDEMTIONE ECCLESIAE per Christum, déque certitudine nostræ prædestinationis & salutis, summa, 29. Thesibus comprehensa.

1. Hierosolyma terrena, typus fuit Ecclesiæ Christi: & quæ in ea ὡς ὄπὶ τὸ πλεῖστον contigerunt, typi fuerunt eorum, quæ in Ecclesia Christi futura erant.

2. Liberatio igitur Hierosolymæ tempore Iesaiæ facta, de qua Iesa.9.typus fuit liberationis totius Ecclesiæ per Christum faciendæ.

3. Sicut in illa terrena Hierosolyma graues fuerunt tenebræ, hoc est, calamitates: ita grauissimæ sunt tenebræ, hoc est, calamitates, tum terrenæ, tum spirituales; partim in quas Ecclesia Dei mox post peccatum Adæ incidit, partim quibus quotidie premitur.

4. Sicut autem Hierosolyma illa per Angelum Domini magna Dei virtute liberata fuit, vt verè dicat Propheta, *Populo ambulanti in tenebris lux orta est*: ita Ecclesia Dei per Christum partim liberata semel fuit, partim quotidie magis ac magis à suis tenebris liberatur: diuina luce tenebras illius sensim depellente, donec tandem, id quod futurum est in fine seculi, perfectissimè ab omnibus malis & hostibus liberetur.

5. Etsi verò plures erant Israelitæ, qui ab iisdem hostibus obsidebantur, quàm Iehudæi: non illi tamen, sed tantùm isti liberati fuerunt. Ita etsi multò plures sint reprobi quàm electi: liberatio tamen per Christum facta, non ad reprobos, sed tantùm ad electos reipsa pertinet: vt verè Propheta hoc admirans dicat, *Mutiplicasti gentem: at non magnificasti lætitiam.*

6. Christus enim secundum propositum Patris, pro ipsis tantùm electis, hoc est, pro iis qui secundum electionem æternam erant in se crediturí: natus, precatus, passus, mortuus est & resurrexit, atque ad dextram Patris intercedit.

7. Porrò Ecclesiæ per Christum redemtio, quadrifariam considerari potest. Primùm quidem, quatenus tota coram Patre redemta est, cùm Christus pro ea mortuus est. tunc enim reuera omnes electi redemti & reconciliati fuerunt Deo. Deinde quatenus per fidem, huius redemtionis fit conscia atque particeps. Cùm enim electi Euangelio de reconciliatione veram fidem adhibent: dicuntur iustificari & reconciliari Deo: quia scilicet reconciliationem iam per Christum factam, fide intelligunt, recipiunt, amplectuntur. Tertiò quatenus Ecclesia quotidie magis ac magis ab hostibus se perpetuò obsidentibus per eundem Christum liberatur: quòd scilicet etsi perpetuò oppugnetur: nunquam tamen, Christo eam tuente, expugnetur. Postremò quatenus destructis penitus hostibus omnibus, atque adeò ipsa etiam morte, quam Apostolus nouissimum hostem appellat, ita erit omnibus malis liberata, vt nulla sit ei amplius pugna cum vllo hostium genere futura.

8. Præcipuus autem fructus, qui ex percepta redemtione in cordibus fidelium nascitur: est vera ac solida, spiritualis æternáque coram Deo lætitia. de qua etiam Propheta ait: *Lætabuntur coram te, sicut, qui lætantur in messe.*

9. Materia enim veræ lætitiæ est, cùm sentimus fide omnia iuga, peccati, mortis, Legis, Sathanæ, mundi, quibus premebamur, per Christum esse fracta.

10. Nemo siquidem suis vel viribus vel meritis sese à iugo seruitutis peccati, mortis, Sathanæ, & Legis, liberauit: sed solus Christus nos liberauit. Quare salus nostra tota soli Christo est accepta ferenda.

11. Etsi verò Christus ipse est, qui nobis sine nobis victoriam contra hostes omnes parauit: tamen huius victoriæ participes esse non possumus, nisi tanquam veri Israëlitæ in expeditione contra Midianitas, fidei lumen in cordibus feramus, & eiusdem tubam, hoc est, confessionem, in ore habeamus: sicut etiam Rom.10.scribitur: *Corde creditur ad iustitiam: ore autem fit confessio ad salutem.*

12. Porrò totius humanæ redemtionis caussa, duplex est. vna per quã ac propter quam. Hæc, est Christus mediator, & Christi merita. altera, efficiens prima ac principalis. ea est, cùm æternus ac constans Dei erga suam Ecclesiam, hoc est, electorum cœtum amor, tum suæ ipsius gloriæ & honoris zelus. Ac de prima quidem ait

Prophe-

Propheta: *Puer datus est nobis, & Filius natus est nobis, ad proferendum imperium.* de altera ait: *Zelus Domini exercituum faciet hoc.*

13. Christus totum suum principatum, omniáque principatus onera humeris suis sustinet, vt docet Propheta, dicens: *Cuius principatus super humerum eius.* Principatus autem Christi, est Ecclesia Sanctorum. Gestamur igitur omnes fideles humeris Christi. Quos autem Christus semel suscepit humeris suis gestandos: eos nunquam ex humeris deiicit: iuxta etiam illud Iohan.17. *Quos dedisti mihi, ego custodiui.* Salus igitur nostra secura est in Christo.

14. Onera principatus seu regni Christi sunt nostra peccata. Principatus autem Christi cum omnibus suis oneribus est, super humerum eius. Christi igitur omnium electorum peccata sustinet: iuxta illud etiam Prophetæ: *Posuit in eo Deus iniquitates omnium nostrûm.*

15. Si principatus est super humerum eius: Christus igitur suam Ecclesiam ipse perpetuò protegit atque gubernat.

16. Si Ecclesia principatus est Christi: Ecclesia igitur spectato suo principe, est monarchia, & solum Christum habet monarcham. Est autem hic princeps immortalis, & perpetuò suam regit monarchiam. Ecclesia igitur nunquam est aut esse potest ἀκέφαλος.

17. Hierosolyma, hoc est, Ecclesia, non solùm per Christum, sed etiam propter Christum liberata est: idque bifariam. Primùm, quia propter merita Christi redemta & liberata est: deinde propter Christum, tanquam caussam finalem. Quia ideo liberata est Ecclesia, hoc est regnum Christi è manibus hostium ereptum est, & quotidie magis ac magis eripitur: vt illo tandem ipse vnus vnà cum Patre in cælo fruatur: iuxta illud etiam Apostoli 1. Corinth.15. *Deinde tradet regnum Deo & Patri:* sicut etiam vicissim nos Deo & principe nostro Christo perfruemur.

18. Fons & origo salutis nostræ, est amor Dei ergo nos æternus atque constans. æternus, quia non in tempore, sed ab æterno, antequam nati essemus, dilexit nos ad æternam vitam: constans, quia quos semel isto æterno amore complexus est, eos amare pergit in perpetuum: vt Dei amor sit non tantùm æternus, sed etiam perpetuus.

19. Amor iste Dei, fons est totius salutis nostræ. quia inde factum est, vt nos ad æternam vitam prædestinarit in Christo, vt Christum miserit in mundum, vt nos efficaciter vocarit per Euangelij prædicationem, vt quotidiana peccata condonet: vt denique plenè daturus sit vitam æternam.

20. Amor Dei erga nos, zelus à Propheta appellatur: quòd sit instar amoris sponsi erga sponsam, nimirum ardentissimi, ideóque cum solicitudine & dolore coniuncti. solicitudine, ne rei amatæ aliquid aduersi contingat: dolore, si contingat.

21. Zelus quoque, quo Deus suam zelat, hoc est, ardenter amat gloriam: caussa est salutis nostræ efficiens. Is enim ferre non poterat, vt præter reprobos ipsi quoque electi, perpetuò in manibus Sathanæ captiui detinerentur: quoniam hoc faciebat contra gloriam Dei. Zelus igitur Domini, quo scilicet tum nos, tum gloriam suam ardenter amauit & amat: fecit hoc, hoc est, caussa fuit salutis nostræ per Christum partæ ac conseruatæ.

22. Nemini salus & vita æterna contingit aut contingere potest, nisi electis ad salutem vitámque æternam. Marth.10. 25. Rom. 8. Nemo igitur de sua salute certior fieri potest, nisi certus fiat de æterna immutabilíque sui ad salutem æternámque vitam electione.

23. Tenetur autem quisque certò credere, se ad salutem vitámque æternam, in

Christo electum à Deo ante mundi constitutionem fuisse: id quod multis argumentis demonstratur in capite huiusce tractationis septimo.

24. Vt verò quisque sibi hoc possit persuadere: certæ traduntur regulæ, partim à priori (vt vocant) seu à caussis: partim à posteriori, seu ab effectis electionis, deductæ: idque in eodem 7. huius tractationis capite.

25. Christus secundum propositum voluntatis Patris & suæ, neque orauit, neque passus est nisi pro electis: id quod multis Scripturarum locis demonstratur.

26. Nemo vera in Christum fide præditus esse potest, nisi electus sit in Christo ad æternam vitam: vt multis Scripturarum testimoniis probatur cap. 7. Quicunque igitur sentit se vera donatum esse fide in Christum: concludat, se in Christo ad æternam vitam esse prædestinatum.

27. Quicunque vera & viua fide præditus est: potest sentire & sentit se verè credere in Christum. potest igitur fidelis certus fieri de sui ad æternam vitam electione.

28. Doctrina de Prædestinatione, sicut electis nihil salutarius: ita reprobis nihil, ipsorum culpa, perniciosius. Etsi igitur isti ea offenduntur: tamen propter illos prædicanda est.

29. Ex thesauris Christi tantum quisque habet & possidet, quantum fide ex eis accipit, atque haurit. Qui igitur potest verè credere, se fuisse ab æterno in Christo ad vitam æternam electum, is electus est.

CAPITIS QVARTI TRACTATIONIS DE CHRISTO aduocato, summa, quatuor comprehensa propositionibus.

1. Christus est aduocatus electorum tantùm, & quidem omnium quotquot à condito orbe fuerunt, & vsque in finem seculi futuri sunt.

2. Christus etiam est ἱλασμὸς, tantùm pro peccatis electorum totius mundi: est igitur tantùm illorum aduocatus. Sic Ecclesia Smyrnensis ad omnes parœcias Ponti ait: Christum passum esse pro salute omnium mundi seruandorum: seruantur autem tantùm electi. Sic Ambrosius Tom. 2. de fide ad Gratianum lib. 4. cap. 1. *Si non credis, non descendit tibi, non tibi passus est.* ergo tantùm pro credentibus passus est.

3. Mundus accipitur in Scripturis aliquando pro toto mundo, omnibúsque hominibus, tam electis quàm reprobis: aliquando pro parte tantùm potiore, hoc est, pro electis: aliquando pro parte mundi deteriore, hoc est, pro reprobis. Autor quoque libri de vocatione Gentium lib. 1. cap. 3. multarum Scripturarum exemplis demonstrat, sæpenumerò in Scrpturis pro parte terræ totam terram, pro parte mundi totum mundum, pro parte hominum, omnes homines nominari: idque tam de impiis quàm de piis. Ergo cùm ait, Christum esse ἱλασμὸν pro peccatis totius mundi: non cogimur nomine Mundi, omnes homines in vniuersum intelligere.

4. Discrimen est inter opus redemtionis, & vim redemtionis. Illud semel est factum: hæc autem æterna est, sese extendens tam ad eos qui fuerunt à condito orbe, ante ipsum etiam opus redemtionis peractũ: quàm ad eos qui post peractum redemtionis opus, vsque in finem seculi futuri sunt. ἱλασμὸς autem, propriè est ipsa redemtionis ac propitiationis vis. Nihil igitur impedit, quò minus pro peccatis etiam eorum qui à condito orbe fuerunt electi, Christus perpetuò fuerit atque sit ἱλασμός.

QVÆSTIONIS, AN REMISSIO PECCATORVM *semel impetrata, possit denuò fieri irrita, summa, 14. conclusionibus comprehensa.*

1. In hoc totum versatur Euangelium, vt nobis in Christum credentibus persuadeat, salutem nostram firmam esse atque constantem, nempe in Christo. Si quis igitur dicat, peccatorum remissionem semel impetratam per insequentes lapsus, in Sanctis fieri posse irritam: is totum euertit Euangelij scopum.

2. Per solum perfectum relapsum à pietate ad impietatem remissio præteritorum peccatorum semel impetrata, fieri potest irrita. Non cadit autem hic relapsus in verè sanctos atque electos. non potest igitur in ipsis peccatorum remissio fieri irrita.

3. In reprobis, vera peccatorum remissio nunquam habet locum: nunquam igitur in illis potest irrita fieri: quare in nemine.

4. Sanguis enim Christi, per quem solum impetratur remissio, non est secundum propositum Dei & reipsa pro reprobis incredulis effusus: sed tantùm pro quibusdam multis, hoc est, electis, & quidem pro omnibus istis multis.

5. Neque pro reprobis rogauit in terra, aut nunc intercedit in cælo Christus: sed tantùm pro electis credentibus & crediturís in se: remissio autem peccatorum, Christi intercessione impetratur.

6. Spiritu etiam regenerationis non donantur verè nisi electi, qui verè sunt Christi. Rom. 8. Sine Spiritu autem regenerationis remissio peccatorum non obtinetur.

7. Vera quoque & iustificans fides, electorum tantùm est: quomodo igitur reprobi peccatorum remissionem assequi possunt?

8. Reprobis impiis, nunquam est vera pax: vt ait Propheta: peccatorum autem remissionem, vera pax consequitur.

9. Remissionem peccatorum semper consequitur ius æternæ vitæ: ius autem, ipsa tandem possessio: reprobi verò nullum habent vnquam ius in æternam vitam, & multò minus illius possessionem.

10. Idem sunt, remissionem peccatorum consequi & iustificari: Rom. 4. Non iustificantur autem nisi prædestinati electíque ad iustificationem & vitam æternam, & quicunque iustificantur, tandem etiam glorificantur: Rom. 8. Reprobi itaque nunquam verè peccatorum remissionem consequuntur. Quare neque irrita in eis fieri potest, in quibus nulla est.

11. Illo Apostoli dicto ad Hebræos 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutésque seculi venturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam:* concludi non potest, reprobos vero regenerationis Spiritu, veráque & iustificante fide, ideóque vera peccatorum remissione donari. Temporaria autem fide & gustibus Spiritus sancti multos illorum affici: & hic & alij loci apertè docent.

12. Locus 2. Pet. 1. de Hypocritis, *Nam cui non adsunt hæc, cæcus est, qui eminus nihil cernat, oblitus sè à veteribus suis peccatis fuisse purgatum:* iuxta consuetudinem Sacrarum literarum, quæ quotquot baptizantur in Christum, & nomen dant Christo, Christúmque confitentur: iuxta iudicium charitatis appellant sanctos, iustos & à peccatis mundatos: licet non omnes sint tales coram Deo: intelligendus est. sunt enim omnes tales Sacramentaliter mundati.

13. Illud Ezech. 18. *Si auerterit se iustus à iustitia sua:* non est de verè iusto, sed de eo qui hominibus tantùm iustus esse viderur, intelligendum. neque enim verè iustus potest finaliter à iustitia ad iniquitatem deficere, in eáque mori: de qua finali & perfecta auersione loquitur Propheta. Hypocritæ autem tantùm coram hominibus iusti, nunquam veram peccatorum remissionem apud Deum consequuntur. Quare neque eam irritam fieri: hoc dicto probari potest.

14. Illud Matth. 18. *Sic & Pater vester cælestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri de cordibus vestris offensas suas:* non concludit, peccata semel verè à Deo remissa, iterum in iudicium vocari posse: sed hoc tantùm, illos falli, qui putant sibi remissa esse debita à Deo, cùm ipsi fratribus offensas non remittant.